148831

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLÂHİYAT ANABİLİM DALI
İSLÂM TÂRİHİ ve SANATLARI BİLİM DALI

"MA'LÛMÂT" MECMUASI'NIN 1-500 SAYILARINDA YER ALAN TÜRK MÛSİKÎSİ İLE İLGİLİ MAKÂLELER

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HAZIRLAYAN
FAYSAL ARPAGUŞ

Danışman:
Yard. Doç. Dr. Nuri Özcan

İstanbul, 2004

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR III

YAZIM KURALLARI IV

ÖNSÖZ VI

GİRİŞ 1

1. XIX. YÜZYILDA TÜRK MÛSİKÎSİ 2
2. MA'LÛMÂT'TA MÛSİKÎYE DÂİR MAKÂLESİ BULUNAN YAZARLAR'IN BİYOGRAFİLERİ 7

A.MA'LÛMÂTÇI MEHMED TÂHİR BEY 7
B. ALİ RİFAT ÇAĞATAY 8
C. KAZIM UZ (Ebû Refi' Kâzım-Muallim Kâzım Bey) 10
D. MEHMED ZİYÂ BEY (İhtifalci) 11
E. NECİB ÂSIM 13
F. MEHMED CELÂL BEY 15
G. İSAK FERARA 16
H. ZEKİ 17

BİRİNCİ BÖLÜM 18

(NAZARİYATA DÂİR MAKÂLELER) 18

A. ALİ RIFAT (ÇAĞATAY)'IN NAZARİYATA DÂİR MAKÂLELERİ 19

A.1.Mukaddime 19
A.2.Şiir-Mûsikî Münâsebeti 21
A.3. Sadâ, Sadânın Taksîmi ve İhtizâz-ı Sadâ 24
A.4. Bâzı Mûsikî Terimleri ve Nota İsimleri 26
A.5. Seslerin Mevki'leri 29
A.6. Alafrangaya Dâir Ma'lûmât 31
A.7. Usûl Hakkında İzâhât 34
A.8. Nota Değerleri 37
A.9.Usûlün Tatbîki 39
A.10. Kaba ve Tiz Perdelerin Beyânı ve Değiştirici İşâretlerin Kullanılışı 43
A.11. "Makâm" Hakkında İzâhât 45
A.12. Şedde Olan İhtiyaç ve Sesin Vüs'atli Kullanılması 47
A.13. "Perde" Hakkında İzâhât 49
A.14. Perdelerin Âlât-ı Mûsikî Üzerindeki Yerleri 52

B.EBÛ REFÎ' KÂZIM'IN NAZARİYATA DAİR MAKÂLELERİ 55

B.1. Perdeler Hakkında Ma'lûmât-1 55
B.2. Perdeler Hakkında Ma'lûmât-2 59
B.3. Perdeler Hakkında Ma'lûmât-3 63
B.4. Âhenge Dâir Ma'lûmât-1 68
B.5. Âhenge Dâir Ma'lûmât-2 71
B.6. Sadâ-yı Mûsikînin Keyfiyyât-ı Husûsisi 75
B.7. Makâm ve Taksîme Dâir 78
B.8. Makâma Dâir 81
B.9. Taksîm ve Besteye Dâir 85

C. "FAHRÎ" MÜSTEÂR İSİMLİ BİR YAZARIN VE İSAK FERARA'NIN MAKÂLELERİ 87

C.1.Tenkîdât-ı Mûsikiyye-1 87
C.2.Tenkîdât-ı Mûsîkiyye-2 90
C.3.Mûsikî ile Şiir 94

İKİNCİ BÖLÜM **99**
(MÛSİKÎ TARİHİNE DÂİR MAKÂLELER) **99**
A. TÜRK MÛŞİKÎSİNE DAİR MAKÂLELER 100
A.1.Bizde Mûsikî *100*
A.2. Necib Âsım Bey'in Ma'lûmâta Mektûbu *106*
A.3.Ma'lûmât'ın N. Âsım'a Cevâbı *107*
A.4.Türk Mûsikîsi *110*
A.5. Mûsikî-i Millîmiz *122*
B. TÜRK MÛSİKÎSİ DIŞINDAKİ MAKÂLELER 123
B.1. İbrânîlerde Mûsikî *123*
B.2. Selçûkîlerin Mûsikîsi *127*
B.3. Arap Mûsikîsi *131*
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **144**
(DİĞER MAKALELER) **144**
A.ŞEHZÂDE BURHÂNEDDÎN'E ÖVGÜ 145
B.ÇUHACIYAN EFENDİ 146
C."RAUF YEKTÂ BEY" 147
SONUÇ **148**
BİBLİYOĞRAFYA **150**
EKLER **151**

KISALTMALAR

AEK : Âtıf Efendi Kütüphânesi

a.g.e. : adı geçen eser

bkz. : bakınız

BDK :Beyazıt Devlet Kütüphânesi

BİHK: Beyazıt İl Halk Kütüphânesi

c. : cilt

DİA :Diyânet İslâm Ansiklopedisi

EAÜ : Erzurum Atatürk Üniversitesi

EİHK: Edirne İl Halk Kütüphânesi

h. : hicrî

HTU: Hakkı Tarık Us

İMK : İzmir Milli Kütüphâne

İSAM: İslâmî Araştırmalar Merkezi

İÜ : İstanbul Üniversitesi

ilâh. : ilâ-âhirihi

İÜE : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İÜT : İstanbul Üniversitesi Türkiyât Enstitüsü

MK : Millet Kütüphânesi

ö. : ölüm

s. : sayfa

sy : sayı

TDEA: Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

y.y. : yüz yıl

(a.s.) : aleyhisselâm

YAZIM KURALLARI

Mecmuadaki metinlerin günümüz alfabesiyle yazımında göz önünde bulundurulan hususlar:

1- Metinlerin imlâsında transkripsiyon işaretleri kullanılmamıştır.

2- Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun sesliler (Â, â, Î, î, Û, û) şeklinde şapka (^) işaretiyle gösterilmiştir.

3- Hâ, hı, ve he harfleri (h) harfi ile; peltek se, sin ve sad harfleri (s) harfiyle; zâl, ze, zı harfleri (z) harfiyle; üç noktalı kâf harfi (n) harfiyle; dad harfi bugünki kullanım dikkate alınarak (d) veya (z) harfiyle; tı harfi (t) harfiyle gösterilmiştir.

4- Kalın harfler (a, u, ı) sesleriyle, ince harfler (e, ü, i) sesleriyle hissettirilmeye çalışılmıştır.

5- Sâkin hemze harfi için virgül (’), sâkin ayın harfi için ise ters virgül (‘) kullanılmıştır.

6- Hemzeden veya ayından önceki sâkin harflerde, hemze için virgül (’), ayın için ters virgül (‘) kullanılmıştır.

7- Kelime başında ve kelime ortasında bulunan harekeli hemze ve ayın harflerinde virgül veya başka bir işaret kullanılmamıştır.

8- “Ve” bağlacı sesli harfle biten kelimelerden sonra (vü) şeklinde, sessiz harfle biten kelimelerden sonra (ü) veya (u) şeklinde kullanılmıştır. Örnek: zîr u bâlâ gibi.

9- Türkçe fiiller, isimler, takılar ve ekler vezin ve kafiye zarureti yoksa bugünki teleffuza göre yazılmıştır.

10- Birleşik isim ve sıfatlar arasında (-) işareti kullanılmıştır. Türkçeleşmiş kabul edilen terkiplerde buna lüzum görülmemiştir.

ÖNSÖZ

Kültür hayatımızı zenginleştiren ve tarihî mirâsımızı korumada bize yardımcı olan unsurlardan birisi de dergilerdir. Neşredildiği dönemde fertlerin içinde yaşadığı toplumun gündemini işgâl eden konuların gündeme getirilip tartışılmasını sağlamak gibi bir işlevinin yanı sıra ihtiva ettiği ilmî, edebî, fennî ve daha pek çok konuları satırları arasına alarak ilmî faaliyetlere altyapı oluşturmaları ve sonraki nesillere tecrübelerini kayıtlı bir belge olarak sunmaları açısından dergilerin önemi büyüktür.

Bu çerçevede dönemin saygın yayın organlarından biri olan *Ma'lûmât* dergisini mûsikî açısından incelemeye değer bulduk. *Ma'lûmât*, mecmuanın sahibi Tâhir Bey'in de ifade gibi "*her sınıf ahâlinin istifâdesine her türlü fedâkarlığı göze alarak hizmet etmek*" maksadıyla neşrolunmuştur ve mûsikîmiz de bu hizmetten nasibini almıştır.

Sultan II.nci Abdülhamid döneminde neşre başlayan bu mecmua, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde mûsikîye dâir bu ülkede nelerin konuşulup tartışıldığını bize aktarması bakımından önemli bir belgedir. İşte bu örnekleri size sunmak maksadıyla *Ma'lûmât*'taki mûsikî makâlelerinin konularını dikkate alarak çalışmamızı üç bölümden oluşturduk.

Birinci bölümde mûsikî nazariyatına, ikinci bölümde mûsikî târihine ve üçüncü bölümde ise bu ikisi dışında kalan şahıslarla ilgili makâleleri bir araya getirdik.

Bazı makalelerde ele alınan konular başlıkta belirtilmeyip "Fenn-i Mûsikî" veyâ "Mûsikî" diye genel bir başlık altında sunulduğu için bir tasnif zorunluluğu ortaya çıktı. Bunu gidermek için de, kendimiz o makâlenin muhtevâsını yansıtan bir başlık koymayı uygun gördük ve bunu dipnotlarımızda belirttik. Ayrıca her makalenin yayınlandığı târih, müellif adı, sayı ve sayfa numaralarını metnin altında verdik.

Okumakta güçlük çektiğimiz birkaç kelimeyi de Arap harfleriyle yazıldığı şekilde yazdık. Çalışmamızın sonunda "Ekler" kısmında ise *Ma'lûmât* mecmuasının mûsikî makâlelerinin orijinallerini sunduk.

Bu çalışmamızda bilgi ve tecrübelerinden istifâde ettiğim değerli danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Nûri ÖZCAN'a, ve yine Yard. Doç. Dr. M. Nûri UYGUN'a, değerli hocam Prof. Dr. Mustafa TAHRALI'ya; maddî ve manevî yardımlarından dolayı Dr. Hatice K. ARPAGUŞ'a, Dr. Safi ARPAGUŞ'a, Dr. Ahmet H. TURABİ'ye ve arkadaşım Mahmut KELPETİN'e, ayrıca eşim Şerife T. ARPAGUŞ'a teşekkürü borç bilirim.

İstanbul, 2004 Faysal ARPAGUŞ

GİRİŞ

Ma'lûmât mecmuası, Perşembe günleri yayınlanan haftalık bir dergidir. Edebiyat, tarih, coğrafya, fünûn-ı askeriyye, tiyatro, dış politika ve diplomasi, kadınlara mahsus bilgiler ve fenn-i mûsikî gibi haber ve yazıları içermektedir. Mecmuanın sâhibi ve muharrir müdürü Mehmed Tâhir Efendi'dir[*]. İstanbul'da Bâb-ı Âlî caddesindeki 40 numaralı dairede –ki burası Tâhir Bey matbaasıdır- yayın hayatına başlamış daha sonraları 52 numaralı dairede devam etmiştir. "*Musavver Ma'lûmât*" diye de neşredilen bu mecmuanın ilk sayısı 11 Mayıs 1311 h. [23 Mayıs 1895] târihlidir.

Mûsikî sahasında Ali Rifat (Çağatay)'ın 14, Ebû Refi' Kâzım'ın 9, Necib Âsım'ın 6, Mehmed Ziyâ'nın 1, Mehmed Celâl'in 1 ve İsak Ferara'nın da 1 makalesi vardır. Ayrıca "Fahrî" müsteâr isimli bir yazarın 2 ve hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Zeki isimli bir şahsın da, Arap mûsikîsinden terceme ettiği, mecmuanın 44, 49-50, 53, 55 sayılarında bir dizi halinde devam eden makaleleri de bulunmaktadır.

Tâhir Bey'in Şehzâde Burhâneddîn'i takdîr etmek için yazdığını sandığımız mektubun yanı sıra Necib Âsım'ın Tâhir Bey'e yazdığı mektubu; Tâhir Bey'in de Necib Âsım'a cevâben yazdıklarını da mûsikî adına dikkate almamız gerekir. Çünkü buralarda da mûsikîmize, mûsikîşinaslarımız hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bir de İzmir'den Mehmed Emin, Dikran Çuhacıyan Efendi'nin vefâtı münâsebetiyle bir yazı kaleme almıştır.

Bilindiği gibi bizde ilk nota basımı XIX. yüzyılın sonlarına doğrudur. Notacı Emin Efendi (ö.1907) o güne kadar Hamparsum notasıyla defterlere kaydedilen

[*] bkz. s.7, "Ma'lûmâtçı Mehmed Tâhir"

eserlerin bir kısmını *Servet-i Fünûn*'da diğer bir kısmını da "*İlâve-i Ma'lûmât*" adıyla *Ma'lûmât* mecmuasında neşretmiştir.[1] Zaman zaman "Hanımlara Mahsus İlâve"ler de yayınlamak sûretiyle başta terzilik olmak üzre hanımların bilgi, beceri ve kültürlerinin artırılması da hedeflenmiştir.

Ma'lûmât, yaklaşık 2500 sayı kadar devam etmiştir. Bunların 1-423. sayıları dergi, diğerleri 4 sahifelik günlük gazete olarak neşredilmiştir.

AEK'de 254'te, BİHK'de 8138'de, BDK'de B.63,116'da ve B.151'de, EAÜ'de 664, 661 ve 415'te, EİHK'de 4287'de, HTU'da B.C.18'de İMK'de 1.56-60 ve 63'te İSAM'da D.966'da, İÜ'de 89784'te, İÜE'de 2SA89'da[*], İÜT'de 32658'de, MİL'de 1960 SB 116'da, MK'de 231, 352-367'de numara kayıtları olup maalesef hiçbir kütüphânede bütün sayıları mevcut değildir.

1. XIX. YÜZYILDA TÜRK MÛSİKÎSİ

XIX. yüzyılda, Osmanlı Devleti'nin mimarisinde, sanatında, kültür ve edebiyatında, batı tesirinin etkileri görülür. Lâle devri ile başlayan süreç bu yüzyılda kendisini daha fazla hissettirmiş ve birçok alanda olgun klasik uslûbun değişmesine neden olmuştur. Tanzimat, Osmanlı toplumunun, Avrupa'nın yaşam tarzını benimseme yolunda attığı resmî bir adım sayılmaktadır. Buna rağmen bu yüzyılın ilk yarısında III. Selim ve II. Mahmut gibi padişahların mûsikîşinasları himaye etmesi neticesinde bestekârlık alanında büyük ilerleme kaydedilmiştir.

Yeniçerilikle birlikte "Mehterhâne"nin kaldırılması Türk mûsikîsi açısından son derece üzücü bir gelişme olmuştur. Ardından yerine "Muzika-i Hümâyûn" kurulmuş ve

[1] Nuri Özcan, *Türk Mûsikîsi Tarihi Yüksek Lisans Ders Notları*, İstanbul 2001, s.50

[*]Her ne kadar bu numarada kayıtlı görünse de herhangibir nüshası mevcut değildir. Yetkililer kaybolduğunu söyledi. (F.A.)

bununla batı müziği eğitimi resmen başlamıştır.[2] Bundan sonra, diğer alanlarda başlayan batı etkileri Türk mûsikîsinde de kendini hissettirmiştir. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı padişahlarından bâzıları tercihlerini Türk mûsikîsinden yana kullanırken bâzıları da batı müziğini tercih etmişlerdir. Sultan II. Abdülaziz (ö.1876) de tercihini Türk mûsikîsinden yana kullanan pâdişahlardandır. Kendisinin günümüze ulaşan bâzı besteleri vardır.

XIX. yüzyıl bestekarlık, icrâcılık ve repertuar açısından son derece verimli bir yüzyıl olmuştur. Bu yüzyılda Mevlevi mûsikîsinde büyük bir gelişme olmuş ve daha önceki asırlarda toplam16 âyin-i şerif bestelenmiş iken bu yüzyılda 45 –bâzı rivayetlere göre 32-[3] Mevlevî Âyini Şerîfi bestelenmiştir.[4] Tekke mûsikîsinde ise gerileme söz konusudur. Tekkelerde yeni bestelerden ziyâde önceki yüzyıllarda yapılan besteler okunmuştur. Durak, tevşih gibi büyük formların yerini ilâhî almıştır. Hatta bunda bile eskiye nazaran bir azalma sözkonusudur.[5]

Dönemin meşhur mûsikîşinaslarına Sultan III. Selim'le başlamak istiyoruz. Önemli bir bestekâr oluşunun yanı sıra mûsikîşinasları himaye etmesiyle tanınır. Bu durum kendi zamanında olduğu gibi kendinden sonra Osmanlı mûsikî tarihi bakımından bir ekolün doğmasına yol açmıştır.[6] 10'dan fazla makam terkib etmiş olan III. Selîm, kendi îcâdı olan sûzidilârâ makamında bir Mevlevî âyini bestelemiş ve bununla birlikte günümüze değişik formlarda yüzden fazla eseri ulaşmıştır. Amcazâdesi Sultan II. Mahmut da kendisi gibi şair-bestekâr hükümdârlardandır. III. Selim'den mûsikî

---

[2] Nuri Özcan, "Osmanlılarda Mûsikî", *Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, c.7, s.257
[3] Süleyman Erguner, *Ney Metod*, İstanbul 1986, s.186; Nuri Özcan, "Osmanlılarda Mûsikî", *Osmanlı Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, c.7, s. 251
[4] Nuri Özcan, *Türk Mûsikîsi Tarihi Yüksek Lisans Ders Notları*, İstanbul 2001, s.49
[5] M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi-1*, İstanbul 2000, s.489
[6] Walter Feldman-Nuri Özcan, "İstanbul", *DİA*, c.23, s.272

bilgilerinin yanı sıra ney ve tanbur dersleri almıştır. Onun da günümüze yirmi beşten fazla eseri ulaşmıştır.[7]

Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi olan Abdülbâkî Nâsır Dede (ö.1820) ve kardeşi Abdürrahîm Künhî Dede (ö.1831) de devrin önemli mûsikîşinasları arasındadır. Nâsır Dede'nin edebiyat ve tasavvufa dâir eserleri vardır. Mevlevî Mûsâ Dede'nin *Ta'rib-i Şâhidî* adlı eserine şerh yazarak buna *Şerh-i Şâhidî* adını vermiş, Eflâkî Dede'nin Menâkıbu'l-Ârifîn adlı eserini Farsça'dan Türkçe'ye çevirmiştir.[8] *Defter-i Dervişân*, Ali Nutkî Dede ve Abdülbâkî Nâsır Dede'nin el yazması olup Yenikapı Melevîhânesi'ne mensup bazı dervişler hakkında bilgi vermektedir. *Tedkîk u Tahkîk* ve *Tahrîriyye* mûsikîye dâir iki eseridir. *Tedkîk u Tahkîk* III.Selim'in isteğiyle yazılmış, içerisinde 136 makam ve 21 usûlün açıklandığı bir nazariyat kitabıdır. *Tahrîriyye*'nin muhtevasında ise notanın tarifi ve gerekliliği ele alınmış olup kendi îcâdı olan notayla III.Selim'in sûzidilârâ âyin-*i* şerîfi başta olmak üzere başka bazı notalar vardır.[9] Kendisinin talebe yetiştirmek, makam ve usûl terkib etmek, âyin-i şerîf bestelemek sûretiyle mûsikîye oldukça büyük hizmeti dokunmuştur.[10]

Hamparsum Limonciyan (1786-1839), bu dönemde Nâsır Dede'den başka nota îcâd eden diğer bir isimdir. Ermeni kiliselerinde ve Mevlevîhânelerde mûsikî öğrenimi görmüş, kendisi yine adıyla anılan "Hamparsum Notası"nı sistemleştirmiştir –ki onun bu notası, Batı notasından sonra en çok kullanılan nota olmuştur- Bu döneme âit bir çok

[7] M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi-I*, İstanbul-2000, s.492-510
[8] M. Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi-I*, İstanbul-2000, s.508
[9] Yılmaz Öztuna, "Abdülbâki Nâsır Dede", *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Ankara 1990, c.I, s.14
[10] Nuri Özcan, "Abdülbâki Nâsır Dede" *DİA*, İstanbul 1998, c.1, s.199

mûsikî eseri, bu nota sayesinde unutulmaktan kurtulduğu gibi Türk mûsikîsi repertuvarında yerini almıştır.[11]

Şüphesiz ki mûsikî tarihimizin en büyük sîmâlarından biri olan Hamâmîzâde İsmail Dede Efendi (ö.1846) de bu yüzyılda yetişmiştir. Dinî ve dindışı hemen hemen mûsikîmizin her alanında 500'den fazla eser bestelemiş olup, günümüze bunlardan yalnızca 288'i ulaşabilmiştir.[12] Eserleri arasında hüzzam, sabâ, nevâ, bestenigâr, sabâ-bûselik, ferahfezâ gibi değişik makamlarda yedi Mevlevî âyiniyle birlikte durak, savt, tevşih, ilâhî, kâr, kâr-ı nâtık, şarkı, semâî, türkü, köçekçe ve diğer formlar mevcuttur. Sultânîyegâh, neveser, sabâ-bûselik, hicaz-bûselik, araban-kürdî onun tertib ettiği makamlardır.[13] Talebeleri; dini mûsikî sahasında mâhir olan Mutafzâde Ahmet Efendi (ö.1883), Müezzinbaşı Hâşim Bey (ö.1868), Dellâlzâde İsmail (ö.1896), şarkı formunu popülerleştiren Hacı Ârif Bey (ö.1885), Derviş Ali Şîruganî'den sonra dini mûsikî sahasında en çok bestesi bulunan; diğer büyük ve güzel eserlerinin yanı sıra şuğulleriyle meşhur olan Bahâriye Mevlevîhânesi kudûmzenbaşı Zekâî Dede (ö.1897) gibi isimler de devrin kudretli mûsikîşinaslarıdır.

1876'da II. Abdülhamid'in tahta çıkışıyla, Klasik Türk Mûsikîsinin III. Selim'le başlayan gelişme seyrinde farklılık görülmektedir. Osmanlı ülkesinde Batılılaşma çabalarının bir tezâhürü olarak Batı müziği ve enstrümanlarına karşı ilgi artmış, bu durum aynı zamanda bir statü göstergesi haline gelmiştir. Pâdişâhın Türk mûsikîsi ile yeterince ilgilenmemesi önemli ölçüde bir gerilemeye yol açmıştır. Artık bundan sonra

---

[11] Cem Behar, "Ziya Gökalp ve Türk Mûsikîsi", *Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul 1985, c.V, s.1228

[12] Nuri Özcan, *Türk Mûsikîsi Târihi Yüksek Lisans Ders Notları*, İstanbul 2001, s.53

[13] M.Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Târihi*, İstanbul 2000, c.I, s.539

kâr, murabba, semâi gibi büyük formlara ve büyük usullerle bestelenen eserlere pek az rastlanır olmuştur. Hele Hacı Ârif Bey'le şarkı formunun ön plana çıkması diğer formları geri plana itmiştir. Bu alanda bestekârlıklarıyla meşhur isimler Sermüezzin Rifat Bey, Şevki Bey, Asdik Ağa, Rahmi Bey ve Lemi Atlı ardından Zeki Ârif Ata Ergin, M.Fehmi Tokay, Suphi Ziya Özbekkan'dır.[14]

Hemen her biri Türk mûsikîsi açısından son derece önemli olan şu isimleri de bu asırda saymamız gerekir: Hacı Sâdullah Ağa (ö.1854), Nûman Ağa (ö.1834), Şikârizâde Ahmet Efendi (ö.1831), Tanbûrî Hızır Ağa (ö1834), Tanbûrî Zeki Mehmed Ağa (ö.1845), Şâkir Ağa (ö.1840), Rıfat Efendi (ö.?), Mustafa Nakşî Dede (ö.1853), Hopçu-zâde Şâkir Efendi (ö.1859), Kemânî Rıza Efendi (ö.1852), Suyolcu-zâde Sâlih Efendi (ö.1862), Hâşim Bey(ö.1868), Neyzen Veli Dede (ö.1863?), Nevres Paşa (ö.1872), Kazasker Mustafa İzzet Efendi (ö.1876), Neyzen Sâlim Bey (ö.1884), Neyzen Sâlih Dede Efendi (ö.1886), Neyzen Yusuf Paşa(ö.1884), Tanbûrî Büyük Osman Bey (ö.1885), Şevki Bey (ö.1891), Mahmut Celâleddîn Paşa (ö.1899), Hacı Fâik Bey (ö.1890), Nûri Şeydâ Bey (ö.1901), Ahmet Hüsâmeddin Dede (ö.1900), Tanbûrî Ali Efendi (ö.1890), Neyzen Aziz Dede (ö.1905), Hüseyin Fahreddîn Dede.

Mûsikî bu gelişmelere sahne olurken Türk Halk müziğinin Klasik Türk Müziği üzerindeki etkileri de belirginlik kazanmaya başlamıştır. Büyük bestekârlarımız da bu etkinin izlerini taşıyan eserler bestelemişlerdir. Yine bu dönemde her iki mûsikîden izler taşıyan eserlerin icra edildiği *Çalgılı Kahvehâneler* ve *Semâî Kahvehâneleri* de bu

[14] Walter Feldman-Nuri Özcan, "İstanbul", *DİA*, İstanbul 2001, c.23, s.272

dönemin sonuna doğru açılıp yaygınlık kazanmıştır. Bu da Klasik Türk Müziği ile Türk Halk Müziği arasında yer alan pek çok eserin doğmasına sebep olmuştur.[15]

2. MA'LÛMÂT'TA MÛSİKÎYE DÂİR MAKÂLESİ BULUNAN YAZARLAR'IN BİYOGRAFİLERİ

A.MA'LÛMÂTÇI MEHMED TÂHİR BEY (1864-1912?)

Hayatının ilk yıllarına dâir pek bilgi yoktur. Sâdece bilinen, annesinin Recâizâde Mahmud Ekrem'in oğlu Emced'e sütannelik yaptığı ve bir kız kardeşinin olduğudur. "Ma'lûmâtçı Mehmed Tâhir" ve "Baba Tâhir" diye tanınmıştır.[16]

1298 (1881)'de Direklerarası'nda çaycılık yapmış daha sonra Ahmed İhsan'ın bir yakınının selamlık dâiresindeki toplantılarına katılmıştır. Buradaki iyi ilişkileri sayesinde *Vakit* gazetesinin Direklerarası muhabiri olmuştur. Daha sonra 1887-1888 yıllarında *Tercümân-ı Hakîkat, Saâdet* ve *Servet* gazetelerinde muhabirlik yapmıştır. Dâhiliye müsteşarı Reşid Bey, onun gazeteci olarak yaptıklarından rahatsız olunca Mehmed Tâhir Bey'i Sinop'a sürmüştür. Bu esnâda Sinop tahrîrât müdürlüğü yapmış ve İstanbul gazetelerine yazılar yazmıştır. Reşid Bey, görevden ayrılınca İstanbul'a dönmüştür.[17]

Gazeteciliği sırasında pek çok olaya ve olumsuz davranışa adı karışmış olduğu için kendisine "gazete ve dergi çıkarma" yasağı getirilmiştir (1903). Şantaj, rüşvet alma bunların en başında gelmektedir. Otuzbir Mart Vak'ası'na adı karıştığı için Trablusgarb'a sürülmüş, oradan Napoli'ye kaçmış, sonra da Paris'e gitmiştir. Paris'te ticâretle uğraşmış; fakat başarılı olamamıştır. İstanbul'dan tanıdığı ve evinde misafir ettiği bir kişi mücevherlerini çalınca üzüntüden felç olmuştur. 16 Şubat 1912'de Paris'te vefât etmiştir.[18]

Sahibi ve sorumlusu olarak adının geçtiği dergi ve gazeteler şunlardır: *Bahar* (1299 / 1883, 19 sayı, onbeş günlük), *Ma'lûmât* (1311-1319 / 1895-1903, dergi olarak

---

[15] Nazmi Özalp, *Türk Mûsikîsi Tarihi*-1, İstanbul 2000, s.489-490

[16] Hatice Aynur, "Ma'lûmatçı Mehmed Tâhir", *DİA*, c.27, Ankara 2003, s.545-546

[17] "Mehmed Tahir (Baba Tahir-Ma'lûmâtçı)" , *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, c.6, s.222

[18] Hatice Aynur, "Ma'lûmâtçı Mehmed Tâhir", *DİA*, Ankara 2003, c.27, s. 545

423 sayı çıkmıştır, haftalık), *Servet* (1898-1903, 2088 sayı, gazete), *İrtikâ* (1899-1904, 251 sayı, haftalık), *Musavver Fen ve Edeb* (1899-1903, 222 sayı, haftalık).

Türk kitap ve matbaacılık tarihi bakımından Mehmed Tâhir Bey'in kitap yayımcılığı önemli sayılmaktadır. *Ma'lûmât*'ın 43. sayısında Necib Âsım'a cevâben yazdığı yazıda mûsikî târihine dâir genel bilgilere yer vermiştir.

B. ALİ RİFAT ÇAĞATAY (ö.1935)

a. Hayatı

İstanbul'da doğan Ali Rifat Bey'in doğum tarihi hakkında kaynaklarda 1867, 1869 ve 1871 gibi farklı tarihler zikredilmektedir. Babası piyâde albayı Hasan Rifat Bey, annesi Ayşe Hanım'dır. Dört kardeş olup kardeşlerinden Sâmih Rifat tanınmış idâreci, yazar ve mûsikîşinas; Cevat Rifat (Atilhan) Millî Mücâdele'de milis olarak hizmet etmiş bir paşa; diğer kardeşleri ise Muzaffer Rifat'tır.[19]

Tahsîli hakkında yeterli ve ayrıntılı bilgi mevcut değildir; ancak öyle anlaşılıyor ki iyi bir öğrenim hayatı geçirmiştir. Değişik yerlerde devlet memurluğu yapan mûsikîşinâsın ilk görevi, Bâbıâlî Me'mûrîn-i Mülkiyye Komisyonu mümeyyizliğidir. Daha sonra 1927'de Muallim İsmâil Hakkı Bey'in vefâtı üzerine boşalan, İstanbul Belediye Konservatuvarı Târihî Türk Mûsikîsi Eserlerini Tesbît ve Tasnîf Heyeti üyeliğine getirilmiş, buradaki çalışmaları neticesinde Rauf Yektâ Bey, Ahmed Irsoy ve Subhi Ezgi ile beraber bir çok dînî ve din dışı mûsikî eseri unutulmaktan kurtarmıştır. Vefâtına kadar da bu görevde kalmıştır. Buradaki görevi sırasında bir müddet Dârülbedâyi-i Osmânî'nin mûsikî heyeti reisliği ile Mûsikî Federasyonu reisliğini de yerine getirmiştir.[20]

Ali Rifat Bey, 1908'de II. Meşrûtiyet'in ilânından sonra Kadıköy'de Şark Mûsikî Cemiyeti'ni kurmuştur. Yine bu tarihlerde Said Halim Paşa'nın kız kardeşi Zehrâ Hanım'la evlenmiş ve bu evlilikten sonra aile geleneği olarak Kızıltoprak'taki evini hemen her akşam dönemin mûsikîşinaslarının toplandığı bir mûsikî mahfili haline

[19] Nuri Özcan, "ÇAĞATAY, Ali Rifat", *DİA*, İstanbul 1993, c.8, s.167
[20] Yılmaz Öztuna, "ÇAĞATAY [Ali Rif'at]", *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Ankara 1990, c.I, s.189-190-191

getirmiştir. Dönemin meşhûr ve önde gelen mûsikîşislarından Ahmed Irsoy, Rauf Yektâ Bey, Hânende Hüsâmeddin, Ûdî Nevres, Rahmi Bey, Münir Nûreddin Selçuk ve burada sayamadığımız daha bir çok kişi bu toplantılara katılmıştır. Bir ara Avrupa'ya gitmiş, Fransa'da (Nice'de) iken eşinin vefâtı üzerine 1922'de İstanbul'a dönmüştür. Çamlıca'ya yerleşen Ali Rifat Bey, Kadıköy'de Türk Mûsikî Ocağı adlı bir cemiyet kurmuştur. 1923'te Nimet Hanım'la evlenmiştir.[21]

Mesut Cemil, Ûdî Sâmi Bey, Subhi Ziyâ Özbekkan, Selahattin Pınar ve Şerif Muhittin Targan hayatını mûsikîye adayan ve pek çok talebe yetiştiren Ali Rifat Bey'in, en önde gelen öğrencilerindendir.

b. Mûsikîşinaslığı: Son dönem mûsikîşinasları arasında önemli bir yere sahiptir. İlk zamanlarda Ûdî Ali Rifat diye tanınmıştır. İyi bir ud icracısı olmakla beraber tanbur ve kemençe de çalardı. Güzel sesli, klasik üslûbu bilen, yeniliğe de açık bir şahsiyet olduğunu görmekteyiz. Arapça ve Farsça'ya vukûfiyetinin yanı sıra Fransızca'sının da iyi olması sebebiyle önemli mûsikî kitaplarını ve neşriyâtını incelemiş; çeşitli mecmualarda makâleler yazmıştır. Haftalık Ma'lûmât mecmuasındaki makâlelerini aslında bir mûsikî risâlesi yazmak amacıyla kaleme almıştır. 1-7, 9-11, 13, 20-21, 23 ve 28. sayılarda toplam on dört makâlesi olup bunlarda mûsikî nazariyatının belli başlı temel konularını işlemiştir. Klasik Türk Mûsikîsi'nin aslında öteden beri süre gelen bir sisteminin olduğunu; alafranga taraftarlarının dediği gibi herhangi bir sisteme dayanmadığının aksi delillerini matematiksel olarak ortaya koymuştur.[22]

Türkü, peşrev, ilâhî, medhal, yürük semâî, marş, şarkı, taksim, saz semâîsi ve beste olmak üzere pek çok formda eser vermiştir. 1924-1930 yılları arasında güftesi Mehmed Âkif Ersoy'a ait olan İstiklâl Marşımız, Ali Rifat Bey'in acemaşîrân makâmındaki bestesiyle ounup çalınmıştır. Batılı anlamda orkestra yönetimini denemiş, mûsikîmize konser mûsikîsi havasını vermeyi ilk düşünenlerdendir. Bu amaca yönelik olarak ilk armoni denemesini Kemânî Rızâ Efendi'nin Tâhir-bûselik peşrevi üzerinde

[21] M. Nazmi Özalp, "Ali Rıfat Çağatay", Türk Mûsikîsi Tarihi, İstanbul 2000, c.II, s.110-112
[22] M. Nazmi Özalp, "Ali Rıfat Çağatay", *Türk Mûsikîsi Tarihi-Derleme-*, Ankara 1986, c.2, s.57-58

yapmış, üç ud için çok sesli başka bir eser bestelemiştir. Günümüze elli altı eseri ulaşmıştır.[23]

C. KAZIM UZ (Ebû Refi' Kâzım-Muallim Kâzım Bey 1872-1938)

a. Hayatı

1872'de İstanbul'da doğmuştur. Babası Telgraf ve Posta Nezâreti anbar memuru İşkodralı Mustafa Ağa'dır. Hâfızpaşa İlkokulu'nu, Fâtih Askerî Rüşdiyesi'ni sonra da 1892'de Dârüşşafaka Lisesi'ni bitirmiştir. Aynı yıl Telgraf ve Posta Nezâreti muhâsebe kalemi'nde memûriyete başlamıştır. [24]

1893'te ise Muzıka-i Hümâyun'a alınan Kâzım Bey, 1895'te bu görevinden istifâ etmiş, daha sonra yüksek diploma mahiyetinde sayılan Meclis-i Maârif huzurunda imtihana girerek bu imtihanı kazanmıştır. Bu sırada Dârüşşafaka'da hocası olan Zekâî Dede'nin derslerine devam etti. 1895'te Ankara İdâdîsi Türkçe, Coğrafya ve Usûl-i Defteri muallimliğine, bir yıl sonra ise Topkapı Rüşdiyesi Türkçe, Farsça ve matematik öğretmenliğine, 1900'de Mercan İdâdîsi hesap ve hendese muallimliğine getirildi. Bu arada 1898'den 1902'ye kadar Dârüşşafaka'da fahrî olarak cebir dersleri vermek üzere muallim muavini olarak çalıştı. 1906'da Maârif Nezâreti sicilli ahvâl şûbesi mümeyyizi, 1909'da da rüşdiye müfettişi oldu.[25] Kırk yıl kadar öğretmenlik yaptığı için "mualim" lakabıyla anılmıştır. Kosova'da Dâru'l-mûsikî adlı bir mektep açmış ve bir çok talebe yetiştirmiştir. Hafız Sâdettin Kaynak da onun taleberi arasında yer almaktadır.[26]

Lâmia Hanım'la evli olan Kazım Bey'in Refi' ve Sâtıa adında iki çocukları olmuştur. Oğlu Refi''e nisbetle *Ma'lûmat*'taki makâlelerini "Ebû Refi' Kâzım" imzasıyla kaleme almıştır.

Dârüşşafaka'daki öğrenciliği sırasında ilk müzik terbiyesini Bahâriye Mevlevîhânesi kudümzenbaşı Zekâî Dede'den almış, 1887'de 15 yaşındayken başlayan bu talebeliği, 1938'e, vefâtına kadar devam etmiştir. Hânende, Mevlevî ve aynı

---

[23] Nuri Özcan, "ÇAĞATAY Ali Rifat", *DİA*, İstanbul 1993, c.8, s.167

[24] Yılmaz Öztuna, "UZ [Muallim Hoca Sakallı Kâzım Efendi, sonra: Bey", *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi*, Ankara 1990, c.II, s.463-465

[25] Yılmaz Öztuna, a.g.e

[26] Vural Sözer, "KÂZIM Bey (Muallim)", *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s.216

zamanda Rifâî ve Sâdî tarikatlarının muhibbi idi. Bahâriye şeyhi Hüseyin Fahreddin Dede'ye de devam ederdi. Musullu Hafız Osman Dede'den de istifâ etmiş ve onun isteği üzerine sultânî-yegâh makâmında Mevlevî âyini bestelemiştir.[27] Şedd-i Arabân makâmında ve ağır aksak usûlünde bestelediği şarkısı (Gâm seni terk eylemez, sen eyle terk-i gâm biraz) pek meşhur olmuştur.

Kâzım Bey'in *Ma'lûmât*'ta dokuz makâlesi olup bunlar mecmuanın 224-227, 229, 231, 256, 257 ve 258. sayılarında yer almaktadır. Tamamı mûsikî nazariyatı hakkındadır. Özellikle üzerinde durduğu konu "perdeler"dir. Klasik mûsikimizde bazı perdelerin adının konmamasını bir eksiklik olarak görmektedir.

b. Eserleri: Muallim Kâzım Bey'in *Mûsikî Istılâhâtı* adlı bir mûsikî lügatı vardır. Bu eser, Gültekin Oransay tarafından sâdeleştirilmiş ve bâzı ilâveler de yapılarak 1964'te yeniden basılmıştır. Diğer telîf eseri *Hayatü'l-Ervâh* ise hiç basılmamıştır. Yukarıda zikrettiğimiz önemli bestelerinin yanı sıra na't, ilâhî, âyin, peşrev, saz semâîsi, şarkı, marş ve operet gibi pek çok değişik formda iki yüze yakın eser bestelemiş ve hüseynî-bûselik makâmını da terkîb etmiştir.[28]

D. MEHMED ZİYÂ BEY (İhtifalci 1866?-1930)

a. Hayatı

Doğum tarihi hakkında farklı rivâyetler olmakla beraber (1866 veya 67) yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Tokat Evkâf-ı Hümâyunu müdürü Osman Vasfi Efendi'dir.[30] Hamidiye (Hamîd-i Evvel) Sıbyân mektebinde öğrenime başlayan Mehmed Ziyâ Bey, orta öğrenimine Galatasaray Mekteb-i Sultânî'sinde devam etmiş ve bu okulda bir yıl İtalyanca tahsil etmiştir. (Daha sonraları Arapça, Farsça, Fransızca, Latince ve Rumaca da öğrenmiştir.) Sanâyi-i Nefîse Mektebi'nde de üç yıl okumuş ve kara kalem resimden iyi bir dereceyle diploma almıştır. Memuriyete başlaması bu okuldaki öğrenciliği yıllarına rastlamaktadır. İlk resmî görevi Mâliye Nezâreti Muhâsebe-i Umûmiyye Defter-i Kebîr-i Umûmî kısmındaki memuriyetidir. 1889'da ise Gümülcine İdâdîsi Târîh-i Umûmî ve Hikmet-i Tabîiyye'ye öğretmen olmuştur. Daha

[27] "UZ KÂZIM", *Müzik Ansiklopedisi*, Ankara 1992, c.4, s.1244
[28] Yılmaz Öztuna, a.g.e.
[30] Semavi Eyice, "İhtifalci Mehmed Ziyâ", *DİA*, İstanbul 2000, c.21, s.559

sonra sırasıyla Edirne, Tekirdağ, Halep, Konya, Bursa, Midilli idâdîlerinde ve İstanbul'da Mahmûdiye Rüştiyesi ile Vefâ, Numûne-i Terakkî ve Mercan idâdîlerinde çeşitli dersler vermiştir. Zaman zaman müdürlük ve müfettişlik de yapmıştır. İstatistik idaresi müdürlüğünde iken Avrupa istatistikleri tarzında ilk defa ciddi bir rehber ve gerekçeli yıllık bir proje hazırlamıştır.[31]

Mehmed Ziyâ Bey 1911'de kurulan İstanbul Muhibleri Cemiyeti'nin kurucuları ve faal üyeleri arasında yer aldı. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla cemiyetin dağılması üzerine 1917'de kurulan Âsâr-ı Atîka Ercümen-i Dâimîsi'ne üye seçilmiştir. Meclis-i Kebîr-i Maârif, Maârif Nezâreti Te'lîf ve Tercüme Heyeti, Evkâf-ı İslâmiyye Meclisi, Târîh-i Osmânî Encümeni ile vakıf kütüphânelerinin ıslâhı, medrestü'l-meşâyihin tesisi için kurulan komisyonlara da üye olan Mehmed Ziyâ, bu görevleri sebebiyle İstanbul'un tarihî eserlerini yakından tanıma ve inceleme fırsatı bulmuştur.

Mehmed Ziyâ Bey, *Tasvîr-i Efkâr, İkdâm, İleri, Büyük Mecmua* gibi gazete ve dergilerde birçok makâle yazmış, *Nevsâl-i Ma'lûmât*'ın birinci senesi yayımını hazırlayanlar arasında da yer almıştır. Ayrıca II. Abdülhamid'in isteği üzerine bâzı arkadaşlarıyla beraber İbn Battûta Seyahatnâmesi'ni Fransızca'dan çevirmişse de bu çeviri yayımlanmamıştır.[32]

Mehmed Ziyâ Bey, Türk tarihinin önemli olaylarının veya kişilerinin ölüm yıldönümlerinde ihtifaller düzenleyip konuşmalar yapmasından dolayı kendisine "İhtifalci" lakabı verilmiştir. II. Meşrûtiyet'ten sonra Meclis-i Meb'ûsan başkanlığına çektiği bir telgrafla "İstiklâl-i Osmânî'nin resmî ve millî bayramlar arasına girmesi kararının aldırılmasını sağlamış, Mîmar Sinân, Sokullu Mehmed Paşa, Şeyh Gâlib gibi devlet adamları ve sanatkârların ölüm yıldönümlerinde, Cumhûriyet'ten sonra da İstanbul'un kurtuluşu gibi mühim tarihlerin yıldönümlerinde anma toplantılarının düzenlenmesi geleneğini başlatmıştır. Hem halka ve hem de devlet erkânına kendisini kabul ettirmiştir.[33]

---

[31] "MEHMED Ziyâ Bey", *TDEA*, İstanbul 1986, c.6, s.223
[32] İbrahim Alâeddin Gövsa, "Mehmed Ziya", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1936, c.4, s.1601
[33] Semavi Eyice, "İhtifalci Mehmed Ziyâ", *DİA*, İstanbul 2000, c.21, s.559

27 Mart 1930'da vefât etmiş, cenâzesi Bahâriye Mevlevîhânesi hazîresine defnedilmiştir. Mehmed Ziyâ Bey'in 27 Kânûn-ı Evvel 1317 [10 Aralık 1901]'de neşredilen *Ma'lûmât*'ın 320. sayısında "Rauf Yektâ Bey" adlı bir makâlesi vardır. Ne yazık ki araştırmalarımız neticesinde derginin bu sayısına ulaşamadığımız için tezimizde yeri geldiğinde işâret etmekle yetindik.

b. Eserleri:

Târîh-i Sanâyi' (1893), *Vesâik-i Kadime-i Edebiyye* (1897), *Resimli İlm-i Nebâtât* (1898), *Âlem-i İslâmiyyet: Açe Tarihi* (1900), *Kariye Câmi-i Şerîfi* (1910), *Konya Seyahati Hâtıratından* (1912), *Bursa'dan Konya'ya Seyahat* (1912), *Yenikapı Mevlevîhânesi* (1913), *İstanbul ve Boğaziçi: Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Âsâr-ı Bâkiyesi* (I-II, 1928), *İstanbul'daki Âsâr-ı Atîka Hakkında Muhtasar Ma'lûmât* (1338), *Siyer-i Nebî* (1340), *Rehber-i Usûl-i Tercüme* (1325).

E. NECİB ÂSIM (Balhasanoğlu-Yazıksız, 1861-1935)

a. Hayatı:

Türk tarihi ve milliyet ideali için çalışmış fikir adamlarındandır. Kilis'te doğmuştur. Balhasanoğulları denen sipâhî menşeli bir aileye mensuptur. Soyadı kanunu çıkınca kendine "Yazıksız" soyadını seçmiştir.[34]

İlk öğrenimini Kilis'te yaptıktan sonra Şam İdâdîsi'nde okudu. Kuleli Askerî İdâdîsi'nden Harbiye Mektebi'ne girerek 1880'de piyâde mülâzımı rütbesi ile mezun olmuştur. Askerî rüştiyelerde ve Harbiye'de Türkçe, Fransızca, Tarih öğretmenliği yaptı, mîralay (albay) olarak emekliye ayrıldı. 1908'de II. Meşrûtiyet'ten sonra İstanbul Dârülfünûn'unda Türk tarihi ve Türk dili tarihi hocalığı yapmıştır. 1927'de Erzurum milletvekili olarak meclise girdi, 1935 Aralık ayında İstanbul Kadıköy'deki evinde vefât etmiştir.[35]

---

[34] İbrahim Alâettin Gövsa, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.280
[35] "YAZIKSIZ, Necib Âsım", *TDEA*, İstanbul 1998, c.8, s.572

Necib Âsım Kuleli İdâdîsi'nde talebe iken Ahmed Midhad Efendi'nin Beykoz'daki yalısına gittiğinde orada Veled Çelebi (İzbudak) ile tanışıp devrin Türkçü-Türkçecileri arasına girmiştir. Necib Âsım ile Veled Çelebi "Türk" kelimesini o dönemdeki imlânın aksine "vav" ile yazdıklarından kendilerine "Vavlı Türk" lakabı takılmıştır. Harbiye Mektebi'nin son sınıflarında iken *Tercümân-ı Hakîkat*'te yazmaya başlamış, daha sonra *Maârif*'te yazmış, kendisi de *Medresetü'l-Edeb* adında bir dergi çıkarmıştır.[36]

Ahmed Cevdet *İkdâm* gazetesini çıkarınca Türkçü diye tanınanlarla birlikte Necib Âsım da bu gazetede yazmaya başlamıştır. Daha sonra yazılarına *Musavver Ma'lûmât* ve *Servet-i Fünûn*'da devam etmiştir. "Lisan Bahisleri", "Dilimize Hizmet", "Dilimiz" gibi başlıklar altında Türkçenin sâdeleşmesini savunan yazılar kaleme almıştır.[37]

II. Meşrûtiyet'in ilanından sonra Necib Âsım Türk Derneği'nin kurucuları arasında yer almış ve başkanlığını yapmıştır. Aynı yıllarda *Türk Yurdu* dergisinde yazmaya başlamış, daha sonra *Bilgi, Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Türk Tarih Encümeni Mecmuası* gibi dergilerde makâleler yazmıştır. 1890'dan başlayarak Osmanlıca'nın grameri üzerine eserler vermiştir.[38]

Daha sonraki yıllarda Anadolu diyalektolojisi alanında çalışmış, Macarlar'ın Peşte'de çıkardıkları *Keleti szemle* dergisinde "Balhasanoğlu" ve "Balkanoğlu" imzası ile üç adet Fransızca inceleme neşretmiştir.

Necib Âsım, Târîh-i Osmânî Encümeni azalığı yapmış, Dârü'l-Fünûn'da Türkoloji'yi kurmuştur. Türk Dili Târihi Kürsüsü'nün de ilk profesörüdür. Aynı zamanda Türk Dil Kurumu'nun faaliyetlerine de katılmış, Türkçülüğe ilmî bir çehre kazandırmak isteyenlerin en önde gelenlerindendir. Yaptığı çalışmalar neticesinde yurt dışında da tanınmış ve 1895'te Paris'teki "Société Asiatique" üyeliğine alınmıştır.[39]

---

[36] "YAZIKSIZ, Necib Âsım", *TDEA*, İstanbul 1998, c.8, s.572
[37] "YAZIKSIZ, Necib Âsım", *TDEA*, İstanbul 1998, c.8, s.573
[38] İbrahim Alâettin Gövsa, "Necib Âsım", *Türk Meşhurları Ansiklopedisi* İstanbul 1946, s.281
[39] İbrahim Alâettin Gövsa, "Necib Âsım", *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946, s.280-1

Necib Âsım'ın *Ma'lûmât*'ta altı makâlesi bulunmakta olup yazar bu makâlelerinde, Türk mûsikîsi târihi ve zaman içerisinde onunla ortak ve benzer yanları olan İbrânî, Arap ve Selçuklular'ın mûsikileri hakkında bilgiler vermiştir.

b. Eserleri: *Arkadaş Bana Fransızca Öğret* (1885), *Ev Kızı* (1890), *Kitap* (1893), *Güvercin Postası* (1888), *Yeni Tertiple Muhtasar Osmanlı Sarfı* (1890), *Muhtasar Osmanlı Nahvi* (1892), *Lügat-ı İlmiyye ve Fenniyye* (Hasan Tahsin ile, 1892), *Osmanlı Sarfı* (1894), *Mükemmel Sarf ve Nahv-i Osmânî* (1895), *En Eski Türk Yazısı* (1897), *Ural ve Altay Lisanları* (tamamlanmamış, 1895), *Orhun Âbideleri* (1896), *Hibetü'l-Hakâyık* (iki kısım, 1918), *Osmanlı Târihi-I* (Mehmed Ârif'le, 1919), *Gök Sancak* (Léon Cahun'dan tercüme, 1912. "*Gök Bayrak*" adıyla ikinci çevirisi Galip Bahtiyar tarafından 1933), *İlm-i Lisân* (1917), *Eski Savlar* (1922), *Bektâşî İlmihâli* (1925), *Celâleddîn Harzemşâh* (A. Neseî'nin Moğol isti'lâsına dâir eserlerinin tercümesi, 1934)

F. MEHMED CELÂL BEY (1867-1912)

a. Hayatı:

İstanbul'da doğmuştur. Babası Jandarma Dairesi Reisi Ferik Hakkı Paşa'dır. Çok iyi bir tahsil görmeyen Mehmed Celâl Bey, babasının görevi sırasında tahrîrât kalemine girerek mümeyyiz olmuş; fakat eğlenceye olan düşkünlüğü sebebiyle görevine devam edememiştir.[40]

İlk olarak *Gülşen* mecmuasında yayımlanan şiirleriyle yazı hayatına başlamış, *Gayret, Mürüvvet, Maârif, Hazîne-i Fünûn, Mektep, Musavver Terakkî, Muhtebes, İrtikâ* ve *Mâ'lumât* ile devam etmiştir.

Gazel, yeni tarzda şiir ve roman yazan Mehmed Celâl Bey'in, irticâlî şiir söylemekte gayet usta olduğu bilinmektedir. Bu yüzden kendisine "*Şâir-i zî-irticâl*" lakabı verilmiştir. Anna adında birine âşık olan yazar, duygularını ifade etmek için *Ada'da Söylediklerim* adlı bir şiir kitabı yazmış ve bundan sonra da *Ada Şâiri* diye anılmıştır. Beş defa evlenmiş olan Mehmed Celâl Bey pek çok da aşk hikâyesi yazmıştır. Eserlerinin dili basit, fakat anlatım tarzı samîmidir. Bu yüzden döneminde

[40] "Mehmed Celâl Bey", *TDEA*, İstanbul 1986, c.6, s.201

çok okunmuştur. İçki ve eğlence düşkünlüğü neticesinde şuurunu kaybetmiş; sonra da tedâvî görmüştür.[41]

Mehmed Celâl Bey'in *Ma'lûmât*'ta yalnızca bir makâlesi vardır. 23 Teşrîn-i Evvel 1313 [4 Kasım 1897]'de, mecmuanın 106. sayısında yer alan bu makâle "Bizde Mûsikî" başlığını taşımaktadır. Yazar, millî mûsikînin fennî olduğunu; "Fenn-i Mûsikî" demek sûretiyle Batı müziğini kasdetmenin yanlışlığına dikkat çekmektedir.

b. Eserleri:

b.1. Şiir Kitapları: *Tercüme-i Ahvâl-i Selâtin, Ada'da Söylediklerim* (1886), *Gazellerim* (1892), *Elvâh-ı Şâirâne* (1894), *Zâde-i Şâir* (1895), *Sürûd* (1896), *Âsâr-ı Celâl* (1894)

b.2. Hikaye ve Romanları: *Cemile* (1886), *Venüs, Zehra, Dehşet* yahut *Üç Mezar* (1887), *Bir Kadının Hayatı* (1891), *Elvâh-ı Sevdâ* (1891), *Hâlâ Seviyor* yahut *İftirâk* (1891), *Karlar Altında* (1893), *Bî-vefâ* (1894), *Ak Saçlar* (1895), *Dâmen Âlûde* (1898), *Aşk-ı Ma'sûmâne* (1900), *İki Kız* (1901), *Küçük Gelin* (1892), *Kuş Dilinde* (1910), *Mükâfât, Mavi Sünbül, Oyun, Margirit, Vicdan Azabları, Teverrüm, Rene, İki Kanarya, Âşinâ-yı Nikâh.*

b.3. Diğer Eserleri: *Osmanlı Edebiyatı Nümûneleri* (1894), *İstiğrâk* yahut *Nesirlerim* (1887), *Ahmed Rasim Bey* (1900), *Hüdâvendigâr Gâzi* yahut *Fetihler ve Kosova Sahrâsı* (1891), *Fâtih Sultân Mehmed-i Sânî* yahut *İstanbul'un Fethi* (1891), *Çelebi Sultân Mehmed* yahut *Müceddid-i Devlet* (1892), *Sevdâ Lügati, Şi'r-i Gaza.*

G. ÎSÂK FERARA

Değişik kaynakları taramamıza rağmen hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Mecmuanın 4 Nisan 1318 [17 Nisan 1902]'de neşredilen 334. sayısında "Mûsikî ile Şiir" adlı bir makâlesi vardır. Yazar bu makâlesinde, şiirin mûsikiye güzel bir şekilde tatbîk edilebilmesi için bazı değerlendirmelerde bulunmuş ve her bakımdan şiir ile

[41] "Mehmed Celâl Bey", *TDEA*, İstanbul 1986, c.6, s.201

mûsikînin uyum içinde olması gerektiği konusuna değinmiştir. Mûsikînin ilerlemesi için dil kurallarına uymayı zorunlu görmektedir.

H. ZEKİ

Yazarın, *Ma'lûmât* mecmuasında 44, 49-50, 53 ve 55. sayılarında bir dizi halinde Arapça'dan tercüme ettiği beş makâle tefrîk edilmiştir. Bu makâlelerde mûsikî târihi hakkında genel bir bilgi verildikten sonra "Enğâm-ı Arabî'nin Kavâidiyle Tertîb-i Elhân", "Evzân-ı Mûsikiyye" ve "Araplar'ın Yeni ve Eski Mûsikî Aletleri" adlı makâleler yer almaktadır.

Ma'lûmât'ta, makâlelerin altında Zeki ve parantez içinde (mütercimi) ibâresinden başka bir bilgi bulunmamaktadır. Bu yüzden yazarın kim olduğuna dâir herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

BİRİNCİ BÖLÜM

(NAZARİYATA DÂİR MAKÂLELER)

A. ALİ RIFAT (ÇAĞATAY)'IN NAZARİYATA DÂİR MAKÂLELERİ

A.1.Mukaddime

Haz ve zevk-i mûsikî hakkında serd-i mukaddimât ile temhîd-i mütâlaâta hâcet yoktur. Çünkü terennüm ve teğannînin îcâbat-ı tabîiyyemizden olduğu derkârdır. Rûh-i insânînin mûsikîden telezzüz-i mahsûsî olduğu nice hükemâ ve üdebânın beyânât-ı müdellelesinden müstebân ise de bu bâbda ihtisâsât-ı zâtiyyemizden büyük şâhit olamaz; binâenaleyh tafsîl-i makâleden bi'l-ictinâb söze başlarız. Şark mûsikîsi ki, sanatla tabîatın hüsn-i imtizâcından mütehassıl ve sırf rûhu telezzüz eden nağamâttan müteşekkildir, son birkaç asır meyânında ulûm-i riyâziyye kavânîni dâiresinde ciddî bir terakkîye nâil olmuş iken mahzâ bu fennin nazariyyâtına lüzûmu derecesinde ehemmiyet verilmemesinden dolayı, vüs'at-i sâbikasına nisbetle el-yevm bugün küçülmüştür.

Bu fenne âit olup şimdiye kadar yazılmış olan âsâr ise mahdûd olmakla berâber müntesiplerinin bile güçlükle anlayabilecekleri bir tarzda hele bâzısı sırf muammâ olarak yazılmış olması hasebiyle, mûsikî heveskârânı âsâr-ı mezkûreden istifâde tarîkini bulamayarak ya büsbütün mûsikîyi terk veyâhut nice zahmetler ihtiyâriyle öğrenebildikleri bir iki parçaya kanâatle artık ilerisini gerisini düşünmeye lüzûm görmüyorlar. Şu hâl-i tedennînin devamı fenn-i mûsikîye gerek mensub olsun ve gerek olmasın herkesin mûcib-i teessüfü olduğu hâlde nasılsa hiçbir kimsenin el-ân ciddî bir gayret ve himmet göstermediği de ayrıca teessüfe şâyândır.

Biz mûsikîmizin bu hâle gelmesinin notanın zamanında kabûl edilmemesinden ileri geldiğini zannetmekteyiz. Nota eğer mûsikîmizin devre-i kemâlinde kabûl edilmiş olsa idi bu tedennî kâtî'yyen olmazdı. Mûsikî bir lisândır ki, yazısı notadır. Ağızdan ağıza intikâl etmek şartıyla mûsikî gibi zabtı güç olan bir fen nasıl muhâfaza edilir.

Bir zamanlar notaya büyük büyük i'tirâzlar edilmiş ve hattâ kabûl edilmemek tarafı iltizâm edilmiş idi. Hele bu fikir icrâ-yı hükmedemedi. Herkes az çok nota öğrendi ve faydasını anladı.

Zamânımızda ise âsâr-ı mûsikiyyenin en mühimleri erbâbı nezdinde kalarak neşredilmemekte ve bâzı notacılar tarafından inanılmaz derecede gâlî fiyatlarla satılmaktadır.

Âcizleri gerçi bu fende derece-i matlûbede iktidârı hâiz değilsem de asr-ı celîl füyûzât-ı delîl **Abdülhamid** Hân-ı Sânî de maârifin terakkîyat-ı mütevâliyesini ve ulûm ve fünûnun nâil-i rağbet ve himâye olduğunu nazar-ı şükrân ile görenlerden olduğum cihetle müntesibi olduğum fenn-i mûsikîye velev cüz'î olsun hizmette bulunmayı öteden beri arzu etmekte ve haylice zahmetler ihtiyâriyle bugün neşrine başladığım (fenn-i mûsikî nazariyyâtı) nâmındaki rîsâleyi meydana çıkarmaya çalışmakta idim. Bizde nota tab' edecek matbaanın mevcûd olmaması bu maksad-ı acziyyenin icrâsını şimdiye kadar tehir etmiş ise de sâye-i maârifvâye-i cenâb-ı pâdişâhîde mevki'-i intişâra çıkan (*Ma'lûmât*)ın maksad-ı yegânesi umûmun istifâdesini temin edecek âsâr-ı nâfia neşretmek ve her kısım sahîfe-i fenne lüzûmu nisbetinde elde edilmesi müşkil olan âsârı cüz'î bir masrafla edindirmek olduğundan alafranga ve bilhassa alaturka nota hurûfâtı i'mâl ettirmiş olduğu memnûniyetle istihbâr edilerek eser-i mezkûrun ders şeklinde peyderpey neşrine karâr verilmiştir.

Yukarıda arz olunduğu vech ile bizde şimdiye kadar yazılmış olan âsâr-ı mûsikiyye yalnız bu fende ihtisâsı olanlarca anlaşılabilecek bir tarzda yazılmış olması cihetiyle bi-hakkın temîn-i istifâdeye kâfil olamıyorlar. Mûsikîden henüz hiçbir şey bilmeyen bir adam ise bu fen hakkında bir fikir alacak kitap bulamıyor. Binâenaleyh ahbâbının tavsiyesiyle bir hoca getirterek gûyâ tahsîle başlıyor. Birçok emekler birçok paralar sarfından sonra mûsikî benim tab'ımda yok imiş! diye sazı sözü atıveriyor. Gerçi mûsikî fenni yalnız nazariyâtıyla öğreniliverir denilecek gibi kolay şeylerden değil ise de, notanın esâs ittihâzıyla makâmât herkesin anlayabileceği bir tarzda yazılır ve her makâma dâir nota ile kolay kolay misâller gösterilir ve husûsiyle seslerin nây, ûd, keman, kânun ve tanbur ve piyanoda hangi mevki'lerde bulundukları güzelce bildirilirse müşkilâtın kısm-ı a'zamı ortadan kalkar.

Malûm olduğu üzre el-yevm teammüm eden nota iki olup biri alafranga, diğeri alaturka (Hamparsum) notasıdır. Bu ikincisinin bâzı hesâbâtının bizim şîve-i mûsikîmize daha muvâfık gelmesi ve husûsiyle Türk notası olması hasebiyle derste bu

nota intihâb edilmiştir. Fakat ayrıca neşri mukârrer olan (pîşrev, kâr, nakış, beste, semâ'î ve şarkı ve saz semâîleri) notaları tabiî birine hasredilmeyip lüzûmuna göre her ikisiyle yazılacağı gibi maksad-ı aslî yeni tahsîl edenlerle mûsikîde behresi az olanların istifâdelerini temin etmek olduğundan işi yalnız atîk notalara hasretmeyip henüz meşk edenler için elde edilmesi elzem olan bâzı pîşrev ve semâîlerle yeni şarkılar sıra ile neşredilecektir. Hâriçten gönderilecek âsâr-ı nâfia maa'l-memnûniyye derc ile lüzûmuna göre mülâhazalar yazılır.

Mûsikî ulûm-i nazariyyeden olduğu ve riyâziyyede malûm olan meslek muktezâsınca (cem') bilinmezse (darb) yapılamayacağı ve bu bilinmezse (taksîm) yapılamayacağı ve bu da bilinmezse hesap yapılamayacağı gibi mûsikîde de biri bilinir diğeri bilinmezse matlûb aslâ hâsıl olmaz. Bu cihetle mûsikî dersinden istifâde etmek arzu edenlerin şu son fıkraya nazar-ı dikkat etmelerinin ihtârıyla birinci derse başlıyoruz.

(Mâ-ba'di var)

11 Mayıs 1311[23 Mayıs 1895], Ali Rifat, sy.1 s.10-11

A.2. [Şiir-Mûsikî Münâsebeti]*

(Birinci nüshadan mâ-ba'd)

"Birinci Ders"

Mûsikî, tabîat-ı şiiriyyenin nev'-i dîğeri olup benî beşer üzerinde icrâ ettiği tesîrât tabâyi'in ihtilâfı nisbetinde tenevvu' ve tekessür eylemek tabiî olduğuna binâen her kavmin mûsikîsi kendi hissîyâtı dâiresinde tevsi' ederek el-yevm yek-diğerinden külliyetli mübâyenetlerle ayrılmış nev'-iler teşkîl etmiştir. Bu nev'ilerden başlıcası alafranga denilen Avrupa mûsikîsi ile bizim mûsikîmizdir ki, sadânın taksîmâtı esâsından başlayarak gerek nağamâtın suver-i icrâiyyesinde ve gerek bahşedeceği tesîrât hususlarında her ikisi beyninde fark-ı azîm vardır.

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A)

Beyândan müstağnî olduğu üzre ezmine-i sâlifeden biri mûsikî, şiiri mevzûn birtakım nağmelerle okuyarak şiirin rûh üzerine olan tesîrini daha çok, daha latîf bir sûrette verdirmek için kullanılmaktadır. Benâberîn bizim şiirimizin mukteziyâtı her ne ise mûsikîmiz de ona tâbi' olarak ilerlemiş olduğundan bizde mûsikîden matlûb olan netîce istihsâl edilmiş olduğu hâlde maa't-teessüf bâzı kıymet-nâşinâsân indinde şu şimdiki hâli ele alınarak mâhiyet-i hakîkîsi takdîr edilmemekte ve bir yandan tahrîbine uğraşılmaktadır. Hâlbuki mûsikîden maksad-ı aslî sadâyı tarz-ı tabîiyyesinden bütün bütün çıkararak onunla gayr-i kâbil-i icrâ gibi görünen bâzı sanâyii icrâ etmek midir? Yoksa rûhu birtakım hissiyât-ı rakîka ile telzîz etmek midir? Bu iki cihet nazar-ı mütâlaaya alınır ise hakîkat daha vâzıh sûrette ortaya çıkar. O iki şıktan evvelkisi kabûl edilir ise mûsikînin rûha âidiyyeti aslâ kalmaz. Eğer ikincisi ise şark ve garb edebiyatı beynindeki farka tâbi' olur. Binâenaleyh biz mûsikîmizin terakkîsini tarz-ı kadîmini değiştirmek sûretinde yâni alafranga ile karıştırarak mahlût bir hâle gelmesinde arayacak olur isek eslâf-ı kirâmın fevkalâde himmet ve dikkatleri ile koydukları kavâid-i muntazamayı da elden çıkararak beyhûde tahrîb etmiş oluruz. Hangibir şiir tasavvur olunur ki mûsikîmiz ona bi-hakkın îfâ-yı hizmetten âciz olsun! Bizde mûsikînin ıslâh edilmek ciheti dilden dile gezdiği hâlde henüz ıslâh edilecek şeyin neden ibâret olduğu malûm olamayıp bâzısı perdelerin tağyîrine, bâzısı alafranga tarzında besteler yapılmasına karârlar vererek zavallı mûsikîyi de şaşırtmaya uğraşıyorlar. Bize kalsa mûsikîmizin o eski hesâbı gâyet kat'î ve sâlim tarzı latîf ve alafranga mûsikîden de her vech ile müessirdir. Binâenaleyh Avrupalılar herşeyde olduğu gibi mûsikîde de fevkalâde terakkî etmişler ise de yek-diğerine mübâyin olan iki şeyin terakkîsi nisbetinde yek-diğerinden ayrılması tabiîdir. Gerçi Avrupalılar'ın mûsikî hakkındaki hesâbâtı kabûl ettikleri sesler dâhilinde pek muntazam ise de dâiresini biraz daha tevsî' etmek, yâni kabûlüne onlarca lüzûm görülmediği halde bizce kullanılması taht-ı elzemiyyette olan bâzı sesler o hesâb dâiresi dahîline alınmak lâzım gelse vüs'atsızlığı der-akab anlaşılır. Bu cihetin bizde bâzı zâid seslerin vücûdundan ileri geldiğine hükmetmek isteyenler de bulunursa da o seslerin mevcûdiyetini ve derece-i lüzûmunu kendilerine isbât etmek o kadar güç olmuyor. Bizde ses cihetiyle fevkalâde vüs'at mevcûd olup her makâma göre ayrı ayrı perdeler tefrîk edilmiş ve alafrangada (bemol) ve (diyez) denilen perdelerden daha küçükleri bulunmuş olduğundan piyano gibi bâzı

âlât-ı mûsikîyyede bizim makâmâtın tamâmen icrâsı kâtiyyen kâbil olmaz hattâ orkestralarda çalınan bâzı şarkıların letâfeti de herkesçe malûmdur(!)

Bizde ıslâh edilecek mesele öyle perdelerin tağyîri yâhut (akompanyeman) yapılamaması gibi şeyler değil, bilakis gâyet hissî bir şiire oynak yürük bir beste konulması ve bî-mânâ bâzı sözlerde bunun aksi icrâ edilmesi, gerek yeni ve gerek eski birtakım âsâra bestekârının muvâfakatı ister olsun ister olmasın herkesin bir nağme ilâve veyâhut asıl nağmeyi tebdîl etmesi ve ortaya muntazam metodlar koyarak halkı müstefîd edecek yerde hemen bilumûm sâzendelerin hiçbir şeyde ittîfâk edememesi ve notanın ilerlemesine gayret edilmemesidir.

el-Yevm kabûl edilmiş olan her iki notanın mevcûd olan işârâtı her sesi göstermeye kâfî olmadığı bizde mûsikî bilenlerin cümlesince öteden beri malûm olduğu ve bundan yirmi otuz sene kadar mukaddem bunun ikmâline uğraşıldığı hâlde fıkdân-ı vesâit mülâbesesiyle netîce-i hâsıla intişâr edememiştir. Hâlbuki alaturka mûsikîyi tamâmen yazabilmek için mezkûr işâretlere lüzûm-i kavî olduğu gibi mütekaddimînin mûsikî hakkında isti'mâl ettiği ta'bîrâtı dahî mürûr-ı zamanla unutularak yalnız bâzı kütüphânelerde mevcûd olup isimleri bile çok kimsenin mechûlü olan âsâr-ı nefîse-i mûsikîde mahfûz kalmıştır. Binâenaleyh o gibi ta'bîrat ve alafrangadaki mukâbilleri ile âsâr-ı mezkûreyi vücûda getiren zevâtın fenn-i mûsikîye olan hizmetleri fasl-ı mahsûsunda sıra ile zikredilecektir.

Birinci dersi teşkîl eden şu ikinci mukaddimenin mütâlaâsından anlaşılacağı vech ile mûsikî her kavmin lisân ve edebiyatının îcâb ettiği usûl ve kavâide tâbî' olduğundan her memlekette bir nev' olarak tanınmasında bir mecbûriyet yoktur. Hattâ şarka âit bir şiire opera şeklinde bir beste konulması tasavvuru ne kadar garip görünürse eş'âr-ı garbiyye hakkında da aksi muâmele icrâsı o kadar acîb olur. Maahâzâ (diyapazon) ve (metronom) gibi fenn-i mûsikîde fevkalâde hâiz-i ehemmiyet olan bâzı âlâtın bizde de ta'mîmi ve (metronom)a mukâbil Türkçe usülleri gösterir bir âlet yapılması ve bizim mûsikîde mevcûd olan sesleri şimdiki gibi kârine ile değil aslını gösterir ve nağamâtını kâffeten zapt edebilir ekmel bir nota vücûda getirilmesi taht-ı elzemiyettedir.

(Mâ-ba'di var)

22 Mayıs 1311[3 Haziran 1895][*], Ali Rifat, sy.2, s.36-37

A.3. [Sadâ, Sadânın Taksîmi ve İhtizâz-ı Sadâ][*]

-İkinci Ders- (İkinci nüshadan mâ-ba'd)

Bir cism-i elastikînin ihtizâzından husûle gelerek diğer bir vâsıta ile hiss-i sem'i müteessir kılan keyfiyete (sadâ) denir.

Sadânın kıymeti kendi aded-i ihtizâzı olduğundan yâni aded-i ihtizâzı nisbetinde yükselip alçaldığından (sirnâ) ve (sadânüvis) ve (minfâhu's-savt) denilen âletler vâsıtasıyla her sesin hangi derece-i ihtizâzda bulunduğu anlaşılabiliyor.

Uzv-ı sem' ile hissedilebilecek sadâ 16'dan başlayarak 20,000 zevc-i ihtizâza kadar vâsıl olduğu ve binâenaleyh sıra ile her birinin tefrîk-i kâbil olmadığı cihetle yekdiğerinden ahvâl-i mûsikiyyesi tâyin olunabilecek derecede fâsılayı hâiz olanlara (sadâ-yı mûsikî) nâmı verilmiştir.

Sadâ-yı mûsikî üç hâle tâbi'dir. Birincisi aded-i ihtizâzın kesret ve kılletiyle hiss-i sem'a verebileceği kuvvettir ki buna (irtifâ-ı sadâ), ikincisi aded-i ihtizâzdan neşet etmeyip ecsâm-ı elastikiyyenin ihtizâzı vüs'atının tezâyüdü veya tenâkusundan hâsıl olur ki ona da (şiddet-i sadâ), üçüncüsü de bi'l-cümle ecsâm-ı mütesavvitenin kendisine mahsûs olarak çıkardığı sesdir ki buna da (cins-i sadâ) denilir.

Sadâ-yı mûsikîyi başlıca yedi ses teşkîl eder. Yâni herhangi bir ses olursa olsun kendi aded-i ihtizâzından bir misli fazla veya noksanına vâsıl oluncaya kadar başlıca yedi kısma ayrılır. Bu kısımlar sadânın silsile-i tabîiyyesini teşkîl ettikleri için alafrangada (gam naturel, silsile-i tabîiyye-i esvât) tesmiye edilmiştir.

Bundan evvel de beyân olunduğu vech ile alaturka ile alfranga mûsikî beynindeki farklardan biri ve belki en ehemmi sadânın sûret-i taksîmi keyfiyeti olduğundan her

[*] 3 Haziran 1895 Pazartesi gününe tekabül etmektedir. (F.A.)

[*] Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

ikisinin güzelce anlaşılarak muhâkeme edilebilmesi için evvel-emirde Avrupalılar'ın tâyin ettikleri perdelerin âlât-ı ma'rûza ve sâire ile mesâhâlarından hâsıl olan nisbet-i hesâbiyyenin bilinmesi lâzımdır.

Sadânın taksîmi bir emr-i i'tibârî olduğu için esvâtın mevki'leri yek-diğerine izâfetle tâyin olunur. Bu halde sadâ-yı mûsikîyi teşkîl eden şu:

Ut yâhut do, re, mi, fa, sol, la, si. Yedi perdenin kıymet-i ihtizâziyyesi (do) perdesine nisbetle:

Do	re	mi	fa	sol	la	si	do
1	9/8	5/4	4/3	3/2	5/3	15/8	2

derecelerini hâiz olmakla (do)dan îtibâren yek-diğeri beynindeki fâsıla da:

9/8, 10/9, 16/15 raddesinde olmasına nazaran bir (gam naturel) bi'l-hesâb:

1, 9/8, 5/4, 4/3, 3/2, 5/3, 15/8 {perdelerin (do)ya nisbetle mikdâr-ı ihtizâzı}

9/8, 10/9, 16/15, 9/8, 10/9, 9/8, 16/15 {perdelerin yek-diğerine nisbetle fâsılaları}

9/8 adedi hadd-i kemâlde bulunduğu için mensub olduğu sese (ton majör, tam ses) 10/9 adedi birinciden 80/81 nisbetinde küçük olduğu için mensub olduğu sese (ton minör, hâl-i tabîiyyesinde pestlik olan) 15/16 adedi de nısf raddede bulunduğu için mensub olduğu sese (ton dömi majör, nısf ses) denir.

Şu hâlde de bir (gam naturel) iki tam bir nısf ve üç tam bir nısf sesten teşekkül eder. Ancak mûsikîde birbirinden tiz olarak yedi ses bulunduğu ve herbiri (do)dan başlayıp (si)de nihâyet bulduğu için ikinci (do) birincinin iki misli olduğu gibi ikinci silsilede bulunanların kâffesi birincidekilerin iki kat aded-i ihtizâzında olduklarından kıymet-i ihtizâziyyelerinin tâyini için a'dâd-ı mezkûrenin iki adediyle darb edilmesi iktizâ eder.

Şu tafsîlden anlaşılacağı vech ile sadânın taksîmi bir emr-i i'tibârî olup herhangi derece-i ihtizâzda olursa olsun bir ses aksâm-ı seb'adan biri (do, re, mi, ilâh...) farz olundukda o ses üzerine bir (gam naturel) tertîb olunabilir. Yâni 355 ihtizâzdan hâsıl olan bir ses (do) farz olunursa diğer seslerin kıymet ve mevki'leri biraz evvel arzedilen hesap vâsıtasıyla tâyin edilir. Ancak alafrangada piyano gibi sâbitü'l-âhenk birçok çalgılar bulunduğu ve cümlesinin âhengi de bir olmak mültezim olduğu için dâimî sûrette aynı sadâyı tekvîn etmek üzre (diyapazon) nâmıyla maşa şeklinde küçük bir âlet ihtirâ' etmişlerdir ki iki uçları yek-diğerine gâyet yakın olduğu için her ikisi arasından serîan bir demir çubuk geçirildikte kolları vaziyeti aslîyyesinden ayrılıp yine ric'at etmesinden kendisine mahsûs olan sadâyı (lâ) çıkartır ise de (diyapazon)ların aded-i ihtizâzı iki kol bu'udlarının tûl ve sihanı nisbetinde tehallüf ettiği için herbirinin ihtizâzı (tahrîr-i sadâ) âleti iânesiyle tâyin edilir.

Avrupa'nın أكثر memâlikinde mevcûd olan (diyapazonlar) yek-diğerinden 10-20 ihtizâz raddesinde (yarım sese yakın) ihtilâf ettikleri için 1859 sene-i mîlâdiyyesinde Fransa hükümeti tarafından bir meclis-i müstakil akdedilerek sâniye-i vâhidede 870 zevc-i ihtizâz etmek üzre bir (diyapazon) i'mâl ettirilmiş ve Paris Müzehânesi'ne konularak herkesin o âhenge îtibâr etmesi emir ve tenbîh edilmiştir.

(Diyapazon)un gösterdiği (lâ) bizim mansûr neylerinin (dügâhı, lâ'sı)dır. Bu âhengin yâni (mansûr) âhengi gerçi herkesin sesi yetişemeyecek derecede yüksekçe ise de bizde (şedd) denilen ve fenn-i mûsikîde fevkalâde hâiz-i ehemmiyyet olan bir keyfiyet vardır ki o vâsıta ile âhengi bir, iki ilâh... derece yükseltilip alçaltmak kâbil olur.

(Mâ-ba'di var)

1 Hazîran 1311[13 Haziran 1895], Ali Rifat, sy.3, s.60-61

A.4. [Bâzı Mûsikî Terimleri ve Nota İsimleri]*

-Üçüncü Ders- (Üçüncü nüshadan mâ-ba'd)

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

Sadâ-yı mûsikînin ihrâz ettikleri mevkilere (perde) denir. Perdeler ikinci dersteki hesap mûcibince (majör) ve (minör) olurlar. Her ikisi beyninde olan 80/81 nisbetindeki farka bir (koma) denilir.

Bir tam ses 16/15 raddesinde artıp eksilirse kendi nısf perdesini hâsıl eder. Bir perdenin nısf derece artmasına (diyez) eksilmesine (bemol) derler. Meselâ (re) perdesi nısf derece artarsa (re diyez) eksilirse (re bemol) olur. Bu nisbet-i mütesâviyede artıp eksildiği için âtîdeki cedvelde gösterildiği vech ile üst taraftaki perdenin (bemol)ü alt taraftaki perdenin (diyez)idir.

Do, diyez = re, bemol

Re, diyez = mi bemol

Mi, diyez = fa, naturel

Fa, diyez = sol, bemol

Sol, diyez = la, bemol

La, diyez = si, bemol

Si, diyez = do, naturel

Buna (anarmoni, hem-âhenk) yâhut (sinonim, hem-mânâ) denilir. Ancak (anarmoni, hem-âhenk) iki nota beyninde bir (koma) fark olduğunu bilmek gâyet ehemmiyetlidir. Bunun sebebi bir perdenin dâimi sûrette (majör) veyâhut (minör) olmayıp hesâba göre tebeddül etmesidir. Meselâ (do, naturel majör) olduğu zaman (la, naturel minör) olur. Bir (koma) fark gâyet cüz'î olması hasebiyle alafranga mûsikîde ancak âlet iânesiyele anlaşılabilir ise de bizim mûsikîmizin tarz ve seyri erbâb-ı mûsikîye (segâh) perdesiyle (bûselik) perdesi gibi beynlerinde bir (koma) fark olan perdeleri güzelce tefrîk ettirir.

Her ses hesâba göre (majör) ve (minör) olduğu için (do, naturel majör) üzerine on beş ve (la, naturel minör) üzerine on beş (gam, silsile) tertîb edilmiş olup hangi sesin ne zaman (majör) ve (minör) olacağını ol bâbda tanzîm olunan cedveli gösterir ise de

maksadımız alafranga mûsikî yazmak olmadığı için onları yalnız bizim makâmâtın târif ve şerhi sırasında tatbîk sûretiyle zikirle iktîfâ edeceğiz.

Şimdi başlıca bilinmesi lâzım olan şeylerden biri de 16.ncı asr-ı mîlâdîde Avrupa mûsikîsinde (gam naturel)in (la) üzerine müretteb olmasıdır. Fî-zemâninâ Avrupa mûsikîşinâslârı âsâr-ı atîkeyi taklîden bir beste tanzîmi için esâs (la)yı ittihâz etmektedirler.

(ﻓ)

(Rast)

Notalar şu vech ile dâima sol taraftan yazılır ve yine soldan okunur.

Sol, la, si, do, re, mi, fa, sol

ﻓ ~ ﯡ ﻧ ﻟ ﻣ ﻔ ﻋ

rast . sol ﻓ

dügâh . la ~

bûselik . si ﯡ

çârgâh .do ﻧ

nevâ . re ﻟ

hüseynî . mi ﻣ

acem . fa ﻔ

gerdâniye . sol ﻋ

Alafranga mûsikîsinin birinci perdesi (do) olduğu gibi bizim birinci perdemiz de (rast) perdesidir. Bizde her perdenin aded-i ihtizâzı 9/8 raddesinde yâni alafranganın (ton majör)ü nisbetinde artıp eksildiği için (rast) ile (dügâh) beyninde ne varsa (dügâh)la (bûselik) (çârgâh)la (nevâ) (nevâ) ile (hüseynî) (acem) ile (gerdâniye)

beyninde aynı fark mevcûttur. Ancak bizde (minör)lük olmamak hasebiyle nısf perdelerimiz Avrupalılar'ın nısf perdelerinden daha küçüktür. Nısf perdeler bahsinde mikdârı ve ne raddede küçük olduğu anlaşılır. Şimdi evvelâ tam sesleri bildirelim:

Sol-la = 9/8

La-si = 9/8

Do-re = 9/8

Re-mi = 9/8

Fa-sol =9/8

Bu hâlde bizde bir (gam naturel, silsile-i tabîiyye-i esvât) şöyle yazılır:

Sol	la	si	do	re	mi	fa	sol
1	1	½	1	1	½	1	

Yâni alafrangadaki gibi iki tam bir nısf üç tam bir nısf olmayıp iki tam bir nısf, iki tam bir nısf ve nihâyet bir tam sesten teşekkül eder ki (gam naturel)in bir misil fazlası tıpkı alafrangadaki gibi tamam bir derece artar. Yâni (tiz)i hâsıl olur. Ancak bizde perdeler do, re, mi nâmıyla yâd olunarak bir misli fazlasına (tiz la) ve (noksanına (pest la) denilmeyip her perdeye mahsûs ayrı ayrı isimler vardır. Hâlbuki perdeler notaya tatbîk edilirse o zaman sol, la, si ilâh... denilir. Ve (tiz)iyle (pest)ine de alafrangada olduğu gibi (tiz sol) (tiz la) denilmek câiz olur.

(Mâ-ba'di var)

12 Hazîran 1311[24 Haziran 1895][*], Ali Rifat, sy.4, s.82-84

A.5. [Seslerin Mevki'leri][*]

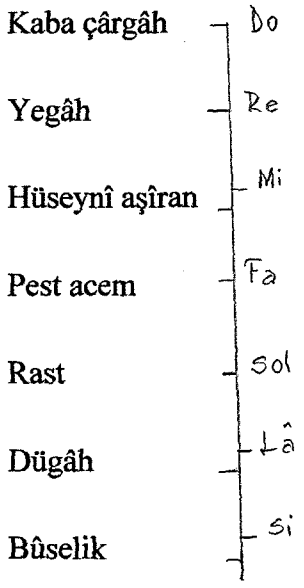
(Dördüncü nüshadan mâ ba'd)

[*] 24 Haziran 1895 perşembeye değil pazartesi gününe tekâbül etmektedir. (F.A.)
[*] Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

(Dügâh) (segâh) (çârgâh) lafızlarının tazammun ettiği mânâya da atf-ı nazar-ı dikkat edilince mûsikîde birinci sesin (rast) olduğu muhakkaktır. Hattâ bir zamanlar (rast) perdesine (yegâh) denilmekte olduğu kütüb-i atîkenin ekserîsinde musarrah olup bilâhare nasılsa mevki'ni ğaib ederek şu şimdiki bulunduğu mahalle gelmiş ve birinci perde tabiî (yegâh) olduğu için o mevki' hâl-i hâzırı vech ile yanlış bir netîce çıkarmıştır. El-Yevm alafrangada (re) denilen (yegâh) perdesi bizde birinci (hüseynî aşîran, mi) ikinci ilâh. tanınmaktadır. Hâlbuki bugün kemanın en (pest) olarak çıkardığı sesi (kaba rast) ve nâyın en (pest) perdesi yâhut (dem)i daha doğrusu sadâ-yı tabî'iyyesi yine (kaba rast)tır.

Kütüb-i atîkenin bâzısında en evvel esâs ses (rast) îtibâr edilmiş ise de bilâhare kesret-i isti'mâle binâen (dügâh) ittihâz edildiği muharrer ise de ders-i sâbıktaki târif mûcibince (la, dügâh) maddesi Avrupalılarca da merdûddür. Hattâ onlarca henüz (do) perdesinin de muhakkakan birinci perde olmak lâzım geleceği teayyün etmiş olmayıp âsâr-ı mûsikîyyelerinde piyanodaki seslerin fenn-i mûsikîce nâkıs ve hattâ muzır olduğu ve şark mûsikîsine âit bahislerinde ise bizim mûsikî hakkında birçok mütâlaalar serdiyle alafranga mûsikînin öteden beri uğradığı tehavvülâta nazaran günün birinde hâl-i hâzırı da tebeddül etmek ihtimâli olduğunu itiraf edilmektedir.

Alafrangada sesler (majör) ve (minör) olup bizde ise tam perdelerin umûmu (majör) olmasına nazaran yek-diğeri beynindeki farkı şu âtîdeki şekil güzelce gösterir:

Çârgâh ♩ Do

(Çârgâh) perdesi alafranganın tamam (do) perdesine mukâbil farzedilirse (do)dan sonra (re) perdesi her iki mûsikîde aynı kuvvette (9/8) raddesinde alınmış ise de (re)den sonraki (mi) perdesi bizim (hüseynî aşîran, mi)den bir (koma 80/81 raddesinde küçüktür. (Mi) ile (fa) arası her iki mûsikîde de nısf îtibâr ve (fa) için aynı mevki' ittihâz edilmiş olunduğu için şekilde görüldüğü vech ile bizim nısf perdemiz onlarınkinden bir (koma 80/81) kadar küçüktür. Bundan çıkacak netîce (do)dan (fa)ya kadar her iki tarafın aldığı mesâfe yek-diğerine müsâvî ise de onlar (mi)yi bizimkinden küçük aldıkları için nısf perdeleri biraz daha büyük tam sesleri küçük olur. (Rast) perdesinden sonra biz yine 9/8 raddesinde olduğumuz için (la)da aynı fark zuhûr eder.

(Si) perdesinde ise her iki taraf 9/8 kuvvetini kabûl etmiş ise de (dügâh) perdesiyle Avrupalılar'ın (lâ)sı arasında (re, yegâh) ile (mi, hüseynî aşîran) beynindeki fark mevcûd olduğu için onların tam perdesi (bûselik) perdesinden daha (pest)tir.

Bizde bir zamandan beri mûsikînin yalnız ameliyyâtına ehemmiyet verilerek cihet-i nazariyyesi bâzı hükemânın âsârı içinden hârice çıkamaması ve mûsikînin nücûma nisbeti gibi hurâfâtın meydan alması (segâh)ı tam perde zannettirmiştir ki bunun ne hesapla alındığı suâl edilse cevâbı "mûsikî hesâba gelmez"den ibârettir.

Fakat şu ma'rûzattan, evvelce mûsikînin kemâlinden bahsederken şimdi noksânını itiraf ile kavlimizin yek-diğerini münâkız olduğu zannedilmesin. Zîra (segâh) perdesi o zaman kemâlinde tam perde olarak kabûl edilmemiş o da sonradan (yegâh) perdesi hakkındaki muâmelenin nev-'i diğerini görmüştür.

(Mâ-ba'di var)

22 Hazîran 1311[4 Temmuz 1895], Ali Rifat, sy.5, s.102-103

A.6. [Alafrangaya Dâir Ma'lûmât]*

-Beşinci Ders- (Beşinci nüshadan mâ-ba'd)

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

Şimdiye kadar verilen îzâhattân alafranga mûsikîde sadânın tam ve nısf nâmıyla iki nev'i olduğu ve îcâba göre perdelerin cüzî tebeddül ettiği yâni (majör ve minör) olduğu anlaşılmıştır. Ancak piyanoda bir sesi îcâba göre (majör ve minör) yapmak mümkün olmadığı için sesler bir hesâb-ı mütevassit üzre yâni hem (majör)e hem de (minör)e hizmet edebilecek vech ile konulmuştur. Perdeler (majör) de olsa (minör) de olsa piyanoda tebeddül edemeyip ancak vaz' edilen sadâyı tekvîn edebildiği için piyano ile çalınan şeylere alafranga kavâidine tamamıyla muvâfıktır denilemez. Çünkü meselâ (sol) perdesi bazen (majör) bazen (minör) olur. Âhengi sâbit bir çalgıya ise bir perdenin bu iki hâli birden konulmadığı için piyano ve emsâli çalgılardaki perdelerin aded-i ihtizâzları fennen tahakkuk eden mikdârın aynı değildir. Fakat farkın fevkalâde küçük olması hasebiyle her iki hâlin pek güç tefrîk edilebilmesi veyâhut aded-i ihtizâzı fennin tâyin ettiği mikdârdan dûn olduğu halde değildir zannedilmesi fenn-i mûsikî için ma'zeret-i makbûle değildir. Bu hakîkat Avrupa erbâb-ı vukûfunun da taht-ı tasdîkinde olduğu bu babda neşrettikleri âsâr ile müsbettir. Hattâ (Piyanonun Fenn-i Mûsikîye Sû-i tesîri) nâmıyla Fransızca koca bir cild kitap manzûrumuz olmuştur ki Müntericâtı bu gibi daha birçok ma'lûmâtı şâmil olduğu için alafranga meraklılarına mütâlaâsı tavsiye edilir.

Netîce-i merâm, (majör)ü de (minör)ü de dahîl olduğu halde el-yevm alafrangada biri tam diğeri nısf olmak üzre sadânın iki nev'i müsta'meldir. (Bir koma) nisbetindeki farkların icrâsı ise mûsikî mekteplerinden şehâdetnâme almış ve fennin nazariyâtını da güzelce tahsîl ile (artist) ünvanını bi-hakkın kazanmış olan kemânîlere mahsûstur. Piyanonun hâl-i ma'rûzuna mebnî sâir (artist)ler bile bile o perdeleri isti'mâle mecbûrdur. Şu şerhden maksad-ı âcizî alafranga mûsikîyeye i'tirâz değil alaturka tahsîl edenlere bu babda biraz ma'lûmat vermektir. Bizde perdeler yalnız tamam ve nısf hasebiyle yapılmamıştır. Meselâ alafranganın (si bemol)ü ile biz (nihâvent) yaparız; fakat (hicaz) yapamayız. Çünkü (hicaz)da kullandığımız (si bemol) ile (sûzinâk)ta kullandığımız (mi, bemol) alafrangadakilerden daha dikçedir. Fakat alafranga mûsikînin bi'l-cümle dekâyikine vâkıf olan bâzı muallimînin! akvâline göre (hicaz) makâmı alafranganın (re, minör)ü olduğu ve (re, minör)de alafranganın (si, bemol)ü ile yapıldığı ve alafranga mûsikînin zaten derkâr olan kemâline binâen (hicaz) makâmının doğru olarak yapılabilmesi o (si, bemol)ün kabûlüne vâbeste olduğu gibi kıyâslarına gerçi bir

şey denilemez ise de bu gibi muallimînin kemâlleri alaturkadan ziyâde alafrangada ve sâirede olduğu için alaturka makâmâtı (majör ve minör) kavâidi altına almak husûsunda birçok senelerden beri sebkeden hizmet ve gayretlerinden henüz bir netîce çıkamamıştır; hattâ bundan sonrası için de biraz şüphelidir. Çünkü mûsikî bilenler! (hicaz) nâmıyla tanıdıkları makâmı alafranganın (si, bemol)ü ile yapmaya henüz alışamadıkları gibi öyle olmasını arzu dahî etmiyorlar.

Mebâhis-i sâlifede alafranganın nısf perdeleri meselâ (si) ile (do) ve (mi) ile (fa) araları 16/15 raddesinde olduğu ve (si) ile (mi)nin bizim (hüseynî) ile (bûselik) perdelerinden biraz daha pestçe hattâ alafranganın (la)sı (minör) bizim (dügâh) (majör) olduğu için (si, bemol) ile (la)ları arasındaki fark başka başka olduğu bildirilmiş idi.

Bizde nısf perdelerin mikdârı 256/243 raddesindedir. Bu hâlde:

Bûselikten çârgâha = 256/243

Hüseynîden aceme = 256/243 raddesinde fark vardır ki bizdeki (gam naturel)in şekli şu olmuş olur:

Sol-la = 9/8

La-si = 9/8

Si-do = 256/243

Do-re =9/8

Re-mi = 9/8

mi-fa = 256/243

fa-sol = 9/8

9/8, 9/8, 256/243, 9/8, 9/8, 256/243, 9/8.

İki tam bir nısf, iki tam bir nısf, bir tam. Bu 256/243 raddesindeki fark Avrupalıların (gam, fisagor) dedikleri (gam)daki farkdır ki Hakîm-i şehîr (Fisagor)dan

sonra (Lizyas) ve (Sevitrik) gibi Yunân-ı kadîmin en âlim mûsikîşinâslârının nısf perdelerin şu mikdârda olmak lâzım geleceği hakkında âsârı bilâhare hükemâ-i şarkiyye tarafından iyice tedkîk edilmiş ve sıhhâti tebeyyün etmiştir.

(Mâ-ba'di var)

3 Temmuz 1311[15 Temmuz 1895], Ali Rifat, sy.6, s.131-132

A.7. [Usûl Hakkında Îzâhât]*

-Altıncı Ders-

Mûsikîde elin bir nisbet-i muttarıda ile amûdî yâhut ufkî hareketine (darb) ve birkaç darbın ictimâından hâsıl olan kuvvete (usûl) derler. (Darb)dan maksat zamanı lâzım olan dereceye taksîm etmektir. Meselâ bir (darb)ın kuvveti ma'lum olunca dört (darb)lı bir usûl tabiî onun dört misli olur. Ve her ne zaman o usûl icrâ edilirse her defasında aynı kuvvet istihsâl edilmiş olur. Alafrangada buna (tempo) derler ki el veyâhut ufak bir baston vâsıtasıyla hem amûdî hem de ufkî olarak icrâ edilir. Bizde usûller (düm, tek, te-kâ, tâ-hek) lafızlarına (darb) hesâbıyla konulan kuvvetten ve o kuvvetlere (düyek) (aksak) gibi verilen isimlerden anlaşılır. (Usûl) mûsikînin âdetâ veznidir ki şiirde vezn-i noksânî ne ise mûsikîde de aynıdır.

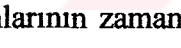
(Düm) sağ elin sağ diz üzerine (tek) sol elin sol diz üzerine (te-kâ) evvelâ sağ elin sağ diz üzerine sonra sol elin sol diz üzerine (tâ-hek) ise iki elin birden iki diz üzerine urulmasıyla hâsıl olur. Bir (darb)ın kuvveti askerî ta'limlerde isti'mâl edilen (bir, iki, üç, dört)ten ibârettir. Yâni tamamı o üslûb üzere telaffuz edilinceye kadar el bir defa diz üzerine urulur yâhut amûdî veya ufkî hareket ettirilirse bir (darb) hâsıl olur. Bunda kâide (bir, iki)nin elin dize urulduğu zaman telaffuz edilmesi ve evvelâ ne sür'atle başlanmış ise nihâyete kadar aslâ tebdîl edilmemesidir. Alafrangada (usûl)ün dâima aynı kuvvet ve sür'atte gitmesi için (metronom) nâmında bir âlet yapılmıştır. Bizde (usûl)ler kat'î hesâbât ile ta'yin edilmiş olduğundan (usûl)e riâyet şartıyla hiçbir nağmede vezinsizlik görülmez. Alafranga (usûl)lerle bizim (usûl)ler başka başka olmakla berâber her ikisi beynindeki fark seslerdeki fark gibi değildir. Farkın en büyüğü usûllerin başka başka tarzlarda yapılmış olmasından ibârettir. Yalnız Türkçe'ye mahsûs

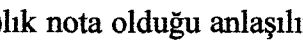
* Bu başlık makaleleri tasnif amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

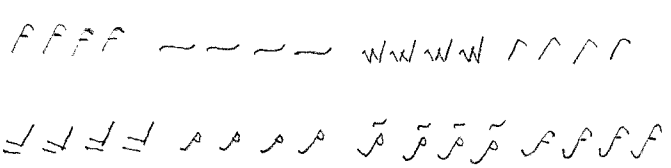
bâzı (usûl)ler vardır ki (meselâ aksak gibi) her ne kadar tamamıyla nota ile yazılabilir ise de şîvece biraz nâkıs olur. Yâni şark mûsikîsini hiç bilmeyen Avrupalı bir mûsikîşinâs bu (usûl)lerde bir şarkı çalmak lâzım gelse notada her (darbı, temposu) gösterildiği hâlde tamamıyla şîve-i aslîyyeyi bulamaz.Ancak buna noksan denilmeyip şîvece fark denilir.

Liyâkât ve ehliyet-i mûsikîyyesi malûm âlim olan muhibbânımızdan bir zât cep saâtî şeklinde bir âlet ihtira' etmek tasavvurundadır ki anahtarıyla kurulunca istenilen usûlü uracaktır. Buna muvaffakiyetleri mûsikîyyûne pek büyük bir hizmet olacağından yakında meydân-ı husûle vaz'ı temennî edilir. Şu himmet meydan alacak olursa bizim (usûl)lerin bütün bütün yabancısı olan Avrupalılar da ihtimâl ki şarkıları mümkün mertebe çalabilirler.

Mûsikînin ve notanın vâhid-i kıyâsîsi bir (darb)tır. Diğer hesâbâtı hep ona binâ edilir. Alaturka nota (darb) hesâbına gâyet muvâfıktır. Yâni notada nağamât dâima birer darb olarak yazılır. Bunun için bir şarkının yek-nazarda alaturkanın kaç darblı bir usûlü ile yapılmış olduğu anlaşılır. Alafranga notanın da baş tarafında (usûl)lerin işâretleri vardır. Hangi işâret görülürse notanın (usûl)ü ondan ibâret olduğu anlaşılır.

Bir (darb) başlıca dört cüzden teşekkül eder. Yâni bir (darb) (bir, iki, üç, dört) rakamlarının zaman-ı kırâatı kadar bir kuvvete mâliktir. Şu rakamlar yerine nota vaz' edilecek olursa meselâ: -sol, la, si, do-yu (bir, iki, üç, dört) nasıl telaffuz ediliyorsa öylece sol, la, si, do denirse tamam bir (darb) olur.Bir (darb)ın işâreti şu bir noktadır. = .

Bu bir nokta herhangi bir notanın üzerine vaz' edilirse o notanın tamam bir (darb)lık nota olduğu anlaşılır. Meselâ: notalarının üzerlerinde birer nokta bulunduğu için bu notalar tamam birer (darb)lık notadır. Bir (darb)ın kuvveti (bir, iki, üç, dört)ten ibâret değil mi idi? O hâlde bu notaların beherinin kuvveti şu olmuş olur.

Yâni en başındaki bir (darb)lık (sol)ü okumak için (sol)ü telaffuzda (sol, sol, sol, sol) denilebilecek bir mikdârda tevakkuf etmeli (la⁓)da kezâ (si ᴡ)de hâkezâ.

Her vâhidin misli ve cüz'î olduğu gibi notada da tabî iki (darb) dört (darb) olduğu gibi nısf (darb) ve çâryek (darb) vardır.

Esâs işâretler şunlardır:

.. . / // o oo

1 2 3 4 5 6

Birincisi iki (darb) işâreti ki herhangi bir notanın üzerine gelirse o notanın telaffuzunda iki (darb) urulabilecek zaman geçeceğini yâni o kadar müddet tevakkuf edileceğini bildirir. Meselâ:

.. ..'nin beheri:

.. .. kuvvetini hâiz olduğu anlaşılır ki şu:

Solun kuvveti ne idi:

değil mi idi? Bu halde bu murabba'ı taz'îf eder isek:

olur.

Biraz evvel bir (darb)ın nasıl urulmak lâzım geleceği bildirilmiş idi. Yâni (darb)ı urmakta kâide (bir, iki) elin dize urulduğu ve (üç, dört)ü elin yukarıya kaldırıldığı zaman urulmak lâzım gelmiyor mu idi.

Şimdi o kâideye binâen ( ) telaffuz edilince şu şekil hâsıl olur.

ki (sol)leri birleştirince şöyle olur.

Bu telaffuz edildikten sonra meselâ (⌣)ya geçilmek lâzım gelse o da aynı olur.

İkisi birleşirse:

Evvelâ ba'dehû olur. Bir (darb)ın kuvveti şundan ibâret olup diğerleri sırayla târif edilecektir.

(Mâ-ba'di var)

13 Temmuz 1311[25 Temmuz 1895], Ali Rifat, sy.7 s.156-157

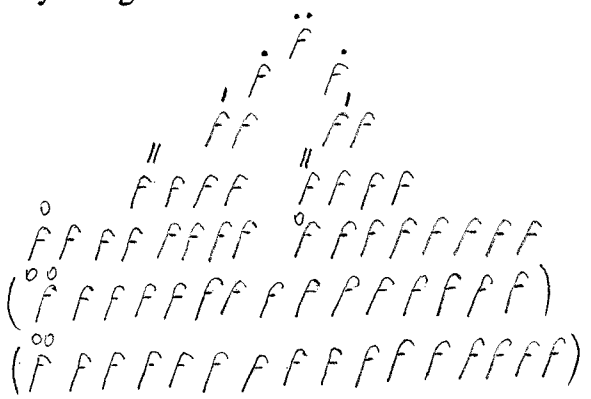
A.8. [Nota Değerleri]*

-Yedinci Ders- (Yedinci nüshadan mâ-ba'd)

Notanın vâhid-i kıyâsîsi bir (darb) olduğu ve bir (darb)ın derece-i kuvvetinden ibâret bulunduğu ders-i sâbıkada bildirilmişdi. Notalar yalnız olarak bulunduğu yâni üzerinde hiçbir işâret olmadığı hâlde hiçbir kuvvete delâlet edemez. Ancak her ikisi yâhut dördü veyâhut sekizi bir darb kuvvetini hâiz olan notaların üzerlerine ayrı ayrı işâret konulmayıp soldan en baş taraftakinin üzerine notalar mecmûu bir (darb) kuvvetini hâiz olabilecek bir işâret vaz' edilince diğerleri de aynı işâret hükmünü icrâ ederler. Şunu da bilmelidir ki bir işâretin kuvveti her ne ise o kuvvet notanın tebdîliyle aslâ değişemez. Yâni (rast) perdesi üzerindeki işâret o perdeye ne derecede hükmederse (dügâh) (nevâ) perdelerine ve sâirelerine de aynı hükmeder. Bir notanın (tiz) veyâhut (pest) olması usûlce aslâ tebeddülü mûcib olamaz. Meselâ (sol, la, si, do) notaları gerek (tiz) ve gerek (pest) olsun üzerlerindeki işâret kuvvetine tabî' olup (tiz) ve (pest)liğinden dolayı seyirce bir tebeddül gösteremez.

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konmuştur. (F.A.)

Notanın taksîmât-ı esâsiyyesinden biraz bahsedilmiş ve o ta'riften nota işâretlerinin en büyüğü şu = .. iki nokta en küçüğü de şu = ○○ ndan ibâret olduğu anlaşılmış idi. Bunların yek-diğerine nisbeten hâiz oldukları kuvvet şundan ibârettir:

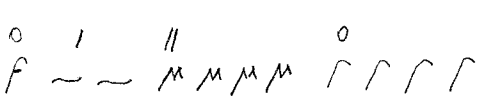

Yâni birinci sütundaki şu (..) işâretli nota iki darb kuvvetini hâiz olduğu gibi ikinci sütundaki şu (.) işâretli iki nota aynı kuvvete yâni iki (darb) kuvvetine, üçüncü sütundaki şu (/) işâretli dört nota, kezâ iki (darb) kuvvetine, dördüncü sütundaki şu (//) işaretli sekiz nota, beşinci sütundaki şu (○) işâretli on altı ve altıncı, yedinci sütundaki şu (○ ○) işâretli otuz iki nota yine iki darb kuvvetine mâliktir.

Bundan çıkacak netîce şu (.) bir (darb) vâhid-i kıyâsî değil mi idi? O vâhid-i kıyâsî üzerine bir nota tertîb edilmek lâzım geldikde bir (darb) için ya şöyle (.) bir noktalı bir notaya yâhut şu (/) işâretli iki notaya veyâhut şu (//) işâretli dört notaya şu (○) işâretli sekiz ve (○○) işâretli on altı notaya ihtiyâcımız vardır.

Bu hâlde birer (darb)lık olmak üzre misâl olarak bir nota tertîb edelim:

Misâl:

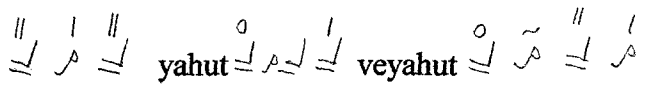
Şekilde görülüyor ki birinci notanın üzerinde şu (.) bir (darb) işâreti olduğu için notanın + olarak yazılmıştır. İkincide şu (/) işâret olduğu ve bu işâretin ikisi mecmûu bir (darb) ettiği için iki nota muttasıl olarak, üçüncüsü ise dört notadan mürekkep olarak yazılır ki onların beheri bir (darb)ın rub'u demektir. Dördüncü nota da kezâ sekizi

mecmûu bir (darb) kuvvetini hâiz olduğu için şu (𝅝) işâret mûcibince bir (darb)lık nota yazmak için böyle sekiz notaya muhtâcız.

Ancak bâzı usûllerin îcâbı olarak notalar bazen bir buçuk ve bazen yarım (darb) olarak da yazılabilir. Bunun kavâidi (usûl)ler bahsinde sırası gelince anlaşılır. Şimdi en evvel bilinmesi lâzım olan şey notanın bir (darb) esâsı üzerine yazılmakta olduğunu bilmektir.

Nağamât dâimi sûrette ya bir bütün (darb) yâhut nısf veyâhut rub‘ kuvvetini hâiz olmadığı için bir (darb)lık notada bazen muhtelif işâretler görülebilir. Meselâ:

Şuna mukâbil = 𝅝 şu notalar tertîb edilebilir.

gibi mecmûu yine bir (darb) kuvvetine müsâvî olan birçok şekiller görülür ki her şekil bir nağme veyâhut her nağme ayrı bir şekil peydâ eder.

İhtar- Notanın şu hesâbâtı rûhu mesâbesinde olup notada bunların bilinmesi hesapta a‘dâtın bilinmesi kadar ehemmiyetlidir. Bunlar bilinmeksizin nota öğrenmeye çalışmak harfleri bile bilmediği hâlde kırâata çalışmak gibidir. Şu hesaplar güzelce anlaşılıverirse nota pek sühûletle öğrenilir. Mûsikînin esâs perdeleri, notanın esâs kuvvetleri öğrenilir ve îrâd edeceğimiz misâllere de dikkat edilirse biraz sonra mûsikîde ufak bir behre peyda oluverir. Sonra nısf perdelerle notanın usûle tebean vech-i tebeddülü öğrenilir ve tam perdeler yerine arada lüzûmu olan nısf perdelerin sûret-i isti‘mâli de anlaşılırsa matlûb iyice hâsıl olmuş olur.

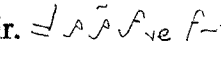
(Mâ-ba‘di var)

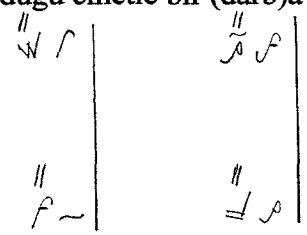
13 Ağustos 1311[25 Ağustos 1895], Ali Rifat, sy.9, s.190-191

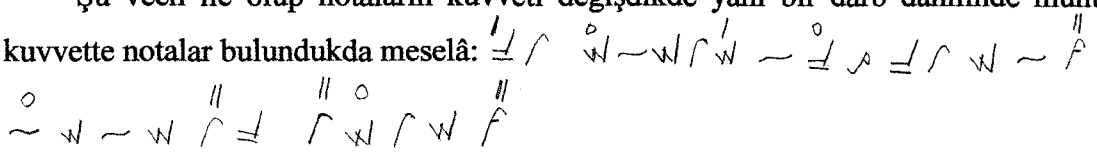
A.9.[Usûlün Tatbîki]*

-Sekizinci Ders- (Dokuzuncu nüshadan mâ-ba‘d)

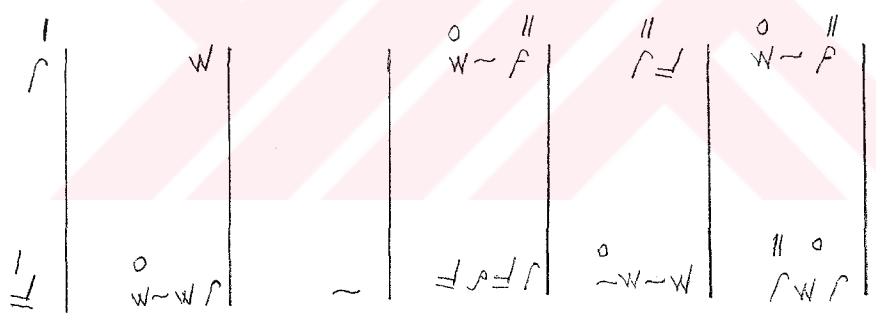
* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

Ders-i sâbıkta beyân olunduğu vech ile notalar dâimi sûrette muntazaman ya bir bütün yâhut nısf ve rub‘ (darb) kuvvetinden müteşekkil olmayıp tebeddül ettiği cihetle bir (darb)lık notada müteaddid şekiller bulunduğu için işâret-i mezkûre kuvvetlerini bir (darb)a göre taksîm etmelidir. notalarının beheri rub‘ kuvvetini hâiz olduğu cihetle bir (darb)a taksîmi:

Şu vech ile olup notaların kuvveti değişdikde yâni bir darb dahîlinde muhtelif kuvvette notalar bulundukda meselâ:

Şekillerinin beheri kısmı ayrı ayrı birer darb kuvvetini hâiz ve hepsi tabiî yek-diğerine müsâvî ise de eczâsında kuvvetler muhtelif olduğu için bir (darb)a taksîmi şu vech ile olur:

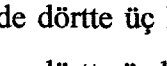
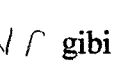

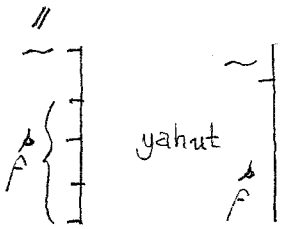
Şekil-1 şekil-2 şekil-3 şekil-4 şekil-5 şekil-6

Ki bunları okumak için evvelce târif olunduğu vech ile elin dize urulduğu zaman birinci şekildeki (re)yi ve yukarı kaldırıldığı vakit (do)yu okumalı o kısmın hüküm ve kuvveti bittiği yâni o şekilden matlûb olan nağme husûle geldiği cihetle diğerine geçmeli ikinci şekildeki (si, lâ, si, do) notalarının beheri bir darbın sekizde biri kuvvetinde olduğu ve dördü mecmûu bir (darb)ın nısfını teşkîl ettiği için elin dize urulduğu zaman dördünü birden okumalı (si) esâsen kendi başına nısf kuvvet teşkîl ettiği için elin yukârıya kaldırıldığı zaman yalnız onun telaffuzu ile (darb) tamam olur. Üçüncü şekildeki (lâ) tamam bir (darb) kuvvetini hâiz olduğu için (lâ)yı telaffuza elin dize urulduğu zaman başlayıp darb hitâm buluncaya kadar devam etmeli. Dördüncü

şeklin bidâyeti ikinciye müşâbih olduğu için (re, mi, re, do) notalarını ber vech-i târif elin dize urulduğu zaman telaffuz ettikten sonra yukarıda (si) ile (lâ)yı (sol)e nisbetle daha serîce ve (sol)ü ikisi mecmûuna müsâvî bir kuvvette okumalı. Beşinci şeklin baş tarafı kezâ ikinci ve dördüncü şekillerin aynı olup yukarısında yalnız (do) ile (re)yi telaffuz etmeli; altıncı şeklin zîr ü bâlâsı yek-diğerinin aynı kuvvettedir. Yalnız rub' kuvvetteki notalar birinde baş tarafa diğerinde nihâyete gelmiştir. Bu şekildeki (do)yu elin tamam dize urulduğu zaman telaffuzdan sonra elin yukarıya kaldırılmağa başlandığı sırada (do)ya nisbetle tamam bir misil süratle (si) ile (do)yu telaffuz etmeli yukarıda ise seri' notalar baş tarafta olduğu için evvelâ (si) ile (lâ)yı aşağıdakine muâdil bir kuvvette ba'dehû (sol)ü telaffuz etmeli.

Nota okumak iki türlü olur. Birincisi hiçbir nağmeye tealluk etmeyerek sadece (sol, la, si, do) diye telaffuz edilmektir ki bu hâlde perdece hepsi yek-diğerinin aynı olur. Meselâ birinci şekildeki notalar nedir suâline karşı (re) ile (do)dur denildiği zaman o notaların yalnız mûsikîde ihrâz ettikleri perde ve dereceler bildirilmiş olup o perdelere mahsûs olan sadâ tekvîn edilmiş olmaz. İkincisi (sol) ile (re)ye mahsûs olan sadâyı tekvîn etmektir ki notadan maksat da budur. Bu cihet mûsikînin kısm-ı ameliyyesine âit olup mûsikîyi hiç bilmeyenlerin o sesleri çıkarabilmesi için mutlak âlet iânesine veyâhut bir hocanın ders-i ameliyyesine ihtiyaç görülür. Sadâyı gösteren âletlerden en başlıcası diyapazon ise de gösterdiği ses birden ibâret olduğu için bu bâbdaki matlûbu istihsâle kâfî değildir. Mûsikîye henüz başlayanlar için ise seslerin öğrenilebilmesi ise nây, ûd, keman, tanbur, kânun gibi sazlarla olur ki nota hakkında biraz daha fikir peydâ ettikten sonra perdelerin bu sazlar üzerindeki mevki'leri târif edilecektir.

Notanın taksîmât esâsına âit bir iki hesâb daha vardır ki onlardan birincisi bir darb kuvveti dört kısım îtibâr edildiği hâlde dörtte üç kısmını ayrı olarak almaktır. Yâni gibi dört cüzden teşekkül eden notaların dörtte üç kısmını yâni ()yi ayrı ve yalnız ()yu ayrı almaktır ki üç nota yerine bir nota kâim oldukda yâni ()nun üçü de () yâhut () yâhut (si) oldukda gibi yazılmayıp ()nin üzerine şu ( ) işâret konulur ve bu işâretli bir notadan sonra ya (//) işaretli bir yâhut şu ( ) işaretli iki yâhut ( ) işâretli dört nota daha alınarak bir darb kuvveti itmâm edilir. Bunun telaffuzu şu vech ile:

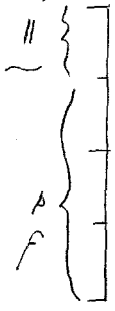
Yâni dörtte üç kısmı (sol)e bir kısmı (la)ya âit olur. İkincisi nısf (darb) kuvvetini hâiz olan iki nota hakkındakidir. Yâni şu şekillerin kuvveti nısf (darb) îtibâr edildikte hesâb-ı mezkûr yine doğru olur. Hesâbın nısf (darb) üzerine gösterilebilmesi için bir darbı evvelâ şu vech ile:

İkiye taksîm edilmiş bir (darb)ın bir kısmı alınıp dörde taksîm edilirse şu şekil hâsıl olur ki

Yine üç kısmı bir notanın bir kısmı diğer bir notanın olur. Ancak bundaki taksîm nısf üzerine olduğu için mecmû' kuvveti diğerinin mecmû' kuvvetinden tabiî nısf derecede nâkıs olur. İkinci hesâbın işâreti şu (⌒o) ikisinden ibârettir ki birincisi ilk ikincisi ikinci notanın üzerine vaz' edilir ( ) gibi ki yine dördü mecmûu bir (darb) kuvvetini hâiz olur.

Solün kırâatı elin dize urulduğu zamandan başlayıp (bir, iki, üç) denilebilecek raddeye çıkıncaya kadar devam ettikten sonra (dört) için (⌒) demeli. (Bir, iki, üç, dört) kuvveti tansîf edilirse ikinci işâretin hükmü icrâ edilmiş olur.

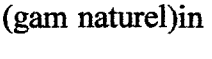
(Mâ-ba'di var)

19 Ağustos 1311[31 Ağustos 1895]*, Ali Rifat, sy.10, s.216-218

A.10. [Kaba ve Tiz Perdelerin Beyânı ve Değiştirici İşâretlerin Kullanılışı]*

-Dokuzuncu Ders- (Onuncu nüshadan mâ-ba'd)

Notanın şimdiye kadar târif edilen usûlleri üzerine birkaç misâl daha îrâdı için nota eşkali hakkında biraz daha îzâhat verelim:

Bundan evvelki derslerde şark mûsikîsinde birinci perdenin () olduğu ve ondan îtibâren (gam naturel)in şu () vech ile olacağı bildirilmişti. (ile)ün yâni (rast) ile (gerdâniye) perdelerinin şekilce yek-diğerinden farkı (rast) perdesindeki şeklin esâsı şu (/)ndan ibâret olduğu hâlde yalnız vasatıyla bâlâsında şu vech ile () birer noktası olduğu hâlde (gerdâniye) perdesinde notanın hem vasata, hem de zîr u bâlâsına konulmasından ibârettir. Yâni bu notanın şekilleri hakkındaki birinci kâidesi bir perdeye tealluk eden şeklin alt tarafına bir nokta ilâve edilince perde bir misl tizleştiği gibi şeklin yine alt tarafına şu vech ile (_) ufkî ve küçük bir hat konulursa bir misil (pest)leşmiş olur. Bu halde de en (pest) perde olan (kaba rast)tan îtibâren en tiz perdeye kadar nota şöyle yazılır:

Sol	la	si	do
kaba rast	kaba dügâh	kaba pûselik	kaba çârgâh

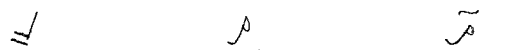
re	mi	fa
yegâh	pest hüseynî yahut h. aşîrân	pest acem

Buradan ikinci silsile başlar:

Sol	la	si	do
			
rast	dügâh	bûselik	çârgâh

* 31 Ağustos 1895 Cumartesi gününe tekâbül etmektedir. (F.A.)
* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

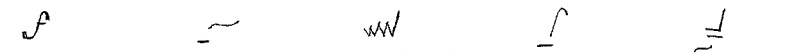
re mi fa

nevâ hüseynî acem

Buradan üçüncü silsile başlar:

Sol la si do re

gerdâniye muhayyer tiz pûselik tiz çârgâh tiz nevâ

mi fa

tiz hüseynî tiz acem

(Tiz acem) perdesinden sonra (gerdâniye) perdesinin alt tarafında şu vech ile ( ) bir nokta ilâvesiyle (tiz gerdâniye) ve muhayyer perdesine ( ) bir nokta ilâvesiyle tiz muhayyer yapmak ve perdeleri bu kâide mûcibince ilâh... yükseltmek kâbil ise de hadd-i tabîiyyesi (tiz acem) perdesidir. Çünkü bu perdeden sonra yine (sol) yâni (gam naturel)in ilk perdesi başlar ki âhenk (mansûr) olması îtibâriyle (mansûr âhenk ne demek olduğu fasl-ı mahsûsunda anlaşılır) o silsileyi de ikmâl edebilecek sadâ binde bir raddesinde azdır. Maamâfîh ûd, keman ve kemençe gibi perdeleri parmakla idare edilen sazlarla perdelerin letâfet-i asliyelerine halel gelmemek üzre dördüncü (silsile)nin vasatlarına kadar ilerleyenler görülmektedir.

Şu ( ) işâret alafranganın (diyez) işâretine mukâbil ve muâdil olup herhangi bir notanın üzerine vaz' edilirse o notayı tamâm-ı nısf derecede yâni 16/15 raddesine yükseltir. Meselâ alafrangada (sol, re, la) notalarının (diyez)leri alındığı zaman sesçe ne derecede tebdîl görülürse (gerdâniye, nevâ, dügâh) perdelerinde de bu (diyez) işâreti tamâmen o hükmü icrâ eder. İşâret-i mezkûre nısf seslere vaz' edilmek üzre ihdâs edilmiş ve (naturel, tabiî) seslerde kullanılması kâide-i esâsiyyesine ğayr-ı muvâfık bulunmuş olduğu hâlde (hüseynî) ile (acem) perdesi beynindeki fark nısf raddede bulunmak îtibâriyle işâret-i mezkûreyi (hüseynî) perdesi üzerine koyarak (acem) perdesini göstermek yâni tamam bir perdeyi nısf perde şekline koymak kâidesinin neden îcâb ettiği anlaşılamamıştır. Şimdi beyân ettiğimiz vech ile bizim (diyez) işâretiyle alafranganın (diyez) işâreti beyninde kuvvetçe aslen fark olmadığı ve (mi naturel) perdesine (diyez)

işâreti koyarak (fa naturel) yapmak alafrangada da mümkün olduğu halde o perdenin tam îtibâr edilmiş olması cihetiyle bi't-tab' işârete lüzûm görülmemiştir. Binâenaleyh (acem) perdesinin üzerindeki (diyez) işâretinin nâ-be-mahall konulmuş olduğu bedîhîdir. Çünkü (pûselik) perdesiyle (çârgâh) perdesi beynindeki farkın aynı olduğu halde (çârgâh) perdesinin tamam perdelerinde olması cihetiyle her ikisi beynindeki farkın nısf-ı radde olmasına îtibâr edilmeyerek (çârgâh) için ayrıca şu (^) şekil ihdâs edildiği gibi (acem) perdesi için de (mi diyez) yerine ayrı bir şekil yapılmış olsa idi daha münâsib olurdu. Maamâfîh (mi) perdesinin (diyez)'i sesçe (fa naturel)'in aynı olduğu yâni şu meseleden dolayı sesçe yanlışlık olmayıp yalnız şekilce olduğu için o derece hâiz-i ehemmiyet değildir. Ancak (fa naturel)'in sâireleri gibi ayrıca bir tam perde olduğu bilinmelidir.

(Mâ-ba'di var)

17 Eylül 1311[29 Eylül 1895]*, Ali Rifat, sy.13, s.261-262

A.11. ["Makâm" Hakkında Îzâhât]*

(Onuncu ders)

Sadânın silsile-i tabîiyyesini teşkîl eden yedi esâs perdenin yek-diğerine nisbetle hâiz olduğu fâsılalardan başka lüzûmuna göre perdelerin (diyez ve bemol)leri de alınmak sûretiyle teşkîl olunan bir ikinci, üçüncü (gam)'ın hâvî olduğu âhenge fenn-i mûsikîde (makâm) tabîr olunur. Meselâ silsile-i tabîiyyenin mebdei olan (sol naturel) perdesinden sonra (la naturel) alınmak îcâb eder iken (la bemol) ve (si, do, re) naturel perdelerinden sonra (mi bemol) ve (fa diyez) alınarak (sol, rast)'ın bir misl fazlası olan (tiz sol gerdâniye) perdesine kadar bu vech ile bir silsile teşkîl olunur ise asıl (silsile-i tabîiyye)nin hâiz olduğu âhenkten husûle gelir. Kezâ (sol, naturel) perdesinden sonra (la naturel), (si naturel) yerine (si bemol) ve (do naturel) yerine (do diyez) alınmak suretiyle bir (silsile) daha teşkîl edilince yine bir makâm tahaddüs eder. Ancak makâmâtta ihdâs olunan fâsılalar perdelerin öyle keyfe mettefak tebeddülünden ibâret olmayıp bir nisbete, bir hesâba, bir kâideye tabî olduğu cihetle hesapsız, nisbetsiz birtakım fâsılaları

* 29 Eylül 1895 Pazar gününe tekâbül etmektedir.(F.A.)
* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

hâiz olan perdelerin ictimâından bir makâm teşkîl olunamadıktan başka şu tebdîlden hâsıl olan âhenk sâmiayı tahrîş eder.

Meselâ (sol naturel)den sonra (do diyez) daha sonra (fa diyez) alınarak (tiz sol, gerdâniye) perdesine vâsıl olmak yâni dört perdeden ibâret olmak üzre bir (gam) teşkîl etmek veyâhut gerek (diyez) ve gerek (bemol)ü yek-diğerini müteakip alınarak teşkîl olunan âhenk (makâm) olamaz.

Makâmât başlıca üç şarta tâbî olur. Birincisi, mukaddemâ (âğâz) denilmekte olan (ibtidâ)dır ki her (makâm kendine mahsûs olan perdeden ibtidâ) eder.

İkincisi, o makâma mahsûs olan (seyir)dir ki (seyr)in tebdîliyle (makâm) da derhâl değişir. Meselâ (uşşak) makâmıyla (beyâtî)nin perdece yek-diğerinden farkı olmadığı hâlde (ibtidâ) ve (seyir)lerinin ihtilâfi hasebiyle her ikisine başka başka isim verilmiştir.

Üçüncüsü, fenn-i mûsikîde (karâr) denilen netîcedir ki nağamât o (makâm)ın karârgahı olan (perde)ye vusûlünde netîce hâsıl olmuş olur. Ve sâmi'a artık başka bir nağmeye muntazır olmaz. (Makâmât)ın asıl ve furûu vardır. Asıllar beyne'l-halk (ana makâm)lar denilen birtakım (makâmât)tır ki adedi bir türlü ihtilâftan kurtulamamıştır.

"Şedd"

(Makâmât)ın asıl ve furuu perdelerin yek-diğerine nisbeten hâiz olduğu nisbet ve kuvvet malûm olduktan sonra bir (makâm)ı arzu edilen diğer bir perde üzerinde icrâ etmek mümkün olur. Bu keyfiyete fenn-i mûsikîde (şedd) tabîr olunur. Meselâ (karâr)ı (sol, rast) olan bir makâm bi'l-farz (lâ, dügâh) üzerinde ve (lâ, dügâh) olan bir (makam) (re, nevâ) yâhut (sol, rast) üzerinde icrâ edilebilir.

Çünkü (makâm) fâsıla, seyir, ibtidâ ve karârdan ibâret olduğu için bir (makâm)a mahsûs olan fâsıla arzu edilen diğer bir (perde)den îtibâren alınmaya başlanırsa aynı kuvvet istihsâl edildiği için nağamât daha (tiz) yâhut daha (pest) sûrette icrâ edilmeye başlar.

Yâni 1, 3, 5, 7 adedlerinin hâiz olduğu fâsılalar mecmûu bir (makâm) farz edildiği takdîrde bu fâsılayı diğer adedler vâsıtasıyla istihsâl elbette mümkün olur. Meselâ

a'dâd-ı mezkûrenin birincisi olan (1) adedi (5) farz olunmak üzre aynı fâsılayı istihsâl etmek için olan birinci adedle ikinci sonra ikinci ile üçüncü daha sonra üçüncü ile dördüncü aded beynindeki tefâzüle göre bir kuvvet alındıkta:

1'e mukâbil=5

3'e " =7

5'e " =9

7'e " =11

olmak lâzım gelir ki 1, 3, 5, 7 adedlerinin yek-diğerine nisbeten hâiz oldukları kuvvetin aynı ve ona muâdil olduğu için kuvvet îtibâriyle hesapça her ikisinin aslen farkı olmadığı gibi erkâm-ı mezkûrenin herbiri bir perdeye nisbet edildikte kuvvet yek-diğerine aynı olmak mülâbesesiyle hâsıl olacak nağme ve her ikisi beynindeki fark birinin daha (pest) diğerinin daha (tiz) bir perde üzerinde icrâ edilmesinden ibâret olur.

Bu keyfiyete alafrangada (transpozisyon) denilir. (Şedd)in ehemmiyetinden bundan evvelki mubahasede biraz bahsetmiş idik. Derslerimiz henüz mûsikînin en dakik noktaları demek olan şu bu bahsin îrâdına müsâit olacak derece ilerlememiş olduğu cihetle (makâm) bahsi münâsebetiyle şu kadarcık ma'lûmât kâfî addedildi. Binâenaleyh perdelerle, makâmât güzelce öğrenildikten sonra bu bahisde tafsîlât-ı mükemmele i'tâsı mukârrerdir.

(Mâ-ba'di var)

26 Teşrîn-i Evvel 1311[7 Kasım 1895], Ali Rifat, sy.20, s.432-433

A.12. [Şedde Olan İhtiyaç ve Sesin Vüs'atli Kullanılması]*

(On birinci ders)

Alaturka mûsikîde en ziyâde hâiz-i ehemmiyet olan mesâîlden biri de (perde)lerin sûret-i tâyin ve isti'mâli keyfiyetidir. Çünkü bizde nağamât birincisi doğrudan doğruya âit olduğu (makâm) ikincisi ders-i sâbıkta bir nebzecik bahsedilen (şedd) usûlü

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

dâiresinde icrâ edilmekte olup bir nağmenin şeddinden ziyâde âit olduğu (makâm) perdeleri ile icrâ edilmek ciheti tercîh edilmiş olduğu için (makâmt)ın tevsi'ine pek ziyâde ehemmiyet verilerek bir (makâm)ın başka (perde)lerle icrâsı iltizâm olunmuştur. Bu sebeble bir (makâm)ın yarım perdeden başlayarak icrâ edilmesi istenildiği takdirde hangi perdelerin isti'mâl edilmesi lâzım geleceği nasılsa bu fen erbâbının nazar-ı dikkatlerini celb etmemektedir. Bu bahiste ber-vech-i târîf iki mülâhaza vârid-i hâtır olur. Birincisi alaturka mûsikîde nağamâtın doğrudan doğruya âit olduğu (makâm) perdeleri dâhilinde icrâ edilerek (şedd) usûlüne ihtiyaç olması, ikincisi mûsikînin bir fen olması hasebiyle sadânın mümkün olduğu kadar vüs'atli bir sûrette idare edilmesidir.

Şıkk-ı evvelin gerçi tarz-ı mûsikîmize daha muvâfik ve sehîlü'l-icrâ olması münasebetiyle (makâmât)ın şeddini icrâya mecbûriyet yoksa da bu keyfiyet bir nevi' tahdîd demek olup bir fenni tahdîdden ziyâde tevsi'in fâideli olması nazar-ı îtibâra alınırsa alaturka mûsikîde (şedd) usûlünün bihakkın tatbîk ve icrâsı hâlinde yâni bi'l-umûm (ma-kâmât)ın gerek tam ve gerek nısf (perde)ler üzerinde icrâsında evvel-emirde isti'mâline lüzûm görülecek olan (perde)leri kâmilen tanımak iktizâ eder ki mûsikîmiz bu ciheti de temin edecek vüs'âtî hâiz olduğu hâlde erbâb-ı mûsikînin gayretsizliği mestûr kalmakta ve bâzıları indinde gayr-i kâbildir gibi bir zan yâhut hüküm tevlîdine meydan vermekte-dir. Hâlbuki etraflıca bir teemmül edilirse sadânın nâ-mütenâhî bir sûrette idaresini temin edecek mûsikînin bizimki olduğu anlaşılıverir.

Birkaç ay mukaddem neşrettiğimiz bir şarkı notası zâhirine yazılan mülâhazada alafranga mûsikînin en büyük ve en mühim mâhiyeti bir nağmenin her yerde üzerinde icrâ edilebilmesi ve alaturkada da bunun adîmü'l-imkân olmadığı zannının esassızlığı bâzı işârât ilâvesiyle bu cihetin bizde de yapılabileceği söylenilmiş idi.

Alafrangada bi'l-cümle nağamâtın arzu edilen bir (perde) üzerinde icrâ edilebilmesinin sebebi onlarda bir (perde)nin (naturel, diyez, bemol) olmak üzre üç hâli kabûl edildiği için hangi (perde)den başlansa (gam naturel)deki tam ve nısf hesâbının değişmediği için tam yerine nısf ve nısf yerine tam kullanıvermek suhûletinden ibârettir.

Bizde (şedd) usûlünün 'usretine sebeb olan madde her iki tam (perde) arasında tanıdığımız seslerin bir siyâkta olmamasından neşet etmektedir. Meselâ (dügâh)la (bû-

selik) perdesi arasında isti'mâl ettiğimiz (perde) kadar (nevâ) ile (hüseynî) arasında da kullanıyoruz da (rast)la (dügâh) ve (çârgâh)la (nevâ) arasındaki (perde)lerimiz bire ikiye münhasır kalıyor. Hâlbuki (rast) perdesinin (nevâ) ittihâzıyla bâzı (makâmât)ın icrâsı hâlinde isti'mâline mecbûr olduğumuz (perde)lere isim veremiyoruz. İsimsiz (perde) üzerine yaptığımız hesâbın kuvvette falan sesten biraz daha dikçe yâhut pestçe gibi hayâl ile tâyin olunuyor.

(Perde) bahsi mûsikînin en ehemmiyetli bir bahsi olduğu ve mûsikînin dakâyıkına vukûf için evvel o da (perde)lerin pek güzel tanınmasını meşrût bulunduğu cihetle (perde)lerde dâir verilecek dersler biri (makâmât)ın doğrûdan doğruya icrâsı hâlinde diğeri de (şedd)lerinde isti'mâl edeceğimiz perdeler beynindeki farkı târifden ibâret olacaktır.

Malûm olduğu üzre bizde müsta'mel olan sazlar parmak veyâhut dudak iânesiyle çalındığı için bir (makâm)ın (şed)dinin icrâsı sâzendenin mahâretine mütevakkıf kalır. Hâlbuki (piyano) gibi sâbitü'l-âhenk bir çalgının bizde de yapılması lâzım geldikde araya konulacak sesler nasıl olmalı ki herhangi bir (perde)den başlanırsa başlansın her (makâm) icrâ edilebilsin. Bu cihetin temini için bir vech-i târif her iki tam (perde) arasındaki seslere birer isim tesmiyesi ve onlara göre de notada bâzı işâretin ilâvesi lüzûmu derkârdır.

(Mâ-ba'di var)

2 Teşrîn-i Sânî 1311[14 Kasım 1895], Ali Rifat, sy.21, s.458

A.13. ["Perde" Hakkında Îzâhât]*

-On ikinci ders-

Alaturka mûsikîde isti'mâl olunan (perde)ler meyânında alafranganın (diyez) ve (bemol)ünden daha küçükleri olduğu bildirilmişti. Dersimiz (makâm) bahsine âit olduğu ve (makâmât)ın öğrenilmesi için de (perde)lerin bilinmesi meşrut bulunduğu cihetle evvel-emirde alafranganın (naturel) ve (diyez) ve (bemol)lerine mukâbil olan (perde)lerimizin ba'dehü sıra ile diğerlerinin târifi münâsip görülmüştür.

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur.

Kaba rast: Alafrangada (sol) denilen perdenin (pest)idir ki (keman)ın en (pest) âhenkli teli olan dördüncü kalın ve sim telinden çıkan sadâdır.

(Ney)de (rast, sol) bütün parmakların zâhiren mevcûd olan yedi (perde) üzerine kapatılmasıyla hâsıl olur ki (ney)de en (pest) perde bu (kaba rast, sol) perdesidir. Bu (perde)nin medîd bir sûrette gösterilmesine (ney)in (dem)i tabîr olunur. (Ney)in (girift) denilen diğer bir nev'inde ise (rast, sol) perdesi aşağıdan ikinci parmağın açılmasından hâsıl olur.

(Tanbur)da bu (perde) üçüncü yâhut yukarıdan birinci telden çıkar ise de (dügâh, la)da karâr veren (makâmât)ın icrâsı hâlinde mezkûr tel bir (perde) çekilerek (kaba dügah, pest lâ) yapılır.

(Ûd)da (kaba rast, pest sol) perdesi el-yevm en ince (kiriş)lerden sonra konulan kaba sim telinden çıkar ise de bu da tıpkı (tanbur)da olduğu gibi (rast, sol)de karâr veren fasıllarda (kaba rast, kaba sol)e (dügâh, lâ)da karâr veren fasıllarda (kaba dügâh, pest lâ)ya çekilir.

(Ûd)da (kaba rast, kaba sol) (perde)sinin en ince tellerden sonra konulması zamanımız meşâhîrinden birinin eseridir ki (gerdâniye) (perde)sine mahsûs olan en ince tel de yine kendilerinin ihtira'larıdır.

Mukaddemleri (ûd)un âhengi şöyle imiş: Tîzden îtibâr ile,

Birinci yâni en ince tel = nevâ, re

İkinci tel =dügâh, lâ

Üçüncü tel = hüseynî aşîran, mi

Dördüncü tel = pest bûselik, si

Beşinci tel = kaba rast, sol

Bizim bizzat vâkî' olan tecrübemize nazaran (ûd)un şu vech ile âhenk edilmesinde de başka bir şive mevcûd olup en (pest perde)ler üzerinde her (makâm)ın da sühûletle

icrâ edilmesinde letâfetini artırmaktadır. Mukaddemleri (ûd)da (nevâ)dan sonraki (perde)ler tıpkı (keman)daki gibi elin ileri geri hareketiyle yayılmakta imiş, bunun suûbeti gayr-i kâbil-i inkâr ve (gerdâniye) perdesinin (ûd)da eşedd-i lüzûmu bedîdârdır. Ancak bizim bu babtaki fikrimiz (ûd)un eski hâlinin büzülmeyerek yalnız (gerdâniye) perdesinin hattâ pek ince (kiriş)lerden de (tiz çârgâh perde)sinin ilâvesi merkezindedir ki o hâlde en (pest) bir (perde)den en (tiz) bir (perde)ye kadar fevkalâde bir suhûlet ile seyir mümkün olur. Bu bâbda mahzur olarak iki şey dermeyân olunabilir. Birincisi (ûd)un sapının bu kadar teli istiâb edememesi ikincisi (tiz çârgâh) perdesine çekilecek kuvvetli tel bulunmamasıdır. Bu iki mülâhaza da makul olamaz. Çünkü (kanun) tellerinde o kadar ince ve dayanıklıları vardır ki burgunun her defa tedvîrinde sadâ bir iki (perde) birden irtikâ eder. Bir kere tecrübe olunsun müddeâmız kendi kendini isbat eder.

(Ûd)un sapının adem-i istiyâbı bahsi ise buna nisbetle bütün bütün hükümsüz bir şeydir. Zîra Arab (ûd)larıyla burada yapılan (ûd)lar nisbet kâidesiyle bir mukâyese edilecek olur ise Arab (ûd)larının kolları bizim buradakilerin hemen tam bir buçuk mislindedir. Hâlbuki her ikisinde aynı teller mevcûttur. Eğer (ûd)un sapı ne buradaki kadar ince ne de Arab (ûd)larındaki gibi enli yapılmayıp da vasat bir hâlde yapılır ise târif mûcibince tel vaz' edilirse, Arabların (ûd-ı ekmel) dedikleri o zaman meydana çıkar. Ve hakîkaten kıymeti birkaç kat daha tezâyüd eder. Husûsiyle alafranganın gâyet (tiz) nağmeleri tıpkı (nevâ) yâhut (dügâh, rast) üzerinde icrâ ediliyor imiş gibi kolayca oluverir.

Bizim bu mütâlaâmız bugün belki makbûl görünmez. Fakat emin olmalıdır ki (ûd) bir zaman sonra bu hâle gelecektir. Çünkü şu usûlü birkaç ('avâd)e tecrübe ettirdiğimiz halde hiçbiri muhsinâtını inkâr etmedikten başka şu fikrimizi tahsîn bile ettiler.

el-Yevm (ûd) bizde hemen Arabistan'daki kadar makbûl-i âmme olmuş ve herkes tâlim etmekte bulunmuş olduğu halde ortada bir (metod)un adem-i mevcûdiyeti hem tahsîlini tas'îb hem de birçok yanlışlıkların vukuuna meydan vermektedir.

(Ûd) hakkında en evvel fikrimizi işgal eden mesele bu olduğu için (ûd) mızraplarını alafrranga (keman ve mandolin) (metod)larındaki (tire; "tirer" çekmek) ve (pusse;

"pousser" etmek) kavâidine tatbîk ile târif etmek üzre bir (ûd) metodu tanzîmine mübâşeretle birkaç form da vücûda getirmiş isek de kesret-i iştiğâlden mütevellid vakitsizlik gibi bir mâni' devâmımıza haylûlet etmiştir. Maamâfîh emel edilmiş ve birazı da vücûd bulmuş olduğu için inşâallah ileride neşredilmesi mütesavverdir.

(Mâ-ba'di var)

16 Teşrîn-i Sânî 1311 [28 Kasım 1895], Ali Rifat, sy.23, s.506

A.14. [Perdelerin Âlât-ı Mûsikî Üzerindeki Yerleri]*

-On üçüncü ders-

(Rast, sol) perdesinin tamam bir derece (tîz)i yâni (silsile-i tabîiyye, gam naturel)in ikinci derecesinin birinci notası (keman)da baş parmaktan i'tibâr ile dördüncü parmağın sondan ikinci tel üzerine basılmasından hâsıl olur. (Ney)de tıpkı (kaba rast, kaba sol) perdesinde olduğu gibi zâhiren mevcûd olan yedi (perde)nin cümlesi örtülerek (kaba rast, kaba sol)e nisbetle biraz daha kuvvetlice üflenmekle hâsıl olur. (Tanbûr)da baştan birinci telin (yegâh, re) olmasına göre (diyez ve bemol)lere tahsîs edilen (perde)ler de dâhil hesâb olmak üzre yedinci (perde)dir.

(Ûd)da bu (perde) biri ders-i sâbıktaki ta'rîf iktizâsına diğeri hâl-i hâzirîne göre iki mevki'de bulunur. (Ûd)un hâl-i asliyyesine göre (rast, sol) perdesi yukarıdan ikinci tel üzerine (keman)da olduğu gibi dördüncü parmağın basılmasıyla hâsıl olur. [*]

İkinci sûrette yukarıdan üçüncü tele yâni (mi) teline dördüncü parmağın basılmasıyla olur.

Kânunda en yukarıdan birinci tel (mi) (akord)unda olursa on üçüncü (re) olursa on ikinci teldir ki ondan i 'tibâren her sekizinci tel (rast; sol) (perde)sinin bir derece daha (pest)i eğer (pest)ten başlanmış ise her sekizinci tel (rast, sol) perdesinin bir derece daha (tiz)i olur.

---

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

[*] Baş parmak her ne kadar çalgılarda pek de müsta'mel değilse de yine birinci i'tibâr edilmiştir.

(Rast, sol) (perde)sinin bir misli (tiz)i olan (gerdâniye, sol) perdesi hesâba dâhil olmak üzre mevcût olan sekiz (perde)nin tamam vasatında bulunan (perde)nin (çârgâh, do) olması hâsebiyle (silsile-i tabîiyye, gam naturel) oarada iki müsâvi kısma ayrılabilir ki (rast, sol)(perde)sinden (çârgâh, do) (perde)sine kadar kaç (perde) mevcût ise (çârgâh, do)dan (gerdâniye, sol) (perde)sine kadar da aynı olduğu ve hâkezâ (perde)lerin gerek bir misli (tiz) ve gerek bir misli (pest)leri aynı mevki' ve kuvvette bulunduğu için (rast, sol) (perde)sinden (çârgâh, do) perdesine kadar mevcûd olan (perde)lerin iyice bilinmesi bu bâbda fikir peydâ ettirebilir.

(Rast, sol)den sonra en ufak derecede alınan ses-i tabîi (rast, sol) (perde)sinin (diyez)i yâhut (lâ)nın (bemol)üdür. Bizde bu perdeye (zirgûle) denilir. Henüz hâtıralardadır ki mebâhis-i evveliyemizde (hem-âhenk, anarmoni) iki nota beyninde bir (koma) kadar fark olduğu söylenmiş idi. O fark burada şu vech ile nazar-ı i'tibâra alınmak lâzım gelir.

Bizde (sabâ) nâmıyla bir (makâm) vardır ki (do diyez)den bir koma kadar yüksek olan (re bemol) (perde)siyle icrâ edilir. (Hicaz) makâmında ise (do diyez) kullanılır. Yâni her ikisi beyninde bir koma fark olan iki (perde)nin ikisini de ayrı ayrı yerlerde kullanılmakta olmasına nazaran (sol diyez) (perde)siyle (lâ bemol)ün mahall-i isti'mâllerini araştırmak lâzım gelir. İleride her (makâm)ın seyri ta 'rîf edildiği sırada meselâ (hicazkâr) makâmında işte bu (zirgûle) perdesinin isti'mâl edildiği anlaşılacaktır.

(Zirgûle) perdesi notada (lâ bemol) diye gösterilmektedir. Halbuki şu şimdiki ta'rîfimiz vech ile (lâ bemol) başka (sol diyez) başkadır. (Zirgûle) perdesi (lâ bemol) müdür! (sol diyez) midir!

(Zirgûle) perdesi (hicaz hümâyun) ve (bûselik) makâmlarında (sol diyez)le (hicazkâr)da (lâ bemol)le gösteriliyor. Halbuki (bûselik) ve (hicaz hümâyun) makâmlarında (sol diyez) diye kullandığımız (perde) (sol) ile (lâ) arasındaki (perde)lerin en dik olanıdır. (Lâ bemol) ile (sol diyez)in kıymeti de (şedd)lerin ta'rîfi sırasında anlaşılır.

(Keman)la (ûd)da (zirgûle, sol diyez) perdesi dördüncü parmaktan sonra küçük parmakla (ney)de (dügâh lâ) perdesini nîm açarak hâsıl olur.

(Girift)te küçük parmaktan i'tibâriyle üçüncü parmağın açılmasından (ûd)un vech-i diğeri ile âhenginde yâni en (pest perde)nin (kaba rast) olması i'tibâriyle (kaba zirgûle) baş parmak birinci i'tibâriyle ikinci parmağın yukarıdan birinci telin üzerine basılmasıyla hâsıl olur.

Kânunda mandalsız ise rast (perde)si üzerine parmak basarak mandallı ise lâ üzerindeki son mandalın indirilmesiyle hâsıl olur.

(Makâmât)ın her birinin âit olduğu (perde)ler dâhilinde icrâsı takdirinde her iki tam ses arasında mevcûd olan (perde)ler bir miktarda olmadığı yâni iki tam ses arasında birden dörde kadar (perde) kullanıldığı ve meselâ (lâ)dan (si)ye kadar mevcûd olan (perde)ler nisbetinde (re)den (mi)ye kadar mevcûd olduğu halde meselâ (do)dan (re)ye (sol)den (lâ)ya kadar bu bu nisbette olmadığı evvelce bildirilmişti. (Rast, sol) perdesi meselâ (dügâh, lâ) i 'tibâr olunduğu halde (nihâvent) makâmı için (si bemol)e mukâbil olacak bir ses (hicâz) makâmı için kezâ diğer bir ses ve hâkezâ (uşşak) ve (rast) makâmları için de (rast, sol)den (dügâh, lâ) perdesine kadar ayrı ayrı mevki 'ler lâzım olduğu halde (makâmât) kendi (perde)leri dâhilinde icrâsı lüzûmu buna hâcet bırakmamıştır. Maamâfîh (şedd) usûlünün icrâsı hâlinde mezkûr (perde)lere lüzû pek ziyâde olup onlar olmazsa (şedd) yapılamaz. Nitekim piyanoda daha doğrusu alafrangada mevcûd ve müsta 'mel olan (perde)lerle bizim (makâmât)ın bi-hakkın icrâsı nasıl kâbil olamaz ise bu da ona döner. Fakat biz evvel-emirde (makâmât)a mahsûs olan (perde)leri ta 'rîf edeceğimizden şimdilik (zirgûle) perdesinin bilinmesi kâfîdir. (Rast, sol)den sonraki ilk tam ses (dügâh, lâ)dır. (Dügâh) perdesi alafranganın (lâ)sı ile gösteriliyor ise de şu iki (perde) yâni bizim kullandığımız (lâ) ile alafranganın (lâ)sı fennen vezn edilecek olursa bir (koma) fark olduğu tezâhür eder. Maamâfîh (dügâh) perdesinin notada (lâ) diye gösterilmesi zarûrî ise de (lâ)nın şu ufacık farkı çok kimsenin hayalinden bile geçmemektedir.

Halbuki mûsikîyi fennen bilmek lâzımdır diyenler böyle farkları da nazar-ı i'tibâre almak lâzımdır.

(Mâ-ba'di var)

1312 [1896][*], Ali Rifat, sy:28, s.619-620

B.EBÛ REFÎ' KÂZIM'IN NAZARİYATA DAİR MAKÂLELERİ

B.1. [Perdeler Hakkında Ma'lûmât-1][*]

Mündericâtı: Perdeler hakkında teferru' eden kavânîn-i aslîyye ve bedîhîyye –istidrâd ve mütâlaâ- ityân edilen emsileye berâhîn-i mukanna' ve sâbite netîce-i merâm.

Silsile-i esvât-ı Türkiyye; vâhid-i kıyâsîyye-i hakîkî olarak ne ibtidâya ve ne de intihâya mâlik değildir. Ancak perdeler keyfe-mâ-yeşâ' bir sadâdan îtibâren yekdiğerine nisbetle takdîr olunur. Fakat sadâlar alâ-merâtîbihim tezyîd ve tenkîs edile edile bir dereceye vâsıl olur ki uzv-ı sem' bunları işitmekten âciz kalır. Silsile-i esvât-ı mûsikîyyede hadd-i mahsûsun aded-i ihtizâzı husûsunda hikmet muallimlerinin verdikleri re'y pek muhtelif olup el-ân bu husûs mechûl kalmış gibidir.

Bu vech ile müteşekkil olan perdelerin iki ciheti nâ-mahdûd bir sûrete ifrâğ edildiği takdirde gâye-i mertebedeki sadâların; kıymet-i mûsikîyyeleri takdîr olunamayacak bir sûrette pest veya tiz olur. İşte bu iki kânun-ı tabîiyyeye hikmet nokta-i nazarında esvât-ı mahsûsanın haddü'l-gâyesi tabîr olunur.

Bu iki gâye-i mertebeyi hâlk-ı beşer hâsıl etmeye muktedir olamaz. Yâni insanlar silsile-i esvât-ı mûsikîyyeyi teşkîl eden sadâların cüz'î bir mikdârını husûle getirebilir. Bu da zükûr ve inâsa göre tehallüf eder. Ale'l-umûm her iki cinsin vüs'at-i sadâlarına göre bir hadd-i ma'rûf tâyin edilebilir. Bu hadd-i vasat her nasılsa Osmanlı mûsikîsi müntesibleri arasında muayyen olmadığı gibi her hânendenin vüs'at-ı sadâsına göre bir isim ile ma'nûn olması da kâide-i hikmete girmemiştir. Hâce Abdülkâdir, bir insan-ı kâmilin en müntehî sesi mansûr âhenginde tiz nevâya kadar olan perdeler olduğunu kitabının birinde yazmış olduğu işitilmiştir. Bu yanlış zabt olunmuş tabîrâtımızdan olsa gerektir. Avrupa mûsikîşinâslârı meselâ; kendi tabîrimizce şâh âhenginde evc,

---

[*] Gün ve ay olarak tesbit edilemedi.(F.A.)

[*] Bu başlık makaleleri tasnif amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

gerdâniye, muhayyer perdelerini serbestçe hâsıl edebilen hânendeleri birer ism-i mahsûs ile tevsîm etmekte oldukları hâlde tiz veya pest perdeleri serbestce îka' eden hânendegânı dahî ayrı ayrı esâmî ile zikr etmektedirler. Avrupa mûsikîsinde tenör, bariton tabîrleri bu esâs üzerinedir.

Osmanlı mûsikîsinde mebde-i sadânın isminde tereddüd hâsıl olmuştur. Yâni kaba çârgâhı alafranga mûsikîsinde olduğu gibi silsile-i esvâtın birinci perdesi olarak kabûl etmeli mi? Yoksa yegâh perdesini birinci perde olarak kabûl etmeli mi? tarzında vâkî' olmuştur. Bu tereddüd ancak ism-i tesmiyesinde olmakla bir ehemmiyeti hâiz değildir; çünkü Osmanlı mûsikîsinde yegâh îtibâr edilen savtın tûl-i muayyeni olmakla berâber yegâh perdesinden daha pest pek çok perdeler isti'mâl olunmaktadır. İşte bu ecilleden silsile-i esvâtın mebdei kaba çârgâh veya yegâh olmasında bir beis ve kusur tasavvur olunmaz. Ale'l-umûm nazariyyât-ı fenniyye ve ameliyye ile sâbit olmuştur ki Osmanlı mûsikî perdelerinin her ikisi arasında kîfâyetten fazla nîm perdelerin ızhârı taht-ı imkândadır. İlm-i mûsikîde bu gibi dekâyıkı teferrüs etmek; ancak sazlarla hâsıl olacağı bedîhidir.

Bu münâsebetle Osmanlı mûsikîsi nim perdelerin Avrupa mûsikî (diyez) ve (bemol)lerinden kesîr olacağı pek tabiî'dir.

İstidrâd

Bir çok kavâid ve esâsa istinâd ettirilerek sûret tertîb ve tanzîminin beyânı ancak birkaç makâlede ikmâl edilebilen Osmanlı mûsikîsi perdeleri; târifi sebk eden hâl ve heyetinin kayd ve hıfzıyla bilinmiş olmaz. Yâni Osmanlı mûsikîsi perdeleri mârr-ü'l-beyân esâmî-i mahsûsasıyla kâide-i aslîye ve muayyene tahtında icrâ edilmesi tahakkuk etmiştir denilemez.

Zîra: Her ne kadar perdelerin tûl nisbetleri ve sâniye-i vâhide zarfındaki ihtizâzları muayyen olsa bile; mûsikî-i Osmânî'de müsta'mel pek çok makâmât-ı muhtelife vardır ki her birinin hâiz oldukları aynı nâmdaki perdeler ancak hissi kâbil olabilen bir derece-i dakîkada yek-diğerinden fark olunur. Meselâ lâ-'ale't-tâ'yîn elimizde bir segâh perdesi mevcûd olsa acaba bu perde rast makâmında isti'mâl olunan segâh mıdır? Yoksa uşşak makâmının seyrine dâhil olan segâh mıdır? gibi bir iştibâh hâsıl olur ki bu segâh ya

uşşak makâmına mahsûs olan pest segâh ve yâhut rast makâmına mahsûs olan dik segâhtan ibârettir. Bundan demek oluyor ki ta'rîfi sadedinde bulunduğumuz perdeler; her makâmın perdeleridir denilemez. Çünkü evvelce de söylediğim gibi bir perde muhtelif makâmlarda muhtelif irtîfâ'da bulunabilir. İşte bu sebepten bâzı ehl-i perdenin mûsikîyye-i Osmânî perdeleri henüz muayyen değildir dedikleri sahîh bir tâbirdir.

Kezâ hüseynî denilen perdenin, bâzı makâmda pestce ve bâzı makâmın seyrinde tizce isti'mâli mûsikîmizin tabîatı iktizâsından bulunduğu erbâbının ve ale'l-husûs sazendegânımız malûmudur.

Misâl: Hicazkâr kürdîde hüseynî pestce iktizâ eder. Diğer makâmâtda ale'l-âde yâni dikçe iktizâ edeceği tabiîdir. Hattâ görülmez mi -ki vukûf-ı tâmma mâlik olan bâzı sâzende ve tanbûrîlerimiz, bir bestenin terennümü hengâmında dürüst dürüste çaldığı bir perdeyi pestçe iktizâ eden diğer bir mahalline geçildi mi hemen üslûb-i mahsûsayla sol elinin bir parmağıyla sazının destânını yukarıya iter yâni o perdeye mahsûs olan telin bu'dünü tatvîl ederek pestletir ve akîbinde yine hâl-i aslîsine getirir.

Yine bu kabîlden olmak üzre (segâh) perdesiyle (çârgâh) perdelerinin arasındaki bu'ud ve fâsılada vakı' (pûselik) perdesi dahî her ne kadar bir aded ise de (nişâbur) makâmının (pûselik) perdesi üzerinde gereği gibi meks etmesiyle dügâha hübûtu şîvesi iktizâsından olmakla (nişâbur) pûseliğinin; (tâhir pûselik) ve (beyâtî pûselik) ve (gerdâniye pûselik) misilli makâmâtın seyrine dâhil olan pûselikten daha dik ve farklı olması ilm-i mûsikîyyede behre-i üstâdâneleri zirve-i kemâle vâsıl olanlar nezdinde sâbit olmuştur. Hattâ (ısfahân) makâmının dügâha hübûtu pestçe (çârgâh) -tabîr-i âharla- (dik pûselik) ile oluşu bu kabîldendir.

Bu (pûselik) hakkında zamanımız ekâbir ve esâtîze-i mûsikîyyesinin pek çoklarına mürâcaat eyledim. Cümlesinden (segâh) ile (çârgâh) arasında iki adet pûseliğin mevcûd olduğu cevâbını aldım.[1]

Meşhûr Kâni Ağa -ki zamanımız esâtîze-i sâzendegânındandır. Bununla mülakatım bu ma'hûd (pûselik) perdesi için vâkî' olmuştur. Sanatkâr-ı mûmâ ileyh ile şiddetli

[1] Bâzıları bu hususta sükût ettiler.

sûrette (segâh) ile (çârgâh) arasında iki adet puseliğin mevcûd olduğunu beyân etmektedir. Bu husûsa dâir perdeşinâs-ı şehîr Melekzâd Usta'ya da mürâcaat eyledim. Kendisini bulamadığım için bir kağıt yazıp bıraktım. Mukâbilinde bir mektuplarını aldım. Sûret-i mektub budur:

. . . .

Geçen gün bir kağıdınızı aldım. Bunda segah ile çârgâh arasında kaç (pûselik) perdenin mevcûd olduğunu soruyorsunuz. Şöyleki: Perdelerin hudûdunu tâyin etmek için evvelâ tâyin edecek zevâtın (şedd) bahsini pek iyi bilmesi lâzımdır. Ve şedd dâiresine giren perdelerin fâsılalarını mümkün mertebe tâyin edebilmeli ki hakîkate tevâfuk etsin.

Çünkü tam perdelerimiz bir iki kişinin sözü ile meydana çıkmaz. Bunların hakîkî sûrette meydana çıkması, fevkalâde şedd bahsini bilen ve kulakları sadâyı iyi duyan mûsikîşinâsların müttehidü'l-efkâr olmaları lâzım gelir. Benim aklım erdiği kadar meseleyi size bir misâl ile anlatayım. Meselâ uşşak makâmına dâhil olan perdelerden "rast. 1 dügâh 8.1/2, segâh 5.1/2, çârgâh "perdelerini ele alalım. Bunların araları on ve sekiz buçuk ve beş buçuk milimetre addedildiği hâlde bu perdeleri takımıyla bir perde yukarıya kaldırıp yine uşşak makâmını icrâ etmek lâzım gelse tabîi burada dügâh perdesi rast ve segâh perdesi dügâh olacağından ve esâsen rast ile dügâh arasındaki on milimetre; dügâh ile segâh arasına çıkacağından bu segâh acaba tam segâh mıdır? Yoksa pûselik midir? Veya dik pûselik midir? Veya dik pûselikten daha dik pûselik midir? Nedir? gibi bir suâl meydana çıkıyor ki bu suâlden de mûsikîmizde pûselik denilen perdenin bir aded olmadığı sâbit oluyor. Bu vesâir bahisler hakkında yazılacak çok sözler var ise de bu gibi ince şeyleri soran olmadığı için sarf-ı nazar ediyorum.

M. Melik

Zamanımız ekâbir-i mûsikîşinâsânından olup iktidâr-ı üstâdâneleri malûm ve müsellem kerde-i enâm olan saâdetli Nuri Bey Efendi ile Zekâî Efendizâde fazîletli Ahmet Efendi'ye ve mûsikî-i hümâyün muallimlerinden Ûdi Cemil Bey'e ve Aziz Nuri Şeydâ Bey Efendiler'e ve diğer bir iki zevât-ı âliye ve muktedîreye bizzat mürâcaât eyleyerek pûselik perdesi hakkında istîzâh eyledim; müşârun ileyhim hazerâtının beyânât-ı aliyyeleriyle sâbit olan pûselik perdesinin iki aded olduğunu -zâten matmûre-

güzîn-i hâk-i gufrân olan Zekâî Efendi Hazretlerinin kendi hatt-ı destiyle yazılmış olan senedleri dahî elimde bulunduğu hâlde- tekrâren îlân eylerim.

Netîce-i merâm; Mûsikî-i Osmânîde rast ile uşşak makâmları gibi bâzı makâmlar mevcûddur ki bunlar aynı nâmdaki perdelerde seyrettikleri hâlde her iki makâmın seyrine dahîl olan perdelerin başka başka oldukları muhakkaktır. Meselâ rast makâmı için âhenk edilen "rast, dügâh, segâh çârgâh, nevâ" perdelerinde uşşak makâmının icrâ edilemeyeceği derkârdır. Zîra mezbûr perdelerle (uşşak) makâmının icrâsı mümkün olsa idi Osmanlı mûsikîsinde (rast) ile (uşşak) makâmının yek-diğerinden farkları olmaz idi. Bu perdelerde uşşak makâmının icrâsı için (segâh) perdesinin pestliğine dikkat lâzımdır. İşte bu kadar ufak bir his; kocaman (rast) makâmından (uşşak) makâmının farkını meydana komaktadır.

Mâdem -ki her makâmın hemen bâzı perdeleri âhir makâmın aynı nâmdaki perdeleriyle bir irtîfâ'da değildir; bu hâlde notaya alınmış bir bestenin perdelerinin hangi irtîfâda bulunduğu notanın üzerlerine yazılamayacağı cihetle her makâmın kendi seyrine mahsûs olan perdelerinde mikdâr-ı irtîfâları evvelce malûm olması ve ona göre sazların âhenk edilerek çalınması iktizâ edeceği zarûrîdir.

10 Şubat 1315 [22 Şubat 1900], Ebû Refî' Kâzım, sy.224, s.663-665

B.2. [Perdeler Hakkında Ma'lûmât-2]*

Mündericâtı: Osmanlı mûsikî perdelerinin ser-perde yegâh olmasına göre tûl ü fâsılaları –kaba çârgâhın (64) defa ihtizâz etmesinin isbâtı

Osmanlı mûsikî sadâlarının mebdei yâni ser-perdesi (yegâh) olduğuna göre diğer sadâ perdelerinin (yegâh) perdesine nisbetle; (yegâh) perdesini i'tâ eden kiriş üzerinde mahall-i mahsuslarını irâe eden nisbet-i adediyyelerini bilmek; mûsikî ile mütevaggil olanlara has olmakla bizde pek çok seneler; dershâne-i fazl ve kemâlâtında perveriş-yâb olduğumuz hoca-i idrâk ve irfânımız saâdetli Sâlih Zeki Beyefendi Hazretlerinin; ser-perde (yegâh) itibâr olunmasına göre istihrâc buyurdukları niseb-i ma'lûmeyi alarak; tûl nisbetine bi't-tahvîl her perdenin ser-perdeye nazaran irtifa'larıyla; yek-diğerinden

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

mikdâr-ı bu'd ve irtifa'ını beyân ve irâeye sa'y-i müdâm eyledik. Ser-perde yegâh olmak üzre Osmanlı mûsikîsi sadâlarının tûl nisbetleri:

Yegâh (re),	hüseynî aşîrân (mi),	ırak (fa),	rast (sol),
1	8/9	6561 / 8192	¾
Dügâh (lâ),	segâh (si),	çârgâh (do),	nevâ (re)
2/3	19683 / 32768	9/16	½

olup işbu nisbetlerin medlûl-i behnî; (972) milimetre tûlünü hâiz bulunan ve sadâsı (yegâh) perdesi itibâr edilen bir kiriş üzerinde irâe etmek için ber vech-i âtî suret-i ameliyyâta dikkat ve iktirân etmek zarûrî ve lâ-büdd olduğunu beyân eyleriz.

Ta'rîf-i ameliyyât ._ (972) milimetre tûlünde ihzâr edilen tûl-i adedini mezkûr kesirlerin sûretleriyle darb edip hâsıl-ı darbı mahrecleriyle taksîm etmelidir. Çıkan hâriç kısımlar:

Yegâh (re),	hüseynî aşîrân (mi),	ırak (fa),	rast (sol),
972	864	778'47	729
Dügâh (lâ),	segâh (si),	çârgâh (do),	nevâ (re)
648	583'85	546'75	486

adedlerinden ibâret olur ki her biri Osmanlı mûsikî sadâlarının mikdâr-ı tûlünü teşkîl ve beyân eder. Yâni mikyâsu's-savt âleti üzerine gerilmiş olan (972) milimetre tûlü üzerinde (864) mikdârı hüseynî aşîrân; (729) mikdârı (rast); (648) mikdârı dügâh; (583'85) mikdârı segâh; (546'75) mikdârı (çârgâh); (486) mikdârı (nevâ) perdelerini i'tâ eden tûlünden ibâret olmuş olur ki her ne zaman mikdâr-ı tûlü (972) milimetre olan bir kiriş üzerinde (dügâh) perdesini bulmak kastolunursa mutlaka (648) mikdâr-ı bu'dü ahzedilir diğerleri dahî bunun aynıdır.

Şâyet (yegâh) perdesi itibar edilen kirişin mikdâr-ı tûlü (972) olmayıp da (1000) veya (1500) ve daha başka bir mikdâr olur ise istenilen perde; tenâsüb iânesiyle bulunacağı tabiî ve esheldir. Faraza, istenilen perdeyi (1500) milimetre tûlü üzerinde teharrî etmek lâzım gelse; bu dahî dügâh perdesi olsa; (972) mikdâr-ı tûlündeki (dügâh) perdesi acaba ne kadar mikdâra tesâdüf eder? diye bir nisbet kurmak iktizâ eder.

972: 648 : : 1500: s

648 x 1500 = 972 s

S = 972000 / 972 = 1000 mechûl olan (dügâh) perdesi (1000) mikdârına tesâdüf edeceği işbu nazariye ile zâhir ve sâbit olur.

Ser-perde tûlünde; ser-perdeye nazaran tabiî sadâların mikdâr-ı adediyyesi bulunduktan sonra "yegâh, hüseynî aşîrân, ırak, rast, dügâh, segâh, çârgâh, nevâ" perdelerinin tûl-i nisbetlerini i'tâ eden:

1/1, 8/9, 6561 / 8191, 3/4, 2/3, 19683 / 32768, 9/16, 1/2 kesirlerinin mâ kablinde ve mâ-ba 'dindeki perdeleri irâe eden kesirler ile mikdâr-ı fâsılalarını bulmak da âtîdeki ameliyyât ile zuhûr edeceği cihetle târifine şuru' olunur.

Şöyleki: Evvelâ kaba çârgâhın tûlünü meş'ar olan 1/1 tûl nisbeti; yegâh perdesinin 8/9 tûl nisbetinden atvel olmasından 1/1 kaba çârgâha tûlünü 8/9 yegâh tûlüne nisbet etmekliğimiz tabiî olduğundan 1/1 : 8/9 = 1 x 9/8 = 9/8 işbu ameliyyâtın neticesi olan 9/8 kesri kaba çârgâh ile yegâh arasındaki fâsılanın mikdârından ibâret olmuş olur.

Ba'dehü yegâh ile hüseynî aşîrân arasındaki fâsılanın mikdârı dahî aynı kâide ile:

8/9 : 6561 / 8192 = 8/9 x 8192 / 6561 = 65536 / 59049 kesrinden ibârettir.

Irak ile rast arasındaki fâsıla dahî

2187 / 2048 nisbetinden ibâret olup bu da âtîdeki ameliyyât-ı hesâbiye ile:

6561 / 8192 : ¾ = 6561 / 8192 x 4/3 = 26244 / 24576 bu'dü'l-ihtisâr

2178 / 2408 olacağı derkârdır.

Bu minvâl üzre rast ile dügâh; dügâh ile segâh; segâh ile çârgâh perdeleri arasındaki fâsılalar istihrâc olunursa şerhedilen kâide-i ânife ile Osmanlı mûsikî perdelerinde 9/8, 65536 / 59049, 21187 / 2048 nisbetlerinden ibâret üç nev‘ fâsıla bulunduğu tezâhür eder ki bundan; Osmanlı mûsikî silsile-i esvâtının yek-diğerinden mikdâr-ı bu‘dü bir kâide-i muayyene tahtında bulunduğu neticesi hâsıl olmuş olur. Mûsikîmizin zengin ve rûh-nüvâz nağamâtından bî-nasîb olanlar; Osmanlı mûsikîsinin üssü'l-esâsı olan sadâlarının böyle metîn-i lâ-yetegayyar kânuna müstenid olduğunu gördükleri halde Osmanlı mûsikîsi hakkında li-garaz besledikleri bî-esâs efkâr-ı sakîmelerinden nükûl edecekleri lâ-büdd ve zarûrîdir.

9/8 nisbetinde bu‘d-i tanînî; 65536/59049 nisbetine bu‘d-i mücenneb-i tamm; 2187 / 2048 nisbetine bu‘d-i mücenneb-i nâkıs tesmiye olunmuştur.

(Yegâh ile aşiran), (rast ile dügâh), (çârgâh ile nevâ),

Re mi sol la do re perdeleri arası bu‘d-i tanînîdir.

(Aşîrân ile ırak), (dügâh ile segâh) perdeleri arası bu‘d-i mücenneb-i tâmmdır.

mi fa la si

(Irak ile rast), (segâh ile çârgâh) perdeleri arası bu‘d-i mücenneb-i nâkıstır.

fa sol si do

(*İkdâm*) mûsikî muharriri “kaba çârgâhı 64 defa titreten tafra-fürûş” tâbiriyle bizi kastederek tahtieye kıyâm ediyor! İtiraz ettiği ihtizâz bahsinde üstâd-ı muhterem saadetlü Zeki Beyefendi Hazretleri'nden lâzım gelen malûmât-ı ibtidâiyyeyi muhît olamamıştır. Zîrâ kaba çârgâhın [*] (522) aded-i ihtizâza mâlik olanının mukâbili (do3)tür. (Do-3)ün ise (522) ihtizâz etmesi; (lâ-3) diyapazonun (435) muzâ‘af ihtizâza ve (870) ihtizâz-ı basîte mâlik olduğunun âhiren Fransa hikmetşinâsânınca kabûl olunması üzerine mebnîdir.

[*] Teaccüb olunmasın! (522) diye tashihe kıyam eden mu‘terizimiz cihân mûsikişinâsıdır!!

Mûsikî muharririnin bildiği; (522) ihtizâzlı kaba çârgâh (do-3)tür. Fakat; (do-2) = 130.5, do-1 = 65,25'tir. Kendisi bu neticelerden gâfildir. İş bu neticelerden (do-1) yâni kaba çârgâhın muzâ'af ihtizâzı (65.1/4) olduğu bâhirdir. Bu netice üzerine bana karşı vaki' olan itirazları; kaba çârgâhın aded-i ihtizâzı (65.1/4) olduğu halde (64) farzederek tâkîb-i ameliyyât etmekliğim üzerine olması iktizâ edecek idi. Bu münâsebetle bîçâre; bilmediğini bilmediği için asıl (tafra- fürûş) kendi olması lâzım gelir.

Maamâfîh bi'l-cümle erbâb-ı hikmet ve ale'l-husûs meşhûr (لاتغل بر) ve (غانو)nun, Salih Zeki Beyefendi'nin te'lîf-kerdeleri olan kitaplarında kaba çârgâhın yâni (do-1)in aded-i ihtizâzı (64) ihtizâz-ı muzâ'afa ve (128) ihtizâz-ı basîte mâlik olduğunu bi'l-beyân ol-vech ile hesâbâtı tâkîb etmişlerdir.

Cemiyet-i Tıbbiyye-i Osmâniyye âzâsından olup Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriyye muallimlerinden ve Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne ve Dâruşşafaka Hikmet-i Tabîa muallimi iken irtihâl-i dâr-ı bekâ eyleyen Doktor Tevfik Bey'i (غوسسن)'un kitabından terceme eylediği *Hikmet-i Tabîa* kitabının (45).nci sahifesine mu'teriz-i şehîre (*İkdâm*) mûsikî muharririnin mürâcatını tavsiye eyleriz.

17 Şubat 1315[1 Mart 1900], Ebu Refi' Kâzım, sy.225, s.651-653

B.3. [Perdeler Hakkında Ma'lûmât-3]*

Mündericâtı: Osmanlı mûsikî perdelerinin yekdiyerinden mikdâr-ı bu'dü –alafranga perdelerinin nazariyyesi; tûl ve fâsılaları- Osmanlı perdeleri ile alafranga perdelerinin aynı tûlde ahzeyledikleri mikdârın bi'l-hesâb erâesi- mikyâsu's-savt.

Geçen makâlemizde (972) milimetre tûlündeki bir veter üzerinde tam perdelerin mikdâr-ı adediyyesi beyân edilerek bunun mâ-kabline ve mâ-ba'dine âit olan kavâid-i hesâbâtı dahî ityân edilmiş idi; şimdi (972) mikdâr-ı tûl; (yegâh) perdesi addolunduğu hâlde yek-diğerini mütâkip olan perdelerin arasındaki mikdâr-ı tûl dahî târifden müstağnî olan âdî bir hesâb netîcesi olarak şunlardan ibârettir:

Kaba çârgâh-yegâh, yegâh-hüseynî aşîran, hüseynî aşîran-ırak, ırak-rast

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

108	85,53	49,47	81
Rast-dügâh,	dügâh-segâh	Segâh-çârgâh	
54,15	37,10	60,75	

"Alafranga Perdelerinin Nazariyyesi"

Osmanlı perdeleri hakkında serdedilen kavâid-i hikemiyye doğrudan doğruya alafranga perdeleri hakkındada cârî ise de yalnız bâzı perdelerinin tûl nispetleri Osmanlı perdesinin gayri olduğundan tabiî kendi sadâlarının icrâsına mahsûs evvelâ nisbetleriyle makâle-i sâbıkadaki ameliyyât tekrâr edilir.

Alafranga sadâlarının tûl nisbetleri şunlardır:

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si	Do
1/1	8/9	4/5	3/4	2/3	3/5	8/15	1/2

Alafranga perdeleri ihtizâzâtının kendi tûlleriyle olan nisbetleri de tûl nisbetlerinin aksiyle îfâde olunur:

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si	Do
1	9/8	5/4	4/3	3/2	5/3	15/8	2

Alafranga perdelerinin fâsılaları: 9/8, 10/9, 16/15 nisbetlerinden ibâret olup bunlardan; 9/8 ile 10/9 nisbet-i adediyyesi beynindeki fark (81/80) nisbetinden ibâret olduğu için cüz'î olan bu farkı, alafranga mûsikîşinâsları şâyân-ı ehemmiyet görmediklerinden iş bu iki fâsıla nisbetlerinin i'tâ ettiği perdeleri icrâatta yek-diğerinden tefrîka ihtiyaç messettirmezler. 81/80 nisbeti âtîdeki ameliyyât ile zuhûr eder:

9/8 : 10/9 = 9/8 x 9/10 = 81/80. Osmanlı mûsikîsi, 81/80 nisbetin îfâde ettiği (1,012) adedi kadar farkı değil belki (0,102) i'şârîsi kadar gâyet sağîr farkı bile kabûl etmez; belki falso addeder.

Evvelki makâlemizde de ityân olunduğu üzre Avrupa hikmetşinâsânı -mûsikîşinâsânı- (do-1) perdesinin sâniyey-i vâhidede (64) ihtizâz-ı muzâ'afa mâlik olduğunu beyân ettiklerinden biz de; mevzû olan kâidesiyle her perdenin (do-1)e nisbetle fâsılayı ihtizâziyelerini kütüb-i mahsûsasından tahsîl ederek buraya derc ve nakleyledik :

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si	Do
62	72	80	85,4	96	106,7	910	128

Alafranga sadâları tûlünün mikdâr-ı adediyyesi dahî kâide-i aslîyyesiyle istihrâc olunarak buraya naklolunmuştur. Fakat dikkat olunmalıdır ki bu tûl adedleri ale'l-ıtlâk tûl mikdârını mebnîdir. Yoksa; muhakkak (la-3) diyapazonun bulunduğu oktav üzerine müesses değildir.

Alafranga perdelerinin tûl-i adediyyesi :

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si	Do-2
675	600	540	506,1/4	450	405	360	237,1/2

(675) adedi (do-1) perdesinin mikdâr-ı tûlünden ibâret olduğu gibi (600) adedi de (re) perdesinin velhâsıl (540), (506,1/4), (450), (360), (237,1/2) adedleri de "mi, fa, sol, la, si, do-2" notalarının mikdâr tûllerinden ibârettir.

Alafranga perdelerini icrâ edecek tûl-i vâhidin mikdârı (675) olduğuna göre (re) perdesi (75) derece mürtefi' olmak; diğerleri de yek-diğerinden (60), (33,75), (56,25), (45), (45), (22,5) adedleri kadar farklı bulunmak iktizâ edeceği bilâ-teemmül zâhirdir.

Eğer her perdenin (675) tûlünü hâiz bulunan (do) perdesine nazaran irtîfâının miktarı bulunmak hâtıra tevârüd ederse; her perdenin mikdâr-ı tûlünü (do) perdesinin miktar-ı tûlünden tarh etmek iktizâ edeceğinden onlar da ber vech-i âtî makâdîrden ibârettir:

675 – 600 = 75 Do - Re

675 – 506,25 = 168,75 Do – Mi

675 – 450 = 225 Do – Fa

675 – 405 = 270 Do – Sol

675 – 360 = 315 Do – La

675 – 337,5 = 337,5 Do – Si

Muhtelif solde icrâ-yı tecrübe edilen Osmanlı mûsikî perdeleriyle alafranga perdelerinin mikdâr-ı tûllerini aynı tûle ifrağ ederek bir mikyâsü's-savt üzerinde irâe etmekle bu iki mûsikî perdeleri meyânındaki mikdâr-ı mübâyeneti görmek için (4860) mikdâr-ı tûlü gibi; malûm olan nisbetler ile kâbil-i taksîm bir tûl üzerinde icrâ-yı tecrübe etmek iktizâ edeceği müberhandır.

(4860) mikdâr-ı tûlü üzerinde Osmanlı mûsikîsi ile alafranga mûsikî perdelerinin mikdâr-ı adediyyeleri ber vech-i âtî bi'l-istihrâc dercolunur:

Osmanlı perdelerinin tûlü		Alafranga perdelerinin tûlü
4860	(Do)	4860
4320	(Re)	4320
3840	(Mi)	3888
3645	(Fa)	3645
3240	(Sol)	3240
2880	(La)	2916
2560	(Si)	2592

Alafranga mûsikî perdelerinin nazariyyâtına dâir pek çok vakitten beri tetebbu' ile; alafranga sazlarının sadâlarını vukua' getirecek bu'dleri; nazariyyâta tatbîken daha nermiyetle hâsıl etmek için bir netîce-i haseneye dest-res olmuş olan Rum patrikhânesi nüfus kalemi müdürü Nikola Pağana Efendi'nin (do) perdesini (684) milimetre addiyle istihsâl etmiş olduğu tûller ile fâsılalar ber vech-i âtîdir.

Perdelerin (do)ya nazaran tûlleri

Do	Re	Mi	Fa	Sol	La	Si
684	608	547,2	513	456	410,4	364,8

Alafranga perdelerinin beyinlerindeki mikdâr-ı bu'd:

Do – Re ,	Re – Mi ,	Mi – Fa ,	Fa – Sol ,	Sol –La ,	La – Si
76	60'8	34'2	57	45'6	45'6

Nikola Pağana Efendi bu sa'ylerinden nâşi fevkalhadd sezâ-vâr-ı tahsîndir.

Zîra kendisinin bulduğu tûller ile bizim burada mevki-i bahse vaz' eylediğimiz tûller aynı netîceleri i'tâ eylediği cihetle nazariyyât-ı mûsikiyyeleri metîn olduğu gibi bilâhare alafranga sazlarının perdelerini şu nazariyyâta tevfîk ile a'mâline dahî muvaffak olurlar ise âlem-i mûsikîde pek büyük bir teceddüd vuku'a getirmiş olacakları bâhirdir.

Mikyâsü's-savt

Umûmiyet üzre mikyâsü's-savt denilen âletler uzunca menşûr murabbaî' şeklinde; derûnî müceff olarak îmâl edilmiş olup vech-i fevkâniyesi üzerinde milimetreye münkasim mahkûk bir cedveli hâiz bulunur. Bunların Avrupa'da mâmûl olanlarında; alafranga sadâlarının nisbetleri dahî mezkûr cedvelde mahall-i mahsûsunu meş'ar olarak bulunur.

Âlet-i mezkûrun fevkinde ve cedvelin vechinde müteharrik bir eşik ile iki cihetlerinde sâbit birer aded eşikleri daha mevcûd olup müteharrik eşik vâsıtasıyla sandığın üzerine cerredilmiş olan telin matlûb olan mahâlleri tahdîd olunarak tûller ahzedilir. Velhâsıl bu minvâl üzre mamûl olup sadâları husûle getirebilmeye müste'id bulunan bu gibi âletlere ale'l-ıtlâk "mikyâsu's-savt" denilir .

Mikyâsu's-savt denilen âletlerin Avrupa'dan celb olunmuş, hükümet dershânelerinde en ziyâde işe elverişli olanları bulunur ise de bunların üzerinde mevcûd bulunan

kirişlerden ikisi muhtelifü'l-kutr olmakla berâber sâbit olup diğer biri de âlete mahsûs olan sikletlerle matlûb olan mikdârda cerr edilir. Âlet-i mezbûrda muhakkak üç adet muhtelif kuturda telin mevcûdiyeti; ancak hikmet kitaplarında mezkûr olan evtâr kânunlarını isbâta kâfî olması içindir.

Bu âletin burada işe elverişli; sade bir tarzda îmâli mümkün olup nitekim bâzı erbâb-ı merâkın yedinde mevcûd bulunan âletler dahî bizim ihtiyâcımıza kâfî bir sûrettedir.

24 Şubat 1315[8 Mart 1900], Maârif-i Umûmiye Nezareti Celîlesi, Mektûbî Kalemî Hulefâsından, Ebû Refî' Kâzım, sy.226, s.675-677

B.4. [Âhenge Dâir Ma'lûmât-1]*

Mündericâtı: Osmanlı mûsikîsinde âhenk ve târifi -imtizâc- akord düdüğü- mansûr âhenginde (dügâh) perdesinin mikdârı

Fenn-i bedî' mûsikîde sadâ denilen hâdisenin tâbi' olduğu kavânîn ile hudûsundan sonra imtizâc denilen keyfiyet ile âsâr-ı mûsikîyyeden bir besteyi teşkîl edebilmesi için "âhenk" tabîr olunan bir zeminde bulunması zarûrîdir. Yâni besteleri terkîb edecek sadâların aynı zemin ve irtîfâda imtizâcıyla murâfakatına bizzarûr ihtiyâc-ı külliye muhassaldır. Âhenk denilen bu zeminde; ihtisâsât-ı tabîiyyeye kemâl-i nermiyetle temas eden nağmeleri teşkîl edecek sadâların da lâ'ale't-tâyîn olamayacağı cihetle; âhengin târifi imtizâc-ı nağme ile takyîd olunmuştur. Şu imtizâc meselesini daha ziyâde îzâh edelim: Birbiri ardınca evzâ-ı muhtelifede vukûu tab'-ı selîme hoş ve mülâyim gelen ve bir makâma mahsûs olan bir takım sadâları âhir makâma tahassus eden sadâlarla telif etmemek imtizâc denilen ve fenn-i mûsikîdeki hâlât-ı rûhaniyyenin müsebbib-i hâssını îcâb demek ise de bunun aksi hâlini iltizâm etmek yâni hicaz makâmında seyredilir iken sabâ makâmına has olan bir perde ve sadâyı hicaz makâmının dahîline mahal-i nâ-münâsibinde karıştırmak imtizâcsızlığı tevlîd ve intâc demektir. Fakat bugün fenn-i nâzikterîn-i mûsikîde; iki ayrı ayrı makâmâta muhtes olan perde ve nağamâtın yek-diğerinde icrâsı müstahîl ve müsteb'ad olduğu muhakkak iken; bugün bir makâma mahsûs olan perdelerle icrâ edilen nağamâtı –baîd-i lâzım- tabîri

* Bu başlık makaleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

câiz olan âhir makâmda icrâsı –fennin îcâb ettiği terakkiyat ile- mümkündür. Buna bir delil göstereyim: On sene mukaddem yazdığım bir makâleyi bu günlerde mütâlaâ ederken bu maddeye temas eden bir meselede dûçâr-ı sehv ü hatâ olduğumu gördüm o da: "her makâmın meyânı o makâma yakın ve müleyyen ve âhir bir makâma mahsûs olan nağamâtla olacağını beyândan sonra uşşak makâmının meyânı muhakkak hüseynî veya muhayyer ve tâhir makâmlarıyla olup yoksa evc makâmı gibi baîd-i lâzım olan bir makâm olamıyacağı erbâbına hafî değildir" denilmiş ise de bilâhire üstâdım Hâfız Zekâî Dede Efendi merhûmun uşşak makâmından besteledikleri "Ben ben değilim ben dediğim sensin hep ten nâ teneni ten dediğim sensin hep " güfteli eserlerinin meyânı evc makâmıyla gâyet latîf bestelenmiş olduğu görülmekle bu husûsdaki kusurumuzun derecesi derk ve teferrüs olunmuştur. İşte bu sebeple denilebilir ki: Bir nağmeyi arzu edilen bir mahâlde icrâ etmek, imtizâc denilen keyfiyetine hâdim olmak üzre o nağmeyi evvelce icrâ edilmekte olan nağamâtın rabtına ancak bir takım perdeleri tevsît etmekle mümkün olabilir.

Buradaki iki nağmenin te'lîf ve tevsîtine medâr olan perdeler; lisân-ı mûsikîde (besleme) tabîriyle anılır.

Netîce-i merâm; Osmanlı mûsikîsinde birkaç âlet-i tarabın bir zamanda aynı nâmdaki sadâları tevlîd ve i'tâ etmesine ale'l-ıtlâk "âhenk" denilir ise de ilm-i nâzik-terîn-i mûsikide bu nâm tahtında birkaç nev' keyfiyetin hâdis olduğu bedîdârdır. Şöyleki: Osmanlı mûsikîsinde yek-diğerinden birer perde mikdârı tiz yedi aded irtîfâ mevcûdtur ki bu irtîfâat, mûsikî perdelerinin metbu' olacağı tiz veya pestliği irâe eder birer zemîn ve sâhalardan ibârettir, denilse hilâf edilmiş olmaz. İrtîfâat-ı mûsikiyye, tabîr-i âhirle esâmî-i âheng-i mûsikiyye şunlardır:

Bolâhenk,	Dâvûd,	Şâh,	Mansûr,	Müstahsen,	Kız neyi,	Ahterî ,
1	2	3	4	5	6	7

İşbu irtîfâ'lardan birinin derecesine ayar ve âhenk edilmiş bir iki âlet-i mûsikî tasavvur edilse; iş bu sazlara, mensub bulundukları irtifâa nazaran mansûr âhenginde veya şâh âhengindedir denilir.

Kezâ bu sazların aynı zamanda aynı nâmdaki sadâları birlikte husûle getirmesi bir âhenk olduğu gibi her birinin hâiz oldukları perdelerinin silsile-i mürettebâtına nazaran dahî bir âheng-i tabîiyyeye tâbi oldukları bâhirdir. Nitekim beş altı sâzendenin bir şarkı veya besteyi birlikte terennüm etmeleri hâline âhenk ıtlâk edildiği gibi kezâ bir sâzendenin, sazını çalmak için perdelerini yek-diğerine nazaran tertîb etmesi hâletine dahî perdelerini âhenk etmek demektir.

Bu târife nazaran fenn-i mûsikîde âhenk denilen keyfiyetin üç hâle tabîr olunduğu netîcesi zuhûr eder.

Osmanlı mûsikîsinde yedi aded olup, bolâhenk, davûd, şâh, mansûr, müstahsen, kız neyi, ahterî nâmlarıyla yâd olunan âhenkler bolâhenkden îtibâren yek-diğerine nisbetle birer perde tiz olarak kesb-i irtîfâ eder. Meselâ bolâhengin (hüseynî aşîran) perdesi dâvudun (yegâh) perdesi, şâh âhenginin yegâhı ise bol âhengin geveşt perdesi olmak üzre muteber ise de bu minval üzre mansûr âhenginin yegâhı da (geveşt)ten bir perde mürtefî olan bir perde olması lâzım gelir. Fakat burada cây-i suâl bir mesele hudûs eder ki o da acaba bu perde rast mıdır? Yoksa zîrgüle midir? gibi bir suâl müşkil cevâbdır. Buna bizim de cevap vereceğimiz yoktur. Çünkü bu mesele henüz mukarrer ve muayyen değildir. Silsile-i esvât aynı fâsıla ile müselsel değildir ki bir tam perde tabîri bir maddeye ıtlâk olunsun! Böyle dakîk olan nukât, bir iki mûsikî müntesibinin fikir ve kabûlüyle takârrur etmeyeceyi cihetle inşâallah sâye-i şâhanede her fenden meşhûd olan netîce-i terakkînin bu fende de zuhûr ettiğini, bu münâsebetle hâdis olacak ara ile şimdiye kadar müşevveş olan bu gibi dekâyık-ı mûsikîyyenin herkesin fikrinde bir esâsda müstedîr olduğunu görmekle kâmrân oluruz.

Zamanımızda ekseriyâ âheng-i seb'adan biriyle bir sazın âhengini tanzîm etmek için mansûr âhengi esas ittihâz edilerek diğerleri mezbûr âhenkle takdîr olunur. Eyâdî-i nâsda; mansûr âhengini vukûa getirmek ve esâs ve mebde' ittihâz edilmek üzre düdükler mevcûddur ki bu düdüklerin envâ-ı adediyyesi olup bunlar ekseriyâ mansûr âhenginin (dügâh; lâ-3) perdesini i'ta etmek üzre îmâl edilenleri görülmektedir.

Bu âhengin (dügâh; lâ-3) perdesinin sâniye-i vâhidede (435) tam ve (870) basîtten ibâret olmak üzre ihtizâz eylemesi bilâhare Paris Opera muğannîlerinin seslerine

nazaran kabûl olunmasındandır. (Dügâh; lâ-3) perdesinin (870) ihtizâz etmesinin bilâhare kabûl olunmasından evvelce daha az mikdârda ihtizâz edildiği ve daha doğrusu mansûr âhenginin daha pestçe bulunduğu kaziyyesi meydân-ı bedâhete zuhûr etmiş olur ki fi'l-hakîka bunun bütün hikmet-i tabîâ kitapları ve bizim evvelki makâlelerimizde takip eylediğimiz hesap netîcesi mansûr âhengi dügâhının yâni (lâ-3) perdesinin 426,67 ihtizâz-ı muzâ'afa ve (853,34) ihtizâz-ı basîte mâlik olduğunu irâe etmektedir.

Hakîkat-i hâlde şu nazariye teemmül edilirse Avrupa'dan gelen âhenk düdüklerinin mahâll-i muhtelifede îmâl edilenlerinin sadâları beyninde fark vardır. Yâni Fransız âhenk düdükleri ile Avusturya âhenk düdükleri bir irtîfâ'da değildir. Demek oluyor ki bâzıları diyapazonun (435) ve (870) ihtizâz ettiğine ve bâzıları (426,67) ve (853, 34) ihtizâz etmesine göre düdükleri îmâl etmektedirler.

(Diyapazon) denilen âlet iki çatal çelikten mâmûl olup bunlar dahî düdükler gibi âhenk hizmetini görürler.

2 Mart 1316[15 Mart 1900], Ebû Refî' Kâzım, sy.227, s.701-703

B.5. [Âhenge Dâir Ma'lûmât-2]*

Mündericâtı: Âhenkten mâ-ba'd -nısfiye- Alafranga mûsikîsinde âhenk

[227'inci nüshamızdan mâ-ba'd]

Geçen makâlemizde Osmanlı mûsikî âhengi hakkında serd-i mütâlaâ ederek bu meyânda (akord) düdüklerinin şâyân-ı tezkâr olmasından bahisle diyapazon ve emsâli âhenk düdüklerini ityân eylemiş idim.

Bir (diyapazon) mevcûd iken bunun iânesiyle bi'l-cümle irtîfâât yâni şâh, mansûr ilâh.... âheng-i sitte elde edilebiliyor. Yâni (diyapazon) âletinin i'tâ eylediği (mansûr âhengi) olacağı tabiî olmakla bunun bir perde mâ-dûnü veya mâ-fevki (şâh) ve (müstahsen) âhenkleri olmak üzre istihsâl edilir.

Geçen ve bugünkü makâlemizde beyân ve mütâlaâ edilen irtîfâ' ve âhenklerin netice-i hakîkâtîni bir de âtîdeki vech ile şerh ve tefsir etmeyi câlib-i istifâde gördüm.

* Bu başlık makaleleri tasnif amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

Şöyle ki: Bolâhengin aşîrânı, dâvûdun yegâhı, dâvûdun aşîranı, şâhın yegâhı, şâhın aşîrânı, mansûrun yegâhı, mansûrun aşîrânı, müstahsenin yegâhı, müstahsenin aşîrânı, kız neyin yegâhı, kız neyin aşîrânı, ahterînin yegâhı olup âhenkler yedi adet olduğundan bu son âhengin fevkinde şimdiye kadar bir âhengin daha mevcûdiyeti tasavvur olunarak bir isim vaz' olunamamıştır.

Osmanlı mûsikîsinde âheng-i seb'adan mâ-adâ zikri sebak eden âhenklerin meyânında aynı nâm ile mevsûm birer aded âhenk daha mevcûddur ki bu âhenkler dahî âheng-i seb'anın mâbeynini teşkîl etmek üzre mûteberdir.

Bunların her biri ayrı ayrı birer isim ile ma'nûn olmayıp ancak hangi âhenk arasındaki âhenk olduğunu işrâb için mansûr ile şâh arasındaki âhenk diye ta'yîn-i mâhiyet edilir. Bu sırada (nısfiye)ler şâyân-ı tezkâr olup nısfiyeler dahî müteaddid sadâlarla hâdistir. Şöyle ki: Ale'l-ıtlâk nısfiye tabîri her âhengin kendi nısfiyesi demek olup bununla bol âhenk, davûd, şâh, mansûr, müstahsen, kız neyi, ahterî âhenklerinin birer nısfiyesi mevcûd olduğunu beyân demektir. Bu hâlde nısfiyeler dahî mansûr nısfiyesi, müstah-sen nısfiyesi ilâh... diye yâd olunurlar ise de her âhenk nısfiyesinin perdelerinin irtîfâı; nısfiyenin mensub olduğu âhengin iki misli olmak üzre ihdâs edilir. (Nısfiye) tabîrinden neyden mâmûl sazlar hâtıra hutûr eder ise de bu bir âhenge nisbet demek olacağından mutlaka nısfiyeleri neylerde aramalıdır.

Her sazın sadâ nokta-i nazarından bir nısfiyesi olabileceği tabiîdir.

Bu maddeyi iyice tefhim için mansûr nısfiyesini teşrih ile beyân edelim: Mansûr nısfiyesinin (dügâh) perdesi mansûrun muhayyer perdesi, rast perdesi gerdâniye, segâh perdesi tiz segâh ve diğer perdeleri dahî mansûrun tiz perdeleriyle hem âhenk bulunur.

Bu kâide ile (davûd) âhengin muhayyer perdesi dügâh, tiz segâh perdesi segâh olmak üzre âhenk edilen sazlar dahî (davûd nısfiye)si nâmıyla yâd olunacağı bedîhîdir.

{Alafranga Mûsikîsinde Âhenk}

Ale'l-ıtlâk âhenk, yek-diğerinin aynı olan nağamât mevzûne-i muayyinenin aynı zaman zarfında vukua' gelmesinden hâsıl olan hoş bir tesîr-i mahsûsa denir ise de alafranga mûsikîsinde âhenk iki cihetle husûle gelir. Bir tınnetleri [1] nazar-ı îtibâra alınmadığı hâlde irtifâ'ları muhtelif olan esvâtın imtizâcıyla hâsıl olur. Diğeri ise aynı irtifâ'da çalınan birkaç sazların tınnetleri arasındaki murâfakat ve imtizâclarından husûle gelir.

Ale'l-umûm alafrangada âhenk, üç kısma taksîm olunabilir.

Onlardan birincisi sadâların tûl nisbetleriyle olan münâsebeti yâni 1, 2, 3, 4, 5, 6, ilâh... i'dâd-ı tabîiyye-i tâmmesi nisbetinde tezâyüd eden perdelerin âhengidir. Bu vech ile i'dâd-ı tabîiyye-i tâmme nisbetinde olan perdelere esvât-ı mühezzece veyâhut esvât-ı manzûme nâmı verilir. Esvât-ı mühezzece ber vech-i âtîdir.

(do-1) (do-2) (sol-2) (do-3) (mi-3) (sol-3) ilâh...

1 2 3 4 5 6

Mezkûr perdeler herhangibir vâsıta ile yek-diğerini müteakiben vukûa getirildiği sûrette cihâz-ı sem'a hoş geleceğini hikmet-i tabîiyyenin mebhas-i esvât kısmı sarâhaten beyân etmektedir.

{Âheng-i Tâmm-ı Kebîr}

İkincisi ise âheng-i tamm-ı kebir olup kezâ sadâların ihtizâzlarının tûl nisbetleriyle olan münâsebeti 4, 5, 6 adedleri nisbetinde olan perdelerin âhengine denir. Alafranga silsile-i esvâtında üç adet âheng-i tamm-ı kebîr mevcûd olup onlar da:

(Do-1) (mi-1) (sol-1) (sol-1) (si-1) (re-1) (fa-1) (lâ-1) (do-2)

âhenkleridir. İşbu âhenkleri teşkîl eden savtların ihtizâzlarının tûl nisbetleriyle olan münâsebeti ise ber vech-i âtîdir:

---

[1] Tınnet, âtîdeki derslerimizde beyân edilecektir.

1 5/4 3*2 3/2 15/8 9,2/8 = 9/4 4/3 5/3 **2** mezkûr âhenklerin 4, 5, 6 nisbetinde olduklarını isbât etmek için mezkûr âhenklerin ihtizâzlarının tûlleriyle olan münâsebetinin ilk sütununu hâriçten bir (4) adediyle darb etmek kâfî olduğu gibi ikinci sütunda bulunan nisbetleri de 8/3 ve üçüncü sütunda bulunan nisbetleri de (2) adedine darb etmek kîfâyet eder.

{Âheng-i Tâmm-ı Sağîr }

Üçüncüsü âheng-i tâmm-ı sağîr olup kezâ bu âhenk dahî mezkûr âhenkler gibi sadâ-ların ihtizâzlarının tûl nisbetleriyle olan münâsebeti 10, 12, 15 adedlerine müsâvî olan perdelerin âhenklerine denir. Alafrangada sisile-i esvâtı teşkîl eden notalarla üç aded âheng-i tâmm-ı sağîrin teşkîli mümkün olup onlarda:

Re-1	**fa-1**	**lâ-2**
9/8	4/3	5/3
mi-1	**sol-1**	**si-1**
5/4	3/2	15/8
Lâ-1	**do-1**	**mi-1**
5/3	2	5.3/4 = 5/2 âhenkleridir.

İş bu âhenklerin ilk sütununu (9) ikinci sütununu (8) üçüncüsünü de (6) adediyle darp etmek kâfîdir.

Zîra mezkûr âhenklerin ilk sütununu teşkîl eden re-1, fa-1, lâ-1 âhenklerinin ihtizâzlarının; tûllerle olan münâsebeti (9) adediyle darp edildiği taktirde 81/8. 12, 15 adedlerine müsâvî olduğu görülür. Fakat burada (10) adediyle 81/8 kesri beynindeki fark; akdemce beyân olunan 9/8 kesri ile 10/9 kesri beynindeki 81/80 kesri kadar cüz'-î bir şeyden ibâret olup işbu 81/80 kesri ise gâyet asğar olması münâsebetiyle Avrupa mûsikîşinâsânı bu gibi cüz'î olan bir farkı perde husûsunda hiç mesâbesinde addettikleri cihetle ehemmiyetten sâkıttır.

* Burada bir yazım eksikliğinin olduğunu zannetmekteyiz. (F.A.)

&

(Tenkîdât-ı mûsikîyye) ser-levhâlı ve Fahrî imzalı, sırf hakîkatten âzâde, hod-pesendâne; lisân-ı müzeyyifâne ile mâl-â-mâl üsbûî *Ma'lûmât*'ın iki nüshasında iki makâle görüldü.

Bir imzaya ve bir de Mündericâtına baktım hiç bu isimde bir zat tanımadığım ve hattâ duymadığım için bir nâm-ı müsteâr olduğunu anladım. Ve lisânından dahî kendisinden başka bu millet-i necîbede, fenn-i mûsikîde a'lem bir zâtın bulunmadığını âleme bildirmek için ne yolda idare-i lisân edeceğinde şaşırmış olduğunu gördüm.

Hâline acıdım; merhamet ettim -ki kendisinin düştüğü tenkîd-i tarîk nâr-ı feterânından i'râz ederek (kuli'l-hayra ve illâ fesküt) fehvây-i münîfine imtîsâl ettim.

Kimseye tealluku olmayarak ancak bu millet-i zî-şerefe bir hizmet-i mûr-âne olmak üzre kaleme aldığım Osmanlı mûsikî kavâid-i hâzirasının müellifine has olan şeref mahzâ çekemediğinden; tasni' ettiği birkaç suâline cevap vermeyi dahî kâtîyyen münâsebetli göremediğimden sükût eyledim.

Varsın o müzeyyif nasıl bize seng-i endâz-ı ta'n olursa olsun.

12 Mart 1316[25 Mart 1900][*], Ebû Refî' Kâzım, sy.229, s.740-742

B.6. [Sadâ-yı Mûsikînin Keyfiyyât-ı Husûsisi][*]

[228.nci nüshamızdan mâ-ba'd][*]

Mündericâtı: Sadâ-yı mûsikînin keyfiyyâtı husûsiyyesi

Sadâ-yı mûsikî esnây-ı zuhûrunda üç keyfiyet ahzeder ki buna sadâ-yı mûsikînin keyfiyyât-ı selâsesi nâmı verilir. Onlar da (cins-i sadâ) (şiddet-i sadâ) (irtifâ'ı sadâ) namlarıyla tevsîm olur. Bu keyfiyyât-ı selâse bir savtın hangi cins-i sadâdan olduğunu

---

[*] *Ma'lûmât*'ın kapak sayfasındaki 25 Mart 1900 tarihi Pazar gününe tekabül etmektedir. Ayrıca hicrî tarih olarak 28 Zilkâde 1317 tarihi verilmiştir. Bu ise 29 Mart 1900 Perşembe gününe tekâbül etmektedir. Aradaki tarih farkını bu şekilde beyân ederiz. (F.A.)

[*]Bu başlık makâleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

[*]Araştırmalarımız neticesinde 228.nci sayıda E. R. Kâzım'a ait herhangibir makaleye rastlayamadık. Buradaki "228.nci nüshadan mâ-ba'd" ifadesinin matbaa hatası olduğunu sanıyoruz. Doğrusu "229.ncu nüshadan mâ-ba'd"dır.

veyâhut âlet-i sem‘ üzerine ne derece şiddetle tazyîk icrâ ettiğini ve ne mikdâr tizlikte ve pestlikte yâni “bolâhenk, dâvûd, şâh, mansûr, kız neyi, müstahsen, süpürge âhenklerinin hangisiyle vuku‘ bulduğunu bildirir.

{Cins-i Sadâ}

Muhtelif iki âletten sudûr eden sadâların kendi mastarı olan âlât-ı mûsikîyyenin cinsleriyle yek-diğerinden tefrîk olunmalarına tınnet denilir ki buna (cins-i sadâ) dahî denilir. Asıl mûsikî nokta-i nazarında (cins-i sadâ) denildiği vakit aynı âlet-i mûsikîyeden tevellüd eden do, lâ, si, misilli birkaç perdenin kendi reng-i mahsûslarıyla yek-diğerinden tefrîk olunmaları hattâ bir nağmeyi[*] teşkil eden perdeleri yek-diğerinden tefrîk etmek ziyâde rüsûh peydâ etmiş olan kulaklara vâbestedir. Herhangi bir nağmede olursa olsun mevcûd bulunan esvâta (sadâ-yı mürekkep) denildiği gibi yalnız bir perdeden ibâret olan savta da (sadâ-yı basît) denir.

Helmholc bu gibi mürekkep sadâları birtakım âlet-i mahsûsa ile tahlîl etmek usulünü keşfetmiştir ki bu vech ile esvât-ı mürekkebeyi tahlîl için müsta‘mel olan âletlere (tannâne) yahut (tanîn-i endâz) nâmı verilir.

Âlât-ı mezkûrenin ta‘rîf ve tecrübeleri hikmet-i tabîiyyeye âit olmak münâsebetiyle ta‘rîfinden sarf-ı nazar olunmuştur.

{Şiddet-i Sadâ}

“Ğaşâ-i tabl”ı (*) müteessir kılan sadânın derece-i kuvvet ve şiddetini bildirir bir keyfiyyettir; bu da; hikmet-i tabîiyyede esvâtın istima‘ olunabileceği mesâfe-i a‘zamiyyeyi tahdîd eden keyfiyettir diye târif olunur. Meselâ âlât-ı mûsikîyyeden bir bumbûret bir kilâvuteden daha şiddetli bir sadâya mâliktir. Çünkü bu bumbûredin fiil-i terennümde temevvüce getirdiği havanın şiddet-i ihtizâzı filâvüte sadâsının ihtizâzından daha şiddetlidir. Kezâ bir kânunun aynı perdeyi ifhâm eder iki perdesinden biri kalın ve

---

[*]Gerçi sâlifîn nağmeyi; târîf-i mahzından hâriç olarak târif etmemiş iseler de biz; burada nağmeyi zamanımızda telakkî edilen ve etmekte olduğumuz hadde hârice çıkmayarak ta‘rif edeceğimiz pek tabiîdir.

* Ğaşâ-i tabl; ıstılâhat-ı tıbbiye olup cihâz-ı sem‘in münkasim olduğu âzân-i sülüseden üzün-i mütevassit ile üzün-i dâhili mâ-beynini tefrîk eden bir hicâbdır ki bu hicâbın hava ile ihtizâza gelmesi fi‘l-i sem‘in hudûsüne bâis olur.

diğeri ince olduğu halde husûle getirdikleri beynindeki fark bunu isbâta kâfidir. Zîrâ kalın perde burada ince perdeden daha ziyâde bir vüs'ata mâlik olduğundan ince perde kalın perde kadar vüs'at-i sadâya mâlik değildir. Demek oluyor ki şiddet-i sadâ esvâtı vukûa getiren vüs'at-ı ihtizâziyyesi ile mütenâsib etmiş. Fakat kalın perdeler gitgide gayr-ı mahsûs bir dereceye dek tenezzül ederse bu vakit kalın perdelerin tiz mukâbili olan perdeler daha ziyâde bir vüs'at ile vukûa geleceği lâbüddür.

Şurada; itirâzâta mahal kalmamak için birbirinin tiz ve pest mukâbili olan (yegâh ve nevâ) gibi iki adet perde tahattur etmek lâzımdır. Bu perdelerden pestinin dahî dört ve beş perde aşağıya doğru hîn-i hübûtunda kâbili hissolmaz bir derecede bulunduğunu farz edersek muayyen olan mezbûr iki perdeden (nevâ)nın dört ve beş perde değil ya yirmi perde –pestine nazîr olarak- terfi' edilse yine derece-i hissi muattal olmaz. Bu halde pest perdenin tizden daha ziyâde vüs'atı sadâya mâlik olmasıyla berâber dört perde aşağıya hübûtunda histen sâkıt olmasından nâşî tiz mukâbili olan sadânın elbette hâiz-i vüs'at olacağı gâyet tabîîdir. Gerçi bu nazariye aksi haliyle ika' edilirse bu kere tiz olan perdenin derece-i hissi munkatı' olacağından bu halde pest perdelerin hâiz-i vüs'at olacağı kaziyyesi rû-nümâ olur ki bununla dahî maksûdumuz olan pest sadâların vüs'at-ı sadâsı isbât edilmiş olur.

Şu esâsa mebnîdir ki hikmet-i tabi'iyyede şiddet-i sadâ-yı vüs'at ihtizâziyye ile mütenâsibtir; vüs'at-i ihtizâziyyesi ziyâde olan sadânın şiddeti; vüs'at-ı ihtizâziyyesi az olan sadânın şiddetinden ziyâde olur diye târif ederler.

{İrtifâ-ı Sadâ}

İki hassanın hey'et-i mecmûasına ıtlâk olunur ki onlar da tizlik ve pestliktir. Daha doğrusu aynı zamanda vukûa gelen iki sadânın yek-diğerinden tiz ve pestliğine ıtlâk olunur. Bu da bir zaman zarfında aded-i ihtizâzı ziyâde olan savta tiz; az olana ise pest denir. Bu halde sadânın irtifaı cismin sürat-i ihtizâziyyesi ile mütenâsib olduğu tebeyyün eder. Bunun için irtifa-ı sadâyı muayyen bir zamanda aded-i ihtizâzı çok veya az olan sadâ diye tâbir ederler. Meselâ şâh ve mansûr âhenkte bulunan iki sazda her iki sûrette bile icrâ olunan makam aynı olduğu yek-nazarda anlaşılır. Fakat onlardan biri şâh diğeri mansûr ahenginde okunması münâsebetiyle mansûrun şâhtan bir perde tiz ve

aksi takdîrinde şâhın mansûrdan pest olacağı da zarûrîdir. el-Hâsıl aded-i ihtizâziyyesine göre bir savt ziyâde veyâhut az tiz ve pest olması keyfiyetine (irtifâ-ı sadâ) tesmiye olunur. İşte bundan istinbât olunur ki savtın derecâtının beherine irtifa' denilir. Yâni o da rast perdesinin tiz ve pest olmasıyla irtifâı ziyâde ve azdır tâbirleriyle ifade olunur. Veyâhut bir perde diğerine nazaran ya tiz veyâhut pest olur. Keyfiyyât-ı selâseyi ahzeden bir sadânın kendi hal-i tabîiyyesine de denilir.

İstidrad

Mesrûdât-ı ânifeden anlaşıldığı üzre irtifa'ları müsâvî şiddetleri muhtelif olan iki sadânın müsâvî mesâfelerde işitilmeleri ancak sadânın şiddetine mevkûftur. Hattâ şiddet-i sadâ bir dereceye vâsıl olur ki aynı irtifa'da bulundukları halde şiddetleri muhtelif olan iki sadâdan şiddeti az olan savt; şiddeti ziyâde olan savtın iki misli olarak vukûa gelse bile şiddeti ziyâde olan kendinden iki misli irtifâı olan sadâdan ziyâde işitilir. Fakat burada nazar-ı mütâlaâya alınacak bir şey varsa o da sadânın şiddetini tenkîs ve tağyîr eden esbâbın külliyen mevcûd olması keyfiyyettir.

30 Mart 1316[12 Nisan 1900], Ebû Refî' Kâzım, sy.231, s.787-789

B.7. [Makâm ve Taksîme Dâir]*

[231'inci nüshamızdan mâ-ba'd]

Mündericât: Makâm ve taksîmin târifi -makâm ve taksîmin beynindeki farkın beyânı- terkîb hakkında mütâlaâ

Mûsikî-i Osmânî'nin kavâidini câmî' yakın zamanlarda müdevven bir kitap yazılmadığı cümlece malûmdur. Gerçi İbn-i Sînâ ve Abdülkâdir gibi ulemây-ı sâlife kavâid ve usûl-i mûsikî hakkında müteaddid rîsâleler yazmış oldukları işitilirse de bugün; ne o zamanın mûsikîsine rağbet-i tâmme kalmış ve ne de o kitaplardan muntazaman meânî'i sahîha istihrâcıyla bunlardan zamanımız mûsikîsine cesbân-ı ahkâm verilerek tatbîkâtı icrâ edilememiştir.

* Bu başlık makâleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

İşitiyoruz ki bu gibi kütüb-i nefîse kitabhanelerde mevcûd imiş! Ve erbâbı da bunlardan gereği gibi istifâde eder imiş! Çi-fâide ki umûma ciddî istifâde-bahşı zamânımız mûsikîsine kâbil-i tatbîk ve hissîyâtımızla müellif-i lisân-ı sâdegî ile bir kitab veya makâle bunlardan istinbât-ı hakîkatle yazılamamıştır.

Bizim bu gibi eâzımın âsâr-ı nefîsesini bi't-taharri istinbât-ı nikât-ı mûsikîyye edecek kadar iktidârım olmadığından geçen seneden beri mûsikîde hâiz olabildiğim kuvvet ve kudret dâhilinde yazıp resimli usbûî *Ma'lûmât*'la neşr eylediğim makâlâtın mâba'dini bugün yazmağa şuru' eyliyorum ki bu maksad-ı hayr-ı mersad elbette terakkîcûyân erbâb-ı faziletin nazar-ı takdîrine marûz bulunmak haysiyetiyle muharrir-i âcizin neş'e nâmesini mûcib olur. Erbâbına hafî olmadığı üzre lisânımızda mûsikî hakkında ilk olmak üzre evvelce telif ve neşrettiğim (*Mûsikî Istılâhâtı*'na) nevâkıs ve hatîât ile mâlâ-mâl olmak haysiyetiyle peyrev olan bu eser-i kemterînin nazar-ı afv ve safh ile mütâlaâ buyurulmasını istirhâm eylerim.

Mûsikîde makâm tabîr olunur bir keyfiyyet mevcûttur ki elbette kudemâ kendi kitaplarında bunu ta'rîf-i hakîkîyesiyle bünyân etmişlerdir. Maamâfîh biz burada öteden beri tuttuğumuz meslek îcâbatından olarak bunu dahî zamanımız tasavvurâtına ve kendi karîhamıza mutâbık olmak üzre târif edeceğimiz lâbüddür.

Mebdei malûm ve fakat muğannînin yed-i ihtiyârında bulunmak ve karâr-ı âhiri muayyen olmak üzre silsile-i esvâtın bir kısım mahdûdunda icrâ edilen terenümâtın heyet-i mahsûsasına makâm tabîr olunur.

Burada makâm ile taksîmi yek-diğerine karıştırmamalıdır.

Taksîm; silsile-i esvâtın ale'l-umûm ğayr-ı muayyen bir kısmında icrâ edilen terkibât-ı nağmeye denildiği gibi bunda nağamâtın terkîbâtı muayyen perdelerle tahdîd ve karâr perdesi de tâyin edilirse makâm husûle getirilmiş olur.

Demek oluyor ki taksîm ile makâm arasında niseb-i erbaadan umûm ve husûs mutlak mevcûdtur. Yâni taksîm; makâmı câmi' ve e'ammdır denilebilir.

Maamâfîh her makâmın da ayrıca bir taksîmi vardır.

* * *

Bu mahâlde ekser ufak ve büyük resâil-i elhânda terkîb tabîrâtı cây-ı bahs ise de bugün mûsikîmizde terkîb tabîri müsta'mel olmakla berâber bâzılarına makâm ve bâzılarına terkîb tesmiyesi îcâbı gibi bir mecbûriyet yoktur. Denilebilir ki her makâm nağamâttan ve nağme perdelerinden mürekkebdir.

Terkîb tabîri; asıl ve esâs demek olan bâzı makâmlardan terkîb edilen (makâmâta-terkîbâta) ıtlâk ise her hâlde bugün mûsikîmizde terkîb demeğe mecbûr olduğumuz bir şeyi mütedâvel olmadığından bu bahsi tatvîl etmek aynı abes demektir.

Amma kûdemanın tabîr ettiği terkîb bugün mevcûd ve mütedâvel imiş. O başka! Bizim kasdımız o terkîbin terkîb nâmı tahtında adem-i zuhûrûdur. Yoksa kadîmde terkîb denilen şeyin asl ve esâsı olmadığını iddia değildir.

Velhâsıl bugün terkîbe makâmın nâm-ı müsteârıdır demek bicâdır.

Bu netîceye âtîdeki kıtalarda mecmûu altı ve za'fı olan on iki makâm ve bunlardan mütevellid ve muzâ'af yirmi dört ve kırk sekiz terkîbât; hurâfât ızhâr eder.

Şöyle ki mevcûd mûsikîler tarafından altı aded bizce teşbih edilerek altı adet ümmehat-ı makâm vaz' olunmuş! Ba'dehu bunların ikiye tefrîkıyle on iki makâm tahsîl edilmiş imiş!

{ Ümmehât-ı Makâm }

Mutrıb-ı ber-şe cûdest bersâz kefed

Nevrûz u geveşt ü selmek âğâz koned

Koftem sanemâ nümây-ı gerdâniye râ

Pes mâye be gerdâned o şehnâz koned

{ Ümmehâttan mütevellid on iki makâm}

Uşşâk-ı merâkıd-ı hüseynî est çü rast

Der perde-i bûselî rehâvî vü nevâ est

Keştîm büzürk der ısfahân-ü ırak

Zengûle hicâz ü kûçek ender ber-mâst

Kıta-i sâniyede mezkür on iki makâmın her biri gece ile gündüzün yirmi dört saâtîne nazaran iki şûbeye tefrîk eylerek aded-i makâm yirmi dörde, ba'dehu Ebu Nasr Fârâbî ve Kemâlüddin ve Ebû Ali Sînâ gibi hukemây-ı meşhûre şehr-i Mısır'da gûyâ! bir senenin kırk sekiz haftasına teşbîhen yirmi dört makâmı kırk sekiz terkîbe iblâğ etmişler! Ve bu terkîb ile makâm ve terkîbatın heyet-i mecmûası doksan âhenge bâliğ olmuş imiş!

Tarz-ı sâbık üzre herbiri ikiye tefrîk olunmak sûretiyle veyâhut bâzılarının kendi ictihadları olmak üzre îcâd edilen makâm ve terkîbâtın adedi bir hadd-i muayyeni bulamamıştır.

Kırk sekiz terkîb ile ümmehât-ı makâm nazar-ı dikkate alınırsa terkib ve makâmın yek-diğerinden ne cihetle tefrîk olunacaklarında bir tarîk ve kâide bulunamaz. Bunun üzerine evvelki netice dermeyân edilirse –terkîbe makâmın nâm-ı müsteârıdır demek bicâdır -hükmü tevâfuk eder. Ve binânaleyh ümmehât-ı makâm diye gösterilen makâmlar mûsikîden esâs olamazlar.

21 Eylül 1316 [4 Ekim 1900], Dâruşşafaka mezunlarından: Kâzım (Ebû Refi'),
sy.256, s.318-319

B.8. [Makâma Dâir]*

[256'ıncı nüshamızdan mâ-ba'd]

Mündericâtı: Makâmâtı terkîb eden perdelerin zînet îtibâriyle taksîmi -nağamâtın eşkal husûsunun târifi ile mütâlaât-ı mütemmimesi

* Bu başlık makâleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

Geçen makâlemizde mûsikî nâmına hâdim; makâm ve taksîmin târifi ile bunların îcâd ve zuhûruna âid esâtîr-i menkûle mevcûd idi. Bugünki nakliyyâtımızı ise bir makâmın terkîbat-ı esâsiyyesini teşkîl eden perdelerle lisân-ı mûsikîde mütedâvil bir takım esâmî-i nağamâta hasr eyledik.

İlm-i mûsikîde mevcûd makâmâtın hâiz olduğu perdeler -zîneti îtibâriyle- ikiye münkasemdir. Kısm-ı evvel: Bir makâmın hîn-i âhenginde elzem ve bulunması taht-ı vücûbda olan esâs perdelerdir ki bunlara (elzem-i mutlâk) denilir.

Esâs perdelerden maksat; yalnız tam ve tabîi perdeler olmayıp la'le't-tâyin bir makâmı vucûda getirmek için vukûu meşrût ve muhakkak olan perdelerdir ki bu târifin yarım ve çâryek perdelerde şümûlü vardır.

Kısm-ı sânî: Bir makâmı teşkîl ve târif eden perdelerden zînet-i makâmı îcâb eden kısmı olup buna (lâzım min vech)tabîr olunur.

Gerek (lâzım-ı mutlak) ve (gerek (lâzım min vech) olan perdeler ya (karîb lâzım) veyâhut (bâid lâzım) olur.

Karîb Lâzım

Bir makâmda isti'mâli kesret üzre bulunan perdelerdir ki rast makâmının hîn-i âhenginde (yegâh) perdesine kadar vâki' olan (ırak), (hüseynî aşîran), (yegâh) perdelerinin ekseriyetle isti'mâli gibi.

Baîd Lâzım

Bir makâmın esnây-ı seyrinde isti'mâli hafî rütbesinde bulunan perdelere ıtlâk olunur. Hüseynî makâmında acem, sabâ makâmında nevâ, nihâvent ve sûzidilârâ makâmında segâh perdelerinin isti'mâli gibi ki makâmâtımız burada acem, nevâ, segâh perdeleri ma'dûm hükmündedir.

* * *

Makâmâtı teşkîl eden perdelerin mârr-üz-zikr aksâma taksîminden sonra makâmâtı terkîb ve teşkîl etmesi için evzâ-ı muhtelifede yek-diğeri ile imtizâc ve

terekkûb etmesi lâ-büddür ki bununla mûsikîde nağme tabîr olunur bir keyfiyyet-i latîfe hûdus eder.

Nağmeye ezmine-i kadîmede savt-ı vâhid ıtlâk etmişler ise de bu ta'birin ıtlâkı zamanımızda câiz olamayacağı zarûrî olmakla bunun esvât-ı mürekkebden muhassal bir keyfiyyet olduğu beyâna muhtaç olmayan hakâyık-ı zâhirdendir.

Nağamâtın teşkîlat-ı husûsiyyesi nazar-ı îtibâra alınırsa mûsikîde birtakım ıstılâhat tevellüd eder ki bu ıstılâhat-ı meh-mâ-emken tabîr-i câiz olabilen esâmî-yi nağamâttan ibârettir.

Onlar da dolap, mehtap, itlâme yâhut sekte, baygın, çarpma, kût, sallama ve emsâli tabîrattan ibârettir.

Bu tabîratın mûsikîde ıtlâkı sahîh ise de bunların esâmîsi ve ne de târifâtı bir mecmûada görülmemiş olmakla esâsen efrâdını câmi' ağyârını mâni' bir târife sığması dahî pek müteassir olacağı cihetle ziyâdan ictinâben târifine bezl-i ihtimâm edilerek takbîd edilmiştir.

Hulâsâ tabîr-i esahh ile bunları fehm ve idrâk etmek lisân-ı mûsikînin yazısı demek olan notayı bilmek ve ondan istihrâc-ı meânî etmekle olur.

Dolap- Ekseriyâ bir mısrâı tekrar veya tağyir-i nağamât ile ikinci defa icrâ etmek için müsta'mel bir nağmedir ki bunun teşekkülât-ı usûlü itmâm kastıyla ve bestenin tavır ve edâsına göredir. Nağme-i mezbûrenin gerçi mısrâın intihasında icrâsı kesîr ise de mısrâ arasında ve her iki nağmeyi tevhîd etmek için isti'mâli de ba'zdır.

Mehtab- Aks-i sadâya elverişli olmak üzre tanılmış bir nağme ismidir ki dikten başlanıldığı hâlde karâr ittihâz edilecek perdenin mâ-fevkindeki perdeyi tatvîl etmek ve fenn-i beşerden topluca çıkartmak ve karârını yavaşça göstermekle hâsıl olur.

Karâr-ı mezbûr asıl taksîmi icrâ edilen makâmın karârı olmak şartından değildir. Nağme-i mezkûrenin taksîm esnasında isti'mâli kesîrdir. Bu nağmeye ancak bir bestede tesâdüf olunmuştur.

İtlâme yâhut **Sekte**- Perdelerin evzâ-ı muhtelifedeki itrâdının mûsikîde (es) tabîri câiz olan sükût-ı hafî ile icrâsına denir.

Baygın- Perdelerin tizden peste doğru icrâ-yı âhenginde yek-diğerine girift bulunması şekline ıtlâk olunur.

Çarpma- Keyfe mâ-yeşâ' bir perdenin mâ-fevkinde veya mâ-dûnünde bulunan perdelerden birine yeniden suûd veya hübûd etmekle tahassul eden müsâdemesine ıtlâk olunur.

Küt- (Kâf-ı Arabînin zâmmıyla). Herhangi bir makâmdan icrâ edilen taksîm ve şarkı karârlarında icrâ edilebilen bir nağme ismidir ki bu nağme Arabî şarkılarında kesîru'l-vuku'dur. Nağme-i mezkûreye hemen Arapça karâr nağmesidir denilse hakîkat söylenmiş olur. Bunun sûret-i vukuu; perdelerin icrâ-yı âhenkte karâr perdesini yukarı perdelere ısındırmak cihetine aslâ iltîfât olunmayıp yeniden maksat-ı aslî olan karâr perdesi hangi perde ise işbu perdeye birdenbire inmekle olur.

Sallama- Bu dahî bir perdenin mâ-fevkinde veya mâ-dûnünde bulunan perdeye bir iki defa gidip gelmesi hâletidir ki bu gibi tabîrât ta'lîm-i mûsikîde tabîatıyla ilim olmuştur. Yoksa herkesin böyle bilmesi zarûrîdir demek istemem. Esâsen her fende böyle değil midir? Her fennin nazariyyâtı ameliyâttan mâ-ba'd ve müstahrecdir. Fakat bu mütâlaa, her fennin bidâyeti hâlinde vâkî olmasıyla sahîhdir. Belki; bâzı müterakkî fünûnun bi'l-âhire vaz' edilen bâzı ameliyyâtın nazariyesinden mâ-ba'd olarak icrâsı kesîru'l-vukû'dur. Nağamât-ı mûsikîyye hakkında ityân edilen tâbîrât hitâma resîde olduktan sonra nağamât ile mûsikîde hâdis olan terkîbâttan bahsetmek iktizâ eder.

İlm-i mûsikî-i Osmânî'de nağamât ile makâmâtın taksîmi ve şarkıların bestesi hâsıl olur.

Bunu daha tavzîh edelim: Nağamât-ı mûsikiyye ya usûl-i muayyeneye tâbi' olur şarkı ve besteler gibi; veyâhut usûle mukâren olmayarak zuhûr-ı yâfte olur taksîmler gibi.

Mûsikî-i Osmânî'de besteler ile taksîmler bir lisânın nazm ve neşrine nazîr ve muâdildir. Yâni bunlardan biri mevzûn, diğeri gayr-i mevzûn demektir. Bu makâmda

îrâd-ı makâley-i müfîdeye sâha-i vesîa var ise de bahs-i mûsikîden olması bîrûn cihetiyle beyândan müstağnîdir.

28 Eylül 1316 [11 Ekim 1900], Daruşşafaka mezunlarından: Kâzım, sy.257,s.342-343

B.9. [Taksîm ve Besteye Dâir]*

Mündericâtı: Taksîm ile beste hakkındadır.

Nağme ile tahassül eden iki şıktan şıkk-ı ûlâyı teşkîl eden taksîmin ne demek olduğu geçen makâlemizde beyân edilmiş ve her makâmın da bir taksîmi olduğu cümlesi ityân edilmişti.

Taksîm her makâmda icrâ edildiği gibi bir makâmın lâzım-ı mutlak ve lâzım minvech perdelerinde bir defaya mahsûs olarak terkîb-i nağamât edilerek icrâ-yı taksîm etmekle o makâmın mikdârı taksîm-i tahdîd edilmiş olmaz. Yâni mûsikîşinâsânın herbiri bir makâmın taksîmini istediği vaz'da terkîb-i esvât ile icrâ edebilmesi hüsnü tabîatına vâbestedir. Bu vech ile mûsikîşinâsânın herbiri evzâ-ı nağamâtı muhtelif sûrette icrâ ettikleri hâlde yine o makâmın sûret-i mahzını isbât eylemiş olurlar.

Hulâsa-i kelam: Bir makâm taksîm ile gayr-i mahdûd vücûh-ı adîdeden ibrâz-ı hakikat eyler. Mârr-üz-zikr netîce; bir makâm için besteler vâsıtasıyla da arz-ı dîdâr eyler. Bu madde, şâyân-ı ta'rif ve tavsîf olan bir levhay-ı pür-incizâbı üdebânın herbiri bir sûret-i latîfe ve tabîiyyede beyân ve tavsîf ederek aynı hakîkâti işrâb ve ızhâr etmelerine şebîhdir.

Bu hâle nazaran bir makâmın lâ-yüadd velâ-yuhsâ taksîmât-ı hakîkîyyesinin icrâsı taht-ı imkânında bulunduğu kaziyyesi tezâhür eder ki bu kaziyyeden lisân-ı mûsikînin sünûhât-ı kalbiyye ve hâdisât-ı tabîiyyeyi terceme ve beyâna kâfî taksîmât-ı vesîa ve nağamât-ı meânîyi hâiz olduğu istişmâm olunur. Bu nükât-ı ma'rûza ve mefrûzayı mütâlaâ eden erbâb-ı şekk ve kemanın; bunun tatbîkatına muntazır olacakları la-büdd olmakla biz de bunu; târif etmek istediğimiz mûsikî-i Osmânî'nin hâiz olduğu bir

* Bu başlık makâleleri tasnîf amacına binâen tarafımızdan konulmuştur. (F.A.)

kuvvet ve keyfiyyettir demek ve alafranga mûsikîsine bu zeminde irâe etmekle izâley-i iştibâha sa'y-i müdâm eyleriz.

Ezmine-i kadîmede taksîmi, darb-ı Türkî ve evfer ıtlâk olunan usûl-i mûsikî ile icrâ-yı âhenk ettikleri mütevâtîren müsbit ise de bugün ne o usûlün sıhhatli bir şekl-i mahsûsu bilinebiliyor ve ne de o usûl ile taksîm icrâsı gibi bir hâhiş görülüyor.

Şıkk-ı sânîyi teşkîl eden besteler, mûsikîde usûl tabîr olunan bir vezn-i mahsûs ile zuhûr eden kısım olup onlar da şarkı, kâr, beste, nakış, semâ'î, nakış semâ'î nâmları tahtında zuhûr eder.

Beste

Ale'l-ıtlâk beste, keyfe mâ-yeşâ' bir makâm terennümâtının bir kelâma tatbîkine denir. Şâyet; terennümât ve nağamât doğrudan doğruya kelâmsız icrâ edilirse onun beste olmayıp taksîm kabîlinden olacağı vâreste-i beyândır. Bu meyânda (durak) tabîr olunan besteler şâyânıdır. Duraklar beste olmalarıyla berâber taksîm şemasını hâizdirler. Zîra salifîn, durakları (evfer) ve emsâli usûle tevfîken bir beste gibi kâide-i muayyenesi tahtında îka' ederler iken bugün duraklar dahî taksîmler gibi usûlsüz okunmaya ve müteahhirînin besteledikleri duraklar, yine usûlsüz bestelenmeye başlanmıştır.

Binâen alâ-zâlik az bir gayret gösterilirse sâir beste, kâr ve nakışlar ve hattâ şarkılar bile usûlsüz okuna okuna usûlat-ı mûsikîye nesyen mensiyyen hükmüne girecektir.

Beste umûmiyet üzre mârr-üz-zikr mânây-ı müfîd ise de her mısrâı bir terennüm tâkîb eden ve tâbi' olacağı usûl ise kendine mahsûs olan usûllerden biriyle bestelenmiş bulunan bir kıt'dan ibârettir. Bunda birinci ile ikinci ve dördüncü mısrâların nağmece bir olması ve mısrâ-ı sâlisin meyân ittihâz edilmesi meşrûttur.

Esâtîz-i elhân'ın, terennümü olmayan bâzı bestelerine tesâdüf olunmaktadır.

Bestelerin meyânlarını tâkîb eden terennümât yazımının aynı olur veyâhut bir mikdârı tevâfuk eder. Veyâhut tamamıyla gayri olur. Fakat terennümâtın kavâlib ve elfâzı zemîn elfâzının gayri olmamak şurût-ı lâzimesindendir.

5 Teşrîn-i Evvel 1316 [18 Ekim 1900], Dârüşşafaka mezunlarından: Kâzım sy.258, s.363-365

C. "FAHRÎ" MÜSTEÂR İSİMLİ BİR YAZARIN ve İSAK FERARA'NIN MAKÂLELERİ

C.1.Tenkîdât-ı Mûsikiyye-1

Haftalık *Ma'lûmât Gazetesi*'nin 224 numaralı nüshasında fenn-i mûsikîden bâhis olarak Kâzım Bey Efendi tarafından yazılan bir makâle görüldü. Bu makâlenin kısm-ı âhiri, mûsikî-i Osmânîde (segâh) ile (çârgâh) perdeleri arasında iki âdet (pûselik) perdesinin bulunduğuna dâir bâzı müdde'ayâtı hâvî bulunuyor .

Sâhib-i makâle iddiâsını isbât maksadıyla bir takım tafsîlât i'tâ ediyor ise de bu tafsîlât ile şimdiye kadar yazdığı makâleler beyninde iyice mühim tenâkuzlar olduğu gibi makâle-i âhiresinde dahî muhtâc-ı tashîh bâzı hatîât-ı fenniyyeye tesâdüf ediliyor.

Kâriîn-i kirâmın hâtır nişânı olmalıdır ki Kâzım Efendi tarafından 954 numaralı yevmî (*Ma'lûmât*) gazetesine bir (silsile-i esvât-ı mûsikîyye) cedveli dercedilmiş; müehhiran 961 numaralı (*Ma'lûmât*) ile dahî (kebîr-i silsile-i esvât-ı Türkiyye!) ünvânı altında diğer bir cetveli neşr olunmuş idi; mûmâ ileyh bu iki cedvelden bahsettiği sırada harfiyyen naklettiğimiz şu sözleri yazıyor idi:

(Biri alelâde her mûsikîşinâsânın icrâ-kerdeleri olan perdeleri meş'ar bir silsiledir ki bu silsilenin mahall-i isti'mâli [dikkat buyrulsun!] ancak şedd tarîkinde olacağı bedîhîdir. Yoksa mûsikîmizin hâiz olduğu makâmâtın seyrinde bu perdelerin vücûdu behemahâl elzemdir veyâhut bu perdelerin dâhil olduğu [yine dikkat!] bir takım makâmât mevcûttur demek değildir (!)

Birinci silsile-i esvâtın ne kadar nevâkısı bulunduğundan burada uzun uzadıya bahs etmeye lüzûm olmasa gerektir; çünkü mûsikî-i Osmânînin en mübtedîleri bile bundaki eksik perdeleri yeknazarda görmüşlerdir. Nasıl görmesinler ki bu silsilede (dügâh) ile (segâh) perdeleri arasına yalnız bir perde... evet! yalnız (kürdî) perdesi konulmuş idi! Demek ki (hicaz) makâmında kullandığımız (si bemol) ile (nihavent) de

müsta'mel (si bemol)ün yek-diğerinden farkı kalmıyor? (Rast) ile (dügâh) beynine yalnız bir (zîrgüle) vaz' edilmesi dahî bu kabîldendir! Sâhib-i makâle, makâmât-ı mûsikîmiz yerli yerinde icrâ edilecek olur ise bu birinci silsilenin sadâları kâfî geleceğini yazdığına nazaran acaba bundan böyle (hicaz) makâmının (nihâvend) si bemolü ile icrâ edilmesi fikrinde mi bulunuyor? Değil ise bu noktayı nasıl tevil edecekler? Îzâh ederler ise istifâde ederiz..

Asıl şâyân-ı istiğrâb olan cihet şurasıdır ki birinci silsile-i esvât-ı makâmâtın yerlerinde icrâsına, ikincisi ise "ancak şedd tarîkine" tahsîs edildiği hâlde haftalık (*Ma'lûmât*)taki makâle-i âhirede şu satırlara tesâdüf olunur:

(...Meselâ lâ-ale't-tâyîn elimizde bir segâh perdesi mevcûd olsa acaba bu perde rast makâmında isti'mâl olunan segâh mıdır? Yoksa uşşak makâmının seyrine dahîl olan segâh mıdır? gibi bir iştibâh hâsıl olur ki bu segâh, ya uşşak makâmına mahsûs olan pest segâh (dikkat!) veyâhut rast makâmına mahsûs olan dik segâh (!?)dan ibârettir...)

Garip iddiâ! Mâdemki uşşak ile rast makâmlarının mûsikî-i Osmânîde makâmât-ı esâsiyyeden olduğu cümlenin müsellemidir; o hâlde birinci silsilede, bu makâmlar için lüzûm-ı tevehhüm olunan pest ve dik segâhların ikisi de bulunmadıktan başka "şedd tarîkine" tahsîs edilen ikinci silsilede bile bu perdelerin isimleri mevcûd değil! Öyle ise uşşak ile rast makâmları için bir üçüncü silsile daha mı bulunuyor? Yoksa mûsikî-i Osmânî sadâları ilâ-gayri'n-nihâye kâbil-i tahdîd değildir de bu silsile-i esvât mahzâ süs için mi yazılıyor? Şimdiye kadar yazılan kütüb-i mûsikîyyenin hangisinde -evet sorarız- hangi birisinde: (Dik segâh), (pest segâh) nâmlarıyla iki tane (segâh) bulunduğu yazılmıştır? Böyle bir eser gösterilemez ise ötekinin berikinin hayalhâne-i tevehhümlerinde îcâd ettikleri bir takım perdeleri –hiçbir esâs-ı fenniyyeye müstenîd olmayarak – gazete sahîfelerine yazmakta ihtiyât lâzım gelmez mi diyecek olsak erbâb-ı insaf nezdinde hak kazanmaz mıyız?

Kâzım Efendi'nin şu sözleri de pek garibdir:

(İşte bu sebepten bâzı ehl-i perdenin (!) mûsikî-i Osmânî perdeleri henüz muayyen değildir dedikleri sahîh bir tabîrdir.)

Acâib! Bu ehl-i perde(!) denilen zevât acaba kimlerdir? Ve bu iddialarını hangi bir eser-i mu'tebere atfederek söylüyorlar? Bizim de, âlemin de bildiğine göre mûsikî-i Osmânî tabîr-i diğerle mûsikî-i şarkî perdeleri tâ (Fârâbî) devrinden, yâni 980 bu kadar seneden beri ta'yîn edilmiş ve o zamandan îtibâren hukemây-ı İslâmiyye taraflarından telif edilen kütüb-i mûsikiyyenin kâffesine nisb-i adediyye ve telîfiyyeleriyle mükemmelen derc edilmiştir. Lâkin bu kitapları kimin nazar-ı îtibâra aldığı var, Musullu bir âdemin kavl-i mücerredi bunların cümlesine müraccahtır değil mi ya? Teessüfler olunur...

Kâzım Efendi: "Hüseynî denilen perdenin, bâzı makâmâtta pestçe ve bâzı makâmâtın seyrinde tizce isti'mâli iktizâ edeceğinden" bahsederek misâl-i âtîyi zikr eyliyor:

(Hicazkâr-ı kürdîde hüseynî pestçe iktizâ eder. Diğer makâmâtta alelâde yâni dikçe iktizâ edeceği tabîîdir...)

Teslim edelim ki hicazkâr-ı kürdînin hüseynî perdesi biraz pest olacaktır: Lâkin bu-nun ne kadar pest olacağını fennen yâni bir nisbet-i adediyye ile göstermek kâbil olamaz mı? Bu pestliğin derecesi kütüb-i fenniyyede musarrah değil midir? Sâhib-i makâleden şu müşkilimizin hallini ricâ ederiz; Zekâî Efendi merhûma on beş sene nisbet ve tereddüdü olduğunu ilân eden bir üstâd bu kadarcık bir şeyi bilmeyeceği vârid-i hâtır olabilir mi? Lütfen (hüseynî)nin ne kadar pest olacağını nisbet-i adediyyesiyle yazarlar ise minnettârları oluruz.

Kâzım Efendi'nin âtîdeki îfâdâtı dahî şâyân-ı dikkattir:

(Yine bu kabîlden olmak üzre (segâh) perdesiyle (çârgâh) perdelerinin arasındaki bu'd ve fâsılada vâkî' (pûselik) perdesi dahî her ne kadar bir adet ise de (!?) nişâbûr makâmının (pûselik) perdesi üzerinde gereği gibi meksetmesiyle dügâha hübûtu(!) şîvesi iktizâsından olmakla (nişâbûr) bûseliğinin; (tâhir pûselik) ve (beyâtî pûselik) ve (gerdâniye pûselik) misillü makâmâtın seyrine dahîl olan pûselikten daha dik ve farklı olması ilm-i mûsikîde behre-i üstâdâneleri zîrve-i kemâle vâsıl olanlar(!) nezdinde sâbit olmuştur. Hattâ (ısfahan) makâmının dügâha hübûtu pestçe (çârgâh) -tabîr-i âharla- (dik pûselik) ile oluşu (!) bu kabîldendir.)

Bu cümlenin hâvî olduğu hatîâtı reddetmek için hangi tarafından başlamak lâzım geldiğini ta'yinde insan mütehayyir kalıyor. Evvelen, (nişâbûr) makâmı dügâha hübût etmez, bilakis (pûselik) perdesi üzerinde kalır; dügâha hübût eden (nişâbûrek) makâmıdır! Sâniyen, (nişâbûr)un karârgahı olan (pûselik) nasıl bir kuvvette ise (tâhir pûselik) ilâh... makâmlarının seyrine dâhil olan (pûselik) de fennen aynı kuvvetdedir; bunu her zaman isbâta hâzırız. Sâlisen, (ısfahan) makâmının dügâha hübûtu bazen (nevâ, çârgâh, segâh) perdeleriyle bazen dahî (nevâ, hicaz, pûselik) perdeleriyle vuku' bulup (dik pûselik) ile hübût ettiğinin kâtîyyen aslı ve esâsı yoktur! İddiâ-yı vâki'de ısrar edildiği hâlde kütüb-i nazariyye-i mûsikiyyeden edille ve berâhîn-i fenniyye îrâd etmelidir; yoksa filan ve yâhut falanın kavl-i mücerredi bu gibi mebâhisât-ı fenniyyede makbûl olamayacağı da pekâlâ takdîr eylemelidir!

(Mâ-ba'di var)

24 Şubat 1315 [8 Mart 1900], Fahri, sy.226, s.677-679

C.2.Tenkîdât-ı Mûsîkiyye-2

Buraya kadar meşmûl nigâh-ı kâriîn olan satırları yazdıktan sonra 225 numaralı üsbûî (*Ma'lûmât*)ta yine Kâzım Efendi tarafından yazılmış bir makâle-i mûsikiyye mütâla'a-güzârımız oldu. Âcizleri gibi mûsikîye merakı olup bu fenne dâir evrak-ı havâdis sahâifinde görülen mebâhisi bir dikkat-i mahsûsa ile mütâlaa ve takîp edenler, bu makâle muhteviyâtının (1965) numaralı (*İkdam*) Gazetesinde münderic (musâhabe-i mûsîkiyye)den intihâl olduğunun şüphesiz farkına varmışlardır. Hem başkalarının mesâî-yi dûrâ-dûr netîcesi olan tedkîkâtından bu sûretle istifâde edip onları kendi mahsûl-i tetebbuâtı gibi göstermek, hem de o zâtların aleyhinde icâle-i hâme-i hıkd ü hased etmekten kendini alamamak doğrusu insaf ve vicdânın kabûl edeceği şeylerden değildir. Bu sözümüze kârşı Kâzım Efendi diyebilir ki:

-Makâlemde beyân eylediğim niseb-i mûsîkiyye, Sâlih Zeki Beyefendi tarafından istihrâc buyurulmuştur; benim de o nisbetleri alıp yazmaklığıma kim mâni' olabilir?

Evet! Haydi teslim edelim ki mezkûr nisbetler fi'l-hakîka mütefennin-i müşârun ileyh tarafından tâyin buyurulduğu için alınmıştır. Maamâfîh bu makâlede bâzı perdeler arasında bulunan bu'dlara (bu'd-i mücenneb-i tam), (bu'd-i mücenneb-i nâkıs) nâmları

verildiği muharrerdir ki Kâzım Efendi bu ıstılâhatı -1965 numaralı *İkdâm*'dan almış ise –tekrar ale't-tekrâr ricâ ederiz, nerede, hangi kitapta görmüş olduğunu kitabın ismiyle ve sahîfe numarasıyla alenen beyân etsin. Bâlâdaki es'ilenin tetimmâtından olan bu suâlin cevâbını, makâlenin eser-i intihâl olup olmadığını âlem nazarında isbât etmeye kîfâyet edecektir...

(Kaba çârgâh) perdesinin aded-i ihtizâzı 64 olduğu hakkındaki iddiâları dahî cidden ucûbe-nümâdır! Bütün mûsikîşinâsânın malûmûdur ki (kaba çârgâh) nâmı, münhasıran (yegâh)dan (bu'd-i tanînî) nisbetinde pest olan bir perde tahsîs edilmiştir. Tâ 1858 sene-i mîlâdiyyesinden beri (lâ) yâni bizim (dügâh) tesmiye ettiğimiz perdenin aded-i ihtizâzı 870 olarak tâyin edilmesine ve bunun umûm memâlik-i mütemeddine mûsikîşinâsânı tarafından mazhar-ı kabûl olmasına göre (kaba çârgâh)ın aded-i ihtizâzı dahî 522 olur ki bu perdeyi Avrupalılar (do-3) sûretinde gösterirler. Buralarından gâfil olduğu mahfûzumuz bulunan (976) numaralı yevmî (*Ma'lûmât*)a derc ettirdiği varakasıyla sâbit olan sâhib-i makâle mezkûr varakasında:

(64 aded-i ihtizâza mâlik olan kaba çârgâh (!?) perdesi...) ve (yine kaba çârgâhın aded-i ihtizâzını tansîf eder isek kaba çârgâhın pest mukâbili olan kaba çârgâh(!!) perdesi bulunmuş olacağı...) ibaresini yazmış idi ki bu varakanın her satırında Kâzım Efendi'nin (kaba çârgâh)ın aded-i ihtizâzını 64 zannettiği sarâhaten nümâyân oluyor idi. Halbuki Avrupalılar'ın 64 daha doğrusu 65,1/4 aded-i ihtizâza mâlik olduğundan bahsettikleri (do-1) perdesi, bizim (kaba çârgâh) nâmını verdiğimiz perde değil, bilakis ondan tamam iki oktav yâni iki bu'd zi'l-küll nisbetinde pest bir perdedir ki mûsikî-i Osmânî'de bu derece pest bir perdenin ismi olmadığı gibi vücûdu da yoktur. Müntesibîn-i mûsikînin nazar-ı dikkatinden kaçmayacağı tabîi bulunan hakîkat-i hâl bu merkezde iken hatîât-ı vâkıâyı te'vil için bin türlü girizgâhlar bulmağa çalışılması pek beyhûde olsa gerektir...

Kâzım Efendi, gûyâ (segâh) ile (çârgâh) arasında iki aded (pûselik) bulunduğunu esâtîze-i mûsikîmizden birçoklarının tasdîk ettiklerini makâm-ı istişhâdda zikrediyor ve bu bâbda Zekâî Efendi'nin hatt-ı destiyle yazılmış olan senedin dahî elinde bulunduğunu tekrâren îlân eyliyor.

Zekâî Efendi'nin fenn-i mûsikîdeki kemâli bu fennin sırf amelî kısmında olduğunu ve bilakis nazariyyât-ı mûsikîyyede bâhis olan -*Câmiu'l-Elhân, Şerefiyye, Kitâbu'l-Edvâr, Makâsidü'l-Elhân, Fethiyye, El-Medhâl fi'l-Mûsîkâ, Dürretü't-Tâc-* gibi kitapların mündericâtına müşârun ileyhin vukûfu olmadıktan başka kütüb-i mezkûre ile iştiğâlin vakt-i ziyâından başka bir netîceyi müntec olamayacağı fikrinde bulunduğunu merhûmu tanıyanlar teslim edeceği gibi muharrir-i âciz dahî kendileriyle bir gün (Şirket-i Hayriyye) vapurlarından birisinde ilk defa vukua gelen teşerrüfünde o sırada elde ettiğim mühim bir rîsâle-i nazariyyeyi göstererek anlayamadığım bâzı yerlerini sormaklığım üzerine müşârün ileyhin :

-Böyle bir takım kitapları Dede Efendi merhûma sizin gibi meraklı bir zât göstermiş ve bâzı şeyler sormaya kalkışmış idi. Dede, bu gibi kitaplardan mûsikî öğrenilemeyeceğini ve bu fennin tahsîli mutlaka üstâd karşısına oturup ağızdan meşk etmekle mümkün olacağını söyleyerek bizim de bu gibi kütüb-i nazariyye ile izâ'a-i vakt etmemekliğimizi nasihat eylemiş idi! Binâenaleyh fakîr dahî size bu nasihâtî tekrar ederim. Eğer mûsikîye merakınız var ise gelin, size istediğiniz besteleri geçeyim... dediğini bugünki gibi tahattur eyliyorum. Bâlâdaki sözlerden, Zekâî Efendi'nin –tekrar ediyorum- ameliyye-i mûsîkîyyede cihânın müsellemi olan iktidâr-ı hârikülâdesiyle beraber nazariyye-i mûsikîye ne derecelere kadar bîgâne olduğu pekâlâ tezâhür eder. Binâenaleyh müşârün ileyhin hatt-ı destiyle yazılı olan bir varakada iki (pûselik) perdesinin bulunması, veyâhut nazariyyât-ı mûsîkiyyede müşarün ileyhden a'lem olmayan bâzı zevâtın iki (pûselik) perdesi bulunduğunu tasdîk etmeleri, dokuz yüz bu kadar seneden beri müesses olduğu hâlde –bugün medâr-ı iftihârımız olan birkaç zattan başka kimsenin malûmu olmadığı geçen sene gazetelerde cereyân eden mübâhasât-ı dûrâ-dûrdan müstebân olan –şark mûsikîsi nazariyyâtını aslâ tebdîl edemez .

İsbât-ı müddeâ edelim

(Pûselik)ile (çârgâh) perdelerinin arasındaki fâsılaya nazariyye-i mûsîkîde (bu'd-ı bakiyye) ıtlâk olunur ki nisbet-i adedisi (256:243)dür. Hâce Abdülkâdir, bakiyyeden bahsettiği sırada: (ân asğar-ı eb'âd est) diyerek mûsikîde müsta'mel fasılların en küçüğü bu (bu'd) olduğunu tasrîh ediyor. İşte bu sebebe mebnî (pûselik) ile (çârgâh) arasına diğer bir perde girmesi kâtîyyen muhâlif-i fendir. (Rast) ile (uşşak) makâmlarındaki

(segâh) perdelerinin birbirinden farklı olması, (nişâbur)un dik pûselikde kalması dahî hep asıl ve esâsı olmayan rivayât-ı indiyedendir. (Sonometre) üzerinde icrâ ettiğimiz müteaddid tecrübeler bize bu hakîkâti isbât etti.

Müddeayât-ı sâbıkada ısrar edildiği hâlde evvelâ âtîdeki suâllerimize –me'haz gösterilerek ve hiçbir noktası geçilmeyerek- müdellel ve mukanni' birer cevâb-ı fennî verilmeli, ba'dehû bizden mukâbeleye muntazır olmalıdır? Ve illâ bizim safsata ile kaybedecek vaktimiz olmadığından hiçbir esâs-ı fennîye müstenîd olmayan bu bahisde devamdan ferâğat edeceğimiz muhakkak bilinmelidir. Suâllerimiz şunlardır:

(Birinci suâl) 512 milimetre tûlunda gerilmiş bir telin verdiği sadâyı (lâ-dügâh) farz edecek olur isek (segâh) perdesi bu telin kaçıncı milimetresinden çıkar? Ve bu iki perde arasında niseb-i telîfiyyeden hangi nisbet vardır? Ve bu sûretle çıkan (segâh)ın (rast) veyâhut (uşşak) makâmlarından birinde kullanılıp diğerinde kullanılamayacağına dâir bir kâide-i fenniye mevzu' mudur?

(İkinci suâl) Uşşak makâmının seyrine dâhil olduğu iddiâ edilen pest segâhın ne sûrette bulunacağına dâir kütüb-i nazariyyede bir sarâhat var mıdır? Var ise nisbet-i adediyyesiyle berâber bu perdenin dahî kaçıncı milimetreye tesâdüf edeceğinin beyânı ricâ olunur.

(Üçüncü suâl) 512 milimetre tûlundeki veter-i mefrûzun üzerinde (tâhir pûselik) ve emsâl-i makâmâtın seyrine dâhil olan asıl (pûselik) ile (nişâbûr) makâmının kullandığı iddia edilen (dik pûselik) perdelerinin kaçıncı milimetrede tesâdüf edeceği ve (dügâh) perdesi ile bu iki (pûselik) arasında niseb-i telifiyyeden hangi nisbetlerin bulunduğu me'haz tasrîhiyle- beyân ve îzâh edilmelidir.

(Dördüncü suâl) Nisbet-i adediyyesi bâlâda mezkûr olan (bu'd-ı bakiyye)den daha küçük bir perdenin şark mûsikîsinde müsta'mel olunduğuna ve asğar-i eb'âd olan bu bu'dün arasına bir perde daha ilâvesi câiz bulunduğuna dâir esâtize-i mûsikîmizin âsâr-ı mu'teberesinde hiçbir kayıt ve sarâhat var mıdır? Var ise hangi eserdedir? Yok ise (dik pûselik) perdesi nasıl bir kâideye istinâden vaz' ediliyor?

İşte gerek bu suâllerimize ve gerek bâlâdaki istîzâhât-ı sâiremize muğâlata ve mükâbereden ârî ve sırf lisân-ı fenn ile muharrer bir cevâb-ı savâb i'tâ edilebildiği takdirde Kâzım Efendi'nin müdde'ayâtını hakâyık-perverân erbâb-ı mûsikînin tasdîk ve tahsin edecekleri bedîhî olduğu gibi aksi takdîrde dahî îfâdât-ı âcizânemin sıhhat ve hakîkata mukâreneti tebeyyün edeceğinden sâhib-i makâlenin cevaplarına bütün heveskârân-ı mûsikî tarafından ne derece tehâlükle intizâr edileceği kifle-i îzâhtan vârestedir.

2 Mart 1316 [15 Mart 1900], Fahri, sy.227, s.703-704

* * *

Tashîh

Geçen nüshamızın 677.nci sahîfesinde münderec (Tenkîdât-ı Mûsîkîyye) ünvanlı makalenin, mezkûr sahîfenin 3.ncü sütunu nihâyetine tesâdüf eden bir fıkrasında:

(Biri alelâde her "mûsikîşinâsın bildiği bir silsile-i esvâttır. Diğeri ise mütehassisîn-i mûsikîşinâsânın icrâ-kerdeleri olan perdeleri meş'ar bir silsiledir ki bu silsilenin mahall-i isti'mâli...) denilecek iken sehv-i mürettib eseri olarak " " işaretleri arasına alınan ibâre dizilmemiş olduğundan tashîh edilir.

C.3.Mûsikî ile Şiir

Şarkın mahsûsât-ı iklîmiyyesinden biri ve belki birincisi her kabza-i hâkinde bedâyi-i şi'riyye mündemîc her nefha-i rüzgârında elhân-ı mûsîkîyye mütemevvic bulunmasıdır. Yed-i sânia-i fıtratın mevhibe-i ale'l-âlî olan bu mazhariyyet-i celîleden edebiyatımız da hissedâr olarak mûsikî ile şiirin yek-diğeriyle hem-âheng-i i'tilâf olmasını mûcib olmuştur. Vâkıa garbta her perde mûsikî ile şiir yek-diğerinin lâzım-ı ğayr-i müttefiki îtibâr edilmiştir. Hattâ elhânı intâk etmek derecesine kadar vararak ihtisâsât-ı kalbiyyemizi, ahvâl-i rûhumuzu musavvir manzûmeler, şiirler gibi eş'âr-ı mûsikîyye okunmaya başlamış. Bu dahî mûsikîye âit bir intikâdın akvâl ve elfâzda değil cümel ve ibârâtta olduğu gibi esâslı bir intikâdın tekarrur ve teessüs etmesini temîn etmiştir. Meselâ mûsikîşinâslârdan biri garam veya başka bir ser-levha ile bir opera tertîb eder... Bütün mânâsıyla bir hâlet-i rûhiyyenin elfâz ve işârât ile değil elhân ve

enğâm ile tasvîr ve îfâdesidir. Garbta mûsîkînin bu dereceye varmasına rağmen şark mûsikîsinin havâss-ı tabîiyyesi şiir ile desten dest-i vîfâk olarak teâlî ve tekemmül etmesini müstelzim bulunduğundan mûsikî bizde şiir ile, şiir mûsikî ile tefsir olunmak îcâb ederken ma'a't-teessüf aralarında derin bir açık olduğunu görüyoruz.

Abd-i âciz vâkıan mûsîkîşinâs değilsem de mûsîkîye az çok meyl ve intisâbım olduğu gibi mûsîkîye esâs olan ve şarkı, gazel, semâ'î vesâir nâmlar alan manzûmât-ı şiire, mûsikîye olan ibtilây-ı âcizânem hasebiyle felsefe-i şiir ve mûsikî nokta-i nazarından tedkîk etmeyi iştigâlât-ı mehâsin-i perestâneden addeylediğimden bu bâbdaki mütâlaâtı bir bardak su içindeki fırtına deyip geçiştirmelerini kâriîn-i kirâmın hasâis mecbûle-i mürüvvetperverîlerinden niyâz ve istirhâm ederim.

Geçenlerde *İkdâm* cerîde-i muhteremesi mûsikî muharrir-i bî-menendi Rauf Yektâ Beyefendi'nin bir makâle-i üstâdânelerinde denilmişti ki: "Bizde mûsikî bir âdet-i kadîmeye ittibâ' ile fasıl fasıl okunmak seyyiesine binâen sâmiâyı taltîf edeceğine ta'b ve keslânı mûcib ve bu sûretle mûsikî bizde pek de rağbet görse bile gâye-i hayâlin küllîyen hilâfına hareket olunduğunda şüphe yoktur."

Hatırımda kaldığına göre üstâd mûsikîmizdeki yek-nesaklıktan teezzî-i derûnî mûcib olan yek-nesakî-i âhenkten pek muhikk olarak şikâyet ediyorlardı. Ve diyorlardı ki meselâ li-şükr-i keşîd ve buna mümâsil bestelerimiz ayrı ayrı makâmlardan intihâb edilerek sâmiîni yormayacak, müteezzî etmeyecek sûrette kısa kısa fâsılalarla teğannî edilecek olsa –hani ya garb mûsikîsinde olduğu gibi- fenâ bir netîce hâsıl eder mi?

Diğer bir makâlelerinde yanılmıyorsam mûsikîye zemin olan şarkılarımıza, bestelerimize, elfâza âit cihetten i'tirâz ederek Fikret Beyefendi'nin umûmumuzun bildiğimiz güzîde-revân bir şiirceğizlerini îmâen bu kabilden şiirler üzerine mevzûuna mutâbık besteler tertîb edilmesi ve bunların rağbet-i âmmeye mazhar olması temennîsinde bulunmuştu...

Bu mütâlaanın ikisi de lâyık olduğu mertebe nâzımlarımız, bestekârlarımız tarafından hasen sûretle telakkî edilerek tatbîkine himmet edilmeseydi mûsikîmiz için küllî bir teceddüd meydana gelirdi...

Fakat bundan evvel fikr-i kâsırâneme göre gözetlenecek bir cihet daha vardır ki husûl ve sübutu teeyyüd ve istikrârı temin edilmedikçe mütâlaât-ı ma'rûzanın kemâliyle tatbîki müte'assir olduğu gibi zaten bir vech-i zîr basd edeceğim mütâlaât-ı mûsikînin esâsına rûhuna âit olmak cihetiyle her şeyden evvel bunların mûsikîşinâslârımız tarafından nazar-ı i'tina ve dikkate alınması levâzımdandır sanırım...

Herkesin malûmu olduğu vech ile şiirimiz havâss-ı millîyyesi îcâbı olarak elsine-i sâire şiirlerinden tamamıyla farklıdır. Yâni garblıların hareke-i mûsikîyye dedikleri hecâyâ-yı memdûdeden Türkçe mahrum olduğu için Türkçe'ye vezn-i hecâîden başka bir âhenk olamaz. Fakat bizim lisânımız Türkçelikten çıkınca Arabînin Farisînin o lâ-yefnâ hazâin-i servetinden tezyîne başlayınca o vezn-i ma'hûdü muhâfazaya imkân kalmadı. Ve yine Arabî ve Farisî kelimâtına en ziyâde yakışan bir tarz-ı tekellüm ve teğannî bu vezinler ile kâbil olacağında herkes müttefiktir... İmdi Arabî ve Fârisî lisânlarının mezâyâ-yı mebsûtasından bî-haber olan bir mûsikîşinâs –ki maa't-teessüf ekseriyâ böyle oluyor- yalnız hecâ tertîbiyle beste uyduracak olsa elhânı o âhenk ve tenâsübü ile berâber sâmiaya bir âhenksizlik hem pek müt'ib ve müz'ic bir âhenksizlik geleceği her zevk-i aşinây-ı şiir ve mûsikî olana hafî değildir.

Hâkezâ müşedded okunmak îcâb eden hecâlar sâir-i âdî hecâlar misilli nazar-ı îtibâra alınacak olursa sâmi'aya hoş gelecek bir letâfeti olur mu?..

Vâkıa mûsikîşinâslârın kâffesi şâir olamaz. Hattâ içlerinde Türkçe'yi bilmeyenlere de tesâdüf edilebilir. Türkçeyi şöyle böyle bilenler dahî lisân-ı Osmânî'nin gavâmiz ve dekâyık-i lisâniyyesi ve mahsûsât-ı sarfiyye ve nahviyyesi demek olan bu gibi nukâtı bilmedikleri aşikârdır. İşte bu hâl nâzımlarının da tekayyüd ve i'tinaları inzimâm etmemesinden ve mehmâ emken ma'lûmât i'tâ etmeyip yalnız veznin eczâsını bildirmek yâni takti' eylemekle iktîfâ etmelerinden dolayı mûsikîmizde bazen nâhoş sakatlıklara tesâdüf edilmekte, letâfet-i asliyyesi muhtel olmaktadır.Edîb-i muhterem Hâlid Ziyâ Bey enfes âsârı olan romanlarından birinde şi'r-i Osmânî'yi ne güzel şerh ve tahlîl buyurmuşlardır!.. Birkaç satırının buraya zarûrî olan bâzı ta'dîlât-ı lâzımesinin icrâsıyla nakli tenvîr-i meseleye pek ziyâde yardım edecektir.

"Birgün Râcî'yi hilâl-i seher manzûmesini okurken dinlemiş idi. Râcî başıyla kollarıyla bütün o kaba vücûduyla bu şiir-i nâzik ve rakîkin veznini uzatarak, kelimelerin üzerine basarak kâfîyeleri çatlatarak bütün rûh-i nâzenîn-i müteellimâsini incitmiş, kırmış, parçalamış idi. Râcî "Nedir o sürh u sefîd? Ah! Başlıyor mu nehâr?" mısrâ'ını okurken yumruklarını sıkıyor birisine hücûm etmek istiyorcasına gözlerini açıyordu. Ahmet Cemil bir nidâ-yı hayret bir suâl-i nâ-gehân gibi düşmesi lâzımken "Nedir o sürh u sefîd? Ah! başlıyor mu nehâr?" suâl-i müfessirînin îfâde ettiği bütün keslânî fütûru o gecenin zevâline kârşı tezammun ettiği ye's-i hüsranı îfâde etmek için seste bir sükût-ı zahm-dâr enğâm, bir karâr-ı meftûr ve hasretkâr isterdi, sonra ufak bir meks gûyâ küçük bir mühlet-i tefekkür... Onu müteakib bir incilâ-yı ümîd, bir hâtîme-i tesliyet... "Yarın sabaha –dek- sohbet ey hilâl-i seher..."

Bir beytin mısrâının inşâdında bu derece müşkilpesendlik gösteren şâir-i güzînimiz elbette mûsikîdeki rikkat tesiri rûha olan lutf-i teselliyetkârânesini de takdîr buyururlar... Keşke bu zeminde icâle-i hâmme eden Ziyâ Beyefendi olsaydı o sihr-i kalemle bendenizin isbât ve beyân edemediğim dekâyık-i rûhiyyeyi nükât-ı lisâniyyeyi enzâr-ı kârîîne arzetseydi de maksat lâyıkıyla münfehim olsaydı!.. "Ahmed Cemil'in sadâ-yı âhenkdârî bir tesîr-i samîmî ile veznin cereyân-ı bî-tâbânesi üzerinden bir seyelân-ı marîzâne ile akıyor. Kelimeler bir nâliş-i medîd-i mâtem tarzında hafîf i'vicâcât-ı sadâiyye ile uzanıp gidiyordu..." Bu tarz kırâat şiirin ye's ve melâlini büsbütün tefsir etti.."

Anlaşılıyor ki lisânımızın muktezayât ve mahsûsât-ı tabîiyyesi olarak sâir lisânlarda bu mertebeye varmayan bir ehemmiyeti hâiz olan tarz-ı inşâdın mânâ-yı aslîyyesini itmâm veya iskât etmekte dahl-i küllîyesi vardır. Mûsikîmiz için bir noksan teşkîl eden bu riâyetizliğin önü alınsa yâni havâss ve keyfiyyât-ı lisâniyyenin istilzâm ettiği bir âhenk ve mutâbakat hâsıl olsa ehemmiyeti ondan kat kat bâlâ olan bir hâl daha câlib-i nazar-ı dikkat olmaktan hâli değildir. Bu dahî vezinlerin mânâ-yı mevzu' ile mutâbakatı misilli usûlün makâmın vezinlerle ve bunun da netîce-i zarûriyyesi olarak rûh-i meâl ile muvâfakâtı kaziyyesinden ibârettir.

"Meselâ hüzn-âver bir parça "feûlün feûlün feûlün" vezinle bir edây-ı melûlâne ile sürüklene sürüklene gidip dururken sonra "mefâilün feilâtün mefâilün fe'lün"

vezniyle bir tuğyân-ı hissîyât bir hades îfâde bir feverân-ı nazm daha sonra "müstef'ilün müstef'ilün" ile bir sükût ilâh...

Evet vezin mânâyı takyîd etmeli mânânın gösterdiği lüzûma muvâfık sûrette intihâb olunmalıdır ki kaziyyesi sâbit olunca rûha hitâb etmekte şiirden dûn kalmayan mûsikînin kâide-yi mezkûreye tebaiyyeti îcâb etmez mi? İşte usûller makâmlar veznin ve meâlin rûhuyla rûh-i müeddâsıyla tevâfuk ettikleri takdîrde mûsikîmiz efkâr-ı derûniyyemizin ahvâl ve ihtisâsât-ı kalbiyyemizin hakîkî tercemân-ı beyânı olacağından ve garb mûsikîsine hempâ addedileceğinden iştibâh olunmasın...

4 Nisan 1318 [17 Nisan 1902], Îsâk Ferarâ, sy.334, s.1674-1675

İKİNCİ BÖLÜM

(MÛSİKÎ TARİHİNE DÂİR MAKÂLELER)

A. TÜRK MÛSİKÎSİNE DAİR MAKÂLELER

A.1.Bizde Mûsikî

Epeyce zamandan beri klasiklere dâir erbâb-ı iktidârımız arasında cereyân eden musâhabede yakın vakte kadar fünûn-i nefîsenin unutulmuş olması benim gibi daha birçok fen muhiblerinin de elbet mûcib-i tessüfü olmuştur. İşte şu teessüf sâikasıyla idi ki bundan üç dört hafta evvel resim ve bâ-husûs mûsikî gibi fünûn-i nefîsenin en mühim bahisleri üzerine aklımın erdiği mertebe beyân-ı mütâlaa ve bu cihetle klasikler musâhabesinde fünûn-i nefîsenin de bir mevki'-i mahsûs işgal eylemesi lüzûmunu arz eylemeyi düşünmüştüm. Fakat buna cesâret edemedim. Zîrâ klasiklerle meşgul olan erbâb-ı kalemin musâhabe-i cedîdelerine karışacak derecede iktidârı hâiz olmadığım gibi bu mes'ele hakkında beyân edeceğim mütâlaâtın da -henüz mâhiyyet-i fenni idrâk edememiş olan bir kısmın i'tirâzatı ve belki de techîlât-ı taassubkârânelerine hedef olmak fedâkârlığına mukâbil -gazete sahîfelerini doldurmaktan başka bir fâideyi müsmîr olmayacağına emin idim. Fakat bundan evvel söze saz karıştıran oldu. Birkaç haftadır *Ma'lûmât*'ın sahîfelerinde mûsikîye dâir musâhabeler zuhûra başladı. Bâ-husûs Necîb Âsım Bey –bu cihetle iştiğâlât-ı husûsiyyede bulundukları halde bile- bir hiss-i terakkîperverâne ile yazmaya mecbûriyet hissettikleri "Türk Mûsikîsi" makâlelerinde beyân-ı hakîkat ederek birtakım "incesaz şinaslârın" i'tirâzât-ı taassubkârânelerine ilk hedef olmak fedâkârlığını göze aldırmışlar ve bu i'tirâzlardan birini de bizzat dinlediklerini geçen hafta yazmışlardı.

"İncesaz şinâs" tâbirimiz garib görülmesin. Çünkü muharrir-i şehîrin îfâde buyurduğu vech ile ma'lûmâtı beş on pîşrev, üç semâ'î, dokuz şarkıdan ibâret kalan düm tek erbâbı ile fenn-i hakîkî-i mûsikîye âşinâ mûsikîşinâsân arasındaki fark, hemen incesazla fenn-i mûsikî arasındaki fark kadar büyüktür.

Bu sözlerimizle ihtimâl ki kârîîn içinde incesazı mûsikîden addeylemediğimize zâhib olanlar bulunur. Fakat bu fikir yanlıştır. Çünkü bir çobanın kavalından çıkan ses, bir davulun gürültüsü, bir zurnanın nağmeleri de mûsikîdir. Fakat fenn-i mûsikî bu demek değildir. Belki bu nağmelerin, bu sadâların kulağa hoş gelecek bir tarz-ı rûhnüvâz ve sanatkârânede tanzîmidir.

Acaba "incesaz" mûsikîsi şu hâl-i mükemmeliyete vâsıl olabilmiş midir ki onu fenn-i mûsikî veya daha doğrusu "mûsikî-i fennî" addedelim.

Necîb Âsım Beyefendi makâlelerinde (asıl mûsikîye vâkıf olanlar yâni alafranga ve alaturka mûsikîlerini fenn-i mahsûsa tebean tedkîk edenler şimdiki incesazın ihtiyâcât-ı medeniyyemizi tesviyeden ârî bulunduğunu ve bununla berâber mûsikî-i hâzırımızın (opera) ve (operet) vücûda getirmeye müsâit olmadığını beyân buyurduklarını) söylüyorlar.

Bu pek doğrudur. Amma (hicazkâr taksîm dururken â'â'â'û' ...!! diye opera zırlamakta ne mânâ var? Onları kimse dinleyemez, dinlemeye de mecbûr değildir. Bizim sazımız bize kâfîdir.) diyecek olanlara da Allah kulak açılığı versin demekten başka söz söylemek fâidesizdir. Bunlar ma'zûrdur. Çünkü yanlış olarak mûsikî-i hakîkî veya mûsikî-i fennîye verdikleri (alafranga) tâbiri evvelâ hamiyet-i millîyyeleri iktizâsı olarak o cihete meyelânlarına mâni'dir. Maamâfîh alafranga tabîr ettikleri mûsikî-i fennîden hiçbir şey anlamadıkları halde mahzâ alafrangaya meyelândan mütevellid bir hiss-i mukallidâne ile âdetâ mezat mallarındaki "tîn, tîn, tırıl" zırıltısını bile alafranga diye dinleyerek zıplayan şebeklerimize nazaran bunların şu taasub-ı millîleri şâyân-ı takdîrdir.

Sâniyen: Dâimâ basit bir şarkıya, sürekli bir vezne alışmış olan kulakları, usûl-i muhtelifedeki birkaç şarkının ân-ı vâhidede husûle getirdiği âhenk ve o âhenkteki sanat ve mükemmeliyeti –evvelâ fenne âşinâ olmak sâniyen ona alışmış bulunmak hasebiyle- idrâkte henüz müste'îd bulunmadığı cihetle mûsikî-i fennîden bir lezzet duyamazlar. Binâenaleyh bunlara ne derece ma'lûmât-ı kâfîye veya temînât-ı kat'iyye verilse yine sözlerinde sazlarında ısrar ederler. Ve etmeye de hakları vardır. Çünkü duymadıkları birşeyi duyduklarını söylemeye mecbûr değildirler.

Maamâfîh burada mûsikî erbâbınca malûmu i'lâm kabilinden olarak söyleyeceğimiz bir iki sözün bunlar üzerine hiçbir tesiri olamazsa da hiç olmazsa "alafranga" ıstılâh-ı galatıyla tâbir ettikleri mûsikî-i fennî hakkındaki sû-i teveccühlerini bir derece izâle eyleyebileceği gibi kendilerince velev bâtınen olsun bir fikr-i tecessüs dahî uyandıracağı ümit olunur.

Fakat şu sû-i teveccühün ber-taraf olmasıyla tevellüd edecek olan fikr-i tecessüs netîcesi olarak fenn-i mûsikî tahsîl edilmekle mûsikî-i mezkûre bir meyelân hâsıl olacağı, onun sevileceği anlaşılmasın. Bu cihet kulağın alışmasına vâbestedir.

Hattâ Avrupada âhiren zuhûr eden (Vagner) ismindeki mûsikîşinâsın büsbütün başka bir tarzda açtığı usûl-i mûsikîyyeden evvel-emirde hiç kimse anlayamadığı gibi mûsikîşinâsân dahî usûl-i mezkûredeki sanat ve mükemmeliyeti idrâk etmekle berâber Vagner'in o garîb âhenklerine henüz kulakları alışmadığından dolayı bir lezzet alamamışlar. Fakat bilâhire alışarak Vagner'i dünyanın en birinci mûsikîşinâsları mertebesine çıkar-mışlardır.

İşte incesaz şinaslâr da evvelâ taassublarını kaldırarak o cihetle meyl ederlerse dinleye dinleye alışacakları ve alışa alışa sevecekleri şüphesizdir.

Şu tavsiyemizden dolayı ihtimâl Türk mûsikîsindeki duygusuzluk veya cehâletimize hükmolunur. Fakat biz cevâben Türk mûsikîsiyle pek çok zaman iştiğâl ettiğimizi ve bu mûsikîden belki kendilerinden ziyâde mütehassis olduğumuzu beyân ile berâber mûsikî fenninin –alışmış kulaklarda tevlîd eylediği- tesir ve lezzetin bu mahzûziyyete nisbeten fevk-al-hadd bulunduğunu ve hâl ..... bize bu derece tesir eden Türk mûsikîsinin mûsikî-i fennîye göre tanzîm ve tertîbinde bizi şimdikinden birkaç kat fazla mütehassis edeceğini beyân ettiğimiz halde yine –sözlerinde ısrar ederlerse böyle bir ısrâr-ı taasubkârâneye kârşı haklı olduklarını bi't-teslim ihtiyâr-ı sükût ederek bunu zamana havâle etmekten başka çâremiz kalmaz.

Maamâfîh fikrimizi tasvîb edenler de laternalardaki süvitleri, polkaları Doni'nin sekiz kişilik orkestrasında çalınan İstanbul marşlarını falanları tam bir mûsikî-i fennî diye dinlemelidir. Çünkü mûsikî fenninin her türlü ihtiyâcına kâfî gelebilecek orkestra lâ-ekall kırk beş elli üstâd ve melekeli çalgıcılardan mürekkep olmalıdır. Bununla berâber yalnız bir âlet-i mûsikîye bile yine mûsikî-i fennîye muvâfık parçalar çalar. Fakat o mûsikînin ancak bir kısmını îfâde edebiliyor. Başka sazların muâvini tesîr-i matlûbu hâsıl edemez.

Binâenaleyh öyle sirto ve kasap havalarını belki de rastgelen valsleri, polkaları alafranga diye dinlememelidir. Çünkü ne bunlar alafrangadır ve ne de alafranga –alafransa- demek olduğuna nazaran fenn-i mûsikîdir!

Nitekim Necîb Âsım Beyefendi'nin buyurdukları üzre her milletin mûsikîsi ayrı olup bunları birbirinden ayırt eden şey kendi millî âhenkleri veya daha doğru ta'bir ile şarkılarıdır.

İşte bu nağmelerden, bu şarkılardan herhangisi olursa olsun fenn-i mûsikîye ittibâen tanzîm edildiği halde bir mûsikî-i hakîkî vücûda gelir. Bundan anlaşılıyor ki alafranga dediğimiz mûsikî-i fennî –alafransa- olmayıp belki herhangi bir nağme-i millînin mûsikî-i fennîye göre tanzîminden husûle gelmiştir.

Fransız, Alman, İtalyan, İspanyol, Macar müzikaları her milletin kendi millî nağmelerinin mûsikî-i fennîye tatbîkinden başka bir şey değildir.

Fakat bunları fen, o derece tanzîm etmiş, o derece tevhîd eylemiştir ki birbirinden ayırt etmek için mutlaka okumak, nağamât-ı millîyyesine âşinâ olmak îcâb eder.

O hâlde bizim nağamât-ı millîyyemiz niçin mûsikî-i fennîye tatbîk edilmesin? Evet edilebilir ve edilmiştir de! Buna delil olmak üzre Haydar Bey, Çuhaciyan Efendi ve sâir birkaç erbâb-ı mûsikînin eserlerini gösterebiliriz. Buna ne hâcet Avrupa'daki erbâb-ı mûsikîden birçoğunun opera ve mûsikî parçalarına dikkat edilsin içlerinde Arap, Türk, Acem nağmelerine tesâdüf olunur. Bunlar nasıl tanzîm edilmiş?

Şüphesiz ki o mûsikînin müellifi ya oralara seyahat ederek işittiği nağamâtı faraza bir Arabın rebâbından çıkan tabiî bir parçayı veya bir çobanın tulumundan çıkan dâğî bir havayı hâliyle defterine kaydedip veyâhut notalarını elde ederek bilâhare mûsikî-i fennîye tatbîk ile aynı vech üzre îfâde eylemiştir.

Fakat şu îfâdede daha başka bir tesîr vardır. İnsan o nağmeyi yalnız olarak dinledikten ziyâde bu yolda işitmekten hoşlanır, ondan ziyâde mütehassis olur.

İşte bizde, türkü nağmelerimizi şu fenne nazaran tanzîm edecek olursak basit ve tek nağmelerimizin husûle getirdiği mahzûziyyetten ziyâde rûhumuz üzerine bir tesîri olacağı derkârdır.

Mûsikî-i fennî ise dünyanın her tarafında birdir; aynı vech ile yazılır, aynı vech ile okunur, aynı kavâidi muhtevîdir.

Aynı usûle tâbi'dir. Fakat bu usûl bu kavâid ile her faslın pîşrevi, bestesi, semâ'îsi gibi çarçabuk öğrenilmez. Hakkıyla bir mûsikîşinâs olacak adamın (solfej) (armoni) (konturpuan) (orkestrasyon) (enstrümantasyon) ve sâire gibi her birinin tahsîli senelere mütevakkıf olan aksâmı bilmesi lâzımdır. Maamâfîh şu kavâidi bilen, mûsikî-i fennîyi tamamıyla tahsîl eden mûsikîşinâs kendisinin isti'dadı olmadıkça mûsikî müellifi olamaz.

Olsa olsa bir (şefdorkestr) olabilir.

İşte evvelâ hüsn-i tabîat ve isti'dâdı sâniyen ma'lûmât-ı mûsikîsi olan bir mûsikîşinâs herhangi bir nağmeyi istediği tarz-ı dilnişînde tertîb ve tanzîm ederek dinleyenlerde târifi nâ-kâbil bir lezzet, bir safa uyandırabilir. O sâyede bir bülbülün feryâdını, bir suyun çağlamasını, bir değirmeni, bir muhârebeyi velhâsıl tabîatın herhangi bir sahnesini tamâmıyla taklît edebildiği gibi yine o fen sâyesinde en mağmûm gönüllerde bir zevk ve neşat, en mesrûr kalplerde bir hiss-i gamm-nâk uyandırabilir. Bizim gibi öyle bestesi güftesine zıt şeyler yapmaz. Şâirin her beytindeki mânâya teba'iyyet eder. O şiirin , o şarkının rûh üzerine olan tesirini taz'îf eder.

Fakat husûsat-ı mezkûreyi îfâde etmek için her milletin kendi millî sazları kâfî gelmediği cihetle mûsikî-i fennîde kendine göre birtakım sazlar îcâd ve ihtirâ'ına sebeb olmuş ve bunlar dünyanın her tarafına teammüm etmiştir. Bâzı milletler kendi nağmelerindeki şîve-i millîyi muhâfazâ maksadıyla şu âlât-ı mûsikîyye meyânına kendi millî sazlarından bir veya birkaçını da ilâve etmişler diğerleri de ihtiyâç hissettiklerine göre o sazdan birer tane de kendi çalgıları meyânına idhâl eylemişler velhâsıl bilâ taassub-ı millî dünyanın her mülkünde, her memleketinde teammüm etmiştir.

Mûsikî-i fennîyi kabûl ettiğimize göre elimizdeki –millî addettiğimiz- sazlar dahî bi't-tab' o fennin mâhiyetini bi-hakkın îfâde edemeyeceği cihetle birtakımlarının ıslâhına bir kısmının da yeniden îcâd ve ihtira'ına lüzûm görünecektir. Fennin ihtiyâcına göre ıslâh veya îcâd olunacak sazların da şimdiki bando ve orkestra âlât-ı mûsikîyyesinden başka bir şey olamayacakları bedîhî bulunmakla onları kabûle mecbûruz. Maamâfîh içinde (ney)den başka hiçbiri bizim millî çalgımız olmayan (incesaz) takımı da yine hâl-i asliyesinde kalsın. Mandolin, mandola, gitâra filâvute faslı gibi ayrı bir fasıl teşkîl etsin. Hattâ öyle odalara ve sofalara da münhasır kalmasın. Mehtâb âlemlerine mûsâmerelere eğlentilere de şümûlü olsun. (Ney) ile (kudûm) de bir mûsikî-i ma'nevî şu'besi teşkîl etsin. Davul zurna da sahrâ faslı olsun. Bunların hepsinden erbâb-ı iktidâr yetişsin.

Fakat diğer cihetten de mûsikî-i fennî erbâbı en ağır en eski bestelerimizden en yeni en hoppa şarkılarımıza, Anadolu türkülerimize, küçük havalarımıza varıncaya kadar karıştırsın, tetebbu' etsinler. Fakat bunlar içinde bâzı zevâtın klasik addettikleri İran ve Arap mûsikîsinden ziyâde "kibâr sınıfı nezdinde mehcûr kalmış, hâl-i ibtidâsından bir adım ileri götürülmemiş hattâ medeniyet denilen seyl, bakâyâsını da silip süpürmeye hazırlanmakta bulunmuş olan nağamât-ı millîyyemizi tercîh etsinler, fenne tatbîk ile matlûb olan îfâdeyi verecek sûrette tertîb ve tanzîm eylesinler de ortaya yeni bir klasik mûsikî çıkarsınlar.

Şüphesizdir ki az bir zaman içinde herkes şu yeni mûsikîyi işite işite alışacak ve alışa alışa da sevecektir.

Türkler'in –olmadıkları halde- sanâyi-i nefîse husûsundaki isti'dâd-ı fıtrîleri yardımıyla bu yeni mûsikî heveskârları da pek az zaman içinde çoğalarak Avrupa'nın bile mûcib-i takdîr ve tahsîni olacak bir (Mûsikî-i Fenn-i Osmânî veya Şarkî) vücûda gelmiş olur.

Velhâsıl şuraya kadar baş ağrıtmaktan maksadım yanlış olarak alafranga tabîr olunan (mûsikî-i fennî) aleyhindeki sû-i nazarın izâlesi lüzûmunu arzetmekle berâber mâhiyyet-i fenni idrâk edenlerce vücûduna ihtiyâc-ı katî görünen mûsikî-i mezkûr hakkında bir fikir uyandırmaktan ibârettir. Zaten Necîb Âsım Beyefendi bu husûsta

söylenilecek sözlerin kısm-ı a'zamını Türk mûsikîsi makâlelerinde dermeyân buyurmuş oldukları cihetle bu kadarla iktîfâ eyleyeceğim gibi evvelâ şu yeni mûsikîde vatandaşlarıma hizmet edecek derece iktidârı hâiz olmadığım sâniyen de aczimle berâber iktidârın nedretinden cesâret alarak iştiğâlât-ı kalemiyyemi fünûn-i nefîsenin mûsikîden daha ehemmiyetli ve fakat bizde mûsikîden de metrûk bir hâlde kalmış olan diğer cihetine hasreylediğimden o hizmeti de bu husûsta sahib-i iktidâr olan diğer vatandaşlarıma bırakıyorum.

23 Teşrîn-i Evvel 1313 [4 Kasım 1897], Mehmed Celâl, sy.106, s.1123-1126

A.2. Necib Âsım Bey'in Ma'lûmâta Mektûbu

Eâzim-i ulemây-ı müdakkikînimizden Necîb Âsım Beyefendi Hazretleri tarafından irsâl buyurulmuştur.

Tâhir Bey Efendi

{*Ma'lûmât*}ın neşrinden beri matbuât âleminde bir büyük eser-i terakkî husûlüne vâsıta olduğunuzu görmekle memnûn olanlardanım. İşte Asr-ı Hümâyun-ı Hazreti Pâdişâhî'ye lâyık olan eserler vücûda getirmeye sa'y edenler dâima ve her yerde memdûh olur.

Şu yakınlarda şiire dâir açılan bir bahs evzân-ı kadîme-i Türkî'nin tervîcini hatırlara getirmiş ve hattâ iş daha ileri giderek bir de güzel (Türkü) neşrolunarak lâyıkî mertebe mazhar-ı tahsîn olmuştur.

İşittiğime göre maârif-perverân-ı üdebâdan birisi de parmak hesâbından ibâret olan evzân-ı Türkî'ye dâir bir "arûz-ı Türkî" tab' ettiriyormuş. İbtidâ edîb-i kemâlâtperver Veled Efendi Hazretleri "hazîne-i fünûn"da bu bahse müteallik güzel bir makâle neşreylemişlerdi. Bunu tevsi' etmelerini kendilerinden istirhâm etmiş ve kendilerinden muvâfakat cevâbı alamamış idim. Bunun için rast gelebildiğim misâlleri toplayarak o makâleyi tevsî' etmeyi kurmuş idim. Hattâ beş on parçasını da buldum idi. Fakat ismini öğrenemediğim müellif daha gayretli davranarak işi bitirmiş olduğundan kendilerine gıyâben teşekkürler ettim.

Şimdi iş mûsikiyy-i Türkî'nin ihyâsına kaldı. Buna en iyi vâsıta "*Ma'lûmât*" olabilir. Türk makâmları ve mûsikîsi hakkında gelecek makâlelere, notalara bir sahîfe açar iseniz erbâb-ı eser takdiminde imsâk etmezler. Hattâ Firenklerin "poez-i pastoral" dedikleri nev'iden bizde o kadar hoş çoban şarkıları vardır ki bunların cem'i ve neşri âlem-i edebiyatça pek mühim fâideler temîn eder.

Hülâsâ çoban şarkılarımızı, çöğür şâiri denilen yerli şâirlerimizin eserlerini, eski şarkı ve türkülerimizi, mûsikî-i Türkî'mizi ihyâya hizmet edecekler için bir sahîfe açmanızı ricâ ederim. Bu babda rastgeleceğim eserleri bendeniz de "*Ma'lûmât*"a gönderirim, bakınız ne güzel şeyler çıkacaktır. İş bu teklifin kabûlündedir. Siz ne dersiniz efendim?

Necib Âsım

A.3.Ma'lûmât'ın N. Âsım'a Cevâbı

Hakkımızda ibrâz buyurulan âsâr-ı teveccühâta arz-ı şükrân eyleriz. Zaten şimdiye kadar çıkan nüshâlarımızın delâleti vechi ile {*Ma'lûmât*}ın neşrinden maksat her sınıf ahâlîmizin istifâdesine her nev'i fedâkârlığı göze alarak hizmet etmekten ibârettir. Bu hüsn-i maksat ve niyetimizin her taraftan anlaşılarak hakkımızda böylece âsâr-ı teveccüh ve i'timâd buyurulması bizim'çün medâr-ı iftihârdır.

İşte bu hüsn-i niyet ve maksattır ki herhangi bir taraftan bir ihtâr-ı müfîd vârid olursa sizi derhal onun icrâsına sevk eder. Evzân-ı kadîme-i Türkiyye'nin tervîci bizce de cidden merğûbtur. Çünkü bir taraftan edebiyatımızın tevsî'ine, istiklâline hizmet eder, diğer taraftan eski sahrâlarımız, mer'alarımız, yurtlarımızın türâbından bir nefha-i kavmiyye-i tayyibey-i meşâm sürûr-ı neş'emize îsâl eyler. Binâenaleyh hiçbir edîb tasavvur olunmaz ki bu hususta bizimle hem fikir olmasın.

Edîb kemâlatperver Veled Efendi Hazretleri bu bahse dâir evvelce yazdıkları makâleyi tevsi' ile idârehânemize lutfen irsâl buyururlarsa maa'l-memnûniyye neşre âmâdeyiz. Diğer zevât-ı kirâm tarafından gönderilecek bu gibi makâlâtın da neşrine sahîfelerimiz her an açıktır.

Mûsikî-i Türkî'nin ihyâsı meselesine gelince: {*Ma'lûmât*} mebde-i intişârından beri bu noktay-ı mühimmeyi cidden nazar-ı dikkate alarak masârıf-ı tabi'iyyesine tekâbül etmeyen 100 pâreye satmakta olduğu kırk beş sahîfelik her nüshasına bir de şarkı notasını ilâveten vermek gibi bir fedâkârlık edegelmektedir ki bunda nuhbe-i ümîdi şimdiki hâlde bir dereke-i inhitâtta bulunan mûsikî-i Türkî'nin terakkîsine alâkaderi'l-istitâ'a hizmetten ibârettir. Hattâ bu fenne dâir herkesin istifâdesine hâdim olabilecek bir tarzda makâleler yazdırmaya başlamış, husûl-i maksat için de her türlü masârif ve meşakkati göze aldırmış ise de bizde bu gibi makâlâtı yazacak erbâb ve mütehassisînin ma'a't-teessüf bulunmamasıyla berâber azıcık eli kalem tutanların da menfaat-i şâhsiyyeyi menfaat-i umûmiyyeye tercîh etmek ve bir makâle yazmakla üstâd-ı âzam olmak üzre herkese kendini göstermek istemeleri netîcesinde ma'a't-teessüf o fasl-ı müfîd meyâne-i mündericâttan bi'l-mecbûriyye kaldırılmıştı.

Mâlûm olduğu üzre mûsikî menşe-i umrândan beri en evvel Mısırlılar'ın, sonra da Yunânîler'in, Romalılar'ın gülzâr-ı medeniyetlerinde sâye-i endâz olduktan sonra Avrupalılar'a intikâl edinceye kadar bir hâl-i buhrânda kalmıştır. Avrupalılar ise bu san'at-ı nefîseyi hakkıyla mazhar-ı nazar îtibâr ederek bu asırda sâmiaya hâiz olduğu tesir-i fevkalâdeye îsâl eylemişlerdir. Bundan anlaşılır ki Garb mûsikîsinin menşei hıttai Mısriyye'dir.

Şark mûsikîsinin menşeine gelince bunun mehd-i zuhûru Çin ve Japonya kıtalarıdır. Fi'l-hakîka bu iki kavim arasında kadîmen zuhûr eden âlimler fenn-i mûsikînin derecât-ı 'ulyâsına vâsıl olarak en dil-nüvâz nağamâtı ve esrârını keşf ve o nağamâtı îfâde için kirişli ve sâireden mürekkep birçok âlât-ı nağam ihtira' etmişler, bu bâbda ciddî ve mühim eserler dahî te'lif ve tedvîn eylemişlerdir.

Bu devirden sonra ise Şark mûsikîsi ciddî bir inhitâta giriftâr olmuş ise de bi'l-âhire Fars medeniyetinde parlamış ve hakîkaten ciddî bir devr-i terakkîye nâil olmuştur. el-Yevm birçok nağamâtın lisân-ı Fârisî ile edâ olunması Fars'ın bu babdaki mesâi-yi masrûfu ve hizmetlerini gösteriyor.

Fars'tan sonra Şark mûsikîsi Araplar'a -Hülefâ-i Abbâsiyye zamanında- intikâl etmiş, Araplar'dan da kurûn-ı vüstâda Türkler iktibâs eylemişlerdir. Fakat garibi şu ki

vâsıta-i nakl olan Araplar mûsikînin terakkîsine hiç çalışmamışlar, feyz-i medeniyet ve terakkîlerinden hissedâr istifâde etmemişlerdir. Türkler bu san'at-ı nefîseyi mazhar-ı nazar-ı îtibâr etmeyen Araplar'dan iktibâs etmemiş olsalar idi Şark mûsikîsinin mahvı mukârrer idi. Fakat Türkler yalnız iktibâs ile de iktîfâ etmeyip iktibâs ettikleri usûlü tenkîh ve tezyîd, derece-i terakkîy-i hâzıra îsâl etmekle ihyâ eylemişlerdir.

Benâberîn el-yevm Şark mûsikîsi mûsikî-i Türkî ile kadîmdir. Eslâfımız bu fenni ihyâ ettikleri için bizim ihmâl etmemiz aslâ câiz olmaz.

Maamâfîh her kavmin kendine mahsûs bir mûsikîsi vardır. Şimdiye kadar Osmanlılar'ın ikmâline çalıştıkları mûsikî aslen kendi mûsikîleri değildir. İran ve Arap mûsikîsinin ihtilâtından hâsıl olmuştur. Hattâ bunun Araplar'a nisbeti bile İslâmiyet'in İran'a intişârından sonradır. Yoksa Araplar'ın da kendi mûsikîleri başkadır. Bu mûsikînin terakkîsine Hakîm Fârâbî ile Türk'ten Arap'tan, Acem'den birçok hükemâ çalışmıştır. Fakat henüz asrımıza lâyık dereceye îsâl edilememiştir ve ihtimâl ki edilemez de. Çünkü millî değildir.

Evzân-ı Arabiyye ile vücûda getirilen manzûmeler âheng-i lisâna muvâfık gelmeyerek imâle gibi, zihâf gibi, nakâisten biri kalamadıkları gibi, bu mûsikîye uydurulan Elhân-ı Türkî'ye de nâkısadân kurtulamıyor. İşte bu sebebe mebnî darba uydurulan kelimeler ya lüzûmundan ziyâde uzatılmak veyâhut hâl-i tabi'iyyesi kadar medd edilememek ve hattâ bir kelime bir iki kısma bölünmek gibi nâkısalar her an işitiliyor.

Necîb Âsım Beyefendi Hazretleri'nin Türk mûsikîsi dediği ise Anadolu ve Sûriye'de bulunan Türkmen ve Yörüklerin ve kırlarda yaşayan Türkler'in nağamât-ı tabîiyyesidir. Bu usûl mûsikînin fenni dahîlinde tedkîki henüz mesîr olmadı. Şimdiki bulunduğu hâl-i ibtidâi bile bunun tab'ımıza pek ziyâde muvâfakatını temîn ettiği gibi usûle muvâfık bir sûrette terakkîsine çalışıldığı sûrette Avrupa mûsikîsinin îfâ ettiği ahvâli icrâ edebilecek bir hâle geleceğinde şüphe yoktur. Hâl-i tabîîsi mûsikî-i Türkî'den ayırdedilemeyen Macarlar'ın şimdiki mûsikîsi işte o sûrette bu hâle gelmiştir.

İşte {*Ma'lûmât*} bu dakîkaya mebnîdir ki evvelce ihtiyâr ettiği fedâkârlığı şimdi de ihtiyâra hazırdır. Türk millî makâmları ve mûsikîsi hakkında gelecek notalara bir

sahîfeyi maa'l-iftihar tahsîse âmâdeyiz. Erbâb-ı eser, irsâlinde imsâk etmezlerse bizi minnettâr ederler. İşaret buyurduğunuz çoban şarkılarından idârehânemize vârid olacak şeylerde eski şarkı ve türkülere de diğer bir sahîfe daha tahsîsini va'd etmekle uhdemize müterettib olan vazîfe-i hizmeti îfâya müsâra'at ediyoruz. İş erbâb-ı maârifin himmet ve gayretinde kalıyor. İrsâlini va'd buyurduğunuz eserlere intizâr eder ve hakkımızda ızhâr buyurduğunuz teveccühâttan dolayı mükerreren arz-ı şükrân eyleriz.

25 Hazîrân 1312 [7 Temmuz 1896]*, isimsiz, sy.43, s.943-944

(Not: Yukarıdaki bâzı ifâdelerden, bu makâlenin Necib Âsım Bey'in mektubuna cevâben Tâhir Beyefendi tarafından yazılmış olması kuvvetle muhtemeldir.)

A.4.Türk Mûsikîsi

Memleketimizde üç nev' mûsikî vardır. Birisi alafranga dediğimiz mûsikîdir ki bunun terakkîsi için Avrupa memâlik-i mütemeddinesinin her tarafında çalışılmış, usûlü, kâideleri, falanları râbıta altına alınarak bir sanat, bir fen hâline konulmuştur.

İkincisi bizim incesazdır. Bunun da eslâfı, hattâ bir asır evveline gelinceye kadar terakkîsine çalışmış, amelî olarak erbâb-ı merâka üstâdlar vâsıtasıyla ta'lîm edildiği gibi nazariyatı da "edvâr" denilen kitaplara derc ve hıfz edimiştir.

Şu iki nev'-i mûsikînin birbiriyle mukâyesesine bizim o râbıta altında bulunan mûsikînin alafranga notalarla zabtına falana dâir birtakım zevât bâzı teşebbüsâtta bulunsalar da belli başlı bir iş göremediklerini, alafranga ile rekâbet edemeyeceğini anlayarak vazgeçtiklerini zannediyoruz.

Evet, "zannediyoruz" diyoruz, çünkü bir bahse dâir etraflı ma'lûmât edinmeden, ihtisâs kesbedilmeden uzun uzadıya lakırdı edilemez, bizim ise mûsikî ilmine dâir hikmet-i tabîiyyede bilmediğimiz nazariyattan başka ma'lûmâtımız yoktur. Fakat her hâlde mûsikî zevke âit bir şey olduğuna, bu zevk de her insanda bir derecede değilse de derecât-ı mütefâvitede olsun mutlaka bulunduğuna nazaran biz de şurada şu iki mûsikî hakkında hissîyâtımızı beyân etmek istiyoruz. Hatâ olmak ihtimâli gâlib olan hissîyâtı-

* 7 Temmuz 1896 Pazar gününe tekâbül etmektedir. (F.A.)

mız belki mûsikîşinâsânımızca ciddî ve fâideli mebâhisi ve bu da erbâbının dolayısı ile bizim de istifâdemizi mûcib olur.

Alafranga mûsikî yâni bir orkestra takımının âletleriyle çaldıkları şey insanı ya münbasit veya münkabız ediyor, ekseriyâ mûcib-i neşât oluyor, yâni bestekâr o âlât-ı mûsikî ile insan üzerinde ne gibi te'sîrât icrâ etmek isterse muvaffak oluyor, esvât-ı mevzûneye bir (îfâde) veriyor.

Bizim mûsikîde îfâdeye hiç dikkat olunmuyor. Şâirin tanzîm eylediği neşât-âver bir güfteye gam-efzâ bir beste yapılıyor: Güfte ile beste bir tezât teşkîl ediyor.

Hele bu mûsikî şimdiki muktezâyât-ı medeniyye ile aslâ tevfîk kabûl etmiyor: Ne askerin hatve-i mevzûne ile yürümesine mahsûs hâller ve ne de tiyatro besteleri, operalar falanlar çalınmasına falana şimdiki hâli müsâit olmadığı gibi sonra olacağı da şüphelidir. Bu mûsikînin küçük fasılları raks-âver olmak ve bâzı pîşrev, kâr, gibi parçaları da lezzetle dinlenmek gibi meziyyâtı varsa da bundan istifâde yalnız kapalı oda ve sofalara mahsûstur. Binâenaleyh bizce o rütbeye çıkacak hâli yoktur.

Ney ve kudûm ile Mevlevîhânelerde, sema' esnasında edilen fasıllar hakîkaten mevki' ve makâma münâsib vecd-âver şeyler olduğunu ve tam mahâlline münâsib bulunduğu kâbil-i inkâr değildir. Hattâ bu mûsikî-i ma'nevîyi ayrı bir şu'benin böyle vecd-âver rûh-nüvâz oluşuna sebeb zevk-i Türkî'ye muvâfakâti, yâni mevtin-i aslîmiz mahsûlâtından olmuştur, zanneyleriz.

Üçüncü nev' mûsikî çifte nağra, zilli maşa, kırnata ile şurada burada avâmın kullandığı takımlarla köylerimizde davul, zurna veya Nizam-ı Cedid'den sonra alaylardan yetişip memleketlerine giden mûsikîcilerimizin götürüp pek âlâ da yaklaştırdıkları kırnatadan, çifte nağradan ibâret takımdır.

Bunların şarkıları, türküleri vezn-i Türkî'de olduğu gibi güfteler de kendilerinindir. Bunu icrâ edenler de, dinleyenler de anlar, hazzeder, neş'e duyar. İşte şu iki takım âlât-ı mûsikîyyenin güfteleri, besteleri hep bizim malımızdır. Hattâ koyun ve köpekten başka dağ başında yalnız kalan çobanın kavalı da nâyın bir hâl-i ibtidâîsi olduğundan asıl bizim malımızdır.

İşte o mûsikîler, âletleriyle, hattâ güfte ve besteleriyle tâ Türkistan'dan buralara kadar bizimle berâber gelmiş zevkimize muvâfık oldukları için hâlâ avâm dediğimiz hâlkımızın vâsıta-i inşirâhı olup kalmıştır.

Saz şâirlerinin kullandıkları sazlar bizim köy mûsikîsinin ince kısmıdır ki bunun da kendisine mahsûs "tâhir", "kerem" gibi makâmları, fasılları olduğu malûmdur. İncesaz takımına da giren raks havaları da hep bizim asıl mûsikîden o tarafa geçmiş olmalıdır.

Her ne ise asıl bizim mûsikî şu sayıp döktüklerimizdir. Bunların besteleri, güfteleri hep bizimdir. Köylerde, dağ başlarında herkes parmak hesâbıyla kendi hissîyâtını musavvir bir şey söyler, buna bizde hisli nağmelerden ibâret güfte uydurulur, çalınıp çağrılır. Fakat kibâr sınıfı nezdinde şu nağamât-ı millîye mehcûr kalmış hâl-i ibtidâiyyesinden bir adım ileri götürülmemiş, hattâ medeniyet denilen seyl-i bakâyâsını da silip süpürmeye hazırlanmakta bulunmuştur.

Asıl malımız olan şu mûsikînin ihmâline de sebep İran edebiyatı taklîdi olduğundan şüphe edilmemelidir. Acem'e iktîfâ eden şâirlerimiz güftelerini âdetâ Farsça gibi bir lisânla tanzîm eyledikleri cihetle besteleri de o yolda yapılmış ve şu sûretle İran mûsikîsi bize mal olmuştur.

Hemen hiçten bir ma'lûmât ile bu yolda idare-i efkâr edişimize şaşılmamalıdır. Zaten şu yerli mûsikîmiz şimdiye kadar mûsikîden anlayanlarımızca tedkîk edilmediğinden cehlimiz teayyüb edilmemelidir. Hüsn-i niyetimize bağışlanmalıdır.

Amma denecek ki: "O nâzik, ince, terakkîsine bu kadar çalışılmış mûsikîyi bırakalım da davul, zurna, zilli maşa ile mi vakit geçirelim? Hayır! Fikrimiz o değildir. Avrupa'nın her yerinde alafranga dediğimiz mûsikî teammüm etmiştir. Fakat bu mûsikî her yerde başkadır. İtalyan, Fransız, Alman, İngiliz mûsikîleri ayrı ayrı şeylerdir. Bunları ayırdeden şey millî âhenklerdir. Biz de âheng-i millîmizi o ibtidâi, mühmel mûsikîmizden tedkîk ederek çıkarmalı, fenn-i mûsikîye tatbîk ederek terakkîsine çalışmalı, ortaya bir mûsikî-i Türkî veya Osmânî" koymalıyız.

Yine tekrar edelim. Şu makâleden maksadımız mûsikîmiz için yeni bir meydân-ı tedkîk açmaktan başka bir şey değildir. Bu yol bikrdir, işlenir, açılırsa fenne, lisâna pek büyük bir hizmet edilmiş olur. Fakat buna erbâb ister, biz erbâbı değiliz, hattâ bundan dolayı da şurada birçok hatâlara düştüğümüzü biliyoruz. Emelimiz hizmet olduğu cihetle o kusurlar, hatâlar affedilmelidir.

Şunu da itiraf edelim ki bu bâbta kolay kolay lakırdı söylenmez. Alaturka, alafranga mûsikînin nazariyyâtı ve ameliyyâtına vâkıf olduktan, o millî âhenkler tamamıyla dinlenip zabt ve tedkîk edildikten sonra işe girişilir. Fennî makâleler, hattâ kitaplar bile yazılır. Şu uzun emeği ihtiyâr eden de cihânın âferînini kazanır. Buna muvaffak olanı sanâyi-i nefîse meraklıları, tedkîk-i ahvâl-i ümem ülemâsı minnettârâne teşekkürlere müstağrâk eder. Bu yolda yazılacak makâlât-ı ilmiyye ve mebâhis-i fenniyyeye her gazete sütunlar tahsîs eder. Fakat *Ma'lûmât* bu bâbda daha ziyâde muâvenet va'd eder. Yâni notalarını filanlarını tanzîm ve tab' ettirmeyi ve hattâ o yolda kitap yazanları teşvîken eserlerini tab' ile hâsılatından müstefîd ettirmeyi de deruhte eder. Sâye-i Hazreti Abdülhamid Han'ı da şu hizmet-i mühimmeye muvaffakiyeti hâsıl olabilir ve buna şu makâle vesîle olursa iftihârımız artar. Hemen Cenâb-ı Hak muvaffak buyursun. Âmin!

5 Teşrîn-i Evvel 1313 [17 Ekim 1897][*], Necîb Âsım, sy.103, s.1065-1065

*

{Türkü}

Not: Necîb Âsım Beyefendi birâderimizin geçenki nüshamızda münderic olan iltîfâtnâme-i âlîlerinde irsâlini va'd buyurdukları türkü'lerdendir:[*]

Elâ gözlerini sevdiğim dilber

Hayâlin aklımı aldı neyleyim?

Aldırdım aklımı sen harâmiye

[*] 17 Ekim 1897 Pazar gününe tekâbül etmektedir. (F.A.)

[*] Bu şiir *Ma'lûmat*'ın 44.ncü sayısında neşredilmiştir. Ancak konu bütünlüğünü dikkate alarak buraya koymayı daha uygun bulduk. (F.A.)

Korktuğum başıma geldi neyleyim?

O savl-i boyun benzer serv ü semene

Ölüm yoktur leblerini emene

Söyle güzeller ki gelsin îmâne

Yüzümün gamzeleri sîneme yeter

Hayallerin bana eğlence yeter

Şehlâ gözlerin yağmacı Tatar

Gönlüm şehrini yağma kıldın neyleyim?

Kasteyledin dilber cânım almaya

Tîr gamzenle sînem delmeye

Yetiş dilber cenâzemi kılmaya

Garib düştüm, dertli oldum neyleyim?

Derûnunda 1060 târihi mevcûd olan ve hâline nazaran daha evvel yazıldığı melhûz olan bir mecmûa-yı eş'ârın hâvî olduğu birkaç "türkü"den birisidir. On birinci asr-ı hicrî nağamât-ı millîyyesinden bir numûne olmak hasebiyle ehemmiyeti vardır.

Sy.44 s.970

{Türkü}

Aylar yıllar geçer muhabbet artar

Yar yüzüme bakmaz edâlar satar

Eli sever beni bir yâna atar

Aldanırsın sevdiceğim gel etme

*

Güzelciğim ile, güne aldanma,

Ra's gelenin sözüne gel kanma

Acı bana pek o kadar nazlanma

Gadredersin sevdiceğim gel etme

A . Nâsih

* * *

{Diğer}

Şu çocuğun bakın haline

Canlar dayanamaz ah u zârına

Bu körpeyi insan sokar cânına

Sev annesi, çocuğu ağlatma

*

Büyüyecek şan alacak bu yavru

Kan dökerek ün alacak bu yavru

Ter dökecek yurt yapacak bu yavru

Öp annesi çocuğu ağlatma

A . Nâsih

* * *

{Diğer}

"Akşam oldu yine sular karardı"

Yar gideli betim benzim sarardı

Düşmanlarım böyle günüm arardı

Sevinmeyin bu da gelir başlara

*

Verir iken yar yoluna vârımı

Eller sarmış elâ gözlü yârimi

Dinleyen yok feryâdımı, zârımı

Sevinmeyin bu da gelir başlara

A . Nâsih

*

{Gecesi yatmıştım bir yüce dağda}

Gündüz eğlenerek küçük bir bağda

Gecesi yatmıştım bir yüce dağda

Kimse yoktu ne solumda, ne sağda

Sönük sönük duruyordu o yerler

*

Serin yeller esiyordu her yanda

Bir hışırtı fısıyordu ormanda

Ben kendimi sanıyordum cinânda

Yavaş yavaş sallandıkça çayırlar

*

Seher yakınlaştı artık çiğ düştü

İshâk "Hak" dedikçe gönül uyuştu

Tanrı sevgisiyle kabardı coştu

Ipıssızken böyle dereler, kırlar

*

Gizli gizli anıyordum Mevlâ'yı

Düşündükçe şaşırmıştım havâyı

Derin dalmış unutmuştum dünyâyı

Bir de baktım aydınlanmış bayırlar.

M . Rıfat

*

{Hazan ünvanlı manzûmeden}

Kalmış bütün arıcıklar yuvada

Gezmez oldu kelebekler ovada

Melemez oldu o yavru kuzular

Bir sükûnettir gidiyor hep mer'ada

*

Çağlamakta gece gündüz dereler

Sâkitâne duruyor meşcereler

Hâlet-i nez'a gelen hasta gibi

İniler karşıki dağlar iniler

*

Rüzgarlar olmada şiddetle vezân

Hep ağaçlar kurudu; geldi hazân

Ovalar görünmededir mâtemde

Gönüllerde bütün ğarka-i ahzân

Silivri Kapulu Yaşar binti Kadri

Ma'lûmât

Bu millî manzûmeler hakkında hey'et-i tahririyyemizden Necib Âsım Beyefendi'nin mütâla'aları:

Sahâif-i matbûa üzerinde karalamaya mütecâsir olduğum bâzı makâlelerin tesirini anlamakta pek meraklıyım. Geçen haftaki *Ma'lûmât* ile neşr eylediğim "Türk mûsikîsi" serlevhâlı makâlenin ne gibi bir tesiri hâsıl eylediğini anlayabilmek ümidiyle Şehzâdebaşı kırâathânelerinden birisine gitmiş idim. Çokluk kimse ile ülfetim olmadığı cihetle ekseri böyle mecma-'i nâs olan yerlerde yalnız kalırım. Fakat iki tarafımda veya

karşımda bulunan masalar hâlkından hangisinin musâhabesi hoşuma giderse onu dinleyerek mütelezziz ve müstefîd olurum. İşte şu iki istifâde ğarazıyla gittiğim kırâathânedeki bir masada birkaç genç toplanmış idi. Bunlardan birisi: "Necib Âsım "Türk mûsikîsi" ünvanlı bir makâle yazmış, bakalım neler yumurtluyor?" diyerek *Ma'lûmât*'ın o nüshasını açarak refîklerinin müsâadesiyle bizim makâle-i ma'hûdeyi okumaya başladı. Zaten istediğim bir şey olduğu cihetle muharrir-i âciz de belli etmeksizin kırâatı ve sonra edilen mübâhaseyi tamamıyla dinledi. Geçen sözlerin şurada nakline lüzûm göremiyorum çünkü erbâb-ı musâhabenin üstâd bildikleri birtakım zatlardan beş on pîşrev, birkaç beste, beş altı kâr, yirmi otuz şarkı geçmiş ve mûsikî denilen ilmi şu kadarcık ma'lûmâttan ibâret zannında bulunmuş nev-hevesler olduğu cereyân-ı mübâhaseden anlaşıldığı cihetle kâriîn-i kirâm meyânında cidden mûsikîye vâkıf olanları tasdi'den ihtirâz ediyorum.

Tanıdıklarımızdan, sevdiklerimizden kendilerini mûsikîşinâs sırasında sayan birtakım genç dostlarımız da bize iyi serzenişte bulundular. Biz zaten o gibi serzenişlere alışığız, öyle şeylere ehemmiyet vermez de değiliz. Fakat maksad-ı terakkîperverâne-mizde düsturlarımızın hatırı için fedâ edemeyiz. Gerek kırâathâne mûsikîperverleri, gerekse yine o kabîlden olan dostlarımız incesaz takımının mehâsininden, letâfetinden birçok dem urdular, bizi tahtie ettiler. Nihâyet içlerinden birkaçını kendimize imâle edebildik, amma kendimizle berâber bize meyelân gösterenleri de şâz sayarız. Lâkin şu şâzların birgün olup "kavâid-i mazbûta" hükmüne çıkmasını da cidden arzu ederiz. Bu husûstaki ümidimiz pek kuvvetli ve berkemâldir.

Biz incesaz takımında ifâde bulunmadığını, medeniyet-i hâziranın ihtiyâcını def'e kâfî olmadığını da'vâ etmiş idik. İşte aradan zannımızca beş yüz sene kadar zaman geçmiş. Çünkü 700 târihinden evvel selatîn-i Selçûkiyye tarafından istiklâl alâmeti olarak cenâb-ı Osmân'a gönderilen davul, Osmanlı mûsikîsinin mebdeidir.

O târihten sonra selâtîn-i izâm [nevverallâhu merâkidehüm] hazerâtının terakkî-i maârif emrindeki hememât-ı mürşidâneleri Arap ve Acem'den birçok erbâb-ı marifeti bu taraflara celbe vâsıta olmuş idiyse de ekserisi lisân-ı mahallîye vâkıf olmadıkları cihetle Türkçe kâide ve sırf Arabî ve Farisî lügatlarından mürekkep bir edâ ile îfâdeleri

mahâfil-i üdebâda moda hükmüne girdiğinden lisân-ı havâss avâm dilinden ayrılmış ve âdetâ başkaca bir halîta-i lisâniye teşkîl eylemiştir.

İşte lisân-ı tahrîriyyemizin, şiirimizin, mûsikîmizin kendi dâiresi dahîlinde terakkî edememeleri, başka milletleri taklît ile şimdi şikâyet etmekte bulunduğumuz hâle girmeleri o modanın seyyiâtından kalmadır.

Biz ise bugün istikbâle doğru dev adımları atmak ve fakat mâzîmizi de göz önünden ayırmamak mecbûriyetindeyiz. İşte bundan dolayı şiirimizin millî âhenkte olmasını tavsiye etmiş idik, sonra da o güftelerin yâni bizim tâbirimizce "ırlayış"ların bestesini yine bizce "bağlama"sını Türkçe istiyoruz. Bi-hamdihî Teâlâ şu teşebbüsümüzde tamamıyla muvaffak olarak başa çıkaramadıksa da uyanları da bulduk.

Asıl mûsikîye vâkıf olanları, yâni alafranga ve alaturka mûsikîlerini fenn-i mahsûsun tebean tedkîk edenler şimdiki incesazın ihtiyâcât-ı medeniyyemizi tesviyeden 'ârî olduğunu tasdîk buyururlar. Hattâ bu bâbda makâleler de hazırlamak niyetinde bulunuyorlar. Diyorlar ki: Altı yüz yıldan beri buralarda Acem mûsikîsine çalışılmış, ne kazanılmış? Bugün elimizde bu mûsikî erbâbınca (fasl) ıtlâk olunan ve nihâyeti keyfe kalmış bir taksîm, bir pîşrev, bir kâr ve zamanına göre moda olup unutulmuş yirmi otuz şarkıdan başka ne var? Halbuki şu mûsikî sizin dediğiniz gibi ne bir "opera" hattâ ne de bir "operet" vücûda getirmemiştir. Hele bestekârlar güftelerin mânâsına hiç dikkat etmeyerek bestelerinde mütenâkız nağmeler hâsıl eylemişlerdir. Daha garibi taktî'a bile riâyet edemiyorlar, cümleleri, kelimeleri âdetâ baltalıyorlar. Altı yüz yıldan beri şu mûsikîye çalışıldığı hâlde bugün elde ne kalmıştır? Kuvve-i hâfızası en mükemmel olan mûsikîşinâslârımız bile bugün iki değil, bir asır evvelki enâfis-i âsâr-ı mûsikiyyeyi bilemezler. "Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş." O sadâlar hoş değil imiş ki kalmamış. Sözde usûl ve zâbıta altına alınmış ve terakkîsine pek çok zamanlar sarf olunmuş olan şu incesaz takımı odalar içinden dışarı çıkamamıştır. Garîbeden olarak o odalara bir Urfalı, bir Bağdadlı, bir İranlı hattâ bir bedevî gelerek Urfa ya Bağdad ağzı bir gazel, İran edâlı bir kasîde, bir mevâl okudukları zaman o bizim takım mebhût oluyor, çünkü bunlar hep birer tabîî âheng-i millîdir. Hele "Aman Memo.." türküsü bütün Türkler'i vecde getiriyor, şu haller bize bizim mûsikîmizin tabîî, millî ve hattâ fennî olmadığını apaçık isbât edip duruyor."

Daha şu fen ve zevk erbâbının delillerini saysak belki (*Ma'lûmât*)ı doldurmaklığımız lâzım gelir. Biz ise bu fen ve sanatın erbâbından değiliz. Fakat kendimizde bir zevk-i millî hissediyoruz. Buna iştirâk edenleri de görüyoruz. Âheng-i millîmize muvâfık bir mûsikî istiyoruz. İhtimâl ki şu fikrimizi muâhaze eden çok bulunur, fakat me'yûs olmayız. Bugün bize muârız ve müâhiz olanların yarın mümâşât edeceklerine emniyetimiz pek kuvvetlidir.

Delil mi istiyorsunuz? İşte size bu günlük dört şâhit!.. Vaktiyle bir şi'r-i millî vücûda getirilmesini tavsiye ettiğimiz zaman da böyle muâhazelere, daha sert münekkitlere rast gelmiş idik. Bi-hamdihî Teâlâ bugün İstanbul'da bir (M. Rıf'at), Halep'te ona müzâhir diğer bir (Rıfât)ın neş'etini görmekle karîru'l-ayn olduğumuz gibi bugün bir üçüncü olmak üzre de üç eserini bâlâya naklettiğimiz bir (Nâsih) görüyoruz. Dördüncüsü ise Yaşar Hanım oluyor. İşte dört olduğu gibi, dörtte kırk ve dört yüz olmasına ve hattâ dört bini bulmasına pek kavî ümidimiz vardır.

Mûsikî-i hakîkî ve tabiî-i' Osmânî hakkındaki arzularımızın da yakında meydana geldiğini görerek kulaklarımızın pasını, gönüllerimizin tasasını açacağımızı yeni bir âhenk ile zevk ve neş'e bulacağımızı umarız... Bu ümidimizin boşa çıkmayacağını da işte şimdilik dört şâhidimiz ile te'min ve isbât eyleriz.

Âheng-i millîmize muvâfık olarak vücûda getirilen yukarıdaki eserlerin imlâsında birtakım kusurlar görülüyor, fakat o kusurları gören gözler edebiyât-ı Osmâniyye'de te'ammuk edemeyenlerdir. Uygur hattı ile yazılan eski âsâr-ı edebiyyemizde yabancı dillerden sözler hep telaffuz olunduğu gibi yazılmıştır. Alfabesi ayrı olan lisânlarda bu kâide umûmidir. Osmanlıca'da Arap, Acem lügatları kabûl edildiği için imlâ-yı hâzır muhâfazâ ediliyorsa da konuşmak ve yazmak arasında ayrı gayrı olmaması düşünülürse telaffuzun mu'teber olması iktizâ eder. Binâenaleyh, âmmenin telaffuzuna muvâfık olan (re's) ve (düşman) kelimelerinin aslı (rast) ve (düşmen)dir diye edilecek i'tirâzların hiç ehemmiyeti yoktur. Çünkü âheng-i millî ve telaffuz-ı Osmânî bunu îcâb ettiriyor. İşte Nâcî merhûmun vaz' eylediği "tasarruf-ı Osmânî" kâidesi bu yolda telakkî edilmelidir.

9 Teşrîn-i Evvel 1313 [21 Ekim 1897], Necib Âsım, sy.104, s.1072-1075

A.5. Mûsikî-i Millîmiz

Mûsikî-i millîmizin fen dâiresinde tedkîk ve zabtı hakkında haftalık *Ma'lûmât Gazetesi*'yle iki mülâhaza neşrettirmiş idim. Mülâhazât-ı âcizânemin musîb olduğuna dâir yine *Ma'lûmât Gazetesi*'ne (M. Celâl) imzasıyla bir makâle-i vâkıfâne dercettirilmiş idi. Binâenaleyh sâhib-i makâleye arz-ı şükrân vecibeden oldu. Daha sonra "İsmail Avnî" imzasıyla muteber "*Tercümân-ı Hakîkat*"in teşrîn-i sânî târihli nüshasında da "*Türk Mûsikîsi ve Bâzı İzâhât*" ser-levhalı bir makâle görüldü. Bu makâlede de hakk-ı âcizânemde iltîfât gösterilmiş olduğundan, eğer hâfızam beni aldatmıyorsa, doksan dört veya beş senelerinden birisinde sahaflar çarşısının bedestan kapısı civarındaki bir kitapçı dükkanında bir iki kerre teşerrüf eylediğim Avni Bey'e arz-ı ihtirâm eylerim. "Dağ dağa kavuşmazsa insan insana kavuşur." hikmeti işte şöyle yirmi seneden sonra velev şu sûretle olsun tahakkuk etti.

Her ne ise asıl teşekkür edilecek madde şu mûsikî bahsinin âdâb-ı münâzara dahîlinde yürümekte bulunmasıdır. İnşallah hitâma kadar bu sûretle devam eder de ileriki bahislere bir numûne olur.

Avni Bey birâderimiz "Dokunduğum tellerden bâzılarının akorda muhtâc bulunduğu cihetle" bâzı îzâhatla bizi müstefîd buyuruyorlar. Fakat kendilerinin de, müsâadelerine mağrûren, târîh-i mûsikî hakkındaki tetebbu'ları birkaç günlük ve fakat pek nâkıs ve acele bir tetebbu'la olduğu anlaşıldı. Zaten bahsimiz ibtidâ mûsikîmizin târihine âit değildi; Avni Bey işi tevsî'a himmet buyurdular. İşte ben de târîh-i mûsikîye âid ele geçirebildiğim kitaplarda görülen ma'lûmâtı yazmaya başladım. Evvel-emirde şunu da tekrâren itiraf edeyim ki mûsikî hakkında bende hiç, ama hiçbir ma'lûmât ve merak yoktur. Onun için bu fenne dâir kitaphânemde husûsi eserler de bulunmuyor. Yazacağım şeyler pek eksik olacak. Mûsikîye ama ilim ve fenn-i mûsikîye, bihakkın vâkıf olan zevât bu bâbda taharriyât-ı lâzimede bulunur da hiç olmazsa başta arzu edildiği sûrette mufassalca mûsikînin bir târîh-i umûmîsi ile bulunabildiği kadar da husûsi bir "Târîh-i Mûsikî-i Osmânî" vücûda getirirlerse Kitaphâne-i Osmânîyye'nin mühim bir noksanı itmâm edilmiş olur. Yine bu sûretle Avrupa mûsikî-i fenniyyesine dâir lisânımızda mevcûd olan eserlerin daha tafsîllisi ile Avni Bey birâderimiz harem ve selamlık mûsikîsi diye bulduğu o güzel tâbirlerin medlûlüne dahîl olan her iki nev'-i mûsikîmiz hakkında fennen tedkîkât-ı lâzimede bulunarak millî ve fennî bir mûsikî-i

Osmânî vücûda getirebilen zât târihte unutûlmaz bir ün bırakacağına emin olsun. Şimdilik bu kadarı da olamazsa bile *Ma'lûmât* ile neşreylediğim mülâhazalarda da arz olunduğu üzre yavaş yavaş ortadan kalkmakta bulunan oyun, çoban, keriz, zeybek havalarının nota ile zabtına inâyet buyurulmasını erbâbından istid'â eylerim. İşte o notalar ileride tedkîkât-ı fenniyyede bulunacak zevâtın işlerine pek ziyâde yardım eyler.

Avni Bey birâderimizin istedikleri ma'lûmât-ı târihîyyeye tâ Benî İsrail'den başladım. Aşağıdaki ma'lûmâttan da anlaşılacağı üzre harem sazı ezmine-i târîhiyyeden bile evvel başlıyor. Şu birinci makâle Fransızların "Univers yâni kainat" serlevhâlı koca koca ciltlerden mürekkep olan küllîyatın "Pâlestine" yâni arz-ı Filistin hakkındaki cildinden iktibâs olunmuş "mezâmîr"in Türkçeye tercemesine de bakılarak itmâm edilmiştir.

Türk ve Osmanlı mûsikîsi târihine medhâl olmak üzre yazacağım makâlelerin ilki olan şu "*Mûsikî-i İbranî*"den sonra yine bizim millî mûsikîmiz üzerinde tesirâtı görüldüğüne şüphe olmayan Çin, İran, Rumen, Bizans ve Arap mûsikîleri hakkında da birer makâle yazmak ister idim. Fakat elimde bunlara dâir me'haz yok; onun için bundan sonra bahs-i Selçuk ve Osmanlı mûsikîsine geçirivereceğim, amma bizim mûsikîyi iyi anlamak, mevridini bulmak için behemahâl yukarıda saydığım sıra üzre Türkler'in münâsebette bulundukları akvâmın mûsikîsini tedkîk lâzımdır. Onu erbâbına terk ile işte bahse girişiyorum:

B. TÜRK MÛSİKÎSİ DIŞINDAKİ MAKÂLELER

B.1. İbrânîlerde Mûsikî[*]

Mûsikînin menşei Tufân-ı Nuh (a.s.)'dan mukaddem olduğu İbrânîler arasında mütevâtirdir. Kirişli sazların muhteri'i olan (Kâin)in ahfâdından (Yubal) nâm zât olduğu "*Kitabü't- Tekvîn*"de mestûrdur. Yine bu kitabın Kıssa-i Yâkûb (a.s.)'dan bahseden bâbında def ve tanbûr denilen âlât-ı mûsikiyyenin zikrolunması siyâk-ı îfâdeden telli sazlar ve şarkılarla berâber vezn ve tempo makâmında isti'mâl edilmiş olduğu maznûndur. Ben-i İsrâil'in Mısır kıtasından hîn-i hurûclarında Hârûn (a.s.)'ın hemşiresi

[*]Bu makale müstakil bir makale olmayıp yukardaki makalenin devamıdır. Konusu itibariyle farklı olduğu için tasnife tâbî tutarak ayırma ihtiyacı hissettik. (F.A.)

(Meryem) ile nisvân-ı sâire nağamât ve rakslarına terdîfen def ve tanbur isti'mâl eylemişlerdir. (Kitab-ı Hurûc bâb 15 madde 20 ve 21), yine bu kitabın diğer bir mahâllinde (Şofâr) denilen boru ile diğer bir nev'i borudan bahsolunur. Herhâlde İbrânîler'de mûsikînin ibtidâ-yı isti'mâli ezmine-i târîhiyyeden mukaddem olduğu *Kitabü't Tekvîn*'de tevâtüren sâbit olduğu gibi Mısır-ı kadîm binâlarında müşâhede olunan âsâr-ı "*Kütüb-i Hamse*"de zikrolunan âlât-ı mûsikiyyenin pek eski şeyler olduğunu teyît etmektedir. San'at-ı mûsikînin ale'l-husûs rasüller cem'iyyetinde isti'mâli kesb-i ittisa' eylemiştir ki âlât-ı mûsikiyyenin sadâ-yı latîfeyle vecde gelerek ilâhiyâta müteallik eş'âr söylerler idi. Hazreti Dâvûd zamanında, mûsikî mü'minlerin canını Cenâb-ı Hâlik'e doğru ref' için kuvvetli bir vâsıta ve dinin erkân-ı asliyyesinden biri addolunduğundan İbrânîler nezdinde hiçbir zaman vâsıl olamadığı mertebe-i kusvâya varmış idi. Muhtelif kısımlara ayrılmış kalabalıklı bir hey'et-i mûsikîşinâsân âyîn-i rûhânî için tahsîs edilmiş idi. Her hey'et-i nağmekârân ve her orkestranın bir mâyestrosu (ماسه آشي.....) olup nağme veya mûsikîyi idare eder ve solo yâni battakları söyler veya çalar idi.

İbrânîlerin muayyenet-i âdiyyelerinde dahî mûsikî her zaman kesretle isti'mâl olunmuştur. Mûsikînin ziyafet ve eğlentilerde kullanıldığı gibi makâma bir hüzün verilerek matemlerde dahî isti'mâl edilmiş olunduğu görülmüştür. Hz. Mûsâ (a.s.) zamanında harb borularının isti'mâl edilmiş olduğu (Henkeştenbeğ)'in "*Hazreti Mûsâ ve Mısır-ı Kadîm Kütüb-i Dîniyyesi*" ser-levhalı eserinde mevcûttur. Âtîde görüleceği vech ile İbrânîler'de sazların envâ'-ı sülüsesi yâni telli ve kirişli ve havâî ve darb ile çalınır sazlar mevcûd ise de *Tevrat*'ta zikrolunan âlât-ı mûsikiyyenin şekl-i hakîkîsi hakkında ma'lûmât-ı kâfiyye mevcûd olmadığından akrab ihtimâl dahîlinde tâyin şekliyle iktîfâya mecbûriyet görülmüştür.

1.Kirişli Sazlar (neğînûs-neghinôth): Kirişli sazların envâ'-ı muhtelifesi var idi. Fakat kesret-i isti'mâli cihetiyle Henkeştenberğ'in eserinde yalnız ikisinden bahsolunur. Birincisi santur (kinnor) bu âleti Hazreti Dâvûd isti'mâl ederdi. Rivâyete göre bu sazın on telli olup (mızrâb) yâni tüy ucuyla kullanılıyor idi. Fakat Hazreti Dâvûd'un santuru parmaklarıyla çaldığını *Tevrât* musarrahan beyân eder. İhtimâl ki âletin büyük veya küçük olmasına nazaran iki türlü dahî çalınır idi. Santurun şekline gelince bunda efkâr

pek mütehâliftir. Bâzıları şimdiki (harpa)ya benzetirler, bâzıları da (kitâra)a müşâbih olduğunu dermeyân ederler. (Sen Jerom) bu sazı yirmi dört telli olmak ve Rum alfabesinin (delta) harfine müşâbih bulunmak üzre yâni meslesü'ş-şekl olarak tasvîr eylemiştir. Belki tellerinin adedi muayyen olmayıp azaltılıp çoğaltılabilir idi.

(Şemînît-Scheminits) nâmıyla santurun sekiz telli bir nev'inin mevcûd olması zannediliyor.

İkincisi Yunânîler'in (nâvlâ) tesmiye ettikleri ve Fenikeliler'in îcâdı olan (nebel-nébel) nâm sazdır, Josef'in rivâyetine göre bu sazdan on iki türlü sadâ çıkıp parmakla çalınır idi. (Kinnor) gibi bunun dahî şekl-i hakîkîsi muayyen değildir. (Nebel) kelimesi bundan başka tulum ve anafor denilen kadîm bir desti mânâsına olduğundan bu âletin anafor denilen destinin şekliyle bir derece münâsebeti olduğu zannedilmiştir. (Sen Jerom) ve diğerlerinin rivâyetine bakılır ise (nebel) ma'kûs (delta) harfi şeklinde idi. (Nîbor)un seyahatnâmesinde târif ve tersîm edilmiş olan tahtadan ma'mul müdevver bir sandık üzerinde mevzû ve ma'kûs bir (delta) şeklindeki bir nev'i ûd işte bu nebelden başka bir şey olmayacağı zannedilmiştir.

Bu âletin hakîkat hâlde beş kirişi var dese de fakat mikdârı ziyâdeleştirilebilir idi. Bu keyfiyetin hakîkat olması mezâmîrin otuz üçüncü mezmûrda (Hakk'a tanbur ve defle on telli santur –nebel-i âsûr'la mezmûr okuyunuz) rivâyetiyle sâbit oluyor.

Tevrât tercemesinde kinnor ve nebel lafızlarından her ikisi de santur diye terceme edilmiş ise de kinnorun santur ve nebelin dahî ûd olacağı iş bu makâleyi iktibâs eylediğimiz kitapta münderic resimlerden anlaşılmıştır.

Her ne hâl ise Eski İbrânîlere atıf ve isnâd olabilen kirişli sazlar işte (kinnor) ile (nebel)den ibârettir. Bu sazları gerek cem'iyyet ve eğlentilerde ve gerekse âyîn-i rûhânî icrâsında kullanırlar idi. Sokaklarda şarkı çağıran dilenciler dahî kinnor kullanırlar idi.

2.Hava Sazları: Buhtunnasr Kudüs'e gelmezden evvel İbrânîler'de dört türlü hava sazı var idi. Bunlardan birincisi ('uğâb –ougad) olup bunun şekli nâ-malûm ise de fakat rivâyât-ı kadîmeye nazaran bir nev'-i fülâvit veya erganûndan ibâret idi. Ulemâdan

bâzıları 'uğâbı bir tûlumla iki fülâvitten ibâret bir (ğayda)ya benzettikleri gibi bâzıları da muhtelif tûl ü nisbette yedi borudan mürekkep bir miskâl olduğunu iddia etmişlerdir.

İkincisi halîl yâhut nehîlâ (nehila) kamış ağaç veya boynuzdan ma'mul ve ağleb ihtimâle nazaran muhtelif şekillerde bulunan fülâvittir. Nehila kelimesinin (ney) ile münâsebeti bir kamıştan mâmûl bir fülâvit olması nazar-ı dikkate alınırsa (nây)den başka bir şey olmadığı anlaşılır.

Üçüncüsü (Hâsûsirâ –Haçocera) madenden mâmûl ve Şirket-i Hayriye ve İdâre vapurları limana girdikleri vakit vardiyada bulunan tâifelerin mavuna ve sandallara sadâ yetiştirmek üzre kullandıkları boru gibi düz bir borudur.

Dördüncüsü şofâr (schophar) yâni nefîr olup boynuzdan yapıldığı için (kârn) veya (yûbîl –yobel) nâmıyla mârûftur. (Yûbîl) kelimesi mesrûriyyet, fevkalâde ve görülme mânâsınadır. (Karn) şimdiki alafranga muzikalarda tempo için kullanılan (kurna)lara kadar unutulmamış gelmiştir.

3.Darb ile çalınan âlât-ı mûsikîyye dahî dört nev' idi. Birincisi (tûf–toph) bizim (def) dediğimiz âlet-i mûsikîyyeden başka bir şey olmayıp gerek raks ve gerek teğannî esnasında ekseriyetle kadınlar isti'mâl ederlerdi. İkincisi (selselim–celcelim) yâhut (mesîltâym–mecilthaim): Bu kelimelerden birincisi (cem') ikincisi (tensiye) olup mütekaddimîn akvâmın isti'mâl ettikleri zil mânâsınadır. Akvâm-ı Şarkiyye'de iki türlü zil var idi. Birincisi ahşab veya teymurdan mâmûl müdevver ve muka'ar iki küçük parçadan mürekkep idi ki çâlpâre (çârpâre) dediğimiz küçük zildir. İkincisi ise nısf küre şekilde müceff iki parça madenden ibâret idi. Zilin iki nev'inden çalpareye (silsile şema–cilcilé schéma) büyük zile dahî (silsile turû'a –cilc. thérouah) nâmı verilmiş olması maznûndur. Üçüncüsü (menâ'nîm–menaanéim): Bu kelime kımıldamak, hareket etmek mânâsına olan (nûa–noua) mastarından müştâk olup Mısr-ı kadîm sekenesinin kullanmış oldukları sistrâ (sistra) olması muhtemeldir.

Dördüncüsü (şâlişîm–schâlischim): Bu âlet defle berâber kadınlar elinde görülüyor. Bu âletin Suriye'de icat edilmiş olan müselleslerden başka bir şey olmadığı kaviyyen maznûndur.

Mezâmîrde tesâdüf edilen (küyitit–guitthith ve alamût–alamoth ve mahâlât–mahalatle) gibi tabîrler makâmât-ı mûsikîyye isimlerinden ibârettir. Bâzı kere de lahnin ismi olup ol-vakt-i umûmiyetle mâlûm olmasından dolayı ilk kelimesi yâd olunur idi. İşte (âl teşhat–al_taschheth) yâni "mahvetme" kelimesiyle başlayan elli yedinci mezmûr böyledir.

İşte şu makâle-i mûsikî ve âlât-ı mûsikîyyenin kademini gösteriyor. İleriki makâlelerimizde Selçûkiyye ve Osmâniyye mûsikîsi hakkında ma'lûmâtımızı beyân eyleriz.

27 Teşrîn-i Sânî 1313 [9 Aralık 1897], Necîb Âsım, sy.111, s.1220-1224

*

B.2. Selçûkîlerin Mûsikîsi

İsmail Avni Bey birâderimiz bizim Osmanlı mûsikîsini alâmet-i istiklâl olarak Konya'dan gönderilen davuldan başlatıyorlarsa şâyân-ı kabûl bir delil gösteremiyorlar.

İnsanların fıtraten mûsikî olduğu ve hattâ en çirkin bir sese mâlik olan bir adamın bile yalnızlığında kendi kendine bir şeyler mırıldandığı nazar-ı dikkate alınırsa bizim bundan evvelki İbrânî mûsikîsi hakkında verdiğimiz ma'lûmâta göre o devr-i mûsikînin âdetâ devre-i kemâl olması lâzım geleceğine ve binâenaleyh mûsikî târihi tâ ilk Âdem'e kadar gidebileceğine hükmedilmek lâzım gelir.

Osmanlı mûsikîsi o davul ile başlamaz, çünkü Kayıhânîler öteden beri asker, hem de galebe ve fütûhata mazhar erler olduğu cihetle behemehâl teşyî'-i asâkir için bir selamlık mûsikîleri bulunmak zarûrîdir. Hele bir "uç beyi" olan Ertuğrul Gazi Hazretleri'nin fırkasında mûsikî bulunmak mümkün olur mu? Osman Gazi devrinde ise düğünler, şenlikler icrâ edilmiş ve bir taraftan Yunânîler ve diğer yandan Selçûkîler'le münâsebette bulunulmuş olduğu cihetle bunların esbâb-ı tarabından hisseyâb olmamak kâbil midir?

Selçûkîler tarafından tabl ve ilim irsâli mûsikîmizin bununla başladığına delîl ittihâz ediliyorsa da tabl alâmet-i istiklâl olarak verilegelen bir alâmet olduğu nazar-ı dikkate alındığı gibi delilin çürüklüğü meydana çıkar. Meselâ târîh-i Osmâniyye'de daha yakın zamanlara kadar erbâb-ı menâsıba hil'at ve kürkler ihsanı mu'taddır.

Bununla öyle inâyetlere mazhar olanların daha evvel çıplak olduklarına hükmedilemez a?

Her ne ise Osmanlılar'ın en ziyâde münâsebette bulundukları Selçûkîlerin mûsikîsi hakkında Sultan Murâd-ı sânî hazretleri ahdi erbâb-ı kaleminden birisinin "İbn Bîbî"den lisânımıza terceme ve "Veterhat - وترخث " Dârülfünûnu muallimlerinden Mösyo Hotsma marifetiyle (Layd)da tab' edilen "Târîh-i Âl-i Selçûk" nâm eserde gördüğümüz ma'lûmât-ı mûsikîyyeyi şuraya nakledelim:

589 târihinde tahta cülûs eden Giyâsüddîn Keyhüsrev ü evvel bin Kılıçarslan "Âmidi" yâni Diyârbekir'de bulunduğu esnâda dâmâdı Melik Salih'in kendisine ettiği ikrâmlar meyânında şu kayda tesâdüf ederiz:

"Bezm ü şîre altın müheyyâ eylemişlerdi azmedip şarâb-ı erguvânî içip semâ'-ı (Erganûnî)ye şuru' kıldı. Ve zîr u bem kullar (yâni kullar) âvâzı ve nağamât-ı birle gass u gam rüzgarı havasından devretti.

s-33

Yine müşârun ileyh Ahlat'ta Melik (Balbân)a misâfir olduğu zaman hikâye edilirken müerrihin îrâd eylediği bir manzûmede şu beyt görülüyor:

"Hûb tab'ın bezmeden devletlü destin bâdeden

Pâk sem'in saz u çeşmin revâ yarinden şehâ"

s-35

İstanbul İmparatoru Vâsiliyus'a misâfir olduklarının hikâyesinde de:

"Ve ol gîce sabaha değin îş ve işrete meşgûl olup âvâz-ı (ûd) ve (rûd) (sürûd) istima'ettiler." diyor.

s-44

601 târihinde sultan-ı müşârun ileyhin Konya'ya muâvedeti hikâyesinde:

"Çavuşlar âvâzı ve mutrıplar sazı ve (nây-ı revbîn) gulgulesi zemîn ü zamânı tezelzüle getirdi."

s-74

616 târihinde saltanata geçen Alâüddîn Keykûbâd-ı evvel bin Keyhüsrev'in Kayseri'ye muhâsârasını zikrederken:

"Ve şehirden dahî bunlar dağıldığına şâdümân olup beşâret çaldılar. Boruları âvâzı kûh ve sahrâlara yankı verdi."[*]

s-105

deniyor.

647 târihinde Alâüddîn Keykubâd-ı Sânî bin Keyhüsrev Sânî'nin cülûsü münâsebetiyle de:

"Ve berbat u rebab istimâ'ına meşgûl oldular."

s-197

deniliyor.

Yine ahd-i müşârun ileyh hikâyesinde:

"Ve semâ' vaktinde kasâyid ve gazeller okunup nâylar urulup sazlar çalunup pîşrevler pâreler edilse eş'ârın meânîsi ve nükteler ve san'atlar ve evzânından bahs olurdu ve makâmât ve durûb u buhûr tahkîkinden söylenirdi."

Bu ahd rivâyetleri meyânında bir de:

"Andan sonra sultân şeyh sohbetinde çetr u sancak ve nevbetlerle seyrâna bindi...

"Hâs kulları def ve nây birle semâ'a âğâz ettiler."

s-224

[*] Sada manasındadır ki dağdan akseder.

O devre âit ve 227.nci sahîfede de:

"Kullar ve mutrıplar anun ferah-fezâ terah-ı zevâ meclisinde makâmât ve esvât tevâtürle edâ olunduğundan mahâretleri ziyâde olup yeni pîşrevler ve pâreler tasnîf kılurlardı."

Bu devr-i vekâyi'i arasında s-233:

"Nakkâre ve sûrnâ ve borular çalındı." denildiği gibi.

284.ncü sahîfede de:

"Nakkâreler çalındı ve bakırlar urundu (ûrundu)" kayıtları görülüyor. Şu hesapça Selçûkîlere:

Erganûn, ûd, rûd, nây-ı revbîn, boru, barbet, rebab, nây, def, nakkâre, zurna, nefîr denilen 13 türlü saz ma'lum imiş.[*] Bunlardan: Nefîr ve boru ile zurna ve (beşâret) dediği davul selâmlık sazlarını teşkîl ettiği zikrolundukları vak'alardan anlaşıldığı gibi diğerleri de (harem sazları) oluyor.

Mutrıplar, kullar pîşrev ve pâreler tasnif edecek iktidârda mûsikîşinâslar bulunması Selçûkîler devrinde bu sanatın mazhar-ı terakkiyât olduğunu gösteriyor.

Şuraya da dikkat etmek lâzım a. Birinci makâlemizde (nây)ın İbrânî olduğunu görmüş idik. Diğer saydığımız saz isimlerinden erganûn ile ûd istisnâ edilirse ötekilerin bütün birer Fârisî isim oldukları görülüyor. O hâlde İran Selçûkîleri mûsikîyi İran'dan almış ve Konya'lılar da ordan getirmiştir mi diyelim?

Ya: "Lisânınızı bir Türk'ten öğrenin" diye Araplar'ın önüne yaptığı lügat kitabını atıverin. Hakîm Fârâbî tıp ve lügatta olduğu gibi mûsikîde de imâm olduğunu nazar-ı dikkate almamalı mı? Almalı amma şu mûsikîde İran'ın pek büyük tesiri olacağını unutmamalı. Yalnız Fârabî'den başlayarak zamanımıza kadar bu mûsikîyi terakkî ve idâmeye Türkler'in çalıştığını teslim eylemeli.

---

[*] Burada 13 sazdan bahsedildiği halde ifâdede 12 sazın ismi sayılmıştır. (F.A.)

Şu bahsi İmâm Fârabî'nin mûsikî kitabı pek ziyâde tenvîr edebilir. Ona muttali' olanlar bizi ma'lûmâtlardan müstefîd ederlerse teşekkür edilir.

İşte evvelâ lisânca ve târihçe istifâde maksadıyla mütâlaâ eylediğimiz "Târîh-i Âl-i Selçûk"u bu kerre de Avni Bey birâderimizin arzusuna ittibâen mûsikî merakıyla mütâlaâ ettik. Birçok tarab-efzâ bahislere de tesâdüf eyledikse de yukarıya kaydeylediğimiz fıkralarda sazların isimleri mukayyed olduğundan onları almakla iktifâ eyledik. Bir üçüncü makâlede de Mûsikî-i Osmânî'ye dâir bulabildiklerimizi yazarız.

4 Kânûn-ı Evvel 1313 [16 Aralık 1897], Necib Âsım, sy.112, s.1242-1244

*

B.3. Arap Mûsikîsi

B.3.a.Ma'lûmât-ı Târihiyye

Garibdir: Mûsikî lafzı, fi'l-asl telzîz-i dimâğ edecek sûrette âheng-i esvâtın tertîb ve tensîkine ıtlâk olmuş bir lafz-ı Yûnânî iken menşei Yunanistan değildir. Fenn-i mezkûr, Yunânîler'den birçok asır evvel sâha-i zeminde şiâr-ı medeniyyeti rehber hareket ittihâz eden Mısırlılar'ın eydiye-i istifâdemize vâsıl olan âsârından anlaşıldığı üzre, en evvel Mısır'da mehd-i vücûda kadem-nihâda olarak bi't-tedrîc terakkî etmiş ve hayli zaman merâsim-i dîniyyede isti'mâl olunduktan sonra Mısırlıların inhitât-ı medeniyetiyle Yunânîler'e intikâl eylemiştir.

Yunânîler'de mûsikî hayliden hayli terakkî eyleyerek hattâ rivâyete nazaran garbda mûsikîye dâir en evvel kitap yazanlar da Yunânîler olmuştur.

Yunânîler'den sonra Romalılar'a intikâl ederek akvâm-ı sâire nezdinde gördüğü ikrâm ve îtibâr gibi burada dahî o mertebe-i îtibâra nâil olmuştur.

Ancak bu devirden sonra küllî bir buhrân-ı idbâra uğrayarak o a'sarda terakkîye başlayan ümem-i muhtelife arasında gayr-i muntazam bir sûrette tedâvül-i isti'mâl olunmuş ve Avrupa milel-i muhtelifesine intikâl edinceye kadar perîşan bir halde kalmıştır.

Avrupalılar'dan en evvel mûsikîyi iktibâs eden milletler İtalyanlar ile Almanlar'dır. Birtakım kavâid ve usûl-i sâbiteyi rabt edip nota denilen usûlü ihtira' ve Garb mûsikîsini bu asırda sâmiâya hâiz olduğu tesiri fevkalâdeye îsâl eden, Avrupa olmuştur. Bundan anlaşılır ki Garb mûsikîsinin menşei kıt'a-yı Mısriyye'dir.

Şark mûsikîsinin menşeine gelince: Bunun mehd-i zuhûru Çin ve Japonya kıtalarıdır. Filhakîka bu iki kavim arasında kadîmen zuhûr eden âlimler fenn-i mûsikînin derecât-ı âliyesine vâsıl olarak en dil-nüvâz nağamât ve esrârını keşf ve usûl-i mezkûreyi îfâde için de kirişli ve sâireden mürekkep birçok âlâtı ihtira' eylemişlerdir.

Şarkta mûsikî o kadar müterakkî idi ki akvâm-ı mezkûre arasında zuhûr eden bâzı mûsikîşinâslâr Avrupa mûsikîsinin tenkîdine dâir eser yazmak kadar ileri gitmişler idi. Bu gibi münekkidlerin re'yi ve mütâla'aları o zamana göre muhâkeme edilirse haklı ve musîb görülür.

Bundan mâ-'adâ mûsikîye dâir birçok kütüb-i müfîde te'lîf ettikleri mervî ise de bu kitaplar â'sar-ı mâzîyyenin settâr zulmeti altında kalarak mahv ü nâ-bedîd olmuştur. Şu asırdan îtibâren mûsikî şarkta adem-i âbâd-ı nisyâne atılarak hiçbir kimseden revâ-yı iltîfât görmemiştir.

Fakat vaktâki Fars medeniyeti rûnümâ olmaya başladı akvâm-ı mezkûre şark mûsikîsine ârız olan tezebzübü ta'mir ve tâ'vîz ettikten mâ-'adâ terakkîsine pek çok hizmet ve aşağıda görüleceği üzre ilâ-yevminâ-hâzâ Fârisî isimlerle yâd olunan birtakım enğâm-ı mutribe ve latîfeyi ihtirâ' eylemişlerdir.

Fenn-i mûsikî Araplar'a ancak "Hülefâ-i Abbâsîn" zamanlarında intikâl eylemiştir. Türkler ise kurûn-i vüstâda fenn-i mezkûru Araplar'dan iktibâs eylemişler ise de meşhûd olduğu üzre iktibâs ettikleri usûlü tenkîh ve tezyîd ile mûsikîlerini derece-i latîfe-i hâzîrâya îsâl eylemişlerdir.

B.3.b. Enğâm-ı Arabî'nin Kavâidiyle Tertîb-i Elhân

Esvât-ı mûsikîye yek-diğeri üzerinde i'dâd ğayr-i mütenâhiyyeye kadar terakkî eder birtakım mütâbi' dereceler yâhut burçlardır. Mûsikînin derecât-ı aslîyesi yedidir:

Yegâhtan başlayarak (aşîran, ırak, rast, dügâh, pençgâh, segâh, çârgâh)da hitâm bulur. Bu derecelerin mecmûuna dîvân denilir. Bu dîvânın üstünde bir dîvân daha vardır ki

dereceleri (nevâ, hüseynî, evc, mâhur, muhayyer, büzürk, iki mâhur)dan mürekkeptir. Bu derecelerden daha yüksek çıkan savtlar, dîvânda o esvâta mukâbil olan engin nağmeye cevap olur. Meselâ nevânın cevâbı denildiği gibi. Buna (remel) derler. Bundan mâ-adâ cevâb-ı hüseynî, nevânın cevâb-ı cevâbı, hüseynînin cevâb-ı cevâbı gibi ilâ mâ-lâ -nihâyeye kadar nağamât vardır. Dîvân-ı asliyyeden engin olan dîvânda dahî hâl bu vecih üzre olup hâvî olduğu nağamâtı mâ-fevkine veyâhut sebk edene muâkis olarak karârına karâr olur.

Dîvânın yalnız yedi dereceden mürekkep olması -savt ne kadar irtîfâ' ve inhifâz ederse etsin- yediden ziyâde derece teşkîl etmemesinden neş'et ediyor. Meselâ bi'l-farz ona taksîm edecek olur isek âletzene mûcib-i suûbet olacağı gibi icrâ-yı teğannî dahî müşkil olur. Bununla berâber nağamât dahî sem'a hoş gelmez. O halde dîvânın yediye taksîm olunması tabîat-ı savttan neş'et etmektedir.

Burçlar basamakları yek-diğeri üstünde tertîb edilmiş bir merdivene benzer. Fakat bu basamaklar arasında birtakım mesâfeler vardır ki büyüklükçe yek-diğerinden muhteliftirler. Araplar dört rub'u hâvî olan mesâfeye "büyük" ve üç rub'u müştemil bulunana da "küçük" diye yâd ederler. Bu dîvânda mevcûd olan rub'ların mecmûu zîrdeki şekilde gösterildiği üzre yirmi dörtten ibârettir. Araplar her ne kadar bu dîvânı dâire şeklinde tersîm ederlerse de sühûletle anlaşılmak için âtîdeki sûrette tersîmini daha muvâfik gördük:[*]

[*] Herhangi bir karışıklık veya yanlış anlamayı önlemek için Arap mûsikîsi perdelerini gösteren bu tabloyu aşağıda bir bütün halinde verdik.

Bilindiği gibi Arap alfabesi harfleri sağdan sola, Latin alfabesi harfleri ise soldan sağa doğru yazılmaktadır. Arap harfleriyle yazılan bu Osmanlıca metni günümüz alfabesiyle yazarken, müellifin sağdan başlayıp yazdığını biz sol tarafa yazdık, sol tarafa yazdığını ise sağa getirdik. Şu durumda bu şeklin hemen altında yer alan "*sağ tarafta bulunan rakamlar...*" ifâdesi bize göre sol; "*sol tarftaki 'aded-i...*" ifâdesi de bize göre sağ olduğu için yanlarına parantez içerisinde (bize göre sağ) veya (bize göre sol) ifâdesi tarafımızdan ilâve edilmiştir. (F.A.)

Tersîmi daha muvafık gördük.

Birinci dîvân				İkinci dîvân			
8		24	Nevâ	15		24	Remel-i Nûkî
		23	Dik Hicâz			23	Cevâb-ı dik Hicâz
		22	Hicâz			22	Cevâb-ı Hicâz
		21	Irak			21	Cevâb-ı Nim Hicâz
7		20	Çârgâh	14		20	İki Mâhûr
		19	Dik Bûselik			19	Dik Hüseynî Şedd
		18	Bûselik			18	Hüseynî Şedd
6		17	Segâh	13		17	Büzürk
		16	Kürdî			16	Sümbülî
		15	Nim Kürdî			15	Nim Sümbülî
5		14	Dügâh	12		14	Muhayyer
		13	Dik Zirgûle			13	Dik Şehnâz
		12	Zirgûle			12	Şehnâz
		11	Nim Zirgûle			11	Nim Şehnâz
4		10	Rast	11		10	Mahûr
		9	Dik Geveşt			9	Dik Nühüft
		8	Geveşt			8	Nühüft
3		7	Irak	10		7	Evc
		6	Karâr-ı Acem			6	Acem
		5	Karâr-ı Nim Acem			5	Nim Acem
2		4	Aşîrân	9		4	Hüseynî
		3	Karâr-ı Dik Hisâr			3	Dik Hisâr
		2	Karâr-ı Hisâr			2	Hisâr
		1	Karâr-ı Nim Hisâr			1	Nim Hisâr
1			Yegâh	8			Nevâ

Bâlâdaki şekilde mersûm olan amûdların sağ (bize göre sol) tarafında bulunan rakamlar, sol (bize göre sağ) taraftaki aded-i ebrâc yerine kâimdir.

Araplar'da müsta'mel olan mûsikî dîvânı Yunânîler'in dîvânına muhâliftir. Çünkü Araplar, derecelerin aralarındaki mesâfeleri 24 rub'a taksîm ettikleri hâlde Yunânîler bu mesâfeleri 68 sâniyeye taksîm eylemişlerdir. O hâlde her iki dîvân ancak dört yerde yek-diğerine tekâbül eder. Bundan mâ-adâ Arap mûsikîsi dîvânı Efrencî dîvânına dahî

muhâliftir. Çünkü Efrencî mûsikî dîvânında bulunan mesles mesâfe Arabî dîvânında mevcûd değildir. Fakat şu ihtilâftan kat'-ı nazarla musîb mütâlaâ beyân etmek lâzım gelirse denilebilir ki Arap mûsikîsinde (hüseynî nağam) ve Efrencî mûsikîsinde (müsâvât-ı enğâm) nazar-ı îtibâre alınmıştır.

(Mâ-ba'di var.)

1312 [1896]*, Zekî (mütercimi), sy.44, s.970-971

(Kırk dördüncü nüshadan mâ-ba'd)

Enğâm-ı Arabiyye muhteliftir. Bu ihtilâf dört şeyden neş'et eder:

Birincisi: Tabakât-ı nağamâttır. Yâni derecâttan bir derece (Avrupa ıstılâhî vechi ile) miftâh ittihâz edilerek -teğayyürüyle nağamâtın teğayyürünü mûcib olan mesâfeler muhâfazâ edilmek üzre- intikâl-i sülleminde suûd ve nüzûl âhenklerini hâsıl eylemektir.

İkincisi: Bir burçtan diğer bir burça intikâl esnasında îkâ'ın ihtilâfıdır. Bu ise kelâm ile îfâde olunamaz. Çünkü Araplar Avrupalılar gibi nota denilen mûsikî işâretlerini isti'mâl etmemişlerdir.

Üçüncüsü: Bâlâda zikr olunan erbâ'î burç yerine kâim etmektir. Nitekim âheng-i (hicaz)ın süllemi derece yerine ebrâc-ı aslîyye ve erbâ'adan terkîb eder.

Dördüncüsü: Âhengin taz'îfidir. Yâni altında bulunan burç cevâbı olmak üzre bir burcun süllemi üzerine suûd ve nüzûl âhenklerini icrâ eylemektir.

Fakat bunda nağmeye mutâbık ve bu sûretle savta muzâf ve hâsıl olacak netîce zihne lezîz ve muvâfık olmak şarttır.

Araplarda nağme ondur. Bunlardan her biri dîvânda gösterilen burçların birinden başlar ve o burçtan nağamât-ı fer'iyye teferru' eder.

Nağmelerin birincisi yegâhtır. Bundan nühüft-i Arab, şedd-i Araban, nühüft-i Etrâk, (yegâh ile yâd olunan) nevâ iştikâk eder.

---

* Gün ve ay olarak tesbit edilemedi.(F.A.)

İkincisi: (Aşîrân)dır. Bundan aşîran, acemaşîrân, mukâbil-i aşîran nâmıyla üç fer‘ müştâk olur.

Üçüncüsü: (Irak)tır. Bunun müteferriatı (ırak, ser ırak, ırâk-ı zemzemî, muhâlif-i ırak, rahatü'l-ervâh, remel, râhat-ı şedde)dir.

Dördüncüsü: (Rast)tır. Bundan (rast, nikrîz, sahbah, sadkâr, sâhîh-i mârinâ, nîşâvurek, pençgâh, sâdekâr-ı müteârif, hicazkâr, Mısr-ı şâvurek) müteferri‘dir.

Beşincisi: (Dügâh) olup bundan (uşşak-ı Etrâk ile yâd olunan) dügâh, (rekb ile müsemmâ) sabâ, sabâ-yı hümâ, sabâ çavuş, nâvî, beyât-ı acem, beyât-ı Nevâ, beyât-ı hüseynî, şûrî beyât, zûrî beyât, zîre[f]kend, hüseynî, hüseynîk, (uşşak ile marûf) bûselik, hisâr bûselik, hisâr, şehnâz bûselik, kürdî-i hüseynî, zûr-i fakîd, necd-i hüseynî, sabâ hüseynî, şurgî, arûb, hicâz, arâbe, ısbahân-ı hicâzî, şâvurek, arazbî, nâriz, baba tâhir, muhayyer, mukâbil-i muhayyer, ‘abkârî, cevzel, zercele, eski zercele, acem bûselik, kâre nağmeleri müştaktır.

(Dügâh enğâmın serfirâzı addolunur. Çünkü bâlâda görüldüğü üzre ekseri nağamât ondan iştikâk eder.)

Altıncısı: (Segâh)tır. Bunun furûu (segâh, müsteâr, hüzzam, hüdhâm, mâyâh, selmîk, hisâr-ı sîgâh, bestenigâr, necd-i sîgâh, acem-i sîgâh, büzürk yâhut sâlâtûllah)tır.

Yedincisi: (Çârgâh)tır. Bundan (çârgâh, züncile, iki mâhur) iştikâk eder.

Sekizincisi: (Nevâ)dır. (Nevâ, nihâvend, "Bâzıları dahî rast üzerine örerler." Nihâvend-i sağir, rehâvî, nişâbûr) bundan teferru‘ eder.

Dokuzuncusu: (Hüseynî)dir. Bundan yalnız (Mısr-ı hüseynî) iştikâk eder.

Onuncusu: (Evc)dir. Bunun iştikâkatı (evc, pehlevân, evc-i horasan, evc-i dâre, acem)dir.

On birinci: (Mâhur)dur. Bundan (mâhur, gerdâniye, arâbî, remel-i tûtî) müştâk olur.

Bâlâda zikrolunan enğâm-ı fer'iyyenin yek-diğerinden temyîzi için her birine mahsûs olmak üzre daha birtakım burçları var ise de makâmın darlığı hasebiyle onları burada telmîh eylemekle iktîfâ ederiz.

Mûsikî nağmeleri ya **sâbit** olur, ya **serbest** olur. Aksâmının harekât-ı mevzûneye mutâbık olduğu hâlde tabakaya varınca geçen nağamâta bilâ teğayyür-i ric'at etmek mümkün olan nağmeye sâbit denilir. Bu hâlde tefâile göre yerine kelimât-ı mevzûne kâim olur. Buna (**neşîd**) derler.

Kısımlarının harekât-ı ihtiyâri olan yâni evzân-ı şiiriyyeden biriyle mevzûn olmayan nağmeye serbest denilir. Kur'an-ı Kerîm'in insân âyâtının tecvîdi gibi. Bundan anlaşılır ki bir mûsikîşinâs hem mevzûn, hem gayr-i mevzûn olan kelimeleri âlât-ı mûsikîye tatbîk edebilir. Şu kadar ki gayr-i mevzûn nağamâtı icrâ eden mûsikîşinâs o nağmeleri ancak tek âlet ile icrâ edebilir. İki âlet icrâ-yı âhenk edecek olursa mesele güçleşir.

Binâenaleyh eğer müteaddid âlât ile icrâ-yı nağamât edilecek olursa ve bu nağamâtta ıttırâd ve tertîb husûlü yâni bir âlet icrâ-yı âhenk ediyor gibi arada intizâm ve ittihâd vukûu matlûb ise nağmelerin harekâtını mutlak kavâid-i mevzûneye tatbîken tertîb etmek iktizâ eder. Bu kavâid-i mevzûne ilm-i arûzdan müsteâr kelimâttan mürekkeptir. Bu kelimelere sebeb-i hafîf, sebeb-i sakîl derler ki bunlar tekiyle zâmme mukâbil olur ve sufûf-ı muhtelife ile tekrar veyâhut tertîb edilmekle tefâil-i şiiriyyeye müşâbih o zamanı te'lif ederler. Bunların yek-diğerinden temyîz ve tefrîki için kendilerine mahsûs ayrı ayrı isimleri vardır. O hâlde birisi bir neşîdeyi nağamâta tatbîk etmek isteyince nağmeleri intihâb eylemek kîfâyet eder. Fakat nağamâtı bir neşîdeye tatbîk etmek isteyen ise herhâlde arûz ve nazm-ı eş'ârda dahî sâhib-i ihtiyâr ve ıttıla' olması muktezîdir. Ancak gerek mûsikî ve gerek nazm-ı şiirde terakkî ve tefeyyüz mes'elesi insanın fıtratında meknûz olan kâbiliyet ve isti'dâda göre olur.

Bâlâda zikrolunan sebeb-i hafîf, düm, tek dediğimiz biri müteharrik ve diğeri sâkin iki harfin sûret-i telaffuzundan ibârettir.

Sebeb-i sakîl ise müteharrik iki harfin sûret-i telaffuzuna ıtlâk olunur. İkisi müteharrik ve aralarında bir harfi sâkin bulunan üç harfin hey'et-i mecmûasının telaffuzu (veted) derler.

İşte bu üç şeyden evzân-ı şiiriyye terekküb eder. Fakat Araplar lügat-ı ecnebîde olduğu vechi ile (tefâîl)i teşkîl eden bu cüzlere mahsûs isimler vaz'etmeyerek ihtilâf envâıyla tefa'ilin isti'mâli ile iktîfâ etmişlerdir.

(Mâ-ba'di var)

19 Ağustos1312 [31 Ağustos 1896], Zekî (mütercimi), sy.49-50, s.17-18

B.3.c. Evzân-ı Mûsikîye

Nisbet ve mekâna mutâbık olmak ve kıyâsen mahdûd-i evkât zarfında icrâ edilmek üzre yek-diğerinden munfasıl birtakım darabâtın hey'et-i mecmû'asına vezn-i mûsikî derler. Bir kişi iki darb ile basît makta' nağmesini çıkarabilir. (Te-ke)nin çıkardığı savtta olduğu gibi. Fakat iki cüz' arasındaki vakit, yek-diğerinden muhteliftir. Çünkü makâtı'ın redifi ya mütesâvî, yâhut ğayr-i mütesâvî olur. Mütesâvî, hissedemeyeceğimiz sûrette darabâtın veterler üzerine tekrarından ibârettir. O şartla ki darabâtın mecmûunun nihâyetine her vardıkça diğer yerlerden ziyâde müddet-i tevakkufu uzatmak iktizâ eder. Bu mecmû'ların arasında şâyet ihtilâf hâsıl olacak olursa -velev ki bir darbta olsun- kıyas bozulur ve müsâvâta hâlel gelir.

Mütesâvî'l-evkât darbların hey'et-i mecmû'sına vezn-i mecmû' ıtlâk olunur. Ğayr-i mütesâvî'l-vezne ise vezn-i maksûm denir.

Darabât-ı mütesâvîyenin arasındaki evkât-ı kısmete imkân bırakmayacak derecede kısa olursa buna Fârâbî tarafından vaz' olunan (hezec-i serî') derler. Bunun aksi yâni darbelerin arasında evkât uzarsa (hezec-i hafîf), üç za'f olursa (hezec-i sakîl-i hafîf) derler ki bu son müsemmâ veted-i mecmû'a muâdildir.

Vakit dört kat olursa (hezec-i sakîl) denir. Bu ise fâsılaya muâdil olur.

Evkât daha ziyâde tezâuf ederse bunda istenilen isimler vaz' olunur. Şu kadar var ki bu isimler vezn-i mecmûa mahsûs isimlerden olmak şarttır.

Arap mûsikîsinin şu taksîmâtı Efrencî mûsikîsinin taksîmâtına aynen mutâbıktır.

Buraya kadar mûsikînin târihi ve ta'rifine dâir verdiğimiz ma'lûmât kâfîdir zannederiz. Binâenaleyh aşağıda yazacağımız mütâlaâları bilhassa Araplar'da kadîmen isti'mâl olunan ûd, kisâre gibi âlât-ı mûsikiyye gibi bilâhire sûret-i umûmiyyede isti'mâl edilen mûsikî-i cedideye hasredeceğiz.

B.3.d. Araplar'ın Yeni ve Eski Mûsikî Âletleri

Araplar'da kadîmen isti'mâl olunan âlât-ı mûsikîyyenin en mükemmeli ûd, yâhut kisâredir. Bu âletin beş aded kirişi olup bu kirişler zîrde gösterilen isimlerle yâd olunur:

1-Bem (En yükseği)

2-Mesles

3-Mesnâ

4-Zîr

5-Had

Bu kirişler öyle tertîb olunur ki her kiriş mâ-fevkinin üç rub'una ve aradaki mesâfe bir rub'a muâdil bulunur. İşte bu sûretle mezkûr iki dîvân (bem) ile (had)din serçe parmağının üstündeki parmak arasında münhasır olur. Yâni meselâ birinci kiriş ki (bam)dan başlayarak ve iki süllem-i âlet üzerinde tevki' etsek ikinci süllem, yâhut ikinci dîvân beşinci kiriş olan (had)de müntehâ olur. Şu sûrette ki bu intihâda serçe parmağın üstündeki dördüncü parmak mezkûr kiriş üzerinde bulunur. Ve burç-ı mütevassit şehâdet parmağıyla mesnâ üzerinde olur.

Burada tevkî'î arzu olunan ebrâce delâleten parmakların basacağı merkezler anlaşılmak üzre nukât-ı muayyenede kisârenin sapı şeritler ile bağlanır. Bu şeritlerin aralarındaki mesâfelerin her birine (dâstân) denilirdi. Her kisârede dört dâstân vaz'ı âdet idi. Bu dâstânlar amel-i icrâ olunacak mahâllerde veterlerin altında bağlanır ve nağme tevlîd eden aksâma göre olurdu. Bunlar kirişlerin hâmilleri makâmında bulunurdu. Veterlerin uçlarının getirilecek tarağa müvâzi bir vaz'da olurdu. Her dâstân kirişin rub'-

ı evveli nihâyetinde bulunurdu. Isbahânî asrında bu ûd yâhut kisâre -dört dâstâne maksûm olmak üzre- dört kiriş vaz‘ olunurdu. Fakat gerek kirişler ve dâstânlar şehâdet parmağı, orta parmak, orta parmak ile serçe parmağı beynindeki parmak, serçe parmağı diyerek parmak isimleri ile yâd olunurlardı. Bunların mecmûuna (mecrâ) ıtlâk olunur.

O hâlde bir nağme suâl olundukta veter ve dâstân ile îfâde edilirdi. İşte bu vechiyle burçların parmak ile temeyyüzü mümkün olurdu. Bu kâide 235 sene-i hicriyyesinde vefat eden müğannî-i şehîr İshâk bin İbrâhim el-Mevsılî tarafından vaz‘ olunmuştur. Isbahânî dahî nağmeleri vezninin zikriyle ve nağmenin tabakasıyla tesmiye ederdi. Meselâ (remel-i hafîf) nağmesini serçe parmağı mecrâsı üzerinde şehâdet parmağı diye yâd eylerdi.

(Mâ-ba‘di var.)

12 Eylül 1312 [24 Eylül 1896], Zekî (mütercimi), sy.53, s.98-99

(Kırkbeşinci nüshadan mâ-ba‘d)

İşte Araplar’da ezmine-i kadîmede isti‘mâl olunan âlât-ı mûsikîyyeden zikrolunma-ya lâyık olan yalnız bâlâda gösterilen ûd yâhut kisâredir. Bu bâbda verdiğimiz ma‘lûmâ-tı kâfî addederiz.

Araplar’da âhiren isti‘mâl olunan âlât-ı mûsikîyyeye gelince bunlar pek ziyâde çoktur. Bunlardan meydân-ı isti‘mâlde en ziyâde meşhûr olanları iki nev‘idirler: Ya vaktin hıfzı için isti‘mâl olunur davul, tanbur ve sâire gibi. Yâhut tevkî‘-i enğâm için isti‘mâl edilir. Bu ise iki kısma münkasim olur:

Birincisi- Kirişli âlât-ı mûsikîyye

İkincisi- Üfürmek ile nağme çıkaran kamıştan ma‘mûl mûsikî âlâtı.

Kirişli âlâttan olan ûd modun kuvveti tezyîd etmek için ekseriyâ çift olarak yedi kirişli olur. Fakat bu kirişlerden ekseriyâ yedisi ile icrâ-yı âhenk olunur. Uddaki kirişlerin birincisi çârgâha karâr, ikincisi rast, üçüncüsü nevâ, dördüncüsü dügâh,

beşincisi aşîrân, altıncısı bûselik, yedincisi nühüfttür. Her veter sağ tarafında bulunan veter üzerine yâhut karârı on dört rub' yükselir.

Re's-i âletten îtibâren köprüye kadar olan mesâfenin sülüsü üzerinde ve veterlerin altında bir alâmet vaz' olunur. Bu alâmete parmak basıp veter üzerinde boş olarak icrâ-yı tevkî' olunursa hâsıl olan savt mâ-fevkinde bulunan veterin yâhut cevâbının savtına muâdil olur. Bu sûretle bir veterin iki sülüsü olarak üzerine icrâ-yı tevkî' edilirse hâsıl olan savt o veterin boş olunca çıkaracağı savttan on dört rub' ziyâde mürtefi' bulunur, bununla berâber o veterin nısfına uracak olursanız hâsıl eyleyeceği savt kendisine cevap olur.

Udda ale'l-ekser beş kirişin isti'mâl edilmekte olduğunu yukarıda söylemiş idik. Bu veter yegâh, aşîrân, dügâh, nevâ, mâhûrdan müteşekkildir. Bazen bu beş kirişe bir kiriş daha ilhak ederler ki çârgâha karâr olur. Sâir birçok veterlerin üzerinde sol el parmaklarının ucuyla basmakla husûl bulur. Suûd ve nüzûl-i burûca âtî hâsıl olur:

Elinizdeki kavî ile evvelâ bulunan nevâya karâr birinci veter olan yegâh, sonra onun yukarısında bulunan aşîrana (merkeze olmayıp savta nisbet olmak üzre) urunuz. İkincinin üzerine şehâdet parmağını vaz' eyleyiniz. İşte bunlardan (ırak) hâsıl olur. Aynı hâlde serçe parmağının üstündeki parmağı vaz' ederseniz (rast) savtı çıkar. Bunların mâ-fevkinde bulunan veter kâmilen dügâhtır. Fakat şehâdet parmağı vaz' olununca segâh, serçe parmağının üstündeki parmak vaz' edilince çârgâh hâsıl olur.

Bundan fevkinde bulunan veter kâmilen nevâdır. Şehâdet parmağıyla hüseynî, serçe parmağının üstündeki parmakla evc savtlarını hâsıl eder.

Daha yukarıki kiriş kâmilen nevâdır. Bundan dahî şehâdet parmağıyla muhayyer, serçe parmağının üstündeki parmakla büzürk ve serçe parmağıyla iki mâhur husûl bulur. Sapın nihâyetinde veter üzerine basacak olursanız remel kuvveti hâsıl olur. Buradan yegâha dönmek arzu olursa ânifü'z-zikr tertîbin aksini icrâ etmekten başka bir şeye hâcet kalmaz. el-yevm Araplarca müsta'mel olan Efrencî kemanı dahî kirişli âlât-ı mûsikîyyedendir. Bu âlet dört veteri hâvîdir. Bu veterlerin en yüksek ses çıkaranı nevâ ile müsemmâ olup ikincisi dügâh, üçüncüsü yegâh, dördüncüsü rast karârıdır. Diğer

burçlarla rub'lar ûdda olduğu vecih ile sol elin parmaklarının veterlerin üzerine vaz'ıyla hâsıl olur.

Zevât-ı evtârdan olan Arap kemençesi iki kirişi hâvîdir. Bunların birincisi solda bulunarak nevâ diğeri sağda olarak dügâhtır. Bazen ikinci kiriş rast olur. Bu âlette dahî diğer ebrâc ve rub'ları bâlâda zikrolunduğu vech ile parmak vaz'ıyla hâsıl olur.

Bu kemençenin nağmeleri fevkalâde sâmiayı telzîz eder. Şu kadar var ki nâkıstır. Faraza ırak, aşîrân, yegâh gibi enğâm tevkî' edilmek lâzım gelince ebrâc-ı hakîkîyye yerine cevaplarının savtıyla iktîfâ edilmek mecbûriyeti hâsıl olur.

Tanbur bugünki günde Araplar'ın cümle-i âlât-ı mûsikîyyesindendir. Bu âlet dördü yegâh vezninde sağda ve diğer dördü nevâ vezninde solda olmak üzre sekiz veteri câmî'dir. Bu âlette dahî sâir ebrâc ve erbâ'ın husûlü parmak ile olur. Âletzenin sür'atle tevki'-i elhân edebilmesi için tanburun sapı üzerinde her bir burç ve bir rub' için şerit bağlanır.

Tanbur âlât-ı mûsikîyyenin en kolayı ve ekmelidir.

Kirişli âlâttan kânun dahî Araplarca müsta'meldir. Bu âlât mûsikî âlâtı arasında derece-i ûlâda addolunur. Çünkü çalınınca vakt-i vâhidde iki âlet icrâ-yı âhenk ediyor zannolunur. Bundan mâ-adâ kâmilen ebrâc karâr ve cevaplarıyla berâber bunda mevcûdtur. Çalan bir vakitte hem burç üzerine tevkî'-i icrâ eder hem de karâr ve cevâbını verir.

Kânunun veterleri üçerden mürekkeptir. Yâni savtın izdiyâdı için her burç üç veterden terekküp etmiştir. O hâlde bir kânun kuvvet-i savtça altı kemana muâdildir. Kânunun kirişleri ekseriyâ yirmi dört meslestir. En yüksek derecesi hüseynînin cevâbıdır. Fakat bâzıları bu dereceyi nevâya cevap olarak tertîb ederler. Sâir dereceler yek-diğeri üzerinde olarak cümlesi üç dîvân ile üç burcu muhtevî bulunurlar.

Kânunun birinci dîvânı karâr-ı çehârgâhtan başlayarak segâh karârında hitâm bulur. İkincisi ise karâr-ı çehârgâhtan ibtidâ eyleyerek segâhta müntehâ olur.

Üçüncüsü çehârgâhtan başlar ve büzürk hitâm bulur.

Bu hâlde fazla olarak üç burç kalır ki bunlar da mâhur, remel-i tûtî, cevâb-ı hüseynîdir.

Kânuna bir nağmeye mahsûs olmak üzre düzen verilirse erbâ 'ca muhtelif diğer bir nağme çalmak için o düzeni değiştirmek, çalınması arzu olunan nağmeye göre yeniden düzen verilmek iktizâ eder. Böyle olmazsa, yâni veterler sökülüp tekrar ikinci defa düzen verilmezse arzu olunan nağamâtın tevkî'i mümkün olamaz. Fakat bu sanatta mâhir olanlar telleri sol parmağı ile tazyik ederek nağamât-ı matlûbu istihsâle muvaffak olabilirler. Şu kadar var ki bu sûretle hâsıl olan letâfet âheng-i evtâr-ı mutlaktan hâsıl olacak nağamât kadar latîf olamaz.

Üfürmekle icrâ-yı nağam eden âlâta gelince bunlar dahî müteaddiddir. Ney, mizmâr, girift, sürnây, erğan, cenâh. Kâffeten âlât-ı zevâtü'n-nefhtendir. Cenâhtan başka bunların kâffesi deliklidir. Âletzen icrâ-yı nağamât istediği zaman bu deliklerden ittiği parmağıyla kapar ve yâhut açık bırakır.

Maamâfîh bu delikler süllem-i mûsikî üzre müretteptir. Meselâ bir rub' telhîn edilmek lâzım gelse âletzen bir parmağını kısmen kaldırır, diğer parmak ile terdîf eder.

Zevâtü'n-nefh âlâtında bir burç vardır ki selhte mukâbili yoktur. Bu ise vakt-i vâhidde deliklerin bir kısmı açık, diğer kısmı kapalı olduğu hâlde çıkan nağmelerdir.

Cenâha gelince bu âlet tedrîcen yek-diğerinden uzun olarak birbirinin hizâsına mevzu' birtakım kamışlardan mürekkep bir âlet-i mûsikîdir. Bu âlete üfürülse süllemin esvâtı tamâmen hâsıl olur.

Şimdilik bu bâbda beyân edeceğimiz mütâlaât bundan ibâret ise de erbâb-ı ihtisâsı tarafından bu yolda makâleler irsâl buyurulursa maa'l-memnûniyye derc edeceğimizi ilâveten beyân ederiz.

26 Eylül 1312 [8 Ekim 1896], Zekî (Mütercimi), sy.55, s.130-132

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(DİĞER MAKALELER)

A.ŞEHZÂDE BURHÂNEDDÎN'E ÖVGÜ

Şehzâde-i Civan-baht Devletlû, Necâbetlû {Burhâneddîn} Efendi Hazretleri

Cülûs-i meymenet-i me'nûs-i Hazreti Pâdişâhî'ye tesâdüf eden sabâh-ı mes'adedde neşredilen nüshamızda pîrâye-sâz iftihâr olan marşın ne büyük bir menba-ı meâlîden sunûh etmiş olduğunu yazmış idik. Bugün de o eser-i bihterînin meziyyât-ı bâliğası hakkında hâsıl olan hissîyât-ı mehâsin-i pür-sitânemizi şu sûretle îzâh etmek istiyoruz.

Şu devlet-i metânet-i bünyânın âvâze-i muzafferiyeti (Söğüt) sahralarından bütün cihâna aks-endâz-ı intişâr olmaya başladığı günden beri oranın hilâfetine zînet veren celâdet-i nihâdân-ı selâtînin gösterdiği havâriki düşününce uluvv-i tabîatın, ünvân-ı saltanatla tev'em olduğuna, hükmetmek lâzım gelir. Gûyâ sümüvv-i fazîlet-şeref hilâfetin azamet ve iclâlini teferrüs ederek bu handân-ı zî-şükûhe ezelde intisâb etmiştir. Kânun-ı adâleti dünyanın her cihetinde münteşir olan Pâdişâh-ı dâd-ı iktinâh Efendimiz Hazretlerinin müessir ulviye-i şâhâneleri bu bâbda pek vâzıh beyyineler teşkîl ettiği gibi gülzâr-ı âmâl-i hilâfetin bir nihâl-i nev-resîdesi hükmünde bulunan Şehzâde-i civan-baht devletlû necâbetlû {Burhaneddîn} Efendi Hazretlerinin vücûda getirmiş oldukları bu eser-i nezâhet rübâda terâne-i mefhareti o esâs üzerinden semâvâta i'lâ eylemiştir. Şehzâde-i müşârün ileyh hazretlerinin henüz bir nev-nihâl bulundukları hâlde böyle cidden takdîrât-ı azamiyyeye şâyân olan bedîalar vücûda getirmesi hârikadan ma'dûd değil midir? Biz marşın her nağmesini bir cûybâr-ı âheste revânın terâne-i cereyânı kadar vecd-i âver bulduğumuzdan kemâl-i mefharetle birçok defa tekrar ettik. Bu vesile ile handân-ı hilâfetin sevâbik-i müessiri hakkında, biraz îzâhat vermeye çalışsa idik Sultân Selim-i Sâlisin lisân-ı elhândaki behre-i bî-pâyânı hayretinizi celbederdi. Umûr-ı mühimme-i saltanat arasında yeniden bir nizâm te'sis etmek, cihân-ı askeriyyede birkaç asırdan beri esâsgîr-i istikrâr olan kavânîni tebdîlen ıslâh eylemek gibi teşebbüsât-ı mûdile arasında müteessir gönülleri hazînâne giryelerden behre-dâr eyleyecek sûrette şâirâne terâneler vücûda getirmiş olan bu Osmanlı pâdişâhının cihân-ı mûsikîye pek büyük hizmetleri sebk etmiştir. Bizde ehl-i mûsikînin en ziyâde çoğaldığı, lisân-ı elhânın nefh-i Mesîh gibi mürde-dilânı ihyâ edecek kadar kesb-i nezâhet ettiği edvâr-ı terakkîden beride o zamanlar olmasına göre Osmanlı erbâb-ı maârifinin ne âlî pîşrevlere

nâil oldukları teayyün eder. Bugün ise erbâb-ı mûsikînin pîşrevleri meyânında yine o hânedân-ı celîlü'l-ünvânın bir zâde-i necâbeti bulunması bütün Osmanlılar için ne büyük bir medâr-ı mefharettir. Bir kerre düşünmelidir. Şehzâde-i müşârun ileyh Hazretlerinin şu birinci burhân-ı fazîletleri cümlemizi bi't-tab' fevkalâde müftehir ve ferahnâk etmiştir. Binâenaleyh gazetemizin şu vechile nâil olduğu bir lutf-i âl-ül-âlden dolayı arz-ı teşekkür ve marş-ı âlînin fenn-i mûsikîce hâiz olduğu kıymet-i bî-nihâyeden dolayı tebrîk ve tehenniyet vazîfesinin îfâsına müsâraat ettik.

31 Ağustos 1311 [12 Eylül 1895], Ma'lûmât, sy.12, s.239

B.ÇUHACIYAN EFENDİ

Dikrân Çuhacıyan Efendi, İzmir'de âlem-i hayata vedâ etti. Müteveffâ, bestekârân-ı Osmânî'mizin eski ve çalışkan hâdimlerinden olduğu cihetle gaybûbet-i ebediyyesi âlem-i mûsikîmiz için büyük zâyiattandır. Usûl-i mûsikîmizin her bir hissiyâtı ifâde edilebilecek bir hâle ifrâğını hattâ mükâlemât-ı âdiyyeye bile vaz'î çâresini düşünüp herkesten evvel cehd ü gayret eden Çuhacıyân Efendi olmuştu. Leblebici Horhor Ağa, Ârif, Köse Kahyâ, Zemîre gibi yerli operetleri elhân-ı millîye üzerine müretteb olduğu için hem şark ve hem garb bundan bir iki sene evvel Der-saâdet'te ve İzmir'de şâkirdi Matmazel Mari ile vermiş olduğu konserlerde mahâretini ibrâz ederek fevkalâde mazhar-ı tahsîn olmuştu. Çuhacıyan Efendi yalnız mülkümüzde değil, Avrupa'da dahî iştihâr etmişti. Türkiye'de opera mûcidi olduğu için Avrupa bestekârânı kendisine Osmanlılar'ın "lûlî"si nâmını vermişlerdir. Piyanonon beyaz tuşları önüne geçip de Çuhacıyan'ın Leblebici'sini, Zemîre'sini, valslerini çalmayan bir Avrupalı tasavvur edilemez.

Çuhacıyan Efendi bir seneden beri İzmir'de bulunuyor idi. Dûçâr olduğu fıtık illetinden muzdarib olduğu halde medâr-ı iâşesi için derslerine devam ediyordu. Son bestelediği "Zemîre"yi tashîh edip başka bir şekle koymuş ise hayfâ ki bir seneden beri bestelemekte olduğu operayı ikmâl edemedi. Mevcûdîn içinde zarûrete dûçâr olmayanlar pek nâdirdir. Anların hissiyâtı, mülâhazâtı gibi meşâkk-ı numûnedir. Çuhacıyan'ın cenazesi gayet mutantan surette kaldırıldı. Piyano muallimleri, mûsikî cemiyeti âzâsı ve talebeleri ve birçok şâkird ve ahibbâsı cenâzesinde bulundular. İktidâr ve mahâretinden bâhis nutuklar îrâd olundu. Cenâzesinin kaldırılması için ahibbâsı

tarafından sarfedilen bu külliyetli para bî-çârenin sağlığında eline geçe idi belki birkaç sene daha yaşayabilirdi.

İzmir'den- M. Emin

28 Mayıs 1314 [9 Haziran 1898], M. Emin, sy:136, s.335

C."RAUF YEKTÂ BEY"

Yukarıdaki başlık altında bir makalenin varlığını Mustafa Yeşil'in; "Türk Mûsikîsi İçin Bir Bibliyoğrafya Denemesi-VII"[1] adlı çalışmasından öğrenmekteyiz. Bu çalışmada verilen bilgiye göre, 27 Kânûn-ı Evvel 1317 tarihinde neşredilen *Ma'lûmât*'ın 320.nci sayısında "Fenn-i Mûsikî" üst başlığı ve "Rauf Yekta Bey" alt başlığı ile müellif Mehmed Ziyâ'nın kaleminden bir makâle yayınlandığı bildiriliyor.

Muhtelif kütüphânelerde yaptığımız araştırmalar sonucu *Ma'lûmât*'ın 320.nci sayısını ve orada yer alan bu makâleyi ma'alesef bulamadık. Fakat varlığından haberdâr olduğumuz için bu bilgiyi vermeyi yararlı gördük.

[1] Mustafa Yeşil, " Türk Mûsikîsi İçin Bir Bibliyoğrafya Denemesi-VII", *Mûsikî Mecmuası*, İstanbul 1967, sy:227, s.23

SONUÇ

Ma'lûmât mecmûasındaki bu makâlelerde, toplum içerisinde mûsikînin ayrı bir yeri olduğu, mûsikînin her konusu üzerinde, çeşitli dönemlerde ayrı ayrı durularak çalışıldığı ve pek çok eserin verilmiş olduğu ifadeleri görülmektedir.

Günümüzde büyük önem arzeden ve küreselleşme çerçevesinde de önemini iyice hissettiren 'kültürel etkileşim', belki daha dar bir çerçevede; ama kademe kademe birbirine yakın toplumları etkisi altına aldığı tarihî bir gerçektir. Nitekim mûsikî açısından düşünürsek; Arablar'ın kisâresi, İspanyollar'ın gitarı; Farslar'ın sûr-nâyı, Türk'ün zurnası; edebî zevk, kullandıkları müzik aletleri ve hatta musikîlerindeki perde aralıklarının bile birbirine yakınlığı bu mecmuadaki yazarların gözlediği olgulardandır.

Bu makâlelerde, mûsikînin önceleri Uzakdoğu ülkeleri olan Çin, Japonya gibi ülkelerde zamanlarının Batı müziğinin sığlığına dâir eleştiriler yazacak kadar ileri gittiği, sonra Farslar'ın bu öncülük vasfını onlardan aldığı ve Arapların da Farslar'dan etkilendiği şeklindeki görüşlerle karşılaştık. Sonuçta "Türkler de mûsikîlerinde bu alt yapıdan istifâde ederek bunu daha ileri noktalara götürdüğü, kendi edebî ve kulak zevkine göre geliştirdiği bir gerçektir." meyânında ifâdeler mevcuttur.

Başlangıçta Doğu dünyasında kayda bile değer görülmeyen Batı müziğinin XIX. yüzyıla gelindiğinde pek çok mesâfe kat etmiş olduğu, her alanda olduğu gibi bu alanda da kendini kabul ettirmeye çalıştığı vurgulanmaktadır. Nitekim Muzika-i Hümâyun'unun kurulmasıyla resmen Osmanlı ülkesine giren Batı müziği, aradan geçen kısa bir süre içerisinde, kendisini kabul ettirmiş; bu etkiyle onun taraftarları "Türk Mûsikisi"nin Batı müziğinde olduğu gibi bir sisteminin olmadığını söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir.

Yine mûsikî-şiir münâsebeti ele alınırken usûl ile şiirdeki veznin uyumlu olması, bir bestedeki vezinlerin –eğer başka bir vezne geçki yapılacaksa- birbiriyle olan uyumu ve bunların beste ile uyumu vs. gibi mûsikîmiz için biri diğerinin tamamlayıcısı olan noktalara dikkat çekilmiş ve nasıl olması gerektiğine dair fikirler sıkça serdedilmiştir.

Ma'lûmât mecmuasında mûsikî aletleri hakkında da bilgiler verilmiştir. Ud, keman, tanbur, kânun, ney ve diğerlerinden bahsedilmiş, zaman zaman alaturka ve alafranga mûsikîde ilk perdenin hangisi olduğuna dair tartışmalar yapılmıştır.

Ma'lûmât'tan takriben otuz sene sonraki mûsikî neşriyatlarına baktığımızda, orada da benzer tartışmaların yapıldığı görülmektedir. Örnek olarak zikredebiliriz ki M. Hadi Duran'ın hazırladığı "*"Millî Mecmua" ve "Tiyatro ve Mûsikî" Adlı Dergilerdeki Türk Mûsikîsi İle İlgili Makâleler"* adlı yüksek lisans tezi bunu destekler mahiyettedir. Nitekim Ali Rifat Çağatay ve Ebû Refi' Kâzım gibi müellifler makâlelerinde, mûsikîmizin hangi temeller üzerine oturduğunu; bununla beraber alafranga ile alaturka mûsikî arasında ne gibi farkların bulunduğunu nazarî ve amelî bakımdan açıklama ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü burada ifâde edilenler, aynı zamanda ileride teşekkül edecek olan ve bugün kullandığız Arel-Ezgi sisteminin de temeli konumundadır.

Müellifler, görüşlerini temellendirirken hamasetten uzak kalmış ve mûsikînin bir matematik ilmi olması hasebiyle; bir perdenin saniyedeki titreşim sayısı, iki perde arasındaki mesâfe, her bir perdenin diğeriyle olan orantısı, bir sekizlinin alafranga ve alaturka mûsikîde nasıl icrâ edildiği ve birbirlerinden ayrıldığı noktalar gibi matematiğin argümanlarını kullanmışlardır.

Anarmoni-âhenk, gam, naturel, bemol, diyez, usûl vb. gibi mûsikî terimlerinin yanı sıra günümüzde artık pek kullanılmayan tabirler ve ayrıca şedd makamlar, sesin kullanılması; metronom, diyapazon ve bunların işlevleri gibi pek çok şey hakkında da bilgiler verilmiştir.

Çalışmamızın bu alanla ilgilenenlere faydalı olmasını temennî ediyoruz.

BİBLİYOĞRAFYA

Aynur Hatice, "Ma'lûmâtçı Mehmed Tâhir", *DİA*, c.27, s.545-546, Ankara 2003

Behar Cem, "Ziya Gökalp ve Türk Mûsikîsi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.V, s.1212-1236, İstanbul 1985

Erguner Süleyman, *Ney Metod*, İstanbul 1986

Ergun Sadeddin Nüzhet, *Türk Mûsikîsi Antolojisi I-II*, İstanbul 1943

Özalp M. Nazmi, *Türk Mûsikîsi Tarihi I-II*, İstanbul 2000

Özcan Nûri, "Abdülbâkî Nâsır Dede", *DİA*, c.1, s.199, İstanbul 1998

_____, "Abdülkâdir Merâğî" *DİA*, I, 242-244, İstanbul 1998

_____, *Türk Mûsikîsi Tarihi Yüksek Lisans Ders Notları*, İatanbul 2001

_____, "Abdürrahîm Künhî Dede", *DİA*, c.1, s.292, İstanbul 1998

_____, "Osmanlılarda Mûsikî", *Osmanlı Ansiklopedisi*, c.3, s.207-278, İstanbul 1997

_____, *Türk Mûsikîsi Formları Ders Notları*, İstanbul 2000

_____, "Ali Rifat (Çağatay)", *DİA*, c.8 s.167-168, İstanbul 1993

Özkan İsmail Hakkı, *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usûlleri Kudüm Velveleleri*, İstanbul 1998

Öztuna Yılmaz, *Büyük Türk Mûsikîsi Ansiklopedisi I-II*, Ankara 1990

Uçman Abdullah, "Ma'lûmât", *DİA*, c.27, s.543-544, Ankara 2003

Yeşil Mustafa, "Türk Mûsikîsi İçin Bir Bibliyoğrafya Denemesi IV-VII", *Mûsikî Mecmuası*, sy:224-225- 227, s.23, İstanbul 1967

Gövsa İbrahim Alaettin, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, İstanbul 1946

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986

Sözer Vural, " Uz Kâzım", *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, c.4, s.1244, İstanbul 1964

Walter Feldman-Nuri Özcan, "İstanbul", DİA, c.23, s.271-275, İstanbul 2001

EKLER

عدد ٢٥٦ (التنجی سنه) ١٠ جمادی الاخر : ١٣١٨ پنجشنبه ٢١ ایلول ١٣١٦ (اون برنجی جلد) 256 :

شرائط اشترا :

در سعادت ایچون سنه‌لکی : ١٥٠ آلتی آیلغی : ٨٠ غروشدر
ولایات شاهانه ایچون : سنه‌لکی ٦٢ آلتی آیلغی : ٨٥ غروشدر .
اتحاد پوستاسی اولان ممالك ایچون سنه‌لکی : ٣٦ آلتی آیلغی ١٨ فرانقدر
ایران و روسیه ایچون سنه‌لکی ١٣ روبلدر .

آبونه بدلی پشیندر .

numéro 100 paras

RECTEUR-PROPRIÉTAIRE
TAHIR BEY

معلومات

امت جلیلهٔ اسلامیه وملت نجیبهٔ عثمانیه‌نك هروجهله منافعنه خادم آثار فلیه‌یه صحائف معلومات هر زمان کشاده‌در .

ILLUSTRATION TURQUE
MALUMAT

مطبعه وادارهخانه‌سی :
باب عالی جاده‌سنده ٤٠ نومرولی دائرهٔ مخصوصه‌در .

امور اداره وتحریریه متعلق هرنوع خصوصات ایچون غزته‌نك صاحب امتیازوتحریری :
محمد طاهر بکه

اعلانات ایچون غزته‌نك اداره مدیری
احمد کامل بکه
مراجعت ایدلیدر .

نسخه‌سی ١٠٠ پاره در

DIRECTION et ADMINISTRATION
40, Avnue de la S.-Porte, 40

شاه ایران شهامتلو مظفرالدین قاجارخصرتلری
S. M. I. le Chah Mouzaffereddine

فن موسیقی

مقدمه

حظ وذوق موسیقی حقنده سردمقدمات ایله تمهید مطالعاته حاجت یوقدر؛ چونکه ترنم وتغنینك ایجابات طبیعیه مزدن اولدیغی درکاردر. روح انسانینك موسیقیدن تلذذ مخصوصی اولدیغی نیچه حکما وادبانك بیانات مدلله‌سندن مستبان ایسه‌ده بوبابده احتساسات ذاتیه‌مزدن بیوك شاهداولهمز؛ بناء علیه تفصیل مقالدن بالاجتناب سوزه باشلارز.

شرق موسیقیسی که، صنعتله طبیعتك حسن امتزاجندن متحصل وصرف روحی تلذیذ ایدن نغماتدن متشکلدر، صوك برقاچ عصر میانده علوم ریاضیه قوانینی دائره سنده جدی برترقی یه نائل اولمش ایکن محضا بوفنك نظریاتنه لزومی درجه‌سنده اهمیت ویرلمامسندن طولایی، وسعت سابقه سنه نسبتله الیوم پك کوچلمشدر.

بوفنه عائد اولوب شمدیه قدر یازلمش اولان آثارایسه محدود اولمغله برابرمنتشر. ینك بیله کوچلکله آکلایه بیله جکلری برطرزده هله بعضیسی صرف معما اولهرق یازلمش اولمسی حسیله، موسیقی هوسکارانی آثار مذکوره‌دن استفاده طریقنی بوله‌میه‌رق یاپسبتون موسیقیی ترك ویاخود نیچه زحمتلر اختیاریله اوکرنه بیلدکلری برایکی پارچه‌یه قناعتله آرتق ایلروسنی کیروسنی دوشونمکه لزوم کورمیورلر. شوحال تدنیك دوامی فن موسیقیه کرك منسوب اولسون وکرك اولمسون هرکسك موجب تأسفی اولدیغی حالده نصلسه هیچ برکیمسه‌نك الان جدی برغیرت وهمت کوسترمدیکی ده آیریجه تأسفه شایاندر.

بزموسیقیمزك بوحاله کلمسنك نوطه نك زمانده قبول ایدلمامسندن ایلرو کلدیکنی ظن ایتمکده‌یز. نوطه اکر موسیقیمزك دورهٔ کمالنده قبول ایدلمش اولسه ایدی، بوتدنی قطعیاً اولمزدی. موسیقی برلساندرکه، یازوسی نوطه‌در. آغزدن آغزه انتقال ایتمك شرطیله موسیقی کبی ضبطی کوچ اولان برفن نصل محافظه ایدیلیر.

برزمانلر نوطه‌یه بیوك بیوك اعتراضلر ایدلمش. وحتی قبول ایدلمامك طرفی التزام اولنمش ایدی. هله بوفکر اجرای حکم ایده مدی. هرکس آزچوق نوطه اوکرندی؛ وفائده‌سنی آکلادی.

زمانمزده ایسه آثار موسیقیه‌نك اك مهملری اربابی نزدنده قاله‌رق نشر ایدلمامکده وبعض نوطه جیلر طرفندن اینانلمز درجه‌ده غالی فیاتلرله صاتلمقده‌در.

عاجزلری کرچه بوفنده درجهٔ مطلوبه‌ده اقتداری حائز دکلسه‌ده عصر جلیل فیوضات دلیل **عبدالحمید** خان ثانی ده معارفك ترقیات متواليه‌سنی وعلوم وفنونك نائل رغبت وحمایه اولدیغنی نظرشکران ایله کور نلردن اولدیغم جهتله منتسبی اولدیغم فن موسیقی یه ولو جزوی اولسون خدمتده بولنمغی اوته دنبری ارزو ایتمکده وخیلیجه زحمتلر اختیاریله بوکون نشرینه باشلادیغم (فن موسیقی نظریاتی) نامنده‌کی رساله‌یی میدانه چیقارمغه چالشمقده ایدم. بزده نوطه طبع ایده‌جك مطبعه‌نك موجود اولمامسی بومقصدعاجزینك اجراسنی شمدیه قدر تأخیر ایتمش ایسه‌ده سایهٔ معارفوایهٔ جناب پادشاهیده موقع انتشاره چیقان (معلومات)ك مقصد یکانه‌سی عمومك استفاده‌سنی تأمین ایده‌جك آثار نافعه نشر ایتمك وهر قسم ارباب فنه لزومی نسبتده الده ایدلمسی مشکل اولان آثاری جزوی برمصرفله ایدیندیرمك اولدیغندن آلافرانغه وبالخاصه آلاتورقه نوطه حروفاتی اعمال ایتدیرمش اولدیغی ممنونیتله استخبار ایدیله‌رك اثرمذکورك درس شکلنده پیدرپی نشرینه قرار ویرلمشدر.

یوقاروده عرض اولندیغی وجهله بزده شمدیه قدر یازلمش اولان آثار موسیقیه یالکز بوفنده اختصاصی اولانلرجه آکلاشیله بیله‌جك برطرزده یازلمش اولمسی جهتیله بحق تأمین استفاده یه کافل اوله میورلر. موسیقیدن هنوز هیچ برشی بیلمیان بر آدم ایسه بوفن حقنده برفکر آله‌جق کتاب بوله‌میور. بناءعلیه آحابانك توصیه سیله برخواجه کتیرده‌رك کویا تحصیله باشلایور، برچوق امکلر برچوق پاره‌لر صرفندن صکره موسیقی بنم طبعمده یوق ایمش! دیه‌سازی سوزی برطرفه آتیوریبیور. کرچه موسیقی فنی یالکز نظریاتیله اوکرنیلویریر دینیله‌جك کبی قولای شیلردن دکل ایسه ده، نوطه‌نك اساس اتخاذیله مقامات هرکسك آکلایه‌بیله‌جکی برطرزده یازیلیر وهر مقامه دائر نوطه ایله قولای قولای مثالار کوستریلور، وخصوصیله سلرك نای، عود، کمان، قانون، وطنبور وپیانوده هانکی موقعلرده بولندقلری کوزیله بیلدیرلسه مشکلاتك قسم اعظمی اورتەدن قالقار.

معلوم اولدیغی اوزره الیوم تعمم ایدن نوطه ایکی اولوب بری الافرانغه دیکری الاتورقه (خامپارسوم) نوطه سیدر. بوایکنجیسنك بعض حسابانك بزم شیوهٔ موسیقیه‌مزه دها موافق کلمسی وخصوصیله ترك نوطه‌سی اولمسی حسیله درسده بونوطه انتخاب ایدلمشدر. فقط آیریجه نشری مقرر اولان (پیشرو، کار، نقش، بسته، سماعی وشرقی وساز سماعیلری) نوطه‌لری طبیعی برینه حصر ایدلیوب لزومنه کوره هرایکیسیله یازیله‌جغی کبی مقصد اصلی یکی تحصیل ایدنلرله موسیقیده بهره سی آز اولانلرك استفاده لرینی تأمین ایتمك اولدیغندن ایشی یالکز عتیق نوطه‌لره حصر ایتمیوب هنوز مشق ایدنلر ایچون الده ایدلمسی الزم اولان بعض پیشرو وسماعیلرله یکی شرقیلر صرف ایله نشر ایدیله‌جکدر. خارجدن کوندریله‌جك آثار نافعه مع الممنونیه درج ایله لزومنه کوره ملاحظه‌لر یازیلیر.

موسیقی علوم ریاضیه‌دن اولدیغی وریاضیه‌ده معلوم اولان مسلك مقتضاسنجه (جمع) بیلنمزسه (ضرب) یاپیله‌میه‌جغی وبوبیلنمزسه (تقسیم) یاپیله میه‌جغی وبوده بیانمزسه حساب یاپیله میه‌جغی کبی موسیقیده ده بری بیلنور دیکری بیانمزسه مطلوب اصلاحاصل اولمز. بوجهتله موسیقی درسندن استفاده ایتمك ارزو ایدنلرك شو

فن موسيقى

« نظريات »

(برنجى نسخه‌دن مابعد)

«برنجى درس»

موسيقى، طبيعت شعريه‌نك نوع ديكرى اولوب بنى بشر اوزرنده اجرا ايتديكى تأثيرات ، طبايعك اختلافى نسبتنده تنوع وتكثر ايلمك طبيعى اولديغنه بناءً هرقومك موسيقيسى كندى حسياتى دائره‌سنده توسع ايدرك اليوم يكديكرندن كليتلى مباينتلرله ايرلمش نوعلر تشكيل ايتمشدر . بو نوعلردن باشليجه‌سى الافرانغه دينيلان اوروپاموسيقيسى ايله بزم موسيقيمزدركه، صدانك تقسيمات اساسيه‌سندن باشلايه‌رق كرك نغماتك صور اجرائيه‌سنده وكرك بحش ايده‌جكى تأثيرات خصوصلرنده هر ايكيسى بينده فرق عظيم واردر .

بياندن مستغنى اولديغى اوزره ازمنهٔ سالفه‌دن برى موسيقى ، شعرى موزون بر طاقم نغمه‌لرله اوقويه‌رق شعرك روح اوزرينه اولان تأثيرينى دهاچابق، دها لطيف برصورتده ويردير مك ايچون قوللانلمقده‌در. بنا برين بزم شعرمزك مقتضياتى هر نه ايسه موسيقيمزده اكا تابع اولهرق ايلرولمش اولديغندن بزده موسيقيدن مطلوب اولان نتيجه استحصال ايدلمش اولديغى حالده مع التأسف بعض قيمت ناشناسان عندنده شو شمديكى حالى اله النه‌رق ماهيت حقيقيه‌سى تقدير ايدلمامكده وبرياندن تخرينه اوغرا- شلمقده‌در. حال بوكه موسيقيدن مقصد اصلى صدايى طرز طبيعيسندن بتون بتون چيقاره‌رق انكله غيرقابل اجرا كبى كورينان بعض صنايع اجرا ايتمكميدر؟ يوقسه روحى برطاقم حسيات رقيقه ايله تلذيذ ايتمكميدر ؟ بو ايكى جهت نظر مطالعه‌يه النور ايسه حقيقت دها واضح صورتده اورتيه‌چيقار. او ايكى شقدن اولكيسى قبول ايديلير ايسه موسيقينك روحه عائديتى اصلا قالمز . اكر ايكنجيسى ايسه شرق وغرب ادبياتى بيننده كى فرقه تابع اولور . بناءً عليه بز موسيقيمزك ترقيسنى طرز قديمى دكشديرمك صورتنده يعنى الافرانغه ايله قارشديره‌رق مخلوط برحاله كلسنده ارايه‌جق اولور ايسه‌ك اسلاف كرامك فوق العاده همت ودقتلر ايله قويدقلرى قواعد منتظمه‌يى ده الدن چيقاره‌رق بيهوده تخريب ايتمش اولورز. هانكى برشعر تصور اولنوركه موسيقيمز اكا بحق ايفاى خدمتدن عاجز اولسون ! بزده موسيقينك اصلاح ايدلمك جهتى دلدن دله كرديكى حالده هنوز اصلاح ايديله‌جك شيئك نه‌دن عبارت اولديغى معلوم اوله‌ميوب بعضيسى پرده‌لرك تغيرينه بعضيسى الافرانغه طرزنده باسولر يابلمسنه قرارلر ويره‌رك زوالليموسيقى‌يى ده شاشرتمغه اوغراشيورلر . بزه قالسه موسيقيمزك او اسكى حسابى غايت قطعى وسالم طرزى لطيف والافرانغه موسيقيدن‌ده هروجهله مؤثردر.

بناءً عليه اوروپاليلر هر شيده اولديغى كبى موسيقيده‌ده فوق العاده ترقى ايتمشلر ايسه‌ده اساسى يكديكرينه مباين اولان ايكى شيئك ترقيسى نسبتنده يكديكرندن ايرلمسى طبيعيدر. كرچه اوروپاليلرك موسيقى حقنده‌كى حساباتى قبول ايتدكلرى سسلر داخلنده پك منتظم ايسه‌ده دائره‌سنى براز دها توسيع ايتمك ، يعنى قبولنه انلرجه لزوم كورلمديكى حالده بزجه قوللانلمسى تحت الزميتده اولان بعض سسلر اوحساب دائره‌سى داخلنه النمق لازم كلسه وسعتسزلكى درعقب اكلاشيلير بوجهتك بزده بعض زائد سسلرك وجودندن ايلرو كلديكنه حكم ايتمك ايستيانلرده بولنيورسه‌ده اوسسلرك موجوديتنى ودرجهٔ لزومنى كندىلرينه اثبات ايتمك اوقدر كوچ اولميور. بزده سس جهتيله فوق العاده وسعت موجود اولوب هر مقامه كوره آيرى آيرى پرده‌لر تفريق ايدلمش و آلافرانغه‌ده (بامول) و (ديەز) دينيلان پرده‌لردن دها كوچكلرى استعمال ايدلمكده بولنمش اولديغندن پيانو كبى بعض آلافرانغه آلات موسيقيه‌ده بزم مقاماتك تماماً اجراسى قطعياً قابل اولمز حتى اوركسترالرده چالينان بعض شرقيلرك لطافتى ده هر كسجه معلومدر (!)

بزده اصلاح ايديله‌جك مسئله اويله پرده‌لرك تغيرى ياخود (آقومپانيمان) يابيله- مامسى كبى شيلر دكل بالعكس غايت حسى بر شعره اويناق يوروك بر بسته قونلمسى وبى معنا بعض سوزلره‌ده بونك عكسى اجرا ايدلمسى، كرك يكى وكرك اسكى برطاقم آثاره بسته‌كارينك موافقتى ايستر اولسون ايستر اولمسون هر كسك برنغمه علاوه وياخود اصل نغمه‌يى تبديل ايتمسى واورتيه منتظم متودلر قويه‌رق خلقى مستفيد ايده‌جك پرده همان بالعموم سازنده‌لرك هيچ برشيده اتفاق ايده‌مامسى ونوطه‌نك ايلرولمسنه غيرت ايدلمسيدر .

اليوم قبول ايدلمش اولان هر ايكى نوطه‌نك موجود اولان اشاراتى هر سسى كوسترمكه كافى اولديغى بزده موسيقى بيلنلرك جمله‌سنجه اوته‌دنبرى معلوم اولديغى وبوندن يكرمى اوتوز سنه قدر مقدم بونك اكمالنه اوغراشلديغى حالده فقدان وسائط دلايسيله نتيجهٔ حاصله انتشار ايده‌مامشدر. حال بوكه الاتورقه موسيقى‌يى تماماً يازه‌بيلمك ايچون مذكور اشارتلره لزوم قوى اولديغى كبى متقدمينك موسيقى حقنده استعمال ايتديكى تعبيرات دخى مرور زمانله اونوديله‌رق يالكز بعض كتبخانه‌لرده موجود اولوب اسملرى بيله چوق كسه‌نك مجهولى اولان اثار نفيسهٔ موسيقيه‌ده محفوظ قالمشدر. بناءً عليه اوكبى تعبيرات والافرانغه‌ده‌كى مقابللرى ايله آثار مذكوره‌يى وجوده كتيرن ذواتك فن موسيقى‌يه اولان خدمتلرى فصل مخصوصنده صره ايله ذكر ايديله‌جكدر .

برنجى درسى تشكيل ايدن شو ايكنجى مقدمه‌نك مطالعه‌سندن‌ده اكلاشيله‌جغى وجهله موسيقى هرقومك لسان و ادبياتنك ايجاب ايتديكى اصول وقواعده تابع اولديغندن هربملكتده برنوع اوله‌رق طانمسنده مجبوريت يوقدر . حتى شرقه عائد برشعره اوپرا شكلنده بربسته قونلمسى تصورى نه قدر غريب كورينورسه اشعار غربيه حقنده‌ده عكس معامله اجراسى اوقدر عجيب اولور . مع هذا (دياپازون) و(مترونوم) كبى فن موسيقيده فوق العاده حائز اهميت

اولان بعض آلاتك بزده‌ده تعميمی و (مترو-نوم) ه مقابل ترکجه اصوللری کوسترر بر آلت یاپلمسی وبزم موسیقیده موجود اولان سسلری شمدیکی کبی قرینه ایله دکل اصلنی کوسترر و نغماتی کافةً ضبط ایده بیلیر اکمل برنوطه وجوده کتورلمسی تحت الزمینده‌در.

(مابعدی وار) علی رفعت

قسم نسا

مادر دهرك پك نادر تولید ایده بیلدیکی خواتیندن معدود اولان پدر عالیقدرلری جودت پاشا مرحومك ارتحالندن طولایی کریمهٔ فضائل وسیمه‌لری عفتلو فاطمه عایه خانم افندی حضرتلرینی قادینلر نامنه تعزیه ایله مدار فخر ومباهاتمز اولان حکمت فکریه ومعارف عالیه‌لری ملاحظه‌سندن ناشی مدار تسلیت اولهجق افاده‌دن خامه‌کذار اولدیغمزی بیان ایلرز.

* * *

بش یاشنده بر قزجغزك سوزی

قومشو و بیلدکلر بینده یراماز تز تلقینه مستحق کوریلان بو قزجغز بر قاچ کوندن برو کمال سکون و آرامش ایله حرکت ایدوب چیتسز برحاله بولنمقده ایدی. بو معصومه‌نك هر وقتکی کبی کولوب اوینامامقده اولدیغی قومشو خانملردن بریسنك مراقبی موجب اولهرق :

— قزم! نیچون بو قدر ساکن وساکت طوریورسك هانی؟.. سن چوق کولر اوینارسك ؟

سؤالی ایراد ایدلدی! بونك اوزرینه او مینی مینی یاورو جق:

— خانم تیزه بن نصل اوینارم والده‌م خسته‌در؛ اوینارایکن دوشوب ده بریرم ایچینور ایسه بکا کیم بقار!

جواب متأثرانه‌سنی اعطا ایلدی که چوجغك الکبیوك ملتجاسی آناسنك قوجاغی اولدیغنی معلندر.

* * *

بر والده‌نك شفقتی

پارس سکنه‌سندن تخمیناً یکرمی بش یاشلرنده اولدقجه کوزل بر طول مادام یکانه محصول عمری اولان طقوز، اون سنده‌کی قزجغزینی پك زیاده سومکده و تحصیل علم ومعارف وتربیه‌سنه صرف ماحصل ایلمکده ایدی. کندوسی فقر حاله دوچار اولوب ال ایشلریله کونده بر قاچ فرانق قزانه‌رق تعیش ایتمکده وقزیغك مکتب پاره‌سنی بو مبلغ جزئیدن بالتصرف ایفا ایلمکده ایکن نصلسه بردن بره خسته‌لنه‌رق ایشلیه‌مدیکی جهتله اچه‌سز قالدی. اواثناده ایسه تزینك مکتب اجرتندن ایکنجی تقسیطی اوده‌مك زمانی کلدی که او کون ایفا ایدلمدیکی حالده تزجغز مکتبدن طرد اولنه‌جقدی نه‌اجیقلی حال! بو اضطراب ایله مضطر و چاره‌سز قالان او شفقتلی والده کندوسنك یکانه مدار زینت وطراوتی اولان اوزون وکوزل صاچنی کسدیره‌رك صاتوب جکر پاره‌سنك مکتب پاره‌سنی اوده‌دی! قادینلر بیننده علم ومعارفك بووجهله تقدیری نه بیوك شیدر!

محرره کز:
منظومه

تووالت اوطه‌سی

مقدمه

تووالتی، بیلمیان یوقدر. ذکور و نسوان، (تووالت) کلمه‌سنك نه دیمك اولدیغنی بیلیرلر. ترکجه‌ده بوکا (چکی دوزن) دیه‌بیلورز. تووالت اجراسی دنیانك هر طرفنده جاری اولان اصول وعادات مرعیه‌دندر. اقوام وحشیه‌نك‌ده کندیلرینه کوره بر نوع تووالتلری تعبیر اصله (چکی دوزن) لری واردر. تووالت اجراسنه الك زیاده استحقاق کسب ایلیان قادینلردر. تووالت، جلدك هر دائم طهارت ونظافت تحتنده بولندیریله‌رق طراوتی محافظه‌یه ساعی اولمق دیمکدر.

تووالت، فنا بر شیٔ دکلدر. مضرتی یوق. فائده‌سی وار. فقط قادینلره یاقیشان بر عادتی افراط درجه‌یه واردیره‌رق سؤ استعمال ایتمك ده کارعقل اوله‌ماز! محافظهٔ جمال، قادینلرك حقیدر.

قادینلرك ارزوی یکانه‌لری‌ده بودر. یکانه باعث افتخارلری، حسن جمالدیدر. قادینلرك هانکیسنك تووالت اجرا ایدوب ایده‌میه‌جکنه دائر بر قاعده اولدیغی کبی (استثنائیت) ده یوقدر. هر قادین تووالت یاپه‌بیلور.

فقط طبیعی اوله‌رق حسن جماله مالکه اولمیان برینك اوزون اوزادی‌یه‌چکی دوزنه‌ده احتیاجی اوله‌مامق طبیعیدر. طبیعی حسن جماله مالکه اولانده تووالت اجراسنه مجبور طوتامق آنی بر شیٔ دکلدر. تووالتك فنا برشیٔ اولدیغنی سویله‌مشدك. اکر تووالت دائره‌سی توسیع ایدلمامش والیوم بولندیغی درجهٔ تکمله ومرتبهٔ قصوایه اصعاد ایدلمامش اولسه ایدی، تووالت اجراسی هردائم جالب نفع واستفاده کوزل برعادت اوله‌بیلوردی. وا اسفاکه!.. تووالت ماصه‌لری اوزرلرنده واوطه‌لرنده، بوکون اوقدر سمدار ومضر الصحه، برطاقم فنا اجزالر وترتیبلر بولنیورکه بونلرك باعث اولدیغی مضرات عدیده‌یی شوراده صایمق بادیٔ کلفت اولمیه‌جغنی بیلسه ایدك برتفصیل عرض انظارقارئین ایدلمسندن اجتناب ایلمزدك. فقط وقت وزمانده بو جهتی کلیاً مسکوت‌عنه براقمیه‌رق ایجاب ایدن وصایاده بولنمقلغمزده طبیعیدر.

بو نسخه‌دن اعتباراً غزته‌مز مندرجاتی مبانده (تووالت اوطه‌سی) نامیله بر قسم کشاد ایدلك. قارئلرمز بواوطه‌یه ایستدکلری وقت کیره‌جکلر وکندیلرینه عائد استفاده‌لی شیلر بوله‌بیله‌جکلردر. قارئلرمزده بوقسمدن بردرجه‌یه‌قدر مستفید اوله‌بیلورلر. بوقسمده انواع لوانطه‌لر، قوقولی صولر، پودره‌لر، دوزکونلر، قوزمه‌تیکلر، پوماته‌لرله قولونیا صولرینه، صاچلرك وفیرچه وطراقلرك طهارت ونظافته، جلدك حسن صورتله محافظه‌سنه خادم ترتیبلردن وسائره‌دن بحث ایده‌جکز. تووالت اوطه‌سنه داخل اوله‌جق قاره وبالخاصه قارئه‌لرك محظوظ اوله‌جقلری امید قویسنده‌یز.

عادات عمومیه میانه داخل اولان برشیٔك بوسبتون ترك والغاسی توصیه‌سی‌ده نابجادر. شو قدرکه، او شیٔ سؤ استعمال

حتى دنيله‌بيليركه حمير وسائر ملوك قديمه كبى برسلسلهٔ حكمدارىيى تعدادجه ايكى مؤرخ اتفاق ايده‌مامشدر. بونوع اختلافى قارئينه دها زياده ايضاح ايچون اوچ مؤرخك ملوك حميرك عدد واسم اختلافلرينى حاوى اولان آتيده‌كى جدولى كوستريبورز:

ابو الفدا	ابن خلدون	المسعودى
حمير	حمير	حمير
وائل	وائل	كهلان
الكلك	الكلك	ابو مالك
يعفر	يعفر	جبار بن غالب
ذو رياش	المعافر	الرائش بن شداد
النعمان	ذورياش	ذو المنار
اشيخ	الرائش	ذو الازعار
لقمان	افريقش	
ذوسدد	ذو الازعار	
الحارث		
الصعب		
ذو المنار		
افريقش		
ذو الازعار		

صيره‌سيله‌غسان، كذه‌سلسلهٔ حكمداراتى تدقيق ايده‌جك اولورسه‌ق بالاده‌كى اختلاف كبى اختلافاته تصادف ايلرز.

دردنجى درجه‌ده ايقاع مشكلات ايدن احوال ايسه زمان قديمده مؤسسين مبانى حقنده واقع اولان اختلافات اليه انشاء اليه قبيله‌لرك يكديكرينه قاريشديرلمسيدر. بومدعايه دائر مثال تحرى ايده‌جك اولورسه‌ق برچوق امثله‌يه دسترس اوله‌جغمز شبهه‌سزدر. فقط دها زياده تطويله باعث اولمامق ايچون بو جهتى اخطار اليه اكتفا ايدرز.

فزيقا مسئلهلرى

« نظرياتى »

— ايكنجى درس —

(ايكنجى نسخه‌دن مابعد)

برجسم الاستيقينك اهتزازندن حصوله كلهرك ديكر برواسطه اليه حس سمعى متأثر قيلان كيفيته (صدا) دينور.

صدانك قيمتى كندى عدد اهتزازى اولديغندن يعنى عدد اهتزازى نسبتنده يوكسلوب الچالديغندن (سيرنا) و(صدا نويس) و(منفاح الصوت) دينيلان التلر واسطه‌سيله هرسسك قنعى درجهٔ اهتزازده بولندينى اكلاشيله‌بيلور.

عضو سمع اليه حس ايديله‌بيله‌جك صدا ١٦دن باشلايه‌رق ٢٠,٠٠٠ زوج اهتزازه قدر واصل اولديغى وبناءً عليه صيره اليه هر برينك تقريق قابل اوله‌مديغى جهتله يكديكرندن احوال موسيقيه‌سى تعيين اولنه بيله‌جك درجه‌ده فاصله‌يى حائز اولانلره (صداى موسيقى) نامى ويرلمشدر.

صداى موسيقى اوج حالله تابعدر. برنجيسى، عدد اهتزازك كثرت وقلتيله حس سمعه ويره‌بيله‌جكى قوتدركه بوكا (ارتفاع صدا) ايكنجيسى عدد اهتزازدن نشأت ايتيوب اجسام الاستيقيه‌نك اهتزازى وسعتنك تزايد ويا تناقصندن حاصل اولوركه اكاده (شدت صدا) اوچنجيسى‌ده بالجمله اجسام متصوته‌نك كنديسنه مخصوص اوله‌رق چيقار-ديغى سسدركه بوكاده (جنس صدا) دينيلور.

صداى موسيقيى باشليجه يدى سس تشكيل ايدر. يعنى هرقنعى برسس اولورسه اولسون كندى عدد اهتزازندن برمثل فضله ويا نقصانسه واصل اولنجيه قدر باشليجه يدى قسمه آريلير. بوقسملر صدانك سلسلهٔ طبيعيه‌سنى تشكيل ايتدكلرى ايچون الافرانغه‌ده (غام ناتورل، سلسلهٔ طبيعيهٔ اصوات) تسميه ايدلمشدر.

بوندن اولده بيان اولنديغى وجهله آلاتورقه اليه آلافرانغه موسيقى بيتنده‌كى فرقلردن برى وبلكه اك اهمى صدانك صورت تقسيميه كيفيتى اولديغندن هرايكيسنك كوزله اكلاشيله‌رق محاكمه ايديله‌بيلمسى ايچون اول امرده اوروپاليلرك تعيين ايتدكلرى پرده‌لرك آلات معروضه وسائره اليه مساحه-لرندن حاصل اولان نسبت حسابيه‌نك بيلنمسى لازمدر.

صدانك تقسيمى برامر اعتبارى اولديغى ايچون اصواتك موقعلرى يكديكرينه اضافتله تعيين ارلنور. بوحالده صداى موسيقيى تشكيل ايدن شو:

اوت ياخود دو، ره، مى، فا، صول، لا، سى.

يدى پرده‌نك قيمت اهتزازيه‌سى (دو) پرده-سنه نسبتله:

دو	ره	مى	فا	صول	لا	سى	دو
١	٩/٨	٥/٤	٤/٣	٣/٢	٥/٣	١٥/٨	٢

درجه‌لرينى حائز اولمغله (دو)دن اعتباراً يكديكرى بيتنده‌كى فاصله‌ده:

	٩/٨		١٠/٩		١٦/١٥		

رادەسنده اولمسنه نظراً بر (غام ناتورل) بالحساب:

١	٩/٨	٥/٤	٤/٣	٣/٢	٥/٣	١٥/٨	پرده‌لرك (دو)يه نسبتله مقدار اهتزازى
	٩/٨	١٠/٩	٩/٨	١٠/٩	١٦/١٥	٩/٨	پرده‌لرك يكديكرينه نسبتله فاصله‌لرى.

يازيلير.

٩/٨ عددى حد كماله بولنديغى ايچون منسوب اولديغى سسه (تون ماژور، تام‌سس) ١٠/٩ عددى برنجيدن ٨٠/٨١ نسبتنده كوچك اولديغى ايچون منسوب اولديغى سسه (تون مينور، حال طبيعيسنده پستلك اولان) ١٥/١٦ عددىده نصف رادەده بولنديغى ايچون منسوب اولديغى سسه (تون دمى ماژور، نصف سس) دينور.

شو حالده بر (غام ناتورل) ايكى تام برنصف واوچ تام برنصف سسدن تشكل ايدر. انجق موسيقيده بربرندن تيز اوله‌رق يدى سس بولنديغى وهربرى (دو)دن باشلايوب (سى)ده نهايت بولديغى ايچون ايكنجى (دو) برنجينك ايكى مثلى اولديغى‌كبى ايكنجى سلسله‌ده بولنانلرك كافه‌سى برنجيده-كيلرك ايكى قات عدد اهتزازنده اولدقلرندن قيمت اهتزازيه‌لرينك تعيينى ايچون إعداد مذكوره‌نك ايكى عدديله ضرب ايدلمسى اقتضا ايدر.

شو تفصيلدن اكلاشيله‌جغى وجهله صدانك تقسيمى برامر اعتبارى اولوب هرقنعى درجهٔ اهتزازده اولورسه اولسون برسس اقسام سبعه‌دن برى (دو، ره، مى الخ) فرض اولندقده او سس اوزرينه بر (غام ناتورل)

ترتیب اولنه‌بیلور. یعنی ۳۵۵ اهتزازدن حاصل اولان برسس (دو) فرض اولنورسه دیکر سسلرك قیمت و موقعلری براز اول عرض ایدیلان حساب واسطه‌سیله تعین ایدیلور. آنجق آلافرانقه‌ده پیانو کبی ثابت الآهنك برچوق چالغیلر بولندیغی وجله‌سنك اهنکی‌ده براولمق ملتزم اولدیغی ایچون دائمی صورتده عین صدای تکوین ایتمك اوزره (دیاپازون) نامیله ماشه شکلنده کوچك بر آلت اختراع ایتمشلردرکه ایکی اوجلری یکدیکرینه غایت یقین اولدیغی ایچون هر ایکیسی اره‌سندن سریعاً بردمیر چوبق کچیرلدکده قوللری وضعیت اصلیه‌سندن آیریلوب ینه رجعت ایتمسندن کندیسنه مخصوص اولان صدای (لا) چیقارتیر ایسه‌ده (دیاپازون) لرك عدد اهتزازی ایکی قول بعدلرینك طول وتخنی نسبتنده تخالف ایتدیکی ایچون هر برینك اهتزازی (تحریر صدا) آلتی اعانه‌سیله تعین ایدیلور.

اوروپانك اکثر ممالکنده موجود اولان (دیاپازون) لر یکدیکرندن ۱۰—۲۰ اهتزاز زیاده‌سنده (یارم سسه یقین) اختلاف ایتدکلری ایچون ۱۸۵۹ سنهٔ میلادیه‌سنده فرانسه حکومتی طرفندن بر مجلس مستقل عقد ایدیلهرك ثانیهٔ واحده‌ده ۸۷۰ زوج اهتزاز ایتمك اوزره بر (دیاپازون) اعمال ایتدیرلمش وپارس موزه‌خانه‌سنه قونیله‌رق هرکسك اوآهنکه اعتبار ایتمسی امر وتنبیه ایدلمشدر.

(دیاپازون)لك کوستردیکی (لا) بزم منصور نایلرینك (دوکاهی، لاسی) در. بواهنك یعنی (منصور) آهنکی کرچه هرکسك سسی یتیشه‌میه‌جك درجه‌ده یوکسکجه ایسه‌ده بزده (شد) دینیلان وفن موسیقیده فوق العاده حائز اهمیت اولان برکیفیت واردرکه او واسطه ایله اهنکی بر، ایکی .. الخ درجه یوکسلتوب الچالتمق قابل اولور. ...

(مابعدی وار) علی رفعت

مأمورین خارجیه ایچون دیپلوماتلر

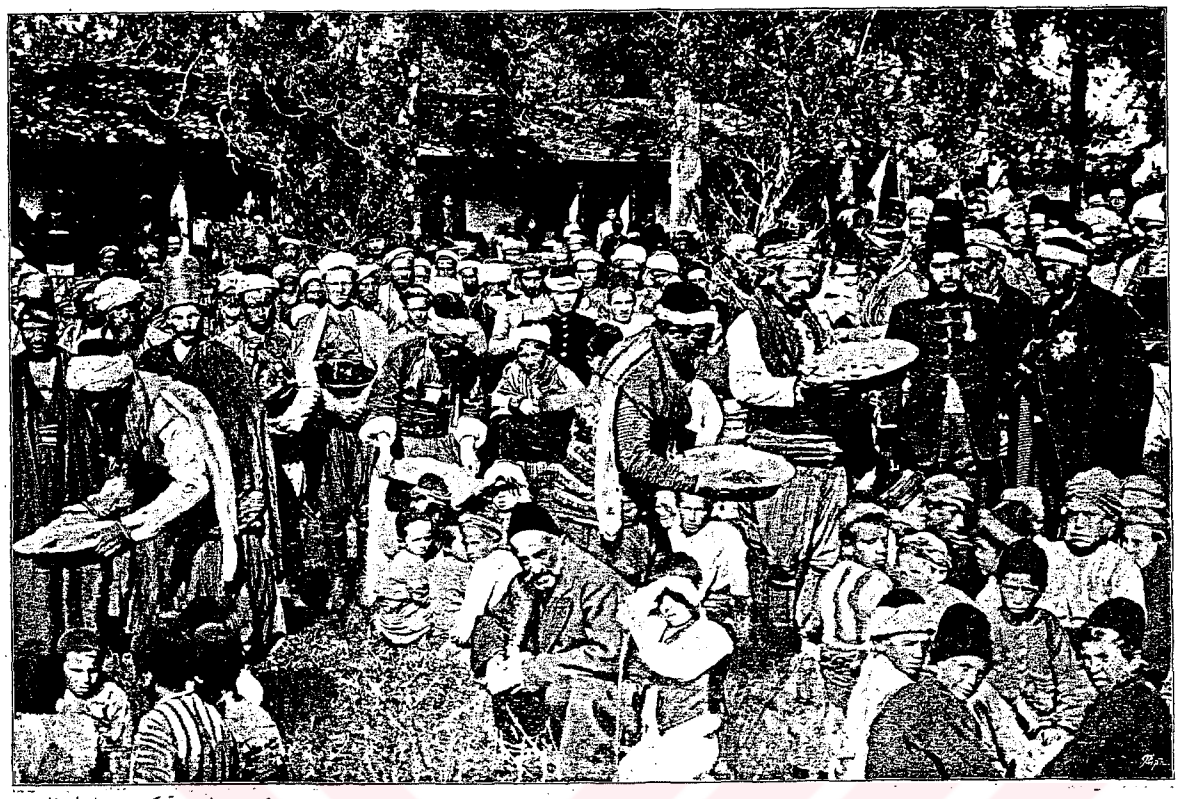
سایهٔ معارفوایهٔ حضرت خلافت‌پناهیده اقسام فنونك هر شعبه‌سنه مخصوص برچوق رسائل وکتب تدوین اولنمقده اولان شو صره‌ده کورولیورکه فن سیاسی‌یه و بونك متعلق اولدیغی مأمورین خارجیه‌یه دائر معلومات کافیه‌یی حاوی آثار پك محدود قالیور. حالبوکه ترقیات زمانه ایله اهمیتی آرتمش اولان بوقسم مامورین دولیه مسلك ووظیفه‌لرینی زمانمزده هر دولتك اولانجه قوتی تأیید وابقاسنه صرف ایتدیکی صلح ومسالمت اساسی اوزرینه وضع ایدلکلری جهتله لایق اولدیغی اهمیت کوندن کونه کسب عظمت ایدییور. وعادتا دینه بیلیرکه فی یومنا هذا تأمین منفعتدن عبارت اولان محاربه دیپلومات دینیلان مأمورین مذکوره واسطه‌سیله صلحاً اجرا ایدیلییور.

بونی اثباته قالقیشمق ایسه ظن عاجزانه‌یه فضله عد اولنسه سزادر. چونکه بر قاچ سنه اوللردن بری بر چوق وقایع سیاسیه ظهور ایله‌مشدرکه ازمنهٔ سالفه‌ده بولنسه ایدك امثال عدیده‌سیله مسبوق اولدیغی اوزره آفت مدهشهٔ جنك وجدالی انتاج ایده‌جکنك بداهتندن صرف نظر زمانمزده بیله خیلی تلاشلره سبب اولدیغی حالده دولتلرك همهات عالیه‌سی سایه‌سنده مأمورین مذکوره واسطه‌سیله دفع مشکلات وتأمین بقای صلح و مسالمت ایدلدیکی چشم محمدت ایله کورلمشدر. انجق بوآفت مدهشه‌نك لزومی بو واسطه ایله بوسبتون محو وازاله اولنه‌بیله‌جکی دولتلرك بوآنه قدر احراز ایدلکلری موفقیاتدن مأمول اولسه بیله شمدیلك ادعا ایدیله‌میه‌جکی درکاردر.

پادشاه عالیجاه تاجدار خلافت پناه غازیٔ بی‌مدانی عبد الحمید خان ثانی افندمز حضرتلری همهات کیتی‌ستانیاریله شرق وغربی وله وحیرتده براقمشلر وتأمین بقای صلح وصلاحده اوقدر غیرت ملکانه ابراز، اوقدر موفقیت شاهانه احراز بیورمشلردرکه بوکونکی کونده وجود محاسن نمود شهنشاهیلری عالمك صلح و اسایشنی تأمین ایتمش وحق احق حضرت شهریاریلرنده حامیٔ صلح وسلامت نام جلالت اتسامی ایله هریرده آوردهٔ زبان شکران ایدلکده بولنملرینه سببیت ویرمشدر.

بو یولده‌کی آثار محرره‌نك انجق ایکی اوچدن عبارت، وبونلرك ایسه فن سیاسی واقسامنك وسعتنه کوره پك مختصر بولنمسندن حکومت سنیه‌نك همهات ترقی پرورانه‌سنه رغماً اهمیتنه دائر فکر تام پیدا ایدیله‌مامش اولدیغی مستدل اولان مأمورین سیاسیه‌نك اساس مأموریت ودرجهٔ اهمیتلرینك تقدیرینه دائر اوزون اوزادیه بحث ومقالی، معلومی اعلام دیمك اوله‌جغندن زائد کورمکله برابر ایلروده واصل اولمسی ملحوظ بولنان درجهٔ ترقی‌یه نظراً بین الافراد احقاق حق ایدن محاکم کبی مأمورین خارجیه‌نك ده افراد مذکوره‌دن متشکل اولان دولتلر بینده محافظهٔ حقوق ومنافع خدمتی ایفا ایده‌جك برهیئت حکم صورتی آلمسنی تفکرده استبعاد اولنه‌جق برجهت یوق ظن ایدرم. چونکه انسانلر مستعد ترقیدرلر. ترقی ایسه هیئت بشریه‌نك منافعنی تأمین ایده‌جك وسائله توسلدن عبارت اولدیغی حالده یکدیکرمزی محو وافنا ایتمکدن عبارت اولان او داهیهٔ دهیای حرب یرینه صلح کبی بر منفعتی تأمین ایدن بومسلکك ترقیسندن مأمول اولان منافع عظیمه‌دن بیوك هانکی منفعت تصور اولنه‌بیلیر؟

کلهم اصل مقصده: متبوع مفخممز شوکتمآب افندمز حضرتلرینك سایهٔ معالیوایهٔ حضرت خلافتپناهیلرنده مکمل و متعدد دیپلوماتلرمز آثار موفقیت دثار ملکداریلری ایله میدان ترقیده منظور چشم شکران

اوتوكرافى: دياڤده آمكه‌رمر دارالصناعه‌سى

قره چكيلى عشيرتى طرفندن فقرا وضيفه‌نك اطعام ايدلمسى

Distribution de vivres par la tribu des Kara-Ketchili aux pauvres

برابر اكل وشربه مباشرت اولنمش: مومى‌اليهم مشغول قلع وبلع ايكن ديكر ايكى ذات ورود ايدركه بونلر دعوتلى دكلدرلر. سفره صاحبى كندولرينك پك قديم دوستى اولدقلرينى حالده (بيوريكز) خطابنه مظهر اولدمرلر. مكر كلان ايكى ذات هنوز طعام اتمامشلر ايمش. طعام پذيراى ختام اولدقدن صكره مومى‌اليهما (ادبو) يه مجبور اولهرق لوتنطه‌ده صولوغى الرلر. بوفقره‌يى حكايه ايدن ذات صكره‌دن كلان بو ايكى زيارتجيى يه اچديغى كبى طعام سفره‌سى اچيقلق برمحلده بولندقندن تصادفاً اورادە بولنوب انواع اطعمه واشربه‌يى كورمش اولان برقاچ فقير چوجغك سفره‌دن قالان اتمك پارچه‌لرينه بيله نائل اولهمدقلرينى مع‌التأسف افاده ايلمشدر:

بزده بويله برحال هيچ بروجيله تصور اولنمز.

على‌الخصوص تيرده واچيق برمحلده طعام اولندقدن تقديرده يمك يديكمزى كورن فقير چوجقلرى دلسير ايتمك باشلوجه عاداتمزدندر.

طعام وقتلرى ورود ايدن مسافرينه تكليف طعام اولندقدن كبى اوزاق بر محلدن كلانه و ياخود وقتسز ورود ايدنه طعام احضارى اداب مخصوصه‌مزدندركه امثال فاخره‌سيله يازه‌جغز. (مابعدى وار)

فزيولوژيا

« نظريياتى »

(اوچنجى نسخه‌دن مابعد)

— اوچنجى درس —

صداى سيقينك احراز ايتدكلرى موقعلره (پرده) دينور. پرده‌لر ايكنجى درسده‌كى حساب موجبنجه (ماژور) و (مينور) اولورلر. هر ايكيسى بيتنده اولان $\frac{80}{81}$ نسبتنده‌كى فرقه بر (قوما) دينيلور.

برتاهس $\frac{1}{10}$ رادەسنده‌دارتوب اكسيلور- سه كندى نصف پرده‌سنى حاصل ايدر. بر پرده‌نك نصف درجه ارتمسنه (ديەز) اكسيلمسنه (بامول) ديرلر. مثلا (ر) پرده‌سى نصف درجه ارتارسه (ر، ديەز) اكسيلورسه (ر، بامول) اولور. برنسبت متساويه‌دەدارتوب اكسيلديكى ايچون آتيده‌كى جدولده كوسترلديكى وجهله اوست طرفده‌كى پرده‌نك (بامول)ى الت‌طرفده‌كى پرده‌نك (ديەز) يدر:

دو، ديەز = ر، بامول
ر، ديەز = مى، بامول
مى، ديەز = فا، ناتورل
فا، ديەز = صول، بامول.
صول، ديەز = لا، بامول
لا، ديەز = سى، بامول
سى، ديەز = دو، ناتورل

بوكا (آنارمونى، هم آهنك) ياخود (سينونيم، هم معنا) دينيلور. انجق (آنارمونى، هم آهنك) ايكى نوطه بيتنده بر (قوما) فرق اولديغنى بيلمك غايت اهميتليدر. بونك سبجى بر پرده‌نك دائمى صورتده (ماژور) ويا خود (مينور) اولمسيله حساب كوره تبديل ايتمسيدر

مثلا (دو، ناتورل ماژور) اولدیغی زمان (لا، ناتورل مینور) اولور. بر (قوما) فرق غایت جزؤی اولمسی حسبیله آلافرانغه موسیقیده انجق آلت اعانه‌سیله اکلاشیلهبیلور ایسه‌ده بزم موسیقیمزك طرز وسیری ارباب موسیقی‌یه (سکاه) پرده‌سیله (بوسلك) پرده‌سی کبی بیلونده بر (قوما) فرق اولان پرده‌لری کوزله تفریق ایتدیریر.

هرسس حسابه کوره (ماژور) و (مینور) اولدیغی ایچون (دو، ناتورل ماژور) اوزرینه اون بش و (لا، ناتورل مینور) اوزرینه اون بش (غام، سلسله) ترتیب ایدلمش اولوب قدیم نسك‌ه‌زمان (ماژور)و(مینور)اوله‌جغنی اولبابده تنظیم اولنان جدولی کوسترر ایسه‌ده مقصدیمز آلافرانغه موسیقی یازمق اولدیغی ایچون انلری یالکز بزم مقاماتك تعریف وشرحی صره‌سنده تطبیق صورتیله ذکر ایله اکتفا ایده‌جکز.

شمدی باشلیجه بیلنمسی لازم اولان شیلردن بری‌ده ١٦ نجی عصر میلادیده اوروپا موسیقیسنده (غام ناتورل) ك (لا) اوزرینه مرتب اولمسیدر. فی زمانمز اوروپا موسیقی شناسلری آثار عتیقه‌نی تقلیداً بربسته تنظیمی ایچون اساس (لا)یی اتخاذ ایتمکده‌درلر.

(م)

(راست)

نوطه‌لر شو وجهله دائما صول طرفدن یازیلور وینه صولدن اوقونور.

م ت د ی ك ل ن س م

م . راست . صول
س . دوكاه . لا
ن . بوسلك . سی
م . چارگاه . دو
ك . نوا . ره
د . حسینی . می
ت . عجم . فا
م . كردانیه . صول

آلافرانغه موسیقینك برنجی پرده‌سی (دو) اولدیغی کبی بزم برنجی پرده‌مزده (راست) پرده‌سیدر. بزده هرپرده‌نك عدد اهتزازی $\frac{9}{8}$ راده‌سنده یعنی آلافرانغه‌نك (تون ماژور) ی نسبتنده اوتوب اکسیلدیکی ایچون (راست) ایله (دوكاه) بینتده نه وارسه (دوكاه) له (بوسلك) (چارگاه) له (نوا) (نوا) ایله (حسینی) (عجم) ایله (كردانیه) بینتده عین فرق موجوددر. انجق بزده (مینور) لك اولمامق حسبیله نصف پرده‌لریمز اوروپالیلرك نصف پرده‌لرندن دها كوچكدر. نصف پرده‌لر بحثنده مقداری ونه رادەده كوچك اولدیغی اكلاشیلور. شمدی اولا تام سسلری بیلدیره‌لم:

$$\left.\begin{matrix} م \\ س \\ ن \end{matrix}\right\} = \frac{9}{8}$$

$$\left.\begin{matrix} م \\ ك \end{matrix}\right\} = \frac{9}{8}$$

$$\left.\begin{matrix} د \\ ت \end{matrix}\right\} = \frac{9}{8}$$

$$\left.\begin{matrix} ی \\ م \end{matrix}\right\} = \frac{9}{8}$$

بوحالده بزده بر (غام ناتورل، سلسلهٔ طبیعیهٔ اصوات) شویله یازیلیر:

م ت د ی ك ل ن س م

١ ١ $\frac{1}{2}$ ١ ١ $\frac{1}{2}$ ١ ١

یعنی آلافرانغه‌ده‌كی کبی ایکی تام برنصف اوچ تام برنصف اولیوب ایکی تام برنصف، ایکی تام بر نصف، ونهایت برتام سسدن تشكل ایدركه (غام ناتورل) ك برمثل فضله‌سی طبق آلافرانغه‌ده‌كی کبی تمام بردرجه ارتار. یعنی (تیز) ی حاصل اولور. انجق بزده پرده‌لر دو، ره، می ناملریله یاد اولنه‌رق بر مثل فضله‌سنه (تیز لا) ونقصانه (پست لا) دینلیوب هر پرده‌یه مخصوص آیری آیری

اوتوتیپی : مطبعه‌مز

قره چیلی عشیرتی رئیسی حاجی بكر صدیق بك

Hadji Ékir Siddik Bey

Chef de la tribu des Kara-Kétchéli

اسملر واردر . حال بوكه پرده‌لر نوطه‌يه تطبيق ايديلورسه اوزمان صول، لا، سى.. الخ. دينيلور. و (تين) يله (پست) نه‌ده آلا- فرانغه‌ده اولديغى كبى (تيز صول) (تيز لا) دينلمك جائز اولور .

(مابعدى وار) على رفعت

علوم وفنون

تاريخ خطوط اسلاميه وعثمانيه

(ايكنجى نسخه‌دن مابعد)

ازى اقوام قديمه آراسنده بركره بو صورتله انتشار ايتدكدن صكره زمان سعد اقتران حضرت موسى (ع م)دن صكره كمال سرعتله ترقى وتكمل ايتمش و ارتق اسكى اشكال وتصوير بسبتون غائب اولمشدر. قوم نجيب عرب ده يازى خصوصنده اقوام سائره‌دن اصلا كرى قالمامشدر.

عربلرك قديماً استعمال ايتدكلرى اشكال خطوط سوريه‌ليلرك اشكال خطوطنه پك زياده مشابه اولوب شوقدركه افاده ايتدكلرى معانيه كسب وقوف ايده‌بيلمك ايچون نبطيلر زمانينه قدر ارجاع نظر ايتمك لازم كليور .

بويازى خطوط اسلاميه‌نك اس‌الاساسى ديمك اولديغى جهتله بونك ايچون نظرمزى او قدر كريه ارجاع ايتمك بيهوده بر زحمت عد اولنماملىدر .

اقوام نبطيه، سوريه قطعه‌سنك معموريت قديمه‌سنه دلالت ايدن آثاردن اولمق اوزره حضرت سليمان (ع م) جانبندن تأسيس ايدلمش اولان واليوم آثارمتباقيه‌سى وله‌درس عقول بر حالده اوله‌رق موجود بولنان «پالمير» شهرينك عمران و مدنيتى قارشيسنده ، نظرمزى آراميلرك حال بدويتى زمانينه قدر چكوب كوتورر .

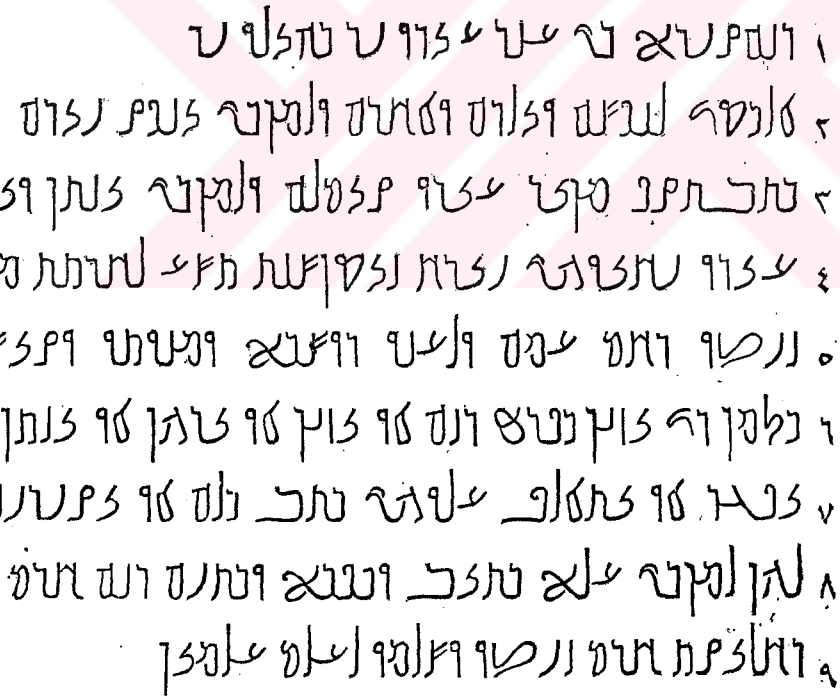
نبطيلر ارض فلسطينك جهت شرقيه‌سنده كى صحراى وسيعده تمكن ومتعدد شهر وقصبه‌لر تأسيس ايتمش وبورالرده آثار ومبانى وقيالر اوزرنده پك چوق خطوط ونقوشه تصادف ايدلمكده بولنمشدر.

عصر حاضر ميلادى اوائل واواسطنده او جوارلرده سياحت ايتمش اولان ارباب فنوندن بعض ذوات تصادف ايدلكلرى خطوط نبطيه‌نك قوپيه‌لرينى، استامپه اصوليله مو- دللرينى اخذ ايدرك بونلرله برچوق حقايق كشف واستخراج وبرخيلى معلومات نشر ايتمشلردر.

سياحين مومى‌اليهمك نشريا تندن مستبان اولديغنه كوره خط نبطى ايكى درلو اولوب مختلف منظره‌لر عرض ايدرلر . نبطيلرك مركز قديمى عد اولنان «سويده» جوارنده بولنان يازيلر شكلجه آراميلرك قوللاندقلرى خطوطى آكديرمقده وفقط جنوبه‌طوغرى كيديلير وتاريخ اعتباريله ميلاد عيسى (ع م)ه تقرب اولنورسه خط نبطى عربلرك استعمال ايتدكلرى خطوطه مشابهت كوسترمكده‌در. شو مشابهت، صوك سنه‌لرده وقوع بولان بركشف جديد ثمره‌سيله، غريب برصورتده تأيد ايتدى.

١٨٧٦ و ١٨٧٧ سنه‌لرنده «شارل دوغتى» اسمنده بر انكليز متفننى عربستانه وقوع بولان سياحتنده، الحجر وادىسنده عربلرك آثار قديمه‌سندن اولمق اوزره «مدين صالح» (ع م)ى كشف ايتدىكه بوراسى قيالر آراسنده اويولمش مبانيدن متشكل اولوب طرز معمارى ومنظرهٔ عموميه‌سى «پترا» شهر قديمى آكديرمقده‌در . فقط عرض ايتديكمز اشبو اويوقلر انسانلر مسكنى اولميوب امواتك مدفنى اولديغنى بونلرك قپوسى اوزرنده محكوك خطوط نبطيه افهام وعائد اولدقلرى انسانك اساميسنى اعلام ايتمشدر.

براز صكره يعنى ١٨٨٠ و١٨٨٤ سنه- لرنده (شارل هوبر) نامنده ديكر بر متفنن حوالئ مذكوره‌يى زيارتله (الحجر)ده‌كى منقوشاتى تماماً الده ايتمشدر . منقوشات

(ترجمه‌سى)

بو بنانى «آيدو Aidou» ابن «قوهه‌يلو Cohe'lou» ابن «القزه Elkesai» كنديسنى ايله اولاد واحفادنيه وحال حياتنده، بورايه دفن ايدلك مساعدهٔ مخصوصه‌سنى متضمن، آيدونك خط دستى ايله محرر بر ورقه ابراز ايدنلره مخصوص مدفن اولمق اوزره انشا ايتديرمشدر . [بنط حكمدارى « هارطاط Hartat » تاريخنك طقوزنجى سنه سنك « نيزان Nisan » آيىده] . بو مدفنى آلوب صاتانلره، ترهين ايدنلره، ويرنلره، اعاره ايدنلره» منقوش اولان خطوطه نصل اولورسه اولسون يازى قاريشديرانلره وياخود بالاده مذكور اولديغى اوزره بورايه دفن ايدلك صلاحيتى حائز اولانلردن بشقه موتادفننه متجاسر اولانلره « دوزارەس Dusarès » و «منات» و «قيس Qeïs» لعنت ايتسون. و بو مدفن واوزرنده منقوش خطوط بنطيلرله سليمانيلر نزدنده مرعى اولان «حرم Il-rem» قاعده‌سنه تطبيقاً «عصراً بعد عصر «مقدس (حرام) Haram» اولسون.

ایدریسه‌ده بزم اصل مقصدمز سیاست کلمه‌سنی پولیتیق کلمه‌سنه تطبیق دکل، دیپلوماسی ودیپلوماتیك کلمه‌لرینه مقابل عد ایده‌بیله‌جکمیز؟ اورایی اکلامقدر.

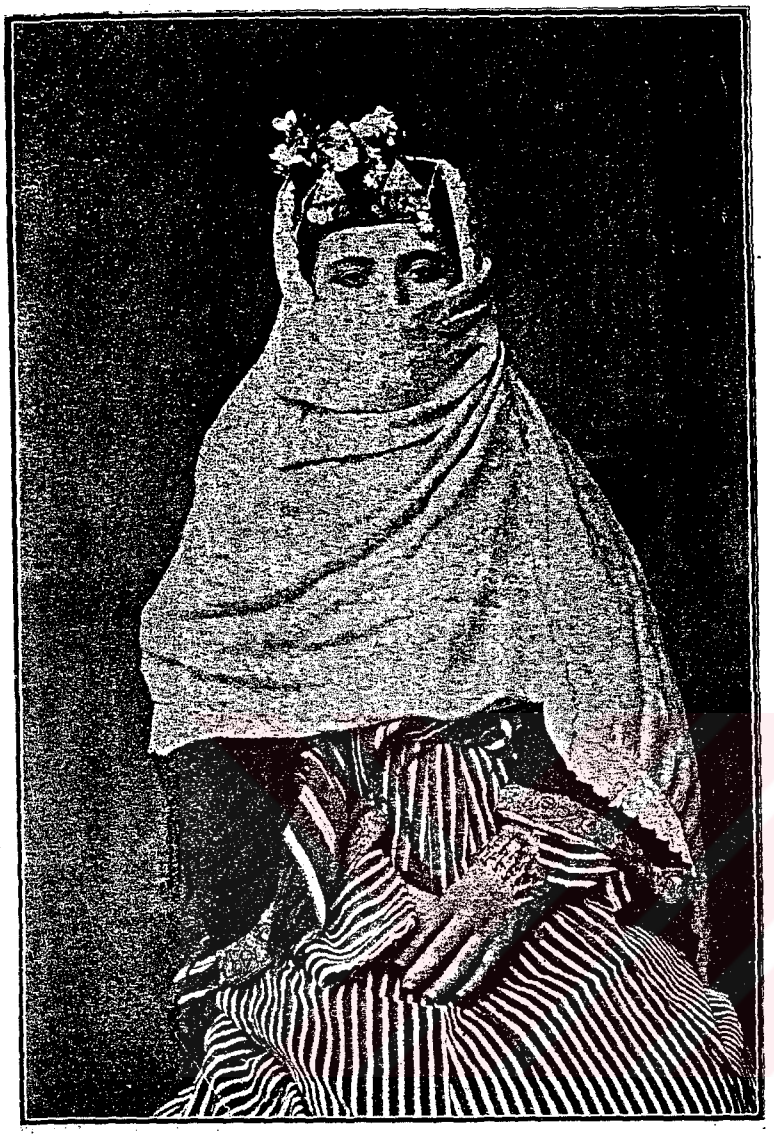
یوقاریدن بری عرض ایتدیکمز وجهله (Politique) کلمه‌سنك هم سیاست داخلیه‌یه، هم سیاست خارجیه‌یه شمولی اولدیغی حالده (Diplomatie)یه یالکز سیاست خارجیه‌نك داخل بولندیغندن (Politique) ایله (Diplo-matie) بیننده عموم وخصوص مطلق موجود اولدیغی مستبان اولمغله عجبا بزده عمومیتی سیاست کلمه‌سنه وخصوصیتی‌ده بنسه بوندن مرکب سیاست خارجیه و سیاست داخلیه ترکیبلرینه ویرسه‌ك مطلوبه موفق اولمق قابل اوله‌مزمی؟ معروضاتمزك اختصاریله برابر نتیجه عرض اولنه‌جق اولورسه شو قیاداتی کسب ایدر: مادامکه سیاست کلمه‌سی ادارهٔ امور دولت مضانه‌در: ودولتلرك اموری ایسه زمانمزده داخلی وخارجی اوله‌رق ایکیه آیریلیور. اوحالده نه ایچون دولتك امور داخلیه‌سنك اداره‌سنه سیاست داخلیه ومصالح خارجیه‌سنك تمشیته سیاست خارجیه دیه‌میورز؟ (مابعدی وار)

فن موسیقی

« نظریاتی »

(دردنجی نسخه‌دن مابعد)

(دوکاه) (سکاه) (چارکاه) لفظلرینك تضمن ایتدیکی معنایه‌ده عطف نظر دقت ایدیلنجه موسیقیده برنجی سسك (راست) اولدیغی محققدر. حتی بر زمانلر (راست) پرده‌سنه (یکاه) دینلمکده اولدیغی کتب عتیقه‌نك اکثرنده مصرح اولوب بالآخره نصلسه موقتی غائب ایدرك شو شمدیکی بولندیغی محله کلش و برنجی پرده طبیعی (یکاه) اولدیغی ایچون اوموقع حال حاضری وجهله یاکلش بر نتیجه چیقارمشدر. الیوم آلافرانغه‌ده (ر) دینیلان (یکاه) پرده‌سی بزده برنجی (حسینی عشیران. می) ایکنجی

اوتوتیپی : مطبعه‌مز

ماروننی طائفه‌سندن جبل لبنانلی برقز

Jeune fille du Mont Liban

اخ طانمقده‌در. حال بوکه بوکون کمانك اك (پست) اوله‌رق چیقاردیغی سسی (قبا راست) ونا یك اك (پست) پرده‌سی یاخود (دمی) دها طوغریسی صدای طبیعیسی بنه (قبا راست) در.

کتب عتیقه‌نك بخیسنده اك اول اساس سس (راست) اعتبار ایدلش ایسه‌ده بالآخره کثرت استعمال بناءً (دوکاه) اتخاذ ایدلدیکی محرر ایسه‌ده درس سابقه‌ده‌کی تعریف موجبنجه (لا. دوکاه) ماده‌سی اوروپالیلرجه ده مردود در. حتی انلرجه هنوز (دو) پرده‌سنك ده محققاً برنجی پرده اولمق لازم کله‌جکی تعین ایتمش اولمیوب آثار موسیقیه لرنده پیانوده‌کی سسلرك فن موسیقیجه ناقص وحتی مضر اولدیغی وشرق موسیقیسنه عائد بحثلرنده ایسه بزم موسیقی حقنده بر چوق مطالعه‌لر سرد ایله آلافرانغه موسیقینك اوته‌دنبری اوغرادیغی تحولاته نظراً کونك برنده حال حاضری‌ده تبدل ایتمك احتمالی اولدیغنی اعتراف ایدلمکده‌در.

آلافرانغه‌ده سسلر (ماژور) و (مینور) اولوب بزده ایسه تام پرده‌لرك عمومی

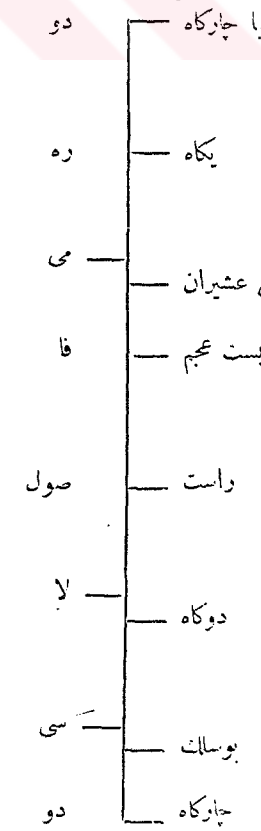

فطوغرافی: یون فیس اوتوتیپی: مطبعه‌ص

جبل لبنانده اشتوره‌ده واقع «دلیژانس» آرابه شرکتی موقفی

Station de déligences à Chtoura (Mont Liban)

(ماژور) اولمسنه نظراً یکدیکری پیرنده‌کی فرق شوایده‌کی شکل کوزلیله کوسترر:

(چارکاه) پرده‌سی آلافرانقه‌نك تمام (دو) پرده‌سنه مقابل فرض ایدیلورسه (دو) دن صکره (ره) پرده‌سی هرایکی موسیقیده عین قوتده ($\frac{9}{8}$) رادەسنده‌النمش ایسه‌ده(ره)دن صکره‌کی (می) پرده‌سی بزم (حسینی عشیران، می) دن بر (قوما $\frac{80}{81}$) رادەسنده کوچکدر. (می) ایله (فا) ارەسی هرایکی موسیقیده‌ده نصف اعتبار و (فا) ایچون عین موقع اتخاذ ایدلمش اولدیغی ایچون شکلده کورلدیکی وجهله بزم نصف پرده‌سی انلرکککندن بر (قوما $\frac{80}{81}$) قدر کوچکدر. بوندن چیقه‌جق نتیجه (دو) دن (فا) یه‌قدر هرایکی طرفك الدیغی مسافه یکدیکرینه مساوی ایسه‌ده انلر (می) یی بزمکندن کوچك الدقلری ایچون نصف پرده‌لری بر آز دها بیوك تام سسلری کوچك اولیور. (راست) پرده‌سندن صکره بزینه $\frac{9}{8}$ رادەسنده الدیغمز ایچون (لا) ده عین فرق ظهور ایدر.

(سی) پرده‌سنده ایسه هرایکی طرف $\frac{9}{8}$ قوتی قبول ایتمش ایسه‌ده (دوکاه) پرده‌سیله اوروپالیلرك (لا) سی ارەسنده (ره، یکاه) ایله (می، حسینی عشیران) بینده‌کی فرق موجود اولدیغی ایچون انلرك تام پرده‌سی (بوسلك) پرده‌سندن دها (پست)در.

بزده بر زماندن بری موسیقینك یالکز عملیاتنه اهمیت ویریلدیکی جهت نظریه‌سی بعض حکمانك آثاری ایچندن خارجه چیقه‌مامسی وموسیقینك نجومه نسبتی کبی خرافاتك میدان المسی (سکاه) ی تام پرده ظن ایتدیرمشدرکه بونك نه‌حسابله الدیغی سؤال ایدلسه جوابی موسیقی حسابه کلمزدن عبارتدر.

فقط شو معروضاتدن اوکله موسیقینك کالندن بحث ایدرکن شمدی نقصانی اعتراف ایله قولمزك یکدیکرینی مناقض اولدیغی ظن ایدلسون زیرا (سکاه) پرده‌سی اوزمان کالده تام پرده اولدیغی قبول ایدلمامش اوده صکره‌دن (یکاه) پرده‌سی حقنده‌کی معاملەنك نوع دیکرینی کورمشدر.

(مابعدی وار) علی رفعت

علمادن (Adam) ك اسملری استرانکلو خطی ایله محکوك وبویازیلر یوقاریدن اشاغی یه طوغری مسطور بولنمسنه نظراً نسطوریلرك ٧٨١ تاریخندن بری چینده تمکن ایدرك کندی یازیلرینی اورایه قدر ایصال واستعمال ایتمش اولدقلرینه همان شبهه قالمیور.

استرانکلو خطنك شوانتشار فوق العاده سی آسیای وسطاده برچوق القبائل تشکلنه باعث اولوب ازجمله (اویغور) نامی آلتنده یشایان ترکلرده اشبو سوریه القبائلنك استعمالنی قبول ایتمش وصکره بو القبائلنك جزئی تعدیلی ایله مغول، قالموق، مانچور القبائلری میدانه کلمشدر. بوالقبائلرله یازیلان یازی چینده بولندیغی یوقاریده بیان اولنان یازیلر کبی یوقاریدن اشاغی تسطیر اولنور ایدی. نسطوریلر نهایت سوریه خطنی هنده قدر نشر وایصال ایتمشلردر.

(مابعدی وار)

فن موسیقی

« نظریاتی »

(بشنجی نسخه دن مابعد)

(بشنجی درس)

ثم

مدی یه قدر ویریلان ایضاحاتدن آلفرانقه موسیقیده صدانك تام ونصف تامیله ایکی نوعی اولدیغی وایجابه کوره پرده لرك جزؤی تبدل ایتدیکی یعنی (ماژور ومینور) اولدیغی اکلاشلمشدر. انجق پیانوده برسسی ایجابه کوره (ماژور ومینور) یاپمق ممکن اولهمدیغی ایچون سسلر برحساب متوسط اوزره یعنی هم (ماژور) ه هم ده (مینور) ه خدمت ایده بیله جك وجهله قونلمشدر. پرده لر (ماژور) ده اولسه (مینور) ده اولسه پیانوده تبدل ایده میوب انجق وضع ایدیلان صدای تکوین ایده بیلدیکی ایچون پیانو ایله چالینان شیلره آلفرانقه قواعدینه تامیله موافقدر دینیلهمز. چونکه مثلا (صول) پرده سی بعضاً (ماژور) بعضاً (مینور) اولرلو. اهنکی ثابت برچالغی یه ایسه برپرده نك بوایکی حالی بردن قونیله مدیغی ایچون پیانو وامثالی چالغیلرده کی پرده لرك عدد اهتزازلری فناً تحقق ایدن مقدارك عینی دکلدر. فقط فرقك فوق العاده کوچك اولمسی حسبیله هرایکی حالك بك کوچ تفریق ایدیله بیلمسی ویاخود عدد اهتزازی فنك تعیین ایتدیکی مقداردن دون اولدیغی حالده دکلدر ظن ایدلمسی فن موسیقی ایچون معذرت مقبوله دکلدر. بو حقیقت اوروپا ارباب وقوفنك ده تحت تصدیقنده اولدیغی بو بابده نشر ایتدکلری آثار ایله مثبتدر. حتی (پیانونك فن موسیقی یه سوء تأثیری) نامیله فرانسزجه قوجه برجلد کتاب منظورمز اولمشدرکه مندرجاتی بوکبی دها برچوق معلوماتی شامل اولدیغی ایچون آلفرانقه مراقلیلرینه مطالعه سی توصیه ایدیلیر.

نتیجهٔ مرام، (ماژور) ی ده (مینور) ی ده داخل اولدیغی حالده الیوم آلفرانقه ده بری تام دیکری نصف اولمق اوزره صدانك ایکی نوعی مستعمل در. (برقوما) نسبتنده کی فرقلرك اجراسی ایسه موسیقی مکتبلرندن شهادتنامه المش وفنك نظریاتی ده کوزلجه تحصیل ایله (آرتیست) عنوانی بحق قزانمش اولان کمانیلره مخصوص در. پیانونك حال معروضه مبنی سائر (آرتیست) لر بیله بیله اوپرده لری استعماله مجبوردر. شوشرحدن مقصد عاجزی آلفرانقه موسیقی یه اعتراض دکل آلاتورقه تحصیل ایدنلره بو بابده براز معلومات ویرمکدر. بزدد پرده لر یالکز تمام ونصف حسبیله یاپلمامشدر. مثلا آلفرانقه نك (سی بامول) ی ایله بز (نهاوند) یاپارز؛ فقط (حجاز) یاپه میز. کذا (می بامول) ی ایله (نهاوند) یاپارز؛ فقط (حجاز) یاپه میز. کذا (می بامول) ی ایله (نهاوند) یاپارز؛ فقط (سوزناك) یاپه میز. چونکه (حجاز) ده قوللاندیغمز (سی بامول) ایله (سوزناك) ده قوللاندیغمز (می، بامول) آلفرانقه ده کیلردن دها دیکجه در. فقط آلفرانقه موسیقینك بالجمله دقایقنه واقف اولان بعض معلمینك! اقوالنه کوره (حجاز) مقامی آلفرانقه نك (ره، مینور) ی اولدیغی و (ره، مینور) ده آلفرانقه نك (سی، بامول) ی ایله یاپلدیغی وآلفرانقه موسیقینك ذاتاً درکار اولان کمالنه بناءً (حجاز) مقامنك طوغری اوله رق یاپیله بیلمسی او (سی، بامول) ك قبولنه وابسته اولدیغی کبی قیاسلرینه کرچه برشی دنیله مز ایسه ده، بوکبی معلمینك کمالری آلاتورقه دن زیاده آلفرانقه ده وسائره ده اولدیغی ایچون آلاتورقه مقاماتی (ماژور ومینور) قواعدی التنه الق خصوصنده برچوق سنه لردن بری سبق ایدن خدمت و غیرتلرندن هنوز بر نتیجه چیقه مامش در؛ حتی بوندن صکره سی ایچونده براز شبهه لیدر. چونکه موسیقی بیلنلر! (حجاز) نامیله طانیدقلری مقامی آلفرانقه نك (سی، بامول) ی ایله یاپمغه هنوز الیشه مدقلری کبی اویله اولمسی ارزو دنی ایتمیورلر.

مباحث سالفه ده آلفرانقه نك نصف پرده لری مثلا (سی) ایله (دو) و (می) ایله (فا) اره لری $\frac{16}{15}$ راده سنده اولدیغی و (سی) ایله (می) نك بزم (حسینی) و (بوسلك) پرده لرندن براز دها پستجه حتی آلفرانقه نك (لا) سی (مینور) بزم (دوکاه) (ماژور) اولدیغی ایچون (سی، بامول) ایله (لا) لرارده سنده کی فرق بشقه بشقه اولدیغی بیلدیرلمش ایدی.

بزده نصف پرده لرك مقداری $\frac{256}{243}$ راده سنده در بوحالده:

بوسلك دن $\binom{\text{ﺳ}}{\text{ﺩ}} = \frac{256}{243}$

چارکاه ه

حسینی دن $\binom{\text{ﻣ}}{\text{ﺭ}} = \frac{256}{243}$

عجم ه

رادهسنده فرق واردرکه بزده کی (غام ناتورل) ك شکلی شو اولمش اولور.

$$\frac{9}{8} = \binom{\text{ﻣ}}{\text{ﺩ}}$$

$$\frac{9}{8} = \binom{\text{ﺭ}}{\text{ﻣ}}$$

$$\frac{256}{243} = \binom{\text{ﻓ}}{\text{ﺳ}}$$

$$\frac{9}{8} = \binom{\text{ﺳ}}{\text{ﻻ}}$$

$$\frac{9}{8} = \binom{\text{ﻻ}}{\text{ﺻ}}$$

$$\frac{256}{243} = \binom{\text{ﺩ}}{\text{ﻣ}}$$

$$\frac{9}{8} = \binom{\text{ﻣ}}{\text{ﺳ}}$$

$\frac{9}{8}$ ، $\frac{9}{8}$ ، $\frac{256}{243}$ ، $\frac{9}{8}$ ، $\frac{9}{8}$ ، $\frac{256}{243}$ ، $\frac{9}{8}$.

ایکی تام برنصف ، ایکی تام برنصف ، برتام . بو $\frac{٢٥٦}{٢٤٣}$ رادەسندەکی فرق اوروپالیلرك (غام، فیثاغور) دیدکلری (غام) دەکی فرقدرکه حکیم شهیر (فیثاغور) دن صکره (لزیاس) و (سوتریك) کبی یونان قدیمك اك عالم موسیقی شناسلرینك نصف پردەلرك شو مقدارده اولمق لازم کلهجکی حقندەکی اثاری بالاخره حکماء شرقیه طرفلرندن ایجه تدقیق ایدلمش وصحتی تبین ایتمشدر .

(مابعدی وار) علی رفعت

مأمورین خارجیه

یخود

دیپلوماتلر

(بشنجی نسخەدن مابعد)

فلوغرافی: عبدالله برادرلر

جوهور حاکمی مرحوم ابوبکرصدیق خان

ABOUBÉKR SEDDIK HAN

Rajah défunt de Johore

بو درلو مسائلك حلی بزم کبی عاجزلرك دائرهٔ اقتدارندن خارج بولندیغندن بوبابدەارباب اقتدارك رأیلرینه انتظاراً بو قدرله اکتفا ایتملیز .

تراکیب وصفیه صورتنه کلنجه:

مطلقا «سیاسیه» کلهلرینی استعماله مجبور دکلز ظن ایدرم. نصل «Politique intéri-eure» و «Affaires intérieures» صورتنده یعنی یالکز (امور داخلیه) ایله ترجمه ایدەبیلیور ایسەك «Affaires ou relations diplomatiques» ترکیبنیدە اویلهجه (سیاسیه) یی حذف ایله یالکزجه (امور ویا مناسبات خارجیه) دیه ترجمه ایدەبیلیرز ظنندەیم.

اصل مسئلەیی اشکال ایدن برنقطه وارسه اوده (Agents diplomatiques) ی نظریات عاجزانەمزه تطبیقاً ترجمه ایدەبیلمکدر. زیرا بوترکیبی (Aff. diplo.) دە اولدیغی کبی یالکز (خارجیه) ایله ترجمه ایدەمیز؛ چونکه بویله ترجمه ایدلسه (مأمورین خارجیه) دیەمز لازم کلیرکه بوده موافق دوشمز . قونسولوسلر یعنی شهبندرلرده (مأمورین خارجیه) دن معدود اولهبیلیرلرسەدە علی العموم (Agents diplo.) عدایدیلەمزلر. چونکه بحث مخصوصنده دخی عرض اولنهجغی کبی شهبندر ودیکر بعض مأمورین خارجیه امور سیاسیه ایله اشتغال ایدەمیوب بومثللو امورك رؤیتی سفرا ومرخصان کبی مأمورین خارجیەنك جملهٔ وظائفندن بولندیغندن سفرا وسائرەنك تشکیل ایلدیکی قسمه، قسم دیکرك وظائفندن بشقه امور سیاسیه یەده مأمور بولندقلری جهتله (مأمورین سیاسیهٔ خارجیه) وشهبندرلرله دیکرلرندن مرکب صنفەده برنجی صنفك وظائفنه نسبتله ویا وجه معلومدن طولایی برنجی صنفدن تفریق ایچون امور عادیەده مستخدم اولدقلری جهتله (مأمورین عادیهٔ خارجیه) تعبیری استعمالده هیچ بر محذور اولمسه کرکدر. معمافیه بحث معلوم اولدیغی تقدیرده بو ایکی قسمیده یالکز (مأمورین خارجیه) تعبیریله یاد ایتمك دها مناسب اولهجغی درکاردر .

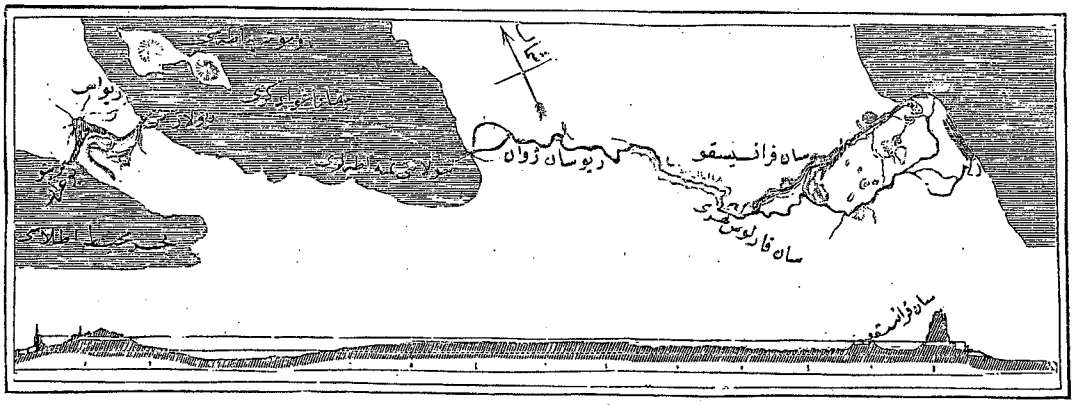
ایشته ترقیات بشریەنك اصلاح احوالنده ظفریاب اولهبیلدیکی آثاردن اولوب سعید بك افندینك (علم مناسبات دولیه) دیمکلکمزی مناسب کوردکلری ویکی جیقمه تعبیراندن اولمق اوزره دیپلوماسی تعبیریله موجودیتی بیان بیوردقلری وشو ایکی اوج عصر ظرفنده عالم انسانیتك ترقیاتنك باشلیجه مدار افتخاری اولوب علم وقایهٔ صلح وصلاح تعبیرینه شایسته بولنان برفنك اسمنه دلالت ایدن نوظهور برتعبیری بویوله ترجمه ایتمکه چالیشدق؛ خطا ایسه تصحیحنه همتله معفو کورلمسی ارباب اقتدارن مسترجادر .

مأمورین خارجیەیه الزم علوم وفنون

اثر عاجزیدن اصل مقصد سیاست

تعديلاته دوچار اولهرق (خط كوفى) شكلنى آلمش وقبل الاسلام عيسويلر طرفندن بر زمان قوللانلديغى حالده مؤخراً عربلر، اسلاملر طرفندن استعمال ايدلمشدر.

(مابعدى وار)

Canal de Nicaragua نيقاراغوا قنالى

آمريقاده (نيقاراغوا) حكومتى داخلنده حفر وكشادى مقرر بولنان نيقاراغوا قنالنه دائر معلومات بشنجى نسخه‌نك «اجمال» قسمنده مندرجدر.

فن موسيقى

« نظرياتى »

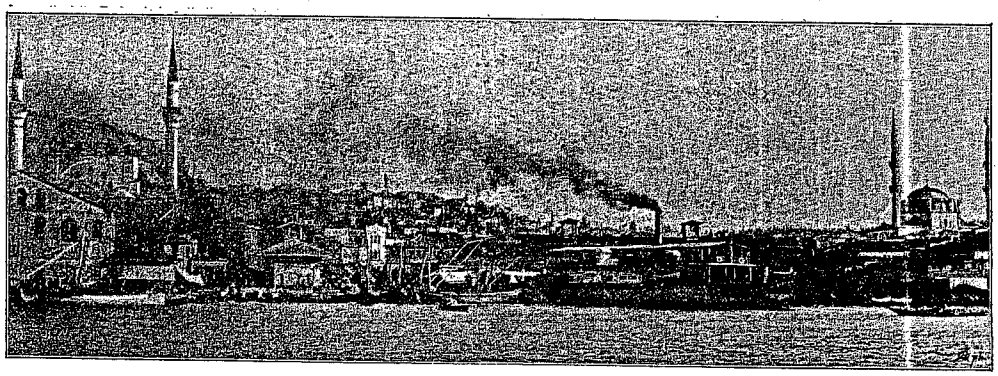
(التنجى درس)

وسيقيده الك برنسبت مطرده ايله عمودى ياخود افقى حركتنه (ضرب) وبر قاچ ضربك اجتماعندن حاصل اولان قوته (اصول) ديرلر. (ضرب)دن مقصد زمانى لازم اولان درجه‌يه تقسيم ايتمكدر. مثلا بر (ضرب)ك قوتى معلوم اولنجه درت (ضرب)لى بر اصول طبيعى انك درت مثلى اولور. وهر نه زمان او اصول اجرا ايديلير سه هر دفعه‌سنده عين قوت استحصال ايدلمش اولور. آلافرانغه‌ده بوكا (تامپو) ديرلركه ال وياخود اوفاق بر باستون واسطه‌سيله هم عمودى هم ده افقى اولهرق اجرا ايديلور. بزده (اصول) لر (دم، تك، تكا، تاهك) لفظلرينه (ضرب) حسابيله قونيلان قوتدن واو قوتلره (دويك) (اقصاق) كبى ويريلان اسملردن اكلاشيلور. (اصول) موسيقينك عادتا وزنيدركه شعرده وزن نقصانى نه ايسه موسيقيده‌ده عينى‌در.

(دم) صاغ الك صاغ ديز اوزرينه (تك) صول الك صول ديز اوزرينه (تكا) اولا صاغ الك صاغ ديز اوزرينه صكره صول الك صول ديز اوزرينه (تاهك) ايسه ايكى الك بردن ايكى ديز اوزرينه اورلمسيله حاصل اولور. بر (ضرب)ك قوتى عسكرى تعليملرده استعمال ايديلان (بر، ايكى، اوچ، درت)دن عبارتدر. يعنى تمام او اسلوب اوزره تلفظ ايديلنجه‌يه قدر ال بر دفعه ديز اوزرينه اوريلور ياخود عمودى ويا افقى حركت ايتديريلورسه بر (ضرب) حاصل اولور. بونده قاعده (بر، ايكى) نك الك ديزه‌اورلديغى و (اوچ، درت) ك الك قالديرلديغى زمان تلفظ ايدلسى واولا نه سرعتله باشلانمش ايسه نهايته قدر اصلا تبديل ايدلمامسيدر. آلافرانغه‌ده (اصول) ك دائما عين قوت وسرعتده كيتمسى ايچون (مترونوم) نامنده بر آلت ياپلمشدر. بزده (اصول) لر قطعى حسابات ايله تعيين ايدلمش اولديغندن (اصول)ه رعايت شرطيله هيچ بر نغمه‌ده وزنسزلك كورلمز. آلافرانغه (اصول)لرله بزم (اصول)لر بشقه بشقه اولمقله برابر هرايكيسى بينده‌كى فرق سسلرده‌كى فرق كبى دكلدر. فرقك الكبيوكى اصوللرك بشقه بشقه طرزلرده ياپلمش اولمسندن عبارتدر. يالكز تركجه‌يه مخصوص بعض (اصول)لر واردركه (مثلا اقصاق كبى) هر نقدر تماميله نوطه ايله يازيله بيلير ايسه‌ده شيوه‌جه براز ناقص اولور. يعنى شرق موسيقيسنى هيچ بيلميان اوروپالى برموسيقى‌شناس بو (اصول)لرده بر شرقى چالمق لازم كلسه نوطه‌ده هر (ضربى، تامپوسنى) كوسترلديكى حالده تماميله شيوهٔ اصليه‌يى بوله‌مز. انجق بوكا نقصان ديئلميوب شيوه‌جه فرق ديئلور.

لياقت واهليت موسيقيه‌سى معلوم عالم اولان محبانمزدن برذات جيب ساعتى شكلنده بر آلت اختراع ايتمك تصور ندەدركه اناختاريله قورىلنجه ايستيلان اصولى اوره‌جقدر. بوكا موفقيتلرى موسيقيونه پك بيوك بر خدمت اوله‌جكندن يقينده ميدان حصوله وضعى تمنى ايديلور. شوهمت ميدان اله‌جق اولورسه بزم (اصول) لرك بتون بتون بيانجيسى اولان اوروپالىلرده احتمالكه شرقى لرى ممكن مرتبه چاله بيلورلر.

اوتوتيبى: ويانه‌ده انكه‌رەر دارالصناعه‌سى

قطر غرافى: كولنز برادرلر

اسكداره آرابه واپورى اسكله‌سى

Scutari.-Débarcadère du ferry-boat

موسیقینك ونوطه‌نك واحد قیاسیسی بر (ضرب) در. دیکر حسابانی هپ اکا بنا ایدیلور. آلاتورقه نوطه (ضرب) حسابنه غایت موافقدر. یعنی او نوطه‌ده نغمات دائما بر ضرب اوله‌رق یازیلیر. بونك ایچون برشرقینك یکنظرده آلاتورقه‌نك قاچ ضربلی بر اصولی ایله یاپلمش اولدیغی اکلاشیلور. آلافرانغه نوطه‌نك‌ده باش طرفنده (اصول) لرك اشارتلری واردر. قنغی اشارت کوریلورسه نوطه‌نك (اصول)ی اندن عبارت اولدیغی اکلاشیلور.

بر (ضرب) باشلیجه درت جزؤدن تشکل ایدر. یعنی بر (ضرب) (بر، ایکی، اوچ، درت) رقملرینك زمان قرائتی قدر برقوته مالکدر. شو رقملر یرینه نوطه وضع ایدیلدیکی اولورسه مثلا:

یی (بر، ایکی، اوچ، درت) نصل تلفظ ایدیلیورسه اویله‌جه صول، لا، سی، دو دینورسه تمام بر (ضرب) اولور. بر (ضرب)ك اشارتی شو بر نقطه‌در. = .

بو بر نقطه هرقنغی برنوطه‌نك اوزرینه وضع ایدیلورسه اونوطه‌نك تمام بر (ضرب)لق نوطه اولدیغی اکلاشیلور مثلا:

نوطه‌لرینك اوزرلرنده برر نقطه بولندیغی ایچون بونوطه‌لر تمام برر (ضرب)لق نوطه‌در. بر (ضرب)ك قوتی (بر، ایکی، اوچ، درت)دن عبارت دکلی ایدی؟ اوحالده بو نوطه‌لرك بهرینك قوتی شو اولمش اولور.

یعنی الك باشده‌کی بر (ضرب)لق (صول)ی اوقومق ایچون (صول)ی تلفظده (صول، صول، صول، صول) دینیله‌بیله‌جك بر مقداردە توقف ایتملی (لا) ده کذا (سی) ده هکذا.

هر واحدك مثلی وجزؤی اولدیغی کبی نوطه‌ده‌ده طبیعی ایکی (ضرب) درت (ضرب) اولدیغی کبی نصف (ضرب) وچاریك (ضرب) واردر.

اساس اشارتلر شونلردر:

برنجیسی ایکی (ضرب) اشارتی که هر قنغی برنوطه‌نك اوزرینه کلورسه اونوطه‌نك تلفظنده ایکی (ضرب) اوریله‌بیله‌جك زمان کچه‌جکنی یعنی ازقدر مدت توقف ایدیله‌جکنی بیلدیریر. مثلا:

نك بهری:

قوتی حائز اولدیغی اکلاشیلورکه شو:

صولك قوتی نه ایدی:

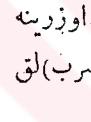

دکلی ایدی؟ بوحالده بومربعی تضعیف ایدر ایسه‌ك:

اولور.

براز اول بر (ضرب)ك نصل اورلمق لازم‌کله‌جکی بیلدیرلمش ایدی. یعنی (ضرب)ی اورمقده قاعده (بر، ایکی) الك دیزه اورلدیغی و (اوچ، درت)ی الك یوقاری‌یه قالدیرلدیغی زمان اورلمق لازم کلیورمی ایدی.

شمدی اوقاعده‌یه بناءً () تلفظ ایدیلنجه شو شکل حاصل اولور.

که (صول)لری برلشدیرنجه شویله اولور.

بو تلفظ ایدلدکدن صکره مثلا (ـ) یه کچلمك لازم کلسه اوده عینی اولور.

ایکیسی برلشورسه:

بعده اولا

اولور. برضربك قوتی شوندن عبارت اولوب دیکرلری صره‌ایله تعریف ایدیله‌جکدر.

(مابعدی وار) علی رفعت

رسملرمز

مرسین قصبه‌سی

مرسین قصبه‌سی، آطنه و طرسوس مملکتلرینك جنوب و غرب طرفنده کائن اولوب مرکز حکومت اولان مرسین قصبه‌سی مرکز ولایت اولان آطنه‌یه اون ایکی ساعت بعدده وساحل بحرده مبنیدر.

مرسین، آطنه‌نك اسکله‌سی اولوب باشلیجه اخراجاتی، پاموق قوزه‌سیدر. بوندن بشقه سوریه ساحلنه آمد وشد ایدن واپور وسفائن تجاریه‌نك ممری ومرسای تجارتیدر.

مرسیندن آطنه‌یه قدر آمد وشد ایدن طار خطلی برشمندوفر واردر.

جسر جدید

شهرمزك غلطه و استانبول جهتلرینی کوچك برنهر طرزنده یکدیکرندن آیران خلیج، طرفینده دلنشین ایکی شه جزیره حصوله کتیرمشدر. کاغدخانه طاغلرندن آقوب کلن سیل خوش روان بیویه بیویه، یاخود بوغازدن جوشوب بریره صیغه‌میان امواج بی نهایه بوحفرهٔ متموجی طولدیره طولدیره عادتا برکورفزجك وجود کتیر‌دیکندن ایلك نظرده یکدیکرندن کیتدکجه متباعد ایکی ساحل متناظر وجوده کلمش و مناقلات یومیه ایکی بلده‌یی دخی ارتباطه سوق ایلمش اولغله مؤسسات نافعه نامنه خلیج اوزرینه ایکی کوپری انشا ایدلمشدر. جسر جدید درسعادتك حیات تجارینه ومواردات یومیه‌سنه بر معبر خصوصیدر. شهرك امتدادی نسبتنده‌کی سواحل بونك یانلرنده‌کی سفائن سریعه‌سایه‌سنده یاقینلاشمش

٤ — عربلرك تاريخ حربه ايتدكلرى خدمت.
٥ — اسلامك طبه ايتديكى خدمت.
٦ — اسلاملرك كيميايكه ايتديكى خدمت.
٧ — اسلاملرك فن موسيقيه ايتديكى خدمت.
٨ — نسوان اسلامك ادبيات وامور ادارهٔ بيتيه ايتدكلرى خدمت.
٩ — اسلاملرك زراعته ايتدكلرى خدمت.
١٠ — اسلاملرك فن معمارىيه ايتدكلرى خدمت.
١١ — اسلامك ممالك وبلدانك ترتيسنه ايتديكى خدمت.
١٢ — صنايع اسلاميه.
١٣ — عثمانليلرده طوپجياق.
١٤ — عثمانليلرده اصول حرب.
١٥ — ربع مسكونده بولنان اهل اسلامك معيشت حاضره‌سى.

مباحث مندرجه ايچون (اوچ آى) مهلت تقدير ايدلمش اولمغله داخل مسابقه اولهجق ذوات كرامك اوچ آى ختامنده مطالعاتنى انتظار ايتلرينى آرزو ايدرز.

تربيهٔ اطفال حقنده آراى متقدمين

مدخل

١

قدرت فاطرهنك آثارى اولان شو مكونات، خوارقيله عظمت خدانى كوسترن بو عوالم ايچنده هيچ بر شى يوقدر، كه احتياجدن وارسته بولنسون! سلسلهٔ تدقيقمزى اوزاتهجق، بوكتاب خلقتده‌كى صنائف حكمتى حقيله مطالعه ايليه‌جك اولورسه‌ق كورورز، كه جناب حق، بومكوناته منتظم برموازنه ويرمك ايچون عوالمى برى برينه بر رابطه ايله بند ايلمشدر، كه بر بوكا احتياج ديرز. حتى ات ايله درى اره‌سنده يشايان مخلوقات خرده بينيه بيله بودردن وارسته دكلدر.

خلق اعظم هر نهيى خلق بيورمش ايسه، برحكمته، استناداً يراتمشدر. هالايا طاغلرنده نشوونما بولان براوتك بزه لزومى، بزم اكا احتياجمز يوقدر ديه آنى بوشى بوشنه يرادلمش ظن ايتاملىيز. اكا بزم احتياجمز بوقسه بشقه‌لرينك ياخود برنوع حشراتك احتياجى واردر.

منظومهٔ شمسمز كبى بيكلرجه عوالم، قدرت ربانيه‌نك محاطى اولان شو فضاى نامتناهى، بوائير لايتناهى ايچنده طوروب، دونمك، سير ايتمك ايچون بر قوهٔ دافعه ايله بر قوهٔ جاذبه‌يه محتاجدر. الحاصل هر شئ يكديكرينه مربوط وبر احتياج عمومى التنده موازنه‌ده‌در. هرشئ‌ده؛ الله‌ايله قائمدر.

انسان ايچون برسيورى سينك، برقارنجه بيله عبرت ايچون كفايت ايدر. حتى جناب شيخ اكبر محى الدين عربى قدس سره العالى حضرتلرى:

تَأَمَّلْ سُطُورَ الْكَائِنَاتِ فَإِنَّهَا [١]
مِنَ الْمَلَإِ الْأَعْلَى إِلَيْكَ رَسَائِلُ

بيورمشدر.

دنياده هيچ بر شئ بولنماز، كه انسان دينلن بو مخلوق اكمل اكا اما لهٔ نكاه دقت ايتمش اولسون‌ده، حصه‌ياب عبرت اولمسون. ده‌شونه‌لم، هرموجود ضعيف وقوينك شودنياده آيرى آيرى وظائفى واردر. هيچ برشئ لزومسز دكلدر. برصغيرجق قوشنك قيمتنى كيم انكار ايده‌بيلير؟.. چكركه‌لرك طعمهٔ دندانى اولان برتراله صاحبنه صغيرجق برچوال آلتون قدر قيمتلى دكلمى در؟ شمدى صغيرجغك خلقتنده فضله‌لق كوره‌بيلير مى‌يز؟

الحاصل؛ حكم الهيه‌او قدر خردفرسادر، كه تأمل وتفكر دائره‌سى نه‌قدر واسع اولسه ينه حقيقتنى احاطه‌دن عاجز قالور.

مظهر حيات اولان نه قدر مخلوقات وارسه هپسى محتاجدر ديمش ايدك. فقط بونلرك احتياجانى نسبةً مساوى دكلدر. اومخلوقاتك ايچنده اك زياده محتاج بر وجود وارسه اوده انساندر.

صانع حقيقى، انسانى شكل وصورت، عقل وكياست، فهم ودرايتله سائر حيوانلره نظراً اكمل واشرف اولهرق يراتمشدر. [٢]

حكمت حقوقك قواعد اساسيه‌سندندر، كه حيوانلر اره‌سنده شكل وصورتجه بر فرق كلى مشهود وموجوددر. بونلر برى برلرينه بر ويا متعدد جهتلردن تفوق ايدرلر. لكن هيچ بريسى درجهٔ انسانيته واره‌ماز.

حس وقواى سائره‌نك جمله‌سى، حيوانلر بينده تقسيم اولنمش، حال بوكه، بو حس وقوى انسانده من حيث المجموع مكمل اولهرق موجود بولنمشدر.

حيوانلر، كنديلرنده بولنان خواص اعتباريله يكديكرلرينه تقدم ايده‌بيلير لرسه‌ده، تركب جسمانى وروحانيجه انسانه هيچ برصورتله مساوى اولهمازلر.

بونلردن صرفنظر: انسان عقلجه حيوانات سائره‌دن بالاتر اولديغى كبى، عقل وفكرى، وهم وخيالى — توسعى اعتباريله — غير محدوددر. توسع عقل وطبيعتى محدود اولان شيئلرك احتياجى محدود وتوسع عقل وطبيعتى غيرمحدود اولان اشيالرده احتياجانى غيرمحدود اولمق برنتيجهٔ طبيعيه وضروريه‌دن بولنديغى ايچون انسانلرك ده عقل وطبيعتلرى غير محدود اولديغندن احتياجلرينك‌ده غير محدود بولنمسى لازم كلير، ايشته شو حال يعنى احتياج ايله‌ده انسانلر حيوانات سائره‌يه تفوق ايتمشلردر.

(مابعدى وار) دار التدريس معلملرندن:
اكرم رشاد

فن موسيقى

« نظرياتى »

(يدنجى نسخه‌دن مابعد)

(يدنجى درس)

وطه‌نك واحد قياسيسى بر (ضرب) اولديغى وبر (ضرب) ك درجهٔ قوتى ندن عبارت بولنديغى درس سابقده بيلديرلمشدى. نوطه‌لر يالكز اولهرق بولنديغى يعنى اوزرنده هيچ براشارت اولمديغى حالده هيچ برقوته دلالت ايده‌مز. انجق هرايكيسى ياخود دردىوياخود سكزى بر ضرب قوتى حائز اولان نوطه‌لرك اوزرلرينه آيرى آيرى اشارت قونلميوب صولدن اك باش طرفده‌كنك اوزرينه نوطه‌لر مجموعى بر (ضرب) قوتى حائز اولهبيله‌جك براشارت وضع ايديلنجه

---

[١] سن كتاب كائناتك شو سطورينه بركره باقه‌ده دوشون. بونلر ملأ اعلى‌دن سكا وارنجه‌يه قدر هپ برر رسائل عبرتدر.

[٢] لقد خلقنا . . . . . الخ .

دیکرلری ده عین اشارت حکمنی اجرا ایدرلر. شونیده بیلملی درکه براشارتك قوتی هرنه ایسه اوقوت نوطه‌نك تبدیله اصلا دکیشه‌مز. یعنی (راست) پرده‌سی اوزرنده‌کی اشارت اوپرده‌یه نه درجه‌ده حکم ایدرسه (دوکاه) (نوا) پرده‌لرینه وسائرلرینه‌ده عینی حکمی ایدر. برنوطه‌نك (تیز) ویاخود (پست) اولمسی اصوله اصلا تبدلی موجب اولمز. مثلا (صول. لا. سی. دو) نوطه‌لری کرك (تیز) وکرك (پست) اولسون اوزرلرنده کی اشارت قوتنه تابع اولوب (تیز) و (پست) لکندن طولانی سیرجه برتبدل کوسترمز.

نوطه‌نك تقسیمات اساسیه‌سندن براز بحث ایدلمش واوتعریفدن نوطه اشارتلرینك الك بیوکی شو = .. ایکی نقطه الك کوچکیده شو = .. ندن عبارت اولدیغی اکلاشلمش ایدی. بونلرك یکدیکرینه نسبةً حائز اولدقلری قوت شوندن عبارتدر:

𝅝
𝅗𝅥 𝅗𝅥
𝅘𝅥 𝅘𝅥
𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅯
𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅰
(𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅱)
(𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅲)

یعنی برنجی ستونده‌کی شو (..) اشارتلی نوطه ایکی ضرب قوتی حائز اولدیغی کبی ایکنجی ستونده‌کی شو (.) اشارتلی ایکی نوطه عین قوته یعنی ایکی (ضرب) قوتنه، اوچنجی ستونده‌کی شو (/) اشارتلی درت نوطه کذا ایکی (ضرب) قوتنه، دردنجی ستونده‌کی شو (//) اشارتلی سکز نوطه، بشنجی ستونده‌کی شو (٥) اشارتلی اون التی والتنجی، یدنجی ستونده‌کی شو (٥٥) اشارتلی اوتوز ایکی نوطه‌نه ایکی ضرب قوتنه مالکدر.

بوندن چیقه‌جق نتیجه شو (.) بر (ضرب) واحد قیاسی دکلی ایدی؟ اکرواحد قیاسی اوزرینه بر نوطه ترتیب ایدلك لازم کلدکده بر (ضرب) ایچون یا شویله (.) برنقطه‌لی برنوطه‌یه یاخود شو (/) اشارتلی ایکی نوطه‌یه ویاخود شو (//) اشارتلی درت درت نوطه‌یه شو (٥) اشارتلی سکز و (٥٥) اشارتلی اون التی نوطه‌یه احتیاجمز واردر.

بوحالده بر (ضرب) لق اولمق اوزره مثال اوله‌رق برنوطه ترتیب ایده‌لم:

مثال

𝅝 𝅗𝅥 𝅘𝅥 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥 𝅗𝅥 𝅝

شکلده کوریلیورکه برنجی نوطه‌نك او- زرنده شو (.) بر (ضرب) اشارتی ارلدیغی ایچون نوطه‌نك + اوله‌رق یازلمشدر. ایکنجیده شو (/) اشارت اولدیغی وبواشارتك ایکیسی مجموعی بر (ضرب) ایتدیکی ایچون ایکی نوطه متصل اوله‌رق، اوچنجیسی ایسه درت نوطه- دن مرکب اوله‌رق یازیلیرکه انلرك هری بر (ضرب) لك ربعی دیمکدر. دردنجی نوطه‌ده کذا سکزی مجموعی بر (ضرب) قوتی حائز اولدیغی ایچون شو (٥) اشارت موجبنجه بر (ضرب) لق نوطه یازمق ایچون بویله سکز نوطه‌یه محتاجز.

انجق بعض اصوللرك ایجابی اوله‌رق نوطه‌لر بعضاً برنجق وبعضاً یارم (ضرب) اوله‌رق ده یازیله بیلیر. بونك قواعدی (اصول) لر بحثنده صره‌سی کلنجه اکلاشیلور. شمدی لك اول بیلنمسی لازم اولان شی نوطه‌نك بر (ضرب) اساسی اوزرینه یازلمقده اولدیغنی بیلمکدر.

نغمات دائمی صورتنده یا برتون (ضرب) یاخود نصف ویاخود ربع قوتی حائز اولدیغی ایچون بر (ضرب) لق نوطه‌ده بعضاً مختلف اشارتلر کوریله بیلور. مثلا:

شوکا مقابل = 𝅝 شو نوطه‌لر ترتیب ایدیله بیلیر.

𝅗𝅥 𝅘𝅥 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅲 ویاخود 𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥 𝅗𝅥 یاخود 𝅗𝅥 𝅘𝅥 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅲 𝅘𝅥𝅱 𝅘𝅥𝅰 𝅘𝅥𝅯 𝅘𝅥 𝅗𝅥

کبی مجموعی بنه بر (ضرب) قوتنه مساوی اولان برچوق شکلر کوریلورکه هرشکل بر نغمه ویاخود هر نغمه آیری برشکل پیدا ایدر.

اخطار — نوطه‌نك شو حسابات روح مثابه‌سنده اولوب نوطه‌ده بونلرك بیلنمسی حسابده اعداد بیلنمسی قدر اهمیتلیدر. بونلر بیلنمکسزین نوطه اوکرنمکه چالشمق حرفلر بیله بیلمدیکی حالده قرائته چالشمق کبیدر. شوحسابلر کوزله اکلاشیلیورسه نوطه پك سهولتله اوکرنیلور. موسیقینك اساس پرده‌لری، نوطه‌نك اساس توتلری اوکرنیلور وایراد ایده‌جکمز مثاللرده دقت ایدیلورسه براز صکره موسیقیده اوفاق بر بهره پیدا اولیورر. صکره نصف پرده‌لرله نوطه‌نك اصوله تبعاً وجه تبدلی اوکرنیلور وتام پرده‌لر یرینه اره‌ده لزومی اولان نصف پرده‌لرك صورت استعمالی‌ده اکلاشیلورسه مطلوب ایچه حاصل اولمش اولور.

(مابعدی وار) علی رفعت

مأمورین خارجیه

ضمیمه دیپلوماتیك

(التنجی نسخه‌دن مابعد)

Pasquale-Fiore — Nouveau droit inter. public suivant les besoins de la civilisation moderne (traduit de l'italien par Ch. Antoine, Paris 1885-86. 3 vol.)

Charles Calvo — Le droit inter. théorique et pratique (Berlin Paris, 1887-88, 5 vol.)

Bluntschli — Le droit inter. codifié (traduit de l'allemand par C. Lardy, Paris, 1886.)

David Dublez Field — Projet d'un code inter. proposé aux diplomates, aux hommes d'Etat et aux jurisconsultes de droit international (Traduit de l'anglais par Albéri-Rolin, Paris-Gand, 82. 1 vol.)

Pasquale Fiore — Traité de droit pénal inter. et de l'extradition (traduit et annoté par Ch. Antoine. Paris, 1880, 2ème édit. italienne 1878).

قدس شریفده مسجد اقصایه جانب جلیل المناقب حضرت خلافتپناهیدن اهدا بیوریلان آویزه

تصویر الثریا التی اهدیت من جانب الحضرة الشاهانیة الی المسجد الاقصی بالقدس الشریف

تصویر مسجد اقصی که دربیت المقدس است

Lustre envoyé par S. M. I. le Sultan au Mesdjid-el-Aksa, à Jérusalem.

فن موسیقی

« نظریاتی »

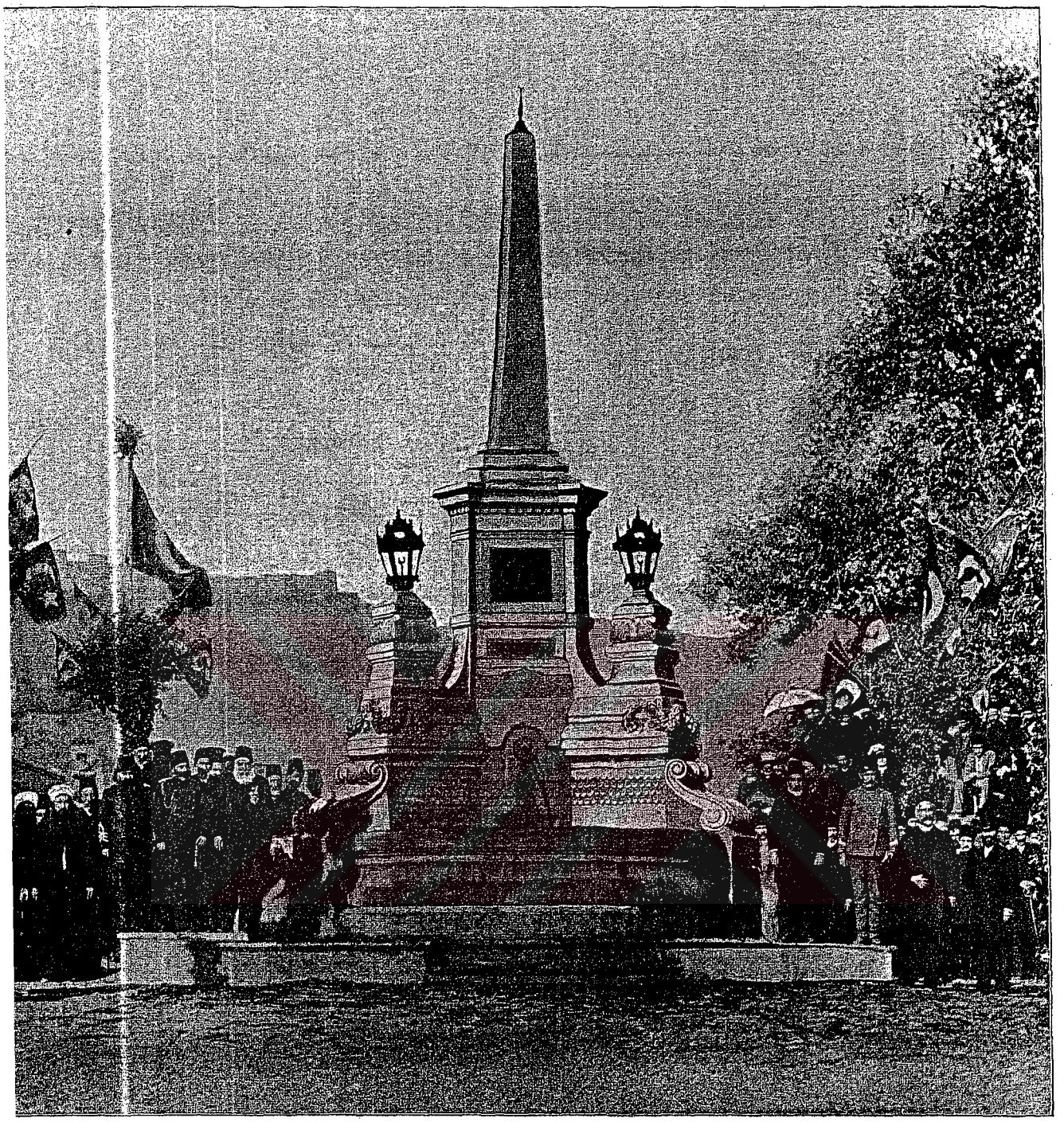
(طقوزنجی نسخه‌دن مابعد)

درس

درس سابقده بیان اولندیغی وجهله نوطه‌لر دائمی صورتده منتظما یا بر بتون یاخود نصف وربع (ضرب) قوتندن متشکل اولمیوب تبدل ایتدیکی جهتله بر (ضرب) لق نوطه‌ده متعدد شکل‌لر بولندیغی ایچون اشارت مذکوره قوتلرینی بر (ضرب)ه کوره تقسیم ایتملیدر. $\frac{3}{8}$ و $\frac{6}{8}$ نوطه‌لرینك بهری ربع قوتی حائز اولدیغی جهتله بر (ضرب)ه تقسیمی :

$$\left|\begin{matrix}\frac{3}{8} & \frac{3}{8} \\ \frac{3}{8} & \frac{3}{8}\end{matrix}\right|$$

شو وجهله اولوب نوطه‌لرك قوتی دكشدكده

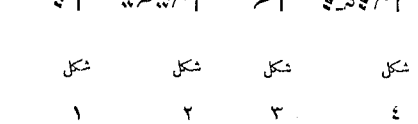
آثار سنیهٔ حضرت خلافتپناهیدن سلانیکده {حمیدیه} چشمهٔ دلاراسی

تـطل الماء الموسوم باسم (حمیدیه چشمه‌سی) فی سلانیك وهو ایضاً من المآثر السنیة السلطانیة

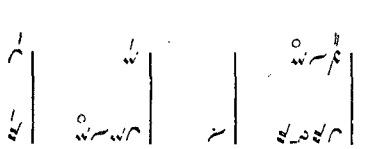
چشمهٔ دلارای حمیدیه که از جملهٔ آثار سنیهٔ حضرت پادشاهی است

La fontaine Hamidié à Salonique

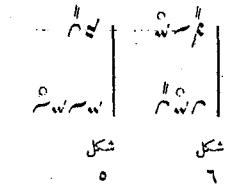
یعنی برضرب داخلنده مختلف قوتده نوطه‌لر بولندقده مثلا :

شکللرینك بهر قسمی آیری آیری بردضرب قوتی حائز وهپسی طبیعی یکدیکرینه مساوی ایسه‌ده اجزاسنده قوتلر مختلف اولدیغی ایچون بر (ضرب)ه تقسیمی شو وجهله اولور :

شکل ۱ شکل ۲ شکل ۳ شکل ٤

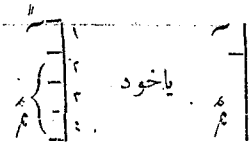

شكل ٦ شكل ٥

كه بونلرى اوقومق ايچون اوله تعريف اولنديغى وجهله الك ديزه اورلديغى زمان برنجى شكلده‌كى (ره) يى ويوقارى قالديرلديغى وقت (دو) يى اوقوملى اوقسمك حكم وقوتى بيتديكى يعنى او شكلدن مطلوب اولان نغمه حصوله كلديكى جهتله ديكرينه كچملى ايكنجى شكلده‌كى (سى، لا، سى، دو) نوطه‌لرينك بهرى برضربك سكزده برى قوتنده اولديغى ودردى مجموعى بر (ضرب) ك نصفنى تشكيل ايتديكى ايچون الك ديزه اورلديغى زمان دردنجى بردن اوقوملى (سى) اساساً كندى باشنه نصف قوت تشكيل ايتديكى ايچون الك يوقارى يه قالديرلديغى زمان يالكز انك تلفظى ايله (ضرب) تمام اولور. اوچنجى شكلده‌كى (لا) تمام بر (ضرب) قوتى حائز اولديغى ايچون (لا) يى تلفظه الك ديزه اورلديغى زمان باشلايوب ضرب ختام بولنجه‌يه قدر دوام ايتملى. دردنجى شكلك بدايتى ايكنجى يه مشابه اولديغى ايچون (ره، مى، ره، دو) نوطه‌لرينى بروجه تعريف الك ديزه اورلديغى زمان تلفظ ايتدكدن صكره يوقاريده (سى) ايله (لا) يى (صول) ه نسبتله دها سريعجه و (صول) ى ايكيسى مجموعنه مساوى بر قوتده اوقوملى بشنجى شكلك باش طرفى كذا ايكنجى ودردنجى شكلرك عينى اولوب يوقاروسنده يالكز (دو) ايله (ره) يى تلفظ ايتملى التنجى شكلك زير وبالاسى يكديكرينك عينى قوتده‌در. يالكز ربع قوتده‌كى نوطه‌لر برنده باش طرفه ديكرنده نهايته كلمشدر. بو شكلده‌كى (دو) يى الك تمام ديزه اورلديغى زمان تلفظدن صكره الك يوقاريه قالديرلمغه باشلاندينى صره‌ده (دو) يه نسبتله تمام برمثل سرعتله (سى) ايله (دو) يى تلفظ ايتملى يوقاريده ايسه سريع نوطه‌لر باش طرفده اولديغى ايچون اولا (سى) ايله (لا) يى اشاغيده‌كنه معادل برقوتده بعده (صول) ى تلفظ ايتملى.

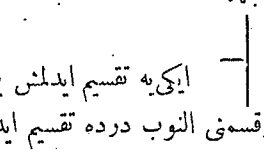
نوطه اوقومق ايكى درلو اولور. برنجيسى هيچ برنغمه‌يه تعلق ايتميه‌رك ساده‌جه (صول، لا، سى، دو) ديه تلفظ ايدلمك دركه بوحالده پرده‌جه هپسى يكديكرينك عينى اولور. مثلا برنجى شكلده‌كى نوطه‌لر نه‌در سؤالنه قارشى (ره) ايله (دو) در دينلديكى زمان او نوطه‌لرك يالكز موسيقيده احراز ايتدكلرى پرده ودرجه‌لربيلديرلمش اولوب اوپرده‌لره مخصوص اولان صدا تكوين ايدلمش اولمز. ايكنجيسى (صول) ايله (ره) يه مخصوص اولان صداني تكوين ايتمكدركه نوطه‌دن مقصدده بودر. بوجهت موسيقينك قسم عمليسنه عائد اولوب موسيقى‌يى هيچ بيلميانلرك اوسسلرى چيقاره‌بيلمسى ايچون مطلق آلت اعانه‌سنه ويا خود برخواجه‌نك درس عمليسنه احتياج كوسترلور. صداني كوسترن آلنلردن الك باشليجه‌سى دياپازون ايسه‌ده كوسترديكى سس بردن عبارت اولديغى ايچون بوبابده‌كى مطلوبى استحصاله كافى دكلدر. موسيقى‌يه هنوز باشلايانلر ايچون ايسه سسلرك اوكرنيله‌بيلمسى ايسه نای عود كمان طنبور قانون كبى ساز لرله اولوركه نوطه حقنده براز دها فكر پيدا ايتدكدن صكره پرده‌لرك بوسازلر اوزرنده‌كى موقعلرى تعريف ايديله‌جكدر.

نوطه‌نك تقسيمات اساسيه‌سنه عائد برايكى حساب دها واردركه انلردن برنجيسى بر ضرب قوتى درت قسم اعتبار ايدلديكى حالده درتده اوچ قسمنى آيرى اوله‌رق المقدر. يعنى كبى درت جزؤدن تشكل ايدن نوطه‌لرك درتده اوچ قسمنى يعنى () يى آيرى ويالكز (٨) يى آيرى المقدركه اوچ نوطه يرينه برنوطه قائم اولدقده يعنى () نك اوچيده (٨) ياخود (٣) ياخود (سى) اولدقده كبى يازليوب (٣) نك اوزرينه شو (٨) اشارت قونيلور وبواشارتلى برنوطه‌دن صكره يا (١) اشارتلى برياخود شو (٥) اشارتلى ايكى ياخود (٥٥) اشارتلى درت نوطه دها النه‌رق بر (ضرب) قوتى اتمام ايديلور. بونك تلفظى شووجهله:

ياخود

يعنى درتده اوچ قسمى (صول) ه برقسمى (لا) يه عائداولور. ايكنجيسى نصف (ضرب) قوتى حائز اولان ايكى نوطه حقنده‌كيدر. يعنى شوشكللرك قوتى نصف (ضرب) اعتبار ايدلدكده حساب مذكور ينه تماماً طوغرى اولور. حسابك نصف (ضرب) اوزرينه كوسترليه‌بيلمسى ايچون برضربى اولا شو وجهله:

ايكيه تقسيم ايدلمش بر (ضرب) ك برقسمنى النوب درده تقسيم ايديلورسه شو شكل حاصل اولوركه ينه اوچ قسمى بر نوطه‌نك برقسمى ديكر نوطه‌نك اولور انجق بونده‌كى تقسيم نصف اوزرينه اولديغى ايچون مجموع قوتى ديكرينك مجموع قوتندن طبيعى نصف درجه‌ده ناقص اولور. ايكنجى حسابك اشارتى شو (٨٥) ايكيسندن عبارتدركه برنجيسى ايلك ايكنجيسى ايكنجى نوطه‌نك اوزرينه وضع ايديلور () كبى كه ينه دردى مجموعى بر (ضرب) قوتى حائز اولور.

صولك قرائتى الك ديزه‌اورلديغى زماندن باشلايوب (بر، ايكى، اوچ) دينيله‌بيله‌جك رادمه‌يه چيقنجه‌يه قدر دوام ايتدكدن صكره (درت) ايچون (لا) ديملى. (بر، ايكى، اوچ، درت) قوتى تنصيف ايديلورسه ايكنجى اشارت حكمى اجرا ايدلمش اولور.

(مابعدى وار) على رفعت

منتخب پارچه‌لر :

تخنکاه غیب قدسی آستاندر مسندی
ماورای حد دشت لامکاندر کشوری
فیض ذاتندن معلل کارکاه عنصری
فر حکمندن مسائل دور چرخ چنبری

§

شاهد احسانه دیوانه خورشید منیر
شعلهٔ عرفانه پروانه روح عارفین
فکری حلال امور ومشکلات کائنات
عقل استاد معلم خانهٔ علم الیقین
مشربندن مستعار آثار فیض سلسبیل
طلعتندن مستفاد انوار صبح راستین

§

کل ای بلبل بصیرتله حریم کلشندن کچ
نه محرق ناله وار کل شورکاه شیونمدن کچ

§

اوتنکی تناسب کیم فم جانانه دوشمدر
تمای عدم هر لحظ غمکین جانه دوشمدر

§

عندلیم کیم که بهارمله خزانم بردر
آشیانم حرم کلشن تحریده‌در

§

نه صافی بادمسی نه کردش ایلر جامی قالمشدر
خرابانك میان میکشانده نامی قالمشدر

§

دولت عشق ایله دور اولسون دلمه داخلر
ای فلك خورشیدکه یوق ذره دکلو رغبتم

§

کوردمم بن سنی ای مه کیجه رؤیاده بیله

§

ایتمش سرود شیونه معتاد جانمی
رشك بهار حسرت ایدن کلستانمی

حق بك افندینك دیوان مطبوعنده بقیة العرفاء مخمور آتشین ابا بکر پاشا زاده مشهور عرفی بك افندی مرحومك :

سوز کالبد قدر بنی آدمه جاندر
سوز واسطهٔ رابطهٔ عالم اندر

مطلع روائیله مصدر تقریض بلیغانه‌سی واردرکه مرحومك دیوانی کبی هزاران دیوانه مساویدر دینیله بیلیر. کیمسه‌یی بکا میه‌رك اوچ بچق غزالیله ریاست ادبا موقعنه کوز دیکدیرك نظر اعتبارینه عرض اولنسه جق شیلردندرکه حضرت عونی او قدرت فوق العاده طبیعتیله برابر شاعرانجه برقاچ درجه ما وقعده بولنان حقی بك حقنده :

استاد سخن حضرت حق بك افندی
کیم ذاتی وجود هنره روح رواندر
اول محشر انواع فضائل که وجودی
بادیهٔ مباهات ادیبان زماندر

کبی غایت شعشعه‌لی تقدیراتده بولنه‌رق مفطور اولدیغی خصلت جلیله تواضع وقیمتشناسیی اظهار واعلان ایتمشدر.

فطرغرافی: باسده تابلو اوتوتیپی: یاپده ازکه‌رمر دارالصناعه‌سی

ایران دولتلك پترسبورغ سفیر کبیری معین الوزرا دولتلو میرزا رضا دانش خان حضرتلری

حضرة معین الوزراء دولتلو میرزا رضا دانش خان السفیر الکبیر لدولة ایران العلیة فی پترسبورغ

Mirza Danich Khan
Ambassadeur de l'erse à St. Pétersbourg

فن موسیقی

« نظریاتی »

(اونجی نسخه‌دن مابعد)

(طقوزنجی درس)

وطه‌لك شعدی یه قدر تعریف ایدیلان اصوللری اوزرینه برقاچ مثال دها ایرادی ایچون نوطه اشکالی حقنده براز دها ایضاحات ویرهلم :

بوندن اولکی درسلرده شرق موسیقیسنده برنجی پرده‌لك (فا) اولدیغی واندن اعتباراً (غام ناتورل) لك شو (فا صل صل لا سی سی دو) وجهله اوله‌جغی بیلدیرلمشدی. (فا ایله فا) لك یعنی (راست) ایله (کردانیه) پرده‌لرینك شکلیچه یکدیکرندن فرقی (راست) پرده‌سنده کی شکلك اساسی شو (/) ندن عبارت اولدیغی حالده یالکز وسطیله بالاسنده شو وجهله (فا) بر نقطه‌سی اولدیغی حالده (کردانیه) پرده‌سنده نقطه‌نك هم وسطه، همده زیرا وبالاسنه قونلمسندن عبارتدر. یعنی بو نوطه‌نك شکللر حقنده کی برنجی قاعده‌سی بر پرده‌یه تعلق ایدن شکلك الت طرفنه بر نقطه علاوه ایدیلنجه پرده برمثل تیزلشدیکی کبی شکلك یننه الت طرفنه شو وجهله (ـ) افقی وکوچك بر خط قونیلورسه برمثل (پست) لشمش اولور. بو حالده‌ده الك (پست) پرده اولان (قبا راست) دن اعتباراً الك تیز پرده‌یه قدر نوطه شویله یازیلیر :

دو	سی	لا	صول
قبا چارکاه	قبا بوسلك	قبا دوکاه	قبا راست
فا	می	ره	
پست عجم	پست حسینی یا خود حسینی عشیران	یکاه	

بوراده ایکنجی سلسله باشلار

دو	سی	لا	صول
چارکاه	بوسلك	دوکاه	راست
فا	می	ره	
عجم	حسینی	نوا	

بوراده اوچنجی سلسله باشلار

دو	سی	لا	صول
تیز چارکاه	تیز بوسلك	مخیر	کردانیه
فا	می	ره	
تیز عجم	تیز حسینی	تیز نوا	

(تیز عجم) پرده‌سندن صکره (کردانیه) پرده‌سنك الت طرفنده شو وجهله (تیز) بر نقطه علاوه‌سیله (تیز کردانیه) ومخیر پرده‌سنه (مخیر) برنقطه علاوه‌سیله (تیز مخیر) یاپیق وپرده‌لری بو قاعده موجبنجه الخ بوکسلتمك قابل ایسه‌ده حد طبیعیسی (تیز عجم) پرده‌سیدر. چونکه بو پرده‌دن صکره یننه (صول) یعنی (غام ناتورل) لك ایلك پرده‌سی باشلارکه اهنکك (منصور) اولسی اعتباریله

(منصور اهنكنك نه دیمك اولدیغی فصل مخصوصنده اکلاشیلیر) او سلسله‌یه اکمال ایده‌یله‌جك صدا بیکده بر رادەسنده ازدر. مع مافیه عود. کمان وکمانچه کبی پرده‌لری پارمقله‌اداره‌ایدیلان‌سازلرله پرده‌لرك لطافت اصابه‌لرینه خلل کلمك اوزره دردنجی (سلسله) نك وسطلرینه قدر ایلرولیانلر کورلمکده‌در.

شو (ـ) اشارت الافرانغه‌نك (دیه‌ز) اشارتنه مقابل ومعادل اولوب هرقنغی بر نوطه‌نك اوزرینه وضع ایدیلورسه اونوطه‌یی تمام نصف درجه‌ده یعنی $\frac{1}{10}$ رادەسنده یوکسلتیر. مثلا الافرانغه‌ده (لا، ره، صول) نوطه‌لرینك (دیه‌ز) لری الدیغی زمان سسجه نه درجه‌ده تبدل کوریلورسه (دوکاه، نوا، کردانیه) پرده‌لرنده ده بو (دیه‌ز) اشارتی تمامیله اوحکمی اجرا ایدر. اشارت مذکوره نصف سسلره وضع ایدلمك اوزره احداث ایدلمش و (ناتورل، طبیعی) سسلرده قوللانمسی قاعدهٔ اساسیه‌سنه غیرموافق بولنمش اولدیغی حالده (حسینی) ایله (عجم) پرده‌سی بیننده‌کی فرق نصف رادەده بولنمق اعتباریله اشارت مذکوره‌یی (حسینی) پرده‌سی اوزرینه قویه‌رق (عجم) پرده‌سنی کوسترمك یعنی تمام برپرده‌یی نصف پرده شکلنه قویمق قاعده‌سنك نه‌دن ایجاب ایتدیکی اکلاشیلهمامشدر. شمدی بیان ایتدیکمز وجهله بزم (دیه‌ز) اشارتیله الافرانغه‌نك (دیه‌ز) اشارتی بیننده قوتجه اصلا فرق‌اولدیغی و (می‌ناتورل) پرده‌سنه (دیه‌ز) اشارتی قویه‌رق (فاناراتورل) یاپمق الافرانغه‌ده ده ممکن اولدیغی حالده اوپرده‌نك تام‌اعتبار ایدلمش‌اولمسی جهتیله بالطبع اشارته لزوم کورلمامشدر. بناء علیه (عجم) پرده‌سنك اوزرنده‌کی (دیه‌ز) اشارتنك نایحل قونلمش اولدیغی بدیهیدر. چونکه (بوسلك) پرده‌سیله (چارکاه) پرده‌سی بیننده‌کی فرقده‌اساساً (حسینی) ایله (عجم) پرده‌لری بیننده‌کی فرقك عینی اولدیغی حالده (چارکاه) پرده‌سنك تمام پرده‌لرند اولمسی جهتیله هرایکیسی بیننده‌کی فرقك نصف رادە اولمسنه اعتبار ایدلیه‌رك (چارکاه) ایچون ایروجه شو (ـ) شکل احداث ایدلدیکی کبی (عجم) پرده‌سی ایچونده (می‌دیه‌ز) یرینه آیری برشکل یاپلمش‌اولسه ایدی دهامناسب اولوردی. مع مافیه (می) پرده‌سنك (دیه‌ز) ی سسجه (فاتورل) ك عینی اولدیغی یعنی شو مسئلهدن طولایی سسجه یاکلشاق اولیوب یالکز شکلجه اولدیغی‌ایچون اولدرجه حائز اهمیت دکلدر. انجق (فاناتورل) ك سائرلری کبی ایروجه‌برتام پرده اولدیغنی بیلنملیدر.

(مابعدی وار) علی رفعت

مواد عدلیه

مدعیٔ عمومیلر — محاکم تجارت

محرری: باش مدعیٔ عمومی معاونی سعادتلو طلعت بك افندی

حقوق عمومیه‌نك تأمین محافظه‌سی ایچون احکام قانونیه‌نك حسن جریانه مأمور اولان مدعیٔ عمومیلرك مواد جزائیه‌ده وظیفهٔ اساسیه‌لری ودعاوی حقوقیه‌ده مداخلهٔ قانونیه‌لری (اصول محاکمات) و (تشکیل محاکم) قانونلرنده مراتب متسلسله‌ودرجات مرتبطه‌ومتلاصقه‌سیله تعیین وتصریح قلنمش ایسه‌ده جزایه وبناءً علیه منافع وانتظام عامه‌یه تعلق ایدن (افلاس) مادەلری کبی دردست تعیین بولنان بعض مواد خصوصیه‌دن ماعدا امور تجاریه‌یه مدعیٔ عمومیلرك مداخله‌سی جائز اولمدیغندن محاکم تجارتده حضورلری لازم کلز.

مدعیٔ‌عمومیلرك وظائف اصلیه ومتفرعه‌لرینك انواع واقسامنی تعیین ایدن ۲۵ محرم سنه ۹۷ و ۲۷ کانون اول سنه ۹۵ تاریخلی تحریرات عمومیه‌ده بوکا دائر تفصیلات واردر [*].

صدد بحثمزك تفرعات متعلقه‌سندن بولنمق جهتیله بوبابده بعض ایضاحات ومطالعات ایرادی فائده‌دن خالی دکلدر ظن ایدرز.

مدعیٔ‌عمومیلرك مأموریت‌مهمهٔ حقوق پرورانه‌لری (تشکیلات محاکم) قانونلرنك فصل مخصوصنده مندرج اولدیغی اوزره بدایت و استیناف محکمه‌لرینه منحصردر. تجارت محکمه‌لری‌ایسه محاکم خصوصیه‌دن معدوددر. بناءً علیه بونلرك نزدنده دخی مدعیٔ عمومیلك وظیفه‌سنك ایفا اولنه‌جغنه دائر صراحت اولمدیغندن محاکم تجارتده رؤیت اولنه‌جق دعاویٔ تجاریه‌یه مدعیٔ عمومیلرك مداخله ایتملری طبیعیدر. مادام که قانونده صراحت یوقدر، مدعیٔ عمومیلر محاکم تجارتده بولنه‌مازلر.

بونك اسباب موجبه وحکمیه‌سی جهتنه کلنجه تجارت محکمه‌لرینك صورت وضع وتشکیلنه نظراً رئیس دن ماعدا اعضاسی صنف تجاردن منتخب ذواتدن مرکب اولمسی وامور تجاریه‌نك تسریع رؤیتی ملتزم اولوب محاکم مزبوره‌نك اکثریا تجار بیننده جاری ومرعی عرف وعادته واصول وقواعد تجارته توفیقاً فصل منازعات ایتمکده بولنمسی و مواد تجاریه‌نك حقوق عادیه دعوالرینه مقیس عد اولنه‌مامسی کبی مقاصد و ملاحظاته و بوکا مماثل بعض مطالعاته مبتنیدرکه دول متمدنهٔ سائره محکمهٔ تجارتلرنده دخی مدعیٔ عمومیلر تعیین ایدلمامش و بونلرك مأموریتلری مواد جزائیه‌ایله حقوق عادیه‌نك قانوناً معین اولان احوالنه حصر ایدلمشدر.

ایشته مواد حقوقیه ایله امور تجاریه بیننده حاصل اولان فرق قانونیی ایجاب ایدن اسباب قطعیه ایله حد فاصل بوندن عبارت دینلسه بجادر. فقط بالاده بیان اولندیغی اوزره مدعیٔ عمومیلرك تجارت محکمه‌لری نزدنده دخی ایفای وظیفه ایله مکلف اولدقلرینه دائر مساغ قانونی بولنمدیغی جهتله بومسئله‌نك تدقیق واسباب فرق وتفاوتك ایضاحی امرنده شمدیلك تفصیلاته لزوم یوقدر.

تحریرات مبحوث عنهاده امور تجاریه‌یه نسبتله ایما واشارت ایدیلان ودردست تعیین بولنمدیغی بیان اولنان بعض مواد خصوصیه‌نك تعریف وتعدادینه کلهلم:

[*] جریدهٔ محاکم صحیفه ۲۰۹

فن موسيقى

«نظرياتى»

(اوتنجى درس)

«مقام»

صدانك سلسلهٔ طبيعيه‌سنى تشكيل ايدن يدى اساس پرده‌نك يكديكرينه نسبتله حائز اولديغى فاصله‌لردن بشقه لزومنه كوره پرده‌لرك (ديەز وبامول) لرى‌ده النمق صورتيله تشكيل اولنان بر ايكنجى، اوچنجى (غام)ك حاوى اولديغى آهنكه فن موسيقيده (مقام) تعبير اولنور. مثلا سلسلهٔ طبيعيه‌نك مبدائى اولان (صول، ناتورل) پرده‌سندن صكره (لا، ناتورل) النمق ايجاب ايدر ايكن (لا، بامول) و(سى، دو، ره) ناتورل پرده‌لرندن صكره (مى، بامول) و (فا، ديەز) النه‌رق (صول، راست)ك بر مثل فضله‌سى اولان (تيز‌صول، كردانيه) پرده‌سنه قدر بووجهله بر سلسله تشكيل اولنور ايسه اصل (سلسلهٔ طبيعيه) نك حائز اولديغى آهنكدن بسبتون بشقه بر آهنك حصوله كلور. كذا (صول، ناتورل) پرده‌سندن صكره (لا، ناتورل) (سى، ناتورل) يرينه (سى، بامول)و(دو، ناتورل) يرينه (دو. ديەز) النمق صورتيله بر (سلسله) دها تشكيل ايديلنجه يەنه برمقام تحدث ايدر. انجق مقاماتده احداث اولنان فاصله‌لر پرده‌لرك اوياه كيف ما اتفق تبدلندن عبارت اولميوب بر نسبته، بر حسابه، بر قاعده‌يه تابع اولديغى جهتله حسابسز، نسبتسز بر طاقم فاصله‌لرى حائز اولان پرده‌لرك اجتماعندن برمقام تشكيل اولنه‌مدقدن بشقه شو تبديلدن حاصل اولان آهنك سامعه‌يى تخريش ايدر.

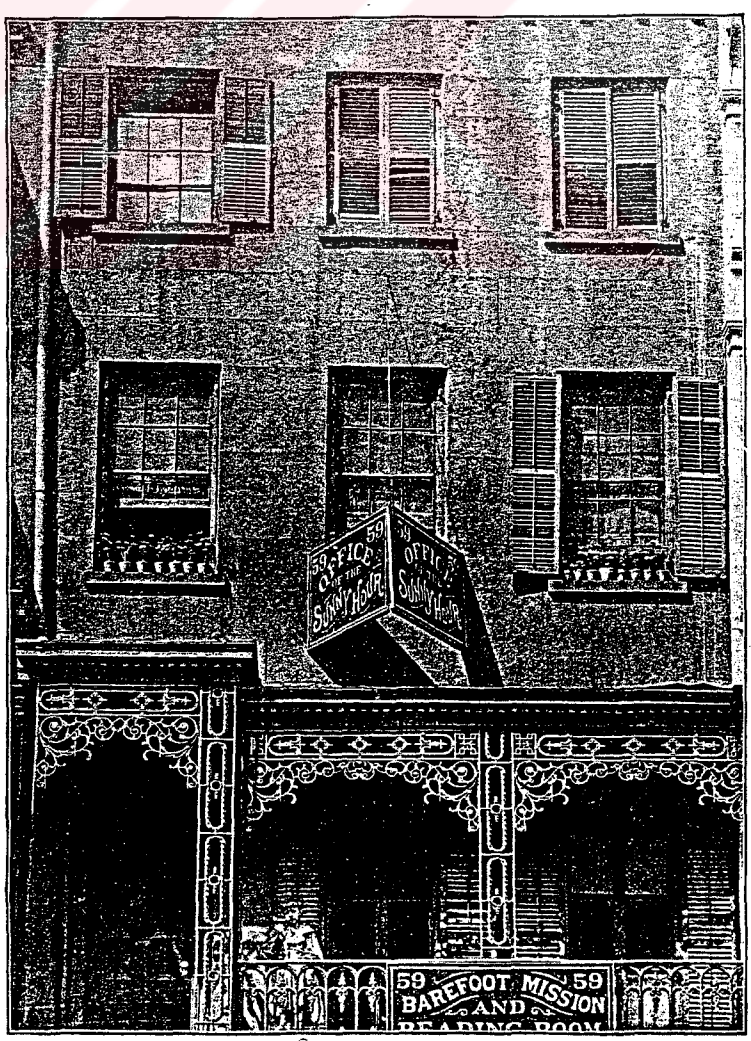

نيورق شهرنده نشر اولنان «سونى هاور» غزته‌سنك مديرو محررى مستر (تللوداپرى) نك غزته‌يى ايلك تاسيس ايتديكى زمانده‌كى رسميله غزته‌سنك اداره‌خانه‌سى

المستر (تللو داپرى) مدير جريدة «سونى هاور» فى زمان تأسيسه الجريدة وادارتها

M. Tello d'Apéry

à l'époque du l'apparition du premier numéro du «Sunny Hour»

مثلا (صول، ناتورل)دن صكره (دو، ديەز) دها صكره (فا، ديەز) النه‌رق (تيز، صول، كردانيه) پرده‌سنه واصل اولمق يعنى درت پرده‌دن عبارت اولمق اوزره بر (غام) تشكيل ايتمك وياخود كرك (ديەز) وكرك (بامول)ى يكديكرينى متعاقب النه‌رق تشكيل اولنان آهنك (مقام) اوله‌مز.

مقامات باشليجه اوچ شرطه تابع اولور. برنجيسى، مقدما (آغاز) دنيلمكده اولان (ابتدا) دركه، هر (مقام كندينه مخصوص اولان پرده‌دن ابتدا) ايدر.

ايكنجيسى، او مقامه مخصوص اولان (سير)دركه، (سير)ك تبديليله (مقام)ده درحال دكيشير. مثلا (عشاق) مقاميله (بياتى)نك بر ده‌جه يكديكرندن فرقى اولديغى حالده

(ابتدا) و (سير) لرينك اختلافى حسبيله هر ايكيسنه بشقه بشقه اسم ويرلمشدر .

اوچنجيسى، فن موسيقيده (قرار) دينيلان نتيجه‌دركه نغمات او (مقام)ك قرار-كاهى اولان(پرده)يه وصولنده نتيجه حاصل اولمش اولور. وسامعه ارتق بشقه برنغمه‌يه منتظر اولمز. (مقامات)ك اصل و فروعى واردر. اصللر بين‌الخلق (انا مقام)لر دينيلان برطاقم (مقامات) .درکه عددى بر درلو اختلافدن قورتيله‌مامشدر .

« شد »

(مقامات) ك اصل وفروعى پرده‌لرك يكديكرينه نسبةً حائز اولديغى نسبت وقوت معلوم اولدقدن صكره بر (مقام) ى ارزو ايديلان ديكر بر(پرده) اوزرنده اجرا ايتمك ممكن اولور. بو كيفيته فن موسيقيده (شد) تعبير اولنور. مثلا(قرار)ى (صول، راست) اولان بر (مقام) بالفرض (لا، دوكاه) او-زرنده و (قرار) ى (لا، دوكاه) اولان بر (مقام) (ره، نوا) ياخود (صول، راست) اوزرنده اجرا ايديله‌بيلور.

چونكه (مقام) فاصله، سير، ابتدا وقراردن عبارت اولديغى ايچون بر (مقام)ه مخصوص اولان فاصله ارزو ايديلان ديكر بر (پرده)دن اعتباراً النمغه باشلانورسه عين قوت استحصال ايدلديكى ايچون نغمات دها (تيز) ياخود دها (پست) برصورتده اجرا ايدلمكه باشلار.

يعنى ١، ٣، ٥، ٧ عددلرينك حائز اولديغى فاصله‌لر مجموعى بر (مقام) فرض ايدلديكى تقديرده بو فاصله‌يى ديكر عددلر واسطه‌سيله استحصال البته ممكن اولور. مثلا اعداد مذكوره‌نك برنجيسى اولان (١) عددى(٥) فرض اولنمق اوزره عين‌فاصله‌يى استحصال ايتمك ايچون اولا برنجى عددله ايكنجى صكره ايكنجى ايله اوچنجى دها صكره‌اوچنجى‌ايله‌دردنجى عدد بينندەكى تفاضله كوره بر قوت الندەده:

١ ه مقابل = ٥
٣ » » = ٧
٥ » » = ٩
٧ » » = ١١

اولمق لازم‌كلورکه ١، ٣، ٥، ٧ عددلرينك يكديكرينه نسبةً حائز اولدقلرى قوت ٥، ٧، ٩، ١١ عددلرينك يكديكرينه نسبةً حائز اولدقلرى قوتك عينى و اكا معادل اولديغى ايچون قوت اعتباريله حسابجه هر ايكيسنك اصلا فرقى اولمديغى كبى ارقام مذكوره‌نك هر برى بر پرده‌يه نسبت ايد-لدكده قوت يكديكرينك عينى اولمق ملابسه-سيله حاصل اولەجق نغمه يكديكرينك عينى و هر ايكيسى بينندەكى فرق برينك دها (پست) ديكرينك دها (تيز) برپرده اوزرنده اجرا ايدلمسندن عبارت اولور.

بوكيفيته الافرانغه‌ده (ترانسپوزيسيون) دينيلور. (شد)ك اهميتندن بوندن اولكى مباحثده بر از بحث ايتمش ايدك. درسلريمز هنوز موسيقينك اك دقيق نقطه‌لرى ديمك اولان شو بوبحثك ايرادينه مساعد اولەجق درجه ايلرولامامش اولديغى جهتله (مقام) بحثى مناسبتيله شو قدرجق معلومات كافى عد ايدلدى . بناءً عليه پرده‌لرله، مقامات كوزله اوكرنلدكدن‌صكره بوبحثده تفصيلات مكمله اعطاسى مقرردر .

(مابعدى وار) على رفعت

علوم وفنون

تاريخ خطوط اسلاميه وعثمانيه

(اون التنجى نسخه‌دن مابعد)

ط ثلث بركره بودرجه‌يه ، اصل‌اولدقدن صكره‌هنرو-زان‌اسلام ترقيسنه خدمتده اصلاقصورايتمديلر. بناءً عليه كرك بويازى وكرك نسخ آز زمانده حسن ونفاستده بردرجهٔ فوق‌العاده‌يه‌واصل اولدى . . بوقاريده اسمى‌سبقت ايدن ابن‌مقله نام ذاتك بوبابده يك بيوك همتى كورلديكى كبى بوذاتك برادرى (حسن فصيح) ك دخى يك‌چوق مساعيسى مشهود اولمشدر .

بونلرك هرايكيسى‌ده‌اوچنجى‌عصرهجرى اواخرى ايله دردنجى عصر اوائلى رجالندن‌ندرلر .

يىنه بوعصرلرده يشايان ارباب فضل وهنردن (ابن بواب) خوشنويسلكده ابراز كمال ايتمش وبرخيلى‌ذواتك باعث فيضى اولمشدر . حسن‌خطده‌شهرتى آفاقكيراولان مهرهٔ خطاطيندن (ياقوت مستعصمى) نك استادى‌ده بوذاتدر . مشار اليه خط ثلث ونسخى حقيقةً غايت نفيس اولەرق يازمش وبونلرده كنديه‌مخصوص برطرز مستحسن ابداع وايجاد ايتمشدر . (ياقوت) خطى كندندن صكره ثلث ونسخده مشق اتخاذ اولنوب‌زمانمزه‌قدر بعض تعديلات‌جزئيه‌دن ماعدا جهتلرى همان عينيله تمشق اولنه كلمشدر . مشاراليه‌التنجى ويدنجى عصرهجر-يلرده يشامش اولوب وفاتى (٦٦٧) سنه-سنده‌در . بونلردن كرك اول وكرك صكره يتيشان هنروران اسلام پك چوقدر فقط اسامينى درجه ستونلرمزده وسعت‌يوقدر.

بوعصرلرده برياندن‌ثلث ونسخ‌خطلرى تكمل ايتديكى صره‌ده ديكر طرفدن ارباب مساعى انواع‌خطوط ابداع واحداثندن‌كرى طورمديلر . ايرانده قديماً مستعمل خط پهلويدن تعديلاً خط تعليق ساحه‌آراى ظهور اولەرق بونده برچوق اساتذه پيدا اولديغى كبى برطاقم هنرورلرده اساىء مختلفه ايله برچوق خطوط ايجادايلديلر . برحالده‌كه انواع خطوط برآرالق اوتوزى متجاوز تعداداولنور ايدى . شوقدركه بونلرك‌هپسى متماديا تمشق اولنه‌ميوب خصوصيله اكثر-يتك يكديكرندن فرقلرى جزئى بولنمق ملابسه‌سيله ثلث ونسخدن بشقه محقق ، ريحانى ، ديوانى ، تعليق ، رقاع (رقعه) خطلرى انتشاروخطوط مذكوره‌نك معلمين ومتعلمينى تكثر وكسب اشتهار ايلديلر .

ذكر اولنان خطوطك جليلرى ايله خرده‌لرى ، قيرمه‌لرينى بوزاده بشقه بشقه انواعدن‌عد ايتيورز . مع‌هذابونلرك‌هربرنده صاحب اختصاص ذوات بولنديغى تذكاره شايساندر .

اولان بوجسيم آلت احتايدن واريل شكلنده اعمال اولنه‌رق الليى بر انكليز قدمى طولنده يدى بچق قدم عرضنده اولوب نهايتلرنده‌كى عرض ايسه التى قدمدن دون بولنمديغى جهتله بر آدم كشاده حالنده بولنان برشمسيه ايله درونندن مرور ايده‌بيلور.

تلسقوبك وزنى اوچ طونه ايله درت طونه بيننده تخلف ايدوب يالكز عدسه‌سنك اعمال‌اولنديغى دارالصناعه‌دن ركز اولنه‌جغى محله نقليچون يكرمى آلتى حمال استخدام اولنمشدر.

(لوردروسه) نك اعمالنه تصدى ايتمش اولديغى بو آلت نادره‌نك مصارف انشائيه‌سنه اوتوز بيك انكليز ليراسى صرف ايتمش ايسه‌ده بو آلت واسطه‌سيله انكلتره هيئتنا- سانى طرفندن برچوق كشفيات متعاقبه اجرا اولنديغى جهتله (لوردروسه) صرف ايتديكى مبلغى آز برزمان ودهور ظرفنده قزانمشدر.

بو تلسقوب؛ الحالة هذه (بر) قلعه‌سنده موجود اولوب (لورد روسه) نك مخدومى طرفندن ايشله‌ديلمكده‌در.

م. جميل

فن موسيقى

«نظرياتى»

(اونبرنجى درس)

آلاتورقه موسيقيده‌ك زياده حائز اهميت اولان مسائلدن بريده (پرده) لرك صورت تعين واستعمالى كيفيتيدر. چونكه بزده نغمات برنجيسى طوغريدن طوغرى‌يه عائد اولديغى (مقام) ايكنجيسى درس سا- بقده برنبذه‌جك بحث ايديلان (شد) اصولى دائره‌سنده اجرا ايدلمكده اولوب برنغمه‌نك شدندن زياده عائد اولديغى (مقام) پرده‌لرى ايله اجرا ايدلك جهتى ترجيح ايدلمش اولديغى ايچون (مقامات) ك توسيعنه پك زياده اهميت ويريله‌رك بر (مقام) ك بشقه (پرده) لرله اجراسى التزام اولنمشدر. بو سببله بر (مقام) ك يارم پرده‌دن باشلايه‌رق اجرا ايدلمسى ايستنديكى تقديرده قنفى پرده- لرك استعمال ايدلمسى لازم كله‌جكى نصلسه بوفن اربابنك نظردقتلرينى جلب ايتمامكده‌در.

بو بحثده بروجه تعريف ايكى ملاحظه وارد خاطر اولور. برنجيسى آلاتورقه مو- سيقيده نغماتك طوغريدن طوغرى‌يه عائد اولديغى (مقام) پرده‌لرى داخلنده اجرا ايديله‌رك (شد) اصولنه احتياج اولماسى، ايكنجيسى موسيقينك برفن اولمسى حسبيله صداتك ممكن اولديغى قدر وسعتلى برصورتده اداره ايدلمسيدر.

شق اولك كرچه طرز موسيقيمزه دها موافق وسهل الاجرا اولمسى مناسبتيله (مقامات) ك شدينى اجرايه مجبوريت يوقسه ده بوكيفيت برنوع تحديد ديمك اولوب برفنى تحديددن زياده توسيعك فائده‌لى اولمسى نظر اعتباره النورسه آلاتورقه موسيقيده (شد) اصولنك بحق تطبيق واجراسى حالنده يعنى بالعموم (مقامات) ك كرك تام وكرك نصف (پرده) لر اوزرنده اجراسنده اول امرده استعمالنه لزوم كوريله‌جك اولان (پرده) لرى كاملاً طاتيمق اقتضا ايدركه موسيقيمز بوجهتى‌ده تأمين ايده‌جك وسعتى حائز اولديغى حالده ارباب موسيقينك غيرتسزلكيله مستور قالمقده و بعضيلر عندنده‌ده غير قابلدركى برظن ياخود حكم توليدينه ميدان ويرمكده‌در. حال بوكه اطرافليجه برتأمل ايديلورسه صداتك تا متناهى برصورتده اداره‌سنى تأمين ايده‌جك موسيقينك بزمكى اولديغى اكلاشيليويرير.

برقاچ آى مقدم نشر ايتديكمز برشرقى نوطه‌سى ظهرينه يازيلان ملاحظه‌ده آلافرانغه موسيقينك الڤيوك والڭ‌مهم ماهيتى آلافرانغه بر نغمه‌نك هر پرده اوزرنده اجرا ايديله- بيلمسى و آلاتورقه‌ده‌ده بونك عديم الامكان اولديغى ظننك اساسزلغى و بعض اشارات علاوه‌سيله بوجهتك بزده ده ياپيله بيله‌جكى سويلنلمش ايدى.

آلافرانغه‌ده بالجمله نغماتك ارزه ايديلان بر (پرده) اوزرنده اجرا ايديله‌بيلمسنك سببى انلرده بر (پرده) نك (ناتورل، ديەز، بامول) اولمق اوزره اوچ حالى قبول ايدلديكى ايچون هانكى (پرده) دن باشلانسه (غام ناتورل)ده‌كى تام و نصف حسابنك دكشمديكى ايچون تام يرينه نصف و نصف يرينه تام قوللانيويرمك سهولتندن عبارتدر.

بزده (شد) اصولنك عسرتنه سبب اولان ماده هر ايكى تام (پرده) آره‌سنده طانيديغمز سسلرك بر سياقده اولمامسندن نشأت ايتمكده‌در. مثلا (دوكاه) له (بوسلك) پرده‌سى آره‌سنده استعمال ايتديكمز (پرده) قدر (نوا) ايله (حسينى) آره‌سنده‌ده قوللا- نيورزده (راست) له (دوكاه) و (چاركاه) له (نوا) آره‌سنده‌كى (پرده)لريمز بره ايكى‌يه منحصر قاليور. حال‌بوكه (راست) پرده‌سنك (نوا) اتخاذيله بعض (مقامات)ك اجراسى حالنده استعمالنه مجبور اولديغمز (پرده)لره اسم ويره‌ميورز. اسمسز (پرده) اوزرينه پايديغمز حاىك قوتده فلان سسدن براز دها ديكجه ياخود پستجه كبى خيال ايله تعين اولنيور.

(پرده) بحثى موسيقينك الڭ اهميتلى بر بحثى‌اولديغى‌وموسيقينك دقايقنه وقوف ايچون اول اوده (پرده)لرك پك كوزل طانلمسنى مشروط بولنديغى جهتله (پرده)لرده دائر ويريله‌جك درسلربرى (مقامات)ك طوغريدن طوغرى‌يه اجراسى حالنده ديكريده (شد) لرنده استعمال ايده‌جكمز پرده‌لر بيننده‌كى فرق تعريفدن عبارت اولهجقدر.

معلوم اولديغى اوزره بزده مستعمل اولان سازلر پارمق وياخود دوداق اعانه‌سيله چالنديغى ايچون بر (مقام)ك (شد) ينك اجراسى سازنده‌نك مهارتنه متوقف قالور. حالبوكه (پيانو) كبى ثابت‌الاهنك بر چالغينك بزده‌ده ياپلمسى لازم‌كلدكده اورايه قونيله‌جق سسلر نصل اولمالى‌كه هرقنفى بر (پرده)دن باشلانورسه باشلانسون هر (مقام) اجرا ايديله‌بيلسون. بو جهتك تأمينى ايچون بروجه تعريف هرايكى تام(پرده) آره‌سنده‌كى سسلره‌براسم تسميه‌سى‌وانلره‌كوره‌ده‌نوطه‌ده بعض اشاراتك علاوه‌سى لزومى دركاردر.

(مابعدى وار)

علي رفعت

قوشمه

قیز اناکدن قاچده‌کل صاچلرکی صاچده‌کل
قوللرکی آچده کل کل کوزلم قوینمه
کیرده صاریل بوینمه
قوی باشکی قوله یاصلان شویله صوله
باقه بنم بوله سن کل بنم قوینمه
کیرده صاریل بوینمه

حلبده: رفعت

ساحهٔ دنیاده یوقدر سودیکم برسن کبی
معدن لطف ووفا کان مروت مثل حور
اویله برمهر ملاحتسك که حسنك عالمی
پرتو اجلالیله ایتدی سراپا غرق نور

اطفائیه ملازملرندن: ك.

فن موسیقی

«نظریاتی»

(اون ایکنجی درس)

(پرده)

آلاتورقه موسیقیده استعمال اولنان (پرده) لر میانینده آلافرانغه‌نك (دیەز) و (باموله)ندن دها کوچکلری موجود اولدیغی بیلدیرلمشدی. درسمز (مقام) بحثنه عائد اولدیغی و (مقامات) ك اوکرنلمسی ایچوندە (پرده)لرك بیلنمسی مشروط بولندیغی جهتله اول امرده آلافرانغه‌نك (ناتورل) و(دیەز) و(باموله)لرینه مقابل اولان (پرده) لریمزك بعده صره ایله دیکرلرینك تعریفی مناسب کورلمشدر.

قبا راست = آلافرانغه‌ده (صول) دینیلان پرده‌نك (پست)ی درکه (کمان) ك اك (پست) اهنکلی تلی اولان دردنجی قالین وسیم تلندن چیقان صدادر.

(نای)ده(راست، صول) بتون پارمقلرك ظاهراً موجود اولان یدی (پرده) اوزرینه قیادلمسیله حاصل اولورکه، (نای) ده ده اك (پست) پرده بو (قبا راست، صول) پرده‌سیدر. بو (پرده) نك مدید بر صورتده کوسترلمسنه (نای)ك (دم)ی تعبیر اولنور. (نای)ك (کرفت) دینیلان دیکر بر نوعنده ایسه (راست، صول) پرده‌سی اشاغیدن ایکنجی پارمغك اجیلمسندن حاصل اولور.

(طنبور)ده بو (پرده) اوچنجی یاخود یوقاریدن برنجی تلدن چیقار ایسه‌ده(دوکاه، لا) ده قرار ویرن (مقامات) ك اجراسی حالنده مذکور تل بر (پرده) چکیلەرك (قبا دوکاه، پست لا) یاپیلور.

(عود)ده (قبا راست، پست صول) پرده‌سی الیوم اك ایچه (کیریش)لردن صکره قونیلان قبا سیم تلدن چیقار ایسه ده بو ده طبق (طنبور)ده اولدیغی کبی(راست،صول) ده قرار ویرن فصللرده (قبا راست، قبا صول)ه (دوکاه، لا)ده قرار ویرن فصللرده (قبا دوکاه، پست لا)یه چکیلور.

(عود)ده (قبا راست، قباصول) (پرده) سنك اك ایچه تللردن صکره قونلمسی زمانمز مشاهیرندن برینك اثریدرکه (کردانیه) (پرده) سنه مخصوص اولان اك ایچه تلده بنه کندیلرینك اختراعلریدر.

مقدملری (عود)ك اهنکی شویله ایمش: تیزدن اعتبار ایله،

برنجی یعنی اك ایچه‌تل = نوا، ره
ایکنجی تل = دوکاه، لا
اوچنجی « = حسینی‌عشیران، می
دردنجی « = پست بوسلك، سی
بشنجی « = قبا راست، صول

بزم بالذات واقع اولان تجربه‌مزه نظراً (عود) ك شو وجهله اهنك ایدلمسنده‌ده بشقه بر شیوه موجود اولوب اك (پست پرده)لر اوزرنده هر (مقام) ك‌ده سهولتله اجرا ایدلمسی لطافتی ارتیرمقده‌در. مقدملری (عود) ده (نوا)دن صکره‌کی (پرده)لر طبق (کمان) ده‌کی کبی الك ایلری کیری حرکتیله یاپلمقده ایمش، بونك صعوبتی غیرقابل انکار و(کردانیه) پرده‌سنك (عود)ده اشد لزومی بدیداردر. انجق بزم بوبابده‌کی فکرمز(عود)ك اسکی حالنك بوزلمه‌رق یالکز (کردانیه) پرده‌سنك حتی بك ایچه (کیریش) لردن‌ده (تیز چارکاه پرده) سنك علاوه‌سی مرکزنده درکه او حالده اك (پست) بر (پرده)دن اك (تیز) بر (پرده) یه قدر فوق العاده سهولت ایله سیر ممکن اولور. بوبابده محذور اولەرق ایکی شی درمیان اولنه‌بیلور. برنجیسی(عود)ك صاپنك بوقدر تلی استعاب ایده‌مامسی ایکنجیسی (تیز چارکاه) پرده‌سنه چکیلەجك قوتلی تلك بولنمامسی‌در. بو ایکی ملاحظه‌ده معقول اولەمز. چونکه (قانون) تلرنده او قدر ایچه وطیانقلیلری واردرکه بورغینك هردفعه تدویرنده صدا بر ایکی (پرده) بردن ارتقا ایدر. برکره تجربه اولنسون مدعامز کندی کندینی اثبات ایدر.

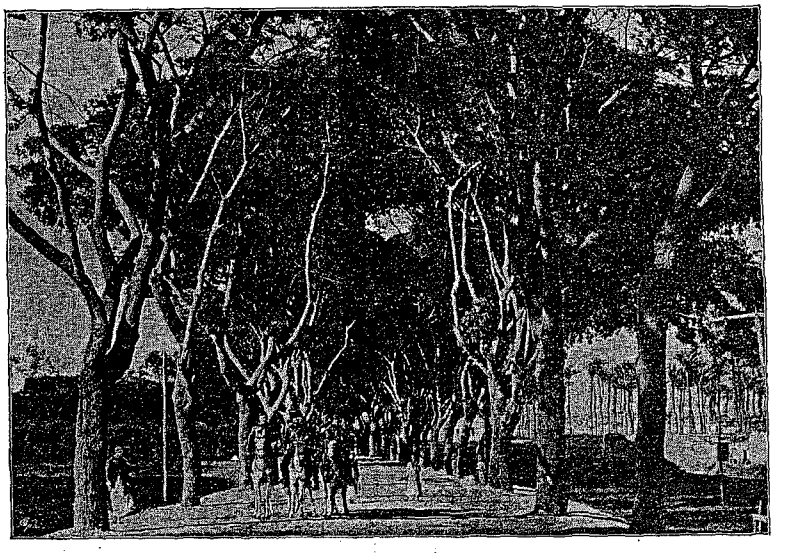
(عود)ك صاپنك عدم‌استیابی بحثی ایسه بوکا نسبتله بتون بتون حکمسز برشیئدر. زیرا عرب(عود)لریله بوراده یاپیلان(عود)لر نسبت قاعده‌سیله برمقایسه ایدیلەجك اولور ایسه عرب(عود)لرینك قوللری بزم بوراده کیلرك هان تام بر یحق مثلنده‌در. حال بوکه هر ایکیسنده عین تللر موجود در. اکر (عود)ك صاپنی نه بوراده‌کی قدر ایچه نه‌ده عرب (عود) لرنده‌کی کبی اکلی یاپلمیوبده وسط برحالده یاپیلور وتعریف موجنجه تل وضع ایدیلورسه، عربلرك (عود اکمل) دیدکلری او زمان میدانه چیقار. وحقیقةً قیمتی برقاچ قات دها تزاید ایدر. خصوصیله الافرانغه‌نك غایت(تیز) نغمه‌لری طبق (نوا) یاخود (دوکاه، راست) اوزرنده اجرا ایدیلیور ایمش کبی قولایجه اولیوریر.

بزم بو مطالعه‌مز بوکون بلکه مقبول کورنمز. فقط امین اولمایدرکه، (عود) بر زمان صکره بوحاله کله‌جکدر. چونکه شو اصولی برقاچ (عواد)ه تجربه ایتدیردیکمز حالده هیچ بری محسناتی انکار ایتمدکدن بشقه شو فکرمزی تحسین بیله ایتدیلر.

الیوم (عود) بزده هان عربستانده‌کی قدرمقبول عامه اولمش وهرکس تعلیم ایتمکده بولنمش اولدیغی حالده اورتەده بر (متود) ك عدم موجودیتی هم تحصیلنی تصعیب همده برچوق یاکلشلقلرك وقوعنه میدان ویرمکده‌در.

(عود)حقنده اك اول فکرمزی اشغال ایدن مسئله بواولدیغی ایچون(عود)مضرایلرینی آلافرانغه (کمان وماندولین) (متود)لرنده‌کی (تیره، tirer چکمك) و (پوسه poussser ایتمك) قواعدینه تطبیق ایله تعریف ایتمك اوزره بر (عود متود) ی تنظیمنه مباشرتله بر قاچ فورمه‌ده وجوده کتیرمش ایسه‌کده کثرت اشتغالدن متولد وقتسزلك کبی برمانع دوامزه حیلولت ایتمشدر. مع مافیه امل ایدلمش وبر آزیده وجودبولمش اولدیغی‌ایچون انشا الله ایلروده نشر ایدلمسی متصوردر.

(مابعدی وار) علی رفعت

[فطوغرافی: لکه جیان] [*Photographie Lékédjian*]

مصر القاهره‌ده (جیزه) مسیره‌سی

L'allée de Ghezireh au Caire

غیر محدودی ایچنه توجهی کوسترملیدر... فقط خیال بزجه برحقیقت محسوسه‌در.

محصولات افکارك مزیات اساسیه‌سنی فنه مطابقتی تشکیل‌ایدر. شومزیتدن محروم اولان حاصلات فکریه ایسه شمدی، صکره جمعیت بشریه ایچنده برموقع امتیاز واعتبار طوتهماز. بوده اوقدر طوغریدرکه الك بیوك مثال اولهرق بوبابده (بالزاق) ایله (ویقتور هوغو) یی کوسترهبیلیرز. (بالزاق) آکلاشلمیه‌رق یاشادی. فقط بوکون آنك عظمت اقتدارینه حیران اولان عالم ادبیات نامنه رکز اولنان طونج هیکلك دائما تعالی ایتدیکی کورولیور.

«صنعت براطلاعك، برفکرك وجوده کلمسی، مادیت پیدا ایتمسی ایچون بالذات احکام فنیه‌نك تطبیقی کوسترر.» تعریفمزه قارشی: «ایشته صنعت اوقواعد فنیه‌نك تطبیق دیمك اولدیغی ایچون بز فنه صنعت ایچون قیددر» دیورز. صنعت بوقید آلتنده تجلیکاه آثار نمایشی‌اولان اشکال مرئیه‌یی آتلایه‌ماز. فن مانع صنعتدر» دینه‌بیلیر. فقط فن قواعد مقرره اولمق حیثیتیله «ذکا» یی کوسترر، صنعت ایسه ـ محصول ذکا اولمق حیثیتیله ـ فنه مطابقتی شرطیله یوکسلهبیلیر. صنعتك فندن تجردی تغدیدن محرومیتی دیمکدر؛ بوغدا اولمازسه صنعت یاشایه‌ماز. «غدا» ایسه «قید حیات» دکلدر.

ماهیت شناس صنعت اولانلرجه مزیات اساسیه حسده‌در. حس حاصلات فکریه‌ده نه درجه رقت، نه رتبه نجابت کوررسه او حاصلاته او درجه امتیاز، او رتبه اعتبار ویرر. سرائر آشنای صنعت اولان ذوق سلیم اربابی براثرك مزیاتی ایچنده فنه، قواعده موافقتی‌ده آرارلر. چونکه نجابت فندن، قواعددن مباعدتده دکلدر.

انتقاددده برصنعتدر؛ بوصنعتده برطاقم قواعد متینهٔ فنیه اوزرینه مستنددر. برمقاله‌مزده‌ده دیمشدك: منقد معترض دکلدر؛ او یالکز «آکاه ایدر»؛ برمحررك، براثرك تاریخچهٔ حیات معنویه‌سنی وجوده کتیریر. منقد کمال بی‌طرفی تدقیقات ایله ایفای وظیفه ایتدیکی ایچون مؤاخذه ایتمکدن اجتناب ایدر؛ بناءً علیه انتقادات ادبیه مؤاخذات وتعریضات دیمك دکلدر. انتقادك قاعدهٔ اساسیه‌سی: درشتکولق قورقوسیله درستکولقدن چکنمه‌مك، انتقادك ایستدیکی: هر محرره، هر اثره برموقع حقیقت تعیین ایتمکدر.

محمد رأفت

فزیولوژی

« نظریاتی »

(اون اوچنجی درس)

است، صول) پرده‌سنك تمام بردرجه (تیز)ی یعنی (سلسلهٔ طبیعیه، غام ناتورل)ك ایکنجی درجه‌سنك برنجی نوطه‌سی (کمان)ده باش پرمقدن اعتبارایله دردنجی پرمغك صوکدن ایکنجی تل اوزرینه باصلمسندن حاصل اولور. (نای)ده طبق (قبا راست، قبا صول) پرده‌سنده اولدیغی کبی ظاهراً موجود اولان یدی (پرده) نك جمله‌سی اوزتیله‌رك (قبا راست، قبا صول) ه نسبتله براز دها قوتلیجه اوفلنمکله حاصل اولور. (طنبور)ده باشدن برنجی تلك (یکاه، ره) اولمسنه کوره (دیهز وباموله) لره تخصیص ایدیلان (پرده) لرده داخل حساب اولمق اوزره یدنجی (پرده) در.

(عود) ده بو (پرده) بری درس سابقده‌کی تعریف اقتضاسنه‌دیکری حال حاضرینه کوره ایکی موقعده بولنور. (عود)ك حال اصلیسنه کوره (راست، صول) پرده‌سی یوقاریدن ایکنجی تل اوزرینه (کمان) ده اولدیغی کبی دردنجی پرمغك باصلمسیله حاصل اولور. [*]

ایکنجی صورتده یوقاریدن اوچنجی تله یعنی (می) تلنه دردنجی پرمغك باصلمسیله اولور.

قانونده الك یوقاریدن برنجی تل (می) (آقورد)نده‌اولورسه‌اون‌اوچنجی(ره)اولورسه اون‌ایکنجی‌تل درکه، اندن‌اعتباراًهرسکزنجی تل (راست، صول) (پرده) سنك بر درجه دها (پست) ی اکر (پست) دن باشلانمش ایسه هر سکزنجی تل(راست، صول) پرده‌سنك بر درجه دها (تیز)ی اولور.

(راست، صول) (پرده) سنك بر مثل (تیز)ی اولان (کردانیه، صول) پرده‌سی

[*] باش پرمق هر نقدر چالغیلرده پکده مستعمل دکلسه‌ده بنه برنجی اعتبارایدلمشدر.

حسابه داخل اولمق اوزره موجود اولان سكز (پرده) نك تمام وسطنده بولنان (پرده) نك (چاركاه، دو) اولمسی حسبيله (سلسلهٔ طبيعيه، غام ناتورل) اوراده ايكی مساوی قسمه آيرلهبيلوركه (راست، صول)(پرده)-سندن (چاركاه، دو) (پرده) سنه قدر قاچ (پرده) موجود ايسه (چاركاه، دو) دن (كردانيه، صول) پردهسنه قدرده عينی اولديغی وهكذا (پرده) لرك كرك بر مثل (تيز) وكرك بر مثل (پست)لری عين موقع وقوتده بولنديغی ايچون (راست، صول) (پرده)سندن (چاركاه، دو) پردهسنه قدر موجود اولان (پرده) لرك ايجه بيلنمسی بو بابده فكر پيدا ايتديرهبيلور.

(راست، صول) دن صكره اك اوفاق درجهده النان سس طبيعی (راست، صول) (پرده)سنك (ديهز)ی ياخود(لا)نك(بامول) يدر. بزده بو(پرده)يه (زيركوله) دنيلور.

هنوز خاطرلرده دركه، مباحث اوليه-سنده (هم آهنك، آرمونی) ايكی نوطه بينندهبر(قوما) قدر فرق اولديغی سويلنمش ايدی. او فرق بوراده شو وجهله نظر اعتباره النمق لازم كلور.

بزده (صبا) ناميله بر (مقام) واردركه (دو ديهز)دن بر(قوما) قدر بوكسك اولان (ره بامول) (پرده) سيله اجرا ايديلور. (حجاز)مقامنده ايسه(دو ديهز)قوللانيلور. يعنی هرايكيسی بينندهبر(قوما) فرق اولان ايكی (پرده)نك ايكيسنيده آيری آيری برلرده قوللانلمقده اولمسنه نظراً (صول، ديهز) (پرده)سيله (لا، بامول)ك محل استعمالرينی اراشديرمق لازمكلور. ايلروده هر(مقام)ك سيری تعريف ايدلديكی صرهده مثلا (حجازكار) مقامنده اشته بو (زيركوله) پردهسنك استعمال ايدلديكی اكلاشيلهجقدر.

(زيركوله) پردهسی نوطهده(لا، بامول) ديه كوسترلمكدهدر. حال بوكه شو شمديكی تعريفنه وجهله (لا، بامول) بشقه (صول ديهز) بشقهدر. (زيركوله) پردهسی (لا، بامول) ميدر! (صول، ديهز) ميدر!

(زيركوله) پردهسی (حجاز همايون) و (بوسلك) مقاملرنده (صول ديهز) له (حجازكار) ده (لا، بامول) ايله كوستريليور حالبوكه (بوسلك) و(حجازهمايون)مقاملرنده (صول،ديهز)ديه قوللانديغمز (پرده)(صول) ايله (لا) ارهسندهكی (پرده) لرك اك ديك اولانيدر. (لا بامول) ايله (صول ديهز) ك قيمتیده (شد) لرك تعريفی صرهسنده اكلاشيلور.

(كان)له عود)ده (زيركوله،صول،ديهز) پردهسی دردنجی پرمقدن صوكره كوچك پرمقله (نای)ده (دوكاه، لا) پردهسنی نيم آچهرق حاصل اولور.

(كرفت)ده كوچك پرمقدن اعتبار ايله اوچنجی پرمغك اچيلمسندن (عود)ك روجه ديكر ايله اهنكنده يعنی اك (پست پرده)نك (قبا راست) اولمسی اعتباريله (قبا زيركوله) باش پرمق برنجی اعتباريله ايكنجی پرمغك يوقاريدن برنجی تلك اوزرينه باصلمسيله حاصل اولور.

قانونده ماندالسزايسه راست (پرده)سی اوزرينه پرمق باصهرق ماندالليی ايسه لا اوزرندهكی صوك ماندالك ايتديرلمسيله حاصل اولور.

(مقامات) ك هربرينك عائد اولديغی (پرده) لر داخلنده اجراسی تقديرنده هرايكی تام سس آرهسنده موجود اولان (پرده) لر برمقداردهاولمديغی يعنی ايكی تامسس آرهسنده بردن دردهقدر (پرده) قوللانلديغی ومثلا (لا) دن (سی) يه قدر موجود اولان (پرده) لر نسبتنده (ره) دن (می) يه قدر موجود اولديغی حالده مثلا (دو) دن(ره) يه(صول) دن (لايه) قدر بونسبتده اولمديغی اوچهبيلدرلمشيدی. (راست صول) پردهسی مثلا (دوكاه، لا) اعتبار اولنديغی حالده (نهاوند) مقامی ايچون (سی، بامول) ه مقابل اولهجق برسس (حجاز) مقامی ايچون كذا ديكر برسس وهكذا (عشاق) و (راست) مقاملری ايچوندهٔ (راست، صول) دن (دوكاه، لا) پردهسنه قدر آيری آيری موقعلر لازم اولديغی حالده (مقامات) كندی (پرده) لری دا-اجراسی لزومی بوكا حاجت براقامشه مع مافيه (شد) اصولنك اجراسی حالا مذكور (پرده)لره لزوم بلكزيادهاولوب اولمزسه (شد) يابيلهمزنتهكم پيانوده ده غريسی آلافرانغهده موجود ومستعملا (پرده) لرله بزم (مقامات)ك بحق اجرا نصل قابل اولهمز ايسه بوده اكا دو فقط بز اول امرده (مقامات) ه مخصو اولان (پرده) لری تعريف ايدهجكم شمديلك (زيركوله) پردهسنك بيلنه كافيدر. (راست، صول) دن صوكر ايلك تام سس (دوكاه، لا) در. (دو پردهسی آلافرانغهنك (لا) سی ايلهكو يليور ايسهده شو ايكی (پرده) يعنی قوللانديغمز (لا) ايله آلافرانغهنك (لا فناً وزن ايديلهجك اولورسه ايكيسی آرهسر بر (قوما) فرق اولديغی تظاهر ايد مع مافيه (دوكاه) پردهسنك نوط (لا) ديه كوسترلمسی ضروری ايسه (لا) نك شواوفاجق فرقی چوق كسه خيالدن بيلهكچماكدهدر.

حالبوكه موسيقیبی فناً بيلمك لازم ديانلر بويله فرقلریده نظر اعتباره لازمدر.

(مابعدی وار) علی رفعت

ادبيات

كتابهٔ غم

— ٥ —

بتون كون سنی بكلدم. بتون كه يواش يواش ياغان قار قارشومزدهكی ميد نظرمدن ستر ايدهرك بياض، مجلا برسه پيدا ايتدی. كوزلرم اوزمين سفيده باقق يورولیور، صيجاق اوطهده اوطورد حالده بيله بنجره اوكنده سكا انتظار ايت يكمدن اللرم، يوزم طونيوردی. اوراد

انكليز فرقهٔ عسكريه سندن برينه قوماندا ايدن جنرال غاتاكر

Le général Gataere commandant une division anglaise.

ينه قرارکاهکه کیت . سنك کوز یاشلرك ، حرارتلی صولوقلرك بوقبری خون ایله مشحون ایلر ، یاقار قاووردر ؛ سنك ایچون توکل ، آسایش قلب . اوزرمده کی خاکی کونا کون ازهار ایله زینتیاب ایلمه کیت ای عاشق معصوم کیت . »

§ فرانسزلرك اسکی برشرقیسی : بیاض روبه‌سی ایچنده برکوچوك قیز کولر ... بر نشانلی قیز تخیل ایدر ، بردلبر شاطر رقص ایلر ، برسنه کچوب کیدر !..

§ فرانسه‌ده یکی چیقان برشرقی مجموعه‌سندن . — نشانلی قیزلره:

ای سایهٔ مشجره ! نشانلم نره‌یه کیتدی؟ — صحرایه ایندی — لطیف صحرا ! سوکیلم نره‌ده؟ — چای کنارینه طوغرو بورودی... — ای جویبار ! سویله! بورادن کیمك کچدیکنی کوردك ؟ — آرادیغك شهر جاده‌سنی طوتدی . — واسع جاده ! نشانلیمی کوردکمی ؟ بندن سوقاغه کچدی . — ای طریق سفید ، سویله بکا ! آنی نره‌یه سوق ایتدك ؟ — آلتون سوقاغنه صاپدی . — روشن سوقاق ! آنك پای عریانی تقبیل ایتدکمی ؟ — شو مزین بنایه داخل اولدی . — ای بنای مزین ! نشانلیمی بکاویر . آنك سینهٔ سیمینده کردانلقلر ، زلف زرینده کاکللر واردر . قوللری ، دیزلری ، تکمیل کلبدنی بویلو بوینه دردانه‌لرله محاطدر .

ناظم

كمبرلی اینی محاصره دن قورتاران انكليز جنرالی فرنچ

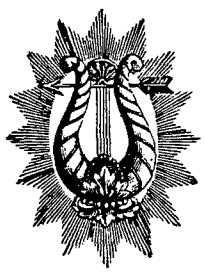
Le général anglais French qui a débloqué Kimberley

بوایکی غایهٔ مرتبه‌یی حائز بشر حاصل ایتمکه مقتدر اولمزمز. یعنی انسانلر سلسلهٔ اصوات موسیقیه‌یی تشکیل ایدن صدالرك جزئی برمقدارینی حصوله کتیره‌بیلور. بوده ذکور واناثه کوره تخلف ایدر. علی‌العموم هرایکی جنسك وسعت صدالرینه کوره برحد معروف تعیین ایدیله‌بیلور . بوحد وسط هرنصلسه عثمانلی موسیقیسی منتسبلری اره‌سنده معین اولمدیغی کبی هرخواننده‌نك وسعت صداسنه کوره براسم ایله مسمون اولمیده قاعده حکمته کیرمامشدر . خواجه عبدالقادر ، برانسان کاملك الك منتهی سسی منصور آهنکنده تیزنوایه قدر اولان پرده‌لر اولدیغنی کتابنك برنده یازمش اولدیغی ایشیدلمشدر . بویاکلش ضبط اولنمش تعبیراتمزدن اولسه کرکدر . اوروپا موسیقی‌شناسلری مثلا؛ کندی تعبیرمزجه شاه آهنکنده اوچ ، کردانیه ، مخیر پرده‌لرینی سربستجه حاصل ایده‌بیلن خوانده‌لری براسم مخصوص ایله توسیم ایتمکده اولدقلری حالده تیز ویاپست پرده‌لری سربستجه ایقاع ایدن خوانندکانی دخی آیری آیری اسامی ایله ذکر ایتمکده‌درلر . اوروپا موسیقیسنده تنور، باریطون تعبیرلری بواساس اوزرینه‌در .

عثمانلی موسیقیسنده مبدأ صدانك اسمنده تردد حاصل اولمشدر . یعنی قبا چارکاهی الافرانغه موسیقیسنده اولدیغی کبی سلسلهٔ اصواتك برنجی پرده‌سی

موسیقی

مندرجاتی : پرده‌لرحقنده تفرع ایدن قوانین اصلیه وبدیهیه — استطراد ومطالعه — اتیان ایدیلن امثله یه براهین مقنعه وثابته — نتیجهٔ مرام.

سلسلهٔ اصوات ترکیه ؛ واحد قیاسیٔ حقیقی اوله‌رق نه ابتدایه ونه‌ده انتهایه مالك دکلدر. انجق پرده‌لر کیف مایشاء برصدادن اعتباراً یکدیکرینه نسبتله تقدیر اولنور . فقط صدالرعلی مراتبهم تزییدوتنقیص ایدیله ابدیله بردرجه‌یه واصل اولورکه عضو سمع بونلری ایشتمکدن عاجز قالور . سلسلهٔ اصوات موسیقیه‌ده حد محسوسك عدد اهتزازی خصوصنده حکمت معلملرینك ویردکلری رأی پك مختلف اولوب الآن بوخصوص مجهول قالمش کیدر .

بووجهله متشکل اولان پرده‌لرك ایکی جهتی نامحدود برصورته افراغ ایدلدیکی تقدیرده غایهٔ مرتبه‌ده کی صدالرك ؛ قیمت موسیقیه‌لری تقدیر اولنه میه‌جق برصورته پست ویاتیز اولور . ایشته بوایکی قانون طبیعی یه حکمت نقطهٔ نظرنده اصوات محسوسه‌نك حد الغایه‌سی تعیین اولنور .

سپیون قوب موقعنده انکلیزلری پوسکوردن بوئر جنرالی (بوتا)

Le général boer Botha, qui a repoussé les Anglais à Spion Kop

اولەرق قبول ايتليمى ؟ يوقسه يكاه پرده‌سنى برنجى پرده اولەرق قبول ايتليمى ؟ طرزندم واقع اولمشدر. بوتردد، انجق اسم تسميه‌سنده اولغله براهميتى حائز دكلدر ؛ چونكه عثمانلى موسيقيسنده يكاه اعتبار ايديلن صوتك طول معينى اولغله برابر يكاه پرده‌سندن دها پست پك چوق پرده‌لر استعمال اولنمقده‌در. اشته بواجلدن سلسلهٔ اصواتك مبدئى قبا چارگاه ويايكاه اولسنده برأس وقصور تصور اولنمز . على العموم نظريات فنيه وعمليه ايله ثابت اولمشدركه عثمانلى موسيقى پرده‌لرينك هرايكيسى اره‌سنده كفايتدن فضله نيم پرده‌لرك اظهارى تحت امكانده‌در . علم موسيقيده بوكبى دقايقى تفريع ايتمك ؛ انجق سازلرله حاصل اولەجغى بديهيدر .

بومناسبتله عثمانلى موسيقيسى نيم پرده‌لرينك اوروپا موسيقى (ديەز) و (بەمول) لرندن كثير اولەجغى پك طبيعيدر .

استطراد

برچوق قواعد واساسه استناد ايتديرمك صورت ترتيب وتنظيمنك بيانى انجق برقاچ مقاله‌ده اكمال ايديلەبيلن عثمانلى موسيقيسى پرده‌لرى ؛ تعريفى سبق ايدن حال وهيئتك قيد وحفظيله بيلنمش اولمز . يعنى عثمانلى موسيقيسى پرده‌لرى مارالبيان اسامئ مخصوصه‌سيله قاعدهٔ اصليه ومعينه تحتنده اجرا ايدلمسى تحقق ايتمشدر دنيلەمز .

زيرا : هرنقدر پرده‌لرك طول نسبتلرى وثانيهٔ واحده ظرفنده‌كى اهتزازلرى معين اولسەبيله ؛ موسيقئ عثمانيده مستعمل پك چوق مقامات مختلفه واردركه هربرينك حائز اولدقلرى عين نامده‌كى پرده‌لر انجق حسى قابل اولەبيلن بردرجهٔ دقيقه‌ده يكديكرندن فرق اولنور. مثلا لاعلى التعيين المزده برسكاه پرده‌سى موجود اولسه عجبا بوپرده راست مقامنده استعمال اولنانسكاهيدر ؟ يوقسه عشاق مقامنك سيرينه داخل اولان سكاهيدر؟ كبى براشتباه حاصل اولوركه بوسكاه ياعشاق مقامنه مخصوص اولان پست سكاه وياخود راست مقامنه مخصوص اولان ديك سكاهدن عبارتدر . بوندن دولك اوليوركه تعريفى صددنده بولندىغمز پرده‌لر ؛ هرمقامك پرده‌لريدردنيلەمز . چونكه اولجه‌ده سويلديكم كبى برپرده مختلف مقاملرده مختلف ارتفاعده بولنه‌بيلور. اشته بوسببدن بعض اهل پرده‌نك موسيقئ عثمانى پرده‌لرى هنوز معين دكلدر ديدكلرى صحيح برتعبيردر .

كذا حسينى دنيلان پرده‌نك ، بعض مقامده پسته‌جه وبعض مقامك سيرنده تيزجه استعمالى موسيقيمزك طبيعتى اقتضاسندن بولنديغى اربابنك وعلى الخصوص سازندكانمز معلوميدر .

مثال : حجازكار كورديده حسينى پسته‌جه اقتضاايدر . ديكر مقاماتده على العاده يعنى ديكجه اقتضا ايده‌جكى طبيعيدر. حتى كورلمزمى ـ كه وقوف تامه مالك اولان بعض سازنده وطنبوريلرينز ، برپسته‌نك ترنمى هنكامنده درست درسته چالديغى برپرده‌ى پسته‌جه اقتضا ايدن ديكر برمحلنه كچلديمى نهان اسلوب مخصوصيله صول التك بر پارماغيله سازينك دستانى يوقاريويه اينر يعنى اوپرده‌يه مخصوص اولان تلك بعدينى تطويل ايدرك پستاتير. وعقيبنده يىنه حال اصليسنه كتيرر .

يىنه بوقبيلدن اولق اوزره (سكاه) پرده‌سيله (چارگاه) پرده‌لرينك ازدسنده‌كى بعد وفاصله‌ده واقع (پوسلك) پرده‌سى دخى هرنقدر برعدد ايسه‌ده (نشابور) مقامنك (پوسلك) پرده‌سى اوزرنده كركى كبى مكث ايتمسيله دوكاهه‌هبوطى شيوه‌سى اقتضاسندن اولغله (نشابور) پوسلكنك ؛ (طاهر پوسلك) و(بياتى پوسلك) و(كردانيه پوسلك) مثللى مقاماتك سيرينه داخل اولان پوسلكدن دها ديك وفرقلى اولمسى علم موسيقيده بهرهٔ استادانه‌لرى ذروهٔ كماله واصل اولنلر نزدنده ثابت اولمشدر . حتى (اصفهان) مقامنك دوكاهه هبوطى پسته‌جه (چارگاه) ـ تعبير اخرله ـ (ديك پوسلك) ايله اوليشى بوقبيلدندر .

بو(پوسلك) حقنده‌زمانمز آكابر واساتذهٔ موسيقيه‌سنك پك چوقلرينه مراجعت ايلدم . جمله‌سندن (سكاه) ايله (چارگاه) اره‌سنده ايكى عدد پوسلكك موجود اولديغنى جوابنى آلدم [١] .

مشهور كانى اغا ـ كه زمانمز اساتذهٔ سازندكارندندر . بونكله ملاقاتم بومعهود (پوسلك) پرده‌سى ايچون واقع اولمشدر . صنعتكار مومى‌اليه شدتلى صورتده (سكاه) ايله (چارگاه) اره‌سنده ايكى عدد پوسلكك موجود اولديغنى بيان ايتمكده‌در. بوخصوصه دائر پرده‌شناس شهيرملك زاداوستەيه‌ده مراجعت ايلدم كنديسنى بولەمديغم ايچون بركاغد يازوب براقدم. مقابلنده برمكتوبلرينى آلدم. صورت مكتوب بودر :

. . . .

كچن كون بركاغدكزى آلدم . بونده سكاه ايله چارگاه اره‌سنده قاچ (پوسلك) پرده‌نك موجود اولديغنى صورييورسكز . شويلەكه : پرده‌لرك حدودنى تعيين ايتمك ايچون اولا تعيين ايده‌جك ذواتك (شد) بحثنى بك اى بيلمسى لازمدر . وشد دائره‌سنه‌كيرن پرده‌لرك فاصله‌لرينى تمكين مرتبه تعيين ايده‌بيلملى‌كه حقيقته توافق ايتسون .

چونكه تام پرده‌لرمز برايكى كشينك سوزى ايله ميدانه چيقمز . بونلرك حقيقى صورتده ميدانه چيقمسى ، فوق العاده شد بحثنى بيلن وقولاقلرى صداينى اى دوياق موسيقى شناسلرك متحدالافكار اولمارى لازم كليور. بنم عقلم ايردىكى قدر مسئلەيى سزه برمثال ايله آكلتەيم . مثلا عشاق مقامنه‌داخل اولان پرده‌لردن «راست ، دوكاه ، سكاه ، چارگاه» پرده‌لرينى الە آلەلم . بونلرك آره‌لرى اون وسكز بچق وبش بچق ميليمتره عد ايدلديكى حالده بوپرده‌لرى طاقيله برپرده يوقاريويه قالديروب يىنه عشاق مقامنى اجرا ايتمك لازمكلسه طبيعى پرداده دوكاه پرده‌سى راست ، وسكاه پرده‌سى دوكاه اولەجغندن واساساً راست ايله دوكاه اره‌سنده‌كى اون ميليمتره ؛ دوكاه‌ايله سكاه اره‌سنه چيقەجغندن بوسكاه عجبا تام سكاهيدر؟ يوقسه پوسلك‌ميدر؟ ويادىك پوسلك ميدر ؟ ويادىك پوسلكدن دهاديك پوسلكميدر ؟ ندر ؟ كبى برسؤال ميدانه چيقيوركه بوسؤالدن‌ده موسيقيمزده پوسلك دنيلن پرده‌نك برعدد اولديغى ثابت اولمشدر . بووسائر بحثلرحقنده يازيلەجق چوق سوزلر وار ايسەده بوكبى ايضاحه شيلرى صوزان اولديغى ايچون صرف نظر ايديبوردم .

م . مليك

U. Uhlf

زمانمز اكابر موسيقى شناسانندن اولوب اقتدار استادانه‌لرى معلوم ومسلم كردهٔ انام اولان سعادتلو نورى بك افندى ايله زكائى افندى‌زاده فضيلتلو احمد افندىيه وموسيقيهٔ هايون معلملرندن عودى جميل بكه وعزيز نورى شيدا بك افندىلره ودىكر بر ايكى ذوات عاليه و مقتدره‌يه بالذات مراجعت ايليه‌رك پوسلك پرده‌سى حقنده استيضاح

[١] بعضيلرى بوخصوصده سكوت ايتديلر.

ایلدم؛ مشارالیهم حضراتنك بیانات علیه‌لریله ثابت اولان بوسلك پرده‌سنك ایکی عدد اولدیغنی ـ ذاتاً مطمور یه‌کزین خاك غفران‌اولان زکائی افندی حضرتلرینك کندی‌خط دستیله یازلمش اولان سندلری دخی‌المده بولندیغی حالده ـ تکرراً اعلان ایلرم.

نتیجهٔ مرام؛ موسیقیٔ عثمانیده راست ایله عشاق‌مقاملری کبی بعض مقاملرموجود ـ درکه بونلرعین نامده‌کی پرده‌لرده سیر ایتدکلری حالده هرایکی مقامك سیرینه داخل اولان پرده‌لرك بشقه بشقه اولدقلری محققدر. مثلا راست مقامی ایچون آهنك ایدیلن «راست، دوکاه، سکاه چارکاه، نوا» پرده‌لرنده عشاق مقامنك اجرا ایدیله‌میه‌جکی درکاردر. زیرا مزبور پرده‌لرله (عشاق) مقامنك اجراسی ممکن اولسه ایدی عثمانلی موسیقیسنده (راست) ایله (عشاق) مقامنك یکدیکرندن فرقلری اولمز ایدی. بو پرده‌لرده عشاق مقامنك اجراسی ایچون (سکاه) پرده‌سنك پستلکنه دقت لازمدر. اشته بوقدر اوفق برحس؛ قوجه‌مان (راست) مقامندن (عشاق) مقامنك فرقنی میدانه قومقده‌در.

مادام ـ که هرمقامك همان بعض پرده‌لری آخر مقامك عین نامده‌کی پرده‌لریله برارتفاعده دکلدر؛ بوحاله نوطه‌یه آلتش بربسته‌نك پرده‌لرینك هانکی‌ارتفاعده بولندیغی نوطه‌نك اوزرلرینه یازیله‌میه‌جغی جهتله هرمقامك کندی سیرینه مخصوص اولان پرده‌لرك‌ده مقدار ارتفاعلری اولجه معلوم اولمسی و آکا کوره سازلرك آهنك ایدیله‌رك چالنمسی اقتضا ایده‌جکی ضروریدر.

ابورفیع کاظم

فنون عسکریه

زمانمز حربلرنده سوارینك اهمیتی

یقظ وانتباهی سرعت وفعالیتله توحیدایدن سواری کشف، امنیت وباصقینلره واسطه‌در.

اقامت وحرکتده دشمنك نفوذینه مساعد اولمیان وامادهٔ حرب ایچون ایجاب ایدن زمانی قزاندیرمغه خادم اولان متحرك برپرده ایله اردویی احاطه ایده‌رك آنی ستر ایدر.

کوزك لاینقطع آچیقلغی، قولاغك دائما کرکینلکی ایله کسب الفت ایدن بوصنف، اردونك کوزی، قولاغی الیدر.

هرشیئی کورمك، ایشتمك وکیرویه بیلدیرمك، دشمن جهتنه قاچان فرارلری طوپلامق، جاسوسلری توقیف ایتمك، اهالی واسرایی استنطاق ایتمك، دشمنك معلوم واشکار اولمیان احوالنی میدانه چیقارمق وظیفه‌سیله مکلفدر.

مستقل سواری فرقه‌لری اوچ، درت کونلك برمسافه ایله اردویه تقدم ایدرلر. برپوصله ابره‌سنك دائرهٔ تأثیری داخلنه قدر یاقلاشدیریلوب‌ده اشبو دائره‌محیطی اوزرنده حرکت ایتدیریلن اوفه‌حق برچلیك پارچه‌سنی ابره نصل تعقیب ایدر آندن ایریلمزسه دشمنله بردفعه تماس حاصل ایدن سواری دخی بونی بویله‌جه محافظه ایلملیدر.

استحصال ایدیلن تماسك ضیاعی سواری ایچون بادیٔ شبهه وعاردر!

دشمنله علی‌الدوام تماسده بولنه‌رق آنك قوت، نیت ومرامنی صورت صحیحه‌ده اکلامق، دشمن کشف قوللرینك پرده‌داخلنه نفوذلرینه قطعیاً مانع اولمق، ارزاق وسائره تدارك، قطار وقافله‌لری محافظه ایتمك، دشمن مواضع مستحکمه‌سنی احاطه ایده‌رك اهالیٔ متجاوره‌یی مواضع مذکوره‌یه طوغرو سورمك وداخلدن چیقاجق اهالیی صالیو یرمامکله برابر ارزاق وذخائرك داخل شهره جمع وادخارینه حائل اولمق، سریع یورو یشلرله دشمنك یان وکیرولرینی آلمق، کوپرو یلرینی تخریب تلغراف وشمندوفر خطوطنی قطع ایتمك؛ اوت، آرپه وارزاق مغازه‌لرینی یاقمق ومتعاقباً دشمن اردوسنه انتظامسزلق وخوف ودهشت القا ایتمکدن عبارت اولان وظائف اساسیه، تعب آور اولمقله برابر غایت پارلاقدر. بوخدماتك ایفاسنه موفق اولان سوارینك نام جمیلی تاریخ حرب صحیفه‌لرینه یالدیزله یازلسه سزادر. میدان محاربه‌ده دشمنك خطالرندن بالاستفاده جناحلرینه چوللانمق سواوینك وظیفهٔ اساسیه‌سیدر. الحاصل حربله صارصلدیغی ویانظام وانتظامی بوزولدیغی مشهود اولان دشمن قطعاتنه صولت ایتمك فرصتنی غائب ایتمامليدر.

سواری قوماندانی، محاربه‌نك بالتدریج حاصل اولمه‌حق تبدلات وتحولاتی کمال‌دقتله تعقیب ایده‌رك دائما الی التنده هجومه مهیا بر قاچ سواری بلوکی بولندیرملیدر. احتیاطلره کلنجه، محاربه‌نك نهایتنده استخدام ایتمك اوزره بونلرك قوتلرینی، سوء استعمال ایتمامك ایجاب ایدر.

دشمنی تامیله تعقیب ایتمك، رفاقتنده بولنان طوپجینك انضمام معاونتیله مغلوب دشمنك انتظامسزلغه اوغرایان قطعاتی هزیمت مطلقه‌یه کرفتار ایده‌رك مظفریتك ثمره‌سنی اقتطاف ایتمك سواری‌یه نصیب اولان شرفلردندر.

* * *

سواریدن مطلوب اولان صلاحیت حرکت، جرأت وشدت خلافنه اوله‌رق آنی سوق الجیش وتعبیه‌یه کوره یتشدیرمك لزومنی درمیان شویله طورسون؛ فائده‌لی اولمقدن زیاده حرکاته انکل اولدیغنی ادعا ایدنلریوق دکلدر.

سواریدن وقت حربده ایفاسنه بورجلو اولدیغی وظائفی تدقیق وتعمیق ایتملرینه مانع اولان اعتقادات باطله سائقه‌سیله وقت صلحده بوصنفك نزومسزلغنی توصیه ایدن بوکبی کیمسه‌لر، برچوق وخیم احوال اراسنده بولندقلری زمان، موفقیتی نه‌ایله تأمین ایده‌جکلر ویقه‌یی نه‌یله قورتاره‌جقلردر؟

ایشته بوتمایلات سقیمه نتیجه‌سیدرکه ١٧٨٠ده مناسبات خصمانه‌نك انکشافیله برابر فرانسزلر انجق عدداً غیر کافی، تشکیلاتی فنا، امنیت واستکشاف خدماتنه بیکانه بر سواری‌یی استخدامده مضطر قالمشلردی.

دیکر جهتدن المانلر، بیوك فره‌دریقك ثمرهٔ سعی وکمالی اولان سوارینك لزوم واهمیتنی پك چوق اول تقدیر ایتمش بولندقلرندن بر تربیهٔ عملیه ایله بونك اقتدار مطلقی تزیید

یورییلر ، احترازدن ، تعبدن ، هیجانلاندن متحصل بارکران اضطراب آلتنده بوتون اعصاب نازکهٔ غیر متکملهم ازیلیر ، محو اولوردی . نهایت دقیقه‌جه اویالایان ، مضطرب ایدن بویارامان ، کوچوك ، کوزل مخلوقلردن بریسی اوزرینه ـ طور مهارتکارانه‌ایله ـ اتیلیر طوتار ، سور ، اوقشار ایدم . اونوتهم ؛ اونوتهم . بویازیجهٔ معصومانه‌دن دویدیغم شعر حزینك عکس نشهٔ فزاسی صفحهٔ دماغمده منجلی در .

— ٦ —

هراقشام بردنبره بی تابی اصفر ایله خنده ریز اولان بلوطلردن آقان سایهٔ خفیف متموجله بزه‌ن میللی شبنمین ، نظر پیرا ، فقط بعض قسمی برجزان ایله کهظهورك پنجهٔ قهریله شکسته‌سر ، عریان اشجار ایله مزین تپه‌لر اوزرنده ملهین قوزیلرك ، مهد سودا فزای سکونت ایچنده یاتان طفل طبیعته منظومه خوان خواب اولان طیورك نغمات مؤثره سنی ساعتلرجه دیکلردم . اونوتهم ؛ اونوتهم ؛ یادجزینی بیله قلبمی متسلی ایدن اوسویملی زمانلرك تحسسات وجدآوری صفحهٔ دماغمده منجلی در .

— ٧ —

یاکت کیجه‌لرنده انجه ، دکرمی یاپراق‌لرك قسماً مستور برنجره‌نك اوکنه والده‌مله برابر اوطورور ، نسیمك قعرباد وعمیقی یاره‌رق افقلره قدر یوکسلن سروه آهنکدار امواجی دیکلر ـ برچشم سیماوی اوزرنده سون نورابتسام نهان کی ـ تابش مریضانه‌ایله کورنین ، سیسلرك ، ظلمتلرك آغوش فسیح وکثیفنه کومولن ، کرفت ، سیهپوش آغاچلرله برمنظر هیولائی اظهار ایدن طاغلری سیر ایدر ، نهایت بوتماشای مدیدك ویردیکی سکر غریب ایله آننه‌مك قوللری آره‌سنه آتیلیر ، اویوردم ، اونوتهم ؛ اونوتهم ، اومأمن شفقتك محظوظیت غشی آوری صفحهٔ دماغمده منجلی در .

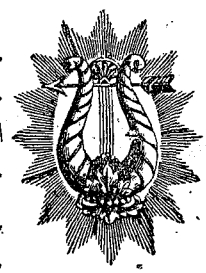
تپه‌دلنلی شعبان‌افندی زاده :

آدم رضا

سیمی

منذرجاتی : عثمانلی موسیقی پرده‌لرینك سر پرده یکاه اولسنه کوره طول وفاصله‌لری ـ قباچارکاهك (٦٤) دفعه اهتزاز ایتمسنك اثباتی

عثمانلی موسیقی صدالرینك مبدئی یعنی سر پرده‌سی (یکاه) اولدیغنه کوره دیکر صدا پرده‌لرینك (یکاه) پرده‌سنه نسبتله ؛ (یکاه) پرده‌سنی اعطا ایدن کیریش اوزرنده محل مخصوصلرینی ارائه ایدن نسبت عددیه‌لرینی بیلمك ؛ موسیقی ایله متوغل اولنلره خاص اولمغله بزده‌یك چوق سنه‌لر ؛ درسخانهٔ فضل وکمالاسنده پروشیاب اولدیغمز خواجهٔ ادراك وعرفانمز سعادتلو صالح ذکی‌بك افندی حضرتلرینك ؛ سر پرده (یکاه) اعتبار اولنمسنه کوره استخراج بیوردقلری نسب معلومه‌یی آله‌رق ؛ طول نسبته بالتحویل هرپرده‌نك سر پرده‌یه نظراً ارتفاعلریله ؛ یکدیکرندن مقدار بعد وارتفاعنی بیان وارائه‌یه سعی مدام ایلدك . سرپرده (یکاه) اولق اوزره عثمانلی موسیقیسی صدالرینك طول نسبتلری :

یکاه(ره)	حسینی عشیران(می)	عراق(فا)
١	٨/٩	٦٥٦١/٨١٩٢

راست (صول)	دوکاه (لا)	سکاه (سی)
٣/٤	٢/٣	١٩٦٨٣/٣٢٧٦٨

چارکاه (دو)	نوا (ره)
٩/١٦	١/٢

اولوب اشبو نسبتلرك مدلول یعنی ؛ (٩٧٢) میلیمتره طولنی حائز بولنان وصداسی (یکاه) پرده‌سنی اعتبار ایدیلن برکیریش اوزرنده ارائه ایتمك ایچون بروجه آتی صورت عملیانه دقت واقتران ایتمك ضروری ولابد اولدیغنی بیان ایلرز .

تعریف عملیات ـ (٩٧٢) میلیمتره طولنده احضار ایدیلن طول عددینی مذکور کسرلرك صورتلریله ضرب ایدوب حاصل ضربی مخرجلریله تقسیم ایتمکدیر . چیقان خارج قسملر :

یکاه(ره)	حسینی عشیران(می)	عراق(فا)
٩٧٢	٨٦٤	٧٧٨٫٤٧

راست (صول)	دوکاه (لا)	سکاه (ره)
٧٢٩	٦٤٨	٥٨٣٫٨٥

چارکاه (دو)	نوا (ره)
٥٤٦٫٧٥	٤٨٦

عددلرندن عبارت اولورکه هربری عثمانلی موسیقی صدالرینك مقدار طولنی تشکیل وبیان ایدر . یعنی مقیاس الصوت آلتی اوزرینه کرلمش اولان (٩٧٢) میلیمتره طولی اوزرنده (٨٦٤) مقداری (حسینی عشیران) ؛ (٧٧٨٫٤٧) مقداری (عراق) ؛ (٧٢٩) مقداری (راست) ؛ (٦٤٨) مقداری (دوکاه) ؛ (٥٨٣٫٨٥) مقداری (سکاه) ؛ (٥٤٦٫٧٥) مقداری (چارکاه) ؛ (٤٨٦) مقداری (نوا) پرده‌لرینی اعطا ایدن طولدن عبارت اولمش اولورکه هرنه زمان مقدار طولی (٩٧٢) میلیمتره اولان برکیریش اوزرنده (دوکاه) پرده‌سنی بولنق قصداولنورسه مطلقا (٦٤٨) مقدار بعدی اخذ ایدیلور . دیکرلری دخی بونك عینیدر .

شاید (یکاه) پرده‌سی اعتبار ایدیلن کیریشك مقدار طولی (٩٧٢) اولمیوبده (١٠٠٠) ویا (١٥٠٠) ودها بشقه برمقدار اولور ایسه استیلن پرده ؛ تناسب اعانه‌سیله بولنه‌جغی طبیعی واسهلدر . فرضا ، استیلن پرده‌یی (١٥٠٠) میلیمتره طولی اوزرنده تجری ایتمك لازمکلسه ؛ بودخی (دوکاه) پرده‌سی اولسه ؛ (٩٧٢) مقدار طولنده (دوکاه) پرده‌سی (٦٤٨) مقدارینه تصادف ایتدیکی حالده (١٥٠٠) مقدار طولنده‌کی (دوکاه) پرده‌سی عینًا نه مقداره تصادف ایدر ؟ دیه برنسبت قورمق اقتضا ایدر .

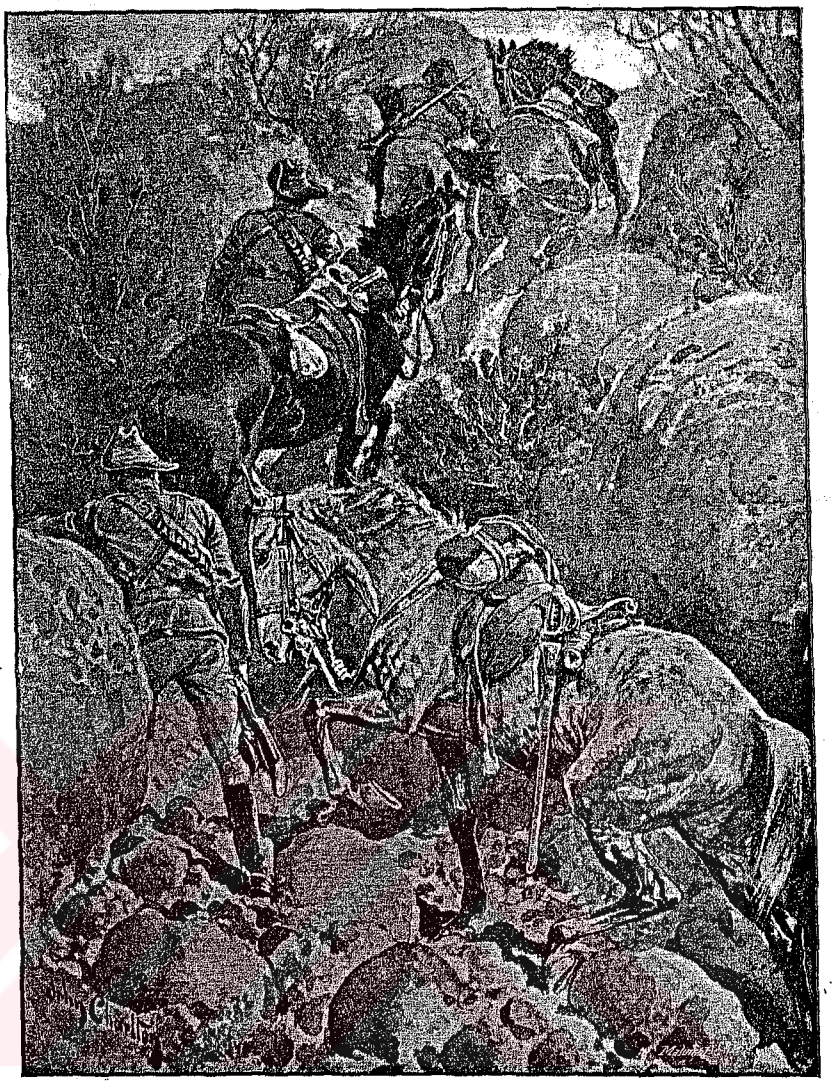
٩٧٢ : ٦٤٨ :: ١٥٠٠ : س

٦٤٨ × ١٥٠٠ = ٩٧٢ س

٩٧٢٠٠٠ = ٩٧٢ س

$$س = \frac{٩٧٢٠٠٠}{٩٧٢} = ١٠٠٠$$

مجهول اولان (دوکاه) پرده‌سی (١٠٠٠) مقدارینه تصادف ایده‌جکی اشبو نظریه‌ایله ظاهر وثابت اولور .

ترانسواله عائد ــ انكليز سواری طوپجيلرينك برطاغی آشمه‌لری

Escalade d'une montagne par les troupes montées anglaises

سر پرده طولنده ؛ سر پرده‌یه نظراً طبیعی صدالرك مقدار عددیسی بولندقدن صکره « یکاه ، حسینی عشیران ، عراق ، راست ، دوکاه ، سکاه ، چارکاه ، نوا » پرده‌لرینك طول نسبتلرینی اعطا ایدن:

$$\frac{١٠}{١}\text{،}\ \frac{٨}{٩}\text{،}\ \frac{٦٥٦١}{٨١٩٢}\text{،}\ \frac{٣}{٤}\text{،}\ \frac{٢}{٣}\text{،}\ \frac{١٩٦٨٣}{٣٢٧٦٨}\text{،}\ \frac{٩}{١٦}\text{،}\ \frac{١}{٢}$$

کسرلرینك ماقبلنده ومابعدنده‌کی پرده‌لری ارائه ایدن کسرلر ایله مقدار فاصله‌لرینی بولمق‌ده آتیده‌کی عملیات‌ایله ظهور ایده‌جکی جهتله تعریفنه شروع اولنور .

شویله‌که : اولا قبا چارکاهك طولنی مشعر اولان $\frac{١}{١}$ طول نسبتی ؛ یکاه پرده‌سنك $\frac{٨}{٩}$ طول نسبتندن اطول اولمسندن $\frac{١}{١}$ قبا چارکاه طولنی $\frac{٨}{٩}$ یکاه طولنه نسبت ایتمکله‌کمز طبیعی اولدیغندن $\frac{١}{١} \div \frac{٨}{٩} = ١ \times \frac{٩}{٨} = \frac{٩}{٨}$ اشبو عملیاتك نتیجه‌سی اولان $\frac{٩}{٨}$ کسری قبا چارکاه ایله یکاه ارەسنده‌کی فاصله‌نك مقدار ـ ندن عبارت اولمش اولور .

بعده یکاه‌ایله حسینی عشیران ارەسنده‌کی فاصله‌نك مقداری دخی عین قاعده ایله :

$$\frac{٨}{٩} \div \frac{٦٥٦١}{٨١٩٢} = \frac{٨}{٩} \times \frac{٨١٩٢}{٦٥٦١} =$$

$\frac{٦٥٥٣٦}{٥٩٠٤٩}$ کسرندن عبارتدر .

عراق ایله‌راست ارەسنده‌کی فاصله دخی $\frac{٢١٨٧}{٢٠٤٨}$ نسبتندن عبارت اولوب بوده آتیده‌کی عملیات حسابیه ایله :

$$= \frac{٤}{٣} \times \frac{٦٥٦١}{٨١٩٢} \div \frac{٣}{٤} = \frac{٦٥٦١}{٨١٩٢}$$

$\frac{٢٦٢٤٤}{٢٤٥٧٦}$ بعدالاختصار $\frac{٢١٧٨}{٢٤٠٨}$ اوله‌جقی درکاردر .

بومنوال اوزره‌راست‌ایله‌دوکاه ؛ دوکاه‌ایله سکاه ؛ سکاه‌ایله‌چارکاه پرده‌لری ارەسنده‌کی فاصله‌لر استخراج اولنورسه شرح ایدیلن قاعدهٔ آتفه‌ایله عثمانلی موسیقی پرده‌لرنده $\frac{٩}{٨}$ ، $\frac{٦٥٥٣٦}{٥٩٠٤٩}$ ، $\frac{٢١٨٧}{٢٠٤٨}$ نسبتلرندن عبارت اوچ نوع فاصله بولندیغی تظاهر ایدرکه بوندن ؛ عثمانلی موسیقی سلسلهٔ اصواتنك یکدیکرندن مقدار بعدی برقاعدهٔ معینه تحتنده بولندیغی نتیجه‌سی حاصل اولمش اولور . موسیقیمزك رنکین وروحنواز نغماتندن بی نصیب اولنلر ؛ عثمانلی موسیقیسنك اس الاساسی اولان صدالرینك بویله متین لایتغیر قانونه مستند اولدیغنی کوردکلری حالده عثمانلی موسیقیسی حقنده لغرض بسلدکلری بی‌اساس افکار سقیمه‌لرندن نکول ایده‌جکلری لابد وضروریدر .

$\frac{٩}{٨}$ نسبتنه بعد طنینی ؛ $\frac{٦٥٥٣٦}{٥٩٠٤٩}$ نسبتنه بعد مجنب تام ؛ $\frac{٢١٨٧}{٢٠٤٨}$ نسبتنه بعد مجنب ناقص تسمیه اولنمشدر .

(یکاه‌ایله‌عشیران) ، (راست‌ایله‌دوکاه) ، (چارکاه ایله نوا) پرده‌لری ارەسی بعده طنینیدر .

ره می صول لا

دو ره

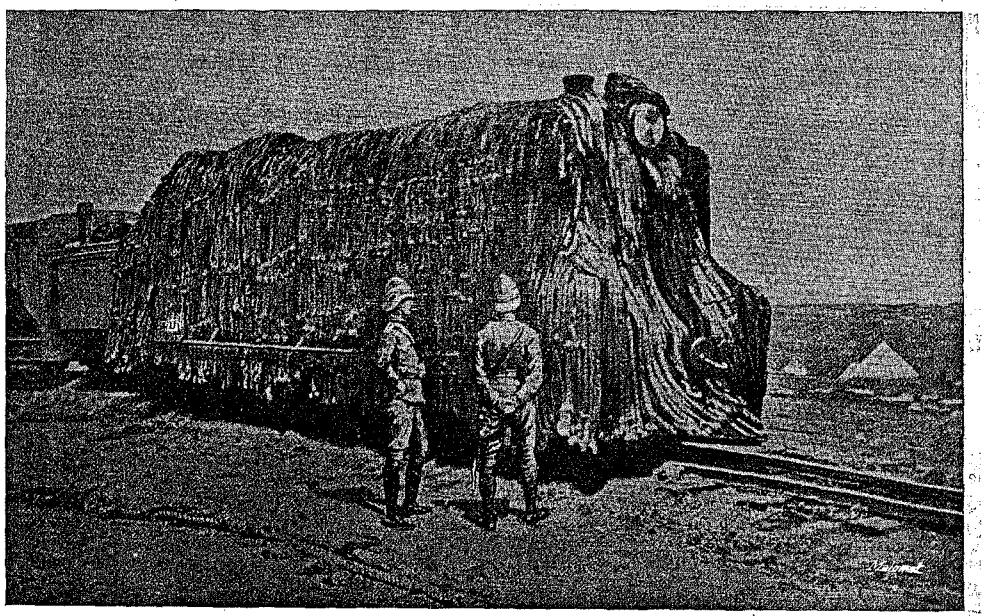
(عشیران‌ایله‌عراق) ، (دوکاه‌ایله‌سکاه) پرده‌لری ارەسی بعد مجنب تامدر .

می فا لا سی

(عراق ایله راست) ، (سکاه ایله چارکاه) پرده‌لری ارەسی بعد مجنب ناقصدر .

فا صول سی

دو

ترانسواله عائد. — ترانسوال محاربه‌سنده حلاطارله محافظه ايدلمش برلوقوموتيف

Locomotive anglaise protégée au moyen de cordages dans la guerre au Transvaal

(اقدام) موسيقى محررى « قبا چاركاهى ٦٤ دفعه تترتن طفره فروش » تعبيريله يزى قصد ايدرك تخطئه‌يه قيام ايديبور! اعتراض ايتديكى اهتزاز بحثنى ده استاد محترم سعادتلو صالح ذكى بك افندى حضرتلرندن لازم كلن معلومات ابتدائيه‌يى محيط اوله - مامشدر. زيراقبا چاركاهك [*] (٥٢٢) عدد اهتزازه‌مالك اولانك مقابلى ($\frac{دو}{٣}$)در. ($\frac{دو}{٣}$) ك ايسه (٥٢٢) اهتزاز ايتمسى؛ ($\frac{لا}{٣}$) ديياپازونك (٤٣٥) مضاعف اهتزازه و (٨٧٠) اهتزاز بسيطه مالك اولديغنك اخيراً فرانسه حكمتشناساتجه‌قبول اولنمسى اوزرينه مبنيدر.

موسيقى محررينك بيلديكى؛ (٥٢٢) اهتزازلى قباچاركاه($\frac{دو}{٢}$) در. فقط؛ ($\frac{دو}{٢}$) = ١٣٠،٥ $\frac{دو}{١}$ = ٦٥،٢٥ در. كنديسى بو - نتيجه‌لردن غافلدر. اشبو نتيجه‌لردن ($\frac{دو}{١}$) يعنى قبا چاركاهك مضاعف اهتزازى($\frac{١}{٤}$ ٦٥) اولديغى باهردر. بونتيجه اوزرينه بكاقاريشو واقع اولان اعتراضلرى ؛ قبا چار - كاهك‌عدد اهتزازى ($\frac{١}{٤}$ ٦٥) اولديغى حالده (٦٤) فرض ايدرك تعقيب عمليات ايتمكلكم اوزرينه اولمسى اقتضا ايده‌جك ايدى. بومناسبتله يچاره؛ بيلمديكنى بيلمديكى ايچون اصل (طفره‌فروش) كندى اولمسى لازم كلير.

مع مافيه بالجمله ارباب حكمت وعلى - الخصوص مشهور (لانغل بر) و (غانو)نك، صالح ذكى بك افندينك تأليفكرده‌لرى اولان كتابلرنده قبا چاركاهك يعنى ($\frac{دو}{١}$)ك عدد اهتزازى (٦٤) اهتزاز مضاعفه و (١٢٨) اهتزاز بسيطه‌مالك اولديغنى بالبيان اولوجهله حساباتى تعقيب ايتمشلردر.

جمعيت طبيهٔ عثمانيه اعضاسندن اولوب مكتب طبيهٔ عسكريه‌معلم معاونلرندن ومـ ملكيهٔ شاهانه ودارالشفقه حكمت ص معلمى ايكن ارتحال داربقا ايلين دو توفيق بكك (غوسسن)ك كتابندن ايلديكى حكمت طبيعه كتابنك (٤٥) صحيفه‌سنه معترض شهيره(اقدام) موس محررينك مراجعتى توصيه ايلرز.

ابو رفيع كاظم

[*] تعجب اولنمسون!(٥٢٢)ديه تصحيحه‌قيام ايدن‌معترضمزجهان موسيقى شناسيدر!!

ترانسواله عائد . — بوئرلرك طوپجى قوماندانى المانيالى جنرال البرخت

Le commandant allemand Albrecht, chef de l'artillerie boer

ترانسواله عائد — بوئر اردوسنك غرب‌قوه اولوب لوردروبرتس طرفندن اسيرايديلن جنرال

Général Cronjé, Commandant l'armée à l'ouest capturée par lord Roberts

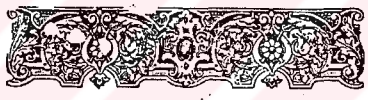
Kleksdorp شهرلرینی تأسیس ایتدیلر . انکلتره بومهاجرته قارشی‌ده لاقید قالمدی ؛ هجرت ایدنلری تعقیب ، پره‌توریوس « بوم‌پلی‌نس » ده مغلوب ایتمش وفقط موسی‌الهك ١٨٤٠ ده ایلك رئیس اولدیغی ترانسوال جمهوریتنی و « ١٨٤٨ » ده اورانژ حکومت مستقله‌سنی ترتیب وتشکیل ایتمسنه مانع اولهمامش واستقلالیتنی تصدیق ایتمشدر . وفاتنده اوغلی ایکنجی پره‌توریوس موقع اقتداره کتیردی . بوذات حکومتك مؤسسی اولان پدری نامنه « پره‌توریا » بلده‌سنی بناو مقر حکومت اتخاذ ایتدی . زمان ریاستنده بوئرلرله اهالیٔ محلیه آره‌سنده برچوق قانلی محاربه‌لر وقوعه کلدی . پدرینك وفاتیله آریلمش اولان اورانژ جمهوریتی ترانسوال ایله برلشدیرمکه تشبث ایتمش ایسه‌ده موفق اولهمامشدر .

سیر « ته اوفیلوس شپستاون » نامنده برانکلیز قومیسری حکومتندن آلدیغی امر اوزرینه جزئی سواریدن مرکب برمفرزه ایله پره‌توریایه کیندی . شپستاون آلدیغی امر موجبنجه ترانسوالدن اراضی ضبط ایتمیه‌جك فقط بورانك انکلتره‌یه التحاقنی تأمین ایده‌جك ایدی . مسلح دیپلومات بومقصده مبنی ایکی آی قدر پره‌توریاده قالدی . « ولکسراد » مجلسنه انکلتره‌یه التحاق ایتمه‌لرینی تکلیف ایتدی . اهالینك بعض استدعالری‌ده بوفکری تصویب ایتمکله برابر مجلس ممانعت ایتدی . بونك اوزرینه سیر « ته‌اوفیلوس » طرز معامله‌سنی تبدیل ایله — ١٢ نیسان ١٨٧٧ — تاریخیله پره‌توریاده نشر ایتدیکی بربیاننامه‌ده : « مقدما آفریقای جنوبی حکومتی نامیله طانینان قطعهٔ اراضینك فی‌مابعد انکلتره مستملکه‌سندن معدود » اولدیغنی اشاعه ایتمش وبوصورتله آلدیغی تعلیمات خارجنه جیقمشدر .

بوئرلرك بوحقسزلغه قارشی باغیروب چاغیرمه‌لری هیچ برفائده‌یی منتج اولمدی . هرطرفدن بالخاصه فلمنك وبلجیقادن « انکلیز اقوامی » نامنه متعدد مکتوبلر یاغدیرلدی ؛ بوئرلرك حقوق مغصوبه‌سنك استردادینه چالیشیلدی ؛ انکلیزلر عدالته دعوت ایدلدی فقط بونلرده برفائده وبرمدی . بوصره‌ده انکلتره‌باش‌وکیلی بولنان لورد « بیقو نسفیلد » ترانسوال اشغالنی تأمین ایچون عسکر سوق ایتدی ؛ بوئرلرده « ژوبر » تحت‌قوماندانسنده اولهرق سلاحه صاریلدی ؛ مستملکات عسکرلرنی برجوق برلرده مغلوب ایتدی . — ٢٧ شباط ١٨٨١ — ده ناتال والیسی جنرال قوللهی « Colley » قوماندانسنده بولنان انکلیزلر « ماجوبا » تپه‌سنده همان کلیاً منهزم اولدی . و — ١٤ مارت — ده ترانسوال رؤساسندن قروکر ، ژوبر ، پره‌توریوس ایله عقد صلح ایتدیلر [١] — ٣ اغستوسده عقد ایدیلن پره‌توریا معاهده‌سی ترانسوالی — انکلیزلرك حمایه‌سی آلتنده اولمق اوزره — بوئرلره اعاده ایتدی . اداره‌لری وامور داخلیه‌لری کندیلرینه براقیلدی ؛ یالکز احوال خارجیه‌سنه نظارت ایتمك اوزره انکلتره حکومتی طرفندن برمأمور مخصوص تعیین ایدلدی .

— مابعدی وار —

یسری

موسیقی

مندرجاتی : عثمانلی موسیقی رده‌لرینك یکدیکرندن مقدار بعدی — الافرانغه پرده‌لرینك نظریه‌سی ؛ طول وفاصله‌لری — عثمانلی پرده‌لری ایله الافرانغه پرده‌لرینك عین طوله اخذ ایلدکلری مقدارك بالحساب ارائه‌سی — مقیاس الصوت .

کچن مقاله‌مزده (٩٧٢) میلیمتره طولنده‌کی بروتراوزرنده تام پرده‌لرك مقدار عددیسی بیان ایدیلمرك بونك ماقبلنه ومابعدینه عائد اولان قواعد حسابی دخی اتیان ایدلمش ایدی ؛ شمدی (٩٧٢) مقدار طولی ؛ (یکاه) پرده‌سی عد اولندیغی حالده یکدیکرینی متعاقب اولان پرده‌لرك اره‌سنده‌کی مقدار طول دخی تعریفدن مستغنی اولان عادی برحساب نتیجه‌سی اوله‌رق شونلردن عبارتدر :

قبا چارکاه ـ یکاه ،	یکاه ـ حسینی عشیران ،
١٠٨	٨٥،٥٣
حسینی عشیران ـ عراق ،	عراق ـ راست
٤٩،٤٧	٨١
راست ـ دوکاه ،	دوکاه ـ سکاه ،
٥٤،١٥	٣٧،١٠

سکاه ـ چارکاه

٦٠،٧٥

« الافرانغه پرده‌لرینك نظریه‌سی »

عثمانلی پرده‌لری حقنده سرد ایدیلن قواعد حکمیه طوغریدن طوغری یه الافرانغه پرده‌لری حقنده‌ده جاری ایسه‌ده یالکز بعض پرده‌لرینك طول نسبتلری عثمانلی پرده‌سنك غیری اولدیغندن طبیعی کندی صدالرینك اجراسنه مخصوص اولا نسبتلریله مقالهٔ سابقه‌ده‌کی عملیات تکرار ایدیلور .

الافرانغه صدالرینك طول نسبتلری شونلردر :

دو	ره	می	فا
١	٨	٤	٣
١	٩	٥	٤
صول	لا	سی	دو
٢	٣	٨	١
٣	٥	١٥	٢

الافرانغه پرده‌لری اهتزازاتنك کندی طوللریله اولان نسبتلری ده طول نسبتلرینك عکسیله افاده اولنور :

دو	ره	می	فا
١	٩/٨	٥/٤	٤/٣
صول	لا	سی	دو
٣/٢	٥/٣	١٥/٨	٢

الافرانغه پرده‌لرینك فاصله‌لری : ٩/٨ ، ١٠/٩ ، ١٦/١٥ نسبتلرندن عبارت اولوب بونلردن ؛ ٩/٨ ایله ١٠/٩ نسبت عدیه‌سی بینده‌کی فرق (٨١/٨٠) نسبتندن عبارت اولدیغی ایچون جزئی

[١] وولکسراد مجلسی — ١٥ نیسان ١٨٨١ — ده‌کی اجتماعنده شویله بربیاننامه نشر ایتدی : « عموم مجلس اعضاسی وطنلرینك برآووچ طوپراغی اوغرنده فدای جانه مهیادر . »

اولان بوفرق ، الافرانغه موسیقی شناسلری شایان اهمیت کورمدکلرندن اشبو ایکی فاصله نسبتلرینك اعطا ایتدیکی پرده‌لری اجرا آنده یکدیکرندن تفریقه احتیاج مس ایتدیرمزلر. $\frac{81}{80}$ نسبتی آتیده‌کی عملیات ایله ظهور ایدر : $\frac{9}{8} \times \frac{10}{9} \times \frac{9}{10} = \frac{81}{80}$ عثمانلی موسیقیسی ، $\frac{81}{80}$ نسبتك افاده ایتدیکی (١,٠١٢) عددی قدر فرق دکل بلکه (٠,١٠٢) اعشاریسی قدر غایت صغیر فرقی بیله قبول ایتمز ؛ بلکه فالصو عد ایدر .

اولکی مقاله‌مزده‌ده‌اتیان اولدیغی اوزره اوروپا حکمتشناسانی ـ موسیقی شناسانی ـ ($\frac{1}{2}$) پرده‌سنك ثانیهٔ واحده‌ده (٦٤) اهتزاز مضاعفه مالك اولدیغنی بیان ایتدکلرندن بزده ؛ موضوع اولان قاعده‌سیله هر پرده‌نك ($\frac{1}{2}$)ه نسبتله فاصلهٔ اهتزازیه‌لرینی کتب مخصوصه‌سندن تحصیل ایدرك بورایه درج ونقل ایلدك :

دو	ره	می	فا	صول	لا	سی	دو
٦٤	٧٢	٨٠	٨٥,٤	٩٦	١٠٦,٧	٩١٠	١٢٨

الافرانغه صدالری طولنك مقدار عددیسی دخی قاعدهٔ اصلیه‌سیله استخراج اولنه‌رق بورایه نقل اولنمشدر . فقط دقت اولنملیدرکه بوطول عددلری علی‌الاطلاق طول مقدارینی مبنیدر . یوقسه ؛ محقق ($\frac{1}{2}$)

میرلوالق رتبه‌سیله لطیف بیوریلن یاوران حضرت جهانبانیدن سعادتلو حکمت پاشا

Le contre-amiral Hikmet Pacha aide de camp de S. M. I. le Sultan, nouvellement promu

دیپاپازوننك بولندیغی اوقتاو اوزرینه مؤسس دکلدر .

الافرانغه پرده‌لرینك طول عددیسی:

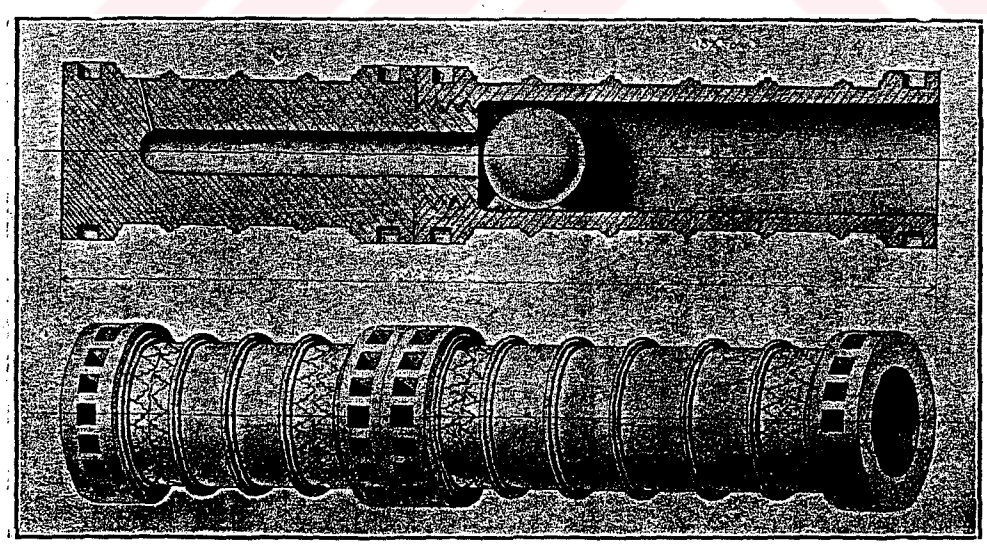
دو	ره	می	فا	صول
٦٧٥	٦٠٠	٥٤٠	٥٠٦ $\frac{1}{4}$	٤٥٠
	لا	سی	دو	
	٤٠٥	٣٦٠	٢٣٧ $\frac{1}{2}$	

(٦٧٥) عددی ($\frac{1}{2}$) پرده‌سنك مقدار طولندن عبارت اولدیغی کبی (٦٠٠) عددی‌ده (ره) پرده‌سنك والحاصل (٥٤٠) ، ($٥٠٦\frac{1}{4}$)، (٤٥٠)، (٣٦٠)، ($٣٣٧\frac{1}{2}$) عددلری‌ده‌می، فا، صول، لا، سی، دو» نوطلرینك مقدار طوللرندن عبارتدر ،

الافرانغه پرده‌لرینی اجرا ایده‌جك طول واحدك مقداری (٦٧٥) اولدیغنه کوره (ره) پرده‌سی (٧٥) درجه مترفع اولمق ؛ دیکرلریده یکدیکرندن (٦٠) ، (٣٣,٧٥) ، (٥٦,٢٥)، (٤٥)، (٤٥)، (٢٢,٥)عددلری قدر فرقلی بولنمق اقتضا ایده‌جکی بلا تأمل ظاهردر .

اکر هر پرده‌نك (٦٧٥) طولنی حائز بولنسان (دو) پرده‌سنه نظراً ارتفاعنك مقداری بولنمق خاطره تواود ایدرسه ؛ هر پرده‌نك مقدار طولنی (دو) پرده‌سنك مقدار طولندن طرح ایتمك اقتضا ایده‌جکندن انلرده بروجه آتی مقادیردن عبارتدر :

فتح جلیل قسطنطینیه رسملرندن:

جنتمکان فاتح سلطان محمدخان حضرتلرینك استانبول محاصره‌سنده قوللاندقلری طوپلردن بریسنك رسمیدر

Prise de Constantinople - Les canons employés pendant le siège

٦٧٥ — ٦٠٠ = ٧٥ دو — ره

٦٧٥ — ٥٠٦،٢٥ = ١٦٨،٧٥ دو — می

٦٧٥ — ٤٥٠ = ٢٢٥ دو — فا

٦٧٥ — ٤٠٥ = ٢٧٠ دو — صول

٦٧٥ — ٣٦٠ = ٣١٥ دو — لا

٦٧٥ — ٣٣٧،٥ = ٣٣٧،٥ دو — سی

مختلف دولده اجرای تجربه ایدیلن عثمانلی موسیقی پرده‌لریله الافرانغه پرده‌لرینك مقدار طوللرینی عین طوله افراغ ایدرك برمقیاس الصوت اوزرنده ارائه ایتمکله بوایکی موسیقی پرده‌لری میانده‌کی مقدار میانینی کورمك ایچون (٤٨٦٠) مقدار طولی کی ؛ معلوم اولان نسبتلر ایله قابل تقسیم برطول اوزرنده اجرای تجربه ایتمك اقتضا ایده‌جکی مبرهندر.

(٤٨٦٠) مقدار طولی اوزرنده عثمانلی موسیقیسی ایله الافرانغه موسیقی پرده‌لرینك مقدار عددیلری بروجه آتی بالاستخراج درج اولنور :

عثمانلی پرده‌لرینك طولی		الافرانغه پرده‌لرینك طولی
٤٨٦٠	(دو)	٤٨٦٠
٤٣٢٠	(ره)	٤٣٢٠
٣٨٤٠	(می)	٣٨٨٨
٣٦٤٥	(فا)	٣٦٤٥
٣٢٤٠	(صول)	٣٢٤٠
٢٨٨٠	(لا)	٢٩١٦
٢٥٦٠	(سی)	٢٥٩٢

الافرانغه موسیقی پرده‌لرینك نظریاته دائر بك چوق وقدیمی تتبع ایله ؛ الافرانغه سازلرینك صدالری وقوعه کتیره‌جك بعدلری ؛ نظریاته تطبیقاً دها رمینله حاصل ایتمك ایچون برنتیجه حسبیه دیسترن اولمش اولان روم‌پطریقخانه‌سی نغمون قلمی مدیری نیقوله پاغانه افندینك (دو) پرده‌سی (٦٨٤) میلیمتره عدیله استحصال ایتمش اولدیغی طوللر ایله فاصله‌لر بروجه آتیدر.

پرده‌لرك (دو) یه نظراً طوللری :

دو	ره	می	فا	صول
٦٨٤	٦٠٨	٥٤٧،٢	٥١٣	٤٥٦

لا	سی
٤١٠،٤	٣٦٤،٨

الافرانغه پرده‌لرینك بینلرنده‌کی مقدار بعد :

دو — ره،	ره — می،	می — فا
٧٦	٦٠،٨	٣٤،٢

فا — صول،	صول — لا،	لا — سی
٥،٧	٤٥،٦	٤٥،٦

نیقولاپاغانه افندی بو سعیلرندنمانشی فوق‌الحد ستراوار تحسیندر.

زیرا کندیسنك بولدیغی طوللر ایله بزم بورادہ موقع بحثه وضع ایلدیکمز طوللر عین نتیجه‌لری اعطا ایلدیکی جهتله نظریات موسیقیه‌لری مبین اولدیغی کبی بالاخره الافرانغه سازلرینك پرده‌لرینی شو نظریاته توفیق ایله اعمالنه دخی موفق اولورلر ایسه عالم موسیقیده پك بیوك برتجدد وقوعه کتیرمش اولهجقلری باهردر.

مقیاس الصوت

عمومیت اوزره مقیاس الصوت دیدکلری آلتلر اوزرنده منشور مربعی شکلنده ؛ درونی مجف اولهرق اعمال ایدلمش اولوب وجه فوقانیسی اوزرنده میلیمتره منقسم محکوك برجدولی حائز بولنور. بونلرك اورتهادہ معمول اولانلرنده ؛ الافرانغه صدالرینك نسبتلری دخی مذکور جدوله محل مخصوصیتی مشعر اولهرق بولنور.

آلت مذکورك فوقنده وجدولك وجهنده متحرك براشیك ایله ایکی جهتلرنده ثابت بر عدد اشیکلر دها موجود اولوب متحرك اشیك واسطه‌سیله چکدرك اورتهیه جرا ایدلدکی اولان تلك مطلوب اولان محللری تحدید اولنه‌رق طوللر اخذ ایدیلور. والحاصل بومنوال اورتهادہ معمول اولوب صدالری تحصوله کتیره‌بیلمکه مستعد بولنان بوکبی آلتلره علی الاطلاق « مقیاس الصوت » دینلور.

مقیاس الصوت دیدکلری آلتلرك اورتهادن جلب اولنمش، حکمت درسخانه‌لرنده پك زیاده ایشه اورتیلن اولنلری بولنوراییسه‌ده بونلرك اوزرنده موجود بولنان کریشلردن ایکیسی مختلف القطر اولمغله برابر ثابت اولوب دیکر بری‌ده آلته مخصوص اولان ثقلتلرله مطلوب اولان مقدارده جرا ایدیلور. آلت مزبورده محقق اوچ عدد مختلف قطرده تلك موجودیتی ؛ انجق حکمت کتابلرنده مذکور اولان اوتار قانونلرینی اثبات کافی اولمسی ایچوندر.

بو آلتك بورادہ ایشه الویرشلی بساده برطرزده اعمالی ممکن اولوب نته بعض ارباب مراقك یدنده موجود بولنان آلتلردخی بزم احتیاجاتمزه کافی برصورتده در

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سی مکتوبی قلمی خلفاسندن :

ابورفیع کاظم

تنقیدات موسیقیه

١

هفته‌لق معلومات عزته‌سنك ٢٤ نومرولی نسخه‌سنده فن موسیقیدن باحث اولهرق کاظم بك افندی طرفندن یازیلان برمقاله کوردکی. بومقاله‌نك قسم اخیری موسیقیٔ عثمانیده (سکاه) ایله (چارکاه) پرده‌لری آره‌سنده ایکی عدد (پوسلك) پرده‌سنك بولندیغنه دائر بعض مدعیاتی حاوی بولنیور.

صاحب مقاله ادعاسنی اثبات مقصدیله براطاقم تفصیلات اعطا ایدیبور ایسه‌ده بو تفصیلات ایله شمدیه قدر یازدیغی مقاله‌لر یشده ایچه مهم تناقضلر اولدیغی کبی مقاله اخیره‌سنده دخی محتاج تصحیح بعض خطیئات فیه‌یه تصادف ایدیلیور.

قارئین کرامك خاطرنشانی اولمليدركه کاظم افندی طرفندن ٩٥٤ نومرولی نوتحریر (معلومات) عنوانه‌سنه برر (سلسلهٔ اصوات موسیقیه) جدولی درج ایدلمش ؛ مؤخراً ٩٦١ نومرولی (معلومات) ایله‌دخی (کیفیت سلسلهٔ اصوات ترکیه!) عنوانی آلتنده دیکر برجدول نشر اولنمش ایدی ؛ مومی‌الیه بوایکی جدولدن بحث ایتدیکی صره‌ده حروف نقل ایتدیکمز شوسوزلری یازیبور ایدی :

(بری علی العاده هرموسیقی شناسك اجرا کرده‌لری اولان پرده‌لری مشعر بر سلسله‌درکه بوسلسله‌نك محل استعمالی [دقت بیورلسون!] آنجق شد طریقنده اوله‌جغی

بديهيدر . يوقسه موسيقيمزك حائز اولديغى مقاماتك سيرنده بوپرده لرك وجودى بهمه حال الزمدر ، وياخود بوپرده لرك داخل اولديغى [يئه دقت !] برطاقم مقامات موجوددر ديمك دكلدر !)

برنجى سلسلهٔ اصواتك نه قدر نواقصى بولنديغندن بوراده اوزون اوزادى بحث ايتمكه لزوم اولمسه كركدر ؛ چونكه موسيقىٔ عثمانيك الك متديلرى بيله بونده كى اكسيك پرده لرى يكنظرده كورمشلردر . نصل كورمسونلركه بوسلسله ده (دوكاه) ايله (سكاه) پرده لرى آراسنه يالكز بريرده ... اوت ! يالكز (كوردى) پرده سى قونلمش ايدى ! ديمك كه (حجاز) مقامنده قوللانديغمز (سى بمول) ايله (نهاوند) ده مستعمل (سى بمول) ك يكديكرندن فرقى قالمشور ؟ (راست) ايله (دوكاه) بينسه يالكز بر (زيركوله) وضع ايدلمسى دخى بوقيلدندر ! صاحب مقاله ، مقامات موسيقيه مزيرلى يرنده اجرا ايديلهجك اولور ايسه بوبرنجى سلسلهنك صدالرى كافى كله جكنى يازديغنه نظراً عجبا بوندن بويله (حجاز) مقامنك (نهاوند) سى بمولى ايله اجرا ايدلمسى فكر ندهمى بولنيور ؟ دكل ايسه بونقطهيى نصل تأويل ايده جكلر ؟ ايضاح ايدرلر ايسه استفاده ايدرز ...

اصل شايان استغراب اولان جهت شوراسيدركه برنجى سلسلهٔ اصوات مقاماتك برلرنده اجراسنه ، ايكنجيسى ايسه « آنحق شد طريقنه » تخصيص ايدلديكى حالده هفته لق (معلومات) ده كى مقالهٔ اخيره ده شوسطرلره تصادف اولنيور :

(... مثلا لا على التعيين المزده برسكاه پرده سى موجود اولسه عجبا بوپرده راست مقامنده استعمال اولنان سكاهميدر ؟ يوقسه عشاق مقامنك سيرينه داخل اولان سكاهميدر ؟ كبى براشتباه حاصل اولوركه بوسكاه ، ياعشاق مقامنه مخصوص اولان پست سكاه (دقت !) وياخود راست مقامنه مخصوص اولان ديك سكاه (!؟) دزعبارتدر ...)

غريب ادعا ! مادامكه عشاق ايله راست مقاملرينك موسيقىٔ عثمانيده مقامات اساسيه دن اولديغى جمله نك مسلميدر ؛ اوحالده برنجى سلسله ده ، بومقاملر ايچون لزومى توهم اولنان پست ودىك سكاهلرك ايكيسى ده بولنمدقدن بشقه « شد طريقنه » تخصيص ايديلن ايكنجى سلسله ده بيله بوپرده لرك اسملرى موجود دكل ! اويله ايسه عشاق ايله راست مقاملرى ايچون براوچنجى سلسله دهامى بولنيور ؟ يوقسه موسيقىٔ عثمانى صدالرى الى غيرالنهايه قابل تحديد دكلدرده بوسلسلهٔ اصوات محضا سوس ايچون مى يازيليور ؟ شمديه قدر يازيلان كتب موسيقيه نك هانكيسنده ــ اوت صورارز ــ هانكى بريسنده : (ديك سكاه) ، (پست سكاه) نامليله ايكى دانه (سكاه) بولنديغى يازلمشدر ؟ بويله براثر كوستريلمز ايسه اوته كينك بريكنك خيالخانهٔ توهملرنده ايجاد ايتدكلرى برطاقم پرده لرى ــ هيچ براساس فنيه مستند اولميه رق ــ غزته صحيفه لرينه يازمقده احتياط لازم كلمزمى ديميه جك اولسه ق ارباب انصاف نزدنده حق قزانمزميز ؟

كاظم افندينك شوسوزلرى ده بك غريبدر :

(ايشته بوسببدن بعض اهل پرده نك (!) موسيقىٔ عثمانى پرده لرى هنوز معين دكلدر ديدكلرى صحيح برتعبيردر .)

عجايب ! بواهل پرده (!) دينلن ذوات عجبا كيملردر ؟ وبوادعالرينى هانكى براثر معتبره عطف ايدهرك سويليورلر ؟ بزمده ، عالمك ده بيلديكنه كوره موسيقىٔ عثمانى تعبير ديكرله موسيقىٔ شرقى پرده لرى تا (فارابى) دورندن ، يعنى ٩٨٠ بوقدر سنه دن برى تعيين ايدلمش واوزماندن اعتباراً حكماى اسلاميه طرفلرندن تأليف ايديلن كتب موسيقيه نك كافهسنه نسب عدديه وتأليفيه لريله مكملاً درج ايدلمشدر . لكن بوكتابلرى كيمك نظر اعتباره آلديغى وار ، موصللى برآدمك قول مجردى بونلرك جمله سنه مرجحدر دكلمى يا ؟ تأسفلر اولنور ...

كاظم افندى : « حسينى دينلن پرده نك ، بعض مقاماتده پستجه وبعض مقاماتك سيرنده تيزجه استعمالى اقتضا ايده جكندن » بحث ايدرك مثال آتيى ذكر ايليور :

(حجازكار كورديده حسينى پستجه اقتضا ايدر . ديكر مقاماتده على العاده يعنى ديكجه اقتضا ايده جكى طبيعيدر ...)

تسليم ايدهلم كه حجازكار كورديدنك حسينى پرده سى براز پست اوله جقدر ، لكن بونك نه قدر پست اوله جغى فناً يعنى برنسبت عدديه ايله كوسترمك قابل اوله مزمى ؟ بوپستلكك درجه سى كتب فنيه ده مصرح دكليدر ؟ صاحب مقاله دن شومشكلمزك حلنى رجا ايدرز ؛ زكائى افندى مرحومه اون بش سنه نسبت وترددى اولديغى اعلان ايدن براستاد بوقدرجق برشئ بيلميه جكى واردخاطر اوله بيلورمى ؟ لطفاً (حسينى) نك نه قدر پست اوله جغى نسبت عدديه سيله يازارلر ايسه منتدارلرى اولورز ...

كاظم افندينك آتيده كى افاداتى دخى شايان دقتدر :

(يئه بوقيلدن اولمق اوزره (سكاه) پرده سيله (چارگاه) پرده لرينك آره سنده كى بعد وفاصله ده واقع (پوسلك) پرده سى دخى هرنه قدر برعدد ايسه ده (!؟) نشابور مقامنك (پوسلك) پرده سى اوزرنده كركى كبى مكث ايتميله دوكاهه هبوطى (!) شيوه سى اقتضاسندن اولمغله (نشابور) پوسلكنك ؛ (طاهر پوسلك) و (بياتى پوسلك) و (كردانيه پوسلك) مثللى مقاماتك سيرينه داخل اولان پوسلكدن دها ديك وفرقلى اولمسى علم موسيقيده بهرهٔ استادانه لرى ذروهٔ كماله واصل اولنلر (!) نزدنده ثابت اولمشدر . حتى (اصفهان) مقامنك دوكاهه هبوطى پستجه (چارگاه) ــ تعبير آخرله ــ (ديك پوسلك) ايله اوليشى (!) بوقيلدندر .)

بوجمله نك حاوى اولديغى خطيئاتى رد ايتمك ايچون هانكى طرفندن باشلامق لازم كلديكنى تعيينده انسان متحير قاليور . اولاً ، (نشابور) مقامى دوكاهه هبوط ايتمز ، بالعكس (پوسلك) پرده سى اوزرنده قالور ؛ دوكاهه هبوط ايدن (نشابورك) مقاميدر ! ثانياً ، (نشابور) ك قرارگاهى اولان (پوسلك)

فصل برقوته ایسه (طاهر یوسلك) ...الخ مقاملرینك سیرینه داخل اولان (یوسلك) ده فنا عینی قوته در ؛ بونی هرزمان اثباته حاضرز . ثالثاً ، (... بان) مقامنك دوکاهه هبوطی بعضاً (نوا ، برکاه ، سکاه) پرده لریله بعضاً دخی (نوا ، حجاز ، یوسلك) پرده لریله وقوع بولنوب (دیك یوسلك) ایله هبوط ایتدیکنك قطعیاً اصل واساسی بوقدر! ادعای واقعده اصرار ایدلدیکی حالده کتب نظریهٔ موسیقیه دن ادله وبراهین فنیه ایراد ایتمایدر ؛ یوقسه فلان ویاخود فلانك قول مجردی بوکبی مباحثات فنیه ده مقبول اوله میه جغنی ده پك اعلا تقدیر ایلمایدر !

مابعدی وار

فخری

مقاله مخصوصه

بنیجیلك

و

مقاصدك بارکیره تطبیق وتفهیمی

ب ـ بالدیر تأثیراتی

بحث سابقده بیان ایدیلان حقیقی دیزکین تأثیراتی آنجق بالدیرلرله متحداً تطبیق اولندیغی تقدیرده خواص مطلوبه یی انتاج ایدر . دیزکین وبالدیر تأثیراتی ، بربرینك متمم یدر بوایکی یاردمك تأثیر مشترکی . بارکیری هربر حرکتی اجرایه حاضر وطوپلو برحالده اوله رق اله بولندیرر . دیزکینلر ؛ طوپلمق ، بالدیرلر ایسه ایلروبه یعنی کمه طوغری سوق ایتمك ، تأثیراتی اجرا ایدرلر . بینیجی ، بارکیر اوزرنده بولندیغی مدتجه حیوانی هیچ برزمان دیزکین وبالدیر تأثیراتندن آزاده براقاماملیدر . تأثیرات مذکوره ، دائما موازنتك تأسیسنه بارکیری تنظیم ایتمکله برابر قاینا قلرینی بوکوب اوزرلرینه یرلشمسنه خدمت ایدر . تأثیراتك متحداً عدم اجراسی تقدیرنده ، موازنت محو وله رق بارکیرله بینیجیسنك بیننده کی حرکتك آهنك ارتباطی ده زائل اولور . حیوانك اجرا ایتدیکی هربرایش ، یوقاری قالدیروب ایتمك قوتی حائز اولان واسطه بینیجیسی آرده سنده کی اشتراك حرکاتی تأسیس ایلیان واوك قوللرینك حرکاتی تنظیم ایدن ، آرد آیاقلری واسطه سیله یاپیلور . آرد آیاقلر ، ایلری ایتیجی ، اوك قوللر ایسه ثقلت طاشیجیلق ، قوتنه مالکدرلر . شوحالده بالدیرلرك اشتراکی اولمقسزین قوللانیلان دیزکینلرك ، حیوانك اکسه سی ، بیونی دیل وقالچه سیله جنب قطعه سنه قدر اجرا ایده جکلری تأثیر محو اولمش اولور حرکتسز بالدیرله بینان هر بربینیجی ، بارکیرینی طوپلمغه ، اداره سی آلتنده بولندرمغه مقتدر اوله مدینی کبی ـ شمدیه قدر دفعاتله سـ ویلندیکی وجهله ـ بارکیرك یاکلش تربیه اولمسنه واوك قسمنك اصول وقواعده مغایر صورتده بوکلمسنه سبیت ویرر .

بالدیر تأثیرلری ، دیزلرله قوتلی تضییق ایتمك ، بالدیرلری خفیف طیامق ویاشدتله تضییق ایلمك ونهایت چارپمقدن ویامهموزلری خفیفجه طیامقدن عبارتدر . برچوق حالاردده ، یالکز بریانده کی بالدیر تأثیراتنك استعمالی ایجاب ایدر فقط بویله یالکز برطرف بالدیرلرینك تأثیری تقدیرنده حیوانك اوطرفده کی تأثیردن بسبتون بیلوب مقابل یانه قاچامسیچون مقابل طرف بالدیرینك تطبیق ایدیلدرك اوطرفی ضبط ایلمسی لازمدر . بالدیر یاردملری ، بالدیرلرك کیرویه آلنمسیله وقوعبولیوب آنجق بالدیرلرك بولندقلری موضعده ـ اوستقولانك اوستیله برال کنیشلکی قدر کیروسنه ـ اجرا ایدلمایدر حیوانك یومشاق قطعه سنه ـ بوش بوکرلرینه ـ طوقونوب قدیقلامامق ایچون مهموزلرك ده بالخاصه بولندقلری موضعدن کیرو طرفه تأثیر ایتدیرلمامسنه دقت اولنمایدر . (عدم دقت نتیجه یی مغایر صورتده حصوله کتیریر) مهموزلری قوللانمق ایچون ، آیاغك اوجی طیش طرفه چویرله رك مهموزلر قولانك کیروسنه تضییق یاخود اوکچه یوقاریه قالدیریله رق حیوانه دورتمکله تأثیر ایتدیریلور .

ح ـ اوطوروش

ای ، طوغری ومتین بر اوطوروش ، بینیجلکك اساسنی تشکیل ایدر . اوطوروش مستقل یعنی دیزکینلرك یاردمی اولمقسزین آیری ومکمل بولنمایدر . خفیف ، یوشاق اولوب بارکیرك تکمیل حرکاتیله مشترکاً ایشلیه جك اولان بینیجینك عضلاتنده ده ـ طبقی بارکیرده بولنمسی لازم اولدیغی کبی ـ سرتلك وقاتیلق بولنماسی لازمدر . بونکله برابر اویوشوق وبسواری بی چرکین کوسترمه جك برشکل ووضعیتده اوطورمقده مقبول دکلدر . باش ووجودك قسم اعلاسی افقه عمود ، اومورزلر کرلمکسزین کیرویه آلنمش ، صاغ الدیزکینلری طوتمیورسه ـ آشاغی یه واویلغك کیروسنه صارقش بولنمایدر . صول اله ، دیزکین الی دخی تسمیه ایدیلور .

بینجینك یومروق وضعیتی ـ یومروغك وجوددن بریومروق کنیشلکی اوزاق وقالچه ارتفاعنده اولمسی والك آیه سنك وجوده چورلمش ووجودك اورته سنده بولنمسندن عبارتدر . بارکیری سوق ایدن ویای کبی متحرك بولنه جق اولان بیلکك طیش طرفه آزاجق قنبورمسی محدبلك تشکیل ایتمایدر . بیلکك بووضعیتی محافظه ایتمسی ، دائمی یای کبی متحرك خفیف بریومروغه مالکیتی انتاج ایلر . یومروق ، بارکیرك آغزیله دائما خفیف برصورتده مربوط بولنه جغندن ، بارکیرك حرکتی آغزلتدیرمسی تقدیرنده قویویرمك وسرعتلندیرمسی حالنده آلیقوماق صورتیله تأثیرینی اجرا ایتمایدر . صول قولك اوست قسمی ، کریلی اولمامق اوزره طبیعتیله آشاغی یه صارقلی و آلت قسمی ایسه وجوده یقین وجزئی تماسده اولمق اوزره اوست قول ایله برزاویهٔ قائمه تشکیل ایلیه جك وضعیتده بولنمایدر .

قالچه لر ، اکره عمود واوطوروش ایسه متین اولمایدر . اویلقلر ، ممکن اولدیغی قدر کیرویه آلنه رق ایچ طرفلری اکره یاپشملی ودیزلر ایسه اکری خفیفجه صیقمایدر ؛ بوقسمك وضعیتك تبدل ایتمیوب ثابت قالمسی امنیتلی اوطورمه نك اساسنی تشکیل ایلر .

انکلیزا کرلری اوزرنده بینجینك اخذ

ناتالدن بیه‌ترماریچبوغه‌در پورـالیزابتدن غراف ـ رینت وقاپدن بوفوره ، دوربان ، امید برونته‌شمندوفرلر انشا ایدیلمه‌دن اول وسائط نقلیه‌نك مفقودیتی سیاحین‌ومعدنجیلر ایچون مرور وعبوره مساعد یالکزاوچ یول بولنمسی بوحوالی علاقه‌دارانی دوچار مشکلات ایدییوردی. ایشته بوفقدان وسائط سیاحینی احتیاج ایچنده براقیر ؛ یوزان ؛ ایلرو سندن امین اولمدیغی ایچون لزومندن زیاده مأکولات تدارکنه مجبور ایدر . بواوزون یوللرك مشاق ومزاحمتـه دراکنسبرغ کچدیکی مناظری تسلیبخش اولور . الواح طبیعت بورالرده اولانجه عظمت واحتشامیله کوریلور. حیات عالیه‌دن محروم اولانلر بیله بومناظرك علوی قارشیسنده مبهوت قالیر .

موسیو « E. D. Weber » بوئرمماکنده «درت سنه عنوانلی اثرنده دیبورکه » به ئرس [۱] کچدیکنك اك مرتفع نقطه‌سنه‌واصل اولدیغم زمان طبیعتك نظرم اوکنده‌سردیکی اولطیف ، خارق‌العاده پانورامایه قارشی برصدای حیرت فیرلاتدم . بونی حقیقتدن زیاده برتابلو اوله‌رق تماشا ایدییور ایدم ؛ ناتال ، اوحشتم اراضی ماوی ولاجورد برشفافیت ایچنده مور طاغلری ، صیق وسایه‌دار وادیلری ، یشیل چایرلقلری ، سیمین میاه جاریه‌سیله نظرمدة انکشاف ایدییور ایدی . جنوبك الوان حاریله مملو اولان بولوجهٔ مسخر بکا ، ایتالیا صحرالرینك آلپ طاغلرندن کورینن ایلك منظره‌سنی اخطارایدییوردی . قافیلرك حالی اراضیی تصفیه ایچون یاقدقلری اوتلردن صیزان بیاضمسی دومان ستونلری سمایه عروج ایدییور وبووقور ، محتشم منظرهٔ وسیعه‌ده صلح و آسایش کامل سکونتله حکم سوریوردی.

شمندوفرلر تأسیس ایدیلمه‌دن اول موجود اولان طرق ثلاثه‌دن برینی ناتال مستملکه‌سنه کیدن یولدرکه اجانبك کله‌جکی لیمانلره بعدیتی حسبیله کلوب کیدن آزدر.

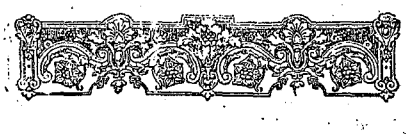
[۱] ۵۴۰۰ قدم راقمده بولنان Beers کچیدی : اورانژ وناتال اراضیسنی تفریق ایدن دراکنسبرغ سلسلهٔ جبالنی ؛ قولسبرغ وبلوئ فونتن دن کلان دجاده‌نك حاریسمیت شهرینك شرقنده قطع ایتدیکی محلده‌در .

ایکنجی پورـالیزابت‌در . بوراسی آمریقا آرابه‌لری کذرکاهی اولوب مذکور آرابه‌لر هرهفته بش کون ظرفنده کیدوب کلیرلر . اوچنجیسی قاپ یولیدرکه بوجاده اوزرنده یکدیکرینـه رقیب ایکی دیلیژانس شرکتی موجوداولوب هربری هفته‌ده ایکی کره کیدر کلیر و آلتی کونده قطع مسـافه ایدر . دار اولان بو آرابه‌لرك تقلیه فیأتلری غالی اولمغله برابرغایت مزعج وصیقینتیلیدر. دیلیژانسلرك صوك موقعی اولان « پوس حـوف » ایلك الماس صحراسنه غایت یقین اولوب بورایه‌کلن سیاحین آرتق یولده چکیلن زحمتلره بوراده خاتمـه ویرمش دیمکدر . « بولت‌فونتن » چاذرلری کورولمکه باشـلادیغندن اعتباراً آیاقلر آلتنده‌چیکنه‌ن اراضی خزائن مدفونه‌در.

هرشیئی حتی اوتل ، مغازه ، دکانلری بیله چادرلردن عبارت ، خانه نامنه بونلردن باشقه‌بنامی اولمیان برشهر نظره نه‌قدرغریب کورینیور! امتعهٔ تجاریه وسائره کافه‌سی کیجه کوندوز چادر آلتلرنده دوریور ؛ بونکله برابر بربدخواهك عادی برچاقی پارچه‌سیله چادری ییرتمه‌رق ایستدیکنی آلمسی ایشدن بیـله دکل ایکن بویله برحالك بوکونه قدر هنوزوقوعه کلمه‌مسی اوشهره برغرابت دیکر بخش ایدییور . عموم معدن اوجاقلرنده اولدیغی کبی بورادهده « Lynch » [۱] قانونی حکمفرمادر. حکام وپولیسلر تشکیل وتأسیس ایدیلمدیکدن بری همان هیچ بریرده کورولمیان بودرجه صلح و آسایش معدن اوجاقلرنده رونمـوندر . اوتللرده‌کی عمومی صفره‌لره اوطورلدیغی زمان مباحثه یالکز برشـیئه منحصردرکه اوده معدن وحاصلاتندن عبارتدر . سیاحلر ، الماس وسائره تجارلری ، معدنجیلر متصل بوقیمتدار طاشلری آکلاتیرلر ؛ اوقوجه قوجه فقط دکرلی طاشلر الدن اله دولاشـیر . هرکس جیبلرنده کچی ماصه‌نك اوزرینه بوشالتیر ، یکی کلنلرك انظار تفتیش ومعاینه‌سنه عرض ایدر .

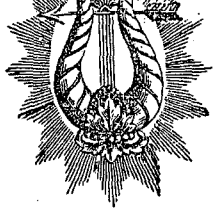
معدن اوجاقلرنده غریب برحال واردر. مثلا برزوالینك آیلرجه‌چالیشوب چاپالایوب هیچ برشی بوله‌مادیغی اراضیده دیکری، هم‌ده برقاچ کون ظرفنده ، الله‌کیردیکی دفینـه سایه‌سنده صاحب ثروت وسـامان اولور . بوکبی احواله همان هرکون تصادف ایدیلیر . بوقیلدن اولمق اوزره اصحاب املاکدن بری ذره‌جه استفاده ایده‌مدیکی اراضیسنی یکرمی بش فرانغه برایر لاندالی یه صاتار . آره‌دن برقاچ ساعت مرورنده بوطالعلی ایرلاندالی بولدیغی برالماسـپاره‌یی « ۷۵۰۰۰ » فرانغه بیع ایده‌رك اسکی صـاحبنی دوچار یأس وپشیمانی ایتمشدر . هروقت تکرر ایدن شو حال برحوق کیمسه‌لرك نظر حرص وطمعنی جلب وکندیلرینی معدنلره جذب ایدییور. یالکز نوروزده قرق بیـك نفوس موجود. اولدیغی سویلنیور . بورالرده شـمدیلرده اخشاب ودمیردن مغازه‌لر وحتی بعض أولر بیله انشاایدیلمکه باشلانمش ایسه‌ده بوخصوصده چـوق پاره صرف ایدیلیور . مالزمهٔ انشائیه‌بوجوارده بولنه‌مدیغی جهتله‌قاپطوون ویاپور ـ الیزابتـدن جلب ایدیلیور وبرکیلو ثقله آلتی غروش نقلیه اجرتی ویریلیور . بوندن باشقه برکورکن تحته‌سی وبرکیریش درت فرانسز لیراسنه اولوب دیکرلرینده بوکامقیس در . دولکریومیه‌سی‌ده یکرمی بش فرانقدن دون دکلدر . ایشته بوسببله بویله أولره زنکین معدنجیلردن ماعدا رغبت ایدن یوقدر بونلرا ولدقجه خوش برحیات کچیریرلر. قونسلرلر، یاریشلر، بالولر، تیاترولر بونلره کشاده‌در .

یسری

سیمی

مندرجاتی : عثمانلی موسیقیسنده آهنك وتمرینی ـ امتزاج ـ آقورد دوذکی ـ منصور آهنکنده (دوکاه) پرده‌سنك مقداری فن بدیع موسیقیده صدا دینلن حادثه‌نك تابع اولدیغی قوانین ایله حدوثندن صکره امتزاج دنیلن کیفیت ایله آثار موسیقیه‌دن بربسته‌یی تشـکیل ایده‌بیلمسی

[۱] امریقای شمالیده‌کی قارولین حکومتی حاکملرندندر .

ایچون « آهنك » تعبیر اولنان برزمینده بولنمسی ضروریدر. یعنی بسته‌لری ترکیب ایده‌جك صدالرك عین زمین وارتفاعده امتزاجیله مرافقتنه بالضرور احتیاج کلیه محصلدر . آهنك دینلن بوزمینده؛ احتساسات طبیعیه‌یه کمال نرمیتله تماس ایدن نغمه‌لری تشکیل ایده‌جك صدالرك‌ده‌لاعلی‌التعیین اوله‌میه‌جغی جهتله؛ آهنکك تعریفی امتزاج نغمه‌ایله تقیید اولنمشدر . شوامتزاج مسئله‌سنی دها زیاده ایضاح ایدهلم : بربری آردنجه‌اوضاع مختلفه‌ده وقوعی طبع سلیمه خوش وملایم کلن‌وبرمقامه مخصوص‌اولان برطاقم صدالری آخر مقامه تخصص ایدن صدالرله تألیف ایتمامك امتزاج دنیلن وفن موسیقیده‌کی حالات روحانیه‌نك مسبب خاصنی ایجاب ایدیك ایسه‌ده بونك عکس حالنی التزام‌ایتمك یعنی حجاز مقامنده سیر ایدیلور ایکن صبا مقامنه خاص اولان بر پرده وصدایی حجاز مقامنك داخلنه محل نامناسبنده قارشدیرمق امتزاجسزلغی تولید وانتاج دیمکدر . فقط بوکون فن نازکترین موسیقیده؛ ایکی آیری آیری مقاماته مختص اولان پرده و نغماتك یکدیکرنده‌اجراسی‌مستحیل ومستبعداولدیغی محقق ایکن ؛ بوکون برمقامه‌مخصوص اولان پرده‌لرله اجرا ایدیلن نغماتی ـ بعیدلازم ـ تعبیری جائز اولان آخر مقامده اجراسی ـ فنك‌ایجاب ایتدیکی‌ترقیات ایله ـ ممکندر. بوکا بردلیل کوسترهیم : اون سنه مقدم یازدیغم برمقاله‌یی بوکونلرده مطالعه ایدرکن یومادهیه تماس ایدن بر مسئله‌ده دوچار سهو وخطا اولدیغمی کوردم اوده:«هرمقامك میانی اومقامه یقین وملین و آخربرمقامه مخصوص اولان نغماتله اوله‌جغی بیاندن صکره عشاق مقامنك میانی محقق حسینی ویاخیر وطاهر مقاملریله اولوب یوقسه اوج مقامی کبی‌بعیدلازم اولان‌برمقام اوله‌میه‌جغی اربابنه خفی دکلدر. دینلمش ایسه‌ده‌بالآخره استادم حافظه‌زکائی‌ده‌افندی‌مرحومك‌عشاق مقامندن‌بسته‌لدکلری «بن بن دکم بن دیدیکم سنسین‌هپ تن تانه‌نی‌تن دیدیکم سنسین هپ» کفته‌لی اثرلرینك میانی اوج مقامیله غایت لطیف بسته‌لنمش اولدیغی کورلمکله بوخصوصده‌کی قصورمزك درجه‌سی درك وتفرس‌اولنمشدر . اشته‌بوسببله دنیله‌بیلورکه: برنغمه‌یی آرزو ایدیلن برمحلده اجراایتمك، امتزاج دنیلن کیفیتنه خادم اولمق اوزره اونغمه‌یی اولجه‌اجرا ایدلمکده اولان نغماتك ربطنه انجق برطاقم پرده‌لری توسیط ایتمکله ممکن اوله‌بیلور .

بوراده‌کی ایکی نغمه‌نك تألیف‌وتوسیطنه مدار اولان‌پرده‌لر؛لسان موسیقیده (بسلمه) تعبیریله آکیلور .

نتیجهٔ مرام ؛ عثمانلی موسیقیسنده برقاچ آلت طربك برزمانده عین نامده‌کی صدالری تولید واعطا ایتمسنه علی‌الاطلاق « آهنك » دینلور ایسه‌ده علم نازکترین موسیقیده‌بونام تحتنده برقاچ نوع کیفیتك‌حادث اولدیغی‌بدیداردر. شویله‌که: عثمانلی‌موسیقیسنده یکدیکرندن برپرده مقداری تیز یدی عدد ارتفاع موجوددرکه بوارتفاعات، موسیقی پرده‌لرینك متبوع اوله‌جغی تیز ویاپستلکی ارائه ایدر برزمین‌ وساحه‌لردن‌عبارتدر، دینلسه خلاف ایدلمش اولمز . ارتفاعات موسیقیه، تعبیر آخرله اسامیٔ آهنك موسیقیه شونلردر :

بول آهنك،	داود،	شاه،	منصور،	
۱	۲	۳	٤	
مستحسن،	قزانی،	اختری،		
٥	٦	۷		

اشبو ارتفاعلرزدن برینك درجه‌سنه‌عیار وآهنك ایدلمش برایکی آلت موسیقی‌تصور ایدلسه ؛ اشبو سازلره، منسوب بولندقلری ارتفاعه نظراً منصوراهنکنده ویاشاه آهنکنده در دینلور .

کذا بوسازلرك‌عین زمانده عین نامده‌کی صدالری برلکده حصوله کتیرمسی برآهنك اولدیغی کبی هربرینك حائز اولدقلری پرده‌لرینك سلسلهٔ مرتباتنه نظراً دخی برآهنك طبیعیه‌یه تابع اولدقلری باهردر . نتیجهٔ بش التی سازنده‌نك برشرقی ویابسته‌یی برلکده ترنم ایتملری حالنه آهنك اطلاق ایدلدیکی کبی کذا برسازنده‌نك، سازینی چالمق ایچون پرده‌لرینی یکدیکرینه نظراً ترتیب ایتمسی حالتنه دخی پرده‌لرینی آهنك ایتمك دیمکدر .

بوتعریفه نظراً فن موسیقیده آهنك دینیلان کیفیتك اوج حاله تعبیر اولندیغی نتیجه‌سی ظهور ایدر .

عثمانلی موسیقیسنده یدی عدد اولوب ، بول آهنك، داود، شاه، منصور، مستحسن، قزنی ، اختری‌نامله‌ریله‌یاد اولنان آهنکلر بول آهنکدن اعتباراً یکدیکرینه نسبتله بر پرده تیز اوله‌رق کسب ارتفاع ایدر . مثلا بول آهنکك (حسینی عشیران) پرده‌سی داودك (یکاه) پرده‌سی ، شاه آهنکنك یکاهی ایسه بول آهنکك کوشت پرده‌سی اولمق اوزره معتبرایسه‌ده بومثوال اوزره منصور آهنکنك یکاهی‌ده (کوشت)دن برپرده مرتفع‌اولان برپرده اولمسی‌لازم کلیر . فقط بوراده جای سؤال برمسئله حدوث ایدرکه اوده عجبا بوپرده راستمیدر ؟ یوقسه زیرکوله‌میدر ؟ کبی برسؤال مشکل جوابدر . بوکا بزمده جواب ویره‌جکمز یوقدر . چونکه بومسئله هنوز مقرر ومعین دکلدر . سلسلهٔ اصوات عین فاصله ایله مسلسل دکلدرکه برتام پرده تعبیری برماده‌یه اطلاق اولنسون ! بویله دقیق اولان‌نقاط ، برایکی موسیقی منتسبینك فکر وقبولیله تقرر ایتمه‌جکی جهتله ان‌شاالله سایهٔ شاهانه‌ده هر فنده مشهود اولان نتیجهٔ ترقینك بوفنده‌ده‌ظهورایتدیکنی ، بومناسبتله حادث‌اوله‌جق آرا ایله‌شمدیه قدر مشوش اولان بوکبی دقایق موسیقیه‌نك هرکسك فکرنده براساسده مستدیر اولدیغی کورمکله کامران اولورز .

زمانمزده اکثریا آهنك سبعه‌دن برینه برسازك آهنکنی تنظیم ایتمك ایچون منصور آهنکی اساس اتخاذایدیله‌رك دیکرلری مزبور آهنکله تقدیر اولنور . ایادیٔ ناسده؛منصور آهنکنی وقوعه کتیرمك واساس ومبدأ اتخاذ ایدلمك اوزره دودکلر موجوددرکه بودودکلرك انواع عدیده‌سی اولوب بونلر اکثریامنصور آهنکنك(دوکاه ؛ ۲/۳) پرده‌سنی اعطا ایتمك اوزره اعمال ایدیلنلری کور .

لکده‌در. بو آهنکك (دوکاه ؛ ½) پرده‌سنك ثانیهٔ‌واحده‌ده (۴۳۵) تام و(۸۷۰) بسیطدن عبارت اولمق اوزره اهتزاز ایلمسی بالآخره پارس اوپرا مغنیلرینك سسلرینه نظراً قبول اولنمسندندر.(دوکاه ؛ ¼) پرده‌سنك (۸۷۰) اهتزاز ایتمسنك بالآخره قبول اولنمسندن، اولجه دها آز مقدارده اهتزاز ایلدیکی ودها طوغریسی منصور آهنکنك دها پستجه بولندیغی قضیه‌سی میدان بداهته ظهور ایتمش اولورکه فی‌الحقیقه بوکون بتون حکمت طبیعه کتابلری وبزم اولکی مقاله‌لرمزده تعقیب ایلدیکمز حساب نتیجه‌سی منصور آهنکی دوکاهنك یعنی (½) پرده‌سنك ۴۲۶،۶۷ اهتزاز مضاعفه و (۸۵۳،۳۴) اهتزاز بسیطه مالك اولدیغنی ارائه ایتمکده‌در .

حقیقت حالده شو نظریه‌تأمل ایدیلورسه اوروپادن کلن آهنك دودکلرینك محال مختلفه‌ده اعمال ایدیلنلرینك صدالری بینده فرق واردر . یعنی فرانسز آهنك‌دودکلری ایله آوسترپا آهنك دودکاری برارتفاعده دکلدر. دیمك اولیورکه‌بعضیلری دیپاپازونك (۴۳۵) و(۸۷۰) اهتزاز ایتدیکنه‌وبعضیلری (۴۲۶،۶۷) و (۸۵۳،۳۴) اهتزاز ایتمسنه کوره دودکلری اعمال ایتمکده‌درلر .

(دیپاپازون) دنیلن آلت ایکی چتال چلیکدن معمول اولوب بونلر دخی دودکلر کبی آهنك خدمتنی کورورلر .

ابورفیع کاظم

تنقیدات موسیقیه

۲

بورایه قدر مشمول نکاه قارئین اولان سطرلری یازدقدن صکره ۲۲۵ نومرولی اسبوعی (معلومات) ده ینه کاظم افندی طرفندن یازلمش برمقالهٔ موسیقیه مطالعه کذارمز اولدی . عاجزلرك کبی موسیقی‌یه مراق اولوب بوفنه دائر اوراق حوادث صحائفنده کوریلان مباحثی بردقت مخصوصه ایله مطالعه وتعقیب‌ایدنلر ، بومقاله محتویاتنك (۱۹۶۵) نومرولی (اقدام) غزته‌سنده مندرج (مصاحبهٔ‌موسیقیه)دن اتحال‌ایدلمش اولدیغنك شبهه‌سز فرقنه وارمشلردر . هم بشقه‌لرینك مساعیٔ دورا دور نتیجه‌سی اولان تدقیقاتندن بوصورتله استفاده ایدوب آنلری کندی‌محصول تتبعاتی کبی کوسترمك، هم‌ده‌اوذاتلرك علیهنده‌اجالهٔ‌خامهٔ سقدوحسد ایتمکدن کندینی آلهامق طوغریسی انصاف ووجدانك قبول ایده‌جکی شیلردن دکلدر . بوسوزمزه قارشی کاظم افندی دیه‌بیلورکه:

— مقاله‌مده‌بیان‌ایلدیکم نسب‌موسیقیه، صالح ذکی بك افندی طرفندن استخراج بیورلمشدر ؛ بنم‌ده‌اونسبتلری آلوب‌یازمقلغمه کیم مانع اولهبیلور ؟

اوت ! هایدی تسلیم ایده‌لم‌که مذکور نسبتلر فی‌الحقیقه متفنن مشارالیه طرفندن تعیین بیورلدیغی ایچون آلنمشدر . مع‌مافیه بومقاله‌ده، بعض پرده‌لر آره‌سنده بولنان بعدلره (بعدمجنب تام)، (بعد مجنب ناقص) تاملری ویرلدیکی محرردرکه کاظم افندی بواصطلاحاتی — ۱۹۶۵ نومرولی اقدامدن آلمامش ایسه — تکرارعلی‌التکرار رجاایدرز، نره‌ده، هانکی کتابده کورمش اولدیغنی کتابك اسمیله وصحیفه نومروسیله علناً بیان ایتسون . بالاده‌کی اسئله‌نك تماتندن اولان بوسؤالك جوابی، مقاله‌نك اثر اتحال اولوب اولمدیغنی عالم نظرنده اثبات ایتمکه کفایت ایده‌جکدر ...

(قیاچارکاه) پرده‌سنك عدد اهتزازی ۶۴ اولدیغی حقنده‌کی ادعالری دخی جداً اعجوبه نمادر ! بتون موسیقی شناسانك معلومیدرکه (قیاچارکاه) نامی ، منحصراً (یکاه)دن (بعدطنینی) نسبتنده‌پست‌اولان برپرده تخصیص ایدلمشدر . تا ۱۸۵۸ سنهٔ میلادیه‌سندن بری (لا) یعنی بزم (دوکاه) تسمیه ایتدیکمز پرده‌نك عدد اهتزازی ۸۷۰ اولهرق تعیین ایدلمسنه وبونك عموم ممالك متمدنه موسیقی‌شناسانی طرفندن مظهر قبول اولمسنه کوره (قیاچارکاه) نك عدد اهتزازی دخی ۲۲ء اولورکه بوپرده‌یی اوروپالیلر(½) صورتنده کوسترلر . بورالرندن غافل اولدیغی محفوظمز بولنان (۹۷۶) نومرولی (معلومات)ه درج ایتدیردیکی ورقه ثابت اولان‌صاحب مقاله مذکورورقه‌سنده

(۶۴ عدد اهتزازه مالك اولان قیاچارکاه(!؟)پرده‌سی ...) و (ینه قیاچارکاه عدد اهتزازینی تنصیف ایدر ایسه‌ك قیاچارکاهك پست مقابلی اولان قیاچارکاه (پرده‌سی‌بولنمش‌اوله‌جغی ...) عباراتی‌یازمش ایدی‌که بوورقه‌نك هرسطرنده‌کاظم افندینك (قیاچارکاه)نك عدداهتزازینی ۶۴ظن‌ایتدیکی صراحةً نمایان اولیورایدی. حالبوکه‌اورق لیلرك ۶۴ دهاطوغریسی ¼ ۶۵ عدداهتزازلی مالك‌اولدیغندن بحث‌ایتدکاری (½) پرده‌سی بزم (قیاچارکاه) نامنی ویردیکمز پرده دکل بالعکس آندن تمام ایکی اوقتاو یعنی ایکی بوچق ذی‌الکل نسبتنده پست برپرده‌درکه موسیقی عثمانیده‌بودرجه‌پست برپرده‌نك‌اسمی‌اولدیغی کبی وجودی‌ده یوقدر . منتسبین موسیقینك نظر دقتندن قاچمیه‌جغی طبیعی بولنان حقیقت حال بومرکزده ایکن خطیئات واقعه‌یی تأویل ایچون بیك‌درلو کریزکاهلر بولمغه چالیشلمسی بیهوده اولسه کرکدر ... .

کاظم‌افندی ، کویا (سکاه) ایله (چارکاه آراسنده ایکی عدد (پوسلك) بولندیغنی اساتذهٔ موسیقیه‌مزدن برچوقلرینك تصدیق ایتدکلرینی مقام استشهاددده ذکر ایدیورسه‌ده وبوبابده زکائی افندینك خط دستیله یازلمش اولان‌سندك دخی الندهبولندیغنی تکراراً اعلان ایلیور .

زکائی افندینك فن موسیقیده‌کی کافی بوفنك صرف عملی قسمنده اولدیغنی وبالعکس نظریات موسیقیه‌دن باحث اولان — جامع الالحان ، شرفیه ، کتاب الادوار ، مقاصد الالحان ، فتحیه ، المدخل فی‌الموسیقی، درة التاج — کبی کتابلرك مندرجاتنه مشارالیهلرك وقوفی اولمدقدن بشقه کتب مذکوره ایله اشتغالك وقت ضیاعندن بشقه برنتیجه‌یی منتظر اولهمیه‌جغی فکرنده بولندیغنی مرحوم طانیانلر تسلیم ایده‌جکی کبی محررعاجزدخی کندیلریله‌برکون(شرکت‌خیریه)واپورلرنده بریسنده ایلك دفعه وقوعه‌کلان تشرفده

اوصرددهالده ایتدیکم مهم بررساله‌ٔ نظریه‌یی کوسترهرك آکلایه‌مدیغم بعض یرلرینی صور- مقلغم اوزرینه مشار الیهك :

— بویله برطاقم کتابلری دده افندی مرحومه سزك کبی مراقلی برذات کتیرمش وبعض شیلرصورمغه قالقشمش ایدی. دده ، بوکبی کتابلردن موسیقی اوکرنیله‌میه‌جکنی وبوفنك تحصیلی مطلقا استاد قارشیسنه اوطوروب آغزدن مشق ایتمکله ممکن اوله‌جغنی سویلیه‌رك بزمده بوکبی کتب نظریه‌ایله‌اضاعهٔ وقت ایتمامکلکمزی نصیحت ایلمش ایدی! بناءً علیه‌فقیر دخی سزه بو نصیحتی تکرار ایدرم . اکر موسیقی‌یه مراقکز وار ایسه کلك،سزه ایستدیککز بسته‌لری کچه‌یم ...

دیدیکنی بوکونکی کبی تخطر ایلیورم . بالاده‌کی سوزلردن ، زکائی‌افندینك ــ تکرار ایدییورم ــ عملهٔ موسیقیده جهانك مسلمی اولان اقتدار خارق‌العاده‌سیله برابر نظریهٔ موسیقی‌یه نه‌درجه‌لره قدر بیکانه اولدیغی‌پك اعلا تظاهر ایدر . بناءً علیه مشارالیهك خط دستیله یازیلی اولان برورقه‌ده ایکی (پوسله‌لك) پرده‌سنك بولنمسی ، وياخود نظریات موسیقیه‌ده مشارالیهدن اعلم اولمیان بعض ذواتك ایکی (پوسلك) پرده‌سی بولنه‌یغنی تصدیق ایتملری ، طقوز یوز بوقدر سنه‌دن بری مؤسس اولدیغی حالده ــ بوکون مدار افتخارمز اولان برقاچ ذاتدن بشقه کیسه‌نك معلومی اولمدیغی کچن سنه‌غزته‌لرده‌جریان‌ایدن مباحثات دورا دوردن مسلمان اولان ــ شرق‌موسیقیسی نظریاتی‌اصلا تبدیل‌ایده‌مز. اثبات مدعا ایده‌لم :

(پوسلك) ایله (چارکاه) پرده‌لرینك آراسنده‌کی‌فاصله‌یه نظریهٔ موسیقیده(بعدبقیه) اطلاق اولنورکه نسبت عددیه‌سی (٢٥٦ : ٢٤٣) در . خواجه عبدالقادر ، بقیه‌دن بحث‌ایتدیکی صره‌ده :(آن اصغر ابعاداست) دیه‌رك موسیقیده مستعمل فاصله‌لرك اك کوچکی‌یو (بعد) اولدیغنی تصریح ایدییور. ایشته بوسبیه مبنی (پوسلك) ایله (چارکاه) آراسنه دیکر برپرده کیرمسی قطعیاً مخالف قدر (راست) ایله (عشاق) مقاملرنده‌کی (سکاه) پرده‌لرینك بربرندن فرقلی اولمسی، (نشابور)ك دیك پوسلکده قالمسی دخی هپ‌اصل واساسی اولمیان‌روایات عندیه‌دندر. (صونومتره) اوزرنده اجرا ایتدیکمز متعدد تجربه‌لر بزه بوحقیقتی اثبات ایتدی .

مدعیات سابقه‌ده اصرار ایدلدیکی حالده اولا آتیه‌کی سؤاللرمزه ــ مأخذ کوستر- یه‌رك وهیچ بر نقطه‌سی کچلمیه‌رك ــ مدلل ومقنع برر جواب فنی ویرلملی ، بعده بزدن مقابله‌یه منتظر اولملیدر ؟ والابزم سفسطه ایله غائب ایده‌جك وقتمز اولمدیغندن هیچ براساس فنی‌یه‌مستند اولمیان بوبحثده‌دوامدن فراغت ایده‌جکمز محقق بیلنملیدر . سؤاللرمز شونلردر :

(برنجی سؤال) ٥١٢ میلیمتره‌طولنده کریلمش برتلك ویردیکی‌صدایی (لا-دوکاه) فرض‌ایده‌جك اولورایسه‌ك (سکاه)پرده‌سی بوتلك‌قاچنجی میلیمتروسندن‌جیقار؟ وبوایکی پرده آرەسنده نسب تألیفیه‌دن هانکی‌نسبت واردر ؟ وبوصورتله چیقان (سکاه) ك (راست) وياخود (عشاق) مقاملرندن برنده قوللانیلوب دیکرندن قوللانلمیه‌جغنه دائر برقاعدهٔ فنیه موضوع‌میدر ؟

(ایکنجی‌سؤال) عشاق مقامنك‌سیرینه داخل اولدیغی ادعا ایدیلن پست سکاهك نه صورتده بولنه‌جغنه دائر کتب نظریه‌ده برصراحت‌وارمیدر ؟ وار ایسه نسبت‌عددیه سیله برابربوپرده‌نك دخی قاچنجی‌میلیمتروبه تصادف ایده‌جکنك بیانی رجا اولنور .

(اوچنجی سؤال) ٥١٢ میلیمتره‌طولنده‌کی وتر مفروضك اوزرنده (طاهر پوسلك) وامثالی‌مقاماتك‌سیرینه داخل‌اولان اصل (پوسلك) ایله (نشابور) مقامنك قوللاندیغی ادعا ایدیلن (دیك پوسلك) پرده‌لرینك قاچنجی میلیمتروده تصادف ایده‌جکی و (دوکاه) پرده‌سی ایله بوایکی (پوسلك) آراسنده نسب تألیفیه‌دن هانکی نسبتلرك‌بولندیغی ــ مأخذ تصریحیله ــ بیان وایضاح ایدلملیدر .

(دردنجی سؤال) نسبت عددیه‌سی بالاده مذکور اولان (بعد بقیه) دن دها کوچك‌برپرده‌نك‌شرق موسیقیسنده‌مستعمل اولدیغنه ، واصغرا بعداولان بوبعدك آراسنه برپرده دها علاوه‌سی جائز بولندیغنه دائر اساتذهٔ موسیقیه‌مزك آثار معتبره‌سنده هیچ برقید وصراحت وارمیدر ؟ وار ایسه‌هانکی اثرده‌در؟ یوقایسه (دیك پوسلك)پرده‌سی نصل برقاعده‌یه استناداً وضع ایدیلیور ؟

ایشته کرك بوسؤاللرمزه وکرك بالاده‌کی استیضاحات سائره‌مزه مغالطه ومکابره‌دن عاری وصرف لسان فن ایله محرر برجواب صواب اعطا ایدیله‌بیلدیکی تقدیرده کاظم افندینك مدعیاتنی حقایق پروران ارباب موسیقینك تصدیق وتحسین ایده‌جکلری بدیهی اولدیغی کبی عکسی تقدیرده دخی افادات عاجزانه‌مك صحت وحقیقته مقارنتی تبین ایده‌جکندن صاحب مقاله‌نك جوابلرینه بتون هوسکاران موسیقی طرفندن نه‌درجه تهالکله انتظار ایدیله‌جکی کلفهٔ ایضاحدن وارسته‌در .

فخری

* * *

تصحیح

کچن نسخه‌مزك ٦٧٧ نجی صحیفه‌سنده مندرج(تنقیدات‌موسیقیه) عنوانلی مقاله‌نك، مذکور صحیفه‌نك اوچنجی ستونی نهایتنه تصادف ایدن پرفقره‌سنده :

(بری علی‌العاده هر « موسیقی‌شناسلك بیلدیکی برسلسلهٔ اصواتدر . دیکری ایسه متخصصین» موسیقی‌شناسانك‌اجرا کرده‌لری اولان‌پرده‌لری‌مشعر برسلسله‌درکه بوسلسله‌نك محل استعمالی ...) دنیله‌جك ایکن سهو مرتب‌اثری اوله‌رق « » اشارتلری آراسنه آلنان عباره دیزلمامش اولدیغندن تصحیح ایدیلور .

اوصره‌دەالده ایتدیکم مهم بررساله‌ٔ نظریه‌یی کوستره‌رك آکلایه‌مدیغم بعض یرلرینی صورمقلغم اوزرینه مشار الیهك :

— بویله برطاقم کتابلری دده افندی مرحومه سزك کبی مراقلی برذات کتیرمش وبعض شیلر صورمغه قالقشمش ایدی. دده ، بوکبی کتابلردن موسیقی اوکرنیله‌میه‌جکنی وبوفنك تحصیلی مطلقا استاد قارشیسنه اوطوروب آغزدن مشق ایتمکله ممکن اوله‌جغنی سویلیه‌رك بزمده بوکبی کتب نظریه‌ایله‌اضاعهٔ وقت ایتمامکلکمزی نصیحت ایلمش ایدی. بناءً علیه‌فقیر دخی سزه بو نصیحتی تکرار ایدرم . اکر موسیقی‌یه مراقکز وار ایسه کلك، سزه ایستدیککز بسته‌لری کچه‌یم ...

دیدیکنی بوکونکی کبی تخطر ایلیورم . بالاده‌کی سوزلردن ، زکائی‌افندینك — تکرار ایدیبورم — عملیهٔ موسیقیده جهانك مسلمی اولان اقتدار خارق‌العاده‌سیله برابر نظریهٔ موسیقی‌یه نه‌درجه‌لره قدر بیکانه اولدیغی‌پك اعلا تظاهر ایدر . بناءً علیه مشارالیهك خط دستیله یازیلی اولان برورقه‌ده ایکی (پوسلك) پرده‌سنك بولنمسی ، وياخود نظریات موسیقیه‌ده مشارالیهدن اعلم اولمیان بعض ذواتك ایکی (پوسلك) پرده‌سی بولندیغنی تصدیق ایتملری ، طقوز یوز بوقدر سنه‌دن بری مؤسس اولدیغی حالده — بوکون مدار افتخارمز اولان برقاچ ذاتدن بشقه کیمسه‌نك معلومی اولمدیغی کچن سنه غزته‌لرده جریان ایدن مباحثات دورا دوردن مستبان اولان — شرق موسیقیسی نظریاتی اصلا تبدیل ایده‌مز. اثبات مدعا ایده‌لم :

(پوسلك) ایله (چارکاه) پرده‌لرینك آراسنده‌کی فاصله‌یه نظریهٔ موسیقیده (بعد بقیه) اطلاق اولنورکه نسبت عددیه‌سی (٢٥٦ : ٢٤٣) در . خواجه عبدالقادر ، بقیه‌دن بحث ایتدیکی صره‌ده :(آن اصغر ابعاداست) دیه‌رك موسیقیده مستعمل فاصله‌لرك اك کوچکی‌بو (بعد) اولدیغنی تصریح ایدیبور. ایشته بوسببه مبنی (پوسلك) ایله (چارکاه) آراسنه دیکر برپرده کیرمسی قطعیاً مخالف قندر (راست) ایله (عشاق) مقاملرنده‌کی (سکاه) پرده‌لرینك برپردن فرقلی اولمسی، (نشابور)ك دیك پوسلکده قالمسی دخی هپ‌اصل واساسی اولمیان‌روایات عندیه‌دندر. (صونومتره) اوزرنده اجرا ایتدیکمز متعدد تجربه‌لر بزه بوحقیقتی اثبات ایتدی .

مدعیات سابقه‌ده اصرار ایدلدیکی حالده اولا آتیده‌کی سؤاللرمزه — مأخذ کوستره‌یلهرك وهیچ بر نقطه‌سی کچلمیه‌رك — مدلل ومقنع برر جواب فنی ویرلمل ، بعده بزدن مقابله‌یه منتظر اولمليدر ؟ والابزم سفسطه ایله غائب ایده‌جك وقتمز اولمدیغندن هیچ براساس فنی‌یه‌مستند اولمیان بوبحثده‌دوامدن فراغت ایده‌جکمز محقق بیلنملیدر . سؤاللرمز شونلردر :

(برنجی سؤال) ٥١٢ میلیمتره‌طولنده کریلمش برتلك ویردیکی صدایی (لا‌دوکاه) فرض ایده‌جك اولورایسه‌ك (سکاه) پرده‌سی بوتلك‌قاچنجی میلیمتروسندن‌چیقار؟ وبوایکی پرده آره‌سنده نسب تألیفیه‌دن هانکی‌نسبت واردر ؟ وبوصورتله چیقان (سکاه) ك (راست) وياخود (عشاق) مقاملرندن برنده قوللانیلوب دیکرندن قوللانلمیه‌جغنه دائر برقاعدهٔ فنیه موضوعمیدر ؟

(ایکنجی سؤال) عشاق مقامنك سیرینه داخل اولدیغی ادعا ایدیلن پست سکاهك نه صورتده بولنه‌جغنه دائر کتب نظریه‌ده برصراحت‌وارمیدر ؟ وار ایسه نسبت‌عددیه سیله برابربوپرده‌نك دخی قاچنجی‌میلیمتروبه تصادف ایده‌جکنك بیانی رجا اولنور .

(اوچنجی سؤال) ٥١٢ میلیمتروطولندهکی وتر مفروضك اوزرنده (طاهر پوسلك) وامثالی‌مقامانك‌سیرینه داخل‌اولان اصل (پوسلك) ایله (نشابور) مقامنك قوللاندیغی ادعا ایدیلن (دیك پوسلك) پرده‌لرینك قاچنجی میلیمتروده تصادف ایده‌جکی و (دوکاه) پرده‌سی ایله بوایکی (پوسلك) آراسنده نسب تألیفیه‌دن هانکی نسبتلرك بولندیغی — مأخذ تصریحیله — بیان وایضاح ایدلملیدر .

(دردنجی سؤال) نسبت عددیه‌سی بالاده مذکور اولان (بعد بقیه) دن دها کوچك برپرده‌نك شرق موسیقیسنده مستعمل اولدیغنه ، واصغرا بعداولان بوبعدك آراسنه برپرده دها علاوه‌سی جائز بولندیغنه دائر اساتذهٔ موسیقیه‌مزك آثار معتبره‌سنده هیچ برقید وصراحت وارمیدر ؟ وار ایسه‌هانکی اثرده‌در؟ یوق‌ایسه (دیك پوسلك)پرده‌سی نصل برقاعده‌یه استناداً وضع ایدیلیور ؟

ایشته کرك بوسؤاللرمزه وکرك‌بالاده‌کی استیضاحات سائره‌مزه مغالطه ومکابره‌دن عاری وصرف لسان فن ایله محرر برجواب صواب اعطا ایدیله‌بیلدیکی تقدیرده کاظم افندینك مدعیاتی حقایق پروران ارباب موسیقینك تصدیق وتحسین ایده‌جکلری بدیهی اولدیغی کبی عکسی تقدیرده دخی افادات عاجزانه‌مك صحت وحقیقته مقارنتی تبین ایده‌جکندن صاحب مقاله‌نك جوابلرینه بتون هوسکاران موسیقی طرفندن نه‌درجه تهالکله انتظار ایدیله‌جکی کلفهٔ ایضاحدن وارسته‌در .

فخری

* * *

تصحیح

کچن نسخه‌مزك ٦٧٧ نجی صحیفه‌سنده مندرج (تنقیدات‌موسیقیه) عنوانلی مقاله‌نك، مذکور صحیفه‌نك اوچنجی ستونی نهایتنه تصادف ایدن برفقره‌سنده :

(بری علی‌العاده هر « موسیقی‌شناسلك بیلدیکی برسلسلهٔ اصواتدر . دیکری ایسه متخصصین» موسیقی‌شناسانك‌اجرا کرده‌لری اولان‌پرده‌لری‌مشعر برسلسله‌در که‌بوسلسله‌نك محل استعمالی ...) دنیله‌جك ایکن سهو مرتب‌اثری اوله‌رق « » اشارتلری آراسنه آلنان عباره دیزلمامش اولدیغندن تصحیح ایدیلور .

شویله که : بول آهنك عشـ
داودك یکاهی ، داودك عشیرانی ، شـ
یکاهی ، شاهك عشیرانی ، منصورك یـ
منصورك عشیرانی ، مستحسنك یکا
مستحسنك عشیرانی ، قزنیك یکاهی ، قـ
عشیرانی ، اخترینك یکاهی اولوب آه
یدی عدد اولدیغندن بوصوك آه
فوقنده شمدی یه قدر بر آهنك
موجودیتی تصور اولنه‌رق براسم
اولنامشدر .

عثمانلی موسیقیسنده آهنك سبعه‌دن
ذکری سبق ایدن آهنکلرك میانده عیـ
ایله موسوم بررعدد آهنك دها موجود
بو آهنکلر دخی آهنك سبعه‌نك ما
تشکیل ایتمك اوزره معتبردر .

بونلرك هربری آیری آیری بر
ایله معنون اولمیوب انجق هانکی آهـ
اره‌سنده‌کی آهنك اولدیغنی اشراب ایـ
منصور ایله شاه اره‌سنده‌کی آهنك دیه‌ت
ماهیت ایدیلور . بوصره‌ده (نصفیه)
شایان تذکار اولوب نصفیه‌لر دخی مت
صدالرله حادثدر . شویله‌که : علی الاط
نصفیه تعبیری هر آهنکك کندی نصفیـ
دیمك اولوب بونکله بول آهنك ، دا
شاه ، منصور ، مستحسن ، قزنی ، اخ
آهنکلرینك بررنصفیه‌سی موجود اولد
بیان دیمکدر . بوحالده نصفیه‌لر دخی منـ
نصفیه‌سی ، مستحسن نصفیه‌سی .. الخ د
اولنورلر ایسه‌ده هر آهنك نصفیه‌سـ
پرده‌لرینـك ارتفاعی ؛ نصفیه‌نك منـ
اولدیغی آهنکك ایکی مثلی اولمق او
احداث ایدیلور . (نصفیه) تعبیرندن نا
معمول سازلر خاطره خطور ایدر ایـ
بو بر آهنکه نسبت دیمك اوله‌جغندن م
نصفیه‌لری نایلرده اراملیدر .

هرسازك صدا نقطهٔ نظرندن بر نصفـ
اوله‌بیله‌جکی طبیعیدر .

بوماده‌ی ایجـه تفهیم ایچون منـ
نصفیه‌سنی تشریح ایله بیان ایدهلم : منـ
نصفیه‌سـنك (دوکاه) پرده‌سی منصورك
پرده‌سی ، راست پرده‌سی کردانیه ، سـ

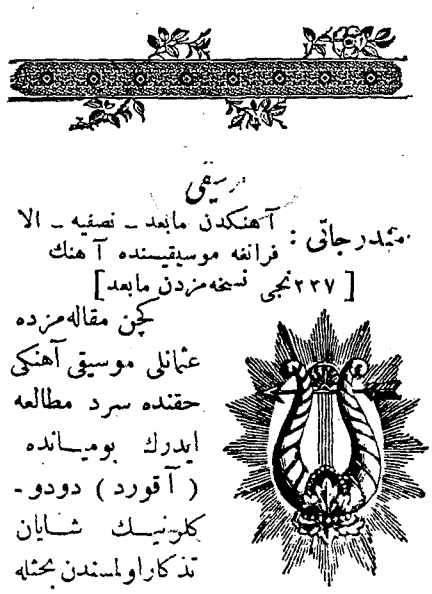
ترانسواله عائد . ـ مجروحینی آرشدیران بوئرلر .

La guerre au Transvaal.- Boers fouillant les blessés

دیپاپازون وامثالی آهنك دودکلرینی اتیان ایلمش ایدم .

بر (دیپاپازون) موجود ایکن بونك اعانه‌سیله‌بالجمله ارتفاعات یعنی شاه ، منصور . الخ آهنك رسته الده ایدیله‌بیلور . یعنی (دیپاپا ـ زون) التینك اعطا ایلدیکی (منصور آهنکی) اوله‌جغی طبیعی اولمغله بونك برپرده مادونی ویامافوقی (شاه) و (مستحسن) آهنکلری اولمق اوزره استحصال ایدیلور .

کچن وبوکونکی مقاله‌مزده بیان ومطالعه ایدیلن ارتفـاع و آهنکلرك نتیجهٔ حقیقتی پرده آتیده‌کی وجهله شرح وتفسیر ایتمکی جالب استفاده کوردم .

موسیقی

متیدرجاتی : آهنکدن مابعد ـ نصفیه ـ الا فرانفه موسیقیسنده آهنك

[٢٢٧ نجی نسخه‌مزدن مابعد]

کچن مقاله‌مزده عثمانلی موسیقی آهنکی حقنده سرد مطالعه ایدرك بومیانده (آقورد) دودو ـ کلونیـك شایان تذکاراولمسندن بحثله

پرده‌سی تیزسکاه ودیکر پرده‌لری دخی منصورك تیز پرده‌لریله هم آهنك بولنور .

بوقاعده ایله (داود) آهنکنك مخیر پرده‌سی دوکاه ، تیزسکاه پرده‌سی سکاه اولمق اوزره آهنك ایدیلن سازلر دخی (داود نصفیه) سی نامیله یاد اولنه‌جغی بدیهیدر .

الافرانغه موسیقیسنده آهنك

علی الاطلاق آهنك ، یکدیکرینك عینی اولان نغمات موزونهٔ معینه‌نك عین زمان ظرفنده وقوعه کلمسندن حاصل اولان خوش برتأثیر مخصوصه دینور ایسه‌ده الافرانغه موسیقیسنده آهنك ایکی جهتله حصوله کلیر . بری طنتلری [۱] نظر اعتباره النمدینی حالده ارتفاعلری مختلف اولان اصواتك امتزاجیله حاصل اولور . دیکری ایسه عین ارتفاعده چالینان برقاچ سازلرك طنتلری اره‌سنده‌کی مرافقت وامتزاجلرندن حصوله کلیر .

علی العموم الافرانغه‌ده آهنك ، اوچ قسمه تقسیم اولنه بیلور .

انلردن برنجیسی صدالرك طول نسبتلریله اولان مناسباتی یعنی ۱ ، ۲ ، ۳ ، ٤ ، ٥ ، ٦ ، ... الخ اعداد طبیعیهٔ تامه‌سی نسبتنده تزاید ایدن پرده‌لرك آهنکیدر . بووجهله اعداد طبیعیهٔ تامه نسبتنده اولان پرده‌لره اصوات مهزجه ویاخود اصوات منظومه نامی ویریلور . اصوات مهزجه بروجه آتیدر .

(دو۱) (صول۲) (دو۳) (می۳) (صول۳) ... الخ
۱ ۲ ۳ ٤ ٥ ٦

مذکور پرده‌لر هرقنغی برواسطه ایله یکدیکرینی متعاقباً وقوعه کتیرلدیکی صورتده جهاز سمعه خوش کله‌جکنی حکمت طبیعیه‌نك مبحث اصوات قسمی صراحةً بیان ایتمکده‌در .

آهنك تام کبیر

ایکنجیسی ایسه آهنك تام کبیر اولوب کذا صدالرك اهتزازلرینك طول نسبتلریله اولان مناسباتی ٤ ، ٥ ، ٦ عددلری نسبتنده اولان پرده‌لرك آهنکنه دینور . الافرانغه

[۱] طنت ، آتیده‌کی درسلرمزده بیان ایدیله‌جکدر .

ترانسواله عائد ـ اخذموقع ایتمکه کیدن انکلیز طوپجی بلوکی

Pièces d'artillerie anglaises allant prendre position

سلسلهٔ اصواتنده اوچ عدد آهنك تام کبیر موجود اولوب انلرده : (دو۱) (می۱) (صول۱) (صول۱) (می۱) ( ) ( ) (فا۱) (لا۱) ( )

آهنکلریدر . اشبو اهنکلری تشکیل ایدن صوتلرك اهتزازلرینك طول نسبتلریله اولان مناسباتی ایسه بروجه آتیدر :

۱	٥/٤	۳/۲
۳/۲	۱٥/۸	۹٠۲/۸ = ۹/٤
٤/۳	٥/۳	۲

مذکور آهنکلرك ٤ ، ٥ ، ٦ نسبتنده اولدقلرینی اثبات ایتمك ایچون مذکور آهنکلرك اهتزازلرینك طوللریله اولان مناسباتنك ایلك ستوننی خارجدن بر (٤) عددیله ضرب ایتمك کافی اولدیغی کبی ایکنجی ستوندهٔ بولنان نسبتلریده ٥/٤ واوچنجی ستونده بولنان نسبتلریده (۲) عددینه ضرب ایتمك کفایت ایدر .

آهنك تام صغیر

اوچنجیسی آهنك تام صغیر اولوب کذا بو آهنك دخی مذکور آهنکلر کبی ضدا . لرك اهتزازلرینك طول نسبتلریله اولان مناسباتی ۱۰ ، ۱۲ ، ۱٥ عددلرینه مساوی اولان پرده‌لرك آهنکلرینه دینور . الا فرانغه‌ده سلسلهٔ اصواتی تشکیل ایدن نوطه‌لرله اوچ عدد آهنك تام صغیرك تشکیلی ممکن اولوب انلرده :

ره۱	فا۱	لا۱
۱	۱	۱
۹/۸	٤/۳	٥/۳
می۱	صول۱	می۱
٥/٤	۳/۲	۱٥/۸
لا۱	دو۱	می۱
٥/۳	۲	٥/۳ × ۳/٤ = ٥/۲

آهنکلریدر .

اشبو آهنکلرك ایلك ستونی (۹) ایکنجی ستونی (۸) اوچنجیسنی‌ده (٦) عددیله ضرب ایتمك کافیدر .

زیرا مذکور آهنکلرك ایلك ستونی تشکیل ایدن ره۱ ، فا۱ ، لا۱ اهنکلرینك اهتزازلرینك طوللرله اولان مناسباتی (۹) عددیله ضرب ایدلدیکی تقدیرده ۹/۸ ، ۱۲ ، ۱٥ عددلرینه مساوی اولدیغی کوریلور . فقط

بوراده (١٠) عدديله $\frac{81}{8}$ كسرى بيننده‌كى فرق؛ اقدمجه بيان اولنان $\frac{9}{1}$ كسريله $\frac{9}{1}$ كسرى بيننده‌كى $\frac{81}{80}$ كسرى قدر جزئى برشيدن عبارت اولوب اشبو $\frac{81}{800}$ كسرى ايسه غايت اصغر اولمسى مناسبتيله اوروپا موسيقى شناسانى بوكى جزئى اولان برفرقى پرده خصوصنده هيچ مثابه‌سنده عدايتدكلرى جهتله اهميتدن ساقطدر

§

(تنقيدات موسيقيه) سرلوحه‌لى وفخرى امضالى ، صرف حقيقتدن آزاده ، خود پسندانه ؛ لسان مزيفانه ايله مالا مال اسبوعى معلوماتك ايكى نسخه‌سنده ايكى مقاله كورلدى.

برامضايه وبرده مندرجاتنه باقدم هيچ بواسمده برذات طانيمديغم وحتى دويمادينم ايچون برنام مستعار اولديغنى اكلادم . ولساننده دخى كندينسندن بشقه بوملت نجيبه‌ده، فن موسقيده اعلم برذاتك بولنمديغنى عالمه بيلديرمك ايچون نه يولده ادارهٔ لسان ايده‌جكنده شاشيرمش اولديغنى كوردم .

حالنه آجيدم ؛ مرحمت ايتدم كه كندينسنك دوشديكى تنقيد طريق نارفتارندن اعراض ايدرك (قل الخير والا فاسكت) فحواى منيفنه امتثال ايتدم .

كسه‌يه تعلق اولميه‌رق انجق بوملت ذى شرفه برخدمت مورثه اولمق اوزره قلمه آلديغم عثمانلى موسيقى قواعد حاضره‌سنك مؤلفنه خاص اولان شرف محضى چكه مديكندن؛ تصنيع ايتديكى برقاچ سؤالنه جواب ويرمكى دخى قطعياً مناسبتلى كوره‌مديكمدن سكوت ايلدم .

وارسون اومزيف ناصل بزه سنك انداز طعن اولورسه اولسون !

ابورفيع كاظم

علوم وفنون وفلسفه

(سوق طبيعى وذكا)

Instinct et intelligence

[٢٢٨ نجى نسخه‌مزدن مابعد]

ديلر، كوپكلردن صوكره كلن ذكى حيوانلردر . كديلرك معلوم اولان اخلاق وعاداتى ذكاوتلرينى ستر ايدر. بيانجى بر كديه بر پارچه بيه‌جك ويرلديكى زمان ذكاسنك درجه‌سى تعين ايدر . بردنبره صوقولماز . كمال تردد وتجسس ايله يواش يواش ياقلاشور . بوقدر تدبيره قارشو آرسطونك شو (تدبيره تماس ايدن الك سطحى برحركت ، مطلقا عقل بشره تعلق ايدر) سوزينى قبول ايتمامك لازم كلور . فى الحقيقه كديلرك حركاتنده احتياط وتدبير موجوددر. تعرضه اوغرايوب اوغرامميه جغنى محاكمه ايدر، واوغرادينى صورتده فراره مساعد اولمق اوزره مسيافه‌يى مقايسه ايلر . قياس ومحاكمه‌يه مالك اولان برحيوانه ذكى تعبير اولنديغندن كديلرده بوميانده بحق تعداد اولنه‌بيلور .

كدينك الده ايلديكى فاره ايله ناصل اكلنديكى معلوم اولوب بوانناده كوستردىكى قورنازلق ، نه‌قدر ذكى برحيوان اولديغنى اثبات ايدر .

باركيرك ذكاسى انسانلردن حتى لاحه‌دن بك دون برحالده‌در. بوخصوصده انجق كيرپى وبعض آكل الهوامه توفق ايده‌بيلور؛ مع‌مافيه آكل النباتات آره‌سنده مهم بر موقع اشغال ايدر . صاجنه اولان اطاعتى وآرزولرينى كشف ايتمسى اولدقجه ذكاوتلى بر حيوان اولديغنه دلالت ايلر .

اوكوز ، صاحبنك سسنى طانور . جفته كيدركن آديمنى آتمق ايسته‌مز . لكن آغيله عودت ايدركن بالعكس مسرت وتلاش ايچنده بولنور .

ذكا نقطهٔ نظرندن قويون اك اشـ مرتبه‌ده‌در . ذاتاً حماقتى ضرب مثل حكـ آلمشدر .

فلورانس حكايه‌ايدركه (دائما برآر ياشايان ايكى قوچك تويلرينى قيرپديغمز صره‌ده چيفتلشمك اوزره بربرى اوسـ چيقمغه صاواشدقلرينى كوره‌رك نوع غنـ درجهٔ حماقتنه عائد اولان ظنمزى بر دها تحكيم ايلدك)

معلوم اولديغى اوزره چفتلشمك كى سوق طبيعىٔ تناسلى يه متعلقدر . بناء نوع غنمك سوق طبيعيسى دخى ذكاسى محدود بردرجه‌ده اولديغى تحقق ايدر .

حيوانات وحشيه‌يه كلنجه : كوويا تاريخ طبيعيسنده بونلره دائر پك مـ وشايان استفاده مطالعات ايله مشاهد غريبه‌يه تصادف اولنور . موميا ايله ديو يوزلرجه انواعى ميانده اك ذكى ميمو اورانغ اوتانغدر . برصالونه دعوت اولنـ زمان هيچ كورمديكى اسكمله‌نك اوز چيقوب استراحته قويولور، سفره‌ده قا استعمالنه مقتدر اوله‌مديغندن اوكنه تصا ايدنلرى يانندە بولنان ذواتك طباقلرينه قو

سفره‌ده اكرى طوران بارداغك الى قويه‌رق دوشمامسنى تفكر ايدر و صره ايچنده‌كى صوبى حاضرونه تقديم ا اكر قبول اولنمازسه كندوسى ايچركـ صورتله نوعنه مخصوص اولان عنادجيلـ اظهار ايتمش بولنور .

فوق تسميه اولنان بالقلرده و ضميمه [١] ده ذكاوت أيچه ايلرود، لكن قدمانك تخمين ايلدكلرى درجـ دكلدر . اسكى آدملر فيللرى جسامت با لريله متناسب اولمق اوزره غايت عقللى ايدرلردى ، حتى تعليم ايلرلردى . سياـ روايتلرينه كوره آفريقاده بولنان فيا زنجيلر ايله انسيت ايتدكلرى وجمعيت با آره‌سنده ياشامقدن تلذذ ايلدكلرى آسيافيللرى مواقع مسكونه‌دن اوزاق قا قلرى نظر اعتباره آلنه‌رق شوفرق دق

[١] دريسى قالين اولان حيوانات فيل كبى

— ازدواج عالمنده قادینلرك وفاوصداقت متکاثرلرینه نائل اولمق ایچون کنج قیزلره سربستی وارکلره طلاق حقوقی بخش ایتمکدر.

[ستاندال]

— ایسترمی سکزکه قادینلر زوجلرینه اطاعتکار اولسونلر، طلاقی قبول ایدیکز!

§ طلاقك الك بیوك لوازم انسانیه دن اولدیغی عقلاً ، فناً وحکمةً تصدیق ایدلمکده در . مدنیتك ترقیاتیله تجلی ایدن اولقده بولنان حقایق آره سنده طلاق دخی منکشف اولمش ووجودینی پرستشکاران مدنیته طاتمشدر . طلاقی حسن قبول ایدن اقوام وقبائلك غیری ملتلرده برچوق عائله لری دلخون ودیکرکون ایتمکده بولنان عدم امتزاج بلیه سنه دوای عاجل اولمق اوزره طلاقك عاقبت مظهر قبول اولهجنه شبهه یوقدر . نسوانه دائر یازدیغی آثار جدیه وحکیمانه ایله کسب اشتهار ایدن آلفونس قار براثرنده دیورکه :

— برکیمسه بر دیشی کوکرجین ایله برابر یقالایه رق ایکیسنی بر آره یه قویدی . برمدت صکره کوردیکه آبجه قبارمش، کوکرجینك توکلری دوکولمش . نهایت بونلری صالیوردی . حیوانلر سوینه رك اوچوب کیتدیلر . ایشته ازدواجده بونك عینیدر : ایکی وجود برخانه ده عائله تشکیل ایدرلر ؛ فقط یالکز برارکك ایله برقادینك اتحادی مسعودانه برعائله تشکیلنه کافی دکلدر . هرایکیسی بر آره یه کلن ایکی وجودك یکدیکریله طبعاً وفکراً موافق اولمسی الزمدر . براثر جهالتله حصوله کلن خطای ازدواجینك ابدی اوله رق جزاسنی چکمکدن ایسه طلاق کبی موجب حکمت وسلامت اولان برواسطه یه مراجعت ایتمك البته اولادر .

تأهل بربنای متین، طلاق انك باب سلامتیدر.

§ ولوله ومنازعه ایچنده امرار حیات ایدن بدبخت عائله لر ایچون یکانه چارهٔ نجات انجق طلاقدر .

— یکدیکرینه خصم جان اولمش زوج وزوجه یه معنوی برمعاونت واك بیوك سیئات بیتیه نك تسکینه وساطت ایدن برشی وارسه اوده طلاقدر .

— انسانلر ایچون ایکی حال واردرکه غایت ابی وغایت فنادر ؛ فقط هر ایکیسی ده مقبول ، مشروع وطبیعیدر . بری تاهل ، دیکری مفارقت !

§ طلاق یاشمغی پیرتیلمش وطریق ناهموار حیاته صاپمش برقادینك جزای افعالی ، بربخت زوجك ده باعث سکون واستراحتیدر .

— حسن امتزاج عائله لری ، رفاه وسعادتله امرار حیاته سوق ایدن برناصحدر .

§ طلاق اخلاق نسوان اوزرنده تأثیرات عظیمه اجرا ایدر : اکثریاسؤ تربیه ایله متصف اولهرق حقوق ازدواجیه رعایت ایتمه ین قادینلره ندامت کبی آجی برتجربه ایچنده خصائل جمیله بخش ویکیدن برمناسبت تشکیلنده انك قلبنده محبت ، حرمت واطاعت کبی حسیات حسنه حاصل ایده رك عائله نك سعادت آتیه سنی تأمین ایدر .

— عدم امتزاج سببیله مفارقت ایدن برچوق زوج وزوجه لر برقاچ کونلك ویابرقاچ آیلق طلاقك تأثیر جانکدازینه تاب آور اولهمیه رق بالآخره یکدن عقد رابطهٔ ازدواج ایلمشلردر .

— کانون دلده انطفا نمون اولان لهیب محبت اکثریا طلاق کبی برواسطه ایله بردنبره علوریز اشتعال اولور .

— طلاق ، عشق وسودایی یااحیاایدر یاخود بوسبتون امحا ایلر .

— انسانلرك نواقص تربیه وکمالاتی ومنافع بیتیه وفیوضاتی تأمینه خادم اولان وسائط طبیعیه دن بری ده بودر .

— طلاق اوقدر طبیعی درکه برچوق عائله مسکنلرنده بتون کیجه زوجین آره سنده یاتار . [شاه فور]

تجارت مقصدیله سیاحت ایتدم . بر مدت صحراده کی حیوانات ایله وقت کچیردم . بوصره ده ایدیکه ، براجنبینك یدتعرضنه دوشه رك خندقلرده جامور ایشلرنده استخدام اولنمغه باشلادم . بوطاقنفرسه وظیفه ایله مشغول اولدیغم اثناده مملکتم رؤساسندن معارفهٔ سابقه مز بولنان بر ذات بنی طانیه رق بورایه نصل دوشدیکمی سؤال ایتدیکندن نقل ماجرایه مجبور اولدم . حالمه ترحم ایتدی . اون التون ویره رك بنی بومصیبتدن خلاص ایلدی . برلکده مملکتمه عودت ایلدك . برمدت صکره یوز التون مهر ایله کریمه سنی بکا ویردی . مرور زمان ایله قیز اخلاقنده کی سیئاتی میدانه چیقارمغه باشلادی . عنود ونصیحت قبول ایتمز بر حاله کلدی . اغزندن زهر کبی مؤثر کلام صاچیلیوردی . بر قادینك حقارتی بکا هرشیدن کوچ ، هرکدردن آجی کلدی . پدرینك کرم وشفقتی ، حلم وساعاوتیله قیزینك جور وحقارتی درجهٔ نهایه ده ایدی . فنا قادین ابی آدمك خانه سنده بولنورسه اونی چاره یه جهان دوزخ کیدر . — « بداخلاق زوجه دن صاقینکز ! بزی بو عذاب بی نظیردن سن محافظه ایت ای رب عظیم !» [موعظه]

برکون لسان حقارتله بکا دیدیکه :

— « سن شول کیمسه دکلیسك که پدرم اون التون ایله ایادیٔ مصیبتدن خلاص ایلدی . دیدمکه ، اوت ! اون التون ویره رك بنی صاتون آلدی . امایوز التونله سنك کبی برانصافسزك پنجه سنه دوشوردی . [حکایهٔ فارسیه]

ناظم

رسیمی

مندرجاتی : صدای موسیقینك کیفیات خصوصیه سی

[۲۲۸ نجی نسخه مزدن مابعد]

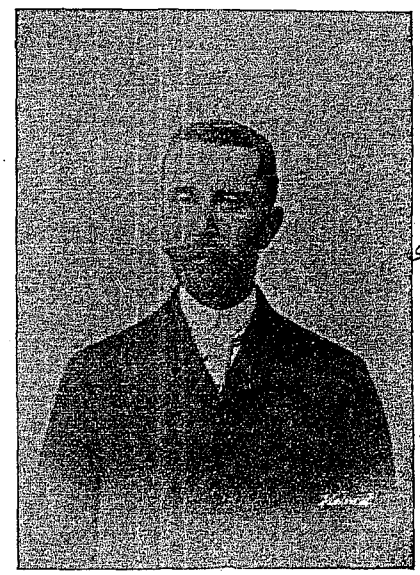

صدای موسیقی اثنای ظهورنده اوچ کیفیت اخذ ایدرکه بوکا صدای موسیقینك کیفیات ثلثه سی نامی ویریلور . انلرده (جنس صدا) (شدت صدا) (ارتفاع صدا) نامله توسیم اولنور . بوکیفیات ثلثه برصوتك قنی جنس صادن اولدیغنی ویاخود آلت سمع اوزرینه نه درجه شدتله تضییق اجرا ایتدیکنی ونه مقدار

تيزلكده ويستلكده يعنى « بول اهنك ، داود ، شاه ، منصور ، قزنى ، مستحسن ، سپركه اهنكلرينك قنغيسيله وقوع بولديغنى بيلديرر.

{جنس صدا}

مختلف ايكى آلتدن صدور ايدن صدالرك كندى مصدرى اولان آلات موسيقيه‌نك جنسلريله يكديكرندن تفريق اولنمرينه طنت دينلور كه بوكا (جنس صدا) دخى دينلور . اصل موسيقى نقطهٔ نظرنده (جنس صدا) دينلديكى وقت عين آلت موسيقيدن تولد ايدن دو ، لا ، سى مثللو پرقاج پرده‌نك كندى رنك مخصوصلريله يكديكرندن تفريق اولنمرى

برنجى رتبه‌دن مجيدى نشانيله تلطيف ايدلن قره‌دى ليونه باتقه‌سنك مديرى موسيو بلا Blanchenay, directeur du Credit Lyonnais, qui vient d'être décoré du grand cordon du Médjidié.

صوك موده قيافت

صوك موده برنوع البسه
Dernière mode

مشهور اطه‌لى خليل پهلوان
Le lutteur Halil Pehlivan.

كيفيق وارد خاطر اولورايسه‌ده بو محلده (جنس صدا) تعريف اولنايله مقصود د

حتی بر نغمه[*] یی تشکیل ایدن پرده لری یکدیگرندن تفریق ایتمك زیاده رسوخ پیدا ایتمش اولان قولاقلره وابسته در. هر قنغی بر نغمه ده اولورسه اولسون موجود بولنان اصواته (صدای مرکب) دینلدیکی کبی یالکز بر پرده دن عبارت اولان صوته ده (صدای بسیط) دینور .

هلمهولج بوکبی مرکب صدالری برطاقم آلت مخصوصه ایله تحلیل ایتمك اصولنی کشف ایتمشدرکه بووجهله اصوات مرکبه یی تحلیل ایچون مستعمل اولان آلتلره (طنانه) یاخود طنین انداز) نامی ویریلور .

آلات مذکوره نك تعریف وتجربه لری حکمت طبیعیه یه عائد اولمق مناسبتیله تعریفندن صرف نظر اولنمشدر .

شدت صدا

« غشاء طبل » ی (*) متأثر قیلان صدانك درجهٔ قوت وشدتی بیلدیرر بر کیفیتدر؛ بوده؛ حکمت طبیعیه ده اصواتك استماع اولنه بیله جکی مسافهٔ اعظمیه یی تحدید ایدن کیفیتدر دیه تعریف اولنور. مثلا آلات موسیقیه دن بر بومبورت رقیلاووته دن دها شدتلی برصدایه مالکدر . چونکه بومبوردك فعل ترنمده توجه کتوردیکی هوانك شدت اهتزازی فیلاووته صداسنك اهتزازندن دها شدتلیدر. کذا برقانونك عین پرده یی افهام ایدر ایکی پرده سندن بری قالین ودیکری انجه اولدیغی حالده حصوله کتوردکلری صدالر بینده کی فرق بونی اثباته کافیدر . زیراقالین پرده بوراده انجه پرده دن دها زیاده بروسعته مالك اولدیغندن انجه پرده قالین پرده قدر وسعت صدایه مالك دکلدر . دیمك اولیورکه شدت صدا اصواتی وقوعه کتورن آلتك وسعت اهتزازیه سیله متناسب ایتمش. فقط قالین پرده لر کیت کیده غیرمحسوس بردرجه یه دك تنزل ایدرسه بووقت قالین پرده لرك تیز مقابلی اولان پرده لر دها زیاده بروسعت ایله وقوعه کله جکی ده لابددر .

شورادہ ؛ اعتراضاته محل قالمامق ایچون بربرینك تیزوپست مقابلی اولان (یکاه ونوا) کبی ایکی عدد پرده تخطر ایتمك لازمدر . بو پرده لردن پستنك دخی درت وبش پرده اشاغی یه طوغری حین هبوطنده قابل حس اولمز بردرجه ده بولندیغنی فرض ایدرایسه‌ك معین اولان مزبور ایکی پرده دن (نوا)نك درت وبش پرده دکل یا یکرمی پرده پستنه نظیراوله رق ترفیع ایدلسه ینه درجهٔ حسی معطل اولمز . بوحالده پست پرده نك تیزدن دها زیاده وسعت صدایه مالك اولمسیله برابر درت پرده اشاغی یه هبوطنده حسدن ساقط اولمسندن ناشی تیز مقابلی اولان صدانك البته حائز وسعت اوله جغی غایت طبیعیدر . کرچه بونظریه عکس حالیله ایقاع ایدیلورایسه بوکره تیز اولان پرده نك درجهٔ حسی منقطع اوله جغندن بوحالده پست پرده لرك حائز وسعت اوله جغی قضیه سی رونما اولورکه بونکله دخی مقصودمز اولان پست صدالرك وسعت صداسی اثبات ایدلش اولور .

شو اساسه مبنیدرکه حکمت طبیعیه ده شدت صدایی وسعت اهتزازیه ایله متناسبدر ؛ وسعت اهتزازیه سی زیاده اولان صدانك شدتی ؛ وسعت اهتزازیه سی آز اولان صدانك شدتنندن زیاده اولوردیه تعریف ایدرلر .

ارتفاع صدا

ایکی خاصه نك هیئت مجموعه سنه اطلاق اولنورکه انلرده تیزلك وپستلکدر . دها طوغریسی عین زمانده وقوعه کلان ایکی صدانك یکدیکرندن تیز وپستلکنه اطلاق اولنور. بوده برزمان ظرفنده عدد اهتزازی زیاده اولان صوته تیز ؛ آز اولانه ایسه پست دینور بوحالده صدانك ارتفاعی جسمك سرعت اهتزازیه سیله متناسب اولدیغی تبین ایدر . بونك ایچون ارتفاع صدایی معین برزمانده عدد اهتزازی چوق ویا آز اولان صدادیه تعبیر ایدرلر . مثلا شاه ومنصور آهنکده بولنان ایکی سازده هرایکی صورتده بیله اجرا اولنان مقام یکدیکرینك عینی اولدیغی یك نظرده اکلاشیلورفقط انلردن بری شاه دیکری منصور اهنکنده اوقومسی مناسبتیله منصورك شاهدن بر پرده تیز وعکسی تقدیرنده شاهك منصوردن بر پرده پس اوله جغی ده ضروریدر . الحاصل عدد اهتزازیه سنه کوره برصوت زیاده ویاخود آز تیز وپست اولمسی کیفیتنه (ارتفاع صدا) تسمیه اولنور. ایشته بوندن استنباط اولنورکه صوتك درجاتنك بهرینه ارتفاع دینلور . یعنی اوده راست پرده سنك تیزوپست اولمسیله ارتفاعی زیاده و آزدر تعبیرلریله افاده اولنور. ویاخود بر پرده دیکرینه نظراً یا تیز ویاخود پست اولور. کیفیات ثلثه یی اخذایدن برصدانك کندی حال طبیعیسنده دینلور .

استطراد

مسرورات آنفه دن اکلاشلدیغی اوزره ارتفاعلری مساوی شدتلری مختلف اولان ایکی صدانك مساوی مسافه لرده ایشیدللری انجق صدانك شدتنه موقوفدر . حتی شدت صدا بردرجه یه واصل اولورکه عین ارتفاعده بولندقلری حالده شدتلری مختلف اولان ایکی صدادن شدتی آز اولان صوت ؛ شدتی زیاده اولان صوتك ایکی مثلی اوله رق وقوعه کلسه بیله شدتی زیاده اولان کندندن ایکی مثلی ارتفاعی اولان صدادن زیاده ایشیدیلور . فقط بوراده نظر مطالعه یه النه جق برشیئی وارسه اودم صدانك شدتی تنقیص وتغییر ایدن اسبابك کلیاً موجود اولماسی کیفیتدر .

ابورفیع کاظم

رسملرمز

اطه‌لی خلیل پهلوان

اطه‌لی خلیل پهلوان امریقایه کیتمش ، عائله‌سی اوزون مدت کندیسندن معلومات الهامشیدی . نهایت درج ایتدیکمز فطوغرافی المغه موفق اولمشلردرکه انسان بر خبرسزلکدن میان عائله‌ده حکم سورن

---

[*] کرچه سالفین نغمه یی ؛ تعریف محضندن خارج اوله رق تعریف ایتمامش ایسه لرده بز ؛ بوراده نغمه یی زمانمزده تلقی ایدیلن وایتکده اولدیغمز حددن خارجه جیقمیه رق تعریف ایده جکمز یك طبیعیدر .

(*) غشاء طبل ؛ اصطلاحات طبیه اولوب جهاز سمعك منقسم اولدیغی آذان ثلثه دن اذن متوسط ایله اذن داخلی مابینی تفریق ایدن برحجابدرکه بوحجابك هوایله اهتزازه کلسی فعل سمعك حدوثنه باعث اولور .

موسیقی

[٢٣١ نجی نسخه‌مزدن مابعد]

مندرجاتی : مقام وتقسیمك تعریفی ـ مقام وتقسیمك بینلرنده‌کی فرقك بیانی ـ ترکیب‌حقنده‌مطالعه ـ

موسیقیٔ عثمانینك قواعدینی جامع یقین زمانلرده مدون برکتاب یازلمدیغی جهه‌جه معلومدر . کرچه ابن‌سینا وعبدالقادر کبی علمای سالفه قواعد واصول موسیقی‌حقنده متعدد رساله‌لریازمش‌اولدقلری ایشیدیلیور ـ سه‌ده بوکون ؛ نه اوزمانك موسیقیسنه رغبت تامه قالمش ونه‌ده اوکتابلردن منتظماً معانیٔ صحیحه استخراجیله بونلردن زمانمز موسیقیسنه جسبان احکام‌وپریله‌رك تطبیقاتی اجرا ایدیله‌مامشدر .

ایشیدیلیورزکه بوکبی کتب نفیسه کتابخانه‌لرده موجود ایمش ! واربابی‌ده‌بونلردن کرکی کبی استفاده ایدر ایمش ؛ چه‌فائده‌که عمومه جدی‌استفاده بخش‌زمانمز موسیقیسنه قابل‌تطبیق وحیاتمزله‌مؤلف لسان سادکی ایله برکتاب ویلمقاله بونلردن استنباط حقیقتله یازیله‌مامشدر .

بزم بوکبی اعاظمك آثار نفیسه‌سنی بالتحری استنباط نکات موسیقیه ایده‌جك قدر اقتدارم اولمدیغندن کچن سنه‌دنبری موسیقیده حائز اولهبیلدیکم قوت وقدرت داخلنده یازوب رسملی اسبوعی‌معلوماتله نشر ایلدیکم مقالاتك مابعدینی بوکون یازمغه‌شروع ایلیورمکه بومقصد خیرمرصد البته ترقیجویان ارباب فضیلتك نظر تقدیرینه معروض بولنمق حیثیتیله محرر عاجزك نشئهٔ نامه‌سنی موجب اولور.اربابنه خفی اولمدینی اوزره لسانمزده موسیقی حقنده ایلك اولمق اوزره اوله تألیف ونشر ایتدیکم (موسیقی اصطلاحاتنه) توقفص وخطیئات ایله‌مالامال اولمق حیثیتیله پیرواولان بواثرکترینك نظرعفو وصفح ایله‌مطالعه بیورلمسنی استرحام ایلرم .

موسیقیده مقام تعبیر اولنور برکیفیت موجوددرکه البته قدما کندی کتابلرنده بونی تعریف حقیقیسیله بیان ایتمشلردر . معمافیه بزبوراده اوته‌دنبری طوتدیغمز مسلك ایجابتندن اوله‌رق بونی‌دخی زمانمز تصوراتنه وکندی قریحه‌مزه مطابق اولمق اوزره تعریف ایده جکمز لابددر .

مبدئی معلوم وفقط مغنینك یداختیارنده‌بولنمق وقرار اخیری معین اولمق اوزره سلسلهٔ اصواتك برقسم محدودنده اجرا ایدیلن ترنمات هیئت مخصوصه‌سنه مقام تعبیر اولنور ،

بوراده مقام ایله نقسیمی یکدیکرینه قارشدیرمامليدر .

تقسیم ؛ سلسلهٔ اصواتك علی‌العموم غیر معین برقسمنده اجرا ایدیلن ترکبات نغمه‌یه دینلدیکی کبی بونده نغمات ترکیباتی معین پرده‌لرله تحدید وقرار پرده‌سیده تعیین ایدیلورسه مقام حصوله کتیرلمش اولور .

دیمك اولیورکه تقسیم ایله‌مقام اره‌سنده نسب اربعه‌دن عمو وخصوص مطلق موجوددر . یعنی تقسیم ؛ مقامی جامع واعمد دنیله‌بیلور .

معمافیه هرمقامك‌ده آیریجه برتقسیمی واردر .

* *

بوحلده اکثر اوفق وبیوك رسائل الحاقده ترکیب تعبیراتی‌جاری بحث‌ایسه‌ده بوکون موسیقیمزده ترکیب‌تعبیری‌مستعمل‌اولمامقله برابر بعضلریته‌مقام وبعضلریته ترکیب تسمیه‌سی ایجابی کبی بر مجبوریت یوقدر . دنیله‌بیلورکه هرمقام نغماتدن‌ونغمه پرده‌لردن مرکبدر .

ترکیب‌تعبیری ؛ اصل‌واساس دیمك‌اولان بعض‌مقاملردن‌ترکیب ایدیلن (مقاماته ـ ترکیاته) اطلاق‌ایسه هرحالده‌بوکون موسیقیمزده ترکیب‌دیمکه مجبور اولدیغمز برشی متداول اولمدیغندن بوبحث تطویل ایتمك عین عبث دیمکدر .

اماقدمانك تعبیرایتدیکی ترکیب‌بوکون موجود ومتداول‌ایمش اوبشقه ! بزم قصدمز اوترکیبك ترکیب نامی‌تحتنده عدم‌ظهوریدر بوقسه‌قدیمده ترکیب‌دنیلن شیئك‌اصل واساسی اولمدیغنی‌ادعادکلدر

والحاصل بوکون ترکیبه مقامك‌نام مستعاریدر دیمك‌بجادر .

بونتیجه‌یی آتیده‌کی‌قطعه‌لرده مجموعی‌التی‌وضعی اولان اون ایکی مقام وبونلردن متولد ومضاعف یکرمی درت وقرق سکز ترکیبات خرافات اظهار ایدر .

شویله‌که‌موجودموسیقیلر طرفندن‌التی‌عدد برجه تشبیه‌ایدیله‌رك التی‌عدد امهات‌مقام وضع‌اولنمش ! بعده بونلرك ایکیبه تفریقیله اون ایکی مقام تحصیل ایدلمش ایمش !

{ امهات مقام }

مطربی برشه چودست برساز کند
نوروز وکوشت وسلمك آغاز کند
کفتم صنما نمای کر دانیه‌را
پس‌مایه‌بکرداندا وشهناز کند

{ امهاتدن متولد اون ایکی مقام }

عشاق مراقد حسینی است چوراست
در پردهٔ بوسلی رهاوی ونواست
کشتیم بزرك دراصفهان وعراق
زنکوله حجاز وکوچك اندربرماست

قطعهٔ ثانیه‌ده مذکور اون ایکی مقامك هربری کیجه ایله کوندزك یکرمی درت ساعتنه نظراً ایکیشعبه‌یه تفریق ایله‌رك عدد مقام یکرمی درده ، بعده‌ابونصرفارابی وکمال‌الدین وابوعلی‌سینا کبی حکمای مشهوره شهرمصرده کویا ! برسنه‌نك قرق سکز هفته‌سنه تشبیهاً یکرمی‌درت مقامی‌قرق‌سکز ترکیبه ابلاغ ایتمشلر ! وبوترتیب ایله‌مقام‌وترکیباتك هیئت‌مجموعه‌سی طقسان آهنکه‌بالغ اولمش ایمش طرزسابق اوزره هربری ایکیبه‌تفریق اولنمق صورتیله‌ویاخود

بعضیلرینك كندی اجتهادلری اولمق اوزره ایجاد ایدیلن مقام وتركیباتك عددی برحد معینی بوله مامشدر .

فرق سكز تركیب ایله امهات مقام نظر تدقیقه آلنورسه تركیب ومقامك یكدیكرندن نه وجهله تفریق اولنه جغلرنده برطریق وقاعده بولنه ماز . بونك اوزرینه اولكی نتیجه درمیان ایدیلورسه ــ تركیبه مقامك نام مستعاریدر دیمك ایجادر ــ حكمی توافق ایدر . وبناءً علیه امهات مقام دیه كوستریلن مقاملر موسیقیدن اساس اوله مزلر .

دارالشفقه مأذونلرندن :

كاظم

صنایع نفیسه دن تیاترو

ادبیاتده تیاترونك اشغال ایتدیكی موقع

٢

قالات سالفه مز تیاترو حقنده قارئین كرامنزه برفكر مجمل اعطا ایتمش اوله جغندن بوراده ارتق فضله بر سوز سویلمكی زائد كوره رك یالكز تیاترونك ادبیاتده اشغال ایتدیكی موقعك اهمیتنه بناءً درمه جاتنه اویونلرك وبرده قنطوجی قزلرك معاملات نالجا ونا روالرینك تصحیحی مرجع مخصوصندن رجا ایده رز . بك تحف بر مثال اولمق وخلقمزه شوقبیل رز التخانه لرك القا ایتدكلری تأثیرات مضره یی اكلاتمش اولمق اوزره قلممزدن تأسف وكوزلرمزدن تأثر یاشلری آقدیغی حالده بروقعهٔ مهمه یی یازه جغز . بووقعه واقعا كورنشده هیچ براهمیتی ، هیچ برمزیتی حائز دكل كبی كورونورسه ده لكن برده اساسندن ایش حدهٔ تدقیقدن امرار اولنسه نه دیمك ایستنلدیكی وایشك نه اوله جغی اكلاشیلور . معلوم ارباب كمالدر كه مكتبلر عموماً مرجع آداب وتربیه ومكسب علوم وفنون متنوعه در . مكتب طلبه سی ایچون ارائیله جق شی وارایسه اوده آنلره قارشو كوستریله جك افعال مستحسنه یه شتاب وقبایح وفضایحدن اجتناب مسئله سیدر مكاتب خصوصیه برطاقم اصحاب خیروحسناتك معاونتیله ومعارف نظارت جلیله سنك همت ونظارتیله ادامهٔ موقع وتقویهٔ اساس ایدرك رفته رفته رغبت عمومیه بومكاتب حقنده متزاید اولدیغجه او دارالعرفانلر اونسبتده ترقی وصحابته نائل ومظهر اولورلر . اسكداره كی روضهٔ ترقی مكتبنك مكاتب خصوصیه مزمیاننده برمقله كوستریلان مكمل مكتبلردن اولدیغنه سبب ایشته عرض ایتمش اولدیغمز احواله تمامیله رعایتدن منبعث بركیفیتدر . سائر مكاتب خصوصیه مزده سایهٔ شاهانه ده اونسبتده مكمل ومنتظم اولدیغندن بویله انتظام ومكملیتی همه آن مشهود باصرهٔ افتخار اولان مكتبلرك لوازم واسباب مكملیتنه برقائدها اعتنا ایتملری بزم شوق وممنونیتمزی آرتیره رق بزده كی ذكا ودرایتك وسوكیلی پادشاهمز افندمز حضرتلرینك توجه ومحبته لایق جالشقان برملت اولدیغمزك نمونه سی اولان اسباب مذكوره هركون غزته ستونلرمزی تزیین ایدرك وجرائد مذكوره ایسه یالكز ممالكمزده اوقونمقله قالمیوب ممالك اجنبیه یه قدر كیده رك اورالرده اوقنوب واك زیاده جان آله جق یرلرینی كندی غزته لرینه درج ایله برچوق اوروپالیلرك ترقیاتمزه دائر اوقویه جقلری بندلردن متحصل شان وشرف البته بزله عائد ودها طوغریسی ولی نعمت بیمنت افندمز حضرتلرینك توجهات وعنایات جهاندرجات خسروانه لرینه فدای جان ایدرجه سنه صداقت كوسته رك ترقی جهته كیجه كوندوز متمایل بولندیغمز دلیل ازلمزمی ؟ زهی سعادت زهی فخر ومسار ومحمدت !

مقصدمز قطعیاً هیچ برطرفی شكایت ویا التزام اولمیوب پادشاه معارفپرور وشهریار ترقیاتكستر افندمز حضرتلرینك دلخواه همایونلری دائرهٔ نجات باهره سنده حركته چالشمق وغزته جیلر اوله بویله سطحینظرانك مطالعاتی كبی یالكز جلب وجر منفعته دكل تركیهٔ اخلاق وتعمیم معارف وصنایعه خدمت ایتمك ایدوكنی اثباته چالشمق اولدیغنه نظراً زره قدر غرض وعوضه مستند اولمیان مسطوراتمزدن طولابی برطرفدن بلكه اغبرار حاصل اولور مطالعه سنه مبنی اولا اصحاب علاقه نك عفوینی نیازاً ثانیاً مقصدمزك بیانینه آغاز ایده رز :

بعض ارباب فهم واذعان اوته دنبرو بعض مكاتب خصوصیه واردات تنه یمكه اتیلان توزكی علی الاكثر برر منتخب پیه سی عثمانلی تیاترو سنده اوینانه رق هم آداب عمومیه یی محافظه وهمده بالطبع اواویونده اثبات وجود ایده جك اولان طلبه یه برحسن مثال اولمق ایچون اویونلرك اكوزللرینی آییرمغه رعایت ایلیه رك برطرفدن : اصحاب مراقك ارزولرینه اتباع دیكر طرفدن چوجقلری قنطوسیری بالت مشاهده سی كبی رزائلدن اوزاقلاشدیرمغه شتاب ایدرلردی . بوقاعده بزده بش اون سنه دنبرو فوق العاده رواج بولمش وشایان تشكر موادن اولمق اوزره بویولده ویریلان منفعت اویونلرینه خلقمزك كوستردیكی رغبتدن اومكتب بیاغی مستفید اولمغه موفق اولمشیدی . بوسنه ده اویله برهمت وغیرت انتظاریله طلبهٔ مكاتب خصوصیه حصول ممنونیت كوزتمكده ایكن خصوصی رشدیه لرمزك مشهورلرندن بری طقوزنجی دائرهٔ بلدیه نك صاری قیاده كی بغچه سنده شوقی قندی قومپانیه سنه برمنفعت اویونی اوینا تمشدر .

معارف وصنایعك ترقیسیله برابر اسباب استكمالنه ده یازیلرمزله غیرت ایتمكی كندمزجه بروظیفهٔ مقدسه بیلدیكمزدن اجلدن نه اومكتب اداره سنی ونه ده دوائر سائرهٔ عائده سنی تخطئه فكریله بویازیلرنی یازدیغمزه كسه نك ذاهب اولمامسنی بوراده بتكرار رجا ایده رز شوقدركه بویله برمكتبه اویله برقومپانیه نك اویونی منفعت ویرمك پك ده عقول سالمه اربابنه موافق كلورا حوالدن اولدیغنی بیاندن كندمزی آله میز . منفعتدن متحصل وارداتدن بالطبع ــ ارباب معارف وكمالك رغبتلریله ــ ادارهٔ مكتب مستفید اولمشدر . وهم اویله اولمسیده اقتضا ایدر لكن ایش نه اورغبتده ونه ده حاصل اولان منفعتده اولمیوب اویونده اولدیغندن ارتق بوراسنی ارباب علاقه نك نظر انتباهنه عرض ایله

باعث این نظم‌را مسرور کن — باعث نظمی دخی مسرور قیل — از عذاب نار دوزخ‌ده امان — نار دوزخدن بزی ایله
ناظمش‌با کاتبش مغفور کن — ناظمیله هم کاتبن مغفور قیل — نجتبه بخشا بما ای مستعان — جنتده قوی یاالله العـ
چاپش با ناشرش مأجور کن — طابعیله هم ناشرین مأجور قیل — هم بقدر وشان و آیات رسول — فخر عالم عشقنه ای ذوالـ
طالبش‌هم راغبش موفور کن — طالبن هم راغبن موفور قیل — کن مرا همسایه باذات بتول — جنتکده قومشو قیل زهرایه
منشدش‌هم سامعش دلشاد کن — منشدین هم سامعن دلشاد قیل — محرم اسرار وناظر برجمال — محرم ایت اسرارکه کوستر -
حرمتشرا جمله‌را امداد کن — حرمتیچون جمله‌یه امداد قیل — کن مرا ای ذوالجلال والکمال — بزله ای ذوی‌الجلال والکـ
درمیان بندکان اهل بیت — زمرهٔ حیدرله حشر ایت بزلری — فاطمه‌سادات واصحاب کزین — فاطمه، سادات واصحاب کز
حشرکن‌این بنده‌را ای رب بیت — فرقهٔ ناجیله نشر ایت بزلری — سلم‌الله علیهم اجمعین — سلم الله علیهم اجـ
دریوم محشر بکن مارا شفیع — روز محشرده بزه ایله شفیع
ذات زهرارا ایا رب‌الرفیع — حضرت زهرایی ای رب‌الرفیع

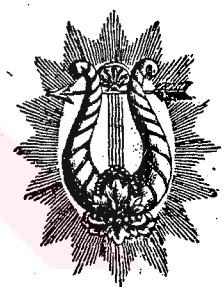
سلیمان ممدوح

موسیقی

[۲۵۶ نجی نسخه‌مزدن مابعد]ـ

مقاماتی ترکیب ایدن پرده‌لرك زینت اعتباریله تقسیمی ـ نغماتك تشکل خصوصیه‌سنك تعریفی ایله مطالعات مقدمه‌سی ـ

مندرجاتی :

کچن مقاله‌مزده موسیقی نامنه خادم ؛ مقام وتقسیمك تعریفی ایله بونلرك ایجاد وظهورینه عائد اساطیر منقوله موجود ایدی . بوکونکی نقلیاتمزی ایسه برمقامك ترکیبات اساسیه‌سنی تشکیل ایدن پرده‌لرله لسان موسیقیده متداول برطاقم اسامیٔ نغماته حصر ایلدك .

علم موسیقی‌ده موجود مقاماتك جائز اولدیغی پرده‌لر ـ زینتی اعتباریله ـ ایکی‌یه منقسمدر . قسم اول : برمقامك حین آهنکنده الزم وبولنمسی تحت وجوبده اولان اساس پرده‌لردرکه بونلره (الزم مطلق) دنیلور .

اساس پرده‌لردن مقصد ؛ یالکز تام وطبیعی پرده‌لر اولیوب لاعلی التعیین برمقامی وجوده کتیرمك ایچون وقوعی مشروط ومحقق اولان پرده‌لردرکه بوتعریفك یارم وچارمك پرده‌لره‌ده شمولی واردر .

قسم ثانی : برمقامی تشکیل وتعریف ایدن پرده‌لردن زینت مقامی ایجاب ایدن قسم اولوب بوکا (لازم‌من‌وجه) تعبیر اولنور .

کرك (لازم مطلق) وکرك (لازم‌من‌وجه) اولان پرده‌لر ؛ یا (قریب لازم) ویاخود (بعیدلازم) اولور .

قریب لازم

برمقامده استعمالی کثرت اوزره بولنان پرده‌لردرکه راست مقامنك حین آهنکنده (یکاه) پرده‌سنه‌قدر واقع‌اولان (عراق)، (حسینی‌عشیران) ، (یکاه) پرده‌لرینك اکثریته استعمالی کبی .

بعید لازم

برمقامك‌اثنای سیرنده استعمالی خفی‌رتبه‌سنده بولنان پرده‌لر اطلاق اولنور . حسینی مقامنده عجم ، صبامقامنده نوا ، نهاوند وسوزدلارامقاملرنده‌سکاه پرده‌لرینك استعمالی کبی‌که‌مقامات‌مزبوره‌ده عجم ، نوا ، سکاه پرده‌لری معدوم حکمنده‌در .

* * *

مقاماتی‌تشکیل ایدن‌پرده‌لرك مارالذکر اقسامه تقسیمندن‌صکره مقاماتی ترکیب وتشکیل ایتمسی ایچون اوضاع مختلفه‌ده یکدیکرله امتزاج وترکب ایتمسی لابددرکه بونکله‌موسیقیده نغمه تعبیر اولنور ترکیفیت لطیفه حدوث ایدر .

نغمه‌یه‌ازمنهٔ قدیمه‌ده‌صوت واحداطلاق ایتمشلرایسه‌ده‌بوتعبیر اطلاقی زمانمزده جائز اوله‌میه‌جغی ضروری اولمغله بونك اصوات مرکبه‌دن‌محصل ترکیفیت اولدیغی بیانه‌محتاج اولمیان‌حقایق‌ظاهره‌دندر .

نغماتك تشکلات خصوصیه‌سی نظراعتباره آلنیرسه موسیقیده برطاقم اصطلاحات تولد ایدرکه بو اصطلاحات مهماامکن تعبیر جائزاوله‌یلن اسامیٔ نغماتدن عبارتدر :

انلرده دولاب، مهتاب ، اتلامه یاخودسکته ، بایغین ، چارپـ کت ، ضاللامه ، وامثالی تعبیراتدن عبارتدر .

بوتعبیراتك موسیقیده‌اطلاقی صحیح ایسه‌ده بونلرك اسامیسی ونه حتعریفاتی برمجموعه‌ده کورلمامش اولمغله‌اساساً افرادینی جامع اغیارینی مـ برتعریفه‌صیغمسی دخی‌پك متعسراوله‌جغی جهتله‌ضیاعندن اجتناباً تعـ یفنه‌بذل اهتمام ایدیله‌رك تقیید ایدلمشدر .

بخلاصه، تعبیر اصح ایله‌بوتلری‌فهم وادراك ایتمك لسان‌موسیقیـ یازیسی‌دیمك اولان‌نوطه‌یی بیلمك وآندن‌استخراج‌معانی ایتمکله‌اولو

دولاب ـ اکثریا برمصرعی تکرار ویاتغییر نغمات

ایکنجی‌دفعه اجرا ایتمك ایچون مستعمل برنغمه‌درکه بونك تشکلاـ اصولی‌اتمام قصدیله‌وبسته‌لك طوروادانسه کوره‌در . نغمهٔ‌مزبوره کرچه مصرعك انتهاسنده اجراسی کثیرایسه‌ده مصراع اره‌سنـ وهرایکی نغمه‌یی توحید ایتمك ایچون استعمالی‌ده بعضدر .

مهتاب . — عکس صدایه الویرمیشلی اولمق اوزره طانیلمش برنغمه‌ایسمیدرکه دیکدن باشلانیلدیغی حالده قرارا تخاذ ایدیلهجك پرده‌نك مافوقنده‌کی پرده‌یی تطویل ایتمك وفم بشردن طوپلیجه چیقارتمق وقرارینی یواشجه کوسترمکله حاصل اولور .

قرار مزبور اصل تقسیمی اجرا ایدیلن مقامك قرارنی اولمق شرطندن دکلدر . نغمهٔ مذکوره‌نك تقسیم اثناسنده استعمالی کثیردر . بونغمه‌یه آنجق برپسته‌ده تصادف اولنمشدر .

اتلامه یاخود سکته . — پرده‌لرك اوضاع مختلفه‌ده‌کی اطرادینك موسیقیده (اس) تعبیری جائز اولان شکوت خفی ایله اجراسنه دینور .

بایغین . — پرده‌لرك تیزدن بسته طوغری اجرای آهنگنده یکدیکرینه کرفت بولنمسی شکلنه اطلاق اولنور .

چارپمه . — کیف مایشاء برپرده‌نك مافوقنده ویامادونده بولنان پرده‌لردن برینه یکدن صعودویاهبوط ایتمکله تحصل ایدن مصادمه‌سنه اطلاق اولنور .

کت . — (کاف عربیتك ضمیله) . هرهانکی برمقامدن اجرا ایدیلن تقسیم ویاشرقی قرارلرنده اجرا ایدیله‌یلن برنغمه اسمیدرکه بونغمه عربی شرقیلرنده کثیرالوقوعدر . نغمهٔ مذکوره‌یه همان عربجه قرارنغمه‌سیدر دنیلسه حقیقت تسویه‌لنمش اولور . بونك صورت وقوعی ؛ پرده‌لرك اجرای آهنگده قرارپرده‌سنی یوقاروپرده‌لره ایصندیرمق جهتنه اصلاالتفات اولنمیوب یکدن مقصداصلی اولان قرار پرده‌سی هانکی پرده‌ایسه اشبو پرده‌یه بردنبره ایتمکله اولور .

صاللامه . — بودخی برپرده‌نك مافوقنده ویا مادونده بولنان پرده‌یه برایکی دفعه کیدوب کلمسی حالتیدرکه بوکبی تعبیرات تعلیم موسیقیده طبیعتیله علم اولمشدر . یوقسه هرکسك بویله بیلمسی ضروریدر دیمك ایستمم . اساساً هرفنده بویله دکلیدر ؟ هرفنك نظریاتی عملیاتدن مابعد ومستخرجدر . فقط بومطالعه ، هرفنك بدایتی حائنده واقع اولمسیله صحیحدر . بلکه ؛ بعض مترقی فنونك بالآخره وضع ایدیلن بعض عملیاتك نظریه‌سندن مابعد اولهرق اجراسی کثیرالوقوعدر .

نغمات موسیقیه حقنده اتیان ایدیلن تعبیرات ختامه رسیده اولدقدنصکره نغمات ایله موسیقیده حادث اولان ترکیباتدن بحث ایتمك اقتضاایدر .

علم موسیقیٔ عثمانیده نغمات ایله مقاماتك تقسیمی وشرقیلرك بسته‌سی حاصل اولور .

بونی دها توضیح ایدهلم : نغمات موسیقیه یااصول معینه‌یه تابع اولور شرقی وبسته‌لر کبی . ویاخوداصوله مقارن اولمیهرق ظهوریافته اولور تقسیملر کبی .

موسیقیٔ عثمانیده بسته‌لرایله تقسیملر برلسانك نظم ونثرنه نظیر ومعادلدر . یعنی بونلردن بری موزون ، دیکری غیرموزون دیمکدر .

بومقامده ایراد مقالهٔ مفیده‌یه ساحهٔ وسیعه وارایسه‌ده بحث موسیقیدن بیرون اولمسی جهتیله بیاندن مستغنیدر .

دارالشفقه مأذونلرندن :

کاظم

حیات اجتماعیه‌یه دائر

— ۵ —

امریقاده ازدواج

[۲۵۶ نجی نسخه‌مزدن مابعد]

بوجوالنده ارتکاب فحش ایدنلرك اعدامله جزا کورمه‌لری مقتضای قانون ایدوکندن ازدواجك حین تقدیسنده زوج وزوجه‌یه یکدیکرینه قارشی دائما صادق قالاجقلرینه دائر یمین ایتدیریلور . کیتوده زوج وزوجه ، ارزو ایتدکلری تقدیرده آیریله بیلیرلر . بوراده قوانین حکومت احوال ومناسبات ازدواجیه‌یه مداخله ایتمکله برابر ارتکاب فحش ایدنلر دیری دیری مزاره کومیلور . بونکله برابر کوزقوده اولدیغی کبی کیتوده‌ده قانون مذکور یالکز متأهل قادینلرحقنده جاری اولدیغی ، متأهل اولیانلرده کوریلن سربستیدن اکلاشیلیور .

کذا مکسیقاده‌ده وحیدالزوجه اصولی قاعده‌دیدر . بونکله برابر تعدد زوجات خصوصنده بویوکلرك سربست اولدیغنده شبهه یوقدر .

مکسیقاده ازدواج برچوق مراسم ودبدبه ایله اجرا اولنور . ازدواج خصوصنده ادارهٔ حکومت اصلامداخله ایتمز ؛ تزویج ابوینك رضاسنه منوطدر . مکسیقاده اکزوغامی هنوز کوریلهمیور . محضا صنعیه اولمق اوزره قیز قاچیرمه عادتی‌ده یوقدر بالعکس قیز بویوك دبدبه وآلای ایله نشانلیسنك اقامتکاهنه کوتوریلور . بونلرك کلکده اولدیغی کورن ارکك طاقمی اقامتکاهلرندن استقباله چیقارلر . یکدیکریله ملاقی اولدقلری زمان دائما بخوردانلقلرله تعطیر اولنور ایدی . صوکره ایکی نشانلی برلکده کیدوب بر حصر اوزرینه اوطورورلر بر پاپاس قیزك فستانی زوج مستقبلنك البسه‌سنه دوکولمله‌ر . آیین ازدواجی تقدیس ایدر . ایشته بوزماندن اعتباراً قادین زوجنك عائله‌سنه منسوبدر .

شونی ده علاوه ایده‌لم که ازدواجه برچوق فالجیلرله کوروشلدکدن صکره قرار ویریلیر . مراسم ازدواجیه درت کون دوام ایدر ؛ زوج وزوجه بوکااشتراك ایتمزلر . عمومیتله ازدواج قیدحیات شرطیله ایسه‌ده تطلیق‌ده جائز اولوب یالکز بوخصوصك تدقیق ایچون آیریجه برده هیئت حاکمه موجوددر . بویله برحالك وقوعنده محکمه تدقیقات عمیقه‌ده بولنه‌رق تطلیقك منعنه چالیشیر ؛ اصرارایدن زوج حضور محکمه‌دن طرد اولنور . وفی مابعد ابداً آیریلمق خصوصنده سربست قالیر . بونکله برابر قانون تطلیق صراحةً ذکر ایتمز ؛ یالکز بوخصوصه مساعد کورینور .

امریقا عالم وطرز ازدواجی حقنده شمدیه قدر ذکر وتفصیل

عالیکزلکده آغوش عزوالتفاتکزده کولمش ، اوینامش اولان بوکریمهٔ فنارسیده‌نك قافلهٔ ابدیتنده‌ده بولنه بیلیر ایسه‌کز روح ملکانه‌سنی شاد ایتمش اولورسکز . »

اوت ، قیزم شمدی طوپراق آلتنده‌غنودهٔ سکوندر. مه‌نه‌نجیت جکرپاره‌مك دماغنك الك‌ایچه نقطه‌لرینه معنوی برعقرب کبی کیردی. زهرینی دوکدی . طبابت اورالره الی اوزاته‌مادی ، پای حذاقتنی صوقامادی ، دردی آکلادی ، دوا بوله‌مادی ، انجق صوك‌دقیقه‌یه قدر استراحت وجود ایچون یاپیله‌بیله‌جکلری یاپدی .

بوبرکیجی قیزی‌ایدی. قافلهٔ ابدیتی کیجیلر کوتوردی. برطابور بحریه صبیان عسکری تابوتی تعقیب ایدییور ، اون ایکی اون اوچ یاشلرنده صبیلردن ، بوکوچك اوکسوز عسکرلردن مترکب اولان صبیان طابوری بی‌متصل اغلادییور ایدی. بونلرك کناری قرمزی قیرمزی شریدلی بیاض کوملکلرنده‌کی ماوی یقالر ، قیزمك تابوتی اوزرنده‌کی هوائی ماوی‌قره‌یله برامتزاج سزین تشکیل ایدییورایدی .

آجی دوشونجه‌لره اسیر ایدم . برایکی کوندنبری قیزمك مماته یاقلاشدیغنی کوردکجه غریب تفکرلره دوشیورایدم . آه ! اومهر امیدك اعماق مزارده غروب ایده‌جکنی ، بیاض وجودینك صولوب قوریه‌جغنی ، دم‌حیاتده‌مرور برزمانله متناسباً نشوونماسنه بدل آرتق کذارش ایام ایله تارومار اوله‌جغنی بیلیور ، فقط صاری اوزون صاچلرینی ، بیك محنت واضطراب ایله جیقارتمش اولدیغی بیاض دیشلرینی ، پارلاق الاکوزلرینی طوپراغه قویمغه تحمل ایده‌میورایدم بن بوعزیزوجودی ، بوسودیکم‌تی ، بومعصومیتلی تبسملرینه عاشق اولدیغم کوزلری طوپراغك شفقتلی برکوشه‌سنه قویمق ایستیورایدم بولدم ! بولدم ! یاورومه برشفقتکاه اخروی بولدم . والده‌مك مزارندن دهاشفیق برآغوش ابدیتمی اولور؟.. آه ! نصل‌سویندم . قلب پدرده‌کی ماتم عمیقك اورته‌سنده حاصل اولان بوسرور غریبی تدقیق ایتمك کوجدر .

والده‌مك صندوقه‌سی آچیلدی ، تابوتی میدانه‌چیقدی . قپاغی قالدیرلدی . وجود قدید مادری کوردم . اولادمی ، توردیدم مهرالنسه‌أمی بروقتلر حس زندهٔ شفقتك ویردیکی قوت ایله بنی در آغوش ایتمش اولان بوکیکرك اورته‌سنه کندی الله قویدم . مزارجی طوپراقله اورتمکه باشلایجه‌بن مرمر قپاغك اوزرینه ماتم یاشلری سرپدم .

والدم ، بن‌دکز اوزرنده ایکن وفات ایتمش ، بنی کوره‌مه‌دن جهانه‌ن کیتمش‌ایدی. اونك دم‌واپسینده‌چکدیکی حسرتی دوشوندکجه آغلارایدم . قیزچوجغنی پك‌سورایدی . برچوق دفعه‌لر صباحلری یتجره‌نك اوکنده اوطوره‌رق مزارلغه باقدیغنی ، اولن قیزینی یادایله آغلادیغنی کورمش ایدم شمدی‌اونك روحی شاد اولمشدر . ایکی متحسرومشتاق اولدیغی وجوددن حاصل‌اولمش . حیاتده برایکی‌سنه دولاشدقدن، بش‌اون کلمهٔ‌زندکی ایشیتدکدن ، صکره کوزلرینی‌ابدیاً قپامش‌اولان بروجود معصوم ، برکریمهٔ ابدیت قرین اونك آغوش حسرت‌اخرویسنه نصیب اولمشدر . بویاورونك بزدن کوتورد شمهٔ تحسر واحترامی اودویار . اونك قوری کیکلری جانلانه مهاجهٔ هوامه قارشو وجود کریمه‌یی محافظه ایدر . آه ! بودوشه ندکلرم حقیقتمیدر ؟! ....

(١٣ حزیران . ٣١٦)ﻫ — قیزمی‌خوابکاه ابدیسنه قویه‌لی‌ا اوچ کون‌اولدی. اونك احوال‌معصومانهٔ‌حیاتی ، خاطرات طفلانه‌ اونوتمق ، ماتمی کوکلدن چیقارمق مشکلدر . مینی‌مینی‌اوعلم عدنان بودرین‌یاره‌یی‌تداوی ایده‌جك‌بیوك دوای تسلیتدر. بوقوجاغم بانچه‌ده لیمونلرك آره‌سنده کزینیر ایکن قیزمك برخاطره‌سی غملاندیرر . طبیعتك چهرهٔ شطارتی صولمش ، کلشنلری رسم خزان اولمش کورورم . محویت وموجودیته پناه اولان بی‌انتها بوشلغك مغمومیت عمیقه‌سی ایچنده بوفکرکمترك فریاده بکزه صداسی شوجوابسز سؤاللری صورار طورر :ـ

اوغنجه نیچون حاصل اولدی ؟ آچلمادن صوله‌سنده‌کی سبب نه‌در ؟ بشرك بردار امتحانی دیدیکمز حیاته برمعصومه‌نك برایّ سنه صکره کیتمه‌سنده‌کی حکمت نه‌در ؟..

بن‌بو سؤاللرك بی کناری مجهولیتنده غملانیر ایکن‌اوغلم عدنا یوزمه باقوب بی‌خبرانه کولر ، تبسملر ایدر . بنم بوفرشتهانه‌تبسملر احتیاجم واردر ؛ چونکه بو تبسملر بر امید ثانینك شعاعلرینی روحنوازیدر !!...

محمد انیسی

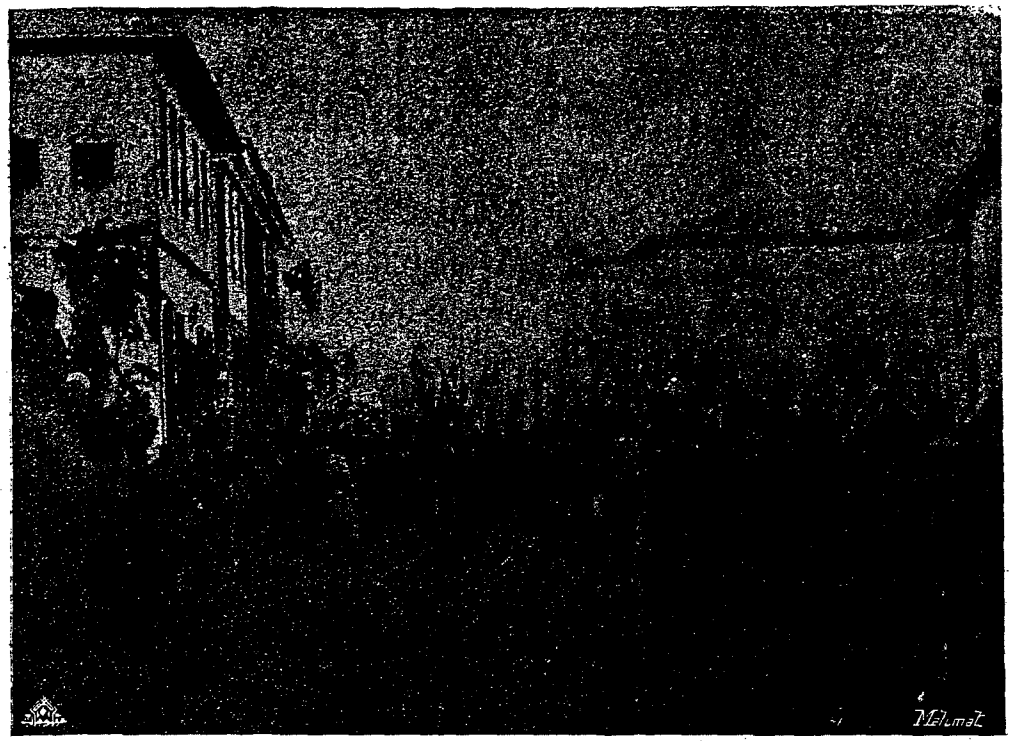
موسیقی

مندرجاتی : تقسیم ایله بسته حقنده‌در :

نغمه ایله تحصل ایدن ایکی شعبه‌دن اولی تشکیل‌ایدن تقسیمك نه‌دیمك‌اولدیغی کچن مقاله‌مزده بیان ایدلمش وهر مقامك‌ده برتقسیمی اولدیغی جمله‌سی اتیان ایدلمشدی تقسیم هرمقامدن اجرا ایدلدیکی کبی برمقامك لازم مطلق ولازم من‌وجه پرده لرنده بر دفعه‌یه مخصوص اوله‌رق ترکیب نغمات ایدیله‌رك اجرای تقسیم ایتمکه اومقامك مقدار تقسیمی تحدید ایدلمش اولماز . یعنی موسیقی شناسانك هربری برمقامك تقسیمنی ایستدیکی وضعده ترکیب اصوات ایله اجرا ایده بیلمسی حسن طبیعته وابسته‌در بووجهله موسیقی شناسانك هربری اوضاع نغماتی مختلف صورتده اجرا ایتدکلری حالده‌ینه اومقامك صورت محضی اثبات ایلمش اولورلر

خلاصهٔ کلام : برمقام ، تقسیم ایله غیرمحدود وجوه عدیده‌در ابراز حقیقت ایلر . ماراالذکر نتیجه ؛ برمقام ایچون بسته‌لر واسطه سیله‌ده عرض دیدار ایلر . بوماده، شایان‌تعریف وتوصیف اولان

يوزغاد دائرهٔ حكومت پيشكاهنده مكملاً تزيين ايديلان جاده‌نك غرب جهتندن كورونمش

Yozgad. — La nouvelle rue, inaugurée à l'occasion de l'anniversaire impérial.

برلوحهٔ پرانجذابی ادبانك هربری برصورت لطیفه وطبیعیه‌ده بیان وتوصیف ایده‌رك عین حقیقتی اشراب واظهار ایتملرینه شیهدر .

بوحاله نظراً بر مقامك لایعد ولایحصی تقسیمات حقیقیه‌سنك اجراسی تحت امكانده بولندیغی قضیه‌سی تظاهر ایدرکه بوقضیه‌دن، لسان موسیقینك سنوحات قلبیه وحادثات طبیعیه‌یی ترجمه وبیانه كافی تقسیمات وسیعه وتغمات معانی‌یی حائز اولدیغی استشمام اولنور. بونكات معروضه ومفروضه‌یی مطالعه ایدن ارباب شك و كمانك ؛ بونك تطبیقاتنه منتظر اوله‌جقلری لابد اولمغله بزده بونی؛ تعریف ایتمك ایستدیكمز موسیقیٔ عثمانینك حائز اولدیغی برقوت وكیفیتدر دیمك والافرانغه موسیقیسنی یوزمینده ارائه ایتمكله ازالهٔ اشتباهه سعی مدام ایلرز .

ازمنهٔ قدیمه‌ده تقسیمی ،ضرب ترکی واوفر اطلاق اولنان اصول موسیقی ایله اجرای آهنك ایتدكلری متواتراً مثبت ایسه‌ده بوكون نه‌او اصولك محتلی برشكل مخصوصی بیلنه‌بیلیور ونه‌ده اواصول ایله تقسیم اجراسی كبی برخواهش كوریلیور .

يوزغاد حكومت داثره‌سنك قسماً كوريلان تزييناتی ودائرهٔ مذكوره پيشكاهنده اجرا اولنان رسم تبريكات

Yozgad. — Vue du konak le jour du 25me anniversaire de S. M. I. le Sultan (façade).

شق ثانی‌یی تشكیل ایدن بسته‌لر،موسیقیده اصول تعبیر اولنان بروزن مخصوص ایله ظهور ایدن قسم اولوب انلرده شرقی ، كار ، ... ، نقش، سماعی ، نقش سماعی ناملری تحتنده ظهور ایدر.

{ بسته }

علی الاطلاق بسته، کیف مایشاء بر مقام ترنمانك برکلامه تطبیقنه دینور . شاید ؛ ترنمات ونغمات طوغریدن طوغری یه کلامسز اجرا ایدیلورسه آنك بسته اولیوب تقسیم قیلندن اولهجنی وارسته بیاندر . بومیانده (دوراق) تعبیر اولنان بسته‌لر شایان تذکاردر . دوراقلر بسته اولمایه‌رابر تقسیم شمه‌سنی حائزدرلر. زیرا سالفین، دوراقلری (اوفر) وامثالی اصوله توفیقاً بر بسته کی قاعدهٔ معینه‌سی تحتنده ایقاع ایدرلر ایکن بوکون دوراقلر دخی تقسیملرکی اصولسز اوقونمغه ومتأخرینك بسته‌لکلری دوراقلرینه اصولسز بسته‌لنمکه باشلانمشدر .

بناء علی ذلك از برغیرت کوستریلورسه سائر بسته ، کار ونقشلر وحتی شرقیلر بیله اصولسز اوقونه اوقونه اصولات موسیقیه نسیاً منسیاً حکمنه کیره‌جکدر .

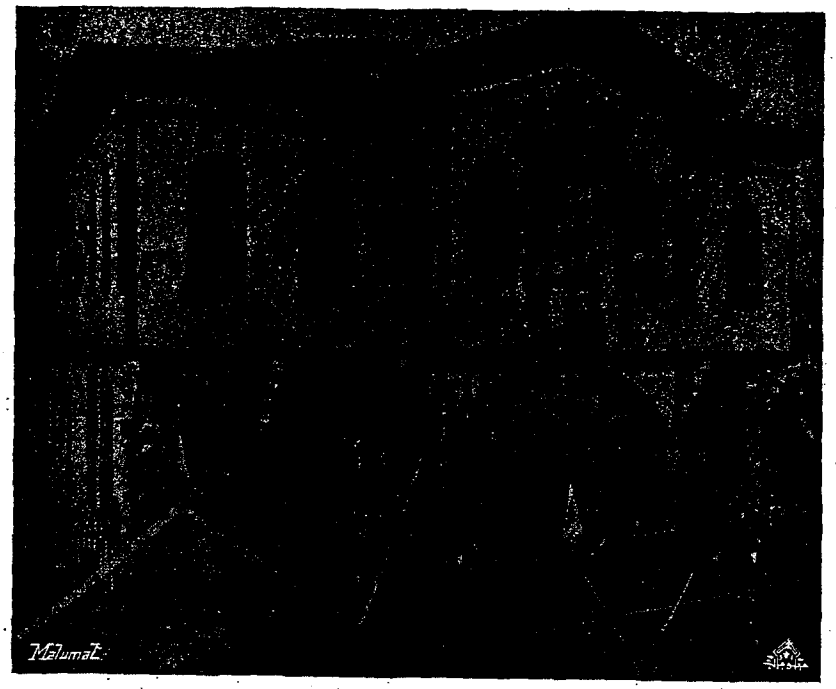
(کنغری) ده قیافت محلیه‌ده برچوجق
Kiengiri. — Enfant en costume local.

بسته، عمومیت اوزره مادالذکر معنایی مفید ایسه‌ده هرمصراعی برترنم تعقیب ایدن وتابع اولهجنی اصول ایسه کندینه مخصوص اولان اصوللردن بریله بسته‌لنمش بولنان برقطعه دن عبارتدر. بونده برنجی ایله ایکنجی ودردنجی مصراعلرك نغمه‌جه براولمسی ومصراع ثالثك میان اتخاذ ایدلمسی مشروطدر .

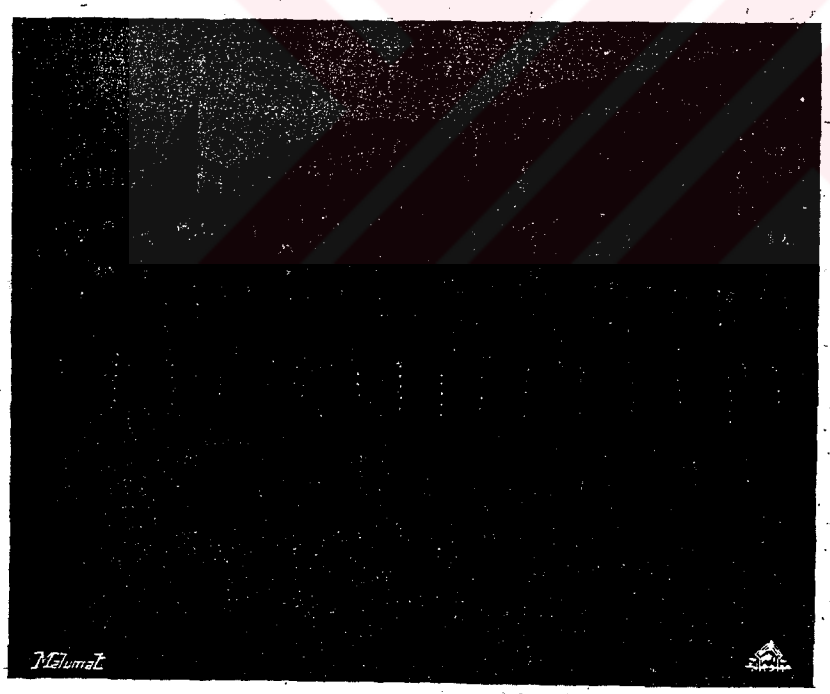
اساتیذالحانك، ترنمی اولمیان بعض بسته‌لرینه تصادف اولنمقده‌در.

بسته‌لرك میانلرینی تعقیب ایدن ترنمات یا زمینك عینی اولور ویاخود برمقداری توافق ایدر . ویاخود تمامیله غیری اولور. فقط ترنمانك نوالیب والفاظی زمین الفاظنك غیری اولمامق شروطلازمه‌سندندر.

دارالشفقه مأذونلرندن : کاظم

یوزغاد حکومت داژه‌سنك دیکر جهتدن کورونشی
Yozgad. — Vue du konak le jour du 25me anniversaire de S. M. I. le Sultan.

یوزغاد مکتب اعدادیهٔ ملکیایله مکاتب ابتدائیهٔ شاکردانی
Yozgad. — Elèves des écoles de la ville habillés à neuf à l'occasion de l'anniversaire impérial.

صنایع نفیسه‌دن تیاترو

٣

تیاترونك ادبیاتده اشغال ایتدیکی موقع

« تیاترو » حقنده معلومات مفصله یازمقده اولدیغمز شواثر جسیمه‌دکی تعبیرات وتفصیلات احتمالکه زائد کوریلور . شوقدرکه

حائز قیمت اولدیغنه دلالت ایدر. مشکل پسند موسیو بولو قیمت
دیدیکی حائز اولیان آثاری مجموعه‌سنه قبول ایتمکله متعارفدی.
مرکزه بو نقطه جب نفسی اوقشیوردی. ثانیاً اشعارمك اویله بر
مجموعه معتبره‌ده نشر ایدلمش اولمسی کیفیتك حیات آتیهٔ ادبیهم ایچون
موجب موفقیت ر باشلانغیج اوله‌جغنه اعتماد ایدیوردم.
فقط بو خیالدن اویانديغم زمان حقیقت بتون آچیلغیله بکا وجه
سهر یانه‌سی کوسترمشدی. موسیو (بولو) نی پارسه چاغریوردی.
اول امرده بو دعوتی اجابت ایتمك قابل دکلدی. تکرار مأدونیت آلمق
ایسه عدیم الاحتمال. ثانیاً موسیو حق اجرا ایده‌جك پاره‌دخی بن‌ده مفقود.
موسیو بولو بو حقیقتلری سیلمدیکی ایچون منظومه‌لرمده بعض
تعدیلات اجرا ایتمك فکریله بنی پارسه چاغریور. بوکا برچاره تسویه
بولدم. پارسه‌ده کی همشهریلرمدن برینه یازدم. مجموعه‌نك کاتبی
موسیو (ده‌مارس) ایله کوروشمش و تعدیلات لازمه حقنده معلومات
آلمش. منظومه‌مده (لامارتین) حقنده بعض مدایح مندرجدی.
(رووودوه‌موید) ك مدیری لامارتین حقنده‌کی مدایحی طی ایتمك
املیله ایمش. موافقت ایتدم. بو تعدیلاتی آرتق محاربه‌ایله اتمام ایتدك.
منظوم اثرمده «خاطرات» سرنامه‌سیله مجموعه‌نك (۱۵ اغستوس
۱۸۵۷) تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایدلدی. «خاطرات» م ایام مسعودهٔ
شبابم اثناسنده جریان ایدن بر وقعهٔ صحیحهٔ عاشقانه‌می مصوردی.
صمیمی شعرلر. قیرلره، چایرلره، طاغلره عائد تصویرات حقیقیه.
شعرلرمك هیئت مجموعه‌سنی بك دلفریب بولیوردم.
اونسخه ایله برابر مجموعه‌نك کاتبی موسیو (ده‌مارس) دن بر
مکتوب ده آلدم. بنی تبریك ایدرك مجموعه‌یه معاونت تحریریه‌ده
بولنمقلغمی رجا ایلیوردی. کندیمی آرتق عزلته‌نك هیئت دائمهٔ
تحریریه‌سندن قیاس ایدرك سوینیوردم و بونکله مفتخر اولیوردم.
«بحیی مجموعهٔ اشعارمی هانکی طابعه صانه‌جغمی شمدیدن دوشنیوردم.»

ص. ن

فن موسیقی

موسیقی ایله شعر

شرقك مخصوصات اقلیمیه‌سندن بری
وبلکه برنجیسی هر قبضهٔ خاکنده بدایع شعریه
مندمج هر نفحهٔ روز کارنده الحان موسیقیه
متموج بولنمسیدر. یدصانعهٔ قطرتك موهبهٔ
عال العالی اولان بو مظهریت جلیله‌دن ادبیاتمزده
حصه‌دار اوله‌رق موسیقی ایله شعرك یکدیکریله
هم آهنك ائتلاف اولمسی موجب اولمشدر. واقعا
حتی الحانی انطباق ایتمك درجه‌سنه قدر واره‌رق احتساسات قلبیه‌نك
احوال روحیه‌مزی مصور منظومه‌لر، شعرلر کبی اشعار مو
اوقونمغه باشلامش. بودخی موسیقیه عائد برانتقادك اقوال وال
دکل جمل وعباراتده اولدیغی کبی اساسلی برانتقادك تقرر و
ایتمسی تأمین ایتمشدر. مثلا موسیقیشناسلردن بری غرام ویا
برسرلوحه ایله براوپرا ترتیب ایدر.. بوبتون معناسیله بر
روحیه‌نك الفاظ واشارات ایله دکل الحان والغام ایله تصویر وافاده
غریبه موسیقینك بودرجه‌یه وارمسنه رغماً شرق موسیقی
خواص طبیعیه‌سی شعر ایله دست دست وفاق اوله‌رق تعالی و
ایتمسنی مستلزم بولندیغندن موسیقی یزده شعر ایله، شعر موسیقی
تفسیر اولمق ایجاب ایدرکن مع التأسف آرالرنده درین بر
اولدیغنی کوریورز.

عبدعاجز واقعا موسیقیشناس دکلسه‌مده موسیقیه آزچو
وانتسابم اولدیغی موسیقیه اساس اولان وشرقی، غزل،
وسائر ناملر الان منظومانی شعره، موسیقیه اولان ابتلای عا
حسبیله فلسفهٔ شعر و موسیقی نقطهٔ نظرندن تدقیق ایتمکی اش
محاسن پرستانه‌دن عد ایلدیکمدن بوبابده‌کی مطالعاتمی بربارداو
ایچنده فرطه‌دیوب لحشه‌دیرمه‌ملرینی قارئین کرامك خصائص
مروتپرورلرندن نیاز واسترحام ایدرم..

کچلرده اقدام جریدهٔ محترمه‌سی موسیقی محرر بی‌منندی
یکتابك افندینك برمقالهٔ استادانه‌لرنده دینلمشدی‌که: بزده
برعادت قدیمه‌یه اتباع ایله فصل فصل اوقونمق سیئه‌سنه بناءً س
تلطیف ایده‌جکنه تعب وکسلانی موجب وبو صورتله موسیق
بك‌ده رغبت کورمه‌ییله غایهٔ خیالك کلیاً خلافنه حرکت اول
شبهه یوقدر.»

خاطرمده قالدیغنه کوره استاد موسیقیمزده‌کی یکنس
تأذیٔ درونی موجب اولان یکنسنهٔ آهنکدن بك محق اوله‌رق
ایدیوورلردی. ودیوورلردی‌که مثلا لشکر کشید وبو
بسته‌لرمز آیری آیری مقاملردن انتخاب ایدیله‌رك سامعینی بورم
متأذی ایتمیه‌جك صورتده قیصه قیصه فاصله‌لرله تغنی ایدیله‌جك
ـ هانیا غرب موسیقیسنده اولدیغی کبی ـ فنا برنتیجه حاصل ایدر

دیکر برمقاله‌لرنده یا کلیورسه‌م موسیقی یه زمین اولان شرقیه
بسته‌لرمزه، الفاظه عائد جهتدن اعتراض ایدرك فکرت بك ا
عمومزك بیلدیکمز کزیده روان برشعر جغزلرینی ایماءً بوقیلد
اوزرینه موضوعنه مطابق بسته‌لر ترتیب ایدلمسی وبونلرك
عامه‌یه مظهر اولمسی تمنیسنده بولنلمشدی..

بومطالعه‌نك ایکیسی ده لایق اولدیغی مرتبه ناظملرمز، بسته
طرفندن حسن صورتله تلقی ایدیله‌رك تطبیقنه همت ایدلس
موسیقیمز ایچون کلی برتجدد، هم حال حاضرده احتیاجا
سنك بری اولان برتجدد میدانه کلیردی..

دها واردركه حصول وثبوتی تأیدواستقراری تأمین ایدیلدکه مطالعات معروضه‌نك کالیله تطبیق متعسر اولدیغی کبی ذاتاً بروجه‌زیر بسط ایده‌جکم مطالعات موسیقینك اساسنه روحنه عائد اولق جهتیله هرشیدن اول بونلرك موسیقیشناسلرمزطرفندن نظراعتاودقه‌النمسی لوازمدندر صانیرم ..

هرکسك معلومی اولدیغی وجهله شعرمزخواص ملیه‌سی ایجابی اوله‌رق السنهٔ سائره شعرلرندن تامیله فرقلیدر . یعنی غربلیلرك حرکهٔ موسیقیه دیدکلری هجایای ممدوده دن ترکجه محروم اولدیغی ایچون ترکجه‌یه وزن هجائیدن بشقه بر آهنك اوله‌مز . فقط بزم لسانمز ترکجه‌لکدن چیقنجه عربینك فارسینك اولایقی خزائن ثروتندن تزینه باشلایجه اووزن معهودی محافظه‌یه امکان قالمدی . وینه عربی وفارسی کلاتنه اك زیاده یاقیشان برطرز تکلم وتغنی بو وزنلر ایله قابل اوله‌جقندن هرکس متفقدر .. ایکی عربی وفارسی لسانلرینك مزایای مبسوطه‌سندن بی‌خبر اولان بر موسیقیشناس‌کمع التأسف اکثریا بویله‌اولیور ـ یالکز هجا ترتیبیله بسته اولدیره‌جق اوله الحانك او آهنك وتناسبی ایله برابر سامعه‌یه بر آهنکسزلك هم بك متعب مزعج بر آهنکسزلك کله‌جکی هرذوق آشنای شعر وموسیقی اولانه خفی دکلدر .

هکذا مشدد اوقونمق ایجاب ایدن هجالر سائر عادی هجالر مثللو نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه سامعه‌یه خوش کله‌جك بر لطافتی اولورمی ؟..

واقعا موسیقی شناسلرك کافه‌سی شاعر اوله‌مز . حتی انجلیزده ترکجه‌یی بیلمیلرده تصادف ایدیله‌بیلور . ترکجه‌یی شویله‌بویله بیلنلر دخی لسان عثمانینك غوامض ودقایق لسانیه‌سی ومخصوصات صرفیه ونحویه‌سی دیمك اولان بوکی نقاطی بیلمدکلری آشکاردر . ایشته بوحال ناظملرینك ده تقید و اعتباری انضمام ایتمامسندن ومهما امکن معلومات اعطا ایتمیوب یالکز وزنك اجزاسنی بیلدیرمك یعنی تقطیع ایلمکله اکتفا ایتملرندن طولایی موسیقیمزده بعضاً ناخوش سقطلقلره تصادف ایدلمکده ، لطافت اصلیه‌سی مختل اولمقده‌در . ادیب محترم خالد ضیایك انفس آثاری اولان رومانلرندن برپارچه شعر عثمانی‌یی به کوزل شرح وتحلیل بیورمشلردی .. برقاچ سطرینك بورایه ضروری اولان بعض تعدیلات لازمه‌سنك اجراسیله نقل تنویر مسئله‌یه‌بك زیاده یاردم ایده‌جکدر ،

« بن کون راجی‌یی هلال سحر منظومه‌سنی اوقورکن دیکله‌مش ایدی .. راجی باشیله قوللریله بتون اوقبا وجودیله بوشعرنازك ورقیقك وزنی اوزاته‌رق ، کلمه‌لرك اوزرینه باصه‌رق قافیه‌لری چاتلاته‌رق بتون روح نازنین متألمانه‌سنی اخیتمش ، قیرمش پارچه لامش ایدی راجی « نه‌دراوسرخوسفید ؟ آه ! باشلیورمی نهار ؟ ،، مصرعنی اوقودکن یومروقلری صیقیورریسنه هجوم ایمك ایستیورمشجه‌سنه کورلریی اچیوردی . احمد جمیل بندای حیرت برسوال نهار ؟ » سوأل مفسرینك افاده ایتدیکی بتون کسلانی قتو اوکیجه‌نك زوالنه قارشو تضمن ایتدیکی یأس حسرانی افاده ا ایچون سسده برسقوط زمهدار انغام ، برقرار مفتور وحسر ایستردی ، صکره اوفق برمکث کویا کوچك برمهلت تفکر اونی متعاقب برانحلای امید ، برخاتمهٔ تسلیت . یارین صباحه‌دیمك ه ای هلال سحر .. »

ربیتك مصرعنك انشادندبودرجه‌مشکلپسندلك کوسترزش کرینمز البته موسیقیده‌کی رقت تأثیری روحه‌اولان لطف تسلیتکا سنی‌ده تقدیر بیورلر .. کاشکه بوزمینده اجالهٔ خامه ایدن ض افندی اولسه‌یدی اوسحر قلمله بنده‌کزك اثبات وبیان ایده‌م دقایق روحیه‌یی نکات لسانیه‌یی انظار قارئینه عرض ایتسه‌یدی مقصد لایفیله منفهم اولسه‌یدی !.. « احمد جمیلك صدای آهنکد برتأثیر صمیمی ایله وزنك جریان بیتاباته‌سی اوزرندن برس مریضانه ایله آقیور . کله‌لرنالش مدیدماتم طرزنده خفیف اعوجا صدائیه ایله اوزانوب کیدیوردی .. بوطرز قرائت شعرك وملالتی بوسبتون تغییر ایتدی .. »

آکلاشیلیورکه لسانمزك مقتضیات ومخصوصات طبیعیه‌سی اول سائر لسانلرده بومرتبه‌یه واریمیان براهمیتی حائز اولان طرز ان معنای اصلیه‌سی اتمام ویا اسقاط ایتمکده دخل کلیسی واردر موسیق ایچون برنقصان تشکیل ایدن بورعایتسزلکك اوکی آلنسه یعنی خو وکیفیات لسانیه‌نك استلزام ایتدیکی برآهنك ومطابقت حاصل او اهمیتی اوندن قات قات بالا اولان برحال دها جالب نظردقت اولم خالی دکلدر . بودخی وزنلرك معنای موضوع ایله مطابقتی اصولك مقامك وزنلرله وبونك‌ده نتیجهٔ ضروریه‌سی اوله‌رق مآل ایله موافقتی قضیه‌سندن عبارتدر .

« مثلا حزن آور برپارچه « فعولن فعولن فعولن فعولن » و برادای ملولانه ایله سوروکلنه سوروکلنه کیدوب طوررکن ص « مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن وزنیله برطغیان حسیات برح افاده برفوران نظم دها چکرمی « مستفعلن مستفعلن » ایله برسی اخ ..

اوت وزن معنانی تقیید ایتملی معنانك کوستردیکی لزومه مو صورتده انتخاب اولنملیدر قضیه‌سی ثابت اولنجه روحه خطاب ای شعردن دون قالمیان موسیقینك قاعدهٔ مذکوره‌یه تبعیتی ای ایتمزمی ؟ . ایشته اصوللر مقاملر وزنك ومآلك روحیله روح مؤدا توافق ایتدکاری تقدیرده موسیقیمز افکار درونیه‌مزك اح واحتساسات قلبیه‌مزك حقیقی ترجمان بیانی اوله‌جقندن و موسیقیسنه همباعد ایدیله‌جکندن اشتباه اولنمیون ..

السلق خزه‌دا

یاقلد قارینی، اسپانیاده اسلامیت علیهنه روا کوریلن احوالی آسان ایله غیر مسلم تبعهٔ عثمانیه‌نك اونلره کوره غایت مسعود اولدی. قارینی کال شکرانه بیلدیریور. مقصدمز بر وحشت تاریخی یازمق اولسه ایدی. (اوصون) ك مقاله‌سنی شورایه نقل ایدر ایدك. فقط صرف مدنیت علیهنزه تخصیص ایلدیکمز شو مقاله‌لری اوکی شتایع ایله تلویث ایتمکدن احتراز ایدك. ممالك عثمانیه‌ده اراضی ورکوسی، کرك رسومی ده آوروپاناککندن پك خفیف اولدیغنی یازه (اوصون) مقاله‌یه ایدیور.

خلاصه ملك عثمانیده بیانهٔ اورخانیده تأسیس ایدیلن قوانین کاملاً شرع شریفه موافق وحقوق اتباعی محافظه‌یه کافل اولدیغی کبی هر درلو جنز ومعارف اربابنه‌ده الطاف شهریاریلری شامل ایدی. حتی بالکز ممالك عثمانیه‌ده بولنان ارباب معرفت دکل خارجده بولنانلر دخی بوندن مستفید اولور ایدی.

ازجمله حافظ شیرازی تاملکتنده الطاف اورخانیه‌دن حصه‌مند اولمشدر. بو بابده تطویل مقاله‌یه حاجت یوقدر. عصرك اکابر مورخین یونانیه‌سندن آتنه‌لی (خالقوندیل) ك شو سطرلری «الفضل ماشهدت به الاعداء» فحواسنه موافق دوشندیکی ایچون ترجمه ایدیورز:

«مشارالیه (یعنی جناب اورخان) بالخاصه جنکاورلره هر فنی بر صنعتده ماهر ارلره فقیرلر حقنده ابذال عاطفت ایلر وکندیسنه مراجعت ایدن ارباب احتیاجی بوشنه چویرمز ایدی. علمای دینك اقامت واعاشه‌سنه مخصوص یللر وجوده کتیردی. . . . . حرستیانلردن‌دن لطفی دریغ ایتمیه‌کندن بولنکندیسنه عرض خدمت ایتمش وموفقیاته مماونت‌ده بولنمشدر.»

دوندوکی عالما — داود قیصری، فرهاتل ایمش قیصریه‌ده تحصیل کوردیکی ایچون قیصری دیرلرمش، محی الدین عربی‌نك خصوصی شرح ایتمش، اورخان غازینك

اون قدر قادین اتلاف ایدن جانی شهیر (ژوزف واشه)

«جوزف واشه» الجانی الشهیر الذی قتل نحو عشر نسوة

Joseph Vacher : Le tueur de bergers à Belley en France.

ازنیقده بنا ایتدیردیکی مدرسه‌نك ایلك مدرسیدر.

(المولی علاء الدین) اسود خواجه دیمکله معروف اولوب علم الاصولدن (منتهی اللبیب) نام کتابی شرح ایمش، (وقایه)یه دخی لطیف بر شرح یازمش: (جندره‌لی قره خلیل) ایلك قاضی عسکر در.

(حسن قیصری) عروض اندلسی یه شرح یازمش.

ایشته دوراورخانیده‌کی مدنیت عثمانیه. مزك خلاصة الخلاصه‌سی بوندن عبارتدر. شو مقاله‌مزی ده انعام ایچون محدوم مکرملریه اولان نصیحتنامه‌لرینك بعض فقره‌لرینی شورایه نقل ایدیورم:

«وصیت ایلرم کوش ایله آنی
«بنجون ایله آه وفغانی
«ظهور دینی دائم نصب عین ایت
«وجودك خلعت عدل ایله زین ایت
«ورعایا حفظه سعی ایت همیشه
«شریعت ایتا عن ایله بیت
«رسول الله شرعن یشوا قیل
«معین دین اولوب نصب اولا قیل
«چون استقلال بولمك سلطنت
«عدالت ایله دائم مملکتده
«نظام عالمه دائم مدار اول»
«سرر سلطنته بایدار اول»

نجیب عاصم

فن موسیقی

(یازده موسیقی)

ایچه زماندنبری قلاسیقلره دائر ارباب اقتدارمز آره‌سنده جریان ایدن مصاحبه‌ده یقین وقته قدر فنون نفیسه‌نك اونودولمش اولمسی بنم کبی دها بر چوق فن مجلسنکده البته موجب تأسفی اولمندر. اشته‌شو تأسف صاعقه‌سیله ایدی که بوندن اوچ دت حقنا اول رسم و باخصوص موسیقی کبی فنون نفیسه‌نك الك مهم مخلری اولرینه عقلمك ایردیکی مرتبه بیان مطالعه وبو وجهله قلاسیقلر مصاحبه‌سنده فنون نفیسه‌نکده بر موقع مخصوص اشغال ایلمسی لزومنی عرض ایلمکی دوشونمشدم. فقط بوکا جسارت ایده‌مدم. زیرا قلاسیقلرله مشغول اولان ارباب قلمك مصاحبه‌جدیه‌لرینه قابیشاجق درجه‌ده اقتداری حائز اولمدیغی کبی بو مسئله حقنده بیان ایده‌جکم مطالعاتکده — هنوز ماهیت فنی ادراك ایده‌مامش اولان بر قسمك اعتراضات وبلکه‌ده تجهیلات تعصبکارانه‌لرینه هدف اولمق فدا کارلغنه مقابل — غرضه صحیفه‌لرینی طولدیرمقدن بشقه بر فائده‌یی متصور اولمه‌میه‌جنندن امین ایدم. فقط بندن اول سوزمساز قاریشدیران اولدی. برقاچ هفته‌در معلومات صحیفه‌لرنده موسیقی به دائر مصاحبه‌لر ظهوره باشلادی. باخصوص تجیب عاصم‌بك — بو جهتله اشتغالات خصوصیه‌ده بولنمه‌مق فکری حالده بیله — برحس ترفیرورانه ایله یازمقه مجبوریت حس ایتدکدن صکره «ترك موسیقیسی» مقاله‌لرنده بیان حقیقت ایده‌رك بر طاقم «ایچه‌ساز شناسلرك» اعتراضات تعصبکارانه‌لرینه ایلك هدف اولمق فدا کارلغنی کوزه آلدیرمشلر وبو اعتراضلردن بریده بالذات دیکلدکلریی کبی حقه یازمشلردی.

«ایچه‌ساز شناس» تعبیر غریب کوزلمسون. چونکه محرر شهرك افاده

بيوردينى وجهله معلوماتى بشراون پشرو، اوج ساعى، طقوز شرقيين عبارت قلان دم تك اربابى ايله فن حقيقى موسيقى يه آشنا موسيقى شناسان آره سنده كى فرق، همان ايجه سازله فن موسيقى آره سنده كى فرق قدر بيوكدر.

بو سوزمزله احتمالكه قارئين ايجده ايجه سازى موسيقيدن عده اهميتكسزه ذاهب اولانلر بولنور. فقط بوفكر ياكشدر. چونكه برجوبانك قوالدن چيقان سس، بر داوولك كورولتيسى، برزورنانك نغمه لرنده موسيقيدر. فقط فن موسيقى بودمك دكلدر. بلكه بو نغمه لرك، بو صدالرك قولاغه اك خوش كلمجك بر طرز روحواز وصنعتكارانه ده تنظيم يدر.

عجبا ايجه ساز، موسيقيسى نه حال مكمليته واصل اولهبيلمشيدر كه اونى فن موسيقى ويا دها طوغريسى «موسيقى فنى» عد ايدهلم.

نجيب عاصم بك افندى مقاله لرنده (اصل موسيقى يه واقف اولانلر يعنى آلافرانكه والاتوكه موسيقيلرينى فن مخصوصه تبعاً تدقيق ايدنلر شمدكى ايجه سازك احتياجات مدنيه مزى تسويه دن عارى بولندىغنى وبونكله برابر موسيقى حاضر مزك (اوپدرا) و(اوپه-رت) وجوده كتيرمكه مساعد اولديغنى بيان بيوردقلرينى سويلهيورلر.

بو يك طوغريدر. اما (حجاز كارنقسيم طورورك آغاعو . . . ! ! دينه جك اولانلره ده الله قولاق آچيقلغى ويرسون ديمكدن بشقه سوز سويلهمك فائده سيزدر. يونلر معذوردر. چونكه ياكلش اولهرق «موسيقى» حقيقى ويا موسيقى فنى يه ويردكلرى (آلافرانكه) تعبيرى اولا حميت مايه لرى اقتضاسى اولهرق اوجهته ميلا لمزينه مائمدر. معمافيه آلافرانكه تعبير ايتدكلرى موسيقى فنيدن هيچ برشى آكلاه مدقلرى حالده محضا آلافرانكه يه ميلاندن متولد بر حس مقلدانه ايله عادتا مزاد مالاريده كى وطنين طين، طيرلى طرتيب-سى يله آلافرانكه ديه دىكليه لرك ميلاريان شيقلرمزه نظراً بونلرك شو نقصى ملحوظ شايان تقديردر.

ثانياً: دائما بسيط برشرقى يه، سوركلى بر وزنه آليشمش اولان قولاقلرى، اصول مختلفه ده كى رقاج شرقيسك آن واحده ده حصوله كتيردىكى آهنك واوآهنكه كى صنعت ومكملىتى — اولا فه آشنا اولامدىغنا اوكا آليشمش بولنمادىغى جهتله موسيقى فنيدن برلذت طويه يه مازلر. بناء عليه بو نوعه ده وجه معلومات كافيه وياتامينات قطعيه وبرلمسه يه سوزلرنده مصازلرنده اصرار ايدرلر. وايمكده حقلرى واردر. چونكه طوغدقدن برشيئى طويدقلرينى سويلمكه مجبور دكلدرلر.

مع مافيه بوراده موسيقى ارباب علومى اعلام قيلمدن اولهرق سرىلجه حكم برايكى سوزك بونلر اوزرينه هيچ برتأثيرى اولهمرسه ده هيچ اولمزسه «الافرانكه» اصطلاح غلطيله تعبير ايتدكلرى موسيقى فنى حقنده كى سوء توجهلرى بردوجه ازاله ايله بيله جكى كى كنديلرنجه ولو باطناً اولسون بر فكر نجس دخى اويانديره جق اميد اولنور.

فقط شو سوء توجهك برطرف اولمسيله تولد ايده جك اولان فكر نجسس نتيجه سى اولهرق موسيقى فنى حقنده كى آكلاشيلمسون. بوجهت قولاغمك آليشمه واسته در.

حتى اوروپاده آخراظهور ايدن (واغنر) اسمنده كى موسيقيشناسك بيتهوندن بشقه بر طرزده آچديغى اصول موسيقيدن اول امرده هيچ كيمسه برشى آكلايه مديغى كى موسيقى شناسان دخى اصول مذكوره دنه كى صنعت ومكملىتى ادراك ايتمكله برابر واغنرك اوغربيه آهنكلريه هنوز قولاقلرى آليشمديغندن طولايى برلذت آلهمامشلر. فقط بالآخره آليشه رق واغنرى دنياىك برنجى موسيقى شناسلرى مرتبه سنه چيقارمشلردر.

آشنه ايجه سازشناسلردن اولا تصلرينى قالديرهرق او جهتله ميل ايدرلرسه ديكليه آليشه جقلرى و آليشه آليشه سوه جكلرى شبهه سزدر.

شو توصيه مزدن طولايى احتمال ترك موسيقيسنده كى طوبتوسزلق ويا جهالتزه حكم اولنور. فقط برجوبانك ترك موسيقيسيه بك چوق زمان اشتغال ايتديكندن وبو موسيقيدن بلكه كنديلرندن زياده متحسس اولديغمزى بيان ايله برابر موسيقى فنيك — آلشمش قولاقلرده توليد ايلديكى — تأثير ولذتك بوملحوظه نسبه قوق اولديغنى وحال ساديكشنده برده بودرجه تأثير ايدن ترك موسيقيسنك موسيقى فنيه كوره تطهير وترئينده برى شديكندن برقاج ذات فضله متحسس ايده جكنى بيان ايتديكمز خالده يه سوزلرنده اصرار ايدرلرسه بويله براصرار تعصبكارانه يه قارشى حقلى اولدقلرينى بالتسليم اختيار سكوت ايدرك بونى زمانه حواله ايتمكدن بشقه چاره مز قالمز.

مع مافيه فكر مزى تصويب ايدنلرده لازم اولدىغى كى سويلرى بولقارى طوتمك سكز كشيلك اوركستراسنده جالنان اسپانيول مارشلرينى فلانلرى نام برموسيقى فنى ديه ديكلمامليدر. چونكه موسيقى فنيك هردرلو احتياجاتنه كافى كلهبيله جك اوركسترا لافل فرق بش اللى اعضادوبلكه لى چالغيلردن مركب اولمليدر. بونكله برابر يالكز بر آلت موسيقيه يله يه موسيقى فنيه موافق پارچهلر چالار. فقط اوموسيقيك آنجق بر قسمنى افاده ايده بيلور. بشقه سازلرك معاونى اولمدىغنه تأثر مطلوبى حاصل ايده مز.

بناء عليه اوپله سيرطوونصاب هوالرى بلكده راست كلان والسلرى، بولقارى آلافرانكه ديه ديكلمامليدر. چونكه بونلر آلافرانكه دن، ونه ده آلافرانكه — آلافرانكه — ديمك اولديغنه نظراً فن موسيقيدر!

نته كيم نجيب عاصم بك افندينك بيوردقلرى اوزره هر ملتك موسيقيسى اپرى اولوب بونلرى برمندن آيرد ايدن نى

کندی ملی آهنکاری ویادها طوغری تعبیر ایله شرقیلریدر .

ایشته بونغمه‌لردن ، بوشرقیلردن هر هانکیسی اولورسه اولسون فن موسیقی‌یه اتباعاً تنظیم ایدیلدیکی حالده برموسیقیٔ حقیقی وجوده کلور . بوندنده آکلاشیلیورکه آلافرانقه دیدیکمز موسیقیٔ فنی — آلافرانسه — اولیوب بلکه هر هانکی برنغمهٔ ملیك موسیقیٔ فنی‌یه کوره تنظیمندن حصوله کلمدر .

فرانسز ، آلمان ، ایتالیان ، اسپانیول ، مجارموزعه‌لری هر ملتك کندی ملی نغمه‌لرینك موسیقیٔ فنی‌یه تطبیقندن بشقه برشی دکلدر .

فقط بونلری فن ، اودرجه تنظیم ایتمش ، اودرجه توحید ایامشدرکه بربرندن آیرد ایتمك ایچون مطلقا اوقومك نغمات ملیه‌سنه آشنا اولق ایجاب ایدر .

اوحالده برم نغمات ملیه‌مزیچون موسیقیٔ فنی‌یه تطبیق ایدیلمسون ؟ اوت ایدیلهبیلور وایدیلمشدرده ! بوکادایل اولق اوزره حیدر بك ، جوجه‌جیان افندی وسائر رقاچ ارباب موسیقینك ارلرینی کوسترمیلورز . بوکا نه حاجت اوروپادکی ارباب موسیقیدن بر چوغنك اوپرا وموسیقی پارچه‌لرینه دقت ایدیلسون ایجاردنده عرب ، ترك ، عجم نغمه‌لرینه تصادف اولنیور . بونلر نصل تنظیم ایدیلمش ؟

شهه‌سزکه اوموسیقینك مؤلفی یاخود ارکه سیاحت ایدرك ایشتدیکی نغماتی فرصا بر عربك ربابندن چیقان طبیعی پارچه‌یی ویاپرچونباك طلومندن چیقان طاغی پرهوایی حالیله دفترینه قید ویاخود بوطه‌لرینی الده ایدرك بالآخره موسیقیٔ فنی‌یه تطبیق ایله عینی وجهه اوزره افاده ایلمشدر .

فقط شو افاده‌ده دها بشقه برتأثیر وارکه انسان اوغنمه‌یی بالکز اولدرق دیکلدیکندن زیاده بوولده انشتکدن خوشلانیور ، اوندن زیاده متحسس اولور .

ایشته برده ، ترکی نغمه‌لرینی شوفنه تطبیقاً تنظیم ایدیجك اولورسه‌ق بسیط ونك نغمه‌لرمزك حصوله کتیردیکی محظوظیتدن زیاده روحمز اوزرینه بر تأثیری اولهجغی درکاردر .

موسیقیٔ فنی ایسه دنیانك هر طرفده بردر عین وجهله یازیلور ، عین وجهله اوقونور ، عین قواعدی محتویدر .

عین اصوله تابعدر . فقط بو اصول ، بوقواعد اولهلهر فصلك پیشرویی ، یه‌سی ، سماعیتی کبی چارچابق اوکرنیلهمز . حقیقه بر موسیقی شناس اولهجق آدمك (سول فی)(آرمونی)(قونطرپوان)(اورکستراسیون) (انسترومانتاسیون)وسائره کبی هر برینك تحصیل سنه‌لره ، توقفاولان اقسامی بیلمسی لازمدر . مع مافیه شو قواعدی بیلن ، موسیقیٔ فنی‌یی تمامیله تحصیل ایدن موسیقیشناس کندیسنك استعدادی اولدقجه موسیقی مؤلفی اولهمز .

اولسه اولسه بر (تمه‌ف دورکستر) اولهبیلور .

ایشته اولا حسن طبیعت واستعدادی ثانیاً معلومات موسیقیه‌سی اولان بر موسیقیشناس هرهانکی برنغمه‌یی ایستدیکی طرز دلنشینده ترتیب وتنظیم ایدهرك دیکلیه‌نلرده تعریفی ناقابل بولدیغی ، رضاو یاندیرمیلور . اوسایه‌ده بربلبك فریادی ، برصویك چاغلامسی ، بردکرمی ، برحماریه‌یی والحاصل طبیعتك هرهانکی برنغمه‌سی عامیانه تقلید ایدیلدیکی کبی بنه اوفن یاپمسنده الممنوم کوکلرده بردوق ونشاط ، الم ، سرور قلبزده برحس غمناك اویاندیرهبیلور . برم کبی اویله بسته‌سی کیفه‌سنه صدشیلر یاپمز ، شاعرك هربیتنده‌کی معنایه تبعیت ایدر ، اوشعرك ، اوشرفیك روح اوزرینه اولان تأثیری تصعیف ایدر .

فقط خصوصات مذکوره‌یی افاده ایتمك ایچون هر ملتك کندی ملی سازلری کافی کلهمدیکی جهتله موسیقیٔ فنی‌ده کندینه کوره برطاقم سازلر ایجاد واختراعنه سبب اولمش ویونان دنیانك هرطرفنه تعمم ایتمشدر .

بعض ملتلرکندی نغمه‌لرندهکی شیوهٔ ملی‌یی محافظه مقصدیله شو آلات موسیقیه مبانیه کندی ملی سازلرندن رویا برقاچی‌ده علاوه ایتمشلر دیکرلریده احتیاج حس ایتدکلرینه کوره اوسازدن برر دانه‌ده کندی جالغیلرینی میانه ادخال ایلمشلر و الحاصل بلا تعصب ملی یونلر دنیانك هرمملکتنده ، هر مملکتنده تعمم ایتمشدر .

موسیقیٔ فنی‌یی قبول ایتدیکمزه کوره المزده‌کی — ملی عد ایتدیکمز — سازلر دخی بالطبع اوفك ماهیتی بحق افاده ایدهبیلمکی جهتله برطاقملرینك اصلاحنه برقسمنکده یکدن ایجاد واختراعنه لزوم کورینه‌جکدر . فك احتیاجاتنه کوره اصلاح ویا ایجاد اولنه‌جق سازلرکده شمدیکی باندو واورکسترا آلات موسیقیه‌سندن بشقه برشی اولهمیه‌جقلری بدیهی بولنقله اونلری قبوله مجبورز . مع مافیه ایجنده (فی)دن بشقه هیچ بری بزم ملی چالغیمز اولیان (ایجه ساز) طاقیده بنه حال اصلیسنده قالسون . ماندولین ، ماندولا ، کیتارا فلاوته فصلی کبی آیری برفصل تشکیل ایتسون . حتی اویله اوطه وصوفه‌لرده منحصرقالسون . مهتاب عالملرینه ، مسامرملره اکلنیلهمزه شمولی اولسون . (فی)ایله (توددوم)ده برموسیقیٔ معنوی شعبه‌سی تشکیل ایتسون . داورل زورناده صحرا فصلی اولسون . بونلرك هیچبندن ارباب اقتدار بتسون .

فقط دیکر جهتدنده موسیقیٔ فنی ارباب الك آغیر الك اسکی بسته‌لرمزدن الك یکی الك حوبیا شرقیلرمزه ، اناطولی ترکیلرمزه ، کوچك هوالرمزه واوچیه‌یه قدر قاریشدیرسون ، تنع ایدیلمز . فقط بونلرایجنده بعض دوتك قلاسیق عد ایتدکلری ایران وعرب موسیقیسندن زیاده ، کیرصفی نزدنده مهجور قالمش ، حال ابتدائیسندن برآدیم ایلروکونوب رلمامش حتی مدنیت دنیانن سیل ، تقایاسوده سیلوب سوپورمکه حاضرلنقده بولنمش اولان نغمات ملیه‌مزی ترجیح ایتسونلر ، فه تطبیق ایله مطلوب اولان افاده‌یی برمحك سورتده ترتیب وتنظیم ایلسونلرده اورتهیه یکی برقلاسیق موسیقی چیقارسونلر .

شهه‌سزکه آز بزمان ایچنده هرکس شو یکی موسیقی‌یی ایشیده ایشیده آلیشه‌جق وآلیشه آلیشه‌ده سوه‌جکدر .

تركرك — مشغول اولمدقلرى حالده — صنايع نفيسه خصوصندكى استعداد فطريلرى يارديمله بويكى موسيقى هوسكارى لريده بك ازمان ايچنده جوغالدرق اوروپانك بيله موجب تقدير وتحسيني اولمغه حق بر (موسيقى فنى عثمانى وياشرقى) وجوده كلش اولور.

والحاصل شورايه قدر باش آغريسى تحمل مقصدم يا كلش اولدرق آلافرانغه تقليراولدقلرى (موسيقى فنى) علتندكى سوء نظرك ازاله سى لزومنى عرض اتمكله برابر ماهيت فنى ادراك ايدنلرجه وجوديته احتياج قطعى كورينان موسيقى مذكور حقنده برفكر اويانديرمقدن عبارتدر. ذاتاً نجيب عاصم بك افندى بو خصوصده سويلنه جك سوزلرك مهم اعظمنى ترك موسيقيسى مقاله لرنده درميان بيورمش اولدقلرى جهتله بو قدرله اكتفا ايتمكه حكم كى اولا شو يكى موسيقيده وظندار لرمه خدمت ايده جك درجه اقتدارى حائز اولمديغم تأييده عجزيله برابر ارباب اقتدارك نظرتدن جسارت آلدرق اشتغالات فنيه مى فون نفيسه نك موسيقيدن دها اهميتلى وفقط بزده موسيقيدنده متروك برحالده قالمش اولان ديكر بر جهتنه حصر ايلديكمدن اوخدمتيده بوخصوصده صاحب اقتدار اولان ديكر وطنداشلرمه براقيورم.

عمر جلال

حكايه منتخبه

(كفارت)

مارسل پرودون:

راهب (لويز دوجمارى د) ن موسيو (دو برت) ه

بو ايلك حجرهٔ راهبانه ده يازديغم مكتوب سزى نرده بولدىغمدن، نرده اولديغكزى بيلميورم: قولاقلرم بتون عكس صداى خارجى يه قارشى مسدوددر؛ پدرمدن، همشيره لرمدن، سزدن، سوكيلى هكتورم سزدن بر جواب آلمقسزين ياشاياورم! شمدى قطعى اعتزاللر تقوه ايدلدى. بو حال جديده ده سزه لازم كلان وداع ايله بر قاچ سطرلق تفصيلات يازمق ايچون كندمده رجحان بولديغم حس ايدييوردم. مكتوبه آلايكزك نومروسندن باشقه — ديكرينى ده بيلمديكمدن — بر آدرس قويمه چغم. اكر جناب حق مساعده ايدرسه، بو حوادثلر سزه واصل اولور.

هكتور، سزى چوق سومشدم؛ شهه سز، شدتلى بر هوس وآرزو ايله وسزك اصلا ايتمه يه جتكز اوزون بر مدت. ايكيمزده، چوچق ايكن، يا سزك اوده ويا خود بزده عينى اوبونلرله مشغول اولديغمز كونلرى تحطر ايدييورميكسز؟ اويمز، كوله رك حتى اونلر بيله اميد ايتمه رك، سويلرلردى! «بونلر ايلرى ده نازك ايكى جفت اوله جقلر! ...» ، بك اعلا، اينه سزك، اوت سزك آكلامديكز ويا خود آنجق آكلايه بلديككز بولاقوديلرى. بن بالذات قول ايتدم، اونلر قلمك اك عميق كوشه لرنه، حساسيت شديدهٔ شايعه بيله تأثير اجتدر. اوت او كوندن صوكره سز قلمك بر نجم سعادتى اولديكز. اكر او زمان شفقت مطيعكارانه مك، يا كزده بولديغم آنده كى بختيارانه اضطرابلريمك فرقنه وارمامش ايدييسه كز، بكا حس نظر استعمال ايتمامشكز ديرم. مع مافيه ايكيمزده بيوديك. اوچله براولان اوبونلرينز، آرلديلر. صوكره سن مكتبه كيتدك، بن ده متاسترم. بتدن مفارقتكزده، هكتور، اعتراف ايديكز بنى هيچ دوشونديكزمى؟ بن، سزدن بعيد اولديغم حالده، سزدن باشقه كيسه يى دوشونمزدم. هر زمان تخيلاتمى خاطره كزه توجيه ايتمك بچه بتون بر فرصت ايدى. ايچمزده كى بيوكلردن برى ازدواج ايچون متاسترى ترك ايتسه بن بويله سويلردم: «بركون، بن ده، هكتورله ازدواج ايچون بورادن كيده جكم!» ، نه وقت، اوقوديغمز آلبملرده، ويا خود اللرينزه ويرلان صاقدلانه رومانلرده بر وجهت، كله سى بكسه، — قلبمك لدنى لدنى تبرديكى حس ايدييوردم؛ زيرا محبت، عزيزم، بم ايچون سز، يالكز سز ايديكز: بوكله خاطره كردن باشقه رشى اجتوا ايمزدى. آه، بو اردوى يكانه يى نيازاتمك ايچون قدر اجتماع غائب ايتدم: واللهم، هكتورله ازدواج ايده يم!» ، سركله ازدواج، بچه، ساده يانكزده بولنمق، بتون حياتك امتدادنجه سزه مربوط اولمق ايدى!

بر يمزى يك آز كوردىكمز سنه لر بو صورتله كچدى: بكا اولهٔ كليوردى، كه سز كوزل شايعه كز آلتده، زمزمه ياتاكردانيه مخصوص ليلكز ايچده دائما مسرور وظريف ايديكز، بن، نشو ونما ايله تبديل شكل ايتمش، متاسترده قاپانه قاپانه رنكى صولمش، بو حالى كوروبده بكا فيرلاته جكز، فيا، فيا، استهزالى نظرلريكزى حس ايتدكجه محجوب اولوردم... سز «سنت — سير» ده ايكنجى صنفه بدا ايدنجه، بن متاسترى ترك ايله، عالم ايچنه ايلك دخولى اجرا ايتدم.

شمدى ايسه بر فقير، بتون طرافدن وزيدات دنايه دن دوشمش بر راهبه يم. اوفى رعنا تحطر ايده بيليرم، كه: بوعاله دخول بكا بر موفقيت وسرمستى دن باشقه بر شى اولمادى. كوزلريمى به قادينلرك حيرت وحسدن باشقه بر شى كورميه ن كوزلريه عطف ايتديكمى، — نه ده ازككلرك دروننده بر شعله پارلايان كوزلريه نصل ايتديكمى تحطر ايده ميورم... مغرور ايدم، بتون كوزلكمك نشه سى كورمكه مفتخر ايدم، لكن بونلرك هپسى يالكز سزك ايچون، عزيز هكتورم، يالكز بنى تأمين ايدن خيالكز ايچون ايدى. دوشونور سويلردم: «هكتور بنى كورسه، كوزل بولور، سور.» ، حضور پارنده يمين ايدرم كه بتون آلايش جهان بكا بوندن غيرى بر شطارت ويرمدى.

قيش بيتدى، صوكرده ايلك بهار،

وكشادى — آرپه‌جق ونشانكاهك محللرى تعيينيله كيفيت اعمال و تثبيتلرى — آلات ناريه‌نك خراب اولمسى و استعمالدن قالمسى اسبابنك بيانى — افواه ناريه‌نك اصاغه‌سى ضمننده زيتون برونى دوكمكفانه‌سنده مستعمل اولان اصول .

(مابعدى وار) احمد مختار

فن موسيقى

اعاظم علماى مدققينمزدن نجيب عاصم بك افندى حضرتلرى طرفندن ارسال بيورلمشدر :

طاهر بك افندى

{معلومات} ك نشرندن برى مطبوعات عالمنده بر بيوك اثر ترقى حصولنه واسطه اولديغكزى كورمكله ممنون اولانلردنم. ايشته عصر همايون حضرت پادشاهيه لايق اثرلر وجوده كتيرمكه سعى ايدنلر دائما وهر يرده ممدوح اولور .

شو ياقينلرده شعره دائر آچيلان بر بحث اوزان قديمهٔ تركيه‌نك ترويجنى خاطرلره كتيرمش وحتى ايش دها ايلرى كيده‌رك برده كوزل (تركى) نشر اولنه‌رق لايقى مرتبه مظهر تحسين اولمشدر.

ايشتديكمه كوره معارفپروران ادبادن بريسى‌ده پارمق حسابيله عبارت اولان اوزان تركيه‌يه دائر بر «عروض تركى» طبع ايتديريبورمش . ابتدا اديب كمالاتپرور ولد افندى حضرتلرى «خزينهٔ فنون»ده بو بحثه متعلق كوزل برمقاله نشر ايلمشلردى. بونى توسيع ايتملرينى كنديلرندن استرحام ايتمش وكنديلرندن موافقت جوابى آلهامش ايدم. بونك ايچون راستت كلديكم مشاغلرى طويلايه‌رق اومقاله‌يى توسيع ايتمكى قورمش ايدم . حتى بش اون پارچه‌سنى‌ده بولدم ايدى . فقط اسمنى اوكره‌نه‌مديكم مؤلف دها غيرتلى طاورانه‌رق ايشى يتيرمش اولديغندن كنديلرينه غياباً تشكرلر ايتدم .

شمدى ايش موسيقئ تركينك احياسنه قالدى . بوكا الك اى واسطه « معلومات » اولهبيلور. ترك مقاملرى وموسيقيسى حقنده كله‌جك مقاله‌لره ، نوطه‌لره بر صحيفه اچار ايسه‌كز اربابى اثر تقديمنده امساك ايتمزلر . حتى فرنكلرك «پوئه‌زى پاستورال» ديدكلرى نوعدن بزده اوقدر خوش چوبان شرقيلرى واردركه بونلرك جمع ونشرى عالم ادبياتجه پك مهم فائده‌لر تأمين ايدر .

خلاصه چوبان شرقيلرمزى ، چوكور شاعرى دينلن يرلى شاعرلرمزك اثرلرينى، اسكى شرقى وتركيلرمزى، موسيقئ تركيمزى احياية خدمت ايده‌جكلر ايچون بر صحيفه آچمكزى رجا ايدرم. بوبابده راست كله‌جكم اثرلرى بنده‌كرده «معلومات»ه كوندريرم ، باقكز نه كوزل شيلر چيقاجقدر . ايش بو تكليفك قبولنده‌در. سز نه ديرسكز افندم ؟

نجيب عاصم

{معلومات}

حقمزده ابراز بيوريلان آثار توجهاته عرض شكران ايلرز . ذاتاً شمدى‌يه قدر چيقان نسخه‌لرمزك دلالتى وجه ايله {معلومات} ك نشرندن مقصد هر صنف اهالميزك استفاده‌سنه هرنوع فداكارلغى كوزه آله‌رق خدمت ايتمكدن عبارتدر . بو حسن مقصد ونيتمزك هر طرفدن آكلاشيله‌رق حقمزده بويله‌جه آثار توجه واعتماد اظهار بيورلمسى بزمچون مدار افتخاردر.

ايشته بو حسن نيت ومقصددركه هر هانكى طرفدن براخطار مفيد وارد اولورسه سزى درحال آلك اجراسنه‌سوق ايدر. اوزان قديمهٔ تركيه‌نك ترويجى بزجه‌ده جداً مرغوبدر . چونكه بر طرفدن ادبياتمزك توسعنه ، استقلالنه خدمت ايدر ، ديكر طرفدن اسكى صحرالرمز ، مرعالرمز ، يوردلرمزك ترابندن برنفحهٔ قوميهٔ طيبه‌يى مشام سرور ونشئه‌مزه ايصال ايلر. بناءعليه هيچ برادیب تصور اولنمازكه بو خصوصده بزمله همفكر اولمسون .

اديب كمالاتپرور ولد افندى حضرتلرى بو بحثه دائر اولجه يازدقلرى مقاله‌يى توسيع ايله اداره‌خانه‌مزه لطفاً ارسال بيورورلرسه مع المنونيه نشره آماده‌يز . ديكر ذوات كرام طرفندن كوندريله‌جك بوكبى مقالاتك‌ده نشرينه صحيفه‌لرمز هر آن آچيقدر.

موسيقئ تركينك احياسنى مسئله‌سنه كلنجه: {معلومات} مبدأ انتشارندن برى بو نقطهٔ مهمه‌يى جداً نظر دقتنه آله‌رق مصارف طبعيه‌سنه تقابل ايتمين ١٠٠ پاره‌يه صاتمقده اولديغى قرق بش صحيفه‌لك هر نسخه‌سنه برده بر شرقى نوطه‌سنى علاوةً ويرمك كبى بر فداكارلق ايده‌كلمكده‌در كه بونده نخبهٔ اميدى شمديكى حالده بردركهٔ انحطاطده بولنان موسيقئ تركينك ترقيسنه على قدر الاستطاعه خدمتدن عبارتدر . حتى بوفنه دائر هر كسك استفاده‌سنه خادم اوله‌بيله‌جك بر طرزده مقاله‌لر يازديرمغه باشلامش، حصول مقصد ايچون‌ده هردرلو مصارف ومشقتى كوزه آلديرمش ايسه‌ده بزده بوكبى مقالاتى يازه‌جق ارباب ومتخصصينك مع التأسف بولنمامسيله برابر آزيجق الى قلم طوتانلرك‌ده منفعت شخصيه‌يى منفعت عموميه‌يه ترجيح ايتمك وبر مقاله يازمقله استاد اعظم اولمق اوزره هر كسه كنديني كوسترمك ايستمه‌لرى نتيجه‌سنده مع التأسف او فصل مفيده‌يانهٔ مندرجاتدن بالمجبوريه قالديرلمشدى.

معلوم اولديغى اوزره موسيقى منشأ عمراندن برى الك اول مصرليلرك، صوكره‌ده يونانيلرك ، روماليلرك كازار مدنيتلرنده سايه انداز اولدقدن صوكره اوروپاليلره انتقال ايدنجه‌يه قدر برحال بحرانده قالمشدر. اوروپاليلر ايسه بو صنعت نفيسه‌يى حقيله مظهر نظر اعتبار ايدرك بوعصرده سامعه‌يه حائز اولديغى تأثير فوق العاده‌يه ايصال ايلمشلردر . بوندن آكلاشيلركه غرب موسيقيسنك منشأى خطهٔ مصريه‌در .

شرق موسيقيسنك منشانه كلنجه بونك مهد ظهورى چين وژاپونيا قطعه‌لريدر . فى الحقيقه بو ايكى قوم آره‌سنده قديماً ظهور ايدن عالملر فن موسيقينك درجات علياسنه واصل اوله‌رق الك دلنواز نغمات واسراريني كشف واو نغماتى افاده ايچون كيريشيلى وسائره‌دن مركب برچوق آلات نغم واختراع ايتمشلر ، بو بابده جدى ومهم اثرلر دخى تأليف وتدوين ايلمشلردر.

بودوردن صوكره ايسه شرق موسيقيسى

بانق عثمانی مدیرلکندن مستعفی موسیو {لافوانت} جنابلری

M. La Fuente

Directeur démissionnaire de la Banque imperiale ottomane

جدی بر انحطاطه کرفتار اولمش ایسه‌ده بالآخره فرس مدنیتنده پارلامش وحقیقةً جدی بردور ترقیه نائل اولمشدر. الیوم برچوق نغماتك لسان فارسی ایله ادا اولنمسی فرسك بوبابده‌کی مساعیٔ مصروفه‌وخدمتلرینی کوستریور.

فرسدن صوکره شرق موسیقیسی عربلره — خلفای عباسیه زماننده — انتقال ایتمش، عربلردن‌ده قرون وسطاده ترکلر اقتباس ایلمشلردر. فقط غربی شوکه واسطهٔ نقل اولان عربلر موسیقینك ترقیسنه هیچ چالشمامش، فیض مدنیت وترقیلرندن حصه‌دار استفاده ایتمامشلردر. ترکلر بوصنعت نفیسه‌یی مظهر نظر اعتبار ایتمین عربلردن اقتباس ایتمش اولسه‌لر ایدی شرق موسیقیسنك محوی مقرر ایدی. فقط ترکلر یالکز اقتباس ایله‌ده اکتفا ایتمیوب اقتباس ایتدکلری اصولی تنقیح وتزیید، درجهٔ ترقیٔ حاضره ایصال ایتمکله احیا ایلمشلردر.

بنابرین الیوم شرق موسیقیسی موسیقیٔ ترکی ایله قائمدر. اسلافمز بو فنی احیا ایتدکلری ایچون بزم اهمال ایتمه‌مز اصلا جائز اوله‌ماز.

مع مافیه هر قومك کندیسنه مخصوص برموسیقیسی واردر. شمدیه قدر عثمانلیلرك اکثرینه جالشدقلری موسیقی اصل کندی موسیقیلری دکلدر؛ ایران وعرب موسیقیسنك اختلاطندن حاصل اولمشدر. حتی بونك عربلره نسبتی بیله اسلامیتك ایرانده انتشاریندن صوکره‌در. یوقسه عربلرك‌ده کندی موسیقیلری بشقه‌در. بو موسقینك ترقیسنه حکیم فارابیٔ ترکیندن بدأ ایله ترکدن، عربدن، عجمدن بر چوق حکما چالشمشدر. فقط هنوز عصرمزه لایق بر درجه‌یه ایصال ایدیله‌مامشدر واحتمال‌که ایدیله‌مزده. چونکه ملی دکلدر.

اوزان عربیه ایله وجوده کتیریلن منظومه‌لر آهنك لسانه موافق کلمه‌زك اماله کبی، زحاف کبی نقائصدن بری قاله‌مادقلری کبی بوموسیقی‌یه اویدیریلان الحان ترکیه‌ده نقیصه‌دن قورتیله‌میور. ایشته بو سببه مبنی ضربه اویدیریلان کلمه‌لر یا لزومندن زیاده اوزادلمق ویاخود حال طبیعیسی قدر مد ایدیله‌مه‌مك وحتی برکلمه برایکی قسمه بولونمك کبی نقیصه‌لر هر آن ایشدیلیور.

نجیب عصم بك افندی حضرتلرینك ترك موسیقیسی دیدیکی ایسه اناطولی وسوریه‌ده بولنان ترکمان ویورکلرك وقیرلرده یاشایان ترکلرك نغمات طبیعیه سیدر. بو اصول موسیقینك فن داخلنده تدقیقی هنوز مسیر اولمدی. شمدیکی بولندیغی حال ابتدائی بیله بونك طبعمزه پك زیاده موافقتنی تامین ایتدیکی کبی اصوله موافق برصورتده ترقیسنه جالشلدیغی صورتده اوروپا موسیقیسنك ایفا ایتدیکی احوالی اجرا ایده‌بیله‌جك برحاله کله‌جکنده شبهه یوقدر. حال طبیعیسی موسیقیٔ ترکیدن آییرد ایدیله‌مین مجارلرك شمدیکی موسیقیسی ایشته اوصورتله بوحاله کلمشدر.

ایشته {معلومات} بودقیقه‌یه مبنی درکه اولجه اختیار ایتدیکی فداکارلغی، بلکه دها زیاده برفداکارلغی شمدی‌ده اختیاره حاضردر. ترك ملی مقاملری وموسیقیسی حقنده کله‌جك نوطه‌لره بر صحیفه‌یی مع الافتخار تخصیصه آماده‌یز. اربابی اثر ارسالنده امساك ایتمزلرسه بزی منتدار ایدرلر. اشارت بیوردیغکز چوبان شرقیلرندن اداره‌خانه‌مزه وارد اوله‌جق شیلره‌ده، اسکی شرقی وترکیلره‌ده دیکر برصحیفه دها تخصیصنی وعد ایتمکله عهده‌مزه مترتب اولان وظیفهٔ خدمتی ایفایه مسارعت ایدیبوروز. ایش ارباب معارفك همت وغیرتنده قالیور. ارسالنی وعد بیوردیغکز اثرلره انتظار ایدر وحقمزده اظهار بیوردیغکز توجهاتدن طولایی مکرراً عرض شکران ایلرز.

علوم وفنون

مالیه نظارت جلیله‌سی حقوق مشاور کالائمندی فضیلتلو احمد اسعد افندی حضرتلری طرفندن اهدا بیورلمشدر:

{ فضا }

فضایه‌دائر الك اسکی فکرلر بالطبع انسانك مشهودات ذاتیه‌سندن مأخوذدر. پارماق، آیاق، ذراع کبی مساحه آلتلری انسانك اعضاء بدنك طولندن عبارت اولوب؛ طوغریدن طوغری‌یه لمس ایتدیکی بالنسبه صغیر الحجم اشیایی مساحه ایچون قبول ایدلمش ایدی. میل درت بیك خطوه، فرسخ اوچ میل ویا اون ایکی بیك خطوه، بر ید اون ایکی میل ویا قرق سکز بیك

ندیه کیتدی! حقیقت! صیغارمی ذهنه بوحال! بوکا تحمل ایدلز، کلال ایچنده ملال!!

سلانیکدن: عاصم زاده: خلیل رأفت

فن موسیقی

{ ترك موسیقیسی }

مملکتمزده اوچ نوع موسیقی واردر. بریسی آلافرانکه دیدیکمز موسیقیدرکه بونك ترقیسی ایچون آوروپا ممالك متمدنه‌سنك هرطرفده چالشلمش، اصولی، قاعده‌لری، قانونلری رابطه آلته آلته‌رق وضعت، برفن حالنه قونلمشدر.

ایکنجیسی بزم ایچه سازدر. بونك‌ده اسلاف، حتی برعصر اولنه کلنجه‌یه قدر ترقیسنه چالشمش، عملی اولهرق ارباب مراقبه استادلر واسطه‌سیله تعالیم ایدلدیکی کبی نظریاتی‌ده «ادوار» دنیلن کتابلره درج وحفظ ایدلمشدر.

شوایکی نوع موسیقینك برربه مقایسه‌سنه بزم اورابطه آلتده بولنان موسیقینك آلافرانکه توطئه‌لره ضبطنه قانونه دائر بر طاقم ذوات بعض تشبثاتده بولندیلرسه‌ده بللی باشلی برایش کورمدکلرینی، آلافرانکه ایله رقابت ایده‌بیمکی آکلایه‌رق واز کچدکلرینی ظن ایدیورز.

اوت، «ظن ایدیورز» دیورز، چونکه بزمکه دائر اطرافلی معلومات ایدنمه‌دن، اختصاص کسب ایدلمه‌دن اوزون اوزادیه لافردی یاندیلمز، بزم ایسه موسیقی علمنه دائر حکمت طبیعیه‌ده بللی دیکمز نظریاتدن بشقه معلوماتمز یوقدر. فقط هرحالده موسیقی ذوقه عائد برشی اولدیغنه، بوذوقده هرانسانده بردرجه‌ده دکلسه‌ده درجات متفاوته‌ده اولسون مطلقا بولندیغنه نظراً زده‌نورادهٔ شوایکی موسیقی حقندهکی حسیاتمزی بیان ایتمك ایسته‌یورز. خطا ایلمق احتمالی غالب اولان حسیاتمز بلکه موسیقی شناسانمزجه جدی وفائده‌لی مباحثی وبوده اربابنك طولایسی ایله بزمده استفاده‌مزی موجب اولور.

آلافرانکه موسیقی یعنی براورکسترو طاقمنك آلتلریله چالدقلری شی انسانی یامنبسط ویامنقبض ایدییور، اکثریا موجب نشاط اولیور، یعنی بسته‌کار او آلات موسیقیه ایله انسان اوزرنده‌کی تأثیرات اجرا ایتمك ایسترسه موفق اولیور، اصوات موزونیه بر (افاده) ویرییور.

بزم موسیقیده افاده‌یه هیچ دقت اولنمیور. شاعرك تنظیم ایلدیکی نشاط آور برکلمه‌یه غم افزا بسته یاپیلیور: کلمه ایله بسته برتضاد تشکیل ایدییور.

حاله بو موسیقی شمدیکی مقتضیات مدنیه ایله اصلا توفیق قبول ایتیور: نه عسکرك خطوهٔ موزونه ایله یورومسنه مخصوص هوالر ونه‌ده، تیاترو بسته‌لری، اوپه‌رالر فلانلر چالنمسنه فلانه شمدیکی حالی مساعد اولدیغی کبی صوکره اولهجنی‌ده شبهه‌لیدر. بومو-سیقینك کوچك فصللری رقص آوراولق وبعض پیشرو، کارکبی پارچه‌لری‌ده لذتله دیکلنمك کبی مزیاتی وارسه‌ده بوندن استفاده بالکز قبالی اوطه وصفه‌لره مخصوصدر.

بناء علیه بزجه اورتیه چیقه‌جق حالی یوقدر.

نی وقدوم ایله مولونجانه‌لرده، سماع اتناسنده ایدیلن فصللر حقیقهٔ موقع ومقامه مناسب وجد اور شیلر اولدیغی وتام محلنه مناسب بولندیغی قابل انکار دکلدر. حتی بو موسیقیٔ معنوی‌نی آیری برشعبه عد ایده‌بیلورز. بوشعبه‌نك بویله وجد آور، روحنواز اولیشه‌سبب ذوق ترکیه موافقی، یعنی موطن اصلیسز محصولاتدن اولیشیدر، ظن ایلرز.

اوچنجی نوع موسیقی چفته نغره، دیللی مانه، قره‌تنا ایله شورادهٔ بوراده عوامك قولاندیغی طاقملرله کوپلرمزده طاووللر زورنا ویا نظام جدیددن صوکره آلایلردن یتشوب مملکتلریمه کیدن موسیقه‌چیلرمزك کوتوروب یك اعلاده یاقلاشدیردقلری قره‌تنادن، چفته نغره‌دن عبارت طاقمدر.

بونلرك شرقیلری ترکیلری وزن ترکیده اولدیغی کبی کفته‌لرده کندیلرینکدر. بونی اجرا ایدنلرده، دیکیلرده آکلار، حظ ایدر نشئه طویار. ایشته شو ایکی طاقم آلات موسیقیه‌نك کفته‌لری. بسته‌لری هپ بزم مالمزدر. حتی قویون وکوپکندن یشقه طاغ باشنده یالکز قالان جوبانك قاوالی‌ده نایك بر حال ابتدائیسی اولدیغندن اصل بزم مالمزدر.

ایشته او موسیقیلر، آلتلریله، حتی کفته وبسته‌لریله تا ترکستاندن یورالره قدر بزمله براز کلش ذوقمزه موافق اولدقلری ایچون حالا عوام دیدیکمز خلقمزك واسطهٔ انشراحی اولوب قالمشدر.

ساز شاعرلرینك قوللاندقلری سازلر بزم کوی موسیقینك ایچه قسمیدرکه بونك‌ده کندیسنه مخصوص «طاهر»، «کرم» کبی مقاملری، فصللری اولدیغی معلومدر. ایچه ساز طاقمده کیرن رقص هوالری‌ده هپ بزم اصل موسیقیدن او طرفه‌کچمش اولمیدر.

هرنه ایسه اصل بزم موسیقی شو صایوب دوکدکلرمزدر. بونلرك بسته‌لری، کفته‌لری هپ بزمدر. کویلرده، طاغ باشلرنده هرکس پارمق حسابیله کندی حیاتی مصور برشی سویلر، یوکاروده حسلی نغمه‌لردن عبارت کفته اویدریلوز، چالنوب چاغریلور. فقط کبار صنعتکارلرینی طاغ باشنده شو نغمات ملیه مهجور قالمش حال ابتدائیسندن بر آدیم ایلری کوتورلمامش، حتی مدنیت دنیلن سیل بنایانی‌ده سیلوب سوپورمکه حاضر لنمقده بولنمشدر.

اصل مالمز اولان شو موسیقینك اهمالنه‌ده سبب ایران ادبیاتی تقلیدی اولدیغندن شبهه ایدیلمیدر. عجمه اقتفا ایدن شاعرلرمز کفته‌لرینی عادتا فارسیجه کی بر لسانله تنظیم ایلدکلری جهتله بسته‌لری‌ده او یولده یاپلمش وشو صورتله ایران موسیقیسی بزم مال اولمشدر.

همان هیچدن بر معلومات ایله بو یولده

ادارهٔ افکار ایدیسی مسائلندن در. دائماً تورلی موسیقیلر شعبهٔ یه قدر موسیقیدن آکلامایانلر مرجه بیله دقیق ایدلدیکندن جهلتر تعیین ایدیله ملیدر. حسن بتیره یاغتلاعلیدر.

اما دیه حک که «وار نازك ایجه» ترقیسنه وقدر چالشلمش موسیقی یی یاقه یه طاوول دوره رك، زنلی مائه ایله مجموعه کیرمیه، خیارا فکرمزه اولدیکندن. اوروپانك هر یرنده الافرانقه دیدیکمز موسیقی تعمیم ایتمشدر. فقط بو موسیقی هر یرده بشقه در. ایتالیان، فرانسز، آلمان، انکلز موسیقیلری ایری ایری تیپلردر. بونلری آیرد ایدن شی نلی آهنکلردن. بزده آهنك ملیمزی او اغدانی، میل موسیقیدن تدقیق ایدهرك چیقارملی، فی مه فی یه تطبیق ایدهرك ترقیسه چالمالی، اوزمانه برموسیقی رکی ویا عثمانی، قویملیدر.

بو تکرار ایدهم شو مقاله دن مقصدمز موسیقیسز ایچون یکی میدان تدقیق آچمقدن بشقه شی دکلدر. بونول بکردیر. ایشلورسه فه، السانه بك سوك بر خدمت ایدلش اولور. فقط بوکا ارباب ایسته بر ارباب دکلز، حتی بودن طولایی ده شو واده برحوق خطالرم دوشه دیکمزی بیلیورز. املیز خدمت اولدیغی جهته او قصورلر، خطالر عفو ایدیلمیدر.

شونی ده اعتراف ایدهم که بوایده قولای قولای لاقردی دیه یلمز. الا ترقه، الا قرائه موسقینك نظریات وعملیاتنه واقف اولمقدن، او یلی آهنکلر نامیله دیکلنوب ضبط و تدقیق ایدلدکدن صوکره اوشه کیریشلور، فی مقاله لر، حتی کتابلر یازیلور. شو اوزون انکی اختیار ایدن جهاتك آفرینی قازانور. بوکاموفق اولانی صنایع نفیسه مراقبلری. تدقیق احوال ایم علمیه متداوله تکرار مستغرق ایدر. بوولده یازیله حق مقالات علمیه، ومباحث فنیه یه هر غزته ستونلر تخصیص ایدر، فقط **معلومات** بویله دهازیاده معاونت وعد ایدر، یعنی توطه لرینی فلانلرینی تنظیم وطبع ایتدیرمکی و حتی او یولده کتاب یازانلری تشویقاً اثرلرینی طبع ایله حاصلا

فوقه کیدی مجاهد ندهٔ ارازیسنك ایدن ارکان حربیه فائقلرندن عزتلو کاظم بك افندی

عزتلو کاظم بك افندی وقنام ارکان اطرف الذی اظهر الیسالة فی محاربة منتق (فورقه)

Le lieutenant-Colonnel d'état major Kiazim Bey, Un des héros de la guerr de Phourka

تندن مستفید ایتدیرمکی ده درعهده ایمز.

سایه پناهانه حضرت **عبد الحمید** خانیده شو خدمت مهمه یه موفقیت حاصل اولهیلور و بوکاده شو مقاله ویسیله اولور سه انتظارمز آرتار. هان جناب حق. وفق بیورسون آمین.

نجیب عاصم

ادبیات عسکریه

(حرب وصنعت حرب اولان عسکرلك)

نسانلرك موجودیتی، جمعیتلر یله قائم، جمعیتلری تشکیل ایتدکاری حکومتلر یله دائمدر؛ حکومتلرده اقتدار عسکریلری درجه سیله مقایسه اقتدار عسکریلری ایله جمعیتلرك اخلاق حمیدلری، ترقیات مدنیه لری نسبتنه رعایتلری اولور. مدنیت حاضره نك عمری، قدرت حاضره عسکریه یله برقراردر. حرب ایتمیه یکه مدیر! یو هیجان آور کلمه یی بوتون لوحه ی قدیر و تصور ده بیکرمیه دکل، میلیونلرجه فکرلر، انسانلر بوردیدی. قانمز، قیرمچیلر قیریلدیغی کتابلر، یاندیرلر طوپلدوردیغی خالده بیه بو مقیاس کله نك اشراب ایله دیکی معانی، فوائد ومحاسن اکثر خلق طرفندن غیر مصدق قالمشدر؛ حتی وبایده بیاض آی وفکره قالقیشان حکمدن بعضلرینك معالنان، محاکماتی بیه کاملاً حقیقتی خلاف وخارجنده اولهرق حربلر ایتمش وبویله حربلرلر هیچ بر فقط لزیده بزر حقیقت ارماغانیه بزر تحت حمایه برالشمه دن قارشمه دن عبارت هیچ بر مقصد اولمیه کیتمشلردر.

ادبات بری الله معجزبیان قلمی، آیده وکری ارلان کعبی آلیور، حربك علویتی قدسیتی مکمل اکلاتیور، لکن، قدرلقله یاردیغی براقیور، یاد بلوچیور، حربلر، مادهٔ موجب اولدیغی سنالیق، فلاکتی، وخامتی بررر ایضاح ایدیوردیه، بهایتده، حربك سفالتی علویتنه غالب کلیور!

عصرمزده، الحمد لله تمدیدر، مدیر؟ هرکس حکملك، بیاکیلك طالسلامنه قالقیشدیغندن آرتق حرب حقده، مبروطات غیر محققه ده بولنمق مودا حکمی آلیور. دوق برسنك، محیر شاهنك مرور زمان ایله بیوطا زیاده لشدیکی اکلاشیلور. فقط بو امر حکملر، و تعابیر فکرلر، بو یوده عقلا فروشلقلر ارباب دوراتیش طرفندن شدتلی اعتراضلره حدیتك استهزاره، برحقارت بسلمره استقبار نظرلره هدف اولیور.

حربك — که برفعل مقدسدر — صرف برروحیتدن عبارت بولندیغنه ومدنیت حاضره البرولهدیکی حربك ازاله جغه، ومهلك ترقیات ومدنیت حاضره نك نقطهٔ کمالنه وصولندن خلك وجدانك کره ارضدن بستون قالقمش بولنه جغنه حکم ایدرلر.

ادبيات

شعر

سطوت جهانكيرانه‌سى، صولت ترعانه‌سى جهانيانك خاطر نشانى، صحائف تواريخك ده نقش زرين خامهٔ بيانى اولان قوم نجيب عثمانينك صلح وسلم عموميه — انسانيت نامه — خدمت انجون اختيار ايتديكى سكوت وسكوتى، ضياء شمسى باطقه صيوامق قيلاندن برطاقم ظنون باطله، خيالات عديمه ايله عجز ومسكنت فرض ايدن كونه نظران كبى وجود موراته‌سنى برجسم معظم، جيوش جانت پرورانه‌سنى كتائب نصرت مطلسم قياس ايله‌ين يونان — معلوم جهان اولديغى اوزره — ميدانه آتلمش، فقط دولت ابد مدتمزك خمس زاده‌سنده‌كى بر قوتيله درحال پامال قهر وتدمر اولوب رمش ايدى.

پادشاه مؤيد من عندالله، خلافتپناه خفايا آگاه افندمز حضرتلرينك موكل ذات نه‌لرى اولان موفقيت سريعهٔ الحاصلهٔ شاهانه هايونلرى جهانى حيران، بدخواهانمزى بيله تحسين خوان ايتديكى صيره‌ده اقطار جهانك هر طبقهٔ عاليه‌سندن انعكاس ايدن آوازهٔ تبريكات وتقديراته، قلوب صادقهٔ عثمانيانده غليان ايله‌ين حسياته منظوم، منثور شعرلر، مطراء معلى فكرلر له ارباب قلم ترجمان اولدقلرى كبى مذاكرات صلحيه اثناسنده ده اوپادشاه حكم پيرا، اوظل ظليل جناب خدانك احراز ايتديكى غلبات وموفقيتانك قلوب عثمانيانده ازسرنو اويانديردبغى احتساسات مسرتكارانه‌يه ولى نعمت بى منت اعظم وافخمزك عبدصادق صادق الوجدانى، اضعف العباد صادق وجدانى شو وجه ايله ترجمان اولبور:

سكا، الله ياور پادشاهم
معينك رب اكبر پادشاهم
نصير كدر پيمبر پادشاهم
سنكدر شافئ عسكر پادشاهم
مظفرسك مظفر پادشاهم

٢

خيال خام ايله بى چاره يونان
اولوركن ساحهٔ مرديده پويان
كوروندى قارشيدن شمشير ران
همان سرتاپا اولدى پريشان
عدوك خوار واحقر پادشاهم
مظفرسك مظفر پادشاهم

٣

سنكدر شان وشوكت، فوز ونصرت
جهانه منتشر سندن عدالت
سنك مجبور شكر انكدر امت
ايدنلر وارايسه كفران نعمت
قالير البته ابتر پادشاهم
مظفرسك مظفر پادشاهم

٤

سنك مشتاق وأيكدر اصابت
سنك فكركله تو أمدر رزانت
سنك مختص ذاتكدر شهامت
بتون كون مفتخر عثمانلى البت
عدو اولدى مدمر پادشاهم
مظفرسك مظفر پادشاهم

٥

جهانه سر تسر فرمانرواسك
كرامت منبعى، كان عطاسك
بتون درماندكانه ملتجاسك
حكم پيرا، ضمائر آشناسك
موفقسك سراسر پادشاهم
مظفرسك مظفر پادشاهم

كوريجه فى ٢٥ ايلول سنه ٣١٣

{ تركى }

آيلر، يللر كچر محبت آرتار
يار يوزينه باقماز اداللر صاتار
ايلى سوزه، نى برياله آتار
آلدانيرسك سوديجكم كل ايتمه.

كوزلجكم ايله، كونه الدانمه
راس كلنك سوزينه كل قانمه
آجى بكا پك اوقدر نازلانمه
غدر ايدرسك سوديجكم كل ايتمه

ع. ناصح

{ ديكر }

شوچوجوغك باقك حالنه
جانلر طايانه‌ماز آه وزارينه
بوكوزيه‌لى انسان صوقار جانينه
سوآتمه‌سى، چوجوجغى آغلاتمه

بويويه‌جك شان آله‌جق بويلورى
قان دوكه‌رك اون آله‌جق بويلورى
تر دوكه‌جك يورد يايه‌جق بويلورى
اوپ آتمه‌سى چوجوجغى آغلاتمه

ع. ناصح

{ ديكر }

«آقشام اولدى يمه صولر قارارديى»
يار كيده‌لى بنم، بكزم صارارديى
دوشمانلرم بويله كونم آرارديى
سوينيمك بوده كلير باشلره

ويرير ايكن يار يولنه واريمى
ايلر صارمش الاكوزلى ياريمى
ديكله‌ين يوق فرياديمى، زاريمى
سوينيمك بوده كلير باشلره

ناصح

{كيجه‌سى ياتمشدم بريوجه داغده}

كوندوز اكلمه‌رك كوكلك برباغده
كيجه‌سى ياتمشدم بريوجه داغدم
كيمسه يوقدى نه صولدده، نه صاغده
سوتوك، سوتوك طوريورودى اويرلر

سرين يللر اسيوردى هربادده
برخيشرين فيصلاوردى اورماده
بن كندمى صانيوردم جنادده
يواش، يواش صالانديقجه ياميرلر

سحر يائيلاشدى، آرتق بيلك دوشدى
اسحق «حق» ديدكه كوكل اويوشدى
تكرى سوكيله قاباردى، جوشدى
اپ ايصركن بويله دره‌لر، ديرلر

كيرلى، كيرلى آ كيوردم مولانى
دوشونديكه شاشيرمشم هوانى
درين دالمش، اونوتمشم دنيانى
برده باقدم آيدينلامش ياميرلر

٢٠ رفعت

{خزان عنوانلى منظومه‌دن}

قالمش بتون آرچقلر يواده
كرمز اولدى كلكلر اووادده
مه‌سز اولدى اوياورو قوزيلر
يرسكوندر كيديورهب مرغاده

ياغلامقده كيجه كوندوز دره‌لر
ساكنانه طوريبور شجره‌لر
حالت نزعه كلن حسته كبى
ايكيلر قارشوكى طاغلر ايكيلر

روزكارلر اوفده‌شدكله وزان
هپ آتاجلر قورييدى كلدى خزان
اووه‌لر كورونمه‌ده‌در ماغده
كوكلرده بتون غرفهٔ احزان

سيلورى فيولى بشار
بث قدرى

معلومات

بوملى منظومه‌لر حقنده هيئت تحريريه مزدن نجيب عاصم‌بك افندينك مطالعه‌لرى:

صحائف مطبوعه اوزرنده قارالامقه متجاسر اولديغم بعض مقاله‌لرك تأثيرى آكلامقده‌بك مرافق‌يم. بكن هفته‌كى معلومات ايله نشر ايلهديكم «ترك موسيقيسى» سرلوحه‌لى مقاله‌يك نه كبى بر تأثير حاصل ايلديكنى آكلايه بيلمك اميديله شهزاده باشى قراتخاه لرندن بريسنه كيتمش ايدم. چوقلق كيمسه ايله القيم اولديغى جهتله اكثرى يرده مجمع ناس اولان يرلرده يالكز قالييرم. فقط ايكى طرفده ويا قارشوسنده بولنان ماصه‌لر خلقندن هانكيسنك معاصبه‌سى خوشسه كيدرسه اونى ديكليه‌رك متلذذ ومستفيد اولورم. اشته شو ايكى استفاده غرضيله كيتديكم قراتخانه‌ده‌كى برماصه‌ده برقاچ كنج طوپلانمش ايدى. بونلردن بريسى: «نجيب عاصم «ترك موسيقيسى» عنوانلى برمقاله‌يازمش، باقدم نه‌لر يومورطلايور؟» ديه‌رك معلوماتك اونسخه‌سنى آچه‌رق رفيقلرينك مساعده‌سيله برم مقاله معهوده‌يى اوقومه‌يه باشلادى. ذاتاً ايسته‌دكم برشى اولديغى جهتله محرر عاجزده بلى ايمكسزين قرائتى وصوكره ايديلن مباحثه‌يى تماميله ديكله‌دى. بكن سوزلرك شورادە نقله لزوم كورمه‌يورم چونكه ارباب مصاحبه‌نك استاد بيلدكلرى برطاقم داتلردن بش اون يشيرو، برقاچ بسته، بش آلتى كار، يكرمى اوتوز شرقى كچمش وموسيقى دنيلين علم شو قدرجق معلوماتدن عبارت طشنده بولنمش نوعوسلر اولديغى حريان مباحثه‌دن آكلاشلديغى جهتله قارئين كرام مبانيده جداً موسيقى يه واقف اولانلرى تصديعدن احتراز ايدييورم.

طانيدقلرمزدن، سودكلرمزدن كنده يلرينى موسيقى شناس صره‌سنده صايان برطاقم كنج دوستلرمزده برة ابى سرزنشده بولنديلر. برذاتاً اوكى سرزنشلره آليشغين، اويله شيلره اهميت ويرمزده دكلز. فقط مقصد ترقيپرورانه‌مزى ده دوستلرمزك خاطرى ايچون فدا ايدهميز. كرك قراتخانه موسيقى پرورلرى، كرسه بنه او فيلدن اولان دوستلرمز ايچه‌ساز طاقنك محاسنندن، لطافتندن برجوق دم اوردبلر. برى تخطئه ابتديلر. نهايت ايچلرندن برقاچى كنديلرنه اماله ايده بيلدك، اما كنديلرله برابر برة ميلان كوستريلرى ده شاد صايارز. لكن شو شادلرك بركون اولوب «قواعد مضبوطه» حكمنه كچمه‌سنى ده جداً آرزو ايدرز. بو خصوصده‌كى اميدمز پك قوتلى وبركمالدر.

بز ايچه ساز طاقنده افاده بولنديغى، مدنيت حاضرمزك احتياجنى دفعه كافى اولديغنى دعوا ايتمش ايدك. ايشته آرادن طقسانجه بش يوزسنه قدر برزمان كچمش. چونكه ٧٠٠ تاريخندن اول سلاطين سلجوقيه طرفندن استقلال علامتى اولهرق جناب غمامه كوندريلن داوول، عثمانلى آلات موسيقيه‌سنك مبدئيدر.

او تاريخدن صوكره سلاطين عظام [نورالله مراقدهم] حضراتنك ترقى معارف امرنده‌كى همهمات مرشدانه‌لرى عرب وعجمدن برچوق ارباب معرفتى بو طرفلره جلبه واسطه اولمش ايدمسه‌ده اكثريسى لسان محاوريه واقف اولمدقلرى جهتله تورككه قاعده وصرف عربى وفارسى لغتلرندن مركب برادا ايله افاده‌لرى محافل ادبيده موده حكمنه كيرديكندن لسان خواص عوام دينلدن آيرلمش وعادتا باشقه‌جه بر خليطهٔ لسانيه تشكيل ايلمشدر.

ايشته لسان تحريرينك، شعرمزك، موسيقمزك كندى دائره‌سى داخلنده ترقى ايده‌مه‌لرى، باشقه ملتلرى تقليدايله شمدى شكايت اتمكده بولوندقلرى حاله كيرمه‌لرى اومودەنك سيئاتندن قابه‌در.

بزايسه بوكون استقباله طوغرى دوب آدىملرى آتمق وفقط ماضيمزى ده كوز اوكدن آيرمامق مجبوريتنده‌يز. ايشته بوندن طولايى شعرمزك ملى اهنكده اولماسى توصيه ايتمش ايدك. صوكره‌ده اوكفه‌لرك يعنى نزم تعبيرمزجه «ياغلامه»سنى تركه ايستيوزن. بحمده تعالى شو تشبثمزده تمامله موفق اولهرق باشه چيقارەمدق سه‌ده برة اويانلرى‌ده بولدق.

اصل موسيقى يه واقف اولانلر، يعنى آلافرانغه و آلاتورقه موسيقيلرينى فن مخصوصه تماماً تدقيق ايدنلر شمدىكى ايچه سازك احتياجات مدنيه‌مزى تسويه‌دن عارى اولديغنى تصديق بيوريورلر. حتى بو ياينده مقاله‌لرده حاضرلامق بيتده بولنيورلر؛ ديورلركه: «آلتى يوز سنه‌دن برى بورالرده

جزیره در بحیرهٔ یانیه
Ile dans le lac de Janina

یانیه کولهٔ اطه

عجم موسیقیسه حالیمیز نه قدر ایلریلمش؟ یوکون المزده موسیقی ارباسنه (فصل) اطلاق اولنان نغماتی کیفه قدر رعایت ایدیلمش؟ پیشروه رکار ورزمانه کوره موده اولوب اوتودولمش یکرمی اوتوز سنه قدر باشقه نه وار؟ حال بوکه بو موسیقی سرلك دیدیککز کبی نه بر ماهیه‌دار، حتی بنده بر اوصول‌ده، وجوده کتیرمه مشدر. هله بسته کارلر کفه‌لرك مقداسه هیچ دفت ایجون‌ده لزنده متناقض نتیجه‌لر حاصل ایله مشلردر. دها عرضی قطعیه بیله رعایت ایدمیورلر، جمله‌لری، کله‌لری بادتا بالطه‌لیورلر. آلتی یوز سیلدن بری بو موسیقی‌یه جالیشلدیغی حالده یوکون الده نه قالمشدر؟ قوهٔ حافظه‌سی اك مکمل اولان موسیقی شناسلرمز بیله یوکون ایکی دکل، حتی بر عصر اولکی اتاس آثار موسیقیه‌یی بیله‌مزلر. باقی قالان پوقه‌ده بر خوش صدا ایشه، او صدالر خوش دکل ایشکه قالمامش. سوزده اصول و ضابطه آلمه آلمش و ترقیسنه بك چوق زمانلر صرف اولنمش اولان شو ایجاد ساز طاقمی اوطه‌لر ایچندن دیشاری چیقامیور. غربیه‌دن ارلدیغی اوطه‌لره بر اورفه‌لی، بر بغدادلی، بر ابراهیم، حتی بر بدوی کله‌رك اورفه یا بغداد آهنکی برعزل، اران ادالی رقصیده، رموال اوقودقلری زمان اورتم طاقم بیورت اولیور، چونکه بونلر هپ بر رطیبی آهنك مابندر. هله دامان نمو... تورکسی بتون تورکلری وجده کتیریور، شو حالده بزه بر موسیقیمزك طبیعی، ملی وحتی قنی اولدیغی آب اچیق اثبات ایدوب طوریور، دها شوقی وذوق ارباب دلیللری صایه‌رق بلکه (معلومات)ی طولدیرمقلمیز لازم کلیر. بر ایسه یوقن وستقیك ارایشدن دکلر. فقط کندیلرنده بر ذوق ملی حس ایدیورلر، وکاشترلك ایدنلری ده کوریورلر. آهنك ملیمزه موافق بر موسیقی ایستیورلر. احتمال که شو فکرمزی مؤاخذه ایدن چوق بولنور، فقط مأیوس اولمایز. یوکون بزه معارضی وه‌واخذ اولانلرك یارین نغمات ایده‌جکلرینه امیتمز بك قویتلیدر.

دلیلی ایستیورسکز؟ ایشته بزه بو کونلك درت شاهد!.. وقیله بر شعر ملی وجوده کتیرلدیکی توصیه ایتدیکمز زمانده بوبله مؤاخذلره، دها سرت مقدلره راست کلمش ایدك. بحمده تعالی یوکون استانبولده بر (م. رفعت)، حلیمه اکا مطلعی دیکر بر (رفعت)لر تانیکی کورمکله قرارالمین اولدیغمز کی یوکون بر اوچنجی ارقاق اوزرده. اوچ آری بالایه عمل ایتدیکمز بر (ناصح) کوریورز. دردنجیسی ایسه بتار خانم اولیور. ایشته بر دردت اولدیغی کی، درت ده فرق ودرت یوز اولدیغه وحتی درت یکی بولدیغه بك قوی امیدمز وارددر.

موسیقی حقنی وطبیعی عنان حقندهکی آرزولرمزك ده‌ایندیه میدانه کلدیکی کوره‌رك قولاقلرمزك باشنه، کوکلرمزك راحتسنی آچاجغمزی یکی بر آهنك ایله ذوق ونشه بولاجغمزی اومارز... بو اومودیمزك بوشه چیقمیه جغنی ده ایشته شدیدلك درت شاهدمز ایله تأمین واثبات ایلریز.

آهنك ملیمزه موافق اولهرق وجوده کتیریلن یوقاروده‌کی ارلرك املاسنه، طاقم قصورلر کورلیور، فقط اوقصورلری کورن کوزلر ادبیات عثمانیه‌ده تعمق ایدمه‌مزدن اویغور خطی ایله یازیلان اسکی آثار ادبیه مزده یاباجی دیللردن سوزلر هپ تلفظ اولدیغی کی یازلمشدر. الفباسی آری اولان لسانلرده بو قاعده عمومیدر. عثمانلیجه‌ده

عرب، معجم اعتباری قبول ایتدیکی ایچون املای حاضر محافظه ایدیلیورسه ده اصل فونوتیشمق و یازمق آراسنده آیری، غیری اولماسی دوشونیلیرسه تلفظك معتبر اولمسی اقتضا ایدر. بناءً علیه، عامه‌نك تلفظنه موافق اولان (راس) و(دوشمان) کلمه‌لرینك اصلی (راست) و (دشمن) در دیه ایدیله‌جك اعتراضلرك هیچ اهمیتی یوقدر. چونکه اهنك ملی وتلفظ عثمانی یونی ایجات ایتدیر. یینور. ایشته ناجی مرحومك وضع ایلدیکی «تصرف عثمانی» قاعده‌سی بوندن دولایی ترك ایدیلمیدر.

نجیب عاصم

یونان محاربه‌سنده کوستردیکی براعتله مبنی عهده‌سنه میرلوالق رتبه‌سی توجیه بیورلان سعادتلو ولی پاشا

Général Véli Pacha, récemment promu au grade de brigadier

قسم ادبی محرر مزده دیسورکه:

نجیب عاصم بك افندی برادرمزك مطالعات تحریراتلرینه قارشی بزده بعض مطالعاتده بولنمق ایسته‌دکده وقتمز مساعد اولمدی. ارشاد اوکزده‌کی هفته ایاده‌کی مطالعاتمزی عرض ایدرز. شمدیلك رفعت افندی یه قول کلام ایدهلم.

رفعت افندی بو منظومهٔ غیبه‌لرینی اهدا بیوردقلریله کچکی اخطارات خالصانه‌مزه کوچمدکلرینی بیلدیرمش اولیورلرکه بزجه موجب تشکراندر، مساعدهٔ ادبیانه‌لرینه اغتراز ایتمه بعض مطالعاتده بولنه‌جغز.

منظومه‌لرینك هیأت مجموعه‌سنی کوزل بولمقله برابر بعض پارچه‌لرینی براز آفکسز بولدق.

دیکر بعض قصورلرینی ده اخطاره جرأت ایده‌جکز. اوچنجی مصراعده «نه سولدده» دیه‌کدن سوکره «نه نماعمده» دیه‌لری لازم کلیردی؛ یونی بو تصحیحك ضرورت وزنیه باغلایهلم. بوندن ارکی مطالعه‌نامه مزده‌ده عرض ایتدیکمز اوزره لسانمزك بویله کسب تراکت ایتدیکی برزمانده اویله پرطاقم الفاظ آز، حق تأمل بیوردورلرسه «آیدینلامق» ایله «آیدینلاتمق» پیتنده‌ده ایجه بر فرق بولورلر.

بو اعتراضاتمزله برابر شونی ده عرض ایدهلم که جریده‌مز رفعت افندی کبی اذکیانك آثار برکریده‌سنه داعًا عرض افتخار ایدر، دیکر اثرلرینه ده کمال تهالکله انتظار ایدیکمزی عرضه حاجت یوقدر ظن ایدرز.

{پرطفل بی کس}

محزون نکاهی بی‌تاب فرقت
کیریکلرنده اشك تحسر
تهاده طورمش مأیوس مأیوس
ماضیله حالده ایلر تفکر

کوردم بوحالن اولدم پریشان
ذوقم، سرورم هپ زائل اولدی
کوکلنده یوقمش آثار قسوت
کوکلم اودمده آتشله طولدی

صوردم که:

باغن نه‌در بوآه‌وآینه؟
ای تونهالی باغ خزانك
کتم ایله سویله کل سن بو حالی
فکری پریشان ایتدی خیالك

شوجوابی ویردی:

مهم ایچنده قالدم یتیم
لطف پدردن محروم ایدم بن
آغوش خاکه آتمش وجودی؛
زیر ترابی ایتمدی مسکن

درخاطر ایتدم اوکی حالی
بیك حزن ایچنده ... یارب نه‌درلو؟
کوز یاشلرمده ایتا ایدرایا
هجرانلی کوکلم آتشله مملو

خلیل رفعت

معلومات

حدائق سکره نظراً فوق العاده کوزل بولدیغمز بو منظومه‌کرك بعض پارچه‌لرینی طبه مجبور اولدق ایپ‌ده بعدما احداث یورمه‌جغز آثارك کاملاً درج اولنمق استعدادنی حائز بوله‌جغلرینی استعداد ادیبانه کردن مأمول ایدرز.

بحريه لرينه يله قبول ايتديرمديلر.
نصف النهار مسئله سي ده بويله اولدي يا؟ هر دولت كندي پاي تختندن كچي قبول ايدي ويردي. اورنه به برقاره لق چيقدي كه ايچندن چيقه بيلير سه ك چيق! نهايت شو محذور آكلاشلدي، عمومي بر نصف النهار قبوله قالقيشلدي. بوده بوش چيقدي، چونكه اوروپا بوندن ده خودكاملغي براقمدي. (قدس) نصف النهاري اساس اتخاذ ايمك ايستدي. اهل كتاب اولانلر ايچون قدس بر موقع مقدسدر. هايدي بوكا اولنلر برشي دكمزلر. بودينلر، قونفوسيوسيلر، فلانلر مقدارجه اقليتده مي قالبورلر؟ فقط اوروپا بوكي ايشلرده مدنيته خدمت ايتمك، اماباونك برقيض عيسوي اولديغي ده هركسه احساس ايتدلي، ديبورده موفق اولهميور، اولهيه جق ده. القصه شله سي ده بويله. اوت هرلسانك مخارج حروفي جامع رالفبا ترتيب ايدلمش، ايدلمش اما يازمنك صولدن صاغه يازلمسي شرطقوشولمش. اينته اولدي. اشكال حروف براولسوزده وارسون اقوام سامیه صاغدن صوله اريانيلر صولدن صاغه، چينلي و سائرده يوقاريدن آشاغي به يازسون. خير اوروپا بوني ايسته ميور، نشريسنه چالشديغي مدنيتك «قيص خرستيانی» اولديغني آكلاتمق ايسته يور.
اوت، اوروپانك ايستديكي بودر. برقاچ سنه اول اجادن برينك اونه كتمش ايدم، بوذات حقوقه متقيدر، مسلكنه براقي وار، بوكا داڑ تورکچه ايرلرك هپسي ايله فرانسزجه لرينك اكيكي ومقبوللرندن عبارت كوزل بركتابخانه سي ده وار. يكي فرانسزجه بركتاب آلمش، اوقومش، يك بكنمش، بكاده كوسترمدي «قانون حالنه قونلمش «حقوق بين الملل» آدلي بركتاب.» «الحكم لمن غلب» اساسنه طيانان حقوق بين الملل قانون شكلنه كيرمي! هرنه ايسه آلمانيا حقوقچيلرندن بريسي يازمش، فرانسزجه يه ده ترجمه ايدلمش. مؤلف مثلا آفريقاده درت كويلي مستقل برعشيرتي ده برملت اولمق اوزره قبول ايدييور، حقوقنه اك معظم ومترقي بردولت قدر رعايت ايدلمسني توصيه ايليور. اعلا! اوت اما، ايشته اماسي وار. بونارم ده، شوحيالي اولان حقوق پرستلكك، برقيض خرستيانيت ازي اولديغي بوندن استفاده ايده جك اقوامه، هانكي مذهبدن اولورسه اولسون، احساس لازم اولديغي، اكيداً توصيه ييوريور.
طوغريسي ايستريمي كز؟ بن اوروپانك مدنيت دعواسنه شاشالردم. برمي عثمانلولرايدي عصردن بري بيانه دوتاه التجالايدن هردين، مذهب اربابي حمايه ايمك، حقلرينه رعايتلر كوسترمكه مألوفدر. بويله شيلر زه چركين كليور. اينته ازجمله وقايع سابقيده عثمانلولر بولغاريه بوندن طولايي، يعني اوحقلي مدافعه دن ناشي، ملل خرستيانيه نك زه هيچ برشي ديمكه حقي اولديغي حالده، مكتبلر مزده وقايع سابقيه اوقوتمايز. اوروپا ايسه بوني عمده سيله اوقوندقدن ماعدا جوجقلر مخصوص مكتب دفترلرينك قابلرينه يله بوني طرفه ايدر، اهل اسلامي *Barbare Infidèle* ديه ياد ايله كندي جيلغنلقلرني برر قهرمانلق صورتنده كوسترر.
هرنه ايسه، لسان عمومي بحثنده، اوروپا بويله طاوريور. كله لري هپ اوروپا لسانلرندن آليور. موافق اولهميور. بويله شيلرده خاطر، كوكله باقاملي حتى چكمه لرى يله خشود ايتملي.
«روو آنسيقلوپديك». لسان عمومي حقنده اوفكري پازان كيسه طوغرى دوشونمش. مثلا انكليزلر كندي پاي تختلرينه «لندن» ديدكلري حالده فرانسزلر بوكا «لوندر» ديبورلر. هركس «لندن» ديملي.
ديملي اما، بوني هريره تطبيق ايتملي. شرق تاريخي اسكي اوروپالولرآلتاوست ايتمشلر بتون جغرافيا اسملرني، ذوات تاريخيه آدلرني كلاشلماز برحاله قويمشلر. اوملتلرك اك يكيسي برعثمانلولر دكلمي؟ فرانسزلر حالا (احمد)ى *Achmet*، (بايزيد)ى *Bajazet* يازييورلر. واقعا بو املالرى آلمانلردن طوغريدن طوغرىيه آلمشلر، فقط تلفظى كنديلرينه اويدرمشلر. چونكه بواملا اله او اسملر آلمانجه ده هان بزم تلفظمزكى تلفظ اولور.
عجبا لسان عمومى فكرينك قوه دن فعله قونلمسى قولايلشدرمق ايچون اسم خاصلرك ترجمه ايدلمسى توصيه ايدن فرانسزلرى بالكز اوروپاده مى تخصيص ايدييورز ديوقفه بتون قوانه تشميل ايليور. ترجمه، امثال كثيره سيله ثابت. اولان تجربه لره كوره، برتجربى توصيه ايدييور صايرز، اكر ايكنجى ايسه انسانيت نامنه كنديسنه تشكرايدرز. چونكه كندى ملكمزده ايش پاپه رق تجارت ايدن واپور، دمير يولى، قوپانيالرينك فرانسزجه حركت جدوللرنى آكلامقده بر آز كوجلك چكورز. جناب حق دائم بيورسون، بوكون يورالرملك عثمانيدر، اوملكك انسانه بزه آدويرمش ايسه ك، آدلرى ايشته اودر. قيصريه يه حالا *Césarea* ديمكده مى كورمييورز.

نجيب عاصم

فن موسيقى

موسيقى مليمزك فن دائره سنده تدقيق وضبطى حقنده هفته لك **معلومات** غزته سيله ايكى ملاحظه نشر ايتديرمش ايدم. ملاحظات عاجزانه مك مصيب اولديغنه دائر بنه معلومات غزته سنه (م. جلال) امضاسيله بر مقاله، واقعه درج ايتديرلمش ايدى. بناء عليه صاحب مقاله يه عرض شكران وجيه دن اولدى. دعا صوكره، اسماعيل عونى، امضاسيله معتبر وترجمان حقيقت ده ك نشرين ثانى تاريخلى نسخه سنده ده «ترك موسيقيسى وبعض ايضاحات» سرلوحه لى بر مقاله كورلدى. بو مقاله ده حق عاجزانه مده التفات كوسترلمش اولديغندن، اكر حافظه مى آلدانميورسه، طقسان درت وياش سنه لرندن برينده محافلر چارشو

سنك بدستان فيوسى جوارنده‌كى بر كتابجى دكانده بر ايكى كره تشرف ايلديكم عونى بكه عرض احترام ايلرم.

« طاغ طاغه قاوشماز سه انسان انسانه قاوشور » حكمتى ايشته شويله بكرمى سنه دن صوكره ولوشوصورنله اولمن تحقق ايتدى.

هرنه ايسه اصل تشكر ايديله جك ماده شو موسيقى تحت آداب مناظره داخلنده بورونكده بولنديغى ـ انشاء الله ـ خاطره قدر بوصورتله دوام ايدوب ايلريكى تحلرده بر نتيجه اولور.

عونى بك برادرمز « طوقوز يم تلا دن بعضلرينك آفورده محتاج بولنديغى جهتله » بعض ايضاحاتله بزى مستفيد بيورديلر. فقط كنديلرينك ده مساعدلرينه مغروراً: تاريخ موسيقى حقنده‌كى تعلمارى رقاج كوتلك وفقط بك ناقص وعجله رتبه‌له اولديغى آكلاشلدى. ذاتا مختصر ابتدا موسيقيمزك تاريخنه دعائر دكل ايدى؛ عونى بك ايشى توسيعه همت بيورديلر. ايشته بن ده تاريخ موسيقى يه عائد اله‌يكيز يلديكم كتابلرده كورديكم معلوماتى يازمغه باشلادم. اول امرده شونى ده تكرارا اعتراف ايده‌يم كه موسيقى حقنده بن ده هيچ، اما هيچ برمعلومات ومراق يوقدر. اوبك ايچون بوفه دائر كتابجانه‌مزده حصولى آرزو بولنوب، يازاجغم شيلر بك اكسيك اولديغى ـ موسيقى يه. اما علم وفن موسيقى يه، بحق واقف اولان ذوات وبايده تحريرات لازمه‌ده بولنورده، هيچ اولمازسه باشلنده آرزو ايلديكى صورتده مفصلجه موسيقيك برتاريخ عمومىسى ايله بولنه‌بيلدكى قدرده خصوصى بر « تاريخ موسيقى » عثمانى، وحوده كتيرلرسه كتابجانه عثمانيمز مهم برقصانى اتمام ايدلش اولور. بنه بوصورتله اوروپا موسيقى قيسمنه دائر لسانمزده موجود اولان آثارك دها تفصيلاتلسى ايله عونى بك برادرمز حرم وسلامتى موسيقيسى ده بولديغى اوكوزل تعبيرلرك مدلوله داخل اولان هرايكى نوع موسيقيمز حقنده فنا تدقيقات لازمه‌ده بوايله‌رق ملى وفنى برموسيقى عثمانى وجوده كتيره‌بيلن ذات تاريخنده اوتودلماز بر اون يراقه جغنه امين اولسون. شيمديلك بو قدرى ده اوله‌مازسه يله معلومات ايله نشر ايلديكم ملاحظاردن ده عرض اولنديغى اوزره يواش يواش اوربادن قالقمقده بولنان اوبون، جوبان، كريز، زيبك هوالرينك توطئه ايله ضبطه عنايت بيورلمسى ارزو ايتمكله ايلرم. ايشته اوتوطئه‌لر ايلريده تدقيقات فيه‌ده بولنه‌جق ذوانك ايشلرينه بك زياده يارديم ايلر.

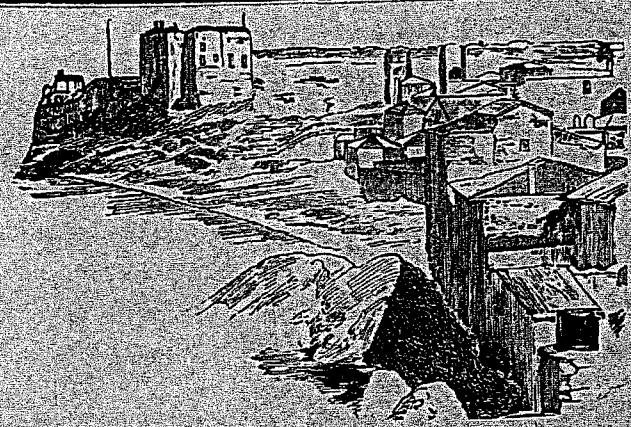
عونى بك برادرمزك ايستدكلرى معلومات تاريخيه‌يه تابى اسرائيلدن باشلادم. آنجاغيده‌كى « هوماندن ده آكلاشيلديجى اوزره حرم سازى ازمنهٔ تاريخيه‌دن بريله اول باشلايور. شوربجى مقاله فرانسزلرك « Univers » يعنى كائنات، سرلوحه‌لى قوجه قوجه جلدلردن مركب اولان كتابنك « Palestine » يعنى ارض فلسطين حقنده‌كى جلدندن اقتباس اولنمش و « مزامير » نك تورکجه يه ترجمه‌سنه دها قيه‌رق اتمام ايدلشدر.

تورك وعثمانى موسيقيسى تاريخنه مدخل اولق اوزره يازمغه جمع مقاله‌لرك ايلكى اولان « شوموسيقى عثمانى » دن صوكره بنه برم ملى موسيقيمز اوزرنده تأثيراتى كورديكمه شبهه اولميان چين، ايران، روم، يونانى زعرب موسيقيلرى حقنده‌ده برمقاله يازمق ايستر ايدم. فقط اندمه بونلره دائر ماخذ بوق، اوبك ايچون بودن صوكره بحثى سلجوق وعثمانى موسيقيسنه كچرى وره‌جكم. اما نرم موسيقى نى ايله آكلاشق موردينى بولق ايچون همه‌حال بوقارنده‌صايديغم صيره اوزره تورکلرك مناسباتده بولندقلرى اقوامك موسيقيسنى تدقيق لازمدر. اتى اثناسنه ترك ايله ايشته بحثه كيريشيورم:

(عثمانيلرده موسيقى)

موسيقيمزك منشأى طوقوز وح (ع م) د، مقدم اولديغى عثمانيلر اوزه‌سنده متواتردر. كيرشلى سازلرك مخترعى (فاثن) ك احفادندن (وبال) نام ذات اولديغى « كتاب التكوين » ده مسطوردر. بنه بوكتابك قصهٔ يعقوب (ع م) دن بحث ايدن باشنده دف وطنبور دن باشقه آلات موسيقيه‌نك ذكر اولنمسى سياق افاده‌دن تلاى سازلر وشرقيلرله برابر وزن وتمپو مقامنده استعمال ايدلش اولديغى مظنوندر. بنى اسرائيلك مصر قطعه‌سندن حين خروجلرنده هارون (ع م) ك همشيره‌سى (مريم) ايله نسوان سائره نغمات ورقصلرينه ترديفاً دف وطنبور استعمال ايتملرندر. (كتاب خروج باب ۱۵ ماده ۲۰ و ۲۱) بنه بوكتابك ديكر برمحلنده (شوفار) دنيلن بورى ايله ديكر برنوع بوريدن بحث اولنيور. هرحالده عبرانيلرده موسيقينك ابتداى استعمالى ازمنهٔ تاريخيه‌دن مقدم اولديغى كتاب التكوينده تواتراً ثابت اولديغى كبى مصر قديم بنالرنده مشاهده اولنان آثار وكتابه‌لرده ذكر اولنان آلات موسيقيه‌نك بك اكثرى اولديغى تأييد ايمكده‌در. صنعت موسيقينك على الخصوص رسملر جمعيتنده استعمالى كسب اتساع ايلمه‌سندن كه بوك الهيانه متعلق اشعار سويلرلر ايدى. حضرت داود زمانندن موسيقى مؤمنلرك حاجى جانب خالقه طوغرى رفع ايچون قولى رواسطه ودينك اركان اصليه‌سندن بزى عداولنديغندن عبرانيلر تردده هيچ برزمان واصل اولمه‌مديغى مرتبهٔ قصوايه وارمش ايدى، مختلف قسملره آيرلمش غلبه‌لكلى رهيئت موسيقى تناسبات بينه روحانى ايچون تخصيص ايدلش ايدى. هرهيئت نغمه‌كاران وهراوركسترهنك برمايسترموسى (رياسه آتى) اولوب نغمه ويا موسيقه‌نى اداره ايدر وصولو يعنى بطاء قارى سويلر ويا چالار ايدى.

عبرانيلرك معلومات عاديه‌لرينده دخى موسيقى هرزمان كوزله استعمال اولنمشدر. موسيقينك صناعت واكتسابلرده قوللانديغى كبى مقابله برحزن ويريله‌رك ماتملرده دخى استعمال اولديغى كورلمشدر. حضرت موسى (ع م) زمانندە حرب بوريلرينك استعمال ايدلش اولديغى (هكشنبرغ) ك وحضرت

طرزون شهرينك ساحلدن منظره‌سى

Vue de Trabizonde

موسى ومصر قديم كتب دينيه‌سى ، تورات ، انجيل آتيده مذكوردر. آتيده كوريله‌جكى وجهله عبرانيلرده سازلرك انواع ثلثه‌سى يعنى تللى وكيرشلى وهوائى وضرب ايله چالنور سازلر موجود ايسه‌ده تورانده ذكر اولنان آلات موسيقيه‌نك شكل حقيقيسى حقنده معلومات كافيه موجود اولمديغندن اقرب احتمال داخلنده تعيين شكليه اكتفايه مجوريت كورلمشدر.

١ كيرشلى سازلر (نغينوث neghinôth) كيرشلى سازلرك انواع مختلفه‌سى وار ايدى. فقط كثرت استعمالى جهتيله هنكامنده برغك آتيده بالكز ايكيسندن بحث اولنيور. برنجيسى سنطور (kinnor) بو آلتى حضرت داود استعمال ايدر ايدى . روايته كوره بوسازك اون تلى اولوب (مضراب) يعنى توى اوجيله قوللانيلور ايدى. فقط حضرت داودك سنطورى پارمقلريله چالديغنى تورات مصرحاً بيان ايدر. احتمالكه آلتك بيوك ويا كوچك اولمسنه نظراً ايكى درلو دخى چالينور ايدى. سنطورك شكلنه كلنجه بونده افكار بك مختالفدر بعضلرى شمديكى (خارپا) يه بكزه‌درلر. بعضلرى ده (كيتاره) يه مشابه اولديغنى درميان ايدرلر. (سن ژه‌روم) بوسازى يكرمى درت تللى اولق وروم الفباسنك (دلتا) حرفنه مشابه بولمق اوزره يعنى مثلث الشكل اولهرق تصوير ايلمشدر. بلكه تللرينك عددى معين اولميوب آزالديلوب چوغالديريلير ايدى.

(شمينيت scheminits) نامليه سنطورك سكز تللى برنوعنك موجود اولمسى ظن ايديليور.

ايكنجيسى يوباليرك (ناولا) تسميه ايتدكلرى وفيكه‌للرك ايجادى اولان (نبل nébel) نام سازدر. ژوسفك روايتنه كوره بوسازدن اون ايكى درلو صدا چيقوب پارمقله چالنور ايدى. (كنتور) كى بونك دخى شكل حقيقيسى معين دكلدر. (نبل) كلمه‌سى بوندن بشقه طلوم و آڤور دنيان قديم بردستى معناسنه اولديغندن بو آلتك آڤور دنيان دسته‌نك شكليه بردرجه مناسبتى اولديغى ظن ايدلمشدر. (سن ژه‌روم) وديكرلرينك روايته باقيلور ايسه (نبل) معكوس (دلتا) حرفى شكلنده ايدى. (نيور) ك سياحتنامه‌سنده تعريف وترسيم ايدلش اولان تحته‌دن معمول مدور بر صندوق اوزرنده موضوع ومعكوس بر (دلتا) شكلنده‌كى برنوع عود ايشته وتيلدن بشقه برشى ايله‌جغى ظن ايدلشدر.

بو آلتك حقيقت حالده بش كيرشى واردىسه‌ده فقط مقدارى زياده لشديريله‌بيلور ايدى. بوكيفيتك حقيقت اولمسى مزاميرك اوتوز اوچنجى مزمورنده (حقه طنبور و دفله اون تللى سنطور ـ نبل آسورله مزمور اوقونيكز) روايتيله ثابت اولديغندن هرايكيسيده سنطور ديه‌ترجمه ايدلش ايسه‌ده كتنوزك سنطور وتيلك دخى عود اولهجغى اشبو مقاله‌يى اقتباس ايلديكمز كتابده مندرج رسملرندن آكلاشلمشدر.

هرنه حال ايسه اسكى عبرانيلرده عطف واستاد اولديغى كيرشلى سازلر ايشته (كنتور) ايله (نبل) دن عبارتدر. بو سازلر كرك جمعيت واكثيتلرده وكركسه آيين روحانى ايچ اسنده قوللانورلر ايدى. سوقاقلرده شرقى چاغران دياتجيلر دخى كنتور قوللانورلر ايدى.

٢. هوا سازلرى. بحث نصر قدسه كلزدن اول عبرانيلرده درت درلو هوا سازى وار ايدى: بونلردن برنجيسى (عغاب ـ ougad) اولوب بونك شكلى نامعلوم ايسه‌ده فقط روايات قديمه‌يه نظراً برنوع فلاوته ويا ارغنوندن عبارت ايدى. علمادن بعضلرى عغابى برطلومله ايكى فلاوته‌دن عبارت بر (غايده) يه بكزتدكلرى كبى بعضلرى ده

موسيو «شونه‌رمر»

الموسيو «شونه‌رمر»

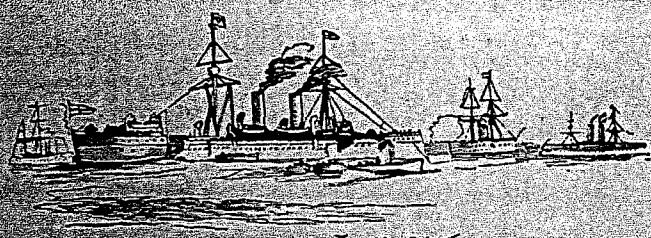
Mr Schoenerer, membre socialiste de la chambre autrichienne.

موسيو «آبراهاموويچ»

الموسيو «آبراهاموويچ»

Mr. Abrahamovitch, Président de la chambre autrichienne

كياتو جاوده آلمانيا فيلوسى

اسطول المانيا فى «كياتو شاتو»

La flotte allemande devant Kiao-Tshao (Chine)

آلمانيانك اقصاى شرق فيلوسى قوماندانى

پرنس هانرى جانبلرى

جناب البرنس هنرى قائد الاسطول الالمانى فى اقصى الشرق

Le Vice amiral Prince Henri de Prusse, Commandant de la flotte allemande de l'extrême-Orient

مختلف طول ونسبنده يدى بوريدن مركب برمقدار اولديغنى ادعا اعتبار در.

ايكنجيسى حليل ياخود نهلا (nehila) قامش آغاج ويا ويونوزدن معمول واغلب احتمالله نظراً مختلف شكلارده نوكسان فلاونه در. نهلا كلمه سنك (ى) ايله مناسبتى وقاءشدن معمول برفلاونه اولمسى نظر دقته آلنوراييه (نای) دن بشقه برشى اولديغى آكلاشيلور.

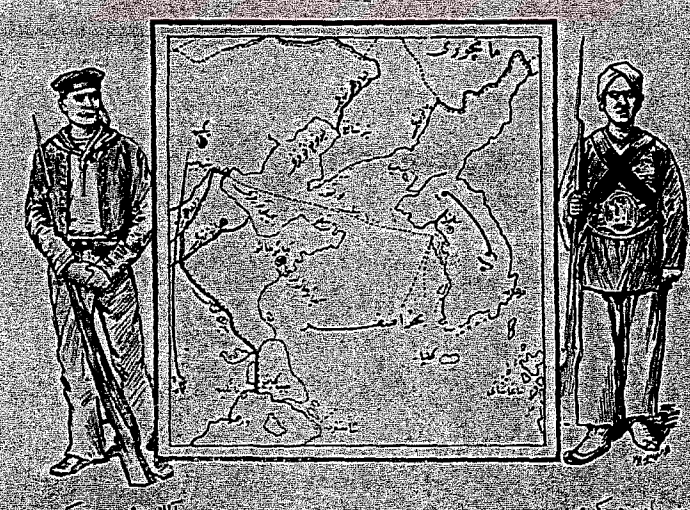
اوچنجيسى (حاصوبرا — Haçocera) معتدلدن معمول وشركت حربيه واداره وايورلرى ليمانه كيردكلرى وقت واردياده بولنان طاشلرك ماووبه وصدالره صدا يتشدرمك اوزره قوللاندقلرى بورى كى دوز بر بوريدر.

دردنجيسى شوفار (schophar) يعنى بوينوزدن ياپلديغى ايچون (قرن) ويا (يوبيل — yobel) ياپيله معروفدر. (يوبيل) كلمه سى مسروريت فوق العاده وكورله معناسه در. (قرن) تعبيرى شديدى آلافراقه موزيقه لرده بوايكنجى قوللانيلان (قورنه) لره وارمودلامش كشدر.

٣: ضرب ايله چالنان آلات موسيقيه دن درت نوع ايدى، برنجيسى (توف — toph) دركه زنم (دف) ديديكمز آلت موسيقيدن بشقه برشى اولوب كرك رقص وكرك تغنى اثناسنده اكثريتله قادينلر استعمال ايدرلر ايدى (٢) سلسلم — Celcelim ياخود (مسيلطايم — Mecilthaïm) بو كله لردن برنجيسى (جمع) ايكنجيسى (تثنيه) اولوب متقدمين اقوامك استعمال اتكلرى زيل معناسه در. اقوام شرقيه ده ايكى درلو زيل وار ايدى. برنجيسى اجناب وياخود معمول مدور ومقعر ايكى كوچك پارچه دن مركب اندى كه جلباره (چارپاره) ديديكمز كوچك زيلدر. ايكنجيسى ايسه نصف كره شكلنده مجنف ايكى پارچه معتدلدن عبارت ايدى. زيلك ايكى نوعندن جلباره يه (سلسله) (cilcilé schéma ثما) يوك زيله دنى (سلسله طروعه — cile therouah) نامى ويرلمش اولمسى مظنوندر. (٣) مناعنيم — menaanéim) بوكه قلدامق، حركت ايتمك معناسنه اولان (نوعه — noua) مصدرندن مشتق اولوب معنى قديم سك سك قوللانمش اولدقلرى سيسترا (sistra) اولمسى محتملدر.

(٤) شالشيم — schalischim) بو آلت دفله زار قادينلر النده كوريلور. بو آلتك صورتده ايجاد ايدلمش اولارمتالردن بشقه برشى اولديغى قوياً مظنوندر.

مزاميرده تصادف ايدلن (كيتيت — guitthith و الاموت alamoth وسجا.

جين پاده عسكرى — آلمانيه بحريه عسكرى

عسكرى من مشاة الصين — عسكرى من بحرية المانيا

آلمانيا طرفندن جيده اشغال اولنان (كياتو جاتو) كورفزى

خور «كياتو شاتو» الذى احتله الالمانيون فى سواحل الصين

Carte géographique du golfe de Kiao-Chaou, occupé par les allemands

لات — mahalatle) كبي تعبيرلر مقامات موسيقيه اسملرندن عبارتدر . بعضكرده لحك اسمى اولوب اولوقت عوميته معلوم اولمسندن طولاى آلك كلمسيله يادا ولنور ايدى . ايشته (آل تشحت al-taschheth) يعنى « محو ايجه » كلمسيله باشلايان اللى بدنجى مرمور بويادر .

ايشته شو مقاله موسيقى وآلات موسيقيه‌يك قدمى كوستريبور . ايلريكى مقاله‌لرمزده سلجوقيه وعثمانيه موسيقيسى حقنده‌كى معلوماتمزى بيان ايلرز .

نجيب عاصم

علوم وفنون

ازمنهٔ قديمهٔ شرقيه ادبياتنه بر نظر

قدم مصريلرك تاريخ ملى وادبياتنه طوغرى ارجاع نظر تدقيق ايدنلرجك اولورسه ملل واقوام مختلفهٔ شرقيه‌دن الك زياده يونانيلرله همبزم الفت ومناسبت اولدقلرى كورىلور . فقط مصريلرك يونانيلرله معاشرت و مناسبت پيدا ايلمارى فرعون (Psammétique پسامتيخ ق م ٦٧١) زمانندە واقع اولشدر . تفصيلاتدن صرف نظر فرعون مومى اليهك مصره حكمدار اولديغى آنجق يونانيلر سايەسنده اولديغى تاريخ شناسانه معلوم اولان حقايقدندر . استادلرى بولنان مصريلردن اخذ ايلدكلرى فنون مايانده تاريخ طبيعى‌يى ذكر ايدەبيلورز حتى وجود بشرى تركيب وتشكيل ايدن اعضاى مختلفه‌يى نظر تدقيق ومطالعه‌دن امرار ايله اولدقجه مكمل آثار يازان‌دە حكيم شهير (ابپوقرات) اولديغى آزادهٔ شك وارتياىدر .

اولوقت مصريلرده امور دينيه ايله توغل بر نوع مجوريت تحتنده اولديغندن ودها طوغريسى يشادقلرى اقليم بوكبى احوال مخصوصه ايله اشتغاله بر زمين مساعد تشكيل ايلديكندن بر طاقم معمارك جليله اوقات كذار اولورلرايدى . ايشته بونلردە مجردات خصوصنده پك زياده ايلرو كيدەرك متعدد مسالك فلسفيه احداث ايله بولنمشلر . آثار كثيره‌دن مبداى كتوره‌بيلرز . شايان دقتدر كه ابتدا يونانستاندە فكر ادبى آثار شعريه‌منظومه ايله ابتدا ايلمشدر . يونانلرى ممالكنك احوال طبيعيه ، متعلقهٔ شاعرانه‌سى بويادەكى تمايلرينه رنجى درجه‌دە مدار اولمه كرك . ازمنهٔ تاريخيه‌يك مدخل حقايق سيانى اولان مشهور (تروا) محاربه‌سنه دائر آثار ايله (آشيل) لك احوال خصوصيه‌سندن باحث تأليفات و (اوزيسه) يك سرگذشتنى حاوى منظومات دورمذكوردە برنجى درجه‌دە اشغاردن معدود اولوب عجرتدن اون يدى ، اون سكز عصر مقدم تنظيم وترتيب ايدلمش اولدقلرى روايت اولنور . بعض اسباب مانعه جليلەيله شديداً تنقيد وتعرضه‌قدر وارلرايدى . طبيعدركه بو حالك نتيجه‌سى اولەرق يونانستان ايكى فرقه‌يه آيرلمش وطرف طرف تشكل ايدن جمعيتلر برى ريسك آثار ومؤلفات وحتى افكارنى مواخذه وتنقيدى باشلوجه مدار مشغوليت عد ايلمشلردى .

آلمان مورخ ومنقدلرندن (شل Schœll) (م . ١٨٣٣ — ١٧٦٦) يونان ادبياتى آلتى دوره تقسيم ايدييور :

برنجى دور — اساطير دورى كه ، (تروا) محاربهٔ مشهوره‌سنه ختام بولور .

ايكنجى دور — شعرا دورى كه ، حكيم مشهور (سولون) نك زمان ادارهٔ حكومتنه قدر دوام ايدر (ق م ٥٩٤) .

اوچنجى دور — آتنه دورى‌در . دور مذكوردە افكار بشر كسوهٔ زنكين شعره عطف نظر اعتبار ايتمه‌يك بازار رواج هپ آثار منثوره ايله طولمش ايدى . ايچه آثار وجوده كتورن بو دور ادبى (اسكندر) يونانينك زمان ادارەسنه قدر كمال موفقيتله امتداد ايلمشدر . (ق م ٣٣٦) .

دردنجى دور — مصر ، اسكندريه دورى‌در ، كه بو عصرده اسكندريه حرف وصنايع وادبياتك مركز انتشارى اولمق شرفنى احراز ايلمش واورادن اطراف سيدندر كه دەموستك نطقلرينى يلديرمه تشبه ايدرلر !

(برقلس) دورندە آتنه‌دە (سوفيستلر) يعنى فلسفه پردازلر تأسيله بر كروه كورلمشدر كه بونلر بالخاصه نشر عقائده مأمور ايديلر . فقط طونيقلرى مسلك — يونانستاندە وقتماً موجود اولوب پك چوق آثار معتبره ميدانه قويمش اولان مسالكك بسبتون غيرى ايدوكندن — ايچه معارض پيدا ايلمش وحكيم دوفون سوقرات Socrate دە بو جمعهٔ مخالفيندن بولنمشدر .

بو سوفيستلر هر شيئى مواخذه ايدرلر وحتى يونان مذهبى وعادات قديمه‌سى عقل وحكمت ومنطقه موافق اولمديغى ادعاسيله شديداً تنقيد وتعرضه‌قدر وارلرايدى . طبيعدركه بو حالك نتيجه‌سى اولەرق يونانستان ايكى فرقه‌يه آيرلمش وطرف طرف تشكل ايدن جمعيتلر برى ريسك آثار ومؤلفات وحتى افكارنى مواخذه وتنقيدى باشلوجه مدار مشغوليت عد ايلمشلردى .

آلمان مورخ ومنقدلرندن (شل Schœll) (م . ١٨٣٣ — ١٧٦٦) يونان ادبياتى آلتى دوره تقسيم ايدييور :

برنجى دور — اساطير دورى كه ، (تروا) محاربهٔ مشهوره‌سنه ختام بولور .

ايكنجى دور — شعرا دورى كه ، حكيم مشهور (سولون) نك زمان ادارهٔ حكومتنه قدر دوام ايدر (ق م ٥٩٤) .

اوچنجى دور — آتنه دورى‌در . دور مذكوردە افكار بشر كسوهٔ زنكين شعره عطف نظر اعتبار ايتمه‌يك بازار رواج هپ آثار منثوره ايله طولمش ايدى . ايچه آثار وجوده كتورن بو دور ادبى (اسكندر) يونانينك زمان ادارەسنه قدر كمال موفقيتله امتداد ايلمشدر . (ق م ٣٣٦) .

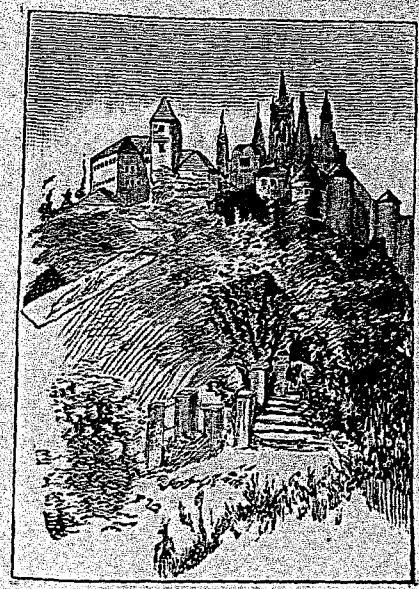
دردنجى دور — مصر ، اسكندريه دورى‌در ، كه بو عصرده اسكندريه حرف وصنايع وادبياتك مركز انتشارى اولمق شرفنى احراز ايلمش واورادن اطراف

عثمانلیجه یه و اداره افتتاح ، تعبیریله ترجمه ایدیلیور . شو ترکیبدن آر یاپه جغی مطالعه برشی آکلایه مازو آکلامامق مده حقایدر . شمدی بونی آکلامیانلر برشه صورمق مجبوریتنده بولنورلر . تلفظی ده بر درجه یه قدر ترکه یاقین اولان بویله بر تعبیری اوکرنمکدن ایسه یالمدیکی وقت تلفظی بوندن دها قولای و بسیط ترکه نی یعنی او کلهنك چقتایجه مصدری لغت کتابی آچوب اوکرنمه یه دها قولای ، دها منطقی اولمازمی ؟ هرکسه صورملی : «اداره افتتاح اجلاسی» قولای یوقسه (تاوسمق) سوزیمی ؟ هرحالده اکثریتی دها قولای ولطیف دیه جکلر چوق بولنور .

اوروپا مستشرقینی بالخاصه روسلر والمانلر ومجارلر بویله رابطه لازم مأخذلری حاضر ایتمشلردر . حتی مجارستان دارالفنونندن بر ذات آناطولی لغتلرینی سیاختله طوپلامغه ده مأمور ایدلمشدر . ایشته او مأخذلرك الده ایدلدکدن وبرده آناطولی لغتلری جمع اولندقدن صوکره اویله عمومی بر تورك قاموسی یاپه جق ذوات چوق بولنور .

حتی بر آرالق معارف عمومیه نظارت جلیله سی عموم معارف مدیرلرینه کندی دائره لری داخلنده اهالینك قوللاندقلری لغاتك جمعی امر ایتمش ایدی . بو فیلدن بر رشیده معلمنك ترتیب ایلدیکی دفتر ده منظورمز اولمش ایدی . اکر او دفترلر کاملاً ورود ایتمش ایسه بونلری اربابنه ویرمك اویله بر لغتك یاپلمسنی تشویق بیورمق مقصدك استحصالی ایچون کافیدر .

نه حاجت بعض مقاله لرمزده « شو یاپلملی ، بو یاپلملی » دیه کوسترديکمز آرزو لره قارشو بعض ذواتك : « ابی یاسن یاپه سك آ یولی تعریضلرینه باری شو لغت خصوصنده هدف اولمامق ایچون محرر عاجزك اویله برایشه اقتداری اولمامقله برابر یا روفادارم ولد چلبی افندی ایله (حتی عومی الیهك شمدیکی حالده شو تعهددن خبری اولمقسزین) مشترکاً شو امر مهمی ایفایه جالمه باشله چالشه جغمی وعد و تعهد

پراغ شهری مناظرندن

منظرة من مناظر مدينة «پراغ» في اوسترية

Vue de Prague en Autriche

ایدیورم . ذاتاً لزومی اولان مأخذلر استشراق ولغت تتبعی وسیله سیله نزد عاجزانه مزده همان کاملاً موجود اولدیغندن بزه یالکز

اوسترياده (پراغ) شهری بلدیه رئیسی (پودلیپنی)

Dr. Podlipny Bourgmestre de Prague

او دفترلرك تسلیمی ایله تشویق بیورلمقلغمز کفایت ایدر . واه الموفق .

نجیب عاصم

فن موسیقی

(ساچوقیلرك موسیقیسی)

سماعیل عونی بك برادرمز بزم عثمانلی موسیقیسنی علامت استقلال اولهرق قونیه دن کوندریلن طارو لدن باشلادیورلرسه ده ، شایان قبول بر دلیل کوسترمه میورلر .

انسانلرك فطرة موسیقی اولدیغی وحتی اك جرکین بر سسه مالك اولان بر آدمك بیله یالکز لغنده کندی کندینه بر شیلر میرلاندیغی نظر دقته آلنورسه بزم بونلرن اولکی عبرانی موسیقیسی حقنده ویردیکمز معلوماته کوره اودور موسیقینك عادتاً دورهٔ کمال اولمسی لازم کلهجکنه وبناء علیه موسیقی تاریخی تاایلك آدمه قدر کیده بیله جکنه حکم ایدلمك لازم کلور .

عثمانلی موسیقیسی اوطاوول ایله باشلامش ، چونکه قانی خانیلر اوته دن بری عسکر ، همده غلبه وفتوحاته مظهر اولمر اولدیغی جهتله بهمه حال تشییع عساکر ایچون برسلاملق موسیقیلری بولنمق ضروریدر . هله بر « اوج بکی » اولان ارطغرل غازی حضرتلرینك فرقه سنده موسیقی بولنمامق ممکن اولورمی ؟ عثمان غازی دورنده ایسه دوکولر ، شنلکلر اجرا ایدلمش وبر طرفدن یونانیلر ودیکر یاندن ساچوقیلرله مناسباتده بولنلمش اولدیغی جهتله بونلرك اسباب طربندن حضه یاب اولهمامق قابلمیدر ؟

ساچوقیلر طرفدن طبل وعلم ارسالی موسیقمزك بونکله باشلادیغنه دلیل اتخاذ ایدیلیوردسه ده بوطبل علامت استقلال اولهرق وبریله کن برعلامت اولدیغی نظر دقته آلندیغی کبی دلیلك چوروکلکی میدانه

چیقارر. مثلا تاریخ عثمانیده دها یاقین زمانلرده قدر ارباب مناصبه خلعت وکورکلر احسانی معتاددر. بونکله اویله عنایتلره مظهر اولانلرك دها اول چپلاو اولدقلرینه حکم بدیله مز آ؟

هرنه ایسه عثمانلیلرك زیاده مناسبتده بولندقلری ساچوقیلرك موسیقیسی حقنده سلطان مراد ثانی حضرتلری عهدی ارباب قلمندن بریسنك «این بابی» دن لسانمزه ترجمه و «وترخت» دارالفنونی معلملرندن موسیو خوتسما معرفتیله (لاید) ده طبع ایدیلان «تاریخ آل ساجوق» نام اثرده کوردیکمز معلومات موسیقه یی شوراید نقل ایدیلم:

۵۸۹ تاریخنده تخته جلوس ایدن غیاث الدین کیخسرو اول بن قلج ارسلان «آمد» یعنی دیاربکرده بولندیغی اثناده دامادی ملك صالحك کندیسنه ایتدیکی اکراملر میانده شوقیده تصادف ایدرز:

«بزم رشیره آلتی مهیا اغتشاردی عزم ایدوب شراب ارغوانی ایچوب سماع (ارغونی) یه شروع قیلدی وزیروبم تللر (یعنی قوللر) آوازی ونغماتی برله غصه وغم دوزکاری حواسندن دورایتدی»

صحیفه — ۳۳

یینه مشارالیه اخلاطده ملك (یلبان) مسافر اولدیغی زمان حکایه ایدیلورکن مؤرخك ایراد ایلدیکی برمنظومه ده شویله کوریلیور

«خوب طبعك برمدن دولتلو دستك یاردن پاك سمعك سازوچشمك روی یارکدن نها»

ص — ۳۵

استانبول امپراطوری واسیلیوسه مسافر اولدقلرینك حکایه سنده ده:

«واول کیجه صباحه دکین عیش وعشرته مشغول اولوب آواز (عود) و (رود) (سرود) استماع ایتدیلر» دیپور.

ص — ۴۴

۶۰۱ تاریخنده سلطان مشار الیهك قونیه یه معاودتی حکایه سنده ده:

«چاوشلر آوازی و مطربلر سازی شادمان اولوب بشارت جالدیلر بوری‌لر آوازی کوه وصحرایه یتقو ویردی» [*]

ص — ۱۰۵

دیپور.

۶۴۷ تاریخنده علاء الدین کیقباد ثانی بن کیخسرو ثانینك جلوس مناسبتیله ده:

«وبربط ورباب استماعنه مشغول اولدیلر»

ص — ۱۹۷

دیپور.

یینه عهد مشارالیه حکایه سنده:

«وسماع وقنده قصایدوغزلار اوقنوب نایلر اورولوب سازلر چالنوب پیشرولر پارەلر ایدلسه اشعارك معانیسی ونکته‌لر وصنعتلر واوزاندن بحث اولوردی ومقامات وضروب وبحور تحقیقندن سویلنیردی»

بوعهد روایتنی میانده برده:

«آندن حکمه سلطان شیخ محمد چترو سنجق ونوبتلرله سیرانه بندی ...

«خاص قوللر دف ونای برله سماعه آغاز ایتدیلر»

ص ۲۲۴

اونبوره عائد و ۲۲۷ نجی صحیفه ده ده:

«قوللر و مطربلر آنوك فرح فزای ترح زوای مجلسنده مقامات واصوات تواترله ادا اولندغندن مهارتلری زیاده اولوب یکی پیشرولر وپارەلر تصنیف قلورلردی»

بودور وقایعی آرەسنده ص ۲۳۳:

نقاره وصورنا وبورولر چالندی»

دیندیکی کبی

۲۸۴ نجی صحیفه ده ده:

«نقاره‌لر چالندی و بترلر ارندی (اورندی)» قیدلری کوریلیور. شو حسابجه سلجوقیلره:

ارغنون، عود، رود، نای رویین، بوری، بربط، رباب، نای، دف، نقاره، زورنا، تغیر دینلن ۱۳ درلو ساز معلوم ایمش. بونلردن: تغیر و بوری ایله زورنا

[*] صدا مناسبه درکه والغدن عکس ایدر.

دوانتور ویروفسور (تارنیه)

الاستاذ الدکتور «تارنیه»

Le professeur Tarnier

و (نای رویین) غلغله‌سی زمین و زمانی تزلزله کتیردی.

ص — ۷۴

دیپور.

۶۱۶ تاریخنده سلطنته کچن علاء الدین کیقباداول بن کیخسروك قیصریه محاصره سنی ذکر ایدرکن:

«وشهردن دخی بولر طاغلدوغنده

آوستریا مجلس مبعوثانی اعضاسندن موسیو (ویلهلم روس)

و (بشارت) دیدیکی طاوول تلامانق سازلرینی تشکیل ایتدیکی دکر اولندقلری وقتلردن آکلاشیلدیغی کبی دیکرلرینده (حرم سازلری) اولیور .

مطربلر ، قوللریشرو ویاره‌لر تصنیف ایده‌جك اقتدارده موسیقی شناسلر بولنسی ساجوقلر دورنده بوصنعتك مظهر ترقیات اولدیغنی کوستریور .

شوراید ده دقت لازم آ . برنجی مقاله ـ مزده (نای) ك عیراق اولدیغنی کورمش ایدك . دیکر صایدیغمز ساز اسملرندن ارغنون ایله عوداستنا ایدیلورسه اونه کبلرك بتون فارسی برر اسم اولدقلری کوریلیور . اوحالده ایران سلجوقیلری موسیقی‌یی ایراندن آلمش وقونیه‌لیلرده اوزادن کتیرمشلردر دیه‌م :

یا : « لسانکزی برتورکدن اوکرمك » دیه عربلرك اوکنه یاپدیغی لغت کتابی آنی ورن حکیم فارابی طب ولغاتده اولدیغی کبی موسیقیده‌ده امام اولدیغنی نظر دقته آلملیمی ؟ — آلمالی اما شوموسیقیده ایرانك پك بیوك تأثیری اولدیغنی‌ده اونوتمامالی . یالکز فارابیدن باشلایه‌رق زمانمزه قدر بو موسیقی‌نی ترقی وادامه‌یه تورکلرك چالشدیغنی تسلیم ایلملی .

شوبحثی امام فارابینك موسیقی کتابنی پك زیاده تنویر ایده‌بیلور . اوکا مطلع اولانلر بزی معلوماتلردن مستفید ایدرلرسه تشکر ایدیلور .

ایشته اولا لسانجه وتاریخجه استفاده مقصدیله مطالعا یاپدیکمز وتاریخ آل سلجوق‌ه‌ی بو کره‌ده عونی بك برادرمزك آرزوسنه اتباعاً موسیقی مراقیه مطالعه ایتدك . برچوق طرب افزا بحثلره‌ده تصادف ایلدکسه‌ده بوقاری‌یه قید ایلدیکمز فقره‌لرده سازلرك اسملری مقید اولدیغندن اونلری آلمقله اکتفا ایلدك . براوزنجی مقاله‌ده‌ده موسیقی عثمانی‌یه دائر بوله‌بیلدکلرمزی یازارز .

نجیب عاصم

حکایه نمونه

(شمندوفرده)

محرری : آندره تورنه

مترجمی : رفیق وجدت

ترن ، « سیستم‌رون » استاسیونی ترك ایتدیکی زمان ، رسام « ئه‌سپری قایده‌ناو » بولندیغی قومپارتیمانده‌کی بتون سیاحلرك ، قارشیسنده‌کی کوشه‌نی اشغال ایدن برکنج قادین مستثنا اولدیغی حالده ، ایتدکلرینی کورمشدی . قایده‌ناو « پرتوی » دن ، صباحلین ایرکندن ، یینمش ، برکوشه‌یه بوزولور بوزولمز ، پك چابوق حصولبذیر اولان برحرکتشدیده‌نك خلالدار ایتدیکی اویقوسنه طالمشدی . شمدی کوزلرینی اوغالیور ، سیلکینیور ، شعاع شمسك لطافتیله لشه‌یاب اولمرق ، مسلك راصدانه‌سنه مبادرت ایدییوردی . کندیسی کبی ، قارشیسنده‌کی قیزده بار خواب ایله بتاب قالان کوز قپاقلرینی آچیوردی . اوموزینه آتدیغی سیاه قالین آتقیسنی چیقارییور ، انتظامنی غائب ایدن صاچلرینی دوزلتیور ، وبر جیب آینه‌سی ایله ، اقتداری داخلنده صاچلرینك انتظامسزلغنی تعمیر ایدییوردی . یکرمی درت یاشنده اولهبیلیردی ؛ حلاوتلی ، تحتلی ، سمیز اولمقله برابر ، منکشه رنکنده ، کوزل کوزلری ، اوست دوداغنك برکوشه‌سنده‌کی ظریف بر بك سودانثار اولیوردی . رسام کال تمنویتله کنج قیزك قامت لطیفنی ، منجذب قلب اولان سینه‌سنی ، یارم الدیونلرله ستر ایدیان اللرینی نظر تفتیشدن کچیریوردی . رسام خفیاً معاینه‌سی اثناسنده ، کنج قیز سیاحت طوربه‌سنی قاریشدیردیغنی وصوکره بر فرانجلا چیقاردیغنی کوردی ؛ شبه‌سز چانطه‌نك ایچنده ، قوری اکمکدن زیاده جالب اشتها فضله بر شی آرایوردی . زیرا طوربه‌نك کافه محتویاتی فارماقه‌ریشیق ایتدی ؛ صکره اغفال اولدیغنی آکلادی ، شاشالادی .

ئه‌سپری ، بو حالی کورونجه ، بر تشویق مشفقانه‌یه اطاعتله ، کندی طوربه‌سنی آچدی ، دها ورق سیمین (پایه دارژان) ایله مستور بر پاکت چقولاته چیقاردی وکنج قیزه کمال نزاکتله تقدیم ایده‌رك سویلدی :

— مادام ... یاخود مادمازل ...

— مادمازل ... کنج قیز بر آز متعجبانه جواب ویردی .

بر تبسم معصومانه رسامك دوداقلری اوزرنده کوردی ، صوکره قیویرجق ، سیاه ، قیصه صقالی آلتنده غائب اولدی .

— پك اعلا ، مادمازل ، رسام دوام ایتدی ، بنده‌کزه اونوتدیغکزه بدل یارم پاکت چقولاته تقدیم ایمکلکمه مساعده بیوریکز .

لوبز ، بر مدت سکوتدن صوکره ، قبول ایتدی ، تشکر ایتدی ومقابلهً فرانجلانك نصفنی تقدیم ایتدی . ترن ، « وئمش » وادیسنی چیقمقده ایکن ایکیسی کمال اشتها ایله یمکه باشلامشلردی . هم ییورلر ، هم ترهنك پنجره‌سندن ، اوزاقلره طوغری قدملر تشکیل ایدن طاغلری تماشا ایدییورلردی : تراسه‌لی ، اوتده بری‌ده پارلاق ، براق بر ارماق ایله اسقا ایدلش قدملرك ، بیاض ترکسله مزین بشیلکلری اوزرنده بم بیاض کسیلن اریك وکراز آغاجلری حقیقهً نظر ربا ایدی .

بو طعام اعتدالپرورانه اخلال سکوته مدار اولدی . پك لاابالی اولدیلر . ئه‌سپری قایده‌ناو سیاحت رفیقه‌سنك جلب امنیتی ایچون سنك مساعده‌سنه نظراً صنعتدن ، ایشلرندن بحث ایدییوردی . — او « سن — رافائل » دن کلیور و بر چوق رسم سیارشلری بولنسان « غره‌نویل » ، کیدییوردی : بو مشتریلری هر نقدر قبا ایدیسه‌لرده ، پاره طوتار وتأدیه‌ده قوی آدملر ایدیلر . رسام فضله برحرکت ، نهایتسز رصاچه ، مقلدانه برتحفق ایله ممنوناً

الظراف) آدلی کتابنده دیمشدرکه: «سرمست صهبای عشق اولان کمسه، هرحال وقالنده معذوردر. چونکه بدایةً اوحال دهشت نمایه کرفتار اولمقده صنع واختیارینك قطعاً علاقه ومداخله‌سی اولمدیغی کبی نهایةً دخی آنك سوق طبیعیسیله کندندن بر طاقم اقوال اضطراریه، افعال غیر اختیاریه حصوله کلیر. بناءً علیه، احیاناً بعض مناسبتسزلکلری کورلسه‌ده آنکله مؤاخذه وتلویمه هیچ برکمسه‌نك حقی اوله‌مز.»

مشکات سعادت نبوتدن شرف صادر اولان: «جناب یوسف علیه السلامك روی دلاراسنی هر هانکی حامله کورمش اولسه حصوله کلن بر عشق طبیعی وهیجان قلب یوزندن همان اوآنده وضع حمل ایلردی» مآل منیفندهکی حدیث شریفله دخی عشقك وعاشقده ظهور ایدن بعض حالاتك من‌غیر اختیار اولدیغنه اشارت بیورلمشدر.

تفسیر ابن عباسده بیان بیورلدیغی وجهله: یوسف علیه السلامی خانهٔ زلیخاده دفعةً مشاهده ایتمکله کمال تعشق و تحیر- لرندن، قرق قدر نسوانك تورنج دیه پارمقلرینی طوغرایوب ویرملری وهله ایچلرندن طقوز دانه‌سنك همان اوآنده تسلیم روح ایتمه‌لری دخی او حکمه برشاهد عادلدر.

(یتمدی) خدمت غزته‌سی محررلرندن

م. طاهر

فن موسیقی

{ترکی}

نجیب عاصم بك افندی برادرمزك کچنکی نسخه‌مزده منـدرج اولان التفاتنامهٔ عالیلرنده ارسالنی وعد بیوردقلری ترکیلردندر:

آلا کوزلرینی سودیکم دلبر
خیالك عقلم آلدی نیلیم؟
آلدردم عقلمی سن حرامی‌یه
قورقدیغم باشمه کلدی نیلیم؟

§

اوصول یولك یکرمی سروئمنه
اولوم یوقدر لبلرکی امنه
سویله کوزلرکه کلسون ایمانه
یوزمك غمزه‌لری سینه‌مه یتر
خیالارك بکا اکلنجه یتر
شهلا کوزلرك یاغماجی تاتار
کوکلم شهرین یاغما قلدی نیلیم؟

§

قصد ایلدك دلبر جانم آلمایه
تیر غمزه‌کله سینه‌م دلمکه
یتش دلبر جنازه‌می قیلمه‌یه
غریب دوشدم، دردلی اولدم نیلیم؟

درونندہ ۱۰۶۰ تاریخی موجود وحالته نظراً دها اول یازلدیغی ملحوظ اولان بر مجموعهٔ اشعارك حاوی اولدیغی بر قاچ «ترکی» دن بریسی‌در. اون برنجی عصر هجری نغمات ملیه‌سندن بر نمونه اولمق حسبیله اهمیتی واردر.

{عرب موسیقیسی}

— معلومات تاریخیه —

موسیقی لفظی، فی- ریدر: الاصل تلذیذ دماغ ایده‌جك صورتده آهنك اصواتك ترتیب وتنسیقنه اطلاق اولنمش بر لفظ یونانی ایکن منشأی یونانستان دکلدر. فن مذکور، یونانیلردن برچوق عصر اول ساحهٔ زمینده شعار مدنیتی رهبر حرکت اتخاذ ایدن مصر- لیلرك ایدیٔ استفاده‌مزه واصل اولان آثا- رندن آکلاشلدیغی اوزره، الك اول مصرده مهد وجوده قدمنهاده اولهرق بالتدریج ترقی ایتمش وخیلی زمان مراسم دینیه‌ده استعمال اولندقدن صکره مصرلیلرك انحطاط مدنیتیله یونانیلره انتقال ایلمشدر.

یونانیلرده موسیقی خیلیدن خیلی ترقی ایلیه‌رك حتی روایته نظراً غربده موسیقیه دائر الك اول کتاب یازانلرده یونانیلر اولمشدر.

یونانیلردن صکره رومالیلره انتقال ایده‌رك اقوام سائره نزدنده کوردیکی اکرام واعتبارکبی بورادہ دخی اومرتبهٔ اعتباره نائل اولمشدر.

آنجق بودوردن صکره کلی بر بحران ادباره اوغرایه‌رق اواعصارده ترقیه باشلایان امم مختلفه آره‌سنده غیر منتظم بر صورتده تداول واستعمال اولنمش واوروپامالی مختلفه‌سنه انتقال ایدنجه‌یه‌قدر پریشان برحاله قالمشدر.

اوروپالیلردن الك اول موسیقیی اقتباس ایدن مائلر ایتالیانلر ایله المانلردر. بر طاقم قواعد و اصول ثابته‌یه ربط ایدوب نوطه دینلن اصولی اختراع وغرب موسیقیسنی بوعصرده سامعه‌یه حائز اولدیغی تأثیر فوق العاده‌یه ایصال ایدن، اوروپا اولمشدر. بوندن اکلاشیلیرکه غرب موسیقیسنك منشأی قطعهٔ مصریه‌در.

شرق موسیقیسنك منشأنه کلنجه: بونك مهد ظهوری چین و ژاپونیا قطعه‌لریدر. فی الحقیقه بوایکی قوم اره‌سنده قدیماً ظهور ایدن عالملر فن موسیقینك درجات عالیه‌سنه واصل اولهرق الك دلنواز نغمات واسراریی کشف واصول مذکوره‌یی افاده ایچون ده کیرشلی وسائره‌دن مرکب بر چوق آلات اختراع ایلمشلردر.

شرقده موسیقی اوقدر مترقی ایدیکه اقوام مذکوره آره‌سنده ظهور ایدن بعض موسیقی شناسلر اوروپا موسیقیسنك تنقیدینه دائر اثر یازمق قدر ایلری کیتمشلر ایدی. بوکبی منقدلرك رأی و مطالعه‌لری او زمانه کوره محاکمه ایدیلیرسه حقلی ومصیب کوریلیر.

بوندن ماعدا موسیقیه دائر بر چوق کتب مفیده تألیف ایتدکلری مروی ایسه‌ده بوکتابلر اعصار ماضیه‌نك ستار ظلمتی التنده قالهرق محو ونابدید اولمشدر. شو عصردن اعتباراً موسیقی شرقده عدم آبادنسیانه اتیله‌رق هیچ برکیمسه‌دن روی التفات کرمامشدر.

فقط وقتاکه فرس مدنیتی رونما اولمغه باشلادی اقوام مذکوره شرق موسیقیسنه عارض اولان تذبذبی تمیز وتعویض ایتدکدن ماعدا ترقیسنه پك چوق خدمت واشاغیده کوریله‌جکی اوزره الی یومنا هذا فارسی اسملرله یاد اولنان بر طاقم انغام مطربه ولطیفه‌یی اختراع ایلمشلردر.

فن موسیقی عربلره آنجق خلفای عباسیین زمانلرنده انتقال ایلمشدر. ترکلر

ایسه قرون وسطاده فن مذکوری عربلردن اقتباس ایلمشلر ایسه ده مشهود اولدیغی اوزره اقتباس ایتدکلری اصولی تنقیح وتزیید ایله موسیقیلریی درجهٔ لطیفهٔ حاضره یه ایصال ایتمشلردر.

(انغام عربیه نك قواعدیله ترتیب الحان)

اصوات موسیقیه یکدیکری اوزرنده اعداد غیر متناهیه یه قدر ترقی ایدر بر طاقم متتابع درجه لر یاخود پرچلردر. موسیقینك درجات اصلیه سی یدیدر: یکا عدن باشلایه رق (عشیران، عراق، راست، دوکاه، پنجکاه، سکاه، چهارکاه) ده ختام بولور. بودرجه لرك مجموعنه دیوان دینیلیر. بودیوانك اوستنده بردیوان دها واردرکه درجه لری (نوا، حسینی، اوج، ماهور، محیر، بزرك، ایکی ماهور) دن مرکبدر. بودرجه لردن دها یوکسك چیقان صوتلر، دیوانده او اصواته مقابل اولان انکین نغمه یه جواب اولور. مثلا نوانك جوابی دینلدیکی کبی. بوکا (رمل) دیرلر. بوندن ماعدا جواب حسینی، نوانك جواب جوابی، حسینینك جواب جوابی کبی الی مالانهایه یه قدر نغمات واردر. دیوان اصلیدن انکین اولان دیوانده دخی حال بو وجه اوزره اولوب حاوی اولدیغی نغمات مافوقنه ویاخود سبق ایدنه معاکس اوله رق قرارینه قرار اولور.

دیوانك یالکز یدی درجه دن مرکب اولمسی — صوت نه قدر ارتفاع وانخفاض ایدر ایسه ایتسون — یدیدن زیاده درجه تشکیل ایتمامسندن نشأت ایدیور. مثلا بالفرض اونه تقسیم ایده جك اولور ایسه‌ك آلت زنه موجب صعوبت اوله جغی کبی اجرای تغنی دخی مشکل اولور. بونکله برابر نغمات دخی سمعه خوش کلمز. او حالده دیوانك یدی یه تقسیم اولنمسی طبیعت صوتدن نشأت ایلمکده در.

پرچلر، یاصامقلری یکدیکری اوستنده ترتیب ایدلمش بر مرد یونه بکزر. فقط بو یاصامقلر آره سنده بزطاقم مسافه لر واردرکه بیوکلکجه یکدیکرندن مختلفدرلر. عربلر درت ربعی حاوی اولان مسافه یه «بیوك» واوچ ربعی مشتمل بولنانه ده «کوچك» دیه یاد ایدرلر. بردیوانده موجود اولان ربعلرك مجموعی زیرده کی شکلده کوسترلدیکی اوزره یکرمی درتدن عبارتدر. عربلر هر نه قدر بودیوانی دائره شکلنده ترسیم ایدرلر ایسه ده سهولتله آکلاشلمق ایچون آتیده کی صورتده ترسیمنی دها موافق کوردك:

برنجی دیوان			ایکنجی دیوان		
٢٤ نوا	٨		٢٤ رمل نوکی	١٥	
٢٣ تك حجاز			٢٣ جواب تك حجاز		
٢٢ حجاز			٢٢ جواب حجاز		
٢١ عراق			٢١ جواب نیم حجاز		
٢٠ چهارکاه	٧		٢٠ ایکی ماهور	١٤	
١٩ تك بوسلیك			١٩ تك حسینی شد		
١٨ بوسلیك			١٨ حسینی شد		
١٧ سیکاه	٦		١٧ بزرك	١٣	
١٦ کردی			١٦ سمبولی		
١٥ نیم کردی			١٥ نیم سمبولی		
١٤ دوکاه	٥		١٤ محیر		
١٣ تك زرکله			١٢ تك شهناز	١٢	
١٢ زرکله			١٢ شهناز		
١١ نیم زرکله			١١ نیم شهناز		
١٠ راست	٤		١٠ ماهور	١١	
٩ تك کوشت			٩ تك شهوفت		
٨ کوشت			٨ شهوفت		
٧ عراق	٣		٧ اوج	١٠	
٦ قرار عجم			٦ عجم		
٥ قرار نیم عجم			٥ نیم عجم		
٤ عشیران	٢		٤ حسینی	٩	
٣ قرارتك حصار			٣ تك حصار		
٢ قرار حصار			٢ حصار		
١ قرارنیم حصار			١ نیم حصار		
یکاه	١		نوا	٨	

بالاده کی شکلده مرسوم اولان عمودلرك صاغ طرفنده بولنان رقملر صول طرفده کی عدد ابراج یرینه قائمدر.

عربلرده مستعمل اولان موسیقی دیوانی یونانیلرك دیوانینه مخالفدر. چونکه عربلر درجه لرك اره لرنده کی مسافه لری ٢٤ ربعه تقسیم ایتدکلری حالده یونانیلر بومسافه لری ٦٨ ثانیه یه تقسیم ایلمشلردر. او حالده هر ایکی دیوان آنجق درت پرده یکدیکرینه تقابل ایدر. بوندن ماعدا عرب موسیقی دیوانی افرنجی دیوانینه دخی مخالفدر. چونکه افرنجی موسیقی دیوانینده بولنان مثلث مسافه عربی دیوانینده موجود دکلدر. فقط شو اختلافدن قطع نظرله مصیب برمطالعه بیان ایتمك لازم کلیرسه دنیله بیلیرکه عرب موسیقیسنده (حسن نغم) وافرنجی موسیقیسنده (مساوات انغام) نظر اعتباره آلنمشدر.

(مابعدی وار)

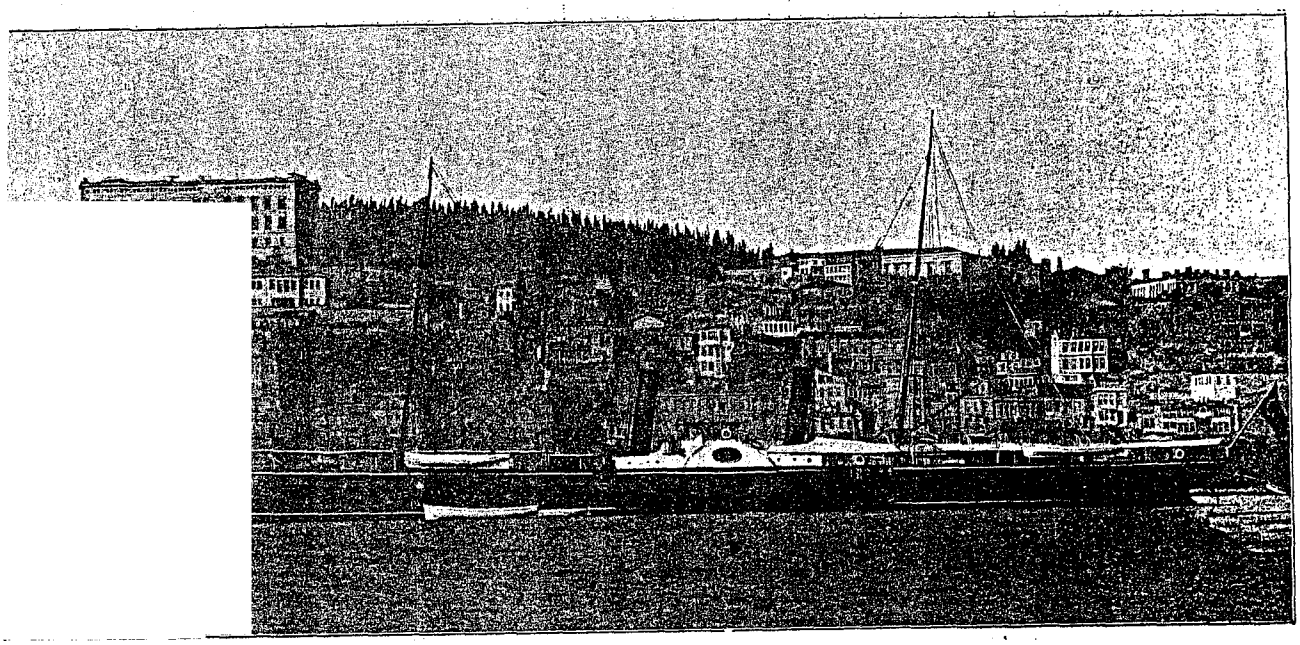
{مسابقات قلمیه دن}

اسلامارك تاریخ حربه ایتدکلری خدمت

(فرق اوچنجی نسخه دن مابعد)

١٩ — طرابزون ایالتی	
بو ایالت طرابزون وباطوم ایله کوشخانه وماچقه دن متشکل اولوب طرابزون ایله	
١ باطوم بکلربکی ویاخود پاشا مرکزی ایدیلر.	
٢ زعامت کتخداسی، تیمار دفترداری	
٣	
٢١٤ اکابر مأمورین جبه لولری	
٢١٧	
٥٦ زعما	
٤٩٨ تذکره لی وتذکره سز ارباب تیمار	
٥٥٤	
١١٩٦ زعما وارباب تیمار ایله جبه لولری	
١٧٥٠	١٧٥٠
١٩٦٧ امرا وزعما وارباب تیمار ایله جبه لولری	
ایالتك حاصلات سنویه سی ایسه	
میرمیران ومیرلوالر ایله مأمورین	
١٠٧٥١٥٨ مالیه خاصی	
؟ زعما وارباب تیمار حاصلی	
؟ اقچه دن عبارت ایدی	
٢٠ — کفه ایالتی	
١ میرمیران	
١ دفتردار	
٢	
؟ مومی الیهمك جبه لولری	
٥٥٤ زعما وارباب تیمار	
٥٥٦	
؟ زعما وارباب تیمار جبه لولری	
؟ امرا وزعما وارباب تیمار ایله جبه لولری	
ولایتك حاصلات سنویه سی ایسه	
٦٧٩٠٠٠ میرمیران ودفتردار خاصی	
؟ زعما وارباب تیمار حاصلی	
؟ اقچه دن عبارت ایدی	
٢١ — موصل ایالتی	
١ بکلربکی ویاخود پاشا مرکزی اولان موصل باجوانلی، تکریت، اسکی موصل، هرویانه،	
٥ بانه میرلوالقلری	
٦	
٣٠٤ اکابر مأمورین جبه لولری	
٣١٠	
؟ زعما	
؟ تذکره لی وتذکره سز ارباب تیمار	
٢٧٤	
؟ زعما وارباب تیمار جبه لولری	
؟ ؟	
؟ امرا، زعما وارباب تیمار ایله جبه لولری	
ایالتك حاصلات سنویه سی ایسه	
١٥١٣٢٨٤ میرمیران ومیرلوالر خاصی	
٢٢٤٠٠٠٠ زعما وارباب تیمار حاصلی	
٣٧٥٣٢٨٤ اقچه دن عبارت ایدی [*]	
٢٢ — وان ایالتی	

[*] بو ایالتده دخی مأمورین مالیه یوق ایدی.

[عبداه برادرلر فطرغرافندن Phot. Abdullah] [ویانه‌ده انکره‌ر دارالصناعه‌سنه یاپدیرلمشدر]

دونمای همایون مهابت مقروندن: {طلیعه} واپور همایونی

السفینة الحربیة السلطانیة المسماة (طلیعه)

L'aviso-yacht impérial «Talia»

فن موسیقی

{عرب موسیقیسی}

(قرق دردنجی نسخه‌دن مابعد)

نغام عربیه مختلفدر. بو اختلاف درت شیدن نشأت ایدر:

برنجیسی: طبقات نغماتدر. یعنی درجاتدن بر درجه (اوروپا اصطلاحی وجه ایله) مفتاح اتخاذ ایدیلمرك — تغیریله نغماتك تغیرینی موجب اولان مسافه‌لر محافظه ایدلمك اوزره — انتقال سلمنده صعود ونزول آهنکلرینی حاصل ایلمکدر.

ایکنجیسی: بر برجدن دیکر برجه انتقال اتناسنده ایقاعك اختلافیدر. بوایسه کلام ایله افاده اولنه‌ماز. چونکه عربلر اوروپالیلر کبی نوطه دینلن موسیقی اشارتلرینی استعمال ایتمامشلردر.

اوچنجیسی: بالاده ذکر اولنان ارباعی برج یرینه قائم ایتمکدر. نته کیم آهنك (حجاز)ك سلمی درجه یرینه ابراج اصلیه وارباعدن ترکب ایدر.

دردنجیسی: آهنکك تضعیفیدر. یعنی التنده بولنان برج جواب اولمق اوزره بر برجك سلمی اوزرینه صعود ونزول آهنکلرینی اجرا ایلمکدر.

فقط بونده نغمه‌یه مطابق وبوصورتله صوت مضاعف وحاصل اوله‌جق نتیجه‌ذهنه لذیذ وموافق اولمق شرطدر.

عربلرده نغمه‌لر اوندر. بونلردن هر بری دیوانده کوستریلن برجلرك برندن باشلار واوبرجدن نغمات فرعیه تفرع ایدر.

نغمه‌لرك برنجیسی یاکاهدر. بوندن نهفت عرب، شد عربان، نهفت اتراك، (یاکاه ایله یاد اولنان) نوا اشتقاق ایدر.

ایکنجیسی: (عشیران) در. بوندن عشیران، عجم عشیران، مقابل عشیران نامیله اوچ فرع مشتق اولور.

اوچنجیسی: (عراق) در. بونك متفرعاتی (عراق، سر عراق، عراق زمزمی، مخالف عراق، راحة الارواح، رمل، راحت‌شده) در.

دردنجیسی: (راست) در. بوندن (راست، نکریز، صحیح، صدکار، صحیح مارینا، نیشاورك، پنجکاه، ساده‌کار متعارف، حجاز-کار، مصر شاورك) متفرعدر.

بشنجیسی: (دوکاه) اولوب بوندن (عشاق اتراك ایله یاد اولنان) دوکاه، (رکب ایله مسمی) صبا، صبای هما، صبا چاوش، ناوبی، بیات عجم، بیات نوی، بیات حسینی، شوری بیات، زوری بیات، زیراکند، حسینی، حسینیك، (عشاق ایله معروف) بوسلیك، حصار، بوسلیك، حصار، شهناز بوسلیك، کردیٔ حسینی، زور فقید، بجدیٔ حسینی، صبا حسینی، شورکی، عروب، حجاز، عرابه، اصبهان حجازی، شاورك، عرازبی، نارین، بابا طاهر، محیر، مقابل محیر، عقاری، جوزل، زرجله، اسکی زرجله، عجم بوسلیك، کاره نغمه‌لری مشتقدر.

(دوکاه انغامك سرفرازی عد اولنور. چونکه بالاده کورلدیکی اوزره اکثر نغمات آندن اشتقاق ایدر.)

التنجیسی: (سیکاه) در. بونك فروعی (سیکاه، مستعار، حزام، حدحام، مایاح، سلمیك، حصار سیکاه، بستنکار، بجدی سیکاه، عجم سیکاه، بزرك یاخود صلاة‌الله) در.

یدنجیسی: (چهارکاه) در. بوندن (چهارکاه، زونجله، ایکی ماهور) اشتقاق ایدر.

سکزنجیسی: (نوا) در. (نوا، نهاوند، «بعضلری دخی راست اوزرینه اوردلر» نهاوند صغیر، رهاوی، نیشابور) بوندن تفرع ایدر.

طقوزنجیسی: (حسینی) در. بوندن یالکز (مصر حسینی) اشتقاق ایدر.

اونجیسی: (اوج) در. بونك اشتقاقات (اوج، پهلوان، اوج خراسان، اوج داره، عجم) در.

اون برنجیسی: (ماهور) در. بوندن (ماهور، کردانی، عراق، رمل توتی) مشتق اولور.

بالاده ذکر اولنان انغام فرعیه‌نك یکدیکرندن تمیزی ایچون هربرینه مخصوص اولمق اوزره دها بر طاقم برجلری وار ایسه‌ده مقامك طارلغی حسیله انلری بوراده تلمیح ایلمکله اکتفا ایدرز.

موسیقی نغمه‌لری یا ثابت اولور، یا سربست اولور. اقسامنك حرکات موزونه‌یه مطابق اولدیغی حالده طبقه‌یه وارنجه کچن نغماته بلا تغیر رجعت ایتمك ممکن اولان نغمه‌یه ثابت دینیلیر. بوحالده تفاعیله کوره برینه کلمات موزونه قائم اولنور. بوکا (نشید) دیرلر.

قسمارینك حرکاتی اختیاری اولان یعنی اوزان شعریه‌دن بریله موزون اولمیان نغمه‌یه سربست دینلیر، قرآن کریم انشان آیاتنك تجویدی کبی. بوندن آکلاشیلیرکه برموسیقی‌شناس هم موزون، هم غیرموزون اولان کله‌لری آلت موسیقی‌یه تطبیق ایده‌بیلیر. شوقدرکه غیر موزون نغماتی اجرا ایدن موسیقی شناس اونغمه‌لری آنجق تك آلت ایله اجرا ایده‌بیلیر. ایکی آلت اجرای آهنك ایده‌جك اولورسه مسئله کوجلشیر.

بناءً علیه اکر متعدد آلات ایله اجرای نغمات ایدیله‌جك اولورسه وبونغماتده اطراد وترتیب حصولی یعنی بر آلت اجرای آهنك ایدیبورکبی آراده انتظام و اتحاد وقوعی مطلوب ایسه نغمه‌لرك حرکاتی مطلق قواعد موزونه‌یه تطبیقاً ترتیب ایتمك اقتضا ایدر. بو قواعد موزونه علم عروضدن مستعار کلماتدن مرکبدر. بوکله‌لره سبب خفیف، سبب ثقیل دیرلرکه بونلر تك‌ایله ضمه مقابل اولور وصفوف مختلفه ایله تکرار ویاخود ترتیب ایدلمکله تفاعیل‌شعریه‌یه مشابه‌اوزانی تألیف ایدرلر. بونلرك یکدیکرندن تمیز وتفریقی ایچون کندیلرینه مخصوص آیری آیری اسملری واردر. اوحالده بریسی بر نشیدی نغماته تطبیق ایتمك ایستینجه نغمه‌لری انتخاب ایلمك کفایت ایدر. فقط نغماتی برنشیده‌یه تطبیق ایتمك ایستین‌ایسه هرحالده عروض ونظم اشعارده دخی صاحب اختیار و اطلاع اولمسی مقتضیدر. آنجق کرك موسیقی وکرك نظم شعرده ترقی وتفیض مسئله‌سی انسانك فطرتنده مکنوز اولان قابلیت واستعداده کوره اولور.

بالاده ذکر اولنان سبب خفیف، ضم، تك دیدیکمز بری متحرك ودیکری ساکن ایکی حرفك صورت تلفظندن عبارتدر.

سبب ثقیل ایسه متحرك ایکی حرفك صورت تلفظنه اطلاق اولنور. ایکیسی متحرك وآره‌لرنده برحرف ساکن بولنان اوچ‌حرفك هیئت مجموعه‌سنك تلفظنه (وتد) دیرلر.

ایشته بواوچ شیدن اوزان شعریه ترکب ایدر. فقط عربلر لغات اجنبیه‌ده اولدیغی وجه ایله (تفاعیل)ی تشکیل‌ایدن بوجزءلره مخصوص اسملر وضع ایتمه‌رك اختلاف انواعیله تفاعیلك استعمالی ایله اکتفا ایتمشلردر.

(مابعدی وار)

مواد عدلیه

انظار تفتیشات مدققانه‌سنی آثار تشریحات قانونیه ایله تنویر وتصویر ایدن ارضروم ودیاربکر ولایت جلیله‌لری عدلیه مفتشی سعادتلو یورغاکی افندی طرفندن اهدا بیوریلان مقالهٔ عدلیه‌درکه مع‌التشکر درج صحیفهٔ مباهات اولنور:

{اطبای قانونیه تقریرلری}

کام ومأمورین سائرهٔ عدلیه نك عهدهٔ رویت واستقامتلرینه تودیع اولنان وظیفهٔ نظیفه آسایش وانتظام عامه‌نك مابه الاستنادی اولان حقوق عمومیه‌یی محافظه واحکام جزائیه‌یی محور لایقنده جریان ایتدیرمکدن عبارتدر.

اشبو وظیفهٔ معتنابهایی واضع قانونك مقصد تمدنپرورانه‌سنه توفیقاً بالایقا بنای دلارای عدالتك طرز مطبوع ومستحسن اوزره تزیین وتعبیر اوضح ایله هرنوع حادثاتده حقیقت حالك ظاهره اخراج وتبیین امرنده حکامك مکتسبات قانونیه‌لری غیر کافی کورلدیکنه مبنیدرکه بعض احوالده ارباب اختصاصدن اولان وقوفه مراجعتلری عند قانونده تقرر ایلمشدر.

تحقیقات وتعقیبات عدلیه‌جه اهل وقوفك معلومات مخصوصه‌لرندن بکله‌نیلان نفع قانونی هراعتراضدن مصوندر. حتی واضع قانون فوائد جدیهٔ مذکوره‌یی نظر اعتنایه الهرق اصول محاکمات جزائیه‌نك ۴۰ نجی ماده‌سنده «مدعی عمومی برجنحه ویاخود جنایتك ماهیت واحوالنك تمیزی بعض فن وصنعته توقف ایتدیکی حالده اربابندن بر ایکی کشی استصحاب ایده‌جکدر.»

و ۴۱ نجی ماده‌سنده دخی «برینك قتل واعدامی ویاخود اسبابی مجهول وشبهه‌لی اولهرق وفاتی حالنده مدعی عمومی برویاخود ایکی طبیب وجراح استصحاب ایده‌جك وبونلر جنازه‌نك بولندیغی حال ایله اسباب

آشکار اولان بومقاله‌دن کیم استفاده ایدر. اول امرده ترجمان اولمق غیرتنده بولوندو- غکز افکارك وضوح ایله إفاده اولونمسی ایچین بزده اصطلاحات مخصوصه یوق. بیلیورسکزیا؟! (هرشیئی بن فرانسزجه‌دن ترجمه ایده‌بیلیرم؛) ادعای صفدرونانه‌سنده بولنان برکیمسه‌یه objectif subjectif کلمه- لرینك لسانمزده مقابلی صورمشدیکزده جواب‌ویره‌جك یرده: ایسترسه بر (اصطلا- حات لغاتی) یاپه‌بیلیراولدوغنی‌سزه سویلمش وبوکورولتی ایله جوابی آتی‌یه تعلیق ایتمش ایدی. بن بو ضرورتی عیب کورم. اقتضائیدر. لسانمز تکامل ایتمدکجه هیچ بر کیمسه‌نك‌حتی‌هیچ براستادك بیله — نه‌دیمك اولدوغنی بیلدیکی حالده — برکلمه‌نك مقابلی بولمسی ممکن اوله‌ماز. دیمك ایسترم که بزم لسانمزك فن وفلسفه اصطلاحاتی یوقدر. اصطلاحات عتیقه وارسه‌ده (سقولاستیق) بحثمك خارجنده اولدوغی ایچین اونلری قصد ایتیورم. اوحالده بومقاله‌کز (اربابی یانده معتبردر.) هم‌ئه‌سته‌تیك‌سعادت‌ذاتاً حائز ایچین لابد اولان برنجی شرطلردن بری دکلدرکه بعضلرینك فکر واعتقادینه کوره بر(سوس) مشکه معلوماتی تزیین ایدر ایمش. بنم ایچین فلسفه، ئه‌سته‌تیك، فنون آزیچق دها زیاده اهمیتی حائزدر. ظن ایدرسه‌م بعض مراقلی کیمسه‌لرده معنوی احتیاجاته قارشی روحك غداسیدرکه یوقسزلغی اچلق قدر اذیتی موجب اولور.

انسان تمدن ایتدکجه مادی احتیاجاتی تهوین ایده‌جك اسباب وشرائط استراحتی آرتدیریبیور؛ فقط بوتکامل ایله احتیاجات معنویه (فکر، حسیه الخ) ده متوازیا آرتیورسه قوای معنویه‌مزده تکامل سایه- سنده (تقسیم اعمال) قانونه تابع اوله‌رق تورلو تورلو (استعداد) لر یتشدیریبور. بن امینم که بو حال دماغك درجهٔ تکاملی ایله متناسبدر. اونك ایچین تربیه کورمش دماغلرك معنوی احتیاجاتی صره‌سنده اك قوتلیلری فلسفه، فن وصکره‌ده صنایع نفیسه اولمق اوزره ذکر ایدلمیدر. سز بوحقیقتی‌ده — فقط اسبابی پك ایضاح ایتمیه‌رك — بیان ایتمشسکز. کورنجه چوق ممنون اولدم. انسانك احتیاجی همان برلقمه نانه دکلدر دییورسکز. نه قدر طوغریدر؛ فلسفه‌نك، (عطش حقیقت) ك نه مبرم بر احتیاج اولدوغنی اکلامق ایچین (پلین) (آرشیمد) (وارتی) وامثالی کبی علم اوغرنده عمرلرینی‌شهیدانه فدا ایدنلرك ترجمهٔ احوالنی کورملی. [*] ترقیاته هروجهله باعث اولان بوکبی کاشفین کرامدرکه اکثریا خدمتلرینك مکافاتی غبطه ایدیله‌جك کبی اوله‌میور. لسانی اصلاح ایدنده اونلردرکه ایجاد ایدنده اونلردر. اصطلاحات مخصوصه‌یی وضع ایدنده اونلردر. بویشقه فقط عوام دها بو درجه‌یی هیچ بر مملکتده بولامشدر. معلوماتك سویهٔ وسطیه‌سی نظر دقته آلنمق شرطیله بنه هرمملکتك جاهلی جاهلدر. وبو نوع احتیاجلری نسبةً پك آزدر.

بناءً علیه سزه قارشی هرکسك اخطا- راته حقلی برشی وارسه اوده بوکبی نازك خصوص ومعاضل اولان مسائل مهمه‌یی بر (غزته) ده (یعنی عوامك تربیهٔ افکارینه خدمت ایده‌بیله‌جك اولان صحایف مطبو- عاته!) طبع ایتدیردیککزه دائر اولان سوزلردر. بومسئله‌لری شامل اولان بحثلر هرکسك آغزنده طولاشه‌جق قدر عامیانه بحثلردن دکلدر. معلوماتك صرف «آریستو- قراسی» سنی تشکیل ایدر. اویله اولدیغی حالده بونی برغزته‌ده نشر ایتمکدن ایسه آیریجه برکتاب صورتنده باصدیروب احبابکزه تقدیم ایتملی ایدیکز. بومطالعه‌کزله — فقط بوکون — عمومك افکارینه احتمالکه خدمت ایتمش اولمیورسکز. مقاله‌ك آریستو قراتجه یازلمش‌اولمسی سزی شمدیلك شرف‌خدمتدن محروم براقیور. فقط برمسئله‌نك حدذاتنده اهمیتی عوام‌می تعیین ایده‌جك؟ برمطالعه‌نك اهمیتی، عامیانه اولوب اولمامسی ایله تقدیر مثلا علم هیئت مسائلنی محله بکجیسندن صورمق یاخود (بی مه‌تالیزم) مسئله‌سنك معاملات صرافیه وتجاریه اوزرینه تأثی اهمیتی‌قهوه خلقندن اوکرنمك، آکلام برشی اولور. بومملکتده هرکسدن طوغمش اولمدیغکز حالده هنوز پك‌کنج بوکبی دقیق مسئله‌لرله اوغراشمکز وم- حکمادن برچوغنك افکاریله آشنالق ایتمش اولمقلغکز سزك ایچین ینه آز دکلدر. حتی بنم نظرمده غزل نامنه م غیر معقول سوز سویلمکدن وحکایه اسکی عرضو وقتبر مصاللرینی (شو م یکی اسلوب ایله) یازمقدن ایسه ینه مسائل ایله اوغراشوب ابی کوتی مطا یازمق دها زیاده موجب استفاده‌در. یاکلش اکلاشلمسون! رومانده لا شعرده لازم. لازم اما بوتون قانمزی شیلر قورورو تاملی علی الخصوص ایسی ا بیلمم سویلسه‌م عیب اولورمی؟ بنم مح لات ادبیه حقنده‌کی فکرم مکیفات حقن فکرمك عینیدر تخف دکلی؟ بنجه قوق یا ایسنی ایچمسنی ایچملی یا هیچ ایچم علی الخصوص بردرجهٔ معینه‌یی هیچ آش ملی. مهلکدر.. ظن ایتمکه بزه اخلا فضیاتی اوکرتمه‌جك یالکز شعر اول احکام فلسفه‌یی نابی مرحومك قطعات اخلاقیده غزللرمزك مضامینندن اوکر ظن‌عاجزانه‌مه اشتراك ایتمه‌مکده معذورد اما بن قطعیاً قانع اولمشم‌درکه بزه اخلا انسانیتیده اك اول وهرشیدن زیاده اوک جك منفعتمزی تعیین وسعادتمزی تأ ایده‌جك فن‌در فقط فن هندسه دکل اخلاقدر. (مابعدی وا

[*] Les martyrs de la science نامنده‌کی کتابی اوقوملیدر.

قونسرواتوار

{عرب موسیقیسی}

{اوزان موسیقیه}

نسبت ومکانه مطابق اولمق وقیا محدود اوقات ظرفنده اجرا ایدلمك او یکدیکرندن منفصل بر طاقم ضرباتك هر مجموعه‌سنه وزن موسیقی دیرلر. برکسی ا ضربه ایله بسیط مقطع نغمه‌سنی چیقاره‌بی

(تكه) نك جيقاردیغی صوتده اولدیغی کبی. فقط ایکی جزء آره‌سنده‌کی وقت یکدیکرندن مختلفدر. چونکه مقاطعك ردیغی یا متساوی، یاخود غیر متساوی اولور. متساوی، حس ایده‌میه‌جکمز صورتده ضربانك وترلراوزرینه تکرارندن عبارتدر. اوشرطله‌که ضربانك مجموعنك نهایتنه هر واردقجه دیکر یرلردن زیاده مدت توقفی اوزانمق اقتضا ایدر. بومجموعلرك آره‌سنده شاید اختلاف حاصل اوله‌جق اولورسه — ولوکه برضربه‌ده اولسون — قیاس بوزیلیر ومساواته خلل کلیر.

متساوی الاوقات ضربه‌لرك هیئت مجموعه‌سنه وزن مجموع اطلاق اولنور. غیر متساوی الوزنه ایسه وزن مقسوم دینیر.

ضربات متساویه‌نك آره‌سنده‌کی اوقات قسمنه امکان براقمیه‌جق درجه‌ده قیصه اولورسه بوکا فارابی طرفندن وضع اولنان (هزج سریع) دیرلر. بونك عکسی یعنی ضربه‌لرك آره‌سنده اوقات اوزارسه (هزج خفیف)، اوچ ضعف اولورسه (هزج ثقیل خفیف) دیرلرکه بوصوك مسمی وتد مجموعه معادلدر.

وقت درت قات اولورسه (هزج ثقیل) دینیر. بوایسه فاصله‌یه معادل اولور.

اوقات دها زیاده تضاعف ایدرسه بونده ایستنیلن اسملروضع اولنور. شوقدر وارکه بو اسملر وزن مجموعه مخصوص اسملردن اولمق شرطدر.

عرب موسیقیسنك شوتقسیماتی افرنجی موسیقیسنك تقسیماتنه عیناً مطابقدر.

بورایه قدر موسیقینك تاریخی وتعریفنه دائر ویردیکمز معلومات کافیدر ظن ایدرز. بناء علیه آشاغیده یازه‌جغمز مطالعه‌لری بالخاصه عربلرده قدیماً استعمال اولنان عود، قیثاره کبی آلات موسیقیه ایله بالاخره صورت عمومیه‌ده استعمال ایدیلن آلات موسیقیهٔ جدیده‌یه حصر ایده‌جکز.

عربلرك یکی واسکی موسیقی آلتلری

عربلرده قدیماً استعمال اولنان آلات موسیقینك اکمکلی عود، یاخود قیثاره‌در. بوآلتك بش عدد کیریشی اولوب بوکیریشلر زیرده کوستریلن اسملرله یاد اولنورلر:

١ — بم (الك یوکسکی)
٢ — مثلث
٣ — مثنی
٤ — زیر
٥ — حد

بوکیریشلراویله ترتیب اولنورکه هرکیریش مافوقنك اوچ ربعنه وآره‌ده‌کی مسافه بر ربعه معادل بولنور ایشته بوصورتله مذکور ایکی دیوان (بم) ایله (حد) ك سرچه پارماغنك اوستنده‌کی پارماق آره‌سنده منحصر اولور. یعنی مثلا برنجی کیریش‌که (بم) دن باشلاسه‌ق وایکی سلمی آلت اوزرنده توقیع ایتسه‌ك ایکنجی سلم، یاخود ایکنجی دیوان بشنجی کیریش اولان (حد) ه منتهی اولور؛ شو صورتله‌که بو انتهاده سرچه پارمغنك اوستنده‌کی دردنجی پارماق مذکور کیریش اوزرنده بولنور. وبرج متوسط شهادت پارماغیله مثنی اوزرنده اولور.

برده توقیعی ارزو اولنان ایراجه دلالةً پارماقلرك باصه‌جغی مرکزلر آکلاشلمق اوزره نقاط معینه‌ده قیثاره‌نك صابی شریدلر ایله باغلانیر. بوشریدلرك آرالرندهکی مسافه‌لرك هربرینه (داستان) دنیلیردی. هرقیثاره‌ده درت داستان وضعی عادت ایدی. بوداستانلر عمل اجرا اولنه‌جق محللرده وترلرك التنده باغلانیر ونغمه تولید ایدن اقسامه کوره اولوردی. بونلر کیریشلرك حاللری مقامنده بولنوردی. وترلرك اوجلرینك کیتیریله‌جك طراغه موازی بر وضعده اولوردی. هرداستان کیریشنك ربع اولی نهایتنده بولنوردی. اصبهانی عصرنده بوعودیاخود قیثاره‌یه — درت داستانه مقسوم اولمق اوزره — درت کیریش وضع اولنوردی. فقط کرك کیریشلر وکرك داستانلر شهادت پارماغی، اورته پارماق، اورته پارماق ایله سرچه پارماغی بینندهکی پارماق، سرچه پارماغی دیه‌رك پارماق اسملریله یاد اولنورلردی. بونلرك مجموعنه (مجری) اطلاق اولنور.

او حالده بر نغمه سوأل اولندقده وترو داستان ایله افاده ایدیلیردی. ایشته بو وجه ایله برجلرك پارماق ایله تمیزی ممکن اولوردی. بوقاعده ٢٣٥ سنهٔ هجریه‌سنده وفات ایدن منجمٔ شهیر اسحق بن ابراهیم الموصلی طرفندن وضع اولنمشدر. اصبهانی دخی نغمه‌لری وزننك ذکریله ونغمه‌نك طبقه‌سیله تسمیه ایدردی. مثلا (رمل خفیف) نغمه‌سنی سرچه پارماغی مجراسی اوزرنده شهادت پارماغی دیه یاد ایلردی.

(مابعدی وار)

{سراج سعادت}

— مابعد —

عارف مطالعه‌سنی اکمال ایله عودت ایتدکده سوزك بنه

خیر وسعادت

مبحثنده اولدیغنی درمیان ایدرك دیدیکه

عا — مشکل کوردیککز نقطه‌نه ایدی.

طا — حکمتی موجب وبالاخره سعادتی مستوجب اولان اساس فضائلك جعلی وجدیسی نه دیمك اولدیغنی اکلامق ایسترز.

عا — پك اعلا. عادل اولمیاندن عدالته شجیع اولمیاندن شجاعته عفیف اولمیاندن عفته مشابه احوالك ظهور ووقوعی اکثریا مشهود اولمازمی؟

طا — بکا قالیرسه بویله شیٔ اولماز.

عا — اولور.

طا — نصل اولور.

عا — مثلا: مأکل ومشارب وسائر انواع لذات وشهواتدن انقطاع ایله ابراز عفت ایدنلرك حالنه نه دیرسکز.

طا — نه دیه‌جکز عفیف دکلی؟

عا — خیر

طا — نه‌دن

عا — چونکه بونلرك کیمیسی بوله مدیغندن یعنی اوکی شیلره الی ایره‌مدیکندن انلری استحصاله کوجی یته‌مدیکندن وکیمی دخی بونلرك لذائذ شهوانیه‌لرینی بیلمدیکندن کیمی ایسه خود شهوتله نقصان ترکیبده بولندیغندن وبرطاقمی‌ده سیاسة ممنوع اولان شیلری اجراده خوف ودهشته دوچار اولمقدن

اولمازی لازم کلدکده اولوب بونلرك استعمالی حالنده محال مستوره ایله مغازه‌لرك خارجده ترتیب ایدلمازی وبونلرك دخی کورنمامازی ایجاب ایتمکده ویك مقاومتلی اولمازی لازم کلان دیوشمه‌لرك چمنتولی به‌تونلر (سیمن به به‌تونلر) انشااولنمازی مقتضی کورنمکده‌در.

زیر زمینك طبیعتی کومه بطریه‌لرانشاسنه مساعداولدیغی تقدیرده زمین طبیعی اوزرنده مرتب و ۱۵: ۲۰ متره تخننده برقوم‌سپرایله مستور دوشمه‌لی بطریه‌لره مراجعت ایدلمك مقتضیاتدن اولوب ایجابی حالنده سپرمذکورك چمنتولی به‌تونلر تأسیسی جائزایسه‌ده بوحالده ۱۰: ۱۲ متره مقداری برتخنه مالك اولمسی ایجاب ایدر.

(موجود بطریه‌لر) — موجودساحل بطریه‌لرینك اره سپرلرینك تراش ایدلمسی، سپر لرك تخلندیرلمسی ویاسرتلشدیرلمسی، مستورمحللرك (محال محفوظه‌نك) تقویه‌سی، خارجی مغازه‌لرتأسیس وابداعی مثللو وسائطه وبالخاصه زرهه مراجعتله تعدیل واصلاح اولنمازی مقتضیات فنیه‌دندر.

{استحکامات موقته}. — استحکامات موقته صورت عمومیه‌ده قباوعادی برصورتده انشا اولنمق واخشار، ویاتیموره مراجعتله یاپیلان مستور محللری‌ایله قولتق مدافعه‌سنه مخصوص قسملری اولدقجه سرعتله‌وجوده کتیرلمك کبی خواص ایله متصف اولمازی سبیله‌دورحاضرك ایجابات تدافعیه‌سنه موافق اولمدقلرندن بونلرك استعمالدن ساقط اوله‌رق یرلرینه استحکامات دائمه‌نك [استحکامات جسیمه‌نك] ویاخودبالعکس صحرااستحکاماتنك [استحکامات خفیفه‌نك] قائم اوله‌جغی مهرهٔ مهندسین عسکریه‌نك جملهٔ مطالعات وظنیاتندندر.

بوندن اول بیان اولندیغی اوزره شمدیکی استحکامات متوسطه به‌تونلی برمستورمحلی حاوی اولوب اشبو محل بالضروره وقت صلحده انشا قلنه‌جقدر. مستقبلده برمحاصره‌نك بدأندن براز اول انشا اولنه‌جق استحکامات یالکز ترابی برسپرایله مدافعات متفرعه‌یی حاوی بولنه‌رق سپر ایله خندق مثاثی برپروفیلده اوله‌جق وطوپلر خصوصی بطریه‌لر داخلنه قونیله‌جغندن مارالذکراستحکامات یالکز پیاده قدمه‌سی دخی سریعاً تشلی بعض خفیف طوپلرك وضعیچون بعض محللرده عریض یاپیله‌رق مزبور طوپلر اشبو محللره الك صوك زمانده کتیریله‌جکدر. خندق داخلنده ویاخود شو صحرا اوزرنده تأسیس ایدیلان مدافعات متفرعه‌نك مانع مقامنده بربیوك خدمت کوره‌جکلری امید ایدلمکده اولوب محال مستوره نام‌ذیکرله محفوظ محللر ایله مغازه‌لر امکان دائره‌سنده ایوجه نظردن اخفاایدلمش غاله‌ریلر واسطه‌سیله تأسیس و تشکیل ایدیله‌جکلردر.

« شومان » ویاخود « شایبرت » — « Scheibert » — متحرك زره مالزمه‌سنه (سیار زرهلی قوندقلرینه] مشابه برمالزمه‌نك قبولی کمال سرعتله بیوك برقوهٔ مقاومتی حائز استحکامات تأسیس وانشاسنه مساعد کبی کورنمکده وروسانیا واسویچره کبی بعض حکومتلك مالزمهٔ مزبوره‌یه اهمیت فوق‌العاده ویرمسی والمانیا حکومتنك روایته کوره مالزمهٔ مزبوره‌دن برخیلیسنی مبایعه وتدارك ایدرك ایجابنده قوللانلمق اوزره انبارده حفظ ایلمسی خصوص مذکوردن نشئت ایلمکده‌در [بر میدان محاربه‌سنده برکون هجوم ایدیله‌رك ضبط ایدیله‌میان برموضع عسکریك مالزمهٔ مذکوره واسطه‌سیله ایرتسی کونه‌قدر بسبتون غیرقابل قابل ضبط برموضع مستحکم حالنه قونه بیله‌جکی صوك زمانلرده آلمانیاده یاپیلان صوك بهارمانوره‌لری تجربه‌لرنده مرتبهٔ ثبوته وارمشدر.]

برنجی خط مدافعه صرت عسکریلرینی تجهیز وتقویه ایده‌جك [پیاده استحکامات اساسیه‌سی] بوندن اقدم بیان وارائه‌ایتدیکمز قواعده تطبیقاً انشااولنه‌جقلردر.

[اره‌لق کومه بطریه‌لری] انجق محاصره بدأ ایده‌جکی سره‌لرده انشا اولنه‌رق انلر بووجهله نصف‌خیمه‌صورتنده برراستحکام تشکیل ایلیه‌جك ایسه‌ده برنجی خط قلعه‌لرنده کیفیت بومرکزده اولمیوب اورالرده مزبور بطریه‌لر مستتنا اوله‌رق وقت صلحده انشا قلنه‌جقدر.

میرالای: احمدمختار

— صوك —

قرمه سبقی

(قرق بشنجی نسخه‌دن مابعد

یشته عربلرده از
استعمال اولنـ
موسیقیه‌دن ذ
لایق اولان یالـ
کوستریلن عو
قیثاره‌در. بوبابده ویردیکمز معلوماتی
ایدرز.

عربلرده اخیراً استعمال اولـ
موسیقیه‌یه کلنجه بونلر پك زیاده چ
بونلردن میدان استعمالده الك زیاد
اولانلر ایکی نوعدرلر: یاوقتك حفظ
استعمال اولنور داول، طنبور وسا
یاخود توقیع انغام ایچون استعمال
بوایسه ایکی قسمه منقسم اولور:

برنجیسی — کیریشلی آلات م
ایکنجیسی — اوفورمك ای
چیقاران قامشدن معمول موسیقی ا

کیریشلی آلاندن اولان عو
قوتی تزیید ایتمك ایچون اکثریاچیفت
یدی کیریشلی اولور. فقط بوکیر
اکثریا یدیسی ایله اجرای آهنك
عوددەکی کیرشلرك برنجیسی جهارکا
ایکنجیسی راست، اوچنجیسی نوا، د
دوکاه، بشنجیسی عشیران، التنجیسی
یدنجیسی نهوفت‌در. هروتر صاغ
بولنان وتر اوزرینه‌یاخود قراری ا
ربع یوکسلیر.

رأس آلتدن اعتباراً کوپری
اولان مسافه‌نك ثانی اوزرنده ووترلر
برعلامت وضع اولنور. بوعلامت
باصوب وتر اوزرنده بوش اوله‌رق
توقیع اولنورسه حاصل اولان صوت
بولنان وترك یاخود جوابنك صوت

اولور. بوصورتله بروترك ایکی ثانی اوله‌رق النه‌رق اوزرینه اجرای توقیع ایدیلیرسه حاصل اولان صوت او وترك بوش اولنجه چیقاره‌جغی صوتدن اون درت ربع زیاده مرتفع بولنور؛ بونکله برابر اووترك نصفنه اوره‌جق‌اولورسه‌کز حاصل ایلیه‌جکی صوت کندیسنه جواب اولور.

عوددده علی‌الاکثر بش کیریشك استعمال ایدلمکده اولدیغی یوقاریده سویلمش ایدك. بووترك یکاه، عشیران، دوکاه، نوا، ماهوردن متشکلدر. بعضاً بوش کیریشنه بر کیریش دها الحاق ایدرلرکه جهارکاهه قرار اولور. سائر بر چوق وترلرك اوزرنده صول ال پارماغلرینك اوجیله باصمقله حصول بولور. صعود ونزول یروجه آتی حاصل اولور:

الکزده‌کز قوی ایله اولا بولنان نوایه قرار برنجی وتر اولان یکاهه، صکره انك یوقاریسنده بولنان عشیرانه (مرکزه اولمیوب صوته نسبت اولق اوزره) اوریکز. ایکنجینك اوزرینه شهادت پارماغنی وضع ایلیکز ایشته بونلردن (عراق) حاصل اولور. عین حالده سرچه پارماغنك اوستندەکی پارماغنی وضع ایدرسه‌کز (راست) صوتی چیقار. بونلرك مافوقنده بولنان وتر کاملاً دوکاهدر. فقط شهادت پارماغنی وضع اولنجه یکاه، سرچه پارماغنك اوستندەکی پارماق وضع ایدیلنجه جهارکاه حاصل اولور.

بوندن فوقنده بولنان وتر کاملاً نوادر. شهادت پارماغیله حسینی، سرچه پارماغنك اوستندەکی پارماقله اوچ صوتلرینی حاصل ایدر.

دها یوقاریکی کیریش کاملاً ماهوردر. بوندن دخی شهادت پارماغیله محیر، سرچه پارماغنك اوستندەکی پارماق ایله بزرك وسرچه پارماغیله ایکی ماهور حصول بولور. صایك نهایتنده وتر اوزرینه باصاجق اولورسه‌کز رمل‌قوتی حاصل اولور. بوراده یکاهه دونمك آرزو اولنورسه آنف‌الذکر ترتیبك عکسی اجرا ایتمکدن بشقه بر شیئه حاجت قالماز. الیوم عربلرجه مستعمل اولان افرنجی‌کانی دخی کیریشلی آلات موسیقیه‌دندر بو آلت درت وتری محتویدر. بووترلرك الك یوکسك صوت چیقارانی نوا ایله مسمی اولوب ایکنجیسی دوکاه، اوچنجیسی یکاه، دردنجیسی راست قراری‌در. دیکر برلرله ربعلر عوددەاولدیغی وجه‌ایله صول الك پارماقلرینك وترلرك اوزرینه وضعیله حاصل اولور.

ذوات اوتاردن اولان عرب کمانچه‌سی ایکی کیریشی حاویدر. بونلرك برنجیسی صولده بولنه‌رق نوا دیکری صاغده اوله‌رق دوکاه‌در. بعضاً ایکنجی کیریش راست اولیور. بوالتده دخی دیکر ابراج وربعلری بالاده ذکر اولندیغی وجهله پارماق وضعیله حاصل اولور.

بوکمانچه‌نك نغمه‌لری فوق‌العاده سامعه‌یی تلذیذ ایدر. شووقدر وارکه ناقصدر. فرضا عراق. عشیران، یکاه کبی انغام توقیع ایدلمك لازم کلنجه ابراج حقیقیه یرینه جوابلرینك صوتیله اکتفا ایدلمك مجبوریتی حاصل اولور.

طنبور بوکونکی کونده عربلرك جملهٔ آلات موسیقیه‌سندندر. بوالت دردی یکاه وزننده صاغده ودیکر دردی نوا وزننده صولده اولق اوزره سکر وتری جامعدر. بوالتده دخی سائر ابراج وارباعك حصولی پارماق ایله اولور. الت زنك سرعتله توقیع الحان ایده‌بیلمسی ایچون طنبورك صاپی اوزرنده هربربرج وبرربع ایچون برشریط باغلانیر.

طنبور آلات موسیقیه‌نك الك قولایی واکملیدر.

کیریشلی آلاتدن قانون دخی عربلرجه مستعملدر. بوالات موسیقی الاتی اره‌سنده درجهٔ اولاده عداولنور. چونکه چالنجه وقت واحددە ایکی الت اجرای اهنك ایدییورظن اولنور. بوندن ماعدا کاملاً ابراج قرار وجوابلریله برابر بونده موجوددر. چالان بروقتده هم برج اوزرینه توقیع اجرا ایدر هم‌ده قرار وجوابنی ویرر.

قانونك وترلری اوچردن مرکبدر. یعنی صوتك ازدیادی ایچون هربرج اوچ وتردن ترکب ایتمشدر. اوحالده برقانون قوت صوتیجه التی کمانه معادلدر. قانونك کیریشلری اکثریا یکرمی درت مثلثدر. الك یوکسك درجه‌سی حسینینك جوابیدر. فقط بعضلری بودرجه‌یی نوایه جواب اوله‌رق ترتیب ایدرلر. سائر درجه‌لر یکدیکری اوزرنده اوله‌رق جمله‌سی اوچ دیوان ایله اوچ برجی محتوی بولنورلر.

قانونك برنجی دیوانی قرار جهار کاهدن باشلایه‌رق سیکاه قرارنده ختام بولور. ایکنجیسی ایسه قرار جهارکاهدن ابتدا ایلیه‌رك سیکاهده منتهی اولور.

اوچنجیسی جهارکاهدن باشلار وبزرك ختام بولور.

بوحالده فضله اوله‌رق اوچ برج قالیرکه بونلرده ماهور، رمل‌توتی، جواب حسینی‌در.

قانونه برنغمه‌یه مخصوص اولمق اوزره دوزن ویریلیرسه اربابجه مختلف دیکر برنغمه چالمق ایچون اودوزنی دکشدیرمك، چالنمسی آرزو اولنان نغمه‌یه کوره یکیدن دوزن ویرلمك اقتضا ایدر. بویله اولمازسه، یعنی وترلر سوکیلوب تکرار ایکنجی دفعه دوزن ویرلمزسه آرزو اولنان نغماتك توقیعی ممکن اوله ماز. فقط بوصنعتده ماهر اولانلرتلری صول ال پارمغی ایله تضییق ایدرك نغمات مطلوبی استحصاله موفق اوله‌بیلیرلر. شوقدر وارکه بوصورتله حاصل اولان لطافت آهنك اوتار مطلقه‌دن حاصل اوله‌جق نغمات قدرلطیف اوله‌ماز.

اوفورمك ایله اجرای نغم ایدن آلاتدن کلنجه بونلرده دخی متعدد در. نی، مزمار، کرفت، سرنی، ارغن، جناح کافهٔ آلات ذوات النفخ‌دندر. جناحدن باشقه بونلرك کافه‌سی دلیکلیدر. الت زن اجرای نغمات ایستدیکی زمان بودلیکلردن ایستدیکی پارماغیله قاپار ویاخود اچیق براقیر.

مع‌مافیه بودلیکلر سلم موسیقی اوزره مرتبدر. مثلا بربرع تلحین ایدلمك لازم کلسه الت‌زن بر پارماغنی قسماً قالدیریر، دیکر بر پارماق ایله تردیف ایدر.

ذوات النفخ الاتنده بربرج واردرکه سلحده مقابلی بوقدر. بوایسه وقت واحددە دلیکلرك برقسمنی اچیق، دیکر قسمی قاپالی اولدیغی حالده چیقان نغمه‌لردر.

جناحه کلنجه بو آلت تدریجاً یکدیکرندن اوزون اوله‌رق بربرینك حذاسنه موضوع برطاقم قامشلردن مرکب بر آلت موسیقیدر. بو آلته اوفورورلسه سلمك اصواتی تماماً حاصل اولور.

شمدیلك بو بابده بیان ایده‌جکمز مطالعات بوندن عبارت ایسه‌ده ارباب اختصاصی طرفندن بویوله مقاله‌لر ارسال بیوریلیرسه مع‌المنونیه درج ایده‌جکمزی علاوةً بیان ایدرز.

مترجمی: زکی

﴿ صنایع نفیسه‌نك لزومی ﴾

طبیعت بشریه‌ده تابدایت خلقتدنبری موجود اولان برخاصهٔ غریبه واردرکه اوده کوزلی سومك واونك سیرندن تلذذ ایتمك آرزوسیدر.

اشته کوزللکه اولان شو میلان یالکز انسانلرده دکل حیواناتده بیله مشاهده اولنور. نته کیم اوسترالیانك بعض قوشلری واردرکه یووالرینی اوتەدن بریدن طوپلادقلری درلودرلو یاپراقلر، تویلر، بوجك قبوقلری ایله تزیین ایدرلر. بوندن بشقه اکثر قوشلرده دقت ایدلسه چفتلشدکلری دیشیلردن تویلرینك قوبورنکده کیلره نسبتاً آچیق وپارلاق اولانلرینی ترجیح ایتدکلری کوریلورکه دها بوکی بر جوق شیلر کوزللك حقنده‌کی شو حسیاتك حیواناتده بیله موجود اولدیغنی کوستررر.

دهافنه‌دائر هیچ برشی کشف ایدلمدیکی وحتی تاریخك بیله بحث ایلمدیکی زمانلرده طوغری‌ده عطف نظر ایدیله‌جك اولسه بنه انسانلرده بو حسك موجود اولدیغنی کوریلور.

بوکا قانع اولمق ایچون حتی جمعیت بشریه دهایلك عائله‌یی تشکیل ایتمش اولان هابل ایله قابل آره سنده کی مجادله‌نك بیله کوزللك دعواسندن نشأت ایتمه بر کیفیت اولدیغنی درخاطر ایتمك کفایت ایدر. شوقدر وارکه انسانلر اوزمان حسن انتظام ونفاسته اولان میل طبیعیلریتی کوسترمه‌جك وسائطه مالك دکل ایدیلر. مع مافیه صنعت آثاری بنه هیچ بر زمان کندینی کوسترمکدن کری قالمامشدر.

کندیلرینی قوشاتان حیوانات وحشیه پنجه‌لرندن قورتلمق اوزره انسانلرکده بنه اونلرکی مغاره‌قووقلرنده، قیا آره‌لرنده امرار حیات ایتدکلری اعصا رسالفه‌یه طوغری عطف نکاه ایدیله‌جك اولورسه طاشدن اویدقلری برطاقم سلاح وادواتلری اوزرنده بیله بنه صنعت آثاری مشاهده اولنور.

مطالعاته استناداً: (کوزللکه اهمالك انسانده خلقةً موجود رطبیعتدر) دیه یلورزکه (صنایع نفیسه دهاتته بوحسك برمحصولیدر.

فی‌الواقع یکنظرده صنایع نفیسه آثارنده تماشاسندن حاصل اولان لذتدن بشقه بر فائده کوریله‌مزسه‌ده ایی دوشونلدیکی تقدیرده صنایع نفیسه‌نك انسانلر اوزرنده حصوله کتیردیکی حسن تأثیر وفوائد، هیچ برفه قیاس قبول ایتیه‌جك برمرتبه‌ده بولندینی میدانه چیقار. انسانلر مادامکه کوزلی سومك واونك سیرندن تلذذ ایتمك کبی برحس ایله متحسسدرلر. اوحالده الك مخالف فکرده بیله بنه کوزللکه برمیلان طبیعی موجوددر.

فی‌الحقیقه هیچ برکیمسه تصور اولنه‌مازکن دکره ناظر بوکسك برتپه یه چیقوب‌ده صباحه قارشی کونشك طلوعنی ویاآقشامه طوغری شمسك غروبنی سیر ایدرکن سمانك افقده حاصل ایتدیکی الوان کوناکونه، روزکارك سطح بحره چاربه‌رق وجوده کتیردیکی او آچیقلی قویولی امواج بی‌نهایه‌یه باقه‌رق طبیعتك شولطافتندن حصه‌یاب لذت اولمسون، کیمسه کورلمزکه بویله برموقع دلارایه برکوشك ویابرقوله یاپوب‌ده شومناظر بدیعه‌یی هرکون سیر وتماشایده یلمك وشووجه‌ایله اوکوزللکه تصاحب ایله‌مك آرزوسنی کوسترمسون! والحاصل هیچ برانسان یوقدرکه نفاست وانتظامی سومسون. صنایع نفیسه علیهنده اولانلر بیله شاعرانه، ادیبانه یازلمش کوزل برکتابی دفعاتله اوقومقدن، ماهرانه یاپیلمش بررسمك قارشیسنده ساعتلرجه حیران قالمقدن برصدای موسیقی ایشیتمکلری زمان دزحال قولاق قبارتمقدن کندیلرینی آلەمزلر.

صنایع نفیسه‌نك هانکی شعبه‌سی واردر که انسانیته خدمتی ایتمسون. هانکی جهتی واردرکه روحی محظوظ ایلمسون. بتون فوائد مادیه ومعنویه‌سی انکار ایدلسه بیله روحك موجب محظوظیتی اولمسی بر فائده دکلیدر؟ حال وکه حیات بشر اوزرینه اولان تأثیرات مفیده‌سنه نسبتاً شو محظوظیت هیچ قالیر.

مثلا ادبیات: کوزل سوز، روحك اعماق خفاسنه قدرصوقیلور. فکری تربیه، اخلاقی تصحیح ایدر. وجدان یارادیر. فضیلت ایجاد ایدر.

هپ کوزل سوزلر سایه‌سنده درکه برادیب میلیونلرجه خلقك فکرینی، برحکیم اخلاقنی، برسیاسی استقبالنی دکشدیررر. بنه اوسوزلرسایه‌سنده درکه برقوماندان محو وپریشا اولمش عسکرینه یکیدن جان، یکیدن حیات ویرر. اکرکتاب اولمسیدی بوکونکی سعادته نصل مظهر اولور، برثانیه‌لك عمرمز ایچنده بلکه عصرلرجه اوکره نلمسی قابل اولیان اوتجاربدن نصل مستفید اولوردق. واقعا بعضلری ادبیاتی صنایع نفیسه‌دن صایمیورلرسه‌ده بزدکل یالکز ادبیاتی، حتی یازوب اوقومغی بیله صنایع نفیسه‌دن

انکوره‌ده دارالصناعه‌سنده یاپیلمشه

پتره خرابه‌لرندن ﴿دیر﴾ نامیله معروف برعبادتخانه

خراب پتره معبد قدیم

Ruines de Pétra. — Un temple ancien

علماسی برحکمت علیه مسئله‌سی تولید وتصویر ایدییورلر.

اولکی مقاله‌نریمزك تمامتندن اولدیغی وجهله علم حقوق نقطهٔ نظرندن اساس مسئله‌ده موضوع بحث اولان اختلافات مشکلهٔ‌نك حلی ایچون اوروپاده قونغره‌لر عقدیله عالم انسانیتی شعشعه‌دار اقبال ایده‌جك بو مقصد علوینك اسباب استحصالنی تسهیل حقنده اجرای مذاکرات وتعاطیٔ افکار ایدلمکده بولندیغی معلومات ساره‌دندر که اخیراً نشر اولنان غزته‌لرك (شذرات عدلیه) قسمنی تشکیل ایدن مندرجاتندن اکلاشلدیغنه کوره کچنلرده بروکسل‌ده عقد اجتماع ایدن قونفرانسك نتایج مقرراتندن بریده بوکا دائر مسائل اخلاقیه‌یی حل وفصل ایده‌بیله‌جك بین الدول عمومی برمحکمهٔ عدلیه‌نك صورت تشکیلی ماده‌سی اولیور.

بویله برمحکمهٔ عالیه‌نك تأسیسی ایچون اول امرده بر معاهدهٔ عمومیه عقد اولنمسی وهر برحکومت طرفندن بو محکمهٔ دولیه‌ده ایکیشر اعضا بولندیرلمسی بروکسل قونفرانسنده طرفندن مذاکرات لازمه اجراسنه مأمور ایدیلان قومیسیون طرفندن تکلیف اولنمش ومشاهیر علمای حقوقدن مرکب اعضای منتخبه طرفلرندن اولبابده معارفپرورانه وترقی پسندانه نطقلر ایرادندن صکره مادهٔ آتیه قرارکیر اولمشدر.

شویله که: «ظهور ایده‌جك اختلافاتی حل ایده‌جك اولان محکمه‌ده هر بردولتك ایکی مرخصی بولنه‌رق بونلرك معاشلری دخی دولتلری طرفندن ویریله‌جکدر. محکمه‌یه حواله اولنان مسئلهٔ اختلاف ایکی ماه ظرفنده حل ایدیلوب اوچ ماه صکره استیناف ایدیله‌جکدر.»

بو مناسبتله روما و پترسبورغ عدلیه قونغره‌لرینك وبروکسل حقوق دول قونفرانسنك مقررات قانونیه‌سندن کله‌جك مقاله‌مزده بحث اولنه‌جقدر.

(قضیهٔ محکمه) عنوانیله یازه‌جغمز بند مخصوص دخی اساس بحثمزه کریزکاه اوله‌بیله‌جك نوزه‌مین استطراد در.

فرمو سبقتی

شهزادهٔ جوانبخت دولتلو نجابتلو {برهان الدین} افندی حضرتلری

اوس میمنت مأنوس حضرت پادشاهیه تصادف ایدن صباح مسعدتده نشر ایدیلان نسخه‌مزده پیرایه ساز افتخار اولان مارشك نه‌بیوك برمنبع معالیدن سنوح ایتمش اولدیغنی یازمش ایدك. بوکونده اواثر بهترینك مزیات بالفه‌سی حقنده حاصل اولان حسیات محاسن پرستانه‌مزی شو صورتله ایضاح ایتمك ایستیورز.

شو دولت متانت بنیانك اوازهٔ مظفریتی (سکود) صحرالرندن بتون جهانه عکس انداز انتشار اولمغه باشلادیغی کوندن بری اورنك خلافته زینت ویرن جلادت نهادان سلطان سلیم ثالث حضرتلرینك کوستردیکی خوارقی دوشونجه علو طبیعتك، عنوان سلطنتله توأم اولدیغنه، حکم ایتمك لازم کلیر، کویا سمو فضیلت شرف خلافت عظمت واجلالنی تفرس ایدرك بو خاندان ذی سکه‌هه ازلده انتساب ایتمشدر. قانون عدالتی دنیانك هر جهتنده منتشر اولان پادشاه داد آکتساب افندمز حضرتلرینك مأثر علویهٔ شاهانه‌لری بوبابده بك واضح بینه‌لر تشکیل ایتدیکی کبی کلزار آمال خلافتك برنهال نورسیده‌سی حکمنده بولنان شهزادهٔ جوانبخت دولتلو نجابتلو {برهان الدین} افندی حضرتلرینك وجوده کتیرمش اولدقلری بو اثر نزاهت ربابده ترانهٔ مفخرتی او اساس اوزرندن سموانه اعلا ایلمشدر. شهزادهٔ مشارالیه حضرتلرینك هنوز برنونهال بولندقلری حالده بویله جداً تقدیرات عظیمه‌یه شایان اولان بدیعه‌لر وجوده کتورمسی خوارقدن معدود دکلیدر؟ بز مارشك هر نغمه‌سنی بر چوبیار آهسته روانك ترانهٔ جریانی قدر وجلد آور بولنه‌یغمزدن کمال مفخرتله بر چوق دفعه تکرار ایتدك. بو وسیله ایله خاندان خلافتك سوابق مأثری حقنده، براز ایضاحات ویرمکه چالشسه ایدك سلطان سلیم ثالثك لسان الحانه‌کی بهرهٔ بی پایانی حیرتکزی جلب ایدردی. امور مهمهٔ سلطنت ارمسنده یکدن برنظام تأسیس ایتمك، جهان عسکریده برقاچ عصردن بری اساسکیر استقرار اولان قوانینی تبدیلاً اصلاح ایتمك کبی تشبثات معضله ارمسنده متأثر کوکللری حزینانه کریه‌لردن بهردار ایلیه‌جك صورتده شاعرانه تراه‌لر وجوده کتیرمش اولان بو عثمانلی پادشاهنك جهان موسیقیه یك بیوك خدمتلری سبق ایتمشدر. بزده اهل موسیقینك اك زیاده چوغالدیغی، لسان الحانك نفخ مسیح کبی مرده دلکابی احیا ایده‌جك قدر کسب نزاهت ایتدیکی ادوار ترقیدن بریده اوزمانلر اولمسنه کوره عثمانلی ارباب معارفنك نه عالی پیشرولره نائل اولدقلری تعین ایدر. بو کون ایسه ارباب موسیقینك پیشوالری میانسده ینه او خاندان جلیل العنوانك بر زادهٔ نجابتی بولنمسی بتون عثمانلیلرایچون نه‌بیوك برمدار مفخرتدر. بر کره دوشونلیدر. شهزادهٔ مشارالیه حضرتلرینك شو برنجی برهان فضیلتلری جمله‌مزی بالطبع فوق العاده مفتخر وفرحناك ایتمشدر. بناءً علیه غزته‌مزك شو وجهله نائل اولدیغی بر لطف عال العالدن طولایی عرض تشکر ومارش عالینك فن موسیقیجه حائز اولدیغی قیمت بی نهایه‌دن طولایی تبریك وتهنیت وظیفه‌سنك ایفاسنه مسارعت ایتدك.

{مأمورین خارجیه}

یاخود

{دیپلوماتلر}

(طقوزنجی نسخه‌دن مابعد)

تاریخ

دیپلوماسی ایچون اصل تاریخدن مقصد مذاکرات ومعاهدات تاریخی ایسه‌ده بونلره نتیجه ویرن ده وقایع اولدیغی مناسبتله علی العموم تاریخ بیلمدن بو کبی تواریخ

جیو
Cihi bey (akarsu)

آمریقاده میرآلایلرندن مادموازل (ئما ویتینغتون)

آمریقاده (ارقانساس) والیسی موسیو (جونس) بوکره خاصه اردوسنك اوچنجی پیاده آ لایه‌نه مادموازل (ئما ویتینغتون) ی میرالای تعیین ایتمشدر. اخیراً جریان ایدن محاربه اثناسنده آمریقالی دیللرینك کوستردکلری وطنپروللك خارق العاده در.

Le colonelle Emma Wittington.

Le gouverneur de l'Arkansas, Mr. Jones, a nommé Mlle. Emma de Hot-Springs, colonelle d'un compagnie du 3e. régiment d'infanterie de la garde nationale. C'est là une des manifestations de l'engonement dont les femmes des Etats-Unis ont commencé à faire preuve pour la militarisme depuis l'ouverture des hosttlités et qui les portes à prendre la tête de certains mouvements.

مأمور وبوراده اوچ سنه بولندقدن صوکره پارس سفارت سنیه‌سی آتاشه میلتر لکنه تحویل مأموریت وپارسده دخی برقاچ سنه‌لر حسن ایفای وظیفه یه موفق اولدقدن صکره درسعادته عودت ایلمشلردر.

اوروپا اعاظم حکمدارانندن اکثریسنك نشانلرینی حائز وحامل بولنقده‌درلر.

* * *

کچن نسخه‌مزده رسمی مندرج اولان مرحوم حسین غیاثی پاشا میرلوارتبه‌سنه‌ایکن مدت مدیده دائرهٔ عسکریه تحقیق قومیسیونی ریاسنده بولنمش ومؤخراً ایکنجی اردویه نقل واورادهایکن فریقلق رتبه‌سنه ترفیع وصکره‌ده محاکمات عسکریه دائره‌سنه مأمور ایدیلوب عارضهٔ وجودیه‌سندن طولایی برای تبدیل‌هوا سلانیکه ترخیص ایدلمشیکن قبل‌الغریمه ارتحالی وقوع بولمشدر.

مشارالیهك پدری قریم مسئله‌سنده سلستره قوماندانلغنده شهیداً وفات ایدن موسی پاشادر. آندن صکره مذکور قوماندانلغنه دارشورای عسکری ریاستی کا کان عهده‌سنده بولندیغی حالده مشاهیر مشیران عسکریدن رفعت پاشا مأمور بیوریلوب زبور صحایف توارخ اولان محاربهٔ مشهوره‌ده تأمین غالبیت ایتمشیدی.

* * *

— چوخه‌جیان افندی —

دیقران چوخه‌جیان افندی، ازمیرده عالم‌حیاته وداع ایتدی. متوفی، بسته‌کاران عثمانیه‌مزك اسکی وچالشقان خادملرندن اولدیغی جهتله بغیوبت ابدیه‌سی عالم موسیقیمز ایچون بیوك ضایعاتدندر. اصول موسیقیمزك هر بر حسیاتی افاده ایدیله‌جك برحاله افراغی وحتی مکالمات عادیه‌یه بیله وضعی چارەسنی دوشنوب هرکسدن اول جهد وغیرت ایدن چوخه‌جیان افندی اولمشدی. لبلبجی خورخور اغا، عارف، کوسه کهیا، زمیره کبی یرلی اوپرتلری الحان‌ملیه اوزرینه مرتب اولدیغی ایچون هم شرق وهم غرب نغماتنك انموذج اتحادیدر. چوخه‌جیان افندینك بیانوده اولان مهارتی بسته‌کارلقده اولان مهارتندن آشاغی‌دکل ایدی.

بولندن برایکی‌سنه اول درسعادتده وا شاکردی مادموازل ماری ایله‌وبرمش ا قونسرلرده مهارتی ابراز ایدرك فوق مظهر تحسین اولمشدی. چوخه‌جیان یالکز ملکمزده دکل، اوروپاده دخی ایتمشدی. ترکیاده اوپرا موجدی او ایچون اوروپا بسته‌کارانی کندوسنه عثما «لولی» سی نامنی ویرمشلردر. پیانونك دیشلری اوکنه کچوبده چوخه ج لبلبجیسنی، زمیره‌سنی، والس‌لرینی چالما اوروپالی تصور ایدیله‌مز.

چوخه‌جیان افندی برسنه‌دن ازمیرده بولنیور ایدی. دوچار اولدیغی علتدن مضطرب اولدیغی حالده مدار اعا ایچون درسلرینه دوام ایدییوردی. بسته‌لدیکی «زمیره»یی تصحیح ایدوب برشکله قویمش ایسه حیفاکه برسنه بسته‌لکده اولدیغی اوپرانی اکمال ایده موجدین ایچنده ضرورتله دوچار اولمیه یك نادردر. آثارك حسیاتی، ملاحظاتی مشاق ثموندر. چوخه‌جیانك جنا غایت مطنطن صورتده قالدیرلدی. معلملری، موسیقی جمعیتی اعضاسی وطلبا وبرچوق شاکرد واحباسی جنازه‌س بولندیلر. اقتدار ومهارتندن باحث ا ایراد اولندی. جنازه‌سنك قالدیرلمسی ا احباسی طرفندن صرف ایدیلان بوکلیتلی بیچاره‌نك صاغلغنده النه کچه ایدی برقاچ سنه دها یشایه بیلوردی!

ازمیردن — م. امین

شهر مکتوبی

وای! افندم وای! یکی جامعدن کوپری‌یه طوقه ایدیجه‌یه قدر انسانده نه‌قفاقالیور، نه بوصاتیجیلرله نه‌پاپه‌جقر؟ حریفلر قولاق باش آغریسی. آوازی چیقدیغی قدر باغیریر

— هایدی پیش هایدی پیش!

— قاری‌ده پیش بوزی‌ده پیش.

باغچه لرده بال قباق
کتیردم طباق طباق
اینانمازسه‌ك یه‌ده باق
اون پارمیه بر طباق.

— بیورك کوزم!

— بوززز ...

Notacı Emin Efendi tarafından Ma'lûmât'ta neşredilen bir nota örneği
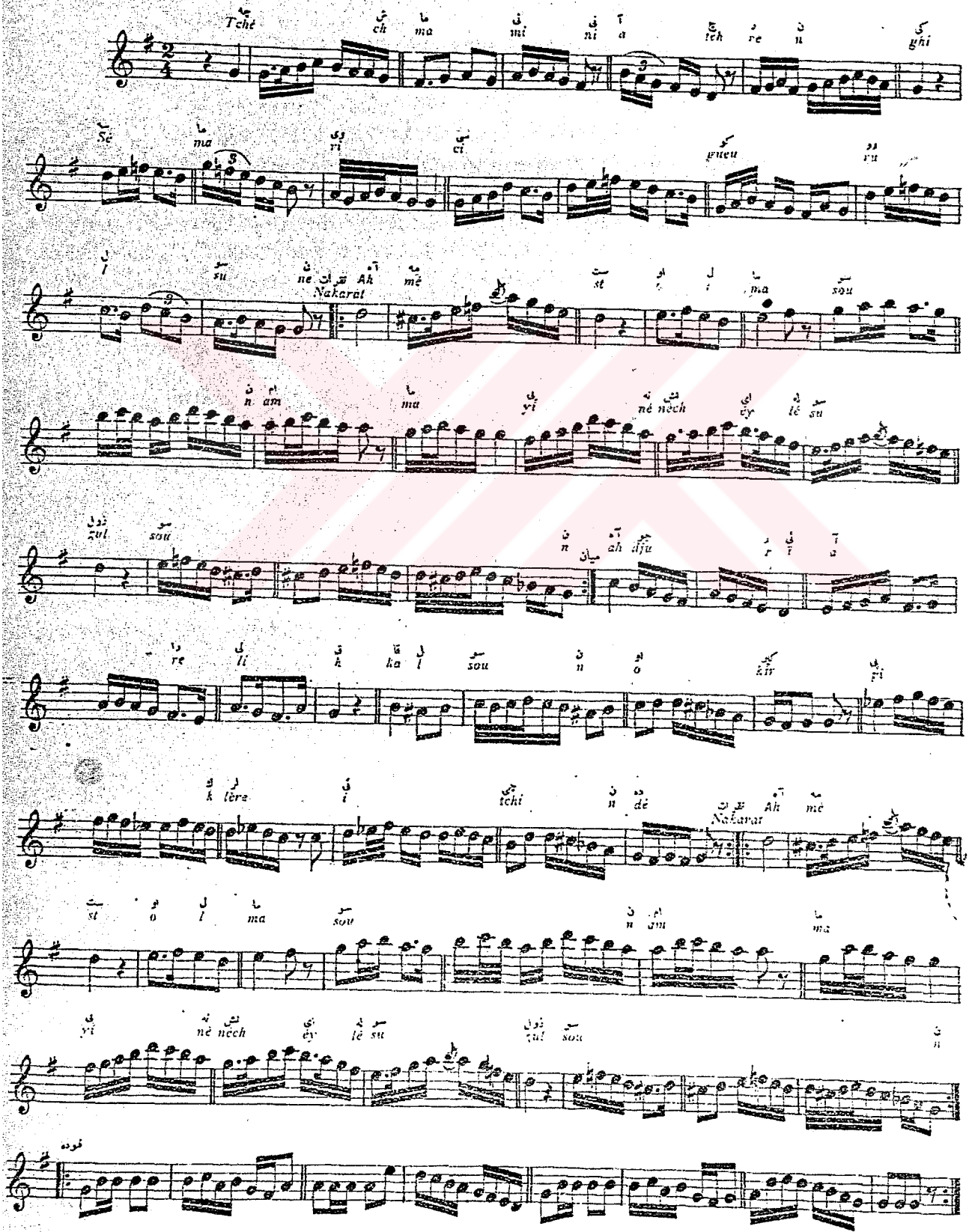
شرقی مراسم اصول دویک

